ERVDITISSIMARVM
ATQ. VTILISS. QVAESTIONVM
ad vniuersam Aristotelis Logicam

P. F. IOANNIS SANCHIEZ SEDEGNO
ORDINIS PRAEDICATORVM

Prouinciæ Hispaniæ in florentissima Vniuersitate Salmanticensi Theologi, ac Philosophi præstantissimi

QVIBVS CONTROVERSIAE OMNES LOGICALES, & quamplurimæ Metaphysicales, quæ inter antiquos, recentioresque scriptores suborta sunt, mira subtilitate dilucidantur.

Nec non Angelici Doct. D. Thomæ Aquinatis doctrina ab omnibus, tum verò præcipue à recentioribus; qui eam hactenus impugnarunt, accerrime propugnatur.

Tomus Secundus, & Vltimus.

Continens libros Antepredicamentorum, Predicamentorum, Post-predicamentorum, & Posteriorum Arist.

Hac tertia æditione omni studio à mendis expurg.

Indicibus Quæstionum, rerum notabilium, & marginibus locupletissimis cumulat.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Matthçum Valentinum. M. D. CXI.

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO

D. D. Ioanni Delphino Amplissimo
S.R.E. Cardinali.

SECVRORVM ACADEMIA.

PRODIT & altera logicę disputationis pars in communem studiosorum vtilitatem, eadem tibi Illustriss. atque Reuerendiss. Domine inscribitur, nō modo ijs, quibus & prior rationibus, sed & alia, quod sit affinitatis iure quodam iam tibi debita. Neque enim par erat hanc alium habere fautorem, quam pars primigenia sortita sit, cum illi sit & propinquitate, & necessitate coniuncta. Et quemadmodum eadem tibi logicæ candidatis applaudentibus iam passim studiorum vbique recipitur, hæc quoque, nec alieno omine, recipiatur, & si idem est, & illius, & huius author, eadem promulgatrix Academia, idē sit vtriusque protector, idem Mecęnas. Vale igitur gentilitiaque & familiæ, & tui benignitate Academiā tibi vni iampridem addictam, tueri ne desinas præsidium, decusque nostrum.

a 2 IN-

INDEX
QVAESTIONVM OMNIVM
SECVNDI TOMI.

Quæst.

Quæst.

FINIS.

INDEX RERVM
NOTABILIVM.

A

Diui-

Nume-

Rela-

S

Sub-

T

V

FINIS.

ACVTISSIMAE QVAESTIONES F. IO. SANCHIEZ SEDEGNO ORDINIS PRAEDICATORVM Artium, ac Sacrę Theologię Professoris.

IN LIBROS ANTEPRAEDICAMENTORVM, Praedicamentorum, Postpraedicamentorum, & Posteriorum Aristotelis.

QVAESTIO I.

Vtrum diffinitiones vniuocorum, aequiuocorum, & denominatiuorum sint rectè assignata.

ET videtur, quod non, & argumentor contrà diffinitionē vniuocorum, & probo esse male assignatam: Nam hæc diffinitio conuenit alteri à diffinito: ergo est nulla. Prob. ans: nam denominatiua formaliter, & essentialiter distinguuntur ab vniuocis, vt patet ex eorum diffinitionibus, & tamen denominatiua, vt sic, sunt vniuoca: ergo. Probatur minor: Nam album est denominatiuum ab albedine, & tamen vniuoce dicitur de suis inferioribus, de hoc & illo albo: quinimo album dicitur vniuoce de Petro & Paulo habentibus albedinem, siquidem prædicatur de illis prædicatione quinti prædicabilis: omnis autem talis prædicatio vniuoca est. Quod si dixeris, album esse vniuocum, & denominatiuum, sed tamen diuersis rationibus: Contra, & sit.

Secundum argumentum: Nam eadem res nō potest esse analoga & vniuoca, etiam secundum diuersas rationes: ergo nec vniuoca & denominatiua. Antecedens patet, & probatur consequentia: nam ita formaliter & essentialiter differunt vniuoca, & denominatiua, sicut vniuoca & analoga. 2. argum.

Tertio. Istæ diffinitiones sunt logicæ diffinitiones: ergo debent terminari ad secundas in tentiones, & illarum quidditatem explicare, sed huiusmodi diffinitiones non possunt secundis intentionibus competere, nec illarum naturam explicare: ergo. Prima consequētia probatur: nam obiectum logicæ est 2. intentio, ergo diffinitio logicalis illam debet diffinire. Minor 3. argum.

vero probatur: nam 2. intentio non est id, quod habet nomen commune, nec rationem substantiæ diuersam, alias erit æquiuoca, & ita non poterit diffiniri. Nam solum, quæ vnicum habent conceptum, siue simpliciter siue secundum quid, diffiniri possunt. Et idem est dicendum de diffinitione analogorum, & denominatiuorum, quia istæ diffinitiones, non possunt secundis intentionibus adaptari.

4. argum. Quarto. Nullum datur diffinitum harum diffinitionum: ergo sunt nullæ. Probatur antecedens. Nam vel diffinitur vox, vel res, vel vtrumque, nullum horum: ergo. Quod non vox probatur: nam intentio Arist. eo tendit, vt sciamus, quas res in prædicamento constituere, quasque reijcere debeamus: ergo non debet diffinire voces. Quod et nō diffiniat res probatur, nā dr in diffinitionib. vniuocorū; quorū nomē est cōe: & idem in diffinitione æquiuocorum. Et in denominatiuis etiam meminit vocum, cum dicitur, quę ab aliquo nominis appellationem habent solo differentia casu. Quod non vtrumque probatur: quia est vtrumque simul ens per accidens, quod iuxta Aristot. sententiam diffiniri nequit.

5. argum. Quinto. Aequiuoca non habent nomen commune; ergo male diffiniuntur æquiuoca. Probatur antecedens; nam non est idem nomen canis secundum quod significat sydus cęleste, & secundū quod significat canē marinum, ergo. Probatur antecedens; Ratio & essentia constitutiua nominis est significatio, sed nō est vna significatio, ergo nec vnum nomen, male ergo dicitur nomen esse vnum. Et confirmatur; nā non componit simpliciter propositionem vnā, sed plures; ergo non est simpliciter nomen & terminus. Et probatur consequentia; quia cum nomen sit propositionis pars, vbi non constituitur vna simplex propositio ex illo nomine, nomen nō est simpliciter nomē & pars. Antecedēs probatur; nā propositio æquiuoca, non est vna simpliciter ꝓpositio, sed propositio plures, quia non significat vnam veritatem simpliciter, quod est de ratione propositionis simpliciter.

6. argum. Sexto. Aequiuoca nō conueniunt in vna ratione: ergo nō possunt diffiniri. Cōsequentia probatur, quia quæ diffiniuntur, vnā rationē debent habere. Sed anš probatur; nam si aliquā, maximè rationem canis, sed hæc non est canis latrabilis, & sydus nā nullam rationē habent, vt æquiuoca sunt, communem illis, quia nequit intelligi quid sit hæc ratio.

7. argum. Septimo. Arist. fuit diminutus in enumerādis anteprædicamentis; ergo male processit. Probatur anš. nā relinquuntur analoga, quæ excluduntur à recta linea prædicamentali, ꝑpea qd non habent vnitatē simpliciter; ergo.

Decisio quęstionis.

1. Concl. Explicatur diffinitio æquiuocorū. Prima cōcl. Diffinitio ęquiuocorū optimè est tradita. Hęc cōcl. nō aliter probatur, q̄ authoritate tāti Philosophi, & explicatione eius. Et illa particula, ęquiuoca dicūtur, denotatur nullā rē solā esse ęquiuocā, sed oportere vt aliqua ęquiuoca dicātur esse plures res, vel rōnes significatas eodē nomine. Nā si vna tm̄ res, vel rō significetur, nō pōt habere rationem æquiuocæ rei. Additur illud verbū, dicuntur, secūdum Caiet. vt intelligamus res à parte rei nō esse æquiuocas, sed quatenus nostris significantur vocibus, & vt stāt sub illis. Et cū dr, quorū nomē est cōe, nomen accipitur pro voce significatiua, nō vt distinguitur contra verbū. 1. Periher. Rō vero cū dr, quod est diuersa, accipitur ꝓ cōceptu obiectiuo, & nō solū pro vera diffinitione ex genere & drīā cōstante. Substantia vero cū dr rō substātiæ, accipitur pro essentia. Et cū additur, secundum illud nomē determinat rōnem substantiæ, vt nō de quacunq; fiat sermo, sed de illa, q̄ significatur per tale nomē. Nam æquiuoca rationē, & quidditatē nomine significatā diuersam debēt habere; vt canis æquiuocū est ad latrabilem, marinū, & cæleste canē; quia ratio canis diuersa est in illis. An vero diffinian- Controuersia An diffinitio æquiuocorū conueniat Analogis.

niantur hic analoga, quę sunt medium quoddam inter vniuoca, & æquiuoca. Caietan censet hic diffiniri. Nam cum dicit ęquiuoca esse, quorum nomê est commune; & ratio secundum illud nomen est diuersa, accipitur diuersa, vel pro diuersa simpliciter, vel pro diuersa secũdum quid, & ita omnia analoga côprehendit, quæ diuersam rationem habent saltim secundum quid. Nam Arist. intentio est explicare rerum naturas, quæ in prædicamentis collocantur, & tractat de æquiuocis, quæ vt sic non sunt in prædicamentis. Et quia nec analoga metaph. sunt, vt sic, in prædicamentis, ideo sub æquiuocis comprehendit. Qui autem voluerit asserere oppositum, bene pôt; quia solum de æquiuocis egit; vt patet; quia de diuersitate simpliciter loquitur in diffinitione prædicta, quæ solum æquiuocis conuenit. Verum intellecta natura vniuocorum, & æquiuocorum, facile intelligitur analogorum natura, quæ media quædam sunt. Et ita patet, quomodo etiam hac eadê rône à pręedicamentis excludatur.

Opinio Caiet.

Opinio Authoris.

Secunda concl. Diffinitionem vniuocorum rectè assignat Aristot. Quæ concl. etiam probatur explicãdo diffinitionem eorum. Et hæc concl. loquitur de vniuocis vniuocatis, quæ sunt res; nam vniuoca vniuocantia, quę nomina dicuntur, hic nô diffiniuntur. Et ex prædicta diffinitione manet etiam explicata hæc 2. concl. si vltimam particulam explicauerimus; quæ est huiusmodi: Quod ratio sit eadem, & ad vniuocationē, requiritur, quod ratio secundum illud nomen sit eadem simpliciter; quia cum vniuocatio dicat vnitatem rationis, consequenter tenet se ex parte perfectorum. Vnum enim perfectionem dicit; qua propter debet importare vniuocorum vnam rationem simpliciter, quia ad malum constituendum, & ad tollendam perfectionem quicũque sufficit defectus occurrens; bonum enim ex integra causa, malum ex particulari defectu contingit. Hæc autem identitas debet esse secũdum rationem nominis; nam secundum esse non est necesse, quod sit identitas; quia diuersitas secundum esse solum, facit æquiuocationem physicam. Et ratio eadem secundum nomen non coarctat ad rationem eandê essentialem, siue accidẽtalem, sed sufficit, quod sit eadem ratio siue sit substãtialis, siue accidentalis. V.g. animal vniuocè dr̃ de homine, & de equo quia, si quæras, quid est equus, in quantum animal, respondes, viuens sensibile; & idem de homine dices. Vnde ratio importata eadem est, licet perfectiori modo habeat esse in homine. Etsi quæras, quid est Petrus, in quantum accidentaliter habet albedinem? dices, quod est accidentaliter disgregatiuum visus; & idem de Paulo in quantum accidentaliter habet albedinem. Et ita album vniuocè dicitur de Petro, & Paulo habẽtibus albedinem, licet dicatur vniuocè accidentaliter, quia accidentaliter disgregãt visum. De hoc albo & de illo essentialiter dicitur, si côsideretur, quatenus habent albedinem. Vide Caiet. hic, optime hoc explicantem.

2. Conclu. Explicatur diffinitio vniuocorũ.

Tertia conclusio; Denominatiuorum diffinitio optime traditur ab Aristot. & est sic explicanda. Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu. Idest, denominatiua sunt res, vt album, fortis, grammaticus, quæ ab aliquo appellationem habent, vt ab albedine, à fortitudine, à grammatica; Nam albedo est forma denominãs & homo subiectum, & album denominatiuum. Et ista denominatiua differunt in nomine à forma denominante casu, idest, terminatione. Nam albũ & albedo conueniunt in trib. primis literis, & terminatione differunt. Qua ratione virtus & officiosum non sunt denominatiua, quia non conueniunt in principio nominis & in fine differunt. Et eadem ratione grammatica mulier à grammatica scientia non dicitur denominatiue, nec homo ab humanitate. Et de homine est etiam specialis ratio; quia homo non denominatur ab humanitate, nec significat humanitatem per modũ sibi adiacentis, sed est in illo per modum perse

3. Concl. Explicatur diffinitio denominatiuorum.

A 2 stantis?

ſtantis; & illud quod debet aliud denominare, vel debet eſſe accidens, vel per modum accidẽtis. Quare iſta, annulus eſt aureus eſt denominatiua; quia quãuis denominatio ſit ab auro, quod eſt ſubſtantia, ſignificatur per modum accidentis, & adiacentis, atque denominantis aliud. Caiet. dicit, quod denominatiuum debet eſſe aliud à re denominata, quod debet intelligi ſaltim formaliter, & loquendo de denominatiuis, quæ ſunt talia ſimpliciter.

Obſeruatio Caiet.

4. Concluſ. quid diffiniatur prima, vel ſecunda intentio.

Quarta concluſio. Iſtæ diffinitiones conueniunt ſecundis intentionibus in concreto, & illæ ſunt, quæ diffiniuntur principaliter, & res quatenus ſubſtãt illis. Et probatur: Nã iſtæ diffinitiones sũt logicæ: ergo debẽt terminari ad ſecundas intentiones. Cõſequẽtia probatur, quia ſecũdæ intentiones in concreto, vt ſupra viſum fuit, ſunt obiectum logicæ: Et ad intelligendum, hanc concluſionem, eſt animaduertendum, quod vniuoca, æquiuoca, & denominatiua poſſunt dupliciter accipi logice & metaphyſice. Logice accepta, ſunt quædam relatiua rationis, quæ de formali dicunt ſecundam intentionem non vniuerſalem, quæ dicitur intentio vniuoci, & de materiali naturas, ſeu res, quibus conuenit illa intentio. Verbi gratia, Petrus & Paulus, ſecundum quod hoc nomine, homo ſignificantur, dicuntur vniuoca vniuocata, & dicunt de formali ſecundam intentionem, quæ habet pro termino nomen ſignificãs Petrum & Paulum, ſecundum quod hoc nomine, homo ſignificantur, in ordine ad illam rationem communem, quam participant. Itaque totum eſſe vniuocorum eſt in ordine ad rationem cõmunem, quam participant æqualiter, quod eſt dicere, quod vniuoca vniuocata, & vniuoca vniuocãtia ſunt correlatiua. Et eodem modo dicendum eſt de æquiuocis æquiuocatis. Etſi dicas, contra: nã illæ ſunt duæ res; ergo non poſſunt ab eadem intentione denominari. Negatur conſequentia: quia ſe habẽt per modum vnius ſubiecti recipientis illam denominationem, & ſecundæ intentioni in abſtracto conuenit, vt rationi denominandi, in concreto verò, vt quod, eſt eſſentialiter vniuocum, vel æquiuocum. Etſi rurſus argumenteris, intentio illa in concreto, non eſt id, quod habet illud nomẽ commune, & rationem ſubſtantiæ ſecundũ illud nomen eãdem, vel diuerſam; ergo. Reſpondetur, quod formaliter illud habet ad hũc ſenſum, qđ totũ ſuum eſſe eſt ſe habere ad illud nomẽ cõe, ſecundũ quod, rõ eadẽ illis conuenit; ſicut diximus, quod totum eſſe generis, eſt prędicari de plurib. differentibus ſpecie, id eſt referri ad plura differentia ſpecie, vt diximus ſuperius. Res verò ſunt, quib. cõuenit intentio vniuocorum, & æquiuocorum denominatiuè, & accidentaliter; ſicut animali intentio generis. Et eodem modo eſt intelligenda diffinitio analogorum. Vniuoca verò vel æquiuoca metaphyſicè ſunt illę res, quę habẽt rationẽ cõem, vel diuerſam præſcindendo per intellectũ intentionem, quæ vocantur vniuoca pro ſubſtrato vel æquiuoca: ſicut Petrus & Paulus, quatenus eodem modo hominis rationem participant. Et illa ratio ſuperior etiam vocatur vniuoca à metaphyſicis, quia participatur eodem modo ab inferioribus. Et idem prorſus eſt dicendum de denominatiuis, quod res, quæ ab aliqua forma accidentali denominantur eſt denominatiuum metaphyſice, & pro ſubſtracto. Quæ verò habent intentionẽ, ſecũdũ quam ad nomẽ refertur, vt ad quod totũ ſuum eſſe habet eſt denominatiuũ logicũ, & habet pro correlatiuo denominatiuũ denominans. Hæc licet obſcura ſint, ex intimis tñ intentionum deducuntur, quæ omnibus nõ ſunt peruia. Et per hoc erit facile etiã de analogis ſyllogizare, quæ media ſunt inter vniuoca, & æquiuoca.

Obiectio.

Solut.

Obiectio.

Solut.

Quinta concluſio pro maiori explicatione diffinitionis vniuocorum. In diffinitione vniuocorum, quæcunque vniuoca comprehenduntur, etiã ſi habeant eandẽ rationẽ, & nomen cõe in aliquo accidenti; nã album eſt cõe reſpectu niuis & papyri, eſt tñ vniuocũ accidentaliter. Et aduerte, in hac parte duas verſari opiniones. Altera di-

5 Concluſ. Controuerſia quibus nã vniuocis conueniat diffinitio vniuocorum.

cit

ctit in diffinitione æquiuocorum non comprehendi nisi quæ sunt essentialiter vniuoca. Vocatur essentialiter vniuoca illa, quæ dicunt conceptum communem, qui est de essẽtia inferiorum; sicut homo est vniuocum Petro & Paulo. Vniuoca accidentaliter sunt ea, quæ dicunt vnum conceptum inferioribus, qui conceptus accidentaliter illis conuenit, sicut album dicit conceptum albedinis in concreto accidentaliter conuenientem Petro & Paulo, licet vniuocè, quia secundum eandem rationem accidentalem tamen. Probatur prima opinio; quia Arist. dicit, accidentia non prædicari nomine & ratione de prima substantia, & ideo non sunt secundæ substantiæ. Secundæ verò substantiæ prædicantur nomine & ratione. Prædicari verò nomine & rõne nihil est aliud, q̃ prædicari vniuocè; ergo accidentia non prædicantur vniuocè respectu substantiæ secundũ Arist. ergo in hac diffinitione non comprehenduntur. Secunda verò opinio, quam sequor, tenet oppositum, quod, scilicet, album est vniuocum respectu Petri & Pauli, & hic diffinitur hoc vniuocum. Probatur; Nam album est nomen cõe Petro & Paulo, & ratio nominis est eadem, quia album nõ dicitur, nec æquiuocè, nec analogicè de Petro & Paulo; ergo vniuocè. Dices, quod est quoddam medium dici denominatiuè, & ita non est necesse, quod omne nomen sit vniuocum, vel æquiuocum, vel analogum. Et hoc sensit Arist. qui denominatiua annumerauit distincta ab vniuocis, & æquiuocis, & analogis. Sed contra: nam album vel significat vnam rationem communem, & eandem Petro, & Paulo, vel non. Si primum; ergo est vniuocum. Si secundũ ergo est analogum vel, æquiuocum. Nam nomen significans rationem aliquam, & non eandem ex necessitate significat aliquo modo, vel totaliter diuersam rationẽ, & sic erit æquiuocum, vel analogum; ergo. Et probatur ista secunda opinio primo; nam in definitione vniuocorũ non dicitur, quod sit ratio eadem essentialiter, vel accidentaliter, sed quod sit eadem: & quomodocunque saluetur, quod sit eadem, erit vniuocum nomẽ, & ratio. Præterea, Nam album prædicatur de Petro & Paulo prædicatione 5. prædicabilis; ergo vniuocè. Probatur consequentia, quia 5. prædicabilia sunt vniuoca & nõ analoga, nec æquiuoca. Ita asserit D. Tho. 1. contra gen. tes cap. 33. ratione 3. Item: Nam Arist. esset diminutus, qui non comprehendit vniuoca accidentalia sub vna diffinitione vniuocorum, nec pro illis assignauit aliam. Et ad argumentum, quod contraria opinio desumit ex Arist. respõdetur, quod intelligitur Arist. de prædicari nomine & ratione essentiali. Et hac ratione exclusit accidentia à ratione secundæ substantiæ, quæ debet prædicari de prima essentialiter; non verò censuit non esse vniuoca accidentalia; & ita censent metaphysici. Ex his omnibus conclusionibus infertur, quod vniuoca, æquiuoca, analoga, & denominatiua ad minus differunt formaliter. Probatur; quia differunt diffinitione; ergo formaliter; non enim vna diffinitio includit aliam, nec e contra.

1. Opinio. 2. Opinio. Solutio. Impugnatio. D. Thom. Solutio ratio primæ opinio.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur ex hac vltima conclusione; Nam sub alia ratione res dicuntur denominatiua, & vniuoca: nam album, v.g secundum quod ab albedine (à qua in nomine terminatione differt) dicitur album, est denominatiuum. Vniuocum verò dicitur secundum quod importat suis inferioribus, & nomen & rationem communem. Et dicitur accidens 5. prædicabilis secundum quod prædicatur de homine, & equo accidẽtaliter, vt aliquid non consequutum ad rei essentiam. Eidem itaque materiali multæ intentiones conueniunt ob rationes diuersas. Ad 1.

Ad secundum respondetur, quod canis marinus, & sydus, vt significantur hoc nomine, Canis, sunt æquiuoca. Vt verò significãtur hoc nomine substantia Ad 2.

stantia

stantia sunt vniuoca. Quinimo hoc nomen canis respectu vnius significati est vniuocum, & res respectu illius est vniuoca, vt canis marinus ad omnes canes marinos: vt vero significat piscem, stellam, & canem terrestrem, est æquiuocum nomen, & res vt illi correspondent sunt æquiuocata.

Eadē vox comparatione diuersorum vniuoca, & æquiuoca.

Ad tertium patet ex conclusionibus.

Ad 3.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod diffiniuntur res, vt stant sub nominibus; nam logica consideratio non est per se de nominibus, sed de rebus, vt nomibus significantur, & de nominibus in ordine ad res significatas.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod nomen est idem, licet habeat diuersas significationes ratione materialis. Et Arist. hoc solum voluit dicere, quod conueniunt in voce vna, licet illa vox diuersis referatur ad sua significata significationibus; sicut idem quale, dicitur etiam si habeat diuersas qualitates Nam vt essent duo nomina, necesse erat, quod non solum formale multiplicaretur, sed etiam materiale, quia nomen numerale numerat supposita ratione formarum, idest, necesse est, quod formale & materiale mulplicentur, vt dicantur duo in illo genere; de quo in materia de appellationib. agitur latius. Et videatur D. Tho & Caiet. 1. p. q. 30.

Explicatur dictū Arist.

Quid requiratur ad distinctionem nominum.

Ad confirmationem respondetur, quod propositio æquiuoca est vna saltim materialiter; & hoc sufficit nostro proposito. Nam vt sit idem nomen in æquiuocatione, sufficit taliter esse idem.

Ad 6. Ad sextum respōdetur, quod æquiuocorum ratio, quæ hic diffinitur, quę est secunda intētio æquiuocorum in concreto, vnam rationem habet communem omnibus suis æquiuocis, quę illam rationem participant, ita quod res æquiuocę diffiniuntur, vt stant sub illa intētione, quæ est species, & quid vniuocum. Res autem, quæ hanc intentionem induunt, diffiniri non possunt, cum in ratione reali non conueniant.

Ad 7.

1. Responsio Caiet.

Ad septimum respōdet Caietanus, analoga sub æquiuocis fuisse comprehensa: quia non habent rationem cōmunem vnam. Sed melius est dicere, non egisse expressè de illis, sed ex extremis nota manere; quia nec rationem omninò eandem habent, sicut vniuoca; nec diuersam, sicut æquiuoca: sed medio quodam modo; partim eandem, & partim diuersam. Vnde agendo de extremis apertum fecit, quod essent analoga.

2. Responsio Auctoris.

QVAESTIO II.

An definito analogorum sit rectè assignata.

ET quoniam hanc materiam exactissime tractauit Caiet. opusculo de nominum analogia à me breuiter erit discutienda. Quid vero ego sentiam de conceptu analogorum. q. sequenti, explico, in quo tota analogorum difficultas consistit. Vt igitur rationem analogorum breuiter explicemus, aduertendū erit analogiā, tripliciter accipi à metaphysicis. Primò pro analogia inæqualitatis, quæ alio nomine vocatur physica, & definitur sic: Analoga physica sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est eadem: sed participatur ab inferioribus, quantum ad esse cum maiori, vel minori perfectione. Vt corpus est analogum hoc analogiæ genere; quia ratio corporis æqualiter à corpore cælesti, & inferiori participatur. nec cōuenit ratio corporis vni per ordinem ad aliud; sed tamen esse corporis, & essentia illius magis perfecta est in vno, quam in alio. Et isto modo omnis ratio generica est analoga, & omne superius, quia cum rerum gradus sint inæquales magis perfectum esse habebit ratio superior in vno, quā in alio ex coniunctione ad differentiam, seu gradum inferiorem, magis perfectum: quæ enim magis perfectis modis, & differentijs coniunguntur, magis perfecta sunt. Hæc autem analogia non

Triplex Analogia inequalitatis attributionalitatis proporcionalitatis.

Analogia inæqualitatis quid, & quibus conueniat.

non extrahit rem ad participandam rationem superioris, ita vt sit partim eadem & partim diuersa, & ita non distinguitur ab vniuocatione. Et bene potest in analogis reperiri etiam haec analogia physica, quia non solum ratio entis partim est eadem, & partim diuersa in substantia, & accidenti, v. g. sed perfectius esse habet in substantia, q̃ in accidēti, quia coniungitur. pfectiori modo determinatiuo entis Vide D. Thom. 1. d. 19. q. 5. artic. 2. ad 1.

Analogia attributionis, quid & quibus conueniat.

Secunda analogia est attributionis, & definiuntur sic ista analoga, Analoga attributionis sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est eadem secundū terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum, vt sanum commune nomen est medicinę, vrinae, & animali; & ratio omnium in quantum sana sunt ad vnum terminum sanitatem scilicet, diuersas dicũ habitudines, nam animal respicit sanitatem similiter, & vrina, & medicina, sed diuersimode. Nam animal respicit sanitatem, vt subiectum in quo est formaliter sanitas. Medicina non vt subiectum, in quo est formaliter sanitas, sed vt id, quod habet qualitatem, quae significat sanitatem. Medicina respicit sanitatem, vt aliquid, quod causat sanitatē. Et de pomo idem est dicendum. Et haec analogia habet 4. conditiones.

Quattuor conditiones Analogiae attributionis

1. Conditio

Prima quod haec analogia sit tantum secundum denominationem extrinsecam in membris minus principalibus, solum enim animal dicitur formaliter sanum, reliqua vel quia causant, vel quia significant sanitatem. Si dicas.

Obiectio.

Cōtra, nam ens dicitur analogice de substantia & accidenti hac analogia, & tamen accidens formaliter est ens.

Solutio.

Respondetur, quod haec conditio formaliter est intelligenda, quatenus sunt analoga attributionis. Ens autem dicitur analogum analogia attributionis, & proportionalitatis, & non est ens formaliter, quatenus est analogum attributionis, sed proportionalitatis. Et ita D. Th. 1. 2. q. 102. a. 2. ad 3. dicit, quòd accidens non est ens, quia habet esse, sed quia illo substantia habet esse tale. Et loquitur D. Tho. de accidenti, quatenus consideratur, vt ana logum attributionis, nam quatenus est analogum analogia proportionalitatis formaliter est tale, quia analogia proportionalitatis, non excludit denominationem intrinsecam in membris minus principalibus. Et si posset intelligi accidens sine entitate intrinseca, diceretur ens per hoc solū, quod afficit substantiam, sicut vrina dicitur sana per hoc, quod afficit substātiam, sicut vrina dicitur sana per hoc, quod significat sanitatem

2. Cōditio.

Secunda conditio quod illud, ad quod diuersae habitudines dicuntur, in hac analogia est vnū, idest, non multiplicatum formaliter in membris minus principalibus. Et hoc constat ex 1. conditione. Nam si dicuntur membra minus principalia talia ab extrinseco, non habent illam formam sanitatis, v. g in se, & ita non multiplicatur illa forma in alijs analogatis. Et hac ratione dicitur vna tertia conditio,

3. Cōditio.

quod primum analogatum ponitur in definitione aliorum secundum illud nomen. Ratio est, quia caetera non dicuntur talia, nisi per attributionem ad illud principale & formaliter tale, & ita est ponendum in aliorum definitionibus. Nam vrina sana dicitur in quantum est signum sanitatis.

4. Cōditio.

Quarta conditio, quod ista analogia vt sic, non habet vnum cōceptum, nec vnum significatum obiectiuum, nec vnum conceptum formalem, sed solū est communis terminus, & diuersimode respicitur ab analogatis, quia à primo formaliter, vt subiectum talis formae, à reliquis extrinsece respicitur, & ita habet plures conceptus, qui eādem rationem partim habent & partim diuersam, & ita sunt analoga attributionis pluribus conceptibus, in quibus non reperitur vnus conceptus abstractus. Et haec diuiditur in analogiam vnius ad alterum, & duorum ad vnum tertium, de quibus vide Caiet.

Analogia proportionalitatis quid & quibus conueniat.

Tertia analogia est proportionalitatis. Analoga autem proportionalitatis sunt illa, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est pro-

proportionaliter eadem, idest, similis secundum proportionem. Et hoc modo dicitur videre de intellectuali, & corporali visione. Et dicitur proportionaliter eadem, quia sicut intelligere rem animæ offert, ita videre corpori viuenti sensibili. Et sumitur hic proportionalitas pro similitudine, habitudinum aliquarum, vt pro similitudine, quę est inter videre corporaliter in ordine ad rem, quæ videtur, & inter videre intellectualiter in ordine ad rem, quæ intelligitur. Hæc autem anologia fit duobus modis, metaphorice, & proprie. Metaphorice, quando illud nomen commune absolute vnam habet rationem formalem, quæ solum formaliter saluatur in vno analogatorum. Et per metaphoram in alio, dicitur; vt ridere non habet secundum se, nisi vnam rationem formalem, quæ in vno analogatorum saluatur, in homine, scilicet, & per metaphoram de prato dicitur. Proprie autem quando illud nomen commune in vtroque analogatorum absque metaphoris dicitur, vt ens dictum de substantia, & accidenti, principium dictũ de corde, & de fundamento domus.

Analogia attributionis sit dupliciter.

Interrogatio.

Et si inquiras, quomodo reperitur hic definitio, respondetur, quod hæc regula generalis seruanda est in analogis. Nam analogũ metaphorice tale claudit in sua definitione analogum proprie tale, & non e conuerso. In analogis autem, quæ formaliter sunt talia vnum non claudit in sua definitione alterum, sed definitio vnius est alterius definitio proportionaliter tamẽ. Probatur 1. pars: quia analogum metaphoricum nõ potest intelligi sine proportione & ordine ad illud, per cuius similitudinem dicitur tale. Non enim potest intelligi, quid sit pratum ridere, nisi in ordine ad risum hominis. Secunda pars conclusionis probatur, quia ista analoga proportionalitatis formalia, sunt medium inter vniuoca, & analoga attributionis: & ita participant ab vniuocis, quod vnum non ponitur in definitione alterius. Ab analogis verò attributionis, quod definitio non sit eadem in illis; & ex eo quod formaliter sunt talia non egent altero in sua definitione: licet ex eo, quod sunt analoga, sit definitio proportionalis vtriusque. Quæ verò restabant pertractanda de conceptu analogorum proportionalitatis, de abstractione, resolutione, prædicatione, & quid senserit Caiet. quid Soto tractatu de ente dicetur.

Responsio.

Regula generalis seruanda in analogis.

De complexis, & incomplexis.

QVAESTIO III.

Vtrùm, quæ dicit Arist. in hoc c. vera sint.

RESPONDETVR affirmatiuè. Et in hoc c. ponit Arist. duas diuisiones, quæ deseruiunt vt cognoscamus, quæ res in prædicamento reponi debeant. Prima est, eorum, quæ dicuntur, alia quidem cum complexione dicuntur, alia sine complexione, cum cõplexione, vt homo albus, homo currit, sine cõplexione, vt homo vt currit. Hæc diuisio principaliter est rerũ, & est sensus, qđ rerum aliæ significantur conceptibus complexis, & aliæ conceptu simplici. Et Arist. cum ait. dicuntur, intelligit: idest, significãtur. Et solę illæ, quæ simplici conceptu significantur, in prędicamentis reponũtur, quæ verò diuersis importantur conceptibus, vt homo albus, vt sic in nullo sunt prædicamento, & ita est necessaria cõditio, vt res collocetur in prædicamẽto, simplici conceptu importari, licet hoc non sufficiat. Sed aduerte complexionem, aut incomplexionem vocis penes conceptum attendi, & ita illa vox cẽsenda est incomplexa, cui vnus tantum correspondet conceptus, complexa verò, cui plures. Et quamuis totum sit in prædicamento, non sequitur quod partes eius semper sint in prædicamento, etiam vt componunt totum, si accipiantur vt distinguuntur a toto, quia dicunt aliquid imperfectum: etsi complexe accipiantur non dicunt aliquam vnam rationem simplicẽ, quod erat necessarium, vt ibi ponerentur.

Explicatur prima diuisio Arist.

Obseruatio.

Etsi

Et si fiat argum. nam album dicitur sine complexione, & non est in praedicamento: ergo non omnia, quae dicuntur sine complexione sunt in praedicamento, resp. quod ita verum est; est enim necessaria conditio dici sine complexione, sed non sufficiens. Nam rationale dicitur sine complexione & non est in praedicamento. De albo capitu. de qualitate dicemus & modo aliqui dicunt, quod licet album non habeat, nisi vnicum conceptum, non tamen collocari in praedicamento absolute ex eo, quod importat in illo significato totali duo partialia, scilicet, corpus, & albedinem. Vnde Arist. asserit in praedicamento collocari, quae sine complexione dicuntur, dummodo illud incomplexum totaliter significatum sit simplex, & non compositum ex duobus diuersorum generum, vt in albo contingit. Alij respondent cum Auicenna, quem nominales, sequuntur, & dicunt Album non significare, nisi materiale, & illud esse totale significatum, est tamen conditio requisita necessario, quod importetur albedo, vt materiale significetur per istum terminum, Album. Et ita aliqui viri doctissimi nostri temporis tenuerunt materiale esse totam substantiam, & essentiam termini connotatiui. Hoc non censeo verum: quia in conceptu albi principaliter importatur albedo & per ilum cognoscimus principaliter albedinem, & materiale ratione albedinis: ergo principaliter significat albedinem, & corpus, vel materiale importatur ratione formae. Item forma est, quae dat esse: ergo haec est principale significatum cum comparatur ad materiale. Caietan. censet qualitatem solam significare album, & ita bene potest album collocari in praedicamento qualitatis, quia solum vnicum conceptum habet obiectiuum. Et formale, & materiale importatur, non ut significatum, sed vt coniunctum cum suo significato. Est expressa sententia. D. Thom. 1. dict. 18. articu. 2. 3. vbi sic dicit. Ad 3. dicendum, quod hoc nomen donum. vel datum praeter relationem, ex qua dicitur donum, dat intelligere rem quandam, quae datur, quamuis forte non ut partem significationis nominis, quia subiectum non includitur in significatione nominis significantis accidens concretum, ut asserit. Commenta. 5. Metaph. quamuis Auicenna contrarium senserit. Ecce D. Thom. dicit connotatiuum nomen non significare subiectum, sed importat illud, vt subiectum, & de illo verificatur ratione significati formalis. An uero supponat pro materiali. Aliqui dicunt non supponere, quia non est significatum termini, & terminus solum supponit pro suo significato. Verificatur tamen de illo, quia est in illo suum formale significatum. Alij dicunt supponere pro illo etiam si non significet illum; quia vt supponat sat fuerit, quod importetur sub suo formali significato, certum tamen est secundum Caieta. non esse ens per accidens, nec importare res diuersorum praedicamentorum, cum non significet corpus, & si aliunde non repugnaret in praedicamento collocari posse.

Controuersia. *An album & quodlibet concretum ponatur in praedicamẽto.* *1. Opinio.* *2. Opinio.* *Refellitur opinio quorundam.* *Opinio Caietani.* *D Thom.* *Controuersia.* *An nomen connotatiuũ supponat pro subiecto.* *1. Opinio.* *2. Opinio.* *Doctrina Caiet.*

Secunda diuisio, eorum, quae sunt, alia de subiecto dicuntur, in nullo tamen subiecto sunt, vt homo qui dicitur de quodam homine, & in nullo subiecto est per inhaesionem. Cum dicit, de subiecto dicuntur, vult dicere de inferiori sibi, & illud subiectum vocat. Cum vero dicit, & in nullo subiecto sunt, accipit ibi subiectum pro subiecto inhaesionis. Dici uero accipitur pro praedicari, non actu, sed aptitudine. Et cum illae diuisiones ordinentur ad constitutionem praedicamenti, sensus diuisionis est, eorum, quae in praedicamento ponuntur, aliqua sunt substantiae vniuersales, & ideo praedicantur de multis: alia sunt in subiecto, & non dicuntur de subiecto, hoc est de sibi inferiori, vt hoc album, hęc grammatica, quae sunt in subiecto inhaesionis, non tamen dicuntur de subiecto sibi inferiori, vt constat, quia sunt particularia & accidentia. Et cum dicit quod album est in subiecto, non accipitur

2. Diuisio. *Explicatur Arist.*

pitur ibi album pro materiali, quia materiale albi nulli subiecto inhæret, cum sit substantia. Nec accipitur pro composito ex albedine, & corpore: nam illud nullibi inhæret, sed accipitur pro albedine inconcreto. Vbi patet album solam qualitatem significare, alias falso dixisset Aristoteles dũ dixit, quod quoddam Album est in subiecto. Et nota bene hanc doctrinam ad callendum connotatiuorum definitiones, vt sacramenti generis, &c. Alia sunt in subiecto, & dicuntur de subiecto, vt sciẽtia inhæret animæ mediante intellectu, & dicitur de subiecto sibi inferiori, scilicet, de grammatica quæ est scientia, & inferior ad scientiam. Et aliæ res sunt; quæ nec sunt in subiecto nec dicuntur de subiecto, vt quidam homo. Omnes ergo res, quæ in prædicamento collocantur aliquam harum debent habere conditionem. Hæc autem diuisio entium, alia particularia, alia vniuersalia est diuisio subiecti in accidentia; sicut si homo per album & nigrum diuideretur. In hoc c. definit Aristoteles accidens, dicens, accidens est, quod est in aliquo non tanquam pars, sine qua esse non potest. Et aliqui dicunt hic definiri modum quo accidens est in subiecto. Etsi dicas malam esse definitionẽ, quia conuenit formæ corruptibili substantiali, hoc negant: quia illa particula, in aliquo, significat aliquid habens esse independens ab illo, quod est in illo, quod non potest competere materiæ primæ respectu formæ, bene tamen substantiæ respectu accidentium. Ita explicat Alexan. lib. 2. naturalium quæstionum, quæst. 17. Et etiam excluditur forma per secundam particulam, non tanquam eius pars: nam accidens non est pars subiecti, nec componit essentialiter subiectum, bene vero forma. Particula tertia excludit formam incorruptibilem, quæ potest esse sine subiecto, non vero accidens: & intelligitur naturaliter. Et considerando totam latitudinem formæ aliqua potest dari, quæ naturaliter sit sine subiecto, non vero potest ita accidens aliquod dari. Vide pijssimum Titelmanum in hoc cap. qui optime hanc explicat definitionem, & illam vnico explicat verbo: accidens est, quod in aliquo, non tanquam pars substantialis alicuius, & modus iste essendi in alio, vt accidens in subiecto reducitur ad 5. modum essendi in alio possitum ab Arist. 4 Physi.

Doctrina obseruanda.

Quid sit accidens vel esse in subiecto.

Explicatio Alexandri.

Titelman.

De Regulis.

QVAESTIO IIII.

Vtrùm regulæ assignatæ ab Aristoteles in hoc cap. veræ sint.

ET videtur, quod non. Primo contra primam regulam, quæ dicit, quando quippiam de quopiam prædicatur, quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto. Nam in hac prædicatione instatur, homo est animal, animal est genus: ergo homo est genus. Quod si dicas debere regulam intelligi de prædicatione quidditatiua, vel essentiali, contra, nam alias extra quidditatiuas non habebit verum, nec extra essentiales, quod est falsum: quia ista non est essentialis, homo est albus, album est disgregatiuum visus; ergo homo est disgregatiuus visus; & tamen est vera; & ista, homo est risibilis, risibile est admiratiuum, ergo homo est admiratiuus. Et confirmatio hoc argumentũ. Nam ista Filius est Deus, est essentialis, & similiter ista, Deus est Pater, & tamen ista, ergo Filius est Pater est hæretica. ergo non habet regula verum.

1. Argum.

Solutio.

Impugnatio.

Confir.

Secundo contra secũdam regulam, illa genera dicuntur subalternatim posita, quorum vnum sub alio ponitur, quæ vero ponuntur non vnum sub alio, sed ambo sub vno tertio non dicuntur subalternat imposita, & tamen non habent diuersas differentias specie,

2. Argum.

cie: ergo regula falsa. Minor prob. quia differentia volatilis, & aquatilis etiam si non sit vnum sub alio, quia ambo sunt sub tertio eædem sunt; nam differentiæ animalis, & viuentis sunt differentiæ aquatilis & volatilis.

3. arg. Tertio argumen. Vel loquitur Arist. de differentijs diuisiuis, vel constitutiuis: non de diuisiuis, quia differentia diuisiua animalis non est diuisiua viuentis; nec de differentijs constitutiuis: nam differentia constitutiua viuentis, non est constitutiua animalis: per aliquid enim aliud constituitur animal quam viuens.

4. argum. Quarto Aristo. hic debet formaliter loqui, & non materialiter: sed si formaliter loquatur, non est verum dicere, quod differentia constitutiua viuentis sit differentia constitutiua animalis; animal enim & viuens diuersas habent differentias; nam conceptus differentiæ viuentis non est conceptus differentiæ animalis.

5. argum. Quinto, Nam modus arguêdi, quem Aristot. ponit in h. regu. non est formalis, sed fallax: nam hæc consequentia non est bona, homo est animal, animal est viuens; ergo homo est viuens; & instatur in simili, homo est animal, animal currit, ergo homo currit; nam si currat equus, & non homo, antecedens est verum, & conf. falsum.

Quæstio decidetur.

1 Concl. Explicatur prima reg. ex Caiet. PRima conclusio. Prima regula Arist. optima est, & maxime conducit ad prædicamenta constituenda, in quem finem ab Aristot. inuenta. Prob. regulâ explicando illam, & vide varias expositiones illius apud Soto in isto cap. Caietan. breuiter illam explicat, & mentem Aristot. dicens, quod quando aliquid prædicatur de alio, vt de subiecto, idest, vt de inferiori essentialiter, quidquid prædicatur essentialiter de prædicato, et prædicatur de subiecto. Itaq; requiruntur, vt regula verum hêt duæ prædicationes essentiales, altera de subiecto, de prædicato altera. Vt ista est essentialis Petrus est homo, & ista est essentialis, homo est animal: ergo Petrus est animal, etiam est vera, & essentialis. Et per hoc solues omnia argumenta contra regulam. Et probatur regula. Nam si homo includitur essentialiter in Petro etiam essentia hominis includetur, quam obrem si dicamus, quod Petrus est homo. & hominis essentia est animal rationale Petrus etiam erit animal: nam homo, & sua essentia idem sunt. Quod verò hęc regula conducat ad constitutionem prædicamentorum, prob. Nam ea quæ in recta linea constituuntur debent esse essentialiter subordinata, & superiora debent includi in inferioribus, quia sunt partes essentiæ inferiorum; vt ergo hoc cognoscamus recte constituitur hæc regula. Vnde diluuntur omnia argumenta.

2. Concl. Secunda conclusio. Etiam secunda regula est verissima, & in eundem finê destinata, in quem prima. Habet sic regula; Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt specie differentiæ, idest, habent diuersas differentias formaliter, idest, constituentes diuersas species. Alij legunt diuersæ sunt species, & differentiæ, sed prima lectio est vera, & vide Titelma. in hoc cap. Sensus regulę est secundum Caietan. quod genera, quorum vnum ponitur sub alio, nec ambo sub tertio habent differentias formaliter distinctas; verbi gratia, scientia, & animal; quia nec scientia ponitur sub animali, nec econuerso, nec ambo sub vno tertio, quia differunt genere habens differentias formaliter distinctas: nam alia est differentia scientiæ alia animalis. Nam differentia animalis est rationale, &c. & differentia scientiæ est talis ordo ad obiectum. Si vero ponatur vnum sub alio, sicut animal sub viuente differentiæ viuentis sunt etiam animalis; nam animal includit viuens, & sic includit differentiam constitutiuam viuentis, & aliquam diuisiuam, scilicet, sensibile. Etsi ambo ponantur sub vno tertio sicut volatile, & gressibile, & aquatile habent communem differentiam animalis, licet proprijs distinguantur differentijs, cum vnum non Explicatur secunda reg. ex Caiet.

ponatur sub alio. Et per hoc docet Aristot. quod illa, quæ in diuersis prædicamentis assignari debent genera, & differentiæ diuersæ sunt assignandæ; ea vero quę in eodem prædicamento collocantur, bene possunt habere diuersas differentias, quatenus vnum sub alio non ponitur; & bene possunt habere easdem, quatenus vnum sub alio ponitur, vel ambo sub vno tertio. Hæc regula ex eius explicatione probata manet.

3. concl. Tertia conclusio. Aristot. loquitur in præcedenti regula, tam de differentijs constitutiuis, quam de diuisiuis, diuersa tamen ratione. Nam si sunt diuersorum prædicamentorum genera habent differentias diuersas, tam diuisiuas, quam constitutiuas. Si vero sint genera subalternatim posita, tunc differentia constitutiua superioris, est etiam inferioris inadæquate tamen: nam differentia, quæ constituit viuens constituit animal in ratione viuentis, quod est necessarium, vt aliquid sit animal, & quod includitur in illo, sed differentia diuisiua superioris, non est diuisiua inferioris; nam viuens diuiditur per sensibile, & insensibile, & animal non ita diuiditur. Differentia diuisiua animalis est aliquo modo diuisiua viuentis, quatenus in animali includitur, bene tamen potest dari vna differentia diuisiua viuentis, scilicet, sensibile, quæ est animalis constitutiua.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur ex prima conclusione. Illud vero quod tangit materiam de Trinitate dissoluitur breuiter, quod quamuis Pater sit essentia diuina, & essentia diuina sit Filius, Pater non est Filius, propter oppositionem relatiuam, quam habent.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod etiam si non sint subalternatim posita in ordine ad tertium.

Ad 3. Ad tertium patet ex tertia conclusione.

Ad quartum respondetur, quod differentia constitutiua viuentis est differentia animalis inadæquate, sed quatenus est viuens, nam vt sit animal necessario debet esse viuens. Ad 4. arg.

Ad quintum respondetur, quod hæc arguendi forma non est formalis, sed materialis, & tenet in prędicationibus essentialibus, & per se. Et hoc sufficiebat proposito Arist. Hic sequebatur tractatio de ente, sed ne opus hoc logicale nimis cresceret, prudens omitto, & quam citissime de ente, & eius proprietatibus, & diuisionibus cum alijs, quæ ad metaphysicam pertinent, in quibus D.Thom. ab aduersarijs impugnatur, in lucem emittam Deo Optim. Max. fauente, quapropter parumper expectet lector candidus. Et hæc de ante prædicamentis. Ad 5. arg.

De Prædicamentis.

QVAESTIO V.

Quid sit Prædicamentum, & quibus constet.

Communiter diffinitur, quod sit prędicabilium quidditatiua ordinatio, in qua superiora de inferiorib. prædicantur.

Contra istam diffinitionem est argumentum. Nam prædicamentum est genus generalissimum; sed genus hoc non est prædicabilium coordinatio; mala ergo est diffinitio. Probatur maior; nam communiter vocantur prædicamenta decem rerum genera; & est ita communis loquendi modus, vt superfluum sit authores pro hoc stabiliendo adducere. 1. Arg.

Secundo, prædicamentum formaliter dicit relationem rationis; sed prædicabilium coordinatio non est, nec dicit relationem rationis: ergo diffini- 2. Arg.

diffinitio est nulla. Maior patet, quia prædicamentum non est in rebus formaliter, sed solum in apprehensione intellectus: & non est negatio, nec priuatio, ergo relatio. Maior probatur; quia omnis relatio est ad aliquem terminum, sed prædicamentum nullum habet terminum, si sit prædicabilium coordinatio: ergo. Probatur minor, nam ad quid refertur prædicamentum? Si dicas quod refertur ad prędicabilia.

Solutio.

Impugnatio. Contra quia sunt partes ipsius prædicamenti; relatiuum vero non refertur ad suas partes;ergo. Si dicas quod refertur ad res, hoc est impossibile, quia res, quæ collocantur in prædicamento, dempto prædicamento relationis sunt absolutæ: nullum autem relatiuum refertur ad absolutum, & ea quæ ponuntur in prædicamento relationis, etiam si relatiua sint non tamen referuntur ad prædicamentum, sed ad se inuicem. Si dicas, quod prædicabilia ad se inuicem referuntur, vt genus ad speciem, & species ad genus; contra, nam sic prædicamentum nihil erit amplius, quam relationes prædicabilium,& sic prædicamentum erit aggregatio omnium illarum relationum, & non dicet vnam aliquam relationem, quod est falsum, cum sit diffinibile, & a Magistro Soto ponatur huius libri subiectum. Si dicas; quod refertur ad ponibile, seu collocabile, in prædicamento; Contra, quia hoc dicit ipsius partes, ad quas, vt dictum est, non refertur;ergo.

Solutio. *Impugnatio.* *Solutio.* *Impugnatio.* *Solutio.* *Impugnatio.*

3. argum. Tertium argumentum, nam illa particula qui ddita tiua, ordinatio, videtur voluntariè addita; nam cur non constituet prædicamentum differentiarum ordinatio, etiam si non prædicentur quidditatiuè? Nam dicam ego, quod prædicamentum est prædicabilium ordinatio. Et ita ordinatio differentiarum, cum sint prędicabilia constituet prædicamentum, nam non est necesse, vt sit quidditatiua ordinatio, nec hoc aliqua firma colligitur ratione, non enim diffinitiones pro libito sunt assignandæ.

4. Argum. Quarto Differentiæ constituuntur in recta linea prædicamentali, & tamen non quidditatiue prædicantur; ergo illa prædicamenti diffinitio nulla est. Maior probatur; nam vel excluduntur, quia sunt partes speciei, & non dicunt totam speciei essentiam. Et hoc non, alias genera subalterna, vt corpus, &c. non collocarentur in recta linea, quia non dicunt actu totam essentiam speciei infimæ, nec generalissimum esset in prædicamento, quia nullo modo est species, sed est pars metaphysica, sicut & genera media. Vel excluduntur, quia sunt quid simplicissimum; & nec hac ratione debent excludi, quia aliàs generalissimum non collocaretur in prædicamento, cum sit quid simplicissimum, substãtia enim vt est primum genus abstrahit à composita & simplici, cum vtramq; sub se comprehendat.

Confir. Et Confirmatur, quia differentiæ sunt quædam tota cum prædicentur de speciebus; ergo poterunt in prædicamento collocari.

5. Argu. Quinto de indiuiduis prædicantur omnia superiora genera quidditatiue, & tamen non ponuntur in prædicamento; ergo mala est eius diffinitio. Probatur minor: quia prædicamentum est prædicabilium ordinatio: sed indiuidua non sunt prædicabilia, vt Petrus & Paulus; ergo non ordinantur in recta linea prædicamentali.

Confir. Et confirmatur; nam ea, quæ ponuntur in prędicamentis debent ordinatè disponi; sed indiuidua cum sint infinita non possunt ordinate disponi: ergo, & maximè, quia vnum sub alio non collocatur.

6. Argu. Sexto. Vel hęc diffinitio conuenit omni prædicamento vel non conuenit. Secundum, dici non potest, aliàs esset mala, cum sit proprietas diffinitionis bonę, quod debet competere omni contento sub diffinito. Si detur primum, ergo cum entia rationis habeat suum prędicamentum hęc diffinitio conuenit prędicamentis entium rationis, & ita non erunt solum decem prędicamenta, sed tredecim, vt supra visum fuit.

Et

Confir. Et confirmatur: nam si prędicamentum dicitur etiam de prædicamento rationis, & importat, vt visum fuit, formaliter relationem rationis, cum relatio rationis collocetur in prædicamento entis rationis, prædicamentum erit in prædicamento, quod est impossibile, nam Petrus non collocatur in se ipso, sed pars in toto collocatur.

7. Argu. Septimo. Ratio prædicamenti, vel est species ad omnia prædicamenta, vel genus: neutrum esse potest: ergo, non datur talis ratio. Quod non sit species probatur: quia duo prædicamenta substantiæ differunt numero: ergo habent supra se speciem prædicamenti substantiæ: & similiter duo prædicamenta quantitatis; ergo habent supra se speciem prædicamenti quantitatis: ergo prædicamentum est genus ad illa duo prædicamenta substantiæ, & quantitatis. Quod si hoc asseras, non videtur quomodo prędicamentum substantiæ & quantitatis differant specie, cum eo modo fundent intentionem prędicamēti: nam partes eorū eodem modo sunt prædicabilia, & eadem ratione.

8. Argu. Octauo. Nam animal rationale est prædicabile aliquod: & tamen non prędicatur in recta linea, male ergo dicitur in diffinitione, quod prædicamentum est prædicabilium coordinatio. Minor patet: quia est quid complexum: & complexa, vt patet in capite de complexis, non collocantur in prędicamentis: sed maior probatur; quia aliquid affirmabile est de multis; ergo est prædicabile; hæc enim est definitio prædicabilis.

Confir. Et confirmatur; nam partes physicæ non sunt prædicabiles, & tamen collocantur in prædicamentis, ergo diffinitio est nulla. Maior patet; minor probatur; quia cum totum, quod componūt in prędicamentis collocetur, quare ista nō collocabūtur? De Deo autem dicemus postmodum.

Præambula ad quæstionem.

Prædicamētum multipliciter. NOmen Predicamentum variè à logicis vsurpatur. Aliquādo enim prædicamentum significat idem quod prędicatum, ita asserit Auerroes citatus à D. Tho. opusculo de natura generis cap. 4 vbi sic dicit Auerroes, quod hæc prædicatio, Sortis est, de accidentali prædicamento, sumitur etiam aliquando pro genere generalissimo pręcise, & ita numerantes decem prædicamenta, asserimus esse substantiam, quantitatem, &c. Explicare vero quid sit prædicamentum, prout hic a nobis & ab Aristot. tractatur habet non paruam difficultatem. Vt autem hoc explicem, erit aduertendum prædicamentum nomen esse secundę intentionis, & importare aliquid de materiali & aliquid de formali. Asserit hoc D. Tho. supra dicto opusculo 48. cap. 1. & Soncinas 4. meta. q. 4. ad. 2. Soto. in anteprædicametis in principio, vnde & debemus ad eius exactam intelligentiam considerare, quid sit materiale prædicamenti, & quid formale. *Prædicamētum. nomē connotatiuum. D. Thom. Soncin. Soto.*

Decisio quęstionis.

VNde sit prima conclusio. Prædicamentum est prædicabilia coordinata. Ita asserit noster Angelicus Doctor loco proxime citato in principio, vnde dimanauit illa communis diffinitio, prædicamentum est ordinatio prædicabilium, in quo superiora de inferioribus quidditatiue prædicantur. Hæc quia est diffinitio demonstrari non potest, sed quia a maioribus traditur explicanda est. *1. Concl. Diffinitio Prædicam.* Ordinatur enim prędicamentum ad sciendum, & quia scientia medijs præmissis & propositionibus habetur, ideo hęc prædicamentalis series ordinatur, vt sciamus veras rerum propositiones formare & falsas euitare; vt omnium rerum numerum facilimo negacio præ oculis habeamus ad eas formādas. *Ad quid ordinatū prędicamentū.* Sūt enim prędicamēta rerum sedes ad quas fere omnes res mūdi reducuntur, vt inde eas aducere ad sciētias comparādas posimus. Et si loquamur de prędicamēto pro formali, dicit relationē, qa prędicamentū formaliter est ens rationis; nō enim prędicamētum reperitur in rebus nisi fundamētaliter remote qa prędicabilia in reb. non sūt nisi remote, & si est ens rationis non est priuatio

tio nec negatio: ergo relatio,nō enim est alius modus generis eius rationis. Sed in explicando terminū huius relationis est maxima difficultas:& ideo sit.

Controuersia.

2. Concl. *Quid dicat prædicamētum de materiali, & quid de formali.*

Secunda conclusio: Satis probabile est prædicamentum de materiali dicere prædicabilia ordinata in ratione superioris & inferioris sub vno supremo genere:& de formali importare ordinem ad intellectum, sic ordinantem res tales. Itaque illa series est materiale prædicamenti cum ordine ad intellectum ordinantem res:& hic ordo est formale in illo. Et probatur hoc:nam prædicabilium ordinatio seu prædicabilia ordinata est prædicamentum: ordo seu ordinatio importatur vt quid formale : sed ordo est aliquid prouenienis a ratione:ergo illa prædicabilia, vt ordinata ad rationem debent referri Et si dicas ꝙ secunda intentio debet referri ad suū correlatiuū,quod sit etiā secunda intentio : sed intellectus non est secunda intentio.ergo. Respondetur,quod non est necesse,quod semper correlatiuum secundæ intentionis sit secunda intentio.Et patet:nam propositio formaliter est secunda intentio (& loquor de uocali) & tamen refertur ad res significatas, quæ sunt aliquando aliquid reale, & prima intentio:sat enim fuerit,quod quando intelligamus intellectum terminantem istū ordinem apprehendamus in propositione oppositam relationem,quatenus terminus est illius relationis: quod potest intelligi bene ex eo quod nihil relinquitur in intellectu reale ex tali terminatione,sicut de relatione dominij in Deo dicitur.

Obiect.

Resp. *Correlatiuum secundæ intentionis, an semper debeat esse secunda intētio.*

3.Concl. *Opinio probabilis.*

Tertia conclusio. Non iudico improbabile prædicamentum supponere pro generalissimo,quatenus dicit ordinem supremi capitis omnium, quæ collocantur in recta linea sub quo reliqua continentur. Hanc conclusionem non aliter probo, quam ex communi modo accipiendi prædicamentum,quod satis frequens est apud probatissimos viros, & vsu frequenter loquendi & patentissimus & clarus Et aduertas, quod in supremo genere v.g. in substantiā est relatio quædam generis, qua refertur ad suas species, nimirùm ad substantiam corpoream & incorpoream : & hæc non est essentialis relatio constitutiua prædicamenti:sed vltra hoc consideramus in illo quandam relationem, secundum quam nec alteri subest generi & omnia quæ de inferioribus quidditatiue prædicantur continentur sub ipso,& etiam ipsa de quibus fit prædicatio quidditatiua:& hæc est constitutiua prædicamenti substantiæ. Nam secundum primam relationem genus solum habet respicere species & respici ab illis,& ibi sistit.Secundum vero relationem prædicamenti habet respicere omnia inferiora, quæ de suis inferioribus quidditatiue prædicantur,ut sub illo contenta: & ipsum est velut, parens omnium sub ipso contentorum, nec prædicamentum continetur sub alio genere. Et sic patet clarissimè suum correlatiuum, quod est res,quæ sub ipso continentur in ratione prædicabilis quidditatiue ordinatæ. Asserit hanc conclusionem D.Thom. opusculo.48.de prædicamentis ca.1.Et si contra hoc fiat argumentum.Nam genera subalterna & species & indiuidua sunt in prædicamento,non tamen sunt in illo genere:ergo tota prædicabilium ordinatio est prædicamentum, & non solum supremum genus : Respondetur, quod dicuntur esse in prædicamento substantiæ,& vere sunt,quia continentur sub generalissimo cum ordine prædicabilitatis quidditatiuè.Quin potius ex hoc argumento sequitur oppositum: nam si essent partes prædicamenti,non dicerentur esse in prædicamento proprie nisi,ut pars in toto : sed dicerentur constituere prædicamentum. Et si dicas,ad quem modum essendi in alio,reducatur esse in prædicamento : Respondetur, quod ad illum modum, quo species seu inferius est in superiori.Et si rursus fiat argumentum : nam genus generalissimum est in prædicamento substantiæ: Respondetur,quod hæc prædicatio vera est ex eo, quod est prædicamentum, sub quo omnia sunt:Et in rebus omnibus,quæ in prædicamentis collocantur sub hoc generalissimo, correspondet alia relatio, secun-

Obseruat.

Quæ relatio rationis constituat prædicamētum.

Obiectio.

Solut.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

secundum quam dicuntur contineri ab illo, & quæ constituit correlatiuum. Qui vero diceret prædicamentum solum esse ipsa prędicabilia simul collocata sine noua relatione aliqua cum hac aptitudine, vt sint proxime disposita, vt vnum prædicetur de alio, quod habent per proprias relationes, credo non falleretur multum. Itaque omnia prædicabilia quidditatiua sunt prædicamentum in ordine ad res, de quibus prædicantur: si per se seorsum quodlibet sumatur est prædicabile, omnia simul sumpta sunt prædicamentum Sicut multi lapides aceruum constituũt, quilibet tamen lapis est solum. Ex his infertur quod licet prædicamentum dicat de substrato rem aliquam realem in reali prædicamento, formaliter tamen est aliquid rationis: quia res non induunt rationem prædicamenti, nisi distinctæ in ratione subijcibilis & prędicabilis: sed hoc est aliquid rationis: ergo. Infertur secundo, accidere essentiæ prædicamenti, quod constituatur in vocibus, vel rebus, vel conceptibus, res enim ordinatæ sunt prædicamentum, vt quod, voces vero seu conceptus sunt signa huius prædicamenti.

Prædicamẽtũ est quid reale et rationis.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. & 2. Argu. AD argu. in princ. ad 1. & 2. patet ex conclusionibus: & qui elegerit vt magis probabilem aliquam illarum solutio patet faciliter ex illa.

Ad. 3. Ad tertium respondetur, quod ille ordo prædicamentalis cum sit ordinatus ad quidditatem rerum ostendendam debet ex prædicationibus quidditatiuis constare.

Ad 4. Excluditur Opinio Ammonij Ad quartum respondetur, quod licet Ammonius iudicauerit differentias in recta linea constitui, asserendum est omnino ab illa excludi, & collocari solum ad latus eiusdem prædicamenti: & non excluduntur, quia sunt partes metaphysicæ: sed quia ea, quę collocantur in recta linea debent esse inferiora ad genus supremum illius lineæ: differentiæ autem non ita se habent. Tum etiam, quia ea, quæ in recta linea

Optimã ratio.

constituuntur, debent inter se mutuo ordinari & disponi in ratione superioris & inferioris, vt essentia superior in inferioris essentia claudatur, sic autem non possunt differentiæ ordinari, quia nec rationale includit sensibile, nec sensibile includit viuens. Et per hoc patet ad Confirma.

Ad 5 Quo indiuidua sunt in Prędicam. Ad quintum respondetur, quod licet indiuidua non sint prædicabilia, sunt subiectum primum prædicabilium omnium: & hoc sufficit vt in prædicamento collocentur.

Ad confirmationem respondetur, quod etiam si non sint infinita sed multa (nam infinitam dari nõ potest actu) tamẽ ordinabilia sunt: non quidem in comparatione ad se, quia ita per accidens se habent; sed in comparatione ad superiora, quorum essentię claudunt in indiuiduis.

Ad. 6. Quæ entia in prędicamẽta collocentur. Ad sextum respondetur, quod in prædicamentis istis ab Aristotele numeratis sola realia entia collocantur, & nullo modo rationis entia; quia non possunt quidditatiue ordinari realia entia, & rationis. Ita asserit D. Thomas de potentia q. 7 art 9. & 5. Meta. lectio ne. 9. & de prædicamentis opusculo 48. & opusculo de natura generis 42. Capreolus in 1. distin. 29. q. vnica ad. 5. Ocham in 1. dist, 2. puncto. 8. Soto in ante prædicamentis quæst. 2. ad 4. in fine. Et hoc adhuc probatur ex hoc loco, & ex Aristotele 5. meta. textu. 14. vbi ens reale diuidit in 10. prædicamenta; & Aristoteles vt doceret hanc veritatem, præmisit cap. 2. illam distinctionem, eorum quæ sunt, in substantiam & accidens; vt intelligeremus sola hæc in his prædicamentis reperiri; & est communis omnium logicorum hæc sententia, & metaphysici assentiunt etiam. Bene verum est, quod ratio prædicamenti formaliter, quia est ens rationis bene potest competere ordinationi entium rationis, de qua supra egimus. Verum cum Aristoteles dicit solum esse 10. prædicamenta, loquitur de prædicamentis pro substrato; & vult dicere quod solum sunt 10 naturæ rerum realium primo diuersæ.

Ad Conf. Ad Confirmationem respondetur, quod

quod non inconuenit relationem rationis constitutiuam prædicamenti sub vno genere illius prædicamenti rationis contineri, vt quid inferius ad illud: esset autem inconueniens, vt prædicamentum rationis pro substrato (quod est, omnia illa prædicabilia) in aliqua parte contineri: & de his reflexiuis denominationibus diximus satis, supra cum de intentionibus ageremus.

Ad. 7. Ad septimum respondetur, quod accipiendo prædicamentum formaliter, si teneamus importare relationem, est quidem prædicamentum species ad omnia prædicamenta; nam omnes istæ naturæ prædicamentales eo modo fundant relationem prædicamenti; & ita illa relatio est eiusdem speciei, sicut relatio generis fundata in substantia & quantitate eiusdem est rationis; quia & si differant in ratione rei, non tamen in rōne fundandi; & duo de prędicamento substantię sunt quidem duo indiuidua illius intentionis, sicut & duo de prædicamento quantitatis sunt etiam duo indiuidua; & ista quatuor non sunt species, sed quatuor indiuidua prædicamenti, licet in genere rei prædicamentum substantiæ, & prædicamentum quantitatis habeant aliquam diuersitatem, sicut indiuiduum substantiæ, & accidentis. Cęterum logice eiusdem rationis sunt in ordine ad intentionem speciei indiuidui, & sic solo numero differunt illæ intentiones fundatæ, & materialia vt stant sub illis, quod de prædicamentis dicendum est. *Prędicamēta etiam quo conueniant & in quo differant*

Obiectio Et si dicas, contra; nam D. Thomas asserit 1. p. q. 88. art. 1. in genere relationis reperiri aliqua secundum rationem, quod in alijs generibus non reperitur; *Solutio.* Respondetur, quod ibi non accipitur genus pro prædicamento, sed accipitur pro relatione; & est sensus quod intra latitudinē relationis reperiunt aliquæ relationes, quæ sunt propriæ relationes, quæ in alijs generibus non reperiuntur: nam non reperitur substantia rationis, quantitas rationis, qualitas rationis, quæ sunt verę qualitates; quia ista in sua ratione requirunt realitatem. Per quod intelliges, quam falsa sit doctrina Xuarez disputatione 54. sectio. 4 n. 2, entia rationis, quæ ficta sunt vagari per omnia prędicamenta, seu ad eorum imitationem posse confingi: nam prædicamenta reliqua realitatē in sua ratione includunt, quod non dicit relatio, & posset etiam dicere fingere nos posse Deum, qui sit ens rationis, quo quid risu dignius? *Reijcitur Opinio Suarez.*

Ad 8. Ad octauum respondetur, quod nec entia physica incompleta in recta collocantur linea, propterea quod sub generalissimo non possunt quidditatiue subordinari, quia nec materia prima est substantia illa completa, quæ est generalissimum, nec de inferioribus substantijs cōplete potest prædicari; quia pars nō prędicatur de toto; sed reducitur ad hoc prędicamētū, vt partes rei, quæ in illo collocātur. Et hoc cōstat ex recta linea pdicamēti Porphyriani; vbi solū entia cōpleta collocant, quod prædicamētū omniū calculo est receptū. *R. ob quā entia incompleta nō sunt in Prędicam.* Ex hoc inferi, quā falsa sit sentētia illorū, qui asserunt, verū prædicamētū reperiri in partibus physicis, vt si ita instituatur hæc materia prima, substantia, quæ formaliter ita perfecta sunt, sicut prædicamēta entium completorū, licet materialiter non sit ita perfecta. *Confutatur opin. aliquorum* Nam in his entibus non reperitur vera ratio pdicabilis quidditatiui, quia nec genus, nec species. Hæc enim requirūt in sua ratione quod sint entia cōpleta, vt patet; quia debēt esse prędicata quidditatiua, quæ requirunt in sua ratione totius essentiam saltim metaphysicam. Ex quo infertur secūdo, quod nec possunt fundare intentionem huius prędicamenti, quæ requirit ex necessitate entia esse completa ad suum fundamentum. *Coroll.* Sed erit alia coordinatio alterius rationis; sequitur etiam quod nec partes totius homo genei vt aquę, ignis, &c. in his prædicamentis collocentur, quia vt partes sunt aliquid sunt incompletum. Quando vero totius habuerint rationem, tunc collocabuntur in hac serie. Nam hoc indiuiduum aquæ etiam si quælibet eius pars vnita manens sit aqua, nō tñ est distinctum indiuiduum sed idem: & ita nō collocabit vt distinctū indiui-

 duum

duum, sed vt idem. Et si consideretur, vt pars integralis nullo modo colloca bitur in illo.

Quare Deus non sit in prędicamēto. Ex dictis etiam patet: quomodo Deus non collocetur in prædicamento: quia quæ in prædicamento collocantur debent esse composita ex genere & differentia, uel debenr esse genus, uel saltim indiuidua specierum ex genere & differentia compositarum, quia hæc ordinantur quidditatiuè: sed Deus non est hoc modo: ergo. De quo tamen infra redibit sermo.

Quomodo logicus consideret prædicamēta. Sequitur vltimo, quod licet logicus consideret decem prædicamenta realia, hoc habet quatenus res huiusmodi referuntur ad secundam intentionem talem, quæ est logicæ obiectum, ut supra dictum est. Sed quæ nam sit secunda intentio, proxima, quæ immediate consideretur in his prædicamentis M. Soto vbi supra existimat esse intentionem prædicamenti, nam hanc asserit esse obiectum libri prædicamentorum.

QVAESTIO VI.

Vtrum prædicamenta ex abstractis, vel concretis sint conficienda.

Q Væstione præcedenti decidimus, quid prędicamentum sit, & quæ entia in illo sint collocanda, modo inquirimus, an hæc entia *Controuersia.* completa & finita, quæ in prędicamentis constituuntur sint collocanda in abstracto uel concreto. In qua re sunt *1. Sent.* variæ Doctorum sententiæ. Aliqui ita opinantur prædicamentum substantiæ ex concretis posse constitui & etiam *Prob.* ex abstractis. Prima pars probatur ab istis: quoniam concreta dicuntur naturas substantiales iam perfectas subsistentes: est autem subsistentia intrinsecus & essentialis modus complens substantiæ perfectionem in ratione substantiæ: ergo ex concretis ordinari debet prædicamentum substantiæ. Consequentia probatur, quoniam prædicamentum substantiæ, sicut constat entibus completis, & non incompletis, ita debet confici, ex substantijs completis, & perfectis potius quam ex imperfectis. Et Confirmatur hæc ratio, *Confirm.* quoniam Porphyrius prædicamentum substantiæ constituit in substantijs cõpletis. Dicit tamen hæc opinio, quod etiam potest verum prædicamentum constitui ex substantijs incompletis, licet prædicamentum ex his constitutum ex substantijs completis, propterea quod non importatur natura substantialis cum suo complemento, habet tamen essentiam prædicamenti substantiæ. Vt si constituatur hoc modo. Substantialitas, corporeitas, uita, animalitas, humanitas, petreitas: ubi superiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Et de prędicamentis accidentium dicit hęc eadem sententia, quod perfectiori modo abstracta constituunt prædicamentum, quam concreta, licet etiam concreta suum prędicamentum non ita perfectum constituant, quia prędicationes quidditatiuè potiori modo fiunt in abstractir, quam in concretis.

Secunda sententia tenet in prędicamentis accidentium concreta per se *2. Sentent.* poni, abstracta vero reductiue. Ita tenet Niphus lib. 5. metaphysicę disputatione 7. ad 5. & 6. Toletus q. 2. post prędicamentorum & alij prędsertim ex recentioribus.

Et probatur ista sententia, primo ex *1. Prob.* Aristote. 4. cap. anteprędicament. ubi enumerat decem prędicamenta in concreto, & ita transtulit Boetius, quamuis Argyopilus transtulerit in abstracto. Et 1. Topicorum cap. 7. decem rerum genera numerat, & distinguit in concreto & hoc in utraque translatione. Et in 1. Topicorum cap. 1. dicit album contineri sub colorato, tanquam species sub genere.

Et probatur secundo hęc sententia, quia in his concretis reperitur vnitas per se, & ratio vniuersalis, reperiuntur superiora & inferiora, & superiora quidditatiuè prędicantur de inferioribus:

tibus, ergo constituunt prædicamentum. Et cum non possint esse duo prædicamenta v.g. qualitatis, & concreta constituant illud, non constituent abstracta.

3. Prob. Et tertio, quia prædicamentum est prædicabilium coordinatio, quorum superiora quidditatiue prædicantur de inferioribus: sed hæc diffinitio conuenit concretis accidentium, vt quali, colorato, albo, & huic albo: ergo constituunt prædicamentum.

4. Prob. Quarto explicantur supra dicta & confirmatur. Hæc prædicatio, Album est coloratum, est prædicatio generis de specie, ergo in his concretis reperiuntur genera & species, ergo in his concretis necessario reperitur prædicamentum. Probatur ista consequentia: quia vbicunque reperitur coordinatio prædicamentalis sed abstracta non collocantur in hac coordinatione, ergo nō constituunt prædicamentum. Quod si dicat constituere aliud prædicamentum distinctum, ergo sunt duo prædicamenta qualitatis, hoc non est dicendum; ergo, &c.

5. Prob. Quinto; nam in substantia prædicamentum constituitur ex concretis; ergo & in accidentibus. Probatur consequentia; quoniam est eadem ratio, cum prædicamentum sit eiusdem rationis in illis; ergo debet esse idem modus constituendi.

Confirm. Et confirmatur; quoniam abstracta accidentium significantur vt quid imperfectum, concretum vero vt quid perfectum; ergo ex concretis, & non ex abstractis est constituendum prædicamentum. Consequentia probatur, quia debet constitui ex rebus significatis perfecto modo, & propterea non constituitur ex partibus. Sed antecedens probatur; quia significantur vt formæ, & vt partes, ergo imperfecto modo, nam pars in sua ratione dicit imperfectionem, & forma respiciens materiam similiter.

6. Prob. Sexto prædicamentum substantiæ fit ex naturis substantialibus suo intrinseco subsistentiæ modo perfectis; ergo prædicamenta accidentium fiunt ex naturis accidentalibus suo intrinseco inhærentiæ modo perfectis; sed huiusmodi naturas significat concretum accidentale; ergo ex his conficienda sunt prædicamenta accidentium. Minor probatur: quia sicut substantia in concreto dicit modum subsistendi, qui est modus perfectiuus & completiuus eius; Ita accidens in concreto dicit inhærentiam qui est modus completiuus & perfectiuus eius. Dominus Caietanus cap. 7. de ente & essentia sentit in prædicamento metaphysico considerato, eodem modo poni abstractum & concretum. Et ratio illius est; quia res quælibet per suam essentiam ingreditur, vel egreditur genus metaphysicaliter sumptum idest rem generis, & non per modum significandi; & quia eadem est essentia abstracte vel concrete significata apud metaphysicum, ita collocabitur in prædicamento abstractum, sicut concretum; quia vtrumque eandem habent essentiam; nec album apud Metaphysicum est ens per accidens. Si vero prædicamentum consideretur secundum Logicam considerationem, quia Logicus non considerat res secundum suas naturas absolute, sed in ordine ad secundas intentiones, quia obiectum formale Logicæ vt supra visum fuit, est talis secunda intentio, Logicus non collocabit in genere concreta, sed abstracta; quia abstracta solum rationem generis & speciei habere poterunt, non vero concreta. Et hoc propter diuersum modum significandi, qui præuenit secundas intentiones, & fundat quodammodo ipsas; quia prius rem, vt conceptam sequitur modus significandi; quam sequatur secunda intentio. Vt enim albedo rationem speciei fundet, prius debet significari in abstracto, quam intelligatur denominari à secunda intentione, quia secunda intentio illi conuenire non potest, nisi in abstracto significetur siue nomine mentali, qualis est conceptus, siue nomine vocali. Et si dicas, quare album non est species? Respondet Caietanus, non esse speciem, quia rem extraneam ex modo significandi includit nimirum subiectum, illud au-

Specula. 10 Caiet. subtilis.

Obiectio. Solutio.

rem quod debet habere rationem speciei non debet rem extraneam includere ex significandi modo, sed solum ea quæ sunt sui generis. Quod si alia alterius generis includat debet esse vt additamentum, & non vt principaliter importatum. Hanc Caietani sententiam aliqui irrident, iure irridendi, & dicunt singularem & improbabilem esse sententiam. Et probant primo quia Logica prædicamenta non sunt a metaphysicis diuersa, nec e contra; ergo si ponitur concretum in vno prædicamento, ponitur & in alio, & si ab vno reijcitur reijcietur ab altero. Antecedens patet; nam in genere loquendo & in specie non sunt nisi 10. prædicamenta.

Secundo quia res non aliter distinguuntur in prædicamentis logicis, quam in metaphysicis, sed in vtrisque disponuntur sub ratione generis & speciei: ergo si in vno non possunt induere rationem speciei, nec in alio, & ita non erunt in illo prædicamento metaphysico, nec etiam in prædicamento logico. Sed habet hæc opinio Caiet. suam probabilitatem a nobis post modum ostendendam.

Quæstionis decisio.

SEd vt quid in hac parte secundum D. Thomam & veritatem sit tenendum aperiam, sit 1. Conclusi. in substantijs nomina concreta, quæ compositum significant proprie in genere esse dicuntur, sicut genera vel species, vt homo vel animal. Forma autem vel materia non est hoc modo in prædicamento, nisi per reductionem. Quod etiam est dicendum de forma metaphisica, vt de humanitate, animalitate, &c. Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ capit. 7. de ente & essentia, in fine, & multis alijs locis suæ doctrinæ inferius adducendis. Vbi autem Diuus Thomas loquitur, vt sileãt cæteri logici oppositum opinantes æquum est.

1 Concl. Quæ sint in prædicamẽto proprie & quæ reductiue.

Probatur igitur conclusio; Illud, quod in prædicamento substantiæ collocatur debet esse vnum per se completum & perfectum, sed talia sunt concreta substantialia, ergo talia in recta prædicamentali linea collocantur. Maior probatur; nam talia, vel sunt rerum essentiæ, vel genera constitutiua essentiarum: sed hęc necessario debent esse ens per se, quia rerum essentiæ non possunt esse ens per accidens nec ex illis constitui. Et quod debeant esse tota quædam & & concreta, probatur; quia cum substãtia sit ens per se, illud in recta collocatur linea, quod importatur vt ens per se completum & perfectum, & nõ vt pars alterius; cuiusmodi sunt concreta, ergo.

Quale debet esse id quod ponitur in prędicamento substantia.

Et si dicas contra; nam genus quod in recta linea collocatur, verbi gratia, animal significatur, vt pars, ergo non vt totum. Respondetur, quod est pars metaphisica, quæ etiam est totum. De quo supra dictum est. Et per hoc patet vltima conclusionis pars. Humanitas enim significatur, vt pars metaphysica, & est vere metaphysica forma; quia ista, aliquid est homo; pars autem ad totum reducitur, & non est totum, qua ratione pars est; ergo non ordinantur in coordinatione, vbi totum coordinatur, sed reducitur ad illam ordinationem. Est ergo prædicamentum entium completorum ordinatio cuius modi sunt in genere substantiæ concreta & quantum ad esse, & quantum ad modum significandi, vnde solum illa in prædicamento ordinanda sunt. Vnde si abstracta, vt humanitas, animalitas, coordinantur ex necessitate, erunt duo prædicamenta substantiæ; sed hoc non est concedendum, ergo in prędicamento substantiæ non ponuntur abstracta. Probatur maior; quia prædicamentum est prædicabilium coordinatio; sed non possunt vnica coordinatione coordinari abstracta & concreta, ergo nec possunt vnum constituere prædicamẽtum; quod si constituunt illud diuersum erit a prędicamento concretorum. Vnde opinio asserens constituere aliud pdicamentum falsissima est, quia ex necessitate prædicamentũ substantiæ ex concretis constitui debet, cum genera

Obiectio

Solut.

&

& species quæ prædicamentum constituunt, non reperiantur nisi in concretis: sed abstracta ad concretorum prædicamentum reducuntur.

2 Concl. Nomina accidentiū in cōcreto non sunt in prædicamento. Secunda conclusio. Nomina accidentium concretiue dicta, non ponuntur in prædicamento sicut species, uel genera, vt album, uel musicum nisi solum per reductionem: sed solum secundum quod abstracte significatur, vt albedo & musica. Hæc conclusio est Angelici Doctoris, vbi supra.

Ratio ob quā entia per accidens non ponūtur in prædicam. Prima pars conclusionis probatur, nam quæ debent collocari in recta linea prædicamentali, debent esse vnum esse ens per se, quia entia per accidens cum non dicant vnam naturam non collocantur in prædicamento, sed concreta accidentium non sunt ens per se, ergo non collocantur in prædicamento. Probatur minor: quia ex coniunctione accidentis cum subiecto non resultat aliqua vna natura, sed iunguntur res diuersorum prædicamentorum: ergo concretum accidentale non est ens per se. Ad hoc enim erat necessarium, vt ex subiecto & accidenti, quod componit concretum, vna natura resultaret.

Confirm. Et confirmatur hæc ratio, & probatur conclusio magis, nam concretum accidentale non est sola albedo, verbigratia, nec est sola substantia, sed est substantia & accidens, modo significetur substantia modo non significetur per nomen concretum: nam hoc modo non disputamus, ergo est subiectum substantiale, cum forma accidentali, sed hoc subiectum cum hac forma non est ens per se, quia constat ex rebus diuersorum prædicamentorum, ergo hoc subiectum cum forma non potest induere intentionem generis & speciei, ergo non potest poni in prædicamento. Ea enim quæ in prædicamento collocantur generis, vel speciei, vel indiuidui rationem debent induere: vnde Arist. 2. Topicorum dixit, coloratum non esse genus albi.

Varia arg. contraria. Et primū. Sed contra istam cōclusionem sunt varia argumenta; primum, nam album verbi gratia, est diffinibile, est enim corpus disgregatiuum visus: & ita diffiniuntur accidentia in concreto, sicut: genus, signum & alia huiusmodi, ergo est ens per se: Probatur consequentia, quia solum entia per se diffinibilia sunt vnica tantum diffinitione. Et ita S. Thomas loco proxime adducto dixit, quod si in concreto diffiniretur subiectum poneretur loco generis, ergo iam secundum D. Thomam accidentia in concreto diffiniri possunt.

Secundum argumentum, nam Aristoteles in capite de qualitate cum prædicamentum constitueret præfixit titulum de qualitate & quali, ergo signum est, quod tam concreta, quam abstracta ponuntur in prædicamento qualitatis. *2. Argum.*

Tertio, nam probabile est, quod album solam qualitatem significat, sed tunc ratione sui significati non dicitur ens per accidens, ergo ratione sui significati ponetur in prædicamento. *3. Argum.*

Ad 1. resp. Concretum non potest una diffinitio. diffiniri. Ad primum argumentum respondetur, quod concretum nunquam est diffinibile vnica diffinitione, quia dicit & subiectum & formam accidentalem, ex quibus non resultat vna natura, sed si diffinitur est ratione accidentis significati, ut inhærentis alteri. Et nec tunc quidem habet propriam diffinitionem, quia id quod habet rationem generis est subiectum quod est substantia; genus autem accidentis sicut & differentia accidens debet esse, quia est idem cum sua essentia quæ est accidens. Vnde sicut nec proprie sunt in prædicamento, nisi per reductionem, ita nec proprie diffiniuntur in concreto, sed sunt quædam diffinitiones, quæ reducuntur ad veras & quidditatiuas diffinitiones. Et ita Diuus Thomas dicit, quod hæc non diffiniuntur ad modum accidentium, sed ad modum substantiarum, & sic substantia quæ est subiectum, ponitur, vt ipsorum genus.

Ad 2. resp. Ad secundum respondetur, quod Aristote. dicit de qualitate & quali, quia qualitas per se ponitur in prædicamento, quale autem reductiuè, &

vt

vt inueneret vtrumque modum ponendi, hoc dixit, non quia concreta per se & directe in prædicamentis ponantur.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod licet ita sit, ut ego magis probabile iudico, vt in fine præcedentis libri dictum est: tamen importat album subiectum, & quia ex subiecto & forma non resultat vnum per se, non ponitur in prædicamento nisi reductiue: quia importat formaliter aliquid positum in prædicamento. Quòd si sumas album ratione formalis, & ut importatur per istum terminnm album, adhuc non ponitur directe in prædicamento, quia non potest intelligi sine eo, quod subiectum in recto coniungat, & ratione huius coniunctionis non potest in prædicamento collocari.

Replicà. Quod si dicas vlterius; Coloratum est genus respectu albi, & nigri, & denominatur generis intentione, ergo potest collocari in recta linea prædicamentali:

Solut. Respondetur, quod non est genus proprie, sed reductiue, sicut nec animalitas est genus proprie respectu humanitatis, & equinitatis, sed solum reductiue, & ita nec denominatur proprie ab intentione generis, sed à quadam intentione reducta ad generis intentionem, & ita sunt intelligēda, quæ supra cum de intentionibus & de genere ageretur diximus.

2. Pars probatur. Secunda pars conclusionis quod scilicet sola abstracta ponantur per se in prædicamento, probatur, quia Aristote. 3. Topic. cap. 1. dicit iustitiam esse in genere, non iustum. Secundo, quia tunc pure importatur natura accidentis, & non importatur coniunctio aliqua rerum diuersorum prædicamentorum, ergo illæ naturæ sic importatæ collocabuntur in prædicamentis accidentium.

Et Præterea, quia essentię accidentium collocantur in prædicamentis nō in concreto significatis, ut uisum fuit, ergo in abstracto, quia non possunt aliter accipi, nisi in concreto vel abstracto.

Et præterea, quia ità significatę sortiuntur rationem generis, & speciei & indiuidui, ergo sic prędicamentum constituunt. Et si fiat argumentum, nam in abstracto significantur per modum per se stantis & per modum substantię, ergo non possunt collocari in prędicamento, quia vt collocentur debent importare proprium modum suum, quod est alteri inhęrere.

Obiectio.

Solutio. Respondetur, quod licet non importentur, ut actualiter inhęrentes tales essentiæ, importantur tamen vt inhęrentes aptitudinaliter, quod sufficit vt habeant verum essentiam accidentium, quia actualis inhęrentia non est de essentia accidentia, sed solum aptitudinalis.

Tertia concl. Tertia conclusio: Satis probabilis est Caietani sententia, nimirum concretum accidentium non collocari in prędicamento logico, bene tamen metaphysico. Et pręsupponit Caietanus pro sua sententia, scilicet, concretum solam qualitatem importare, vt obiectum significatum, materiale uero esse extra rationem sui significati, licet coniungatur cum illo.

Duplex prædicamentum logicum & et metaphysicum.

Sed est aduertendum, vocari à Caietano prędicamentum metephysicum rem prędicamenti. v. g. Prędecamentum metaphysicum substantię est quidditas substantię, ut habet talem essentiam, quę determinat ens ad rationem substantię per esse se completum. Et prędicamentum quantitatis est quidditas & essentia quantitatis, & sic de reliquis. Itaque non dicit prędicamentum metaphysicū amplius, quam rerum quidditates, quę primo diuersę sunt.

Quod addit prædicamentum logicum supra metaphysicum. Prędicamentum vero logicum super hoc addit, quod hę quidditates sint distributę in ratione generis & speciei & indiuidui, nec sunt duę quidditates rerum, sed eadem quidditas cum diuerso modo accepta, qui modus se tenet ex parte nostri intellectus in ipsis rebus. Vult ergo dicere Caietanus album ad prędicamentum metaphysicum competere; quia album significat quidditatem qualitatis, quod est esse qualificatiuum substantię, non uero pertinere ad prędicamentum logicum, quia pręter hoc requiritur, quod illa quidditas sic importetur, ut possit rationem generis funda-

fundare, & speciei, quod albo non cõpetit rationibus iam dictis. Et hac sententia explicat D.Thomam, quod concreta non pertinent ad prædicamentum logicum: nam de illo D. Thomas loquebatur in illo capite: quia agebat de rerum essentijs in ordine ad intentiones logicas.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. prim. 1. Opin. Ad argumenta facta in principio, ad primum pro prima opinione respondetur: quod illa coordinatio abstractorum non est prædicamentum: quia non sunt genera nec species nec indiuidua, quę ibi ordinantur, quod vt diximus sequitur ad rationem prædicamenti. *Ad 1. secundæ opinionis.* Ad argumenta secundæ opinionis, ad primum respondetur, quod Aristoteles illa genera nominat in cõcreto, ut faciliora: & vt ab illis ad abstracta perueniamus, ex quibus vere prædicamentum constituitur. *Verba Aristo. quomodo interpretanda.* Voluit enim Aristote. loqui de concretis, quæ reducuntur ad prædicamenta abstractorum, quia sunt quo ad nos notiora, non quia vere prædicamenta ex ipsis constituantur. Quando vero dixit colorarem esse genus albi, non proprie accepit genus, sed reductiue id est, ita se habet ac si esset verum genus & reducitur ad illud.

Ad 2. Ad secundum iam patet ex conclusionibus.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod prædicamentum est prædicabilium coordinatio, quæ sunt vere genus & species, concreta vero non sunt uere genera, & species in accidentibus (rationibus iam dictis) sed reducuntur ad prædicationes generum & specierum, ut diximus.

Ad 4. Et per hoc patet ad quartum: nam, vt sit genus non debet importare compositum ex rebus diuersorum prædicamentorum, uel ex diuersis rebus formalibus eiusdem prædicamenti: sed hoc important composita accidentalia: & ita non sunt genus nec species proprie ut asserit D Thom. sed ad illa reducuntur ratione formalis, in quib. genus & species reperitur.

Ad 5. Ad quintum negatur consequentia, & ratio disparitatis constat ex conclusionibus. Et quamuis quo ad intentionem secundam prædicamenti, prædicamentum substantiæ & accidentis sint eiusdem rationis, non tamen pro materiali: & ita cum materialia sint diuersa possunt diuersas conditiones requirere, ut induant intentionem prædicamenti.

Ad confir. Ad confirmationem respondetur, quod non significantur vt partes, sed vt entia accidentalia, quorum essentia est esse aliquid substantiæ: non uero importantur, ut partes componentes aliquod totum accidentale, sed ut tales essentiæ.

Ad 6. resp. Ad sextum respondetur, quod non est necesse, ut aliqua ponantur in prædicamento substantiæ, quod habeant subsistentiam incommunicabilem: sed sufficit, quod sit ens per se: & vt ponatur in prædicamento accidentis, non est necesse quod habeant actualem inærentiam, sed aptitudinalis sufficit: *Quid sufficiat accidentibus ut ponantur in prædicamento.* nec est necesse quod sint indiuidua ac cidentalia: quia genera & species ponuntur, quæ non sunt huiusmodi. Nec requiritur, quod substantiæ per se existant, ut ponantur in prædicamento substantiæ: sed sufficit, quod possint per se existere.

Ad 1. contra Caiet. sent. Ad primum argumentum contra sententiam Domini Caietani respondetur: quod prædicamentum logicum v.g. substantiæ & prædicamentum metaphysicum eiusdem substantiæ non dicunt duas rationes substantiæ diuersas, sed eandem substantiam considerat logicus & metaphysicus: *Eadem considerat logicus, & metaphysicus, sed diuerso modo.* Logicus quidem non secundum suam essentiam, sed in ordine ad secundam intentionem: & ita considerat in prædicamento rationem generis & speciei & indiuidui, & disponit prædicamentum in ratione generis & speciei subijcibilis & prædicabilis; Metaphysicus uero considerat substantiam præcise, qua ratione est modus entis, & substãtiam secundum hanc considerationem vocamus prædicamentum metaphysicum. Bene ergo potest contingere, quod aliquid participet rationem substan-

stantiæ, & non ponatur in prædicamẽto logico: quia non habet conditionem requisitam, vt genus, vel species, vel indiuiduum. Id patet clare in prædicamento qualitatis: nam album essentiam habet qualitatis, supposito quod solam significat qualitatem: & tamen non habet modum requisitum vt induat rationem speciei: & cum illud primum requirat solum, vt sit in prædicamento metaphysico, & logicum prædicamentum vlterius requirat rationem speciei vel generis, &c. poterit collocari in prædicamento metaphysico, & non in prædicamento logico. Et per hoc patet ad secundum. Hic disputari rursus poterat, an prædicamenta realiter vel formaliter, vel ratione inter se distinguantur: & quia Thomistis est familiare illud disputare in capite de relatione illuc vsque differendum duximus. Item disputari poterat, an detur aliquid commune vniuocum omnibus prædicamentis: & hoc cum dixerimus ens esse analogum, & nihil illis commune nisi ens assignari possit, aperte constat, nihil commune illis dari posse vniuocum. An vero omnibus prædicamentis accidentium detur aliquid vniuocum commune, disputabitur post prædicamentum substantiæ. Si vero sit sufficiens diuisio entis per decem prædicamenta, in fine prædicamentorum tractandum duximus. Ad substantiæ tractationem accedamus.

Quæstio poterat hic disputari.

De Prædicamento substantiæ.

QVAESTIO VII.

Quodnam sit diuisum cum diuiditur substantia in primam & secundam.

1. Arg.

T videtur quod non sit aliquod diuisum, quod possit diuidi in primam & secundam substantiam. Et sit primum argumentum: nam Aristote. in præsenti non diuisit substantiam in primam & secundam, sed statim incepit tractare de prima substantia: ergo signum est nihil illis esse posse commune.

Secundum argumentum. Id quod diuiditur, uel est substantia completa vel incompleta. Non potest dici substantia incompleta, cum membra diuidentia sint substantiæ completæ, nec etiam potest dici quod sit substantia completa, nam si est substantia completa, vel est vniuersalis, vel particularis: particularis esse non potest, alias esset prima substantia, quia substantia completa particularis prima substantia est, & sic coincideret diuisum cum vno membro diuidenti, nimirum cum prima substantia. Vel est vniuersalis, & hoc esse non potest eadem ratione, quia coincideret cum secunda substantia, quæ est membrum diuidens: & si dicas substantiam, quæ diuiditur essentialiter esse ens per se completum, accidentaliter uero esse secundam substantiam: & ita denominatiuè conuerti cum vno membro diuidenti, sicut contingit in diuisione vniuersalis quod in quinque vniuersalia diuiditur; & essentialiter solum dicit, esse vnum in multis, denominatur vero & accidentaliter est genus, a quadam intentione, quę est genereitas, & ita denominatiue conuerti cum vno membro diuidenti, nimirum cum primo prædicabili. Contra, nam diuisum in hac diuisione ex necessitate debet esse genus generalissimum huius prædicamenti: nam nihil aliud fingi potest esse diuisum: & tunc sic argumentor. Nam hoc diuisum ita prorsus est secunda substantia, sicut est secunda substantia corpus & viuens, & animal & homo, & quæcunque alia substantia secunda, quæ assignetur: ergo ex necessitate conuertitur cum membro diuidenti, & non accidentaliter: quia eodem modo est secunda substantia sicut membrum diuidens. ergo substantialiter & essentialiter, & ita erit diuisio nulla.

2. Arg.

Et confirmatur hoc argumentum: nam explica quomodo diuisum, scilicet, generalissimum sit denominatiuè secun-

Conf.

secunda substantia, & corpus non fit denominatiue secunda substantia, & non poteris assignare rationem aliquam: nam in omnibus eodem modo se habent, præter quam in eo quod genera lissimum non habet superius genus, & corpus habet, ergo eodem modo est substantia secunda, & sic diuisio nulla erit.

3. Argum. Tertium argumentum. Si substantia accipitur hic pro substantia completa directè existente in prædicamento substantiæ, vt viri docti censent, ergo diuisum est prima, uel secunda substantia sicut membra diuidentia sunt prima, uel secunda substantia, & tunc diuisio erit nulla cum fiat conuersio membri diuidentis cum diuiso. Sed probatur consequentia, quia ea, quæ in recta linea constituuntur tanquam necessariã conditionem reponendi in prædicamento, requirunt rationem superioris & inferioris quidditatiui, nimirum generis uel speciei, uel indiuidui, ergo erit diuisum prima, vel secunda substãtia: & sic conuertetur cum uno membro diuidenti. Dices, quod abstrahit: Contra, quia nihil quod est in recta linea põt abstrahere a prima, uel secũda substantia, quia omne tale debet esse vniuersale, uel particulare, & ex necessitate diuisum debet esse vniuersale, & eodem modo, sicut unum membrum diuidens est uniuersale. Si dicas, quod hic diuiditur aliquid pertinens ad logicã considerationem, & non est aliquid metaphysicum: contra, & sic.

Solut.

4. Argum. & replica præcedẽtis. Quartum argumentum. Nam substantia logice considerata nihil est aliud, quam substantia secundum quod substat accidẽtibus, & secundum quod importat relationem substantiæ; sed etiam isto modo nullum datur diuisum in hac diuisione, ergo diuisio nulla. Antecedens probatur (& accipio substantiam pro hoc, quod est substare accidẽtibus) tunc substans accidẽtibus debet esse diuisum in primũ substans, & secundum substans, si diuisio debet esse bona, sed neque hoc diuiditur, ergo. Probatur minor, nam substãs hoc modo formaliter nihil aliud est, q̃ quidam modus realis pertinẽs reductiue ad prædicamentum substantiæ, ut modus eius, sed quod in hac diuisione diuiditur pertinet ad prædicamentum substantiæ directe, ergo substãtia sub isto mõ nõ est diuisũ. Minor probatur, quia ista diuisio facta est ab Aristo. ad cõstituendũ prædicamentũ substãtiæ, & ita tam diuisum quam membra diuidentia ad hoc prædicamentum debent pertinere per se, & non reductiue.

5. Argum. Quinto. Si substantia diuiditur, ut habet rationem substantiæ in primam & secundam, sequitur, quod prima substantia sit secunda, hoc autem non est dicendum, ergo diuisio est nulla. Probatur sequela, nam hoc substare secundo debet esse aliquid reale, cum sit secundo substãtare accidentia, sed omnis realitas & modus realis prius conuenit primæ substantiæ, quam secundæ, & quia conuenit primæ conuenit secundæ. Si autem iste modus conuenit primæ substantiæ, ergo erit uerum dicere, prima substantia secundo substat, & sic erit secunda substantia. Probatur consequentia, quia habet in se modum constitutiuum secundæ substantiæ, sicut verum est dicere, Petrũ esse album, quia habet in se albedinẽ, quæ est forma constitutiua albi. De hoc argumẽto inferius sumus dicturi.

6. Argum. Sexto. Omnis bona diuisio debet habere duo membra diuidentia, sed hæc non habet, ergo non est bona. Probatur minor, nam Petrus & homo non sunt duo membra respectu substantiæ diuisæ, quia homo prædicatur de Petro formaliter, & idem est dicendum de omni alia prima & secunda substantia, vnum autem membrum diuidens non prædicatur fomaliter de alio.

Solut. Si dicas, diuisum formale non esse ens per se, sed ens per se quatenus stat sub hoc modo reali, qui est substare.

Replica. Contra, nam non dantur duo membra saltim formaliter distincta in ratione substandi etiam, ergo adhuc diuisio est nulla. Consequentia est clara, quia membra alicuius diuisionis debent esse ad minus formaliter distincta, sed probatur antecedens, nam primum substans & secundum substans sunt homo & Petrus; sed homo

D non

non habet aliquem modum realem nec formalem in ratione substantis, quem non habeat Petrus, nec Petrus, quem non habeat homo, ergo membra diuidentia nullo modo distinguuntur realiter, Probatur minor: nam si modus, quo homo secundo substat conuenit homini, & non Petro, ergo iam aliquid reale conuenit homini, & non Petro, quod est falsum, quia quidquid realiter existit in homine, prius existit in Petro, si autem conuenit Petro, ergo Petrus est secundo substans, & sic erit secunda substantia; quia cui conuenit ratio formalis, alicuius, conuenit etiam effectus formalis illius rationis. Dices, quod Petrus habet subiectiue secundi substantis rationem, non tamen denominatur secunda substantia, quia non est capax illius denominationis, sicut in passo est forma, qua agens denominatur tale, & tamen per illam formam non denominatur agens passum, eodem modo, quamvis modus secundi substantis sit in Petro, non denominatur Petrus secundo substans, quia est incapax talis denominationis & sufficit vt secunda substantia denominetur, talis distinctio rationis ratiocinatæ inter primam & secundam substantiam. Contra, nam modus primi & secundi substantis solum per operationem intellectus distinguuntur, ergo non est ista bona diuisio, quidquid dictum sit in solutione antecedenti. Antecedens probatur, quia in Petro non est duplex modus substandi, sed si esset aliquid reale, esse deberet in Petro quia (vt diximus) nihil reale est in homine, quod non sit prius in Petro: ergo solum est vnus modus, qui quatenus consideratur in ordine ad speciem seu genus dicitur secundum substans, quatenus uero consideratur in ordine ad Petrum dicitur primum substans, & ita diuisio est nulla, quia membra cuiuscunque diuisi saltim formaliter realiter distingui debent, & redeunt si sunt idem formaliter a parte rei primum & secundum substans, omnia inconuenientia supra dicta inter arguendum.

Solutio.

Impugna.

Praambula ad decisionem quæstionis.

VT hanc quæstionem, & omnem de substantia disputationem intelligere possimus, operæpretium erit animaduertere multifariam substantiam accipi posse secundum metaphysicos & logicos; nam primo pro cuiuslibet rei essentia accipitur, sic eam accipit Aristo. cum diffinit vniuoca, & æquiuoca. Nam dicit uniuoca esse quorum nomen est commune, & ratio substantiæ nomini accommodata est eadem, ubi substantia pro essentia seu conceptu obiectiuo rei cuiuslibet vsurpatur; qua etiam ratione illam Arist. 5. Metaphysi. tex. 15. & 7. Metaphysi. tex. 15. accipit, accipitur secundo modo substantia pro omni eo, quod non est in subiecto: & ita accipitur substantia pro ut distinguitur contra accidens, quando dicimus, ens aliud substantia, aliud accidens. Nam ista diuisio iuxta D. Thom. accipitur contradictorio modo ut accidens dicatur ens inhærens; substantia uero est ens non inhærens alteri. Et substantia accepta pro vt distinguitur contra accidens, adhuc accipitur tribus modis. Primo modo pro substantia separata a materia: & ita accipitur ab Aristote. 12. Metaphy. capit. 2. Secundo modo accipitur pro substantia sensibili, quæ alteri non inhæret; ita accipitur 5. Metaph. text. 8. Accipitur 3. modo pro composito possibili in recta linea prædicamentali; ita accipitur 5. Metaphy. capitu. 8. Accipitur etiam pro generalissimo prædicamenti substantiæ, quod non est compositum, sed abstrahit a simplici & composito; ut dicitur a Diuo Thom. de natura generis capitu. 10. Accipitur adhuc substantia peculiariter a logico duobus modis, & pro ente per se quatenus accidentia sustentat; ita quod dicit supra rationem entis per se, modum quendam reductum ad prædicamentum substantiæ; quo constituitur in ratione sustentantis accidentia actualiter. Nam si consideretur, ut ens per se, dicit aliquid, quod potest susten-

Substantia multiplex acceptio.

tare

tare accidentia, si uero consideretur vt actu est sub accidentibus, dicit rationem substantis actu. Et sic accipitur substantia a logico vt actu accidentia sustentat; & hoc quod, est actu sustentare accidentia est ratio formalis substantiæ constitutiua, secundum quod a logico tractatur de substantia in hoc prædicamento, vt inferius erit videndum. Accipitur etiã a logico substantia secunde intentionaliter, quatenus dicit relationem substantiæ, quæ relatio est secunda intentio. Et quamuis solum ad logicum formaliter pertineat tractare de substantia ea ratione, qua importat secundam intentionem, tamen tractatio etiam substantiæ quatenus dicit aliquid reale, potest pertinere ad logicam considerationem in ordine ad secundam intentionem. In hac ergo quæstione illud inquirimus, quomodo accipiatur substantia cum in primam & secundam diuiditur.

Controuersia. In qua quæstione sunt varia opinantium placita. *1. Op.* Quidam dicunt substantiam in communi esse diuisum, & hoc diuisum essentialiter habet quod sit substantia, denominatiue uero quod sit secunda substantia. Et non inconueniens diuisum conuerti denominatiue cũ aliquo membro diuidenti. Dicunt ergo secundam substantiam denominatiue, & essentialiter ens per se, diuidi in primam & secundam substantiam.

2. Op. Alij opinantur, si sermo fiat de substantia prime intentionaliter, nullum dari diuisum in hac diuisione, Si vero fiat sermo de illa secunde intentionaliter accepta datur diuisum formaliter, & hoc est intentio substantiæ in concreto, quæ diuiditur in secundam intentionem primę substantiæ, & in intentionem secundæ. Censent uero alij hanc partitionem esse substantiarum, ut uidetur tenere Amonius, ita *Op. Amonij.* ut sit sensus: Substantiarum in recta linea constitutarum, aliæ sunt primæ, aliæ secundæ. Dixerunt præterea alij diuidi in hac parte substans in primum & secundum substans: & hoc substans, quia analogum est nullatenus in prædicamento substantiæ collocari. Suarez disp. 33. sectione secunda quandam opinionem ex his videtur conflasse; & dicit, substantiam diuidi in ratione subsistentis, & *Noua opinio Suarez.* substantis alijs, & membra diuidentia esse rationis tantum & non rei, quoad distinctionem membrorum. Nam sæpe (inquit) contingit distinctionem esse rationis, & membra esse omnino realia; vt patet in attributis diuinis, quæ ratione distinguuntur inter se, & sunt nihilominus entia realia. Et subdit, tamen, quod una substantia substet ratione alterius, hoc non est in re sed inordine ad conceptus nostros. Vide quomodo dicit pugnantia. Nam si membra sunt realia, & membra *Impugnatur Suarez.* sunt prima & secunda substantia, ergo non habet substantia quod sit prima, uel secunda per relationem rationis, uel in ordine ad conceptus nostros, etiam si distinctionem habeant in ordine ad nostros conceptus. Nam aliud est membra diuidentia distingui per ordinem ad conceptus nostros, aliud est habere rationem primæ vel secundæ substantiæ per ordinem ad nostros conceptus. Nam primum verum est in aliqua opinione probabili, secundum falsum, & incompossibile in sua positione. Nam dicit, quod membra sunt realia, & quod habent rationem primi & secundi substantis per relationem rationis. Nam quamuis attributa diuina realia sint & distinctionem rationis sortiantur in ordine ad nostros conceptus, sapientia, v.g. & iustitia; non constituuntur tamẽ in ratione iustitiæ & sapientiæ per relationem rationis, nec in ordine ad nostros conceptus.

Quæstionis decisio.

Prima conclusio: Cũ diuiditur substantia in primam & secundam, nõ accipitur substantia pro substantia incompleta. *1 Con. Non diuiditur substantia incompleta.* Probatur conclusio nam sequeretur, quod substantia prima, & secunda manerent semper cum illa imperfectione incompletæ substantię, & sic prima & secunda substantia erunt

incompletæ substantiæ: sed hoc falsum: ergo. Probatur Maior. Nam quando aliquod diuisum in sua ratione includit aliquam imperfectionem, participatur semper a membris diuidentibus cum illa imperfectione; sicut si de ratione animalis est hæc imperfectio; quod sit corruptibile ab omni diuidente animal, participatur semper cum eadem imperfectione. Sed minor probatur: quia prima & secunda substantia, semper sunt aliquid completum. Secundo probatur: Quidquid est de ratione superioris conuenit semper omni inferiori: sed de ratione substantiæ incompletæ est quod sit pars: ergo hoc deberet competere omni inferiori: & sic prima & secunda substantia essent partes; quod est absurdum maximum, cum collocentur in prædicamento substantiæ, saltem quantum ad id, quod est prima & secunda substantia.

2. Prob. Optima rõ.

Sed nota, quod diuiso aliqua possunt competere, essentialiter & secundum suam definitionem; & illa sunt quæ a diuidentibus participantur. Alia vero illi conueniunt, non tanquam de sua ratione existentia, nec tanquam consecuta ad suam rationem, sed per accidens: Et ista non participantur a suis inferioribus, sicut animali conuenit esse quoddam totum potentiale, secundum quod est sine differentijs consideratum, & hoc non participatur ab inferioribus. Et quia esse substantiam incompletam includit in sua ratione primo modo esse partem, si substantia incompleta diuideretur in primam & secundam semper prima & secunda essent partes.

Dupliciter aliqua conuenire possunt diuiso, & quæ sit diuersitas inter illa.

Et tertio probatur conclusio, nam sequeretur, quod hæc manus esset substantia prima, & manus esset substantia secunda, & sic esset genus vel species, quod est falsissimum. Vide Diuum Thomam opusc. de nat. generis capitulo. 10. & tertia parte, quæstione secunda, articulo quarto. Et præterea, nam huic manui non conuenit primo substare accidentibus, ergo non est prima substantia. Probatur antecedens, quia totum primo substat, & ratione illius partes substant; nam sicut suppositum prius habet esse, ita prius habet substare accidentibus conuenientibus toti composito, & idem dicendum de manu.

3. Prob.

Sed aduerte, aliqua esse accidentia conuenientia toti ratione partium, ut esse crispum, & ista prius existũt in parte prout habet esse a toto, tanquam in subiecto incompleto, & consequenter in toto; sed tanquam in subiecto completo prius habent esse in toto, cæterum ratione partis.

Not. opt.

Secunda conclusio, Diuisum in hac diuisione non est substantia prout abstrahit a completa, & incompleta, quæ nihil aliud est, quam substantia, ut distinguitur ab accidenti.

2. Concl.

Hæc conclusio æque certa est ac præcedens, & est Caietani in præsenti. Probatur, quia capiendo substantiam, secundum hanc rationem, conuenit partibus substantiæ; ergo illæ essent primæ uel secundæ substantiæ, sed hoc est impossibile, ut iam supra patuit; ergo. Ma. patet, quia cui conuenit diuisum, debet aliquod membrorum diuidentium competere, alias diuisionis membra non exhauriunt totam diuisi confusionem, sed partes substantiæ sunt substantia, ut distinguitur contra accidens, ergo deberent esse prima, uel secunda substantia, si substantia in hac uniuersalitate diuiditur.

Non diuiditur quæ abstrahẽ

Tertia conclusio. Hic non fit diuisio eorum, quæ in recta linea prædicamentali collocantur, sic adeo ut non possit dari unum diuisum aliquo modo commune, sed solum habeat hæc diuisio rationem partitionis.

3. Concl.

Sed prius notandum, partitionem alicuius dupliciter fieri posse. Vno modo, ut solum fit rerum, quæ in aliquo superiori non conueniunt numeratio, quæ est propria æquiuocorum, vt nomine æquiuoco significantur.

Secundo modo fieri potest partitio earum rerum, quæ quamuis partiantur & numerantur, habent tamen aliquod superius, in quo conueniant, sicut quamuis diceremus animalium aliud homo, aliud equus (quę quędam partitio

sio est) conueniunt tamen homo, & equus in animali: & hæc est optima diuisio; animal aliud homo, aliud equus. Asserit ergo conclusio falsum esse dicere, solum primo modo substantiam partiri posse in primam & secundam, & non potius secundo modo. Hæc conclusio est D. Thom. de potentia quæst. 9. art. 2. ad 6. & 1. d. 25. q. 1. art. 1. vbi dicit ad 6. dicendum, quod natura generis substantiæ diuiditur in primam & secundam, ergo iam quid commune diuiditur. Nam natura generis quid commune est ad primam & secundam substantiam aliquo modo. Et solutione ad 7. dicit, quod cum definitur persona, quod sit rationalis naturæ indiuidua substantia, substantia non ponitur in definitione personæ pro hypostasi, sed pro eo, quod est commune ad substantiam primam, quæ est hypostasis, & ad substantiam secundam, & diuiditur in vtramque: ergo iam aliquid commune datur ad substantiam primam & secundam, quod in vtramque diuidatur secundum opinionem Diui Thom. Et præterea, quia substantia prima est substantia completa, & substantia secunda est substantia completa: ergo substantia completa est communis primæ & secundæ substantiæ, ergo poterit diuidi in illas: nam omne commune diuidi poterit in ea, quibus est commune.

Optima loca ad probandam 3. conclu.

¶ Quarta conclusio; Impossibile est dare in diuisione substantiæ, si diuisio fiat per membra realia, aliqua membra, quæ realiter vel formaliter distinguuntur. Hæc conclusio præterquam quod est Diui Thom. supra dicta quæstione de potentia, probatur euidenter. Nam prima & secunda substantia, in ratione entis perse cōsiderando illas, non distinguntur formaliter nec realiter: ergo iam secundum hanc considerationem nostra conclusio est vera. Probatur antecedens: nam Petrus ab omnibus superioribus quę sunt in recta lineæ prædicamētali solū ratione distinguitur: ergo. Probatur antecedēs, quia oīa superiora includuntur in illo quidditatiue, & de ipso in primo modo dicendi per se prædicantur, ergo nullo modo ab ipso realiter nec formaliter distinguuntur, nam prædicatum quidditatiuum nullo modo a re, cuius est prædicatum, realiter distinguitur. Et hoc magis probatur, quia nullum membrum diuisionis alicuius ab alio formaliter distinctum de alio prædicatur prædicatione formali, sed secunda substantia, nimirum homo, animal, &c. prædicantur de Petro, ergo ab illo nō formaliter distinguunt. Et ita dixit. D. Thom quæstione adducta de potētia, qđ ista diuisio non est generis: quia nihil continetur sub secunda substantia, quod nō sit in prima. Et vocat secundam substantiam genus generalissimum, quod si fiat diuisio entis per se cōpleti in ratione substantis in primum substans, & secundum substans, sic quod fiat diuisio, ens per se cōpletum, vt sustētans accidentia, aliud est primum sustentans accidentia, aliud secundum. Si inquam isto modo fiat diuisio, nec datur p membra realiter distincta, nec realiter, tanquam res a re, nec realiter formaliter. Probatur conclusio in hoc sensu, quia non dantur duo modi substandi realiter distincti, ergo membra sub ista ratione nō distinguntur realiter. Probatur antecedens. nam isti modi distincti realiter, vel sunt in diuersis subiectis, vel in eodem; neutro modo: ergo non dantur. Probatur Minor quia substare accidentibus primo, est quidam modus consequutus ad substantiam, ex eo, quia est ens perse subsistens incommunicabiliter: & quod secundo substet, ex eo, quod est substans, & non incommunicabiliter, sed subsistens incommunicabiliter, & subsistens non communicabiliter non sunt duo subiecta realiter distincta: ergo non possunt habere duos modos realiter distinctos. Dices, quod sunt isti modi realiter distincti in prima substantia, Contra, quia prima substantia non est nisi vnum ens perse: ergo non habet nisi vnum modum substandi consecutum ad suum esse per se. Et præterea, quia, si modus secundi

In diuisione si membra sint formaliter distincta, vnum nō pōt prædicari de alio

4. Conclu.

Substare accidentibus est modus consequens substantiā.

secundum quam dicuntur contineri ab illo, & quæ constituit correlatiuum. Qui vero diceret prædicamentum solum esse ipsa prędicabilia simul collocata sine noua relatione aliqua cum hac aptitudiue, vt sint proxime dispos ta, vt vnum prædicetur de alio, quod habent per proprias relationes, credo non falleretur multum. Itaque omnia prædicabilia quidditatiua sunt prædicamentum in ordine ad res, de quibus prædicantur: si per se seorsum quodlibet sumatur est prædicabile, omnia simul sumpta sunt prædicamentum Sicut multi lapides aceruum constituũt, quilibet tamen lapis est solum. Ex his infertur quod licet prædicamentum dicat de substrato rem aliquam realem in reali prædicamento, formaliter tamen est aliquid rationis: quia res non induunt rationem prædicamenti, nisi distinctæ in ratione subijcibilis & prędicabilis: sed hoc est aliquid rationis: ergo. Infertur secundo, accidere essentiæ prædicamenti, quod constituatur in vocibus, vel rebus, vel conceptibus, res enim ordinatæ sunt prædicamentum, vt quod, voces vero seu conceptus sunt signa huius prædicamenti.

Prædicamẽtũ est quid reale et rationis.

Argumenta dissoluuntur.

AD argu. in princ. ad 1. & 2. patet ex conclusionibus: & qui elegerit vt magis probabilem aliquam illarum solutio patet faciliter ex illa.

Ad 1. & 2. Argu.

Ad tertium respondetur, quod ille ordo prædicamentalis cum sit ordinatus ad quidditatem rerum ostendendam debet ex prædicationibus quidditatiuis constare.

Ad 3.

Ad quartum respondetur, quod licet Ammonius iudicauerit differentias in recta linea constitui, asserendum est omnino ab illa excludi, & collocari solum ad latus eiusdem prædicamenti: & non excluduntur, quia sunt partes metaphysicæ: sed quia ea, quę collocantur in recta linea debent esse inferiora ad genus supremum illius lineæ: differentiæ autem non ita se habent. Tum etiam, quia ea, quæ in recta linea constituuntur, debent inter se mutuo ordinari & disponi in ratione superioris & inferioris, vt essentia superior in inferioris essentia claudatur, sic autem non possunt differentiæ ordinari, quia nec rationale includit sensibile, nec sensibile includit viuens. Et per hoc patet ad Confirma.

Ad 4. Excluditur Opinio Ammonij

Optimã ratio.

Ad quintum respondetur, quod licet indiuidua non sint prædicabilia, sunt subiectum primum prædicabilium omnium: & hoc sufficit vt in prædicamento collocentur.

Ad 5 Quo indiui dua sunt in Prędicam.

Ad confirmationem respondetur, quod etiam si non sint infinita sed multa (nam infinitum dari nõ potest actu) tamẽ ordinabilia sunt: non quidem in comparatione ad se, quia ita per accidens se habent; sed in comparatione ad superiora, quorum essentię claudun tur in indiuiduis.

Ad sextum respondetur, quod in prædicamentis istis ab Aristotele numeratis sola realia entia collocantur, & nullo modo rationis entia; quia non possunt quidditatiue ordinari realia entia, & rationis. Ita asserit D. Thomas de potentia q. 7 art. 9. & 5. Meta. lectio ne. 9. & de prædicamentis opusculo 48. & opusculo de natura generis 42. Capreolus in 1. distin. 29. q. vnica ad. 5. Ocham in 1. dist, 2. puncto. 8. Soto in an te prædicamentis quæst. 2. ad 4. in fine. Et hoc adhuc probatur ex hoc loco, & ex Aristotele 5. meta. textu. 14. vbi ens reale diuidit in 10. prædicamenta; & Aristoteles vt doceret hanc veritatem, præmisit cap. 2. illam distinctionem, eorum quæ sunt, in substantiam & accidens; vt intelligeremus sola hæc in his prædicamentis reperiri; & est communis omnium logicorum hæc sententia, & metaphysici assentiunt etiam. Bene verum est, quod ratio prædicamenti formaliter, quia est ens rationis bene potest competere ordinationi entium rationis, de qua supra egi mus. Verum cum Aristoteles dicit solum esse 10. prædicamenta, loquitur de prædicamentis pro substrato; & vult dicere quod solum sunt 10. naturæ rerum realium primo diuersæ.

Ad 6. Quæ entia in prędicamẽta collocentur.

Ad Confirmationem respondetur, quod

Ad Conf.

quod non inconuenit relationem rationis constitutiuam prædicamenti sub vno genere illius prædicamenti rationis contineri, vt quid inferius ad illud: esset autem inconueniens, vt prædicamentum rationis pro substrato (quod est, omnia illa prædicabilia) in aliqua parte contineri: & de his reflexiuis denominationibus diximus satis, supra cum de intentionibus ageremus.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod accipiendo prædicamentum formaliter, si teneamus importare relationem, est quidem prædicamentum species ad omnia prædicamenta; nam omnes istæ naturæ prædicamentales eo modo fundant relationem prædicamenti; & ita illa relatio est eiusdem speciei, sicut relatio generis fundata in substantia & quantitate eiusdem est rationis; quia & si differant in ratione rei, non tamen in rōne fundandi; & duo de prędicamento substantię sunt quidem duo indiuidua illius intentionis, sicut & duo de prædicamento quantitatis sunt etiam duo indiuidua; & ista quatuor non sunt species, sed quatuor indiuidua prædicamenti, licet in genere rei prædicamentum substantiæ, & prædicamentum quantitatis habeant aliquam diuersitatem, sicut indiuiduum substantiæ, & accidentis. Cęterum logice eiusdem rationis sunt in ordine ad intentionem speciei indiuidui, & sic solo numero differunt illæ intentiones fundatæ, & materialia vt stant sub illis, quod de prædicamentis dicendum est. *Prędicamēta etiam quo conueniant & in quo differant*

Obiectio Et si dicas, contra; nam D. Thomas asserit 1. p. q. 88. art. 1. in genere relationis reperiri aliqua secundum rationem, quod in alijs generibus non reperitur; *Solutio.* Respondetur, quod ibi non accipitur genus pro prædicamento, sed accipitur pro relatione; & est sensus quod intra latitudinē relationis reperiuntur aliquæ relationes, quæ sunt proprie relationes, quæ in alijs generibus non reperiuntur: nam non reperitur substantia rationis, quantitas rationis, qualitas rationis, quæ sunt verę qualitates, qā ista in sua ratione requirunt realitatem. Per quod intelliges, quam falsa sit doctrina Xuarez disputatione 54. sectio. 4 n. 2, entia rationis, quæ ficta sunt vagari per omnia prędicamenta, seu ad eorum imitationem posse confingi: nam prædicamenta reliqua realitatē in sua ratione includunt, quod non dicit relatio, & posset etiam dicere fingere nos posse Deum, qui sit ens rationis, quo quid risu dignius? *Reÿcitur Opinio Suarez*

Ad 8. Ad octauum respondetur, quod nec entia physica incompleta in recta collocantur linea, propterea quod sub generalissimo non possunt quidditatiue subordinari, quia nec materia prima est substantia illa completa, quæ est generalissimum, nec de inferioribus substantijs cōplete potest prædicari; quia pars nō prędicatur de toto; sed reducitur ad hoc prędicamētū, vt partes rei, quæ in illo collocatur. Et hoc cōstat ex recta linea pdicamēti Porphyriani; vbi solū entia cōpleta collocant, quod prædicamētū omniū calculo est receptū. Ex hoc inferi, quā falsa sit sententia illorū, qui asserunt, verū prædicamētū reperiri in partibus physicis, vt si ita instituatur hæc materia prima, substantia, quæ formaliter ita perfecta sunt, sicut prædicamēta entium completorū, licet materialiter non sit ita perfecta. Nam in his entibus non reperitur vera ratio pdicabilis quidditatiui, quia nec genus, nec species. Hæc enim requirūt in sua ratione quod sint entia cōpleta, vt patet; quia debēt esse prędicata quidditatiua, quæ requirunt in sua ratione totius essentiam saltim metaphysicam. *R ob quā entia incompleta nō sunt in Prędicam. Confutatur opin aliquorum*

Coroll. Ex quo infertur secūdo, quod nec possunt fundare intentionem huius prędicamenti, quæ requirit ex necessitate entia esse completa ad suum fundamentum. Sed erit alia coordinatio alterius rationis; sequitur etiam quod nec partes totius homo genei vt aquę, ignis, &c. in his prædicamentis collocentur, quia vt partes sunt aliquid sunt incompletum. Quando vero totius habuerint rationem, tunc collocabuntur in hac serie. Nam hoc indiuiduum aquæ etiam si quælibet eius pars vnita manens sit aqua, nō tn̄ est distinctum indiuiduum sed idem; & ita nō collocabit vt distinctū indiuiduum

duum, sed vt idem. Et si consideretur, vt pars integralis nullo modo collocabitur in illo.

Quare Deus non sit in prędicamēto. Ex dictis etiam patet; quomodo Deus non collocetur in prædicamento: quia quæ in prædicamento collocantur debent esse composita ex genere & differentia, uel debent esse genus, uel saltim indiuidua specierum ex genere & differentia compositarum, quia hę ordinantur quidditatiuę: sed Deus non est hoc modo: ergo. De quo tamen infra redibit sermo.

Quomodo logicus consideret prędicamēta. Sequitur vltimo, quod licet logicus consideret decem prædicamenta realia, hoc habet quatenus res huiusmodi referuntur ad secundam intentionem talem, quæ est logicæ obiectum, ut supra dictum est. Sed quæ nam sit secunda intentio, proxima, quæ immediate consideretur in his prædicamentis M. Soto vbi supra existimat esse intentionem prædicamenti, nam hanc asserit esse obiectum libri prædicamentorum.

QVAESTIO VI.

Vtrum prædicamenta ex abstractis, vel concretis sint conficienda.

QVæstione præcedenti decidimus, quid prędicamentum sit, & quæ entia in illo sint collocanda, modo inquirimus, an hæc entia *Controuersia.* completa & finita, quæ in prędicamentis constituuntur sint collocanda in abstracto uel concreto. In qua re sunt *1. Sent.* variæ Doctorum sententiæ. Aliqui ita opinantur prædicamentum substantiæ ex concretis posse constitui & etiam *Prob.* ex abstractis. Prima pars probatur ab istis: quoniam concreta dicuntur naturas substantiales iam perfectas subsistentes: est autem subsistentia intrinsecus & essentialis modus complens substantiæ perfectionem in ratione substantiæ: ergo ex concretis ordinari debet prædicamentum substantiæ. Consequentia probatur, quoniam prædicamentum substantiæ, sicut constat entibus completis, & non incompletis, ita debet confici, ex substantijs completis, & perfectis potius quam ex imperfectis. Et Confirmatur hæc ratio, *Confirm.* quoniam Porphyrius prædicamentum substantiæ constituit in substantijs cōpletis. Dicit tamen hæc opinio, quod etiam potest verum prædicamentum constitui ex substantijs incompletis, licet prædicamentum ex his constitutum ex substantijs completis, propterea quod non importatur natura substantialis cum suo complemento, habet tamen essentiam prædicamenti substantiæ. Vt si constituatur hoc modo. Substantialitas, corporeitas, uita, animalitas, humanitas, petreitas, ubi superiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Et de prędicamentis accidentium dicit hęc eadem sententia, quod perfectiori modo abstracta constituunt prædicamentum, quam concreta, licet etiam concreta suum prędicamentum non ita perfectum constituant, quia prędicationes quidditatiuę potiori modo fiunt in abstractis, quam in concretis.

2. Sentent. Secunda sententia tenet in prędicamentis accidentium concreta per se poni, abstracta vero reductiue Ita tenet Niphus lib. 5. metaphysicę disputatione 7. ad 5. & 6. Toletus q. 2. post prędicamentorum & alij pręsertim ex recentioribus.

1. Prob. Et probatur ista sententia, primo ex Aristote. 4. cap. antepręedicament. ubi enumerat decem prędicamenta in concreto, & ita transtulit Boetius, quamuis Argyopilus transtulerit in abstracto. Et 1. Topicorum cap. 7. decem rerum genera numerat, & distinguit in concreto & hoc in utraque translatione. Et in 1. Topicorum cap. 1. dicit album contineri sub colorato, tanquam species sub genere.

Et probatur secundo hęc sententia, quia in his concretis reperitur vnitas per se, & ratio vniuersalis, reperiuntur superiora & inferiora, & superiora quidditatiue prędicantur de inferioribus:

tibus, ergo constituunt prædicamentum. Et cum non possint esse duo prędicamenta v.g. qualitatis, & concreta constituant illud, non constituent abstracta.

3. Prob. Et tertio, quia prædicamentum est prædicabilium coordinatio, quorum superiora quidditatiue prædicantur de inferioribus: sed hæc diffinitio conuenit concretis accidentium, vt quali, colorato, albo, & huic albo: ergo constituunt prædicamentum.

4. Prob. Quarto explicantur supra dicta & confirmatur. Hæc prædicatio, Album est coloratum, est prædicatio generis de specie, ergo in his concretis reperiuntur genera & species, ergo in his concretis necessario reperitur prædicamentum. Probatur ista consequentia: quia vbicunque reperitur coordinatio prædicamentalis sed abstracta non collocantur in hac coordinatione, ergo nō constituunt prædicamentum. Quod si dicat constituere aliud prædicamentum distinctum, ergo sunt duo prædicamenta qualitatis, hoc non est dicendum; ergo, &c.

5. Prob. Quinto; nam in substantia prædicamentum constituitur ex concretis; ergo & in accidentibus. Probatur consequentia; quoniam est eadem ratio, cum prædicamentum sit eiusdem rationis in illis; ergo debet esse idem modus constituendi.

Confirm. Et confirmatur; quoniam abstracta accidentium significantur vt quid imperfectum, concretum vero vt quid perfectum; ergo ex concretis, & non ex abstractis est constituendum prædicamentum. Consequentia probatur, quia debet constitui ex rebus significatis perfecto modo, & propterea non constituitur ex partibus. Sed antecedens probatur; quia significantur vt formæ, & vt partes, ergo imperfecto modo, nam pars in sua ratione dicit imperfectionem, & forma respiciens materiam similiter.

6. Prob. Sexto prædicamentum substantiæ fit ex naturis substantialibus suo intrinseco subsistentiæ modo perfectis; ergo prædicamenta accidentium fiunt ex naturis accidentalibus suo intrinseco inhærentiæ modo perfectis; sed huiusmodi naturas significat concretum accidentale; ergo ex his conficienda sunt prædicamenta accidentium. Minor probatur: quia sicut substantia in concreto dicit modum subsistendi, qui est modus perfectiuus & completiuus eius; Ita accidens in concreto dicit inhærentiam qui est modus completiuus & perfectiuus eius. Dominus Caietanus cap. 7. de ente & essentia sentit in prædicamento metaphysico considerato, eodem modo poni abstractum & concretum. Et ratio illius est; quia res quælibet per suam essentiam ingreditur, vel egreditur genus metaphysicaliter sumptum idest rem generis, & non per modum significandi; & quia eadem est essentia abstracte vel concrete significata apud metaphysicum, ita collocabitur in prædicamento abstractum, sicut concretum; quia vtrumque eandem habent essentiam; nec album apud Metaphysicum est ens per accidens. Si vero prædicamentum consideretur secundum Logicam considerationem, quia Logicus non considerat res secundum suas naturas absolute, sed in ordine ad secundas intentiones, quia obiectum formale Logicæ vt supra visum fuit, est talis secunda intentio, Logicus non collocabit in genere concreta, sed abstracta; quia abstracta solum rationem generis & speciei habere poterunt, non vero concreta. Et hoc propter diuersum modum significandi, qui præuenit secundas intentiones, & fundat quodammodo ipsas; quia prius rem, vt conceptam sequitur modus significandi; quam sequatur secunda intentio. Vt enim albedo rationem speciei fundet, prius debet significari in abstracto, quam intelligatur denominari à secunda intentione, quia secunda intentio illi conuenire non potest, nisi in abstracto significetur siue nomine mentali, qualis est conceptus, siue nomine vocali. Et si dicas, quare album non est species? Respondet Caietanus, non esse speciem, quia rem extraneam ex modo significandi includit nimirum subiectum, illud au-

Specula. Caiet. subtilis.

Obiectio. Solutio.

rem quod debet habere rationem speciei non debet rem extraneam includere ex significandi modo, sed solum ea quæ sunt sui generis. Quod si alia alterius generis includat debet esse vt additamentum, & non vt principaliter importatum. Hanc Caietani sententiam aliqui irrident, iure irridendi, & dicunt singularem & improbabilem esse sententiam. Et probant primo quia Logica prædicamenta non sunt a metaphysicis diuersa, nec e contra; ergo si ponitur concretum in vno prædicamento, ponitur & in alio, & si ab vno reijcitur reijcietur ab altero. Antecedens patet; nam in genere loquendo & in specie non sunt nisi 10. prædicamenta.

Secundo quia res non aliter distinguuntur in prædicamentis logicis, quam in metaphysicis, sed in vtrisque disponuntur sub ratione generis & speciei: ergo si in vno non possunt induere rationem speciei, nec in alio, & ita non erunt in illo prædicamento metaphysico, nec etiam in prædicamento logico. Sed habet hæc opinio Caiet. suam probabilitatem a nobis post modum ostendendam.

Quæstionis decisio.

SEd vt quid in hac parte secundum D. Thomam & veritatem sit tenendum aperiam, fit 1. Conclusi. in substantijs nomina concreta, quæ compositum significant proprie in genere esse dicuntur, sicut genera vel species, vt homo vel animal. Forma autem vel materia non est hoc modo in prædicamento, nisi per reductionem. Quod etiam est dicendum de forma metaphisica, vt de humanitate, animalitate, &c. Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ capit. 7. de ente & essentia, in fine, & multis alijs locis suæ doctrinæ inferius adducendis. Vbi autem Diuus Thomas loquitur, vt sileât cæteri logici oppositum opinantes æquum est.

1 Concl. Quæ sint in prædicamẽto proprie & quæ reductiue.

Probatur igitur conclusio; Illud, quod in prædicamento substantiæ collocatur debet esse vnum per se completum & perfectum, sed talia sunt concreta substantialia, ergo talia in recta prædicamentali linea collocantur. Maior probatur; nam talia, vel sunt rerum essentiæ, vel genera constitutiua essentiarum: sed hęc necessario debent esse ens per se, quia rerum essentiæ non possunt esse ens per accidens nec ex illis constitui. Et quod debeant esse tota quædam & & concreta, probatur; quia cum substãtia sit ens per se, illud in recta collocatur linea, quod importatur vt ens per se completum & perfectum, & nõ vt pars alterius; cuiusmodi sunt concreta, ergo.

Quale debet esse id quod ponitur in prædicamento substantia

Et si dicas contra; nam genus quod in recta linea collocatur, verbi gratia, animal significatur, vt pars, ergo non vt totum. Respondetur, quod est pars metaphisica, quæ etiam est totum.

Obiectio

Solut.

De quo supra dictum est. Et per hoc patet vltima conclusionis pars. Humanitas enim significatur, vt pars metaphysica, & est vere metaphysica forma; quia ista, aliquid est homo; pars autem ad totum reducitur, & non est totum, qua ratione pars est; ergo non ordinantur in coordinatione, vbi totum coordinatur, sed reducitur ad illam ordinationem. Est ergo prædicamentum entium completorum ordinatio cuius modi sunt in genere substantiæ concreta & quantum ad esse, & quantum ad modum significandi, vnde solum illa in prædicamento ordinanda sunt. Vnde si abstracta, vt humanitas, animalitas, coordinantur ex necessitate, erunt duo prædicamenta substantiæ; sed hoc non est concedendum, ergo in prędicamento substantiæ non ponuntur abstracta. Probatur maior; quia prædicamentum est prædicabilium coordinatio; sed non possunt vnica coordinatione coordinari abstracta & concreta, ergo nec possunt vnum constituere prædicamẽtum; quod si costituunt illud diuersum erit a prędicamento concretorum. Vnde opinio asserens constituere aliud pdicamentum falsissima est, quia ex necessitate prædicamentũ substantiæ ex concretis constitui debet, cum genera

&

& species quæ prædicamentum constituunt, non reperiantur nisi in concretis: sed abstracta ad concretorum prædicamentum reducuntur.

2 Concl. *Nomina accidentiū in cōcreto non sunt in prædicamento.* Secunda conclusio. Nomina accidentium concretiue dicta, non ponuntur in prædicamento sicut species, uel genera, vt album, uel musicum nisi solum per reductionem: sed solum secundum quod abstractè significatur, vt albedo & musica. Hæc conclusio est Angelici Doctoris, vbi supra.

Ratio ob quā entia per accidens non ponūtur in prædicam. Prima pars conclusionis probatur, nam quæ debent collocari in recta linea prædicamentali, debent esse vnum esse ens per se, quia entia per accidens cum non dicant vnam naturam non collocantur in prædicamento, sed concreta accidentium non sunt ens per se, ergo non collocantur in prædicamento. Probatur minor: quia ex coniunctione accidentis cum subiecto non resultat aliqua vna natura, sed iunguntur res diuersorum prædicamentorum: ergo concretum accidentale non est ens per se. Ad hoc enim erat necessarium, vt ex subiecto & accidenti, quod componit concretum, vna natura resultaret.

Confirm. Et confirmatur hæc ratio, & probatur conclusio magis, nam concretum accidentale non est sola albedo, verbi gratia, nec est sola substantia, sed est substantia & accidens, modo significetur substantia modo non significetur per nomen concretum: nam hoc modo non disputamus, ergo est subiectum substantiale, cum forma accidentali, sed hoc subiectum cum hac forma non est ens per se, quia constat ex rebus diuersorum prædicamentorum, ergo hoc subiectum cum forma non potest induere intentionem generis & speciei, ergo non potest poni in prædicamento. Ea enim quæ in prædicamento collocantur generis, vel speciei, vel indiuidui rationem debent induere: vnde Arist. 2. Topicorum dixit, coloratum non esse genus albi.

Varia arg. contraria. Et primū. Sed contra istam cōclusionem sunt varia argumenta; primum, nam album verbi gratia, est diffinibile, est enim corpus disgregatiuum visus: & ita diffiniuntur accidentia in concreto, sicut genus, signum & alia huiusmodi, ergo est ens per se: Probatur consequentia, quia solum entia per se diffinibilia sunt vnica tantum diffinitione. Et ita S. Thomas loco proxime adducto dixit, quod si in concreto diffiniretur subiectum poneretur loco generis, ergo iam secundum D. Thomam accidentia in concreto diffiniri possunt.

2. *Argum.* Secundum argumentum, nam Aristoteles in capite de qualitate cum prædicamentum constitueret præfixit titulum de qualitate & quali, ergo signum est, quod tam concreta, quam abstracta ponuntur in prædicamento qualitatis.

3. *Argum.* Tertio, nam probabile est, quod album solam qualitatem significat, sed tunc ratione sui significati non dicitur ens per accidens, ergo ratione sui significati ponetur in prædicamento.

Ad 1. resp. Concretum non potest una diffinitio. diffiniri. Ad primum argumentum respondetur, quod concretum nunquam est diffinibile vnica diffinitione, quia dicit & subiectum & formam accidentalem, ex quibus non resultat vna natura, sed si diffinitur est ratione accidentis significati, ut inhærentis alteri. Et nec tunc quidem habet propriam diffinitionem, quia id quod habet rationem generis est subiectum quod est substantia; genus autem accidentis sicut & differentia accidens debet esse, quia est idem cum sua essentia quæ est accidens. Vnde sicut nec proprie sunt in prædicamento, nisi per reductionem, ita nec proprie diffiniuntur in concreto, sed sunt quædam diffinitiones, quæ reducuntur ad veras & quidditatiuas diffinitiones. Et ita Diuus Thomas dicit, quod hæc non diffiniuntur ad modum accidentium, sed ad modum subbstantiarum, & sic substantia quæ est subiectum, ponitur, vt ipsorum genus.

Ad 2. resp. Ad secundum respondetur, quod Aristote. dicit de qualitate & quali, quia qualitas per se ponitur in prædicamento, quale autem reductiuè, &

vt

vt inueneret vtrumque modum ponendi, hoc dixit, non quia concreta per se & directe in prædicamentis ponantur.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod licet ita sit, ut ego magis probabile iudico, vt in fine præcedentis libri dictum est: tamen importat album subiectum, & quia ex subiecto & forma non resultat vnum per se, non ponitur in prædicamento nisi reductiue: quia importat formaliter aliquid positum in prædicamento. Quod si sumas album ratione formalis, & ut importatur per istum terminum album, adhuc non ponitur directe in prædicamento, quia non potest intelligi sine eo, quod subiectum in recto coniungat, & ratione huius coniunctionis non potest in prædicamento collocari.

Replica. Quod si dicas vlterius; Coloratum est genus respectu albi, & nigri, & denominatur generis intentione, ergo potest collocari in recta linea prædicamentali: *Solut.* Respondetur, quod non est genus proprie, sed reductiue, sicut nec animalitas est genus proprie respectu humanitatis, & equinitatis, sed solum reductiue, & ita nec denominatur proprie ab intentione generis, sed à quadam intentione reducta ad generis intentionem, & ita sunt intelligēda, quæ supra cum de intentionibus & de genere ageretur diximus.

2. Pars proba. Secunda pars conclusionis quod scilicet sola abstracta ponantur per se in prædicamento, probatur, quia Aristote. 3. Topic. cap. 1. dicit iustitiam esse in genere, non iustum. Secundo, quia tunc pure importatur natura accidentis, & non importatur coniunctio aliqua rerum diuersorum prædicamentorum, ergo illæ naturæ sic importatæ collocabuntur in prædicamentis accidentium.

Et Præterea, quia essentię accidentium collocantur in prædicamentis nō in concreto significatis, ut uisum fuit, ergo in abstracto; quia non possunt aliter accipi, nisi in concreto vel abstracto.

Et præterea, quia ita significatę sortiuntur rationem generis, & speciei & indiuidui, ergo sic prędicamentum constituunt. Et si fiat argumentum, *Obiectio.* nam in abstracto significantur per modum per se stantis & per modum substantię, ergo non possunt collocari in prędicamento, quia vt collocentur debent importare proprium modum suum, quod est alteri inhęrere. *Solutio.* Respondetur, quod licet non importentur, ut actualiter inhęrentes tales essentiæ, importantur tamen vt inhęrentes aptitudinaliter, quod sufficit vt habeant verum essentiam accidentium, quia actualis inhęrentia non est de essentia accidentia, sed solum aptitudinalis.

Tertia concl. Tertia conclusio: Satis probabilis est Caietani sententia, nimirum concretum accidentium non collocari in prędicamento logico, bene tamen metaphysico. *Duplex prędicamētum logicum & et metaphysicum.* Et pręsupponit Caietanus pro sua sententia, scilicet, concretum solam qualitatem importare, vt obiectum significatum, materiale uero esse extra rationem sui significati, licet coniungatur cum illo. Sed est aduertendum, vocari à Caietano prędicamentum metaphysicum rem prędicamenti. v. g. Prędicamentum metaphysicum substantię est quidditas substantię, ut habet talem essentiam, quę determinat ens ad rationem substantię per esse se completum. Et prędicamentum quantitatis est quidditas & essentia quantitatis, & sic de reliquis. Itaque non dicit prędicamentum metaphysicū amplius, quam rerum quidditates, quę primo diuersę sunt. *Quod addit prædicamentum logicum supra metaphysicum.* Prędicamentum vero logicum super hoc addit, quod hę quidditates sint distributę in ratione generis & speciei & indiuidui, nec sunt duę quidditates rerum, sed eadem quidditas cum diuerso modo accepta, qui modus se tenet ex parte nostri intellectus in ipsis rebus. Vult ergo dicere Caietanus album ad prędicamentum metaphysicum competere; quia album significat quidditatem qualitatis, quod est esse qualificatiuum substantię, non uero pertinere ad prędicamentum logicum, quia pręter hoc requiritur, quod illa quidditas sic importetur, ut possit rationem generis funda-

fundare, & speciei, quod albo non cõpetit rationibus iam dicti. Et hac sententia explicat D. Thomam, quod concreta non pertinent ad prædicamentum logicum: nam de illo D. Thomas loquebatur in illo capite: quia agebat de rerum essentijs in ordine ad intentiones logicas.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. prin. 1. Opin. AD argumenta facta in principio, ad primum pro prima opinione respondetur: quod illa coordinario abstractorum non est prædicamentum: quia non sunt genera nec species nec induidua, quę ibi ordinantur, quod vt diximus sequiritur ad rationem prædicamenti. Ad argumenta secundæ opinionis, ad primum respondetur, quod Aristoteles illa genera nominat in cõcreto, ut faciliora: & vt ab illis ad abstracta perueniamus, ex quibus vere prædicamentum constituitur. Voluit enim Aristote. loqui de concretis, quæ reducuntur ad prædicamenta abstractorum, quia sunt quo ad nos notiora, non quia vere prædicamenta ex ipsis constituantur. Quando vero dixit colorarum esse genus albi, non proprie accepit genus, sed reductiue id est, ita se habet ac si esset verum genus & reducitur ad illud. *Ad 1. secundæ opinionis.* *Verba Aristo. quomodo interpretanda.*

Ad 2. Ad secundum iam patet ex conclusionibus.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod prædicamentum est prædicabilium coordinatio, quæ sunt vere genus & species, concreta vero non sunt uere genera, & species in accidentibus (rationibus iam dictis) sed reducuntur ad prædicationes generum & specierum, ut diximus.

Ad 4. Et per hoc patet ad quartum: nam, vt sit genus non debet importare compositum ex rebus diuersorum prædicamentorum, uel ex diuersis rebus formalibus eiusdem prædicamenti: sed hoc important composita accidentalia: & ita non sunt genus nec species proprie ut asserit D Thom, sed ad illa reducuntur ratione formalis, in quib. genus & species reperitur.

Ad 5. Ad quintum negatur consequentia, & ratio disparitatis constat ex conclusionibus. Et quamuis quo ad intentionem secundam prædicamenti, prædicamentum substantiæ & accidentis sint eiusdem rationis, non tamen pro materiali: & ita cum materialia sint diuersa possunt diuersas conditiones requirere, ut induant intentionem prædicamenti.

Ad confir. Ad confirmationem respondetur, quod non significantur vt partes, sed vt entia accidentalia, quorum essentia est esse aliquid substantiæ: non uero importantur, ut partes componentes aliquod totum accidentale, sed ut tales essentiæ.

Ad 6. resp. Ad sextum respondetur, quod non est necesse, ut aliqua ponantur in prædicamento substantiæ, quod habeant subsistentiam incommunicabilem: sed sufficit, quod sit ens per se: & vt ponatur in prædicamento accidentis, non est necesse quod habeant actualem inærentiam, sed aptitudinalis sufficit: nec est necesse quod sint induidua accidentalia: quia genera & species ponuntur, quæ non sunt huiusmodi. Nec requiritur, quod substantiæ per se existant, ut ponantur in prædicamento substantiæ: sed sufficit, quod possint per se existere. *Quid sufficiat accidentibus ut ponantur in prædicamento.*

Ad 1. contra Caiet. sent. Ad primum argumentum contra sententiam Domini Caietani respondetur: quod prædicamentum logicum v.g. substantiæ & prædicamentum metaphysicum eiusdem substantiæ non dicunt duas rationes substantiæ diuersas, sed eandem substantiam considerat logicus & metaphysicus: Logicus quidem non secundum suam essentiam, sed in ordine ad secundam intentionem: & ita considerat in prædicamento rationem generis & speciei & induidui, & disponit prædicamentum in ratione generis & speciei subijcibilis & prædicabilis; Metaphysicus uero considerat substantiam præcise, qua ratione est modus entis, & substãtiam secundum hanc considerationem vocamus prædicamentum metaphysicum. Bene ergo potest contingere, quod aliquid participet rationem substan- *Eadem considerant logicus, & metaphysicus, sed diuerso modo.*

stantiæ, & non ponatur in prædicamẽto logico: quia non habet conditionem requisitam, vt genus, vel species, vel indiuiduum. Id patet clare in prædicamento qualitatis: nam album essentiam habet qualitatis, supposito quod solam significat qualitatem: & tamen non habet modum requisitum vt induat rationem speciei: & cum illud primum requirat solum, vt sit in prædicamento metaphysico, & logicum prædicamentum vlterius requirat rationem speciei vel generis, &c. poterit collocari in prædicamento metaphysico, & non in prædicamento logico. Et per hoc patet ad secundum.

Quæstio quæ poterat hic disputari. Hic disputari rursus poterat, an prædicamenta realiter vel formaliter, vel ratione inter se distinguantur: & quia Thomistis est familiare illud disputare in capite de relatione illuc vsque differendum duximus. Item disputari poterat, an detur aliquid commune vniuocum omnibus prædicamentis: & hoc cum dixerimus ens esse analogum, & nihil illis commune nisi ens assignari possit, aperte constat, nihil commune illis dari posse vniuocum. An vero omnibus prædicamentis accidentium detur aliquid vniuocum commune, disputabitur post prædicamentum substantiæ. Si vero sit sufficiens diuisio entis per decem prædicamenta, in fine prædicamentorum tractandum duximus. Ad substantiæ tractationem accedamus.

De Prædicamento substantiæ.

QVAESTIO VII.

Quodnam sit diuisum cum diuiditur substantia in primam & secundam.

ET videtur quod non sit aliquod diuisum, quod possit diuidi in primam & secundam substantiam. Et sit primum ar- *1. Arg.* gumentum: nam Aristote. in præsenti non diuisit substantiam in primam & secundam, sed statim incepit tractare de prima substantia: ergo signum est nihil illis esse posse commune.

Secundum argumentum. Id quod diuiditur, uel est substantia completa vel incompleta. *2. Arg.* Non potest dici substantia incompleta, cum membra diuidentia sint substantiæ completæ, nec etiam potest dici quod sit substantia completa, nam si est substantia completa, vel est vniuersalis, vel particularis: particularis esse non potest, alias esset prima substantia, quia substantia completa particularis prima substantia est, & sic coincideret diuisum cum vno membro diuidenti, nimirum cum prima substantia. Vel est vniuersalis, & hoc esse non potest eadem ratione, quia coincideret cum secunda substantia, quæ est membrum diuidens: & si dicas substantiam, quæ diuiditur essentialiter esse ens per se completum, accidentaliter uero esse secundam substantiam: & ita denominatiue conuerti cum vno membro diuidenti, sicut contingit in diuisione vniuersalis quod in quinque vniuersalia diuiditur; & essentialiter solum dicit, esse vnum in multis, denominatur vero & accidentaliter est genus, a quadam intentione, quę est genereitas, & ita denominatiue conuerti cum vno membro diuidenti, nimirum cum primo prædicabili. Contra, nam diuisum in hac diuisione ex necessitate debet esse genus generalissimum huius prædicamenti: nam nihil aliud fingi potest esse diuisum: & tunc sic argumentor. Nam hoc diuisum ita prorsus est secunda subantia, sicut est secunda substantia corpus & viuens, & animal & homo, & quæcunque alia substantia secunda, quæ assignetur: ergo ex necessitate conuertitur cum membro diuidenti, & non accidentaliter: quia eodem modo est secunda substantia sicut membrum diuidens. ergo substantialiter & essentialiter, & ita erit diuisio nulla.

Et confirmatur hoc argumentum; *Conf.* nam explica quomodo diuisum, scilicet, generalissimum sit denominatiuè secun-

secunda substantia, & corpus non sit denominatiue secunda substantia, & non poteris assignare rationem aliquam: nam in omnibus eodem modo se habent, præter quam in eo quod genus generalissimum non habet superius genus, & corpus habet, ergo eodem modo est substantia secunda, & sic diuisio nulla erit.

3. Argum. Tertium argumentum. Si substantia accipitur hic pro substantia completa directè existente in prædicamento substantiæ, vt viri docti censent, ergo diuisum est prima, uel secunda substantia sicut membra diuidentia sunt prima, uel secunda substantia, & tunc diuisio erit nulla cum fiat conuersio membri diuidentis cum diuiso. Sed probatur consequentia, quia ea, quæ in recta linea constituuntur tanquam necessariã conditionem reponendi in prædicamento, requirunt rationem superioris & inferioris quidditatiui, nimirum generis uel speciei, uel indiuidui, ergo erit diuisum prima, vel secunda substãtia: & sic conuertetur cum uno membro diuidenti. Dices, quod abstrahit: Contra, quia nihil quod est in recta lineã põt abstrahere a prima, uel secũda substantia, quia omne tale debet esse vniuersale, uel particulare, & ex necessitate diuisum debet esse vniuersale, & eodem modo, sicut unum membrum diuidens est uniuersale. Si dicas, quod hic *Solut.* diuiditur aliquid pertinens ad logicã considerationem, & non est aliquid metaphysicum: contra, & sic.

4. Argum. & replica præcedẽtis. Quartum argumentum. Nam substantia logice considerata nihil est aliud, quam substantia secundum quod substat accidẽtibus, & secundum quod importat relationem substantiæ; sed etiam isto modo nullum datur diuisum in hac diuisione, ergo diuisio nulla. Antecedens probatur. (& accipio substantiam pro hoc, quod est substare accidentibus) tunc substans accidẽtibus debet esse diuisum in primũ substans, & secundum substans, si diuisio debet esse bona, sed neque hoc diuiditur, ergo. Probatur minor, nam substãs hoc modo formaliter nihil aliud est, q̃ quidam modus realis pertinẽs reductiue ad prædicamentum substantiæ, ut modus eius, sed quod in hac diuisione diuiditur pertinet ad prędicamentum substantiæ directe, ergo substãtia sub isto mõ nõ est diuisũ. Minor probatur, quia ista diuisio facta est ab Aristo. ad cõstituendũ prædicamentũ substãtię, & ita tam diuisum quam membra diuidentia ad hoc prædicamentum debent pertinere per se, & non reductiue.

Quinto. Si substantia diuiditur, ut habet rationem substantiæ in primam & secundam, sequitur, quod prima substantia sit secunda, hoc autem non est dicendum, ergo diuisio est nulla. Probatur sequela: nam hoc substare secundo debet esse aliquid reale, cum sit secundo sustẽtare accidentia, sed omnis realitas & modus realis prius conuenit primæ substantiæ, quam secundæ, & quia conuenit primæ conuenit secundæ. Si autem iste modus cõuenit primæ substantiæ, ergo erit uerum dicere, prima substantia secundo substat, & sic erit secunda substantia. Probatur consequentia, quia habet in se modum constitutiuum secundæ substantiæ, sicut verum est dicere, Petrũ esse album, quia habet in se albedinẽ, quæ est forma constitutiua albi. De hoc argumẽto inferius sumus dicturi. *5. Argum.*

Sexto. Omnis bona diuisio debet habere duo membra diuidentia, sed hæc non habet, ergo non est bona. Probatur minor, nam Petrus & homo non sunt duo membra respectu substantiæ diuisæ, quia homo prædicatur de Petro formaliter, & idem est dicendum de omni alia prima & secunda substantia, vnum autem membrum diuidens non prædicatur fomaliter de alio. Si dicas, diuisum formale non esse ens per se, sed ens per se quatenus stat sub hoc modo reali, qui est substare. Contra, nam non dantur duo membra saltim formaliter distincta in ratione substandi etiam, ergo adhuc diuisio est nulla. Consequentia est clara, quia membra alicuius diuisionis debent esse ad minus formaliter distincta, sed probatur antecedens, nam primum substans & secundum substans sunt homo & Petrus; sed homo *6. Argum.* *Solut.* *Replica.*

D non

non habet aliquem modum realem nec formalem in ratione substantis, quem non habeat Petrus, nec Petrus, quem non habeat homo, ergo membra diuidentia nullo modo distinguuntur realiter. Probatur minor: nam si modus, quo homo substat conuenit homini, & non Petro, ergo iam aliquid reale conuenit homini, & non Petro, quod est falsum, quia quidquid realiter existit in homine, prius existit in Petro, si autem conuenit Petro, ergo Petrus est secundo substans, & sic erit secunda substantia; quia cui conuenit ratio formalis alicuius, conuenit etiam effectus formalis illius rationis. Dices, quod Petrus habet subiectiue secundi substantis rationem, non tamen denominatur secunda substantia, quia non est capax illius denominationis, sicut in passo est forma, qua agens denominatur tale, & tamen per illam formam non denominatur agens passum, eodem modo, quamvis modus secundi substantis sit in Petro, non denominatur Petrus secundo substans, quia est incapax talis denominationis & sufficit vt secunda substantia denominetur, talis distinctio rationis ratiocinatæ inter primam & secundam substantiam. Contra, nam modus primi & secundi substantis solum per operationem intellectus distinguuntur, ergo non est ista bona diuisio, quidquid dictum sit in solutione antecedenti. Antecedens probatur, quia in Petro non est duplex modus substandi, sed si esset aliquid reale, esse deberet in Petro quia (vt diximus) nihil reale est in homine, quod non sit prius in Petro: ergo solum est vnus modus, qui quatenus consideratur in ordine ad speciem seu genus dicitur secundum substans, quatenus uero consideratur in ordine ad Petrum dicitur primum substans, & ita diuisio est nulla, quia membra cuiuscunque diuisi saltim formaliter realiter distingui debent, & redeunt si sunt idem formaliter a parte rei primum & secundum substans, omnia inconuenientia supra dicta inter arguendum.

Solutio.

Impugna.

Præambula ad decisionem quæstionis.

Vt hanc quæstionem, & omnem de substantia disputationem intelligere possimus, operæpretium erit animaduertere multifariam substantiam accipi posse secundum metaphysicos & logicos; nam primo pro cuiuslibet rei essentia accipitur, sic eam accipit Aristo. cum diffinit vniuoca, & æquiuoca. Nam dicit uniuoca esse quorum nomen est commune, & ratio substantiæ nomini accommodata est eadem, ubi substantia pro essentia seu conceptu obiectiuo rei cuiuslibet vsurpatur, qua etiam ratione illam Arist. 5. Metaphysi. tex. 15. & 7. Metaphysi. tex. 15 accipit, accipitur secundo modo substantia pro omni eo, quod non est in subiecto: & ita accipitur substantia pro ut distinguitur contra accidens, quando dicimus, ens aliud substantia, aliud accidens. Nam ista diuisio iuxta D. Thom. accipitur contradictorio modo ut accidens dicatur ens inhærens; substantia uero est ens non inhærens alteri. Et substantia accepta pro vt distinguitur contra accidens, adhuc accipitur tribus modis. Primo modo pro subsistantia separata a materia: & ita accipitur ab Aristote. 12. Metaphy. capit. 2. Secundo modo accipitur pro substantia sensibili, quæ alteri non inhæret; ita accipitur 5. Metaph. text. 8. Accipitur 3. modo pro composito ponibili in recta linea prædicamentali; ita accipitur 5. Metaphy. capitu. 8. Accipitur etiam pro generalissimo prædicamenti substantiæ, quod non est compositum, sed abstrahit a simplici & composito; ut dicitur a Diuo Thom. de natura generis capitu. 10. Accipitur adhuc substantia peculiariter à logico duobus modis, & pro ente per se quatenus accidentia sustentat; ita quod dicit supra rationem entis per se, modum quendam reductum ad prædicamentum substantiæ; quo constituitur in ratione sustentantis accidentia actualiter. Nam si consideretur, ut ens per se, dicit aliquid, quod potest susten-

Substantia multiplex acceptio.

tare

tare accidentia, si uero consideretur vt actu est sub accidentibus, dicit rationem substantis actu. Et sic accipitur substantia a logico vt actu accidentia sustentat; & hoc quod est actu sustentare accidentia est ratio formalis substantiæ constitutiua, secundum quod a logico tractatur de substantia in hoc prædicamento, vt inferius erit videndum. Accipitur etiã a logico substantia secunde intentionaliter, quatenus dicit relationem substantiæ, quæ relatio est secunda intentio. Et quamuis solum ad logicum formaliter pertineat tractare de substantia ea ratione, qua importat secundam intentionem, tamen tractatio etiam substantiæ quatenus dicit aliquid reale, potest pertinere ad logicam considerationem in ordine ad secundam intentionem. In hac ergo quæstione illud inquirimus, quomodo accipiatur substantia cum in primam & secundam diuiditur.

Controuersia. In qua quæstione sunt varia opinantium placita. *1. Op.* Quidam dicunt substantiam in communi esse diuisum, & hoc diuisum essentialiter habet quod sit substantia, denominatiue uero quod sit secunda substantia. Et non inconuenit diuisum conuerti denominatiue cũ aliquo membro diuidenti. Dicunt ergo secundam substantiam denominatiue, & essentialiter ens perse, diuidi in primam & secundam substantiam.

2. Op. Alij opinantur, si sermo fiat de substantia prime intentionaliter, nullum dari diuisum in hac diuisione, Si vero fiat sermo de illa secunde intentionaliter accepta datur diuisum formaliter, & hoc est intentio substantiæ in concreto, quæ diuiditur in secundam intentionem primę substantiæ, & in intentionem secundæ. *Op. Amonij.* Censent uero alij hanc partitionem esse substantiarum, ut uidetur tenere Amonius, ita ut sit sensus: Substantiarum in recta linea constitutarum, aliæ sunt primæ, aliæ secundæ. Dixerunt præterea alij diuidi in hac parte substans in primum & secundum substans: & hoc substans, quia analogum est nullatenus in prædicamento substantiæ collocari. Suarez disp. 33. sectione secunda quandam opinionem ex his videtur conflasse; & dicit, substantiam diuidi in ratione subsistentis, & substantis alijs, & membra diuidentia esse rationis tantum & non rei, quoad distinctionem membrorum. *Noua opinio Suarez.* Nam sæpe (inquit) contingit distinctionem esse rationis, & membra esse omnino realia, vt patet in attributis diuinis, quæ ratione distinguuntur inter se, & sunt nihilominus entia realia. Et subdit, tamen, quod una substantia substet ratione alterius, hoc non est in re sed in ordine ad conceptus nostros. Vide quomodo dicit pugnantia. *Impugnatur Suarez.* Nam si membra sunt realia, & membra sunt prima & secunda substantia, ergo non habet substantia quod sit prima, uel secunda per relationem rationis, uel in ordine ad conceptus nostros, etiam si distinctionem habeant in ordine ad nostros conceptus. Nam aliud est membra diuidentia distingui per ordinem ad conceptus nostros, aliud est habere rationem primæ vel secundæ substantiæ per ordinem ad nostros conceptus. Nam primum verum est in aliqua opinione probabili, secundum falsum, & incompossibile in sua positione. Nam dicit, quod membra sunt realia, & quod habent rationem primi & secundi substantis per relationem rationis. Nam quamuis attributa diuina realia sint & distinctionem rationis sortiantur in ordine ad nostros conceptus, sapientia, v.g. & iustitia, non constituuntur tamẽ in ratione iustitiæ & sapientiæ per relationem rationis, nec in ordine ad nostros conceptus.

Quæstionis decisio.

1 Con. Non diuiditur substantia incompleta. PRima conclusio: Cũ diuiditur substantia in primam & secundam, nõ accipitur substantia pro substantia incompleta. Probatur conclusio nam sequeretur, quod substantia prima, & secunda manerent semper cum illa im perfectione incompletæ substantię, & sic prima & secunda substantia erunt

incomplетæ substantiæ: sed hoc falsum: ergo. Probatur Maior. Nam quando aliquod diuisum in sua ratione includit aliquam imperfectionem, participatur semper a membris diuidentibus cum illa imperfectione; sicut si de ratione animalis est hæc imperfectio; quod sit corruptibile ab omni diuidente animal, participatur semper cum eadem imperfectione. Sed minor probatur: quia prima & secunda substantia semper sunt aliquid completum.

2. Prob. Optima ro. Secundo probatur: Quidquid est de ratione superioris conuenit semper omni inferiori: sed de ratione substantiæ incompletæ est quod sit pars: ergo hoc deberet competere omni inferiori: & sic prima & secunda substantia essent partes, quod est absurdum maximum, cum collocentur in prædicamento substantiæ, saltem quantum ad id, quod est prima & secunda substantia.

Dupliciter aliqua conuenire possunt diuiso, & quæ sit diuersitas inter illa. Sed nota, quod diuiso aliqua possunt competere, essentialiter & secundum suam definitionem, & illa sunt quæ a diuidentibus participantur. Alia vero illi conueniunt, non tanquam de sua ratione existentia, nec tanquam consecuta ad suam rationem, sed per accidens. Et ista non participantur a suis inferioribus, sicut animali conuenit esse quoddam totum potentiale, secundum quod est sine differentijs consideratum, & hoc non participatur ab inferioribus. Et ita esse substantiam incompletam includit in sua ratione primo modo esse partem, si substantia incompleta diuideretur in primam & secundam semper prima & secunda essent partes.

3. Prob. Et tertio probatur conclusio, nam sequeretur, quod hæc manus esset substantia prima, & manus, esset substantia secunda, & sic esset genus vel species, quod est falsissimum. Vide Diuum Thomam opusc. de nat. generis capitu. 10. & tertia parte, quæstione secunda, articulo quarto. Et præterea, nam huic manui non conuenit primo substare accidentibus, ergo non est prima substantia. Probatur antecedens, quia totum primo substat, & ratione illius partes substant; nam sicut suppositum prius habet esse, ita prius habet substare accidentibus conuenientibus toti composito, & idem dicendum de manu.

Not. opt. Sed aduerte, aliqua esse accidentia conuenientia toti ratione partium, ut esse crispum, & ista prius existunt in parte prout habet esse a toto, tanquam in subiecto incompleto, & consequenter in toto; sed tanquam in subiecto completo prius habent esse in toto, cæterum ratione partis.

2. Concl. Secunda conclusio, Diuisum in hac diuisione non est substantia prout abstrahit a completa, & incompleta, quæ nihil aliud est, quam substantia, ut distinguitur ab accidenti.

Non diuiditur quidditas abstrahē. Hæc conclusio æque certa est ac præcedens, & est Caietani in præsenti. Probatur, quia capiendo substantiam, secundum hanc rationem, conuenit partibus substantiæ; ergo illæ essent primæ uel secundæ substantiæ, sed hoc est impossibile, ut iam supra patuit; ergo. Ma. patet, quia cui conuenit diuisum, debet aliquid membrorum diuidentium competere, sed has diuisionis membra non exhauriunt totam diuisi confusionem, sed partes substantiæ sunt substantia, ut distinguitur contra accidens, ergo deberent esse prima, uel secunda substantia, si substantia in hac uniuersalitate diuiditur.

3. Concl. Tertia conclusio. Hic non fit diuisio eorum, quæ in recta linea prædicamentali collocantur, sic adeo ut non possit dari unum diuisum aliquo modo commune, sed solum habeat hæc diuisio rationem partitionis.

Sed prius notandum, partitionem alicuius dupliciter fieri posse: Vno modo, ut solum fiat rerum, quæ in aliquo superiori non conueniunt numeratio, quæ est propria æquiuocorum, vt nomine æquiuoco significantur.

Secundo modo fieri potest partitio earum rerum, quæ quamuis partiantur & numerantur, habent tamen aliquod superius, in quo conueniant, sicut quamuis diceremus animalium aliud homo, aliud equus (quę quędam partitio

potest, conueniunt tamen homo, & equus in animali: & hæc est optima diuisio; animal aliud homo aliud equus. Asserit ergo conclusio falsum esse dicere, solum primo modo substantiam partiri posse in primam & secundam, & non potius secundo modo. Hæc est conclusio est D. Thom. de potentia quæst. 9. art. 2. ad 6. & 3. d. 25. q. 1. art. 1. vbi dicit. Ad 6. dicendum, quod natura generis substantiæ diuiditur in primam & secundam, ergo iam quid commune diuiditur: Nam natura generis quid commune est ad primam & secundam substantiam aliquo modo. Et solutione ad 7. dicit, quod cum definitur persona, quod sit rationalis naturæ indiuidua substantia, substantia non ponitur in definitione personæ pro hypostasi, sed pro eo, quod est commune ad substantiam primam, quæ est hypostasis, & ad substantiam secundam, & diuiditur in vtramque: ergo iam aliquid commune datur ad substantiam primam & secundam, quod in vtramque diuidatur secundum opinionem Diui Thom. Et præterea, quia substantia prima est substantia completa, & substantia secunda est substantia completa: ergo substantia completa est communis primæ & secundæ substantiæ, ergo poterit diuidi in illas: nam omne commune diuidi poterit in ea, quibus est commune.

Optima loca ad probandam 3. conclu.

4. Conclu. ¶ Quarta conclusio, Impossibile est dare in diuisione substantiæ, si diuisio fiat per membra realia, aliqua membra, quæ realiter vel formaliter distinguuntur. Hæc conclusio præterquam quod est Diui Thom. supra dicta quæstione de potentia, probatur euidenter. Nam prima & secunda substantia, in ratione entis per se cōsiderando illas, non distinguuntur formaliter nec realiter: ergo iam secundum hanc considerationem nostra conclusio est vera. Probatur antecedens: nam Petrus ab omnibus superioribus quę sunt in recta linea prædicamētali solū ratione distinguitur: ergo. Probatur antecedēs, quia omnia superiora includuntur in illo quidditatiue, & de ipso in primo modo dicendi per se prædicantur, ergo nullo modo ab ipso realiter nec formaliter distinguuntur, nam prædicatum quidditatiuum nullo modo a re, cuius est prædicatum, realiter distinguitur. Et hoc magis probatur, quia nullum membrum diuisionis alicuius ab alio formaliter distinctum de alio prædicatur prædicatione formali, sed secunda substantia, nimirum homo, animal, &c. prædicantur de Petro, ergo ab illo nō formaliter distinguuntur. Et ita dixit D. Thom. quæstione adducta de potētia, qd ista diuisio non est generis: quia nihil continetur sub secunda substantia, quod nō sit in prima. Et vocat secundam substantiam genus generalissimum, quod si fiat diuisio entis per se cōpleti in ratione substantis in primum substans, & secundum substans, sic quod fiat diuisio, ens per se cōpletum, vt sustētans accidentia, aliud est primum sustentans accidentia, aliud secundum. Si inquam isto modo fiat diuisio, nec datur per membra realiter distincta, nec realiter, tanquam res a re, nec realiter formaliter. Probatur conclusio in hoc sensu, quia non dantur duo modi substandi realiter distincti, ergo membra sub ista ratione nō distinguntur realiter. Probatur antecedens, nam isti modi distincti realiter, vel sunt in diuersis subiectis, vel in eodem, neutro modo: ergo non dantur. Probatur Minor quia substare accidentibus primo, est quidam modus consequutus ad substantiam, ex eo, quia est ens per se subsistens incommunicabiliter: & quod secundo substet, ex eo, quod est substans, & non in communicabiliter, sed subsistens incommunicabiliter, & subsistens non communicabiliter non sunt duo subiecta realiter distincta: ergo non possunt habere duos modos realiter distinctos. Dices, quod sunt isti modi realiter distincti in prima substantia. Contra, quia prima substantia non est nisi vnum ens per se: ergo non habet nisi vnum modum substandi consecutum ad suum esse per se. Et præterea, quia, si modus secundi sub-

In diuisione si membra sint formaliter distincta, vnum nō pōt prædicari de alio

Substare accidentibus est modus consequens substantiā.

substantis est in prima substantia: ergo prima substantia est secundo substans, quod est absurdum. Consequentia, & antecedens in principio quæstionis ef ficaciter fuit probatum; maxime, quia cum Petrus, & homo sint, seclusa operatione intellectus, idem prorsus, non possumus etiam si fingendi detur licentia dicere duos habere Petrus & homo, modos substandi distinctos; quia non sunt duo, quæ possint illos duos modos recipere. Sed contra istam conclusionem argumentor primo. Hæc propositio est falsa: Primum substans est secundum substans; & item ista; prima substantia est secunda substantia; ergo aliquid formaliter dicit, vna, quod non dicit alia. Probatur consequentia; quia si ambæ dicerent eandē rationem formalem; verā esset propositio, sicut vera est ista: Petrus est homo; quia Petrus, & homo non dicunt diuersas rationes formales. Secundo; nam D. Thom. dicit; quod substantia diuiditur in primam & secundam, vt quid commune; ergo membra distinguuntur saltim formaliter. Probatur antecedens in q. de potentia q. 9. art. 2. ad 6. & 7. Consequentia probatur; quia de intrinseca ratione diuidentium membrorum est, quod distinguantur suis rationibus formalibus ad minus. Tertio nam hæc est vera; quia Petrus substentat accidentia, homo sustentat; ergo sustentatio Petri est causa sustentationis hominis, ergo realiter distinguuntur istæ sustentationes. Probatur consequentia; quia causa & effectus realiter debent distingui.

Arg. 1. *2. arg.* *3. arg.*

Ad primũ argumen. Ad primum argumentum respondetur, concedendo, hanc propositionem esse falsam, Primum substans, & prima substantia est secunda substantia; quia secunda substantia etiā si pro materiali dicat aliquid reale, nō tñ illud dicit per cōceptum cōem & formalē; nā de intrinseca ratione secundæ substantiæ est vniuersalitas, saltim, vt conditione cessario requisita, sicut non est concedenda ista. Hoc ens mobile est obiectum Philosophiæ, & ista conceditur, Ens mobile est obiectum; quia obiectū scientiæ saltim vt conditionem dicit vniuersalitatem. Vnde dixit Arist. Secundæ substantiæ species & genera, & cætera. Ad 2. ex conclusionibus sequētibus patebit solutio. *Ad 2.*

Ad tertiũ respond. Ad tertium respondetur; quod illa dictio (quia) non dicit veram causalitatem, nam ad hoc erat necesse, quod esset duplex entitas, & duplex substandi rō, quod est inintelligibile. Sed dicit illa dictio, quia, aliquid prærequisitum, vt possimus formare conceptum communem, cui substare accidentibus conueniat, maxime, quia secundæ substantię non sunt in re seclusa operatione intellectus; & tamē si esset vera causalitas in re, seclusa operatione intellectus, deberet esse primum & secundum substans, & causalitas primi supra secundum; quod est fallum, nam in re non est homo vniuersalis, sed hic homo; & ita non est secunda substantia, sed prima.

5. Concl. multipliciter fieri pōt diuisio substantię. Quinta conclusio, Diuisio substantiæ his omnibus modis fieri potest. Primo vt diuisum in primam & secundam substantiam sit ens perse completum, & faciat hunc sensum, Ens perse completum aliud est prima substātia, aliud secunda, & tunc nō dicit membra pro materiali realiter distincta, sed dicit membra, quæ licet realiter sint idem, modos tamen diuersos habent, secundum quos intelliguntur membra diuisionis esse opposita. Ita asserit. Diuus Thom. supra dicta solutione ad 6. cum dicit, Sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi. Et non loquitur de genere, quatenus dicit secundā intentionem, ita quod illa sit ratio diuisa, sed loquitur de genere generalissimo substantiæ pro materiali; quod est ens perse completum, & hoc dicit diuidi per diuersos modos, & modi sunt particulariter substare accidentibus, vniuersaliter substare. Nam bene intelligimus nos Petrum esse hoc substans accidentibus, & hominem, non esse hoc sustans accidentibus, sed substans accidentibus in communi, intelligimus enim ens perse completum determinari per modum sustentandi accidentia in particulari, et in communi, qui modi accidunt enti perse completo.

Quare diuisio substantiæ in primã & secundã sit analoga

cto. Et sunt quidem duo modi non realiter distincti vt duæ res, sed ita distincti, vt diuersimode denominent ens perse completum, vt pote non inclusi in ratione formali illius. Et hanc rationem vocat D. Thom. potius hanc diuisionem analogam, quã generis in suas species, quia isti modi habent interse formaliter rationem analogicam, cum vnus sit realis particularis, alius sit rationis. nimirum vniuersalitas in substando. Et certum est ideo hanc diuisionem vocari analogã, quia enti reali, & rationis nihil vniuocum dari potest, sed potius illi modi habent quandam analogicam vnitatem, de quo inferius.

Impugnatur Suarez.

Vnde falsum dicit Suarez contra Caiet. vbi supra, nam quando res diuiditur per diuersos modos, non est necesse modos participare diuisum, sed satis fuerit illud afficere aliquo modo, & de materiali includere, sicut, si diuidamus cursum, qd sit alius velox, alius tardus, velocitas & tarditas non includunt cursum, sed determinant & de materiali illum dicunt.

Alius mod° explicandi diuisionem substantiæ

Potest secundo sic fieri diuisio, qd ponamus in subiecto diuiso aliquam rationem formalem supra ens perse quæ sit formalitas, ratione cuius diuiditur, dicendo, Substans accidentibus aliud est primo substans, aliud secundo substãs. Et hoc censeo impossibile, quia non dantur duo modi positiui substandi, à quibus abstrahamus rationem substantis in communi, sed solum datur vnus modus substandi accidentibus in particulari, & vnus modus subsistendi. Et iste modus accidit enti perse completo & illud determinat. Et ex hoc nos per intellectum constituimus aliũ modum, qui est substare in vniuersali, cognoscendo id, quod substat sine conditionibus indiuiduantibus: & intelligimus etiam substantiam particularem particulariter subsistere, & vniuersalẽ non subsistere particulariter, quod est esse secundam substantiam. Nam profecto, vt in principio quæstionis probabamus, tunc diuidens membrum essentialiter connecteretur cum diuiso, quia si das substans completum in cõmuni, quod diuiditur in primum & secundum substans, eodem modo prorsus est substans sicut est substans secundum substans, quod est intrinsecũ vitium diuisionis. Potest etiam tertio modo intelligi diuisio, vt fiat sensus, Ens perse completum, aliud est prima substantia, idest, particulariter habens esse per se; alia est secunda substantia, idest, in communi habens esse perse. Et ista clara diuisio est, quia ens perse completum per diuersos modos diuiditur. Naturis enim rerum accidit esse vniuersales, vel particulares, vt cap. 4. de ente & essentia demonstratur à D. Thom.

Potest quarto modo accipi diuisio secunde intentionaliter, vt diuidatur substantia in primam, & secundam substantiam, quæ substantiæ prima & secunda dicant formaliter relationem & intentionem primæ & secundæ substantiæ. Sed hæc diuisio licet videatur clara, idem inconueniens habet.

Ad secun.

Ad secundum respondetur, diuisum esse substantiam, quæ est generalissimum per diuersos modos, vt iam diximus, quæ est substantia completa; & hanc vocat D. Thom. substantiam generis per diuersos modos.

Ad tertiũ respon.

Ad tertium respondetur, quod diuisum est ens per se, cui accidit modus primæ & secundæ substantiæ; non vero diuisum est secunda substantia, vt sic, ita vt ratio formalis diuisi sit ratio secundæ substantiæ rationibus supra factis, & argumenta in principio etiã hoc probant. Et ista diuisio est intelligenda ad eum modum, quo intelligitur diuisio corporis per calidum & non calidum.

Ad quart.

Ad quartum respondetur, illud qd in hac diuisione diuiditur pertinere ad prædicamentum substantiæ pro substrato, modus vero realis primæ substantiæ, qui est substare accidentibus, seu subsistere incommunicabiliter, pertinere ad illud reductiue, quod vero suscipit hunc modum directe, & suscipens hunc mopum est ens perse. Alius vero modus secundæ substantiæ non pertinet ad hoc prædicamentum pro vniuersalitate, quam dicit, sed pro quanto dicit sustentationem: nã dicit

substare

substare accidentibus in vniuersali. Nec est inconueniens quod dicat formaliter aliquid rationis, & pro substracto modum substandi in vniuersali, qui solum ratione distinguitur à modo substandi particulari: sicut homo ratione distinguitur a Petro.

Ad 5. Ad quintum respondetur, negando sequelam: nam modus secundæ substantiæ dicit substare cum vniuersalitate, qui non est in prima substantia; licet substare sit in prima substantia, sicut homo sine conditionibus indiuiduantibus non est in Petro, sed in intellectu, licet homo sit in Petro.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod hic nihil commune diuiditur ad hominem & Petrum, nisi natura generis generalissimi: ad omnes vero secundas & primas substantias nihil commune datur: & ita non est diuisio alicuius communis & superioris ad existentes substantias in recta linea: sed diuiditur ens per se completum per modos diuersos, ut diximus. Et hæc argumenta bene memoriæ manda pro nostris conclusionibus confirmandis.

QVAESTIO VIII.

Qua nam diuisio sit ista, qua diuiditur substantia in primam, & secundam.

Controuersia.

IN hac quæstione est solennis & antiquissima opinio, & in gymnasijs. Dominicanis satis frequens, substantiam analogice dici de prima & secunda substantia, accipiendo substantiam in ratione substandi. Et dicunt hanc esse opinionem nostri magistri sanctissimi D. Thom. in quæstione sæpe citata de potentia. Et probatur hæc opinio, & sit primum argumentum: nam ratio substandi conuenit secundæ substantiæ in ordine ad primam, & cum dependentia ab illa: ergo dicitur analogice. Consequentia patet: nam propterea ens analogicè dicitur de substantia & accidenti, quia conuenit accidenti ratio entis in ordine ad substantiam, & cum dependentia à substantia: sed antecedens primum probatur, quia propterea homo est albus, quia Petrus est albus, & in sustentanda albedine dependet a Petro: ergo.

1. Opin.

1. Argum.

2. Argum. Secundum argumentum: nam primum substans est simpliciter substans & maxime substans, ut inquit Arist. in litera: secundum vero substans est secundum quid substans: & huius signû est quod nec potest esse nec intelligi sine ordine ad primum substans: ergo dicitur analogice. Consequentia probatur: quia nihil aliud requiritur ad rationem analogiæ. Sed probatur antecedens, nam implicat intelligere secundum substans sine primo, cum secundum, ordinem ad primum intrinsecum importet, & in omnibus est similitudo ad analogiam repertam inter substantiam & accidens.

3. Argum. Tertio probatur ista sententia authoritate D. Thom. de potentia quest. 9. art. 2. ad. 6 Vbi ita dicit: Ad 6. dicendum, quod cum diuiditur substantia in primam & secundam, non est diuisio generis in species, cum nihil contineatur sub secunda substantia, quod non sit in prima: sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi. Nã secunda substantia significat naturam generis secundum se absolutam, prima uero significat eam, ut indiuidualiter subsistentem: vnde, magis est diuisio analogi, quam generis, sic ergo persona continetur quidem in genere substantiæ, licet non ut species, sed ut specialem modum existendi determinans Hęc D. Thom. ergo secundum D. Tho. sententiam, diuisio substantiæ in primam & secundam, est analoga diuisio: Nam dicere esse magis diuisionem analogam, quam generis, non tollit esse diuisionem analogam. Alij in hac parte censent, si diuisio accipiatur realiter, analogam esse: si uero accipiatur secunde intentionaliter esse vniuocam. Sed quid ego sentiam, sequentibus explico. *2. Opin.*

Deci-

Deciditur quæſtio.

1. Conclu. PRima concluſio: Hæc diuiſio ſubſtātiæ in primam & ſecundam eſt diuiſio ſubiecti in accidentia. Hæc concluſio eſt expreſſa D.Thom. loco proxime adducto, ubi dixit eſſe diuiſionem generis ſecundum diuerſos modos, & vocat genus ens per ſe completum, quod eſt materiale generis primi. Sed quando aliquid per modos diuerſos diuiditur, diuiditur, vt ſubiectum in ſua accidentia, ergo. Hoc ipſum tenet Caiet. in præſenti, & alij logici fundati & illuſtres, tenet etiam illam Villalpando. Et demonſtratur iſta concluſio, nam enti perſe completo in recta linea exiſtenti conueniunt iſti duo modi ſubſtantiæ primæ & ſecundæ conſtitutiui, ergo cum diuiditur per illos modos diuiditur vt ſubiectum in ſua accidentia & modos. Probatur antecedens, nam ens perſe completum particulariter ſubſtat accidentibus, & ens perſe & completum in communi ſubſtat ſeu ſecundo ſubſtat, quod idem eſt, ergo cum per primo & ſecundo ſubſtare diuiditur ſubſtantia per modos ſuos diuiditur. Et aduerte perſpicaciter cum dicitur communiter à logicis, ſubſtantiam aliam eſſe primam & aliam ſecundam, diuiſum accipi pro ente perſe. Et eſt ſenſus; Enti perſe completo conuenit hic modus qui eſt ſuſtentare accidentia primo, & etiam iſte qui eſt ſecundo ſuſtentare illa. Et non accipitur ſubſtantia pro ente per ſe cum aliquo modo ſubſtandi in communi abſtrahendo a primo & ſecundo modo ſubſtandi, quia nullum materiale nec ſubiectum dari poteſt, nec in recta linea, nec extra, cui conueniat talis modus ſubſtandi abſtrahendo a primo, & ſecundo modo ſubſtandi, nam omne exiſtens in recta linea eſt ex neceſſitate primum aut ſecundum ſubſtans, quamobrem debet habere modum primi aut ſecundi ſubſtantis. Nam omne ens perſe & completum debet concipi, vel in particulari, & erit prima ſubſtantia: vel in uniuerſali, & erit ſecunda. Nec poteſt ab his abſtrahere; quia ab uniuerſali abſtrahere non poteſt, quod eſt generaliſſimum ſubſtantiæ. Et ſi dicas, cur ergo dicuntur modi entis per ſe primo, & ſecūdo ſubſtare, reſpondetur, ideo dici, quia conueniunt enti per ſe completo, & non de ſua eſſentia: nam optime ſine illis valet intelligi. Bene enim concipimus nos naturā entis per ſe completi ſine uniuerſalis & particularis ratione: cum hæc illi accidat, & ſolum habeat ſecundum ſe illud, quod per ſuam definitionem explicatur. Et cum rurſus videamus ens perſe completum in communi concipi & intelligi cum modo ſubſtandi accidentibus ſecundo, & videamus etiam in re primo ſubſtare accidentibus, dicimus eſſe modū illius, quia illi conueniunt, vt aliquid exiſtens extra ſuam eſſentiam.

D.Thom.

Caiet.

Villalpando.

Interrogatio.

Reſponſio.

Secundo cum diuiditur curſus in velocem & tardum, eſt diuiſio ſubiecti in accidentia, & ſimiliter cum diuiditur corpus in albū & nigrum; quia ſunt aliquid albedo, & nigredo, tarditas & velocitas, determinantes illa ſubiecta, nec includuntur in ratione ſubiectorū. Sed idem eſt dicendum de iſtis modis primo, & ſecundo ſubſtare, ergo eſt diuiſio ſubiecti in accidētia diuiſio ſubſtantię in primam & ſecundā, ſicut eſt diuiſio curſus in tardum, & velocem.

Obſeruatio digna.

2. Conclu. Secunda concluſio; Diuiſio ſubſtantiæ in primam & ſecundam, non eſt proprie, & in rigore diuiſio analoga. Hæc concluſio inſinuatur a D Thom. in ſupra dictis verbis, ita dicente: Vnde magis eſt diuiſio analoga, quam generis. Quæ verba ſi in rigore accipiantur faciunt hunc ſenſum, quod eſt diuiſio generis, & eſt diuiſio analoga, quia comparatiuum proprie, includit poſitiuum, & dicit exceſſum in re comparata, ſcilicet, quod magis illi ratio analogicæ diuiſionis conueniat: Ex quo ſic argumentor: Nullo modo vult dicere. D. Thom. quod ſit diuiſio generis in ſpecies, ergo nullo modo vult dicere, quod ſit diuiſio analoga proprie, ſed vult dicere, quod habet quandam ſimilitudinem cum analogica diuiſione, vt explica-

Verba D. Th. & explicatio eorū.

1. Prob.

plicabimus post modum. Hanc conclusionem sic probo, nam propria analoga diuisio illa est, quando aliqua forma a diuersis participatur partim eadem, partim diuersa; sed ratio substantiæ a prima & secunda non participatur partim eadem, & partim diuersa: ergo non est diuisio analoga propria. Sed minor probatur, nam non datur aliqua vna forma, quæ participetur a diuersis, ergo. Probatur antecedes, quia forma non potest esse ens perse, quia ens perse simpliciter participatur a Petro, & ab homine, v.g. Nec potest esse aliqua alia forma seu ratio in recta linea constituta, nec potest esse substandi ratio abstrahendo a primi & secundi substantis ratione, quia vt dixi non datur talis ratio cum non detur subiectum aliquod, cui possit competere, quia non datur tale subiectum in recta linea, omne enim tale subiectum est prima, vel secunda substantia, nec datur aliquod abstractum ab existentibus in recta linea, & superius illis, quia nullum ens completum & perse datur superius ad substantiam, quæ est generalissimum, ergo & sine subiecto dari non potest. Dico, sine subiecto, cuius sit, omnis enim modus exposcit subiectum, cuius sit, & hæc est demonstratio.

Quæ et qualis diuisio analoga.

1. Prob. Præterea, diuisio omnis analoga diuersa membra exposcit, quæ sint diuersæ rationis, non omnino, sed partim, sed substantia, seu ens per se, non habet hæc membra, ergo. Maior patet ex definitione analogorum. Nam substantia, quę est vnum membrum distincta est ab accidenti, etiam si ratio entis in illis reperiatur proportionaliter, idem de sano dicendum est, & de omni analogiæ membro absque vlla exceptione. Sed minor ꝓbatur, quia.n. prima & secunda substantia non sunt duo membra distincta, quorum vnum simpliciter participet rationem substantiæ, & aliud secundum quid, quia ratio entis perse seu corporis seu viuentis, seu animalis, seu hominis in Petro includitur, & est de ratione eius, & solum differunt penes includens & inclusum, & sola operatione intellectus distinguuntur, ergo illa seclusa nulla est diuersitas in membris analogiæ. Dices, quod non est analogia, nisi in ratione substantiæ; sed contra, quia etiam si sit in ratione substantis analogia, non potest reperiri, nisi sint membra diuersa, quæ participent hanc rationem analogiæ, sed ista non dantur, quia Petrus, & homo non sunt duo extrema realiter distincta, sed Petrus includit hominem, ergo. Et præterea, uel ista analogia est seclusa operatione inellectus, uel non. Si dicas, quod non est seclusa operatione intellectus, ergo intellectus facit, quod homo dependeat in substando a Petro, & sic illa dependentia erit rationis; si quidem consequitur ad operationem intellectus. Vel est seclusa operatione intellectus, & hoc est impossibile; quia seclusa operatione intellectus non sunt Petrus & homo distincti, neque duo, ergo seclusa operatione intellectus, non potest, Petrum substare accidentibus, esse causa quod homo substet, nec hominem substare non potest dependere ab hoc, quod est Petrum substare, quia causalitas & dependentia debet esse inter duo. Et præterea rationibus communibus probo conclusionem, quæ certe non bene dissoluuntur. Nam si substare analogice dicitur de Petro & homine, quia homo non substat, nisi Petrus substet, sequitur, quod esse animal rationale (& accipio illud pro ut dicit essentialem connexiouẽ) dicitur analogice de Petro & homine, quod est ridiculum & impossibile. Probatur sequela, quia Petrus ideo est animal rationale, quia homo est animal rationale, conuenit enim primo & perse homini esse animal rationale, & Petro conuenit per se secundo. Imo sequitur quod esse risibile secundum quod dicit connexionem per se dicatur analogice de Petro & homine, quia primo & perse conuenit homini in secundo modo, & Petro conuenit per aliud, quæ omnia non sunt audita apud authores graues.

Solui. *Impugn.* *3. Prob.* *4. Prob.*

Obiect. Et si arguas contra hanc conclusionem, nam Arist. dicit hominem substare

re accidentibus, quia Petrus ſubſtat: & ſubſtare accidentibus maxime dici de prima ſubſtantia, quia eſt magis ſubſtantia: ergo dicitur analogicè ſubſtantia de Petro & de homine, reſpondetur, quod illa dictio, quia, eſt accipienda vt nota conſequentiæ, non vero vt dicès veram cauſam à parte rei: ex eo enim, quòd Petrus in ſua ratione includit rationem hominis, licet particularizatam, & addit ſupra illam conditiones indiuiduantes eſt bona conſequentia, Petrus ſubſtat, ergo homo ſubſtat; & quia Petrus ſubſtat, homo ſubſtat. Verum non poteſt dici vera cauſa (ſubſtare Petrum) huius, quod eſt hominem ſubſtare, cum Petrus & homo ratione ratiocinata ſolum diſtinguantur. Et non eſt bona conſequentia, homo ſubſtat accidentibus, ergo Petrus ſubſtat: quia ratio hominis reperitur in alio ſuppoſito diſtincto à Petro. Dixi in concluſione, hanc diuiſionem non eſſe propriè & in rigore analogam; quia illi modi ſubſtanxi primo & ſecundo habent aliquomodo analogiam in ratione modi; quia ſecundo ſubſtare dicit rationem vniuerſalis, dicit enim ens per ſe cum modo vniuerſalitatis & quia vniuerſalitas, quæ complet rationem modi ſecundi ſubſtantis, eſt ens rationis & modus primæ ſubſtantiæ eſt realis; & enti reali ſeu modo reali & modo rationis nihil poteſt eſſe commune vniuocum. Ideo hæc diuiſio quantum ad modos cenſetur analoga; quia quando ſuperius eſt analogum, inferius ſimiliter, & quia ens analogicè dicitur de ente reali, & rationis, ideo modus primi ſubſtantis & ſecundi analogicè dicunt in ratione modi, propter ens in cluſum in illis, quod eſt diuerſæ rationis. Et hoc voluit docere. D. Tho. Poſtquam enim dixit, eſſe diuiſionem generis per diuerſos modos, ſubiunxit; Non enim eſt generis in ſpecies, ſed potius analogi. Voluit enim hoc myſteriũ reconditum aperire, quod eſt analogia in ratione modi in ipſis modis ſubſtantiæ conſtitutiuis, quia ens includitur in illis, quod eſt analogum. Non vero voluit dicere, quod ſubſtantia analogice de prima & ſecunda dicatur, ſed eſt diuiſio ſubiecti in accidentia ratione modorum, & ipſi modi non ſunt eiuſdem rationis; cum vnus, ſcilicet, modus ſecundæ ſubſtantiæ includat aliqd rationis, & alius modus, ſcilicet; modus primæ ſubſtantiæ ſit aliquid reale.

Reſponſio.

Maior explicatio concluſionis.

Q̃uo diuiſio ſubſtãtia in primam, & ſecũdam ſit analoga, & q̃uo nõ apud D. Th.

Tertia concluſio; Accipiendo ſubſtantiam primam & ſecundam ſecunde intentionaliter pro Petro, v. g. vt habet relationem primi ſubſtantis, & hominem, vt habet relationem ſecundi ſubſtantis, ſubſtare dicitur de illis analogice. Patet, quia relatio ſecundi ſubſtantis conuenit homini in ordine ad relationem primi ſubſtantis. Et hæc analogia eſt analogia proportionalitatis; quia non datur aliqua relatio communis, quæ ſit relatio ſubſtantis in cõmuni, abſtrahendo à primo & ſecundo ſubſtante: quia nullum ſubiectum intelligi valet, cui illa relatio conueniat, ſicut diximus de modo ſubſtandi realiter; & eſt hæc analogia proportionalitatis. Nam ſicut ſe habet primũ ſubſtans ad ea, quibus ſubſtat, ſeu refertur relatione primi ſubſtantis; eodem modo ſe habet ſecundum ſubſtans, & refertur ad ea, quibus ſecundò ſubſtat; nec poteſt abſtrahi vnus conceptus ab illis relationibus, qui ſit conceptus ſubſtantiæ; ſicut nec poteſt abſtrahi ab alijs analogis multis proportionalitatis. Hanc concluſionem inferius magis explicabimus.

3. Concl.

Argumenta diſſoluuntur.

AD primum argumentum reſpondetur, quod inter primam & ſecundam ſubſtantiam non eſt dependentia analogica, etiam in ratione ſubſtandi; quia non ſunt duæ rationes reales realiter diſtinctæ, quæ participent rationem analogicam partim ſecundum eandem rationem, & partim ſecundam diuerſam. Sed pro tanto ſecunda ſubſtantia dicitur dependere à prima intentione ſubſtandi; quia cum Petrus dicat rationem hominis determinatam, ſi Petrus ſubſtat accidentibus, homo ſubſtabit; quia Petrus includit hominem; nõ vero Petrus habet

Ad primũ.

An ſubſtare dicatur analogicè de primae & ſecunda ſubſtantia.

aliquam causalitatem supra hominem in substando: quia nec est efficiens causalitas, ut de se constat, nec materialis, nec finalis, nec formalis. omnes enim istæ causalitates distinctionem realem saltim formalem inter causam & effectum exposcunt: & inter Petrum & hominem nulla est a parte rei distinctio, nisi rationis ratiocinatæ fundamentaliter. Et valde miror uiros doctos hoc modo explicare analogiam primæ & secundæ substantiæ.

Ad 2. An detur a parte rei primum & secundum substans. Ad secundum respondetur, quod non datur primum & secundum substans a parte rei; sed solum sunt duo & distincta per operationem intellectus; & non duo quomodocunque, sed duo, quæ se habent vt includens & inclusum; quod potius est esse idem diuersimode consideratum, & ita non datur vnum, quod sit maxime substans & aliud, quod sit secundum quid substans. Sed dicit Aristote. quod de Petro affirmantur omnia accidentia, & etiam prædicata quidditatiua, de homine uero non affirmantur tot prædicata. Et hoc vocat Aristot. non ita substare secundam substantiam, sicut primam, & propterea vocat primam maxime substantiam, non uero quia sint duæ, quarum una simpliciter habeat rationem substantis, & alia secundum quid. Et quamuis non possit homo esse albus, quin aliquod indiuiduum sit album, non est propter analogiam; sed sed quia gradus specifici non suscipiũt accidentia, nisi indiuiduati & determinati per aliquid particulare. *Explicatio uerborum Arist.*

Ad 3. Ad tertium respondetur. D.Thom. non docere, esse ibi analogiam, nisi secundum modum a nobis explicatum. Et patet euidenter: nam ex hac propositione, unde magis est diuisio analoga, quam generis, non licet inferre, quod sit diuisio generis in suas species, ergo non licet inferre, quod sit diuisio analoga. Sed intelligendus est. D.Thom. ut diximus, & prætereca habet hunc sensum clarissimum, quod si esset diuisio alicuius superioris, & non esset diuisio subiecti per suos modos & accidentia, potius esset collocanda hæc diuisio inter diuisiones analogas, quam inter diuisiones generis in suas species, & hæc de hac quæstione sufficiant. *Quomodo intelligẽdus D.Thom.*

QVAESTIO IX.

Vtrum intentio vniuersalis includatur in ratione secundæ substantiæ, secunde intentionaliter acceptæ, & intentio particularis in definitione substantiæ primæ secunde intentionaliter acceptæ.

ET videtur, quod sic; nam Aristote. dicit in hoc capite secundas substantias esse genera & species primarum substantiarum, sed species & genera sunt vniuersalia, ergo de ratione secundæ substantiæ est esse uniuersale. Et confirmatur, nam Aristote. dicit quod primæ substantiæ sunt in secundis, sed non possunt esse in illis nisi secundæ substantiæ sint vniuersales, ut contineantur in illis, sicut continetur particulare in uniuersali, ergo. *Arg. 1.* *Confirm.*

Secundum argumentum, nam prima substantia est quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, & quę primo substat accidentibus, sed huiusmodi est indiuiduum, & particulare, ergo de ratione primæ substantiæ est, quod sit particularis. *2. a.*

Tertium argumentum. Hæc est uera prædicatio, secunda substantia est genus, & similiter ista, secunda substantia est species, ergo prædicatum conuenit subiecto, non accidentaliter; quia alias posset intelligi secunda substantia sine eo, quod esset genus, vel species, quod tamen implicat, quia quod secundo substat species est, vel genus, ergo conuenit essentialiter, ergo de ratione secundæ substantiæ est, quod sit uniuersalis. Et confir. argumen- *3. arg.* *Confirm.*

mentum: nam de prima substantia affirmatur, quod sit indiuiduum substantiæ, & non accidentaliter, ergo essentialiter, ergo est de eius ratione esse indiuiduum.

Præambula ad quæstionem.

Controuers. 1. Opin. SApientissimus Magister Soto. c. de substantia q. 1. in fine videtur dicere de ratione secundæ substantiæ esse vniuersalitatem, quinimo quod non sit aliud secunda substantia, quam vniuersale prædicamenti substantiæ. Ait enim, quod homo in quantum abstrahit a conditionibus indiuiduantibus est species. Petrus uero, ut concipitur notitia singulari, tamquam subiectum omnium accidentium seu prędicatorum, est prima substantia. Vbi uidetur asserere uniuersalitatem esse de ratione substantiæ secundæ, & particularitatem de ratione primæ substantiæ. *2. Opin.* Alij dicunt non posse substantiam tam primam, quam secundam dicere in sua ratione aliquid rationis, propterea quod substantia collocatur in prædicamento substantiæ, & a metaphysico consideratur in 7. Meth. qua propter istud, quod importat, debet esse aliquid reale. Et maxime, quia substantia est, quæ sustentat accidentia secundum propriam rationem, ens rationis autem non potest sustentare accidentia: & ita non potest esse de ratione substantiæ, nec primæ nec secundæ. Vnde cum intentio vniuersalis, & particularis sint aliquid rationis, non possunt esse de ratione primæ & secundæ substantiæ.

Decisio quæstionis.

1. Concl. Contra primam opinionem. PRima conclusio: Ratio vniuersalis non clauditur in ratione secundæ substantiæ, nec tamquam ratio generica illius, nec tamquam quid transcendens, nec tamquam vltima differentia.

Prima pars conclusionis probatur, scilicet, quod non clauditur ratio vniuersalis, tamquam ratio generica in secunda substantia, nam intentio substantiæ & vniuersalis specie differunt, ergo substantia non includit rationem vniuersalis, vt genus.

Sed probatur antecedens, nam intentio uniuersalis, & secundæ substantiæ habent diuersos terminos formales, ergo specie differunt. Consequentia est clara, quia relationes cuiusmodi sunt intentiones primæ & secundæ substantiæ penes terminos specie differunt.

Sed probatur antecedens, nam vniuersale ut sic refertur ad particulare, seu ad inferius, sed secunda substantia non refertur ad inferiora, sed refertur ad ea, quibus substat, scilicet, ad accidentia, & ad ea, quæ sustentantur in ipsa, sed istæ sunt diuersæ rationes termini, ergo. Secundo probatur hoc ipsum. Secunda substantia refertur ad ea, quæ habent rationem formæ respectu eius, quia habent rationem eorum, quæ sustentantur & afficiunt secundam substantiam, sed uniuersale refertur ad eā, quæ habent rationem materiæ, quia ad ea, de quibus prædicatur refertur & prædicabile, habet rationem formæ respectu subiecti, ergo termini specie differunt, quia sufficiens distinctio est in ratione termini considerare id, ad quod terminatur in ratione materiæ, uel ratione formæ, sicut in patre & in matre est sufficiens distinctio considerare filium ut genitum actiue, uel passiue principaliter, uel minus principaliter, ut relatio paternitatis & maternitatis specie differant. *Ad quam refer atur uniuersale & ad quę secūda substantia.* Secunda pars conclusionis probatur, quod non clauditur ratio uniuersalis in ratione substantiæ secundæ, tamquam ultima differentia secundæ substantiæ, quia ratio vniuersalis non determinat rationem secundæ substantiæ, ergo non est vltima differentia. Probatur antecedens, quia est aliquid communius quam substantia, ergo non determinat tamquam vltima differentia rationem secundæ substantiæ. Consequentia probatur, quia communiora potius determinantur, quam determinent minus com

communia. Antecedens probatur: quia conuenit alijs, quam secundæ substantiæ ratio vniuersalis; nam conuenit etiam accidentibus.

2. Conclu. contra primam opin. Secunda conclusio: Prima substantia non claudit in sua ratione intentionem & relationem particularis. Hæc cõclusio probatur: quia aliquid dicitur particulare in ordine ad vniuersale; sed dicitur prima substantia in ordine ad ea, quæ sustentat, vt primum omnium subiectum sustentationis; ergo illæ duæ rationes sunt diuersæ speciæ: & ita vna non includitur in ratione alterius. Et hæc probatio clara manet ex anteriori conclusione.

3. Conclu. Tertia cõclusio: Substantia secunda non respicit intentionem vniuersalis tamquam correlatiuum suum: & idem est dicendum de intentione & ratione primæ substantiæ respectu intentionis particularis. Probatur ista conclusio: quia prima substantia refertur ad id, quod primo sustentatur ab illa & secunda substantia, ad id, quod secundo sustentatur ab eadem secunda substantia: sed ista non sunt vniuersale, vt sic, sed diuersi termini formales; ergo.

Quo intellectus format cõceptũ substantię primę & secundę. Intellectus namque considerans Petrum primo sustentare accidentia, & multa alia, concipit ipsum, vt primum subiectum sustentationis: & tribuit illi intentionem primi substantis. Et cõsiderans hominem, vt secundum subiectum, tribuit illi intentionem secundi substantis: & istæ intentiones referuntur ad ea, quæ sustentantur, quatenus ab intellectu accipiuntur, vt termini illarum relationum. Et, vt hoc magis intelligas aduerte, primam & secundam substantiam dupliciter accipi posse, & pro substrato, seu materialiter, & formaliter. Pro substrato, tam prima, quam secunda substantia sunt aliquid reale in recta linea prædicamenti substantiæ constitutum, & sunt ens perse completum, & sunt conceptus obiectiui, huius conceptus, homo, verbi gratia, & huius conceptus Petrus. Possunt accipi præterea formaliter, & dicunt quasdam relationes, quæ sunt secundæ intentiones, quibus ad ea, quæ sustentant referuntur: & hæc relationes, & modus substandi multum cõducunt ad constituendum prædicamentum substantiæ, quia quibus ista conueniunt in prædicamento substantiæ collocantur: & scimus de substantia tam prima, & secunda quomodo sint faciendæ prædicationes: quia de substantijs affirmantur, ea quæ in ipsis sustentantur.

Doctrina obseruanda

Quarta conclusio: Intentio secundę substantiæ, vt alicui conueniat præsupponit in ipso intentionem vniuersalis, & intentio primæ substantiæ intentionem particularis. Hæc conclusio probatur: nam secunda substantia est quæ secundo substat: sed non poterit secundo substare, nisi sit vniuersalis: ergo. Minor, probatur: quia particulare in genere substantiæ cum sit suppositum, est quod primo substat accidentibus; ergo vt secundo substet, debet esse denudatum á conditioibus indiuiduantibus, & sic erit vniuersale. De prima vero substantia probatur, quod debeat esse particularis, vt habeat intentionem primæ substantiæ. Nam prima substantia est prima subiectum omniũ, sed non potest esse primum subiectum nisi sit particulare, ergo. Sed quamuis hæ conclusiones verę sint, concedendę sunt istę propositiones, Secunda substantia est vniuersalis, est genus aliquando, & aliquando species. Prima substantia est indiuiduum, nam hoc sæpissimè asserit Arist. in hoc capite, & probant argumenta facta in principio. Et probatur hoc corollariũ, quia quãdo duę formę conueniunt eidem materiali, vna affirmatur de alia incócreto, si non fiat appellatio nam hęc prędicatio est vera: album est dulce; ergo etiam erit vera hæc propositio; secunda substantia est vniuersalis, prima substantia est particularis. Nec tibi videatur mirum, primam substantiam formaliter dicere secũdam intentionem, & secundã substantiam similiter. Nam. D. Thom. in locis adducendis inferius, quæstione. 9 asserit suppositum esse nomen secũdę intentionis, quatenus substat naturæ, ergo etiam prima & secunda substantia erunt nomina secundæ intentionis, quatenus substant accidẽtibus:

4 Conclu.

Quomodo intentio. 1. & 2 substantia supponat in re vniuersalitatẽ particularitatẽ

Corollariũ

Admonitio Auct.

tibus; nam ex eo, quod ſubſtant accidentibus accipiuntur ab intellectu, & demoniantur ſecundæ ſubſtantiæ.

Argumenta diſſoluuntur.

AD omnia argumenta reſpondetur, quod probatur intentionem ſecundæ ſubſtantię, & vniuerſalis neceſſario connecti, & ſimiliter intentionem primę ſubſtantiæ, & particularis. Non vero probant, quod vnum ſi de definitione alterius, & ratione, vt genus, vel defferentia, vel vt quid tranſcendens.

QVAESTIO X.

Vtrum ſit ſecunda ſubſtantia realiter ſubſtans accidentibus, ſecluſa operatione intellectus.

Controuerſia in hac quæſtione logici aliqui acuti ex ſchola D. Thom. dicunt ſubſtantiam primam & ſecundam eſſe in rerum natura quantum ad hoc, quod eſt ſubſtare accidentibus realiter; licet non ſint in rerum natura ſecluſa operatione intellectus cum ſuis ſecundis intentionibus. Nam ſicut cócedimus, quod a parte rei eſt Petrus & homo, & animal; ita dicendum eſt, quod eſt primo ſubſtans accidentibus, quod eſt Petrus & ſecundo ſubſtans accidentibus, quod eſt homo; licet homo non ſit vniuerſalis, niſi per operationem intellectus. Nam ad has propoſitiones concedendas ſufficit diſtinctio rationis rationatæ, quæ eſt inter Petrum, & hominem; & ſuffiit vniuerſalia eſſe in rebus fundamentaliter remote. Et probatur iſta ſententia. *1. Opin. quorundã Tomiſtarum*

1. Arg. Primo, nam Ariſt. concedit effectus particulares redutendos eſſe in cauſas particulares, & effectus vniuerſales in cauſas vniuerſales; ſicut generatio hominis reducenda eſt, in hominem, & generatio Petri in Petrum; ſed vt iſtæ propoſitiones concedantur ſufficit, quod Petrus & homo ratione ratiocinata diſtinguantur, & non eſt neceſſe, quod homo ſit vniuerſalis, ergo ad concedendum, quod homo ſecundo ſubſtat, & Petrus primo, nõ eſt neceſſe, quod homo ſit vniuerſalis, & diſtinguatur a Petro, tanquam vniuerſale inactu, a particulari; ſed ſufficit, quod diſtniguatur ratione ratocinata fundamentaliter.

Secundo, hæc propoſitio vera eſt: Medicus curat Caliam, & non hominem, etiam ſi Petrus & homo ſint idẽ, ob hoc ſolum, quod in eodem indiuiduo reperiuntur diuerſi gradus fundamentaliter ſolnm diſtincti, qui poſſunt cauſare in intellectu diuerſos cõceptus, ergo etiam concedetur iſta propoſitio, homo ſecundo ſubſtat accidentibus, & Petrus primo ſubſtat, quia ratione ratiocinata fundamentaliter Petrus & homo diſtinguntur; etiam ſi actualiter per intellectum non diſtinguntur. *2. Arg.*

Tertio, hæc propoſitio conceditur vera ſecluſa operatione intellectus, quia Petrus currit, homo currit, ergo hæc concedetur vera, quia Petrus ſubſtat, homo ſubſtat, ergo dabitur ſecundum ſubſtans ſecluſa operatione intellectus. & ſic dabitur ſecũda ſubſtãtia; nam ſecunda ſubſtantia nihil aliud eſt quam ſecuncum ſubſtans. *3. Argu.*

Quæſtionis deciſio. *Opinio auctoris*

PRima concluſio, Non eſt concedendum eſſe ſecundam ſubſtantiã formaliter ſecluſa operatione intellectus. Probo iſtam concluſionem, nam ſecunda ſubſtantia, vt aſſerit Ariſt. in hoc cap. eſt genus & ſpecies, ſed genera & ſpecies non ſunt in rerum natura formaliter, vt viſum fuit ſup. ergo nec ſunt ſecundæ ſubſtantię formaliter; nã quamuis relatio generis & ſpeciei nõ ſit de ratione ſeccundæ ſubſtantiæ, eſt nihilominus aliquid requiſitum ad hoc, vt ſecunda ſubſtantia ſit formaliter; nec concedendum eſt eſſe ſecundum ſubſtans formaliter. Quod probo, quia, vt hæc propoſitio concedatur *1. Concl. Contra primã Opinionem.*

vera

vera, secundum sustans est formaliter, est necesse, quod sit secundum substâs, sed non est formaliter seclusa operatione intellectus: ergo. Maior est clara, minor probatur, quia vt sit secundum substans debet esse distinctum a primo, sed nô est distinctum, nisi per operationem intellectus formantis diuersos conceptus, ergo in re formaliter non est secundum substans. Minor probatur: quia homo & Petrus non habent esse distincti, nisi quando intellectus format conceptum hominis distinctû à conceptu Petri, ex quo resultat distinctio rationis in Petro, et homine, quatenus sunt obiecta diuersorum conceptuum; ergo: sed in re non habent istos distinctos conceptus, ergo nec in re habent distinctionem, & ita in re nô est secundum substans.

Secundo probatur conclusio: Substare in vniuersali accidentibus non est, nisi sit substans in vniuersali accidentibus, sed substans in vniuersali accidentibus, non est, nisi sit vniuersale; vniuersale autem habet esse per operationem intellectus: secundum ergo substans non est seclusa operatione intellectus.

Doctr. pul. cra. Et notandum, quod omnia prædicata, quæ sunt de essentia hominis, conueniunt etiam homini, qui est vniuersalis; & non solum illa, sed ea etiam, quę singularibus conueniunt propter illa, quæ habent repugnantiam cum modo essendi in vniuersali. Vnde si Petrus ambulat, homo qui communis est ambulat, & si Petrus substat accidêtibus, homo qui est communis, substat accidentibus, non tamen si Petrus primo substat, homo, qui est vniuersalis primo substat, nec si Petrus est particularis, homo qui est vniuersalis, vt sic est particularis.

2. Con lu. Secunda conclusio, Concedendum est secundam substantiam, & secundum substans esse in rerum natura fundamentaliter remote. Probatur ista cô clusio, quia in rerum natura est ratio hominis substans accidentibus cum aptitudine, vt abstrahatur a particularibus, ergo est secunda substantia fundamentaliter. Probatur consequentia, nam vt sit fundamentaliter, nihil aliud requiritur.

3. Concl. Tertia conclu. A patre rei non datur prima substantia substans accidentibus cum intentione primæ substantiæ, datur tamen prima substantia metaphysice, idest, indiuiduum substâtiæ Physicum substans & sustentans accidentia. *Quomodo detur a par te rei prima substâ tia & quo modo non.* Prima pars conclusionis probatur: quia prima substantia dicit formaliter secundam intentionem, sed secunda intentio non est a parte rei, sed fundatur in esse cognito, ergo non est secunda substantia formaliter in re. Quod vero sit indiuiduum physicû non eget probatione: quia Petrus est a parte rei sustentans albedinem.

Interrog. Et si inquiras, in quo fundatur secunda intentio substantiæ? *Responsio.* Respondetur, quod intellectus apprehendit substantiam, siue primam, siue secundam, vt quid subijcibile respectu accidêtis, quod sustentat & tribuit illi intentionem substantiæ.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumentum primum respondetur, quod, vt effectus vniuersales reducantur in causas vniuersales est necessum, quod sint effectus vniuersales, & vt accipit arguens causam & effectum vniuersalem non dantur, nec intellectu faciente vniuersale formaliter: nam à parte rei: vniuersale, solum, remote reperitur, vt iam vidimus lib. 2.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur, potius esse pro nobis, nam medicus non curat hominem, prout est sub vniuersalitate, sed prout est a parte rei singularis, quia passiones, sicut & actiones sunt singularium.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod ista est bona consequentia: Quia ratio hominis reperitur in Petro, non vero datur secundum substans a parte rei formaliter; quia non datur homo abstractus a Petro per distinctum conceptû cognitum seclusa intellectus operatione, & vt diximus illa particula dicit illationem, non vero veram causam realem.

QVAE-

QVAESTIO XI.

Vtrum definitio primæ substantiæ sit rectè assignata.

1. Arg. Efinitio primæ substantiæ sic habet; Substantia prima est, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Hæc definitio non videtur bona. Primo, essentia primæ substantiæ siue consideretur pro substrato, siue formaliter, est aliquid positiuum, ergo male explicat per negationē Arist. eius essentiam. Antecedens probatur, quia indiuiduum substantiæ aliquid positiuum est, quod est substantia pro materiali, relatio etiam, qua refertur ad ea, quæ sustentat, est aliquid positiuū, ergo. Cōsequētia illa prima probatꝰ, quia quod positiuum est non bene explicatur per negationem, quæ est ratio sibi opposita.

Confir. Et confirmatur, quia cum substantia formaliter sit relatio, debuit per suum terminum definiri, cum igitur non definiatur, definitio est nulla.

2. Argum. Secundum argumentum: Hæc definitio conuenit alteri à definito; ergo est mala. Probatur antecedens: nam Deo conuenit, qui nec est prima nec secūda substantia: nā Deus nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur. *solutio* Si dicas in definitione debere subintelligi substantiam, ita vt illud, quod est substantia, nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, sit prima substantia: atvero Deus, non est substantia, pro vt substantia à substando dicitur: *Impugnat.* Contra. nam si aliquid esset animal rationale, etiam si non subintelligatur, quod sit animal esset certe homo, quia hæc est hominis definitio, ergo id, quod nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, si hæc est bona definitio, etiam si non subintelligatur substantia, erit substantia prima.

3. Argum. Tertium argumentum; Persona est prima substantia, & tn̄ est in subiecto & dicitur de subiecto, ergo definitio nulla. Maior probatur, nam persona secundum Boetium est rationalis naturæ indiuidua substantia, sed indiuidua substantia est prima substantia, ergo persona est prima substantia. minor probatur. nam prædicatur de hac & de illa persona, nā hæc persona est persona, & idem argumentum fieri potest de supposito, quod est persona, & tamē prædicatur de hoc & de illo supposito, & idem argumentum fit de aliquo homine, ergo.

Quartum argumentum. Partes substantiæ nec sunt in subiecto, nec dicūtur de subiecto, vt hæc materia, & hæc forma, & humanitas, nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto & tamen non sunt prima substantia, ergo. Et idem argumentum fieri potest de anima rationali separata. Et confirmatur, nam prima substantia est singularis, ergo non potest diffiniri, male ergo ab Arist. definitur. *4. Argum.* *Confir.*

Quæstio dissoluitur.

Respondetur quæstionis; & dico definitionem primæ substantiæ ab Arist. assignatam optimam esse, & probatur, tum explicando eam, tū soluendo argumenta. Hæc autē definitio sic explicatur, nam vt aliquid sit prima substantia debet esse primū substans omnibus accidentibus & prædicatis omnibus superioribus in existētia, & hoc debet habere ratione sui ipsius, ad qđ munus præstandū ex necessitate debet esse aliquid particulare & indiuiduū, requiritur præterea, qđ habeat subsistentiam completam, nam partes etiam si substent accidentibus (quia non habent subsistentiam completam) habēt substare ratione totius. Nam si caput est album hoc illi prouenit ex eo, quod habet esse in toto, & ex eo, quod totum substat, cum autem intellectus apprehendit substantiam vt subsistentem complete, & substantem omnibus accidentibus, & prædicatis omnibus, substantialibus ratione suipsius, statim tribuit illi intentionem primi substantis, qua refertur *Conclusio* *Explicatur definitio primæ substantiæ*

F ad

ad ea, quibus substat, in quo perficitur essentia primæ substantiæ, secundum logicam considerationem, licet iam hoc supponat rationem substantię primæ pro materiali. Et per illas duas negationes explicat Aristo. hanc dictam essentiam primæ substantiæ. Nam prima negatio separat primam substantiam, ab accidentibus, & a partibus substantiæ, nam accidentia & partes substantiæ in subiecto sunt, licet diuersimode. Accidētia enim sunt, in subiecto per proprias inexistentias in hæsiue, cæterum partes substantiæ sunt in toto composito componendo ipsum, & habent esse per esse totius, (De anima autem rationali dicemus postmodum.) Et ita Aristote. dixit, quod pars est in toto. Posterior negatio, scilicet, nec dicitur de subiecto, excludit a ratione primæ substantiæ, secundam substantiam quæ dicitur de subiecto, scilicet, de prima, nam vniuersale de sua parte subiectiua dicitur, attamen prima substantia, nimirum Petrus, de nullo alio dicitur, quod sit sibi inferius, nec prædicatur prædicatione artificiali. Et istę duæ negationes explicant in substantia prima id, quod positiuum est, nam prima substantia, est substans accidentibus, tamquam id, quod nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Et totum hoc ordinatur a logice ad explicandam naturam secundæ intentionis primæ substantiæ: quia consideratio logica formaliter, ad secundam intentionem tendit, quæ est eius formale obiectum. Et cum hæc definitio explicet naturam primæ substantiæ, & alijs non conueniat a definito, & nihil sit illi superfluum, aut dimiuutum, exacta est.

Quorsum tractetur de reb. realibus in logica.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. arg. Consuetudo Arist.

AD primum respondetur, Aristotelis esse in more per negationes explicare aliquid positiuum, nam punctum definit esse illud, cuius partes non sunt; & primum principium, quod sit illud, quod non est ab alio, & a quo sunt omnia. Ita in præsenti per illas duas negationes in definitione positas substantiæ explicuit nobis naturam positiuam substantiæ pro substrato, vt illa sic explicata transfiremus ad cognitionem secundæ intentionis ipsius. Ad confirmationem respondetur, relationem per suum fundamentum bene explicari. Et ita Aristot. per hoc, quod est esse substans accidentibus, realiter explicuit nobis secundam intentionem: & quod substantia prima, sit substans primo accidentibus, nobis declarauit per illas negationes nō esse in subiecto, nec dici de subiecto.

Ad confir.

Ad 2. arg.

Ad secundum argumentum respondetur, illas duas negationes æquiualere huic affirmationi in explicando. Prima substantia est, quæ habet esse completum, & substat accidentibus, quod Deo optimo maximo nullatenus potest competere. Nam licet illæ negationes videantur secundum apparentiam Deo competere, nullatenus in rei veritate competunt, ut dixi, quia præsupponunt seu explicant aliquid positiuum, quod Deo non conuenit.

Ad 3. arg. An nomen personæ importet aliquid reale commune multis.

Ad tertium argumentum respondetur, & facile, quod licet modus, quem de formali important supradicta nomina, sit multis communis, id tamen, quod est persona, & quod est suppositum, non est multis commune, nec prædicatur de multis. Et de hoc iam supra diximus in prædicabilibus. Cum autem in definitione personæ dicitur, quod sit rationalis naturæ indiuidua substantia, intelligitur pro eo, quod est persona, non pro modo personæ in communi importato. Suppositum autem est nomen secundæ intentionis, & de formali dicit secundam intentionem, vt asserit. D. Thom. 3 d. 6. q. 1. art. 1. & ita non importat omnibus suppositis commune, nisi secundam intentionem. Sed de his plura diximus de genere & specie disputantes superius.

D. Thom.

Ad 4. arg. Quare partes substantiæ nō sint primę substantiæ.

Ad quartum respondetur, quod & si partes non sint in subiecto per inhæsionem, nec prædicentur de subiecto per se sumptæ, tamen habent esse per esse subiecti, & sunt quid incompletum, nec substant accidentibus, nisi ratione totius, & idem est dicendum de

huma-

humanitate. De ratione vero primæ substantiæ est, quod nec sit in subiecto per inhæsionem, nec per acceptionem esse substantialis sibi a toto communicati, sed debet esse per se, ut quid completum & perfectum.

Quare anima rationalis nō sit prima substantia. De anima uero rationali separata dico quod non est quid completum, sed ex natura sua est pars ordinata ad hominis constitutionem, & non participans perfecte rationem substantiæ, sed imperfecte: & ideo non est prima nec secunda substantia. Et si dicas, contra, nam hæc anima rationalis separata substat accidentibus, ergo est prima substantia; distinguitur antecedens. *Obiectio.* *Solut.* Substat incomplete, & vt pars, fateor, ergo est substantia prima, negatur consequentia, quia vt sit prima substantia debet substare, ut quid completum, nam hoc sonat prima & secunda substantia, & in sua ratione includunt rationem perfecti. Ad confirmationem dissoluendam fit.

QVAESTIO XII.

Vtrum prima substantia, quæ definitur sit vniuersalis, etiam denominatiue.

1. Arg. ET videtur, quod non sit vniuersalis Primo, nam prima substantia pro substrato nihil est aliud, quam Petrus, & Paulus, & cætera indiuidua, sed hæc non sunt aliquid commune, ergo nec prima substantia. Si dicas, quod modus substandi accidentibus, est communis. *Solut.* *Impugn.* Cōtra, quia ille modus nulla ratione est prima substantia: ergo substantia nullo modo est communis Probatur antecedens, quia ille modus non est quid completum, & de ratione primæ substantiæ est, quod sit aliquid completum, ergo. *Confir.* Et confirmatur quia si prima substantia est aliquid commune, ergo secundo substat accidentibus, & ita erit substantia secunda, hoc autem est falsum, ergo & illud, ex quo sequitur.

Secundum argumentum: Inter indiuiduum & speciem nihil mediat: ergo prima substantia vel est indiuiduum, vel species. Non species; alias esset aliquid commune & secunda substantia, ergo indiuiduum & particulare, sed particulare non est vniuersale, ergo nec prima substantia, quæ est particularis, erit uniuersale. *2. Argum.*

Tertium argumentum. Si prima substantia est vniuersalis, ergo importat suis inferioribus aliquid commune, illud autem vel erunt conditiones indiuiduantes, & hoc non, quia illæ proprie sunt cuilibet indiuiduo, & particularissime, vel importat naturam specificam; nec hoc vt de se constat, uel importat aliquem modum particularem, & nec hoc, quia iste modus non potest esse, nisi particulariter subsistere, sed istum modum importat aliquis homo: ergo illum non importat prima substantia, quia prima substantia & aliquis homo distincta sunt. Nec potest importare istum modum, qui est substare accidentibus, quia iste modus non est prima substantia, & si prima substantia est communis debet importare suis inferioribus rationem primę substantiæ. *3. Argum.*

Quartum argumentum: Si iste modus est communis, ergo habet subiectum commune, cui conueniat, & cui proportionetur, & quod determinet, sed nullum tale subiectum datur, cui modus ille conueniet, ergo non est communis. Ma. probatur quia modus est determinatio subiecti, ergo modus communis debet esse determinatio subiecti communis. Minor satis perspicua est, quia modus primæ substantiæ, nulli conuenit, nisi singularibus. Et eadem argumenta fieri possunt, quod substantia, accipiendo illam, prout dicit secundam intentionem, non sit communis, quia illud intentio non habet subiectum commune, quod determinet, ergo illa intentio non potest esse communis. *4. Argu.*

Hæc quæstio satis clara manet ex

his, quæ in 4. de genere & de specie dicta sunt, & dum ageremus, an aliquis homo esset species: sed modo est magis explicanda.

Preambula ad quæstionem.

Controuersia. IN hac quæstione explicanda Dominus Caiet. in hoc capite dicit, non diffiniri hic intentionem aliquam primæ substantiæ nec aggregatum ex re & intentione secunda; quoniam prima substantia nihil horum significat; sed solum significat rem naturæ, quam primam substantiam appellamus. Dicit secundo, quod etiam si non definiatur secunda intentio, intelligenda tamen est ad modum definitionis, in qua definitur secunda intentio, sicut dictum fuit de definitione generis. Itaque hic reperitur res communis pluribus, non vt quod, sed ut quo; sicut in definitione generis definitur secunda intentio, non vt id, quod prædicatur; quia genus, seu secunda intentio non prædicatur de specie: sed est id, quo natura subiecta intentioni prædicatur de specie. Et quod hic definitur aliquid commune probatur; quia est scibile certitudinaliter: & quia ista definitio prædicatur de pluribus: ergo quod definitur est vniuersale Dicit tamen, quod res definita communis est (vt colligitur ex. D. Thom. 1. part. quæst. 36. artic. 1 ad 1.) Id quod pertinet ad rationem communem singularium indiuiduorum, idest, modus, quo subsistunt indiuidua substantiarum, vel substantia habens talem modum, qui vocatur incommunicabiliter subsistere. Sortes enim existit ita incommunicabiliter, quod non potest communicari alteri, sicut accidens subiecto, nec sicut vniuersale particulari, nec sicut pars toti, iste autem modus est quidem communis omnibus indiuiduis substantiæ, ideo est diffinibilis.

1. *Opi. Caie.* (beside "ma substantia nihil horum significat")

2. *Opi. Soto.* Soto in hoc eodem capite quæst. 1. ad 1. dicit contra Caieta. quod hic definitur secunda intentio; quia hic definitur substantia ea ratione, qua in prædicatione substat omnibus prædicatis cuiuscunque prædicamenti; & sicut, dici de subiecto connotat secundam intentionem, eodem modo & esse subiectum. Et confirmatur: quia secunda substantia dicit secundam intentionem: ergo & primæ, quæ est membrum condiuisum contra illam, dicit secundam intentionem; & definitio primæ substantiæ non supponit pro secunda intentione, sed pro Petro, & Paulo, secundum quod habent secundam intentionem, quæ intentio communis est: quod sufficit ad definitionem illius.

Nolo alias referre opiniones: omnes enim ad has reducuntur. *Aliæ opiniones.*

Decisio quæstionis.

1. *Concl.* PRima conclusio: Hoc nomen, prima substantia, aliquando importat secundam intentionem de formali, & de materiali dicit indiuidua substantiæ, quibus conuenit. Hanc conclusionem hic videtur negare Caiet. sed fere expresse habet illam. 3. p. quæst. 2. articu. 3. vbi fatetur suppositum esse nomen secundæ intentionis: quia supponitur vniuersis prædicatis, sed etiam prima substantia supponitur vniuersis prædicatis, ergo etiam accipi potest aliquando, ut aliquid dicens secundam intentionem. Et ita ex eo, quod intellectus accipit Petrum vt subiectum omnium accidentium respectu prædicationis, quæ de ipso fieri potest, indicit intentionem secundam primæ substantiæ.

Et præterea: nam logicus agit de prima substantia in ordine ad suum obiectum formale, quod est talis secunda intentio: ergo prima substatia, siquidem est aliquid ex his, quæ præcipue logicus considerat. dicit formaliter secundam intentionem secundum aliquam acceptionem eius.

2. *Concl.* Secunda conclusio: Prima substantia accipitur aliquando non vt importat secundam intentionem, sed vt dicit primam intentionem, & eodem modo accipitur aliquando secun-

secunda substantia, & in hac ratione consideratur à metaphysico. Probatur ista conclusio: nam Metaphysicus considerat de prima & secunda substãtia, vt constat ex 7. Metaphysicæ, & hoc quidẽ per se quatenus sunt partes entis, ergo prima, & secunda substantia aliquid reale est: siquidem ibi reperit metaphysicus rationem formalem sui obiecti, quod est ens reale, & aliquando logicus etiam considerat hãc realitatem, non per se, sed in ordine ad suum obiectum formale. Et quando Caiet. dixit substantiam esse aliquid reale & non dicere secundam intentionem, loquitur de substantia in hac acceptione. Nam in principio capitis de substantia videtur dicere rationem primæ substantiæ esse aliquid intentionale, & substantiam diuidi in primam & secundam tamquam per modos intentionales. Nec volo hoc amplius probare, quia perspicuum est.

Explicatur mẽs Caiet.

3. Concl.

Quid reale detur commune oĩbus primis substantijs.

Tertia conclusio: Nihil aliud reale commune datur ad omnes primas substantias præter quendam modum constitutiuum substantiæ in esse reali. Volumus in hac cõclusione docere, quod si consideremus, Petrum, Ioannẽ Franciscum, hunc lapidem, & cæteras omnes primas substantias, non habent commune aliquid reale, quod sit prima substantia, sed solum commune habent modum quendam, qui constituit substantiam realiter in esse substantiæ primæ. Et probatur conclusio, quia si haberent aliquid commune, quod esset natura quædam, & de illis prædicaretur, illud iam esset secunda substantia, sicut homo est secunda substantia: nam esset quædam natura existens per se & completa, & communis: ergo esset prima substantia, non minus quam homo est secunda substantia. Et confir. hoc, nam esset ens per se, & non primo substans, quia est vniuersalis, nec subsistens incommunicabiliter: quia est in omnibus suis inferioribus: ergo, si diceret naturam, esset necessario prima substantia, secunda quod est impossibile. Quod verò habeant omnes substantię primę, modum communem probatur: quia omnes conueniunt in hoc, quod est substare accidentibus, vel incommunicabiliter subsistere, ergo iam habent istum modum communem. Nam sicut corpora alba conueniunt in albedine, quæ est ratio constitutiua albi ita omnes primæ substantiæ in isto modo reali, qui est primæ substantiæ constitutiuus, & subiectum adæquatum huiusmodi in communi importatum in concreto, non est aliqua vna substantia prima, sed omnes vt de materiali generis diximus in c. de genere. Et aduerte, quod non sumitur hic substantia pro ente per se: nam isto modo substantia tam prima, quam secunda non important modum, sed sunt species & genera in prædicamenti linea recta collocata: sed accipitur substantia prima, pro ut dicitur talis à quodam modo determinatiuo entis per se. Ex dictis sequitur quòd iste modus constitutiuus primæ substantiæ in esse reali accipiendo substantiam, est prima substantia, vt quo. Et patet: nam apud logicos aliquid dicitur esse tale, vt quo, quando est ratio formalis alicuius constitutiua; sed ille modus est constitutiuus primæ substantiæ: ergo. Minor probatur: nam posito isto modo, ponitur prima substantia, & ablato aufertur: & non vt conditio, nec vt materiale quid, quia iste modus non est primum substans; ergo est ratio formalis constitutiua primæ substantiæ, ad eum modum, quo solemus genereitatem vocare genus. vt quo, quia est ratio formalis generis constitutiua, vocamus etiam istum modum substantiam primam, vt quo, quia est constitutiuus primæ substantiæ.

Obseruatio

Corollariũ.

4. Concl.

Quõ logic⁹ consideret primam substantiam.

Quarta conclusio: Logicus considerat primam substantiam in esse reali quatenus primo substat accidentibus, & hoc totum ordinat ad considerationem secundæ intentionis substantiæ. Vt hanc conclusionem intelligas, aduerte primam substantiam incommunicabiliter subsistere, & substare primo accidentibus. Et hoc, quod est substare primo accidentibus oritur ex eo, quod est incommunicabiliter subsi-

subsistens, siue sit distinctum formaliter ab illo, siue ratione ratiocinata. Et ego quidem censeo incommunicabiliter subsistere distinctum esse, saltim formaliter realiter a primo substare, quia posset Deus substantiam primam sine omni prorsus accidenti conseruare, & esset subsistens incommunicabiliter & non primo substans in actu. Conclusio ergo nostra defendit logicum considerare hanc realitatem primæ substantiæ, quatenus est substans accidentibus, vt ibi suam intentionem fundet. Substantia vero prima quatenus incommunicabiliter subsistit consideratur a metaphysico. Probatur, & explicatur conclusio. Nam sicut metaphysicus considerat in quantitate rationem diuisibilitatis, & logicus considerat in illa rationem mensuræ, vt ibi suas fundet intentiones, ita substantiam primam, vt est quid subsistens considerat metaphysicus, quia est modus entis; vt vero est substans accidentibus, illam logicus considerat, quia ista consideratio deseruit ad prædicationes de illa faciendas. Et præsupponit quidem logicus, quod metaphysicus considerat. Itaque illud reale proxime consideratum a logico est substare accidentibus, sed hoc totum ordinat ad prædicandum reliqua prædicamenta de substantia, ut dicat illam esse albam nigram & cætera. Ex dictis hucusque de prima substantia sequitur sufficere, vt prima substantia definiatur, quod modus constitutiuus eius seu secundum quem consideratur, sit communis. Et si accipiatur prout dicit secundam intentionem, sat fuerit, quod ipsa secunda intentio primæ substantiæ sit vniuersalis. Et non est vniuersalis, vt quo, & essentialiter sed denominatiue vt superius dictum est. Nam, sicut accidit naturæ humanæ esse vniuersalem, & in communi cognitam, ita accidit primæ substantiæ, & tantum habet, si in esse reali consideretur esse primum omnium subiectum, si secunde uero intentionaliter referri ad ea, quibus substat intentione primi substantis.

Pulcra speculatio Auctoris.

Corollariū

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum respondetur, quod solutio ibi data est optima. Et ad replicam dicitur, quod modus ille est prima substantia, vt quo, idest, constitutiuus primæ substantiæ. Et si inquiras, an sit concedendum esse duas substantias primas, aliam quæ sit substantia prima secundum logicam considerationem, aliam secundum metaphysicam, respondetur negatiue. Sed est solum vna prima substantia in recta linea constituta, licet habeat aliquem modum secundum quem à logico consideratur, sicut nec est duplex quantitas, quæ a metaphysico & logico consideratur: licet sit alia ratio considerandi in logico & metaphysico. *Ad 1. arg.*

Dentur ne duę primę substantię una metaphysica alia logica.

Ad secundum respondetur, quod prima substantia est indiuiduum substantiæ incommunicabiliter subsistens, & id quod est prima substantia, non est commune, est tamen modus communis. Et hoc sufficit, ut definiatur. *Ad 2. arg.*

Ad tertium respondetur, quod importat illis modum communem: & aliquis homo, & prima substantia habent se sicut magis & minus vniuersale. Nā aliquis homo dicit particularem modum subsistendi in communi in natura humana, prima vero substantia in natura substantiali. *Ad 3. Arg.*

Ad quartum respondetur, quod iste modus non habet aliquod subiectum superius ad omnes primas substantias, sed subiectum adæquatum sunt omnes primæ substantiæ per modum vnius. *Ad 4. arg.*

Et quia ista, dum de specie disputationem institueremus dixi mus dum quæsiuimus, an aliquis homo esset species, non sunt plura hic dicenda.

QVAE-

QVAESTIO XIII.

Quæ differentia sit inter ista nomina, prima substantia, suppositum, res naturæ, indiuiduum, persona, singulare, particulare, subsistens incommunicabiliter.

Vtilitas huius quæstionis ad misterium incarnationis.

Cognoscere hęc multum iuuat ad perfecte intelligendam primæ substantiæ rationem, & cō ducit multum ad materiam de incarnatione: Nec referam opiniones aliquorum in hac parte: quia quod dicunt non probant, & quolibet proferente contraria, non oportet solicitum esse. Et ratio dubitandi est: nam prædicta nullo modo videntur differre: quia vel differrēt essentialiter, vel accidentaliter, neutro modo, ergo non differunt sed sunt idem. Minor probatur: nam Petrus est prima substantia, & vt sic est persona, indiuiduum, subsistens incommunicabiliter, ergo non differunt essentialiter, ea enim quæ essentialiter differunt, adinuicem cum specificatione prædicantur. Quod uero non differant accidentaliter, probatur: quia dicunt diuersas rationes formales, ergo non differunt accidentaliter.

Decisio quæstionis.

1. Concl. Prima conclusio. Suppositum est substantialis naturæ indiuidua substantia & completa. Et hinc est quod manus & pes non dicuntur supposita, quia non subsistunt incommunicabiliter, sed alteri communicantur, ut partes, & non sunt aliquid completum. Et hæc conclusio, quia est definitio, non est amplius probanda, est que Diui Thom. in loco inferius adducendo. Et suppositum est aliquid dicens secū dam intentionem, est expressa sententia. D. Thom. 1 part. quæst. 29. artic 2. vbi sic dicit. Alio modo dicitur substantia subiectum uel suppositum, quod subsistit in genere substantiæ, & hoc quidem communiter accipiendo nominari potest & nomine significante intentionem, & sic dicitur supposi tum. Ecce vbi sanctus Doctor dicit suppositum nominare intentionem, nam ex eo, quod intellectus uidet Petrum substare naturæ suæ humanæ ac cipit illum per intellectum, & tribuit illi intentionem suppositi. Et aliqui Theologi in hoc falluntur, dum dicunt suppositum esse nomen primæ intentionis, quia non attendunt, nisi ad materiale suppositi, & non ad formale, quod est illud per intellectum sibi proueniens in ordine ad naturam cui subest.

Locus verus D. Th. pro conclusione.

Error quorundam.

Secunda conclusio; Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Hæc est definitio Boetij, & approbatur a D. Thom. 1. part. q 29. articu. 1. & quæst. 40. articu. 1. rationalis naturæ, idest, intellectualis. Vnde competit Deo, angelis, & hominibus ratio personæ indiuidua substantia, idest, completa, qua propter non conuenit animæ rationali, & differt a supposito, & hypostasi non ex parte principiorum indiuiduantium, nec ex eo, quod dicat aliquid incompletum, sed ex parte naturæ indiuidua & completa substantia, & idem dicit suppositum pro materiali seu metaphysice loquendo. Persona uero dicit rationalis naturæ indiuiduam substantiam; & est nomen conueniens aliquibus indiuiduis substantialibus, & ita se habet suppositum seu hypostasis, & persona ut superius & inferius Nam omnis persona est suppositum, non uero omne suppositum est persona; & ut essent idem, deberemus auferre ex parte naturæ, quæ determinatur ratio nalitatem.

2. Conclu.

Quot conditiones requiruntur ut aliquid dicatur suppositum.

Quid addat persona supra suppositum.

Ex quo infertur, quod persona est nomen primæ intentionis, quia totum, quod dicit. ad primam attinet operationem intellectus, & ita etiam D. Thom. ait.

Corollariū obseruandū

Sed contra hoc corollarium est ar- *Obiect.* gumen-

gumentum: nam suppositum est nomen secundę intentionis: ergo, & persona. Probatur cōsequentia: quia solum differunt ex parte naturæ, quæ denominatur: ergo, si totum, quod dicit persona est prima intentio, & totum quod dicit suppositum, vel si persona est prima intētio: ergo & suppositum. Respondetur quod in nominibus intentionum attendēdum est ad id, ad quod imponitur significandum, & quia nomen suppositum fuit impositum ad significādum formaliter respectum rationis fundatum in esse cognito, est nomen secundæ intentionis, quia vero persona ad hoc significandum non fuit impositum, non est nomen secundę intentionis.

Solutio.

3. Concl. Tertia conclusio: Res naturę est idē, quod res existens sub natura aliqua substantiali completa, sicut hic homo. Hanc asserit D. Thom. 1. part. quæst. 29. art. 2. vbi sic dicit: Secundum enim, qd' supponitur alicui naturæ communi res naturæ dicitur, sicut hic homo dicitur res naturæ humanę. Et hoc nomen res naturæ est nomen primæ intentionis. Asserit expresse hoc Diuus Tho. ibidem. Vbi etiam D. Tho. asserit, quod dicitur hypostasis, vel substantia, secundum quod substat accidentibus: & dicit etiam esse ista nomina primæ intentionis licet hypostasis etiam accipiatur aliquando pro supposito. vt constat ex materia de Trinitate & Incarnatione. Nec dicit res naturæ quia sit proprietas entis naturalis: nec dicitur res naturæ pro re constante ex natura secundum quod est principium motus & quietis, nec accipitur intransitiue, vt sit idem, quod res, quæ est natura: sed loquimur de re naturæ, pro vt significat aliquid subsistens in aliqua natura substantiali completa & vniuersali: & subsistens incommunicabiliter, solum videtur significare idē, quod suppositum pro materiali.

Quid significat res naturę apud D. Tho.

Corollariū Ex hac conclusione infertur, hæc nomina dicta solum reperiri in substantijs: nam nec vsus sapientium, nec impositio nominum cōcedit nobis copiam, vt possimus ea ad accidentia trāsferre. Sed contra est argumentum, nā dicimus hanc propositionem: Omnis albedo est intensa, vt vera sit debere verificari pro omni supposito albedinis, scilicet, pro hac & illa albedine. Respondetur, nomen, suppositum esse æquiuocum, & significare etiam id, pro quo terminus supponit, siue sit substantia, siue accideus.

Obiectio *Solutio*

4. Conc. Quarta conclusio: Prima substantia dicit secundam intentionem, secundum quam refertur ad omnia prædicata, quibus substat, siue sint accidētalia, siue substantialia. Et si dicas, contra nam D. Tho. quæst. 29. supra citata dicit hypostasim, siue substantiam esse nomina primæ intentionis, respondetur, quod, D. Thom. loquitur, si consideremus nomen prima substantia, quātum ad suam primæuam impositionē: nam sic est nomen primæ intentionis, iam vero translatum est hoc nomen ad significandam secundam intentionem primæ substantiæ in concreto. Conclusio satis patet ex dictis. Infertur ex hac conclusione substantiam secunde intentionaliter acceptam & suppositum specie differre, quia suppositū dicitur quatenus naturæ subijcitur: substantia vero prima quatenus subijcitur omnibus prædicatis, tam substantialibus, quam accidentalibus in existentia.

Obiectio *Solutio* *Corollariū*

ultima Cō. Vltima conclusio: Indiuiduum, & particulare, & singulare etiā reperiuntur in accidentibus: dicitur enim indiuiduum, quod est indiuisum in se, & singulare quod diuisum a quolibet alio, & particulare dicitur in ordine ad vniuersale, ita vt accipiatur tanquam aliquid, quod non est commune multis: & in sua ratione non di cunt esse aliquid substantiale, vel accidentale. Ex his facile erit colligere, quomodo omnia inter se distinguantur: & solutio etiam argumenti patet.

De

De secunda substantia.

QVAESTIO XIV.

Vtrum definitio secundæ substantiæ sit rectè assignata ab Aristotele.

Ristote. text. 1. sic definit secundam substantiam: Secundæ substantiæ dicuntur species, & genera; in quibus illæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur insunt. Contra hanc definitionem.

1. Arg. Est primum argumentum: Ratio speciei non adæquat secundam substantiam, quia genus est secunda substantia, nec ratio generis quia species est secunda substantia: & non possunt ambæ rationes esse de ratione substantiæ secundæ: quia ratio speciei & generis specie differunt, & ita non possunt ambæ vnam speciem constituere, duæ enim relationes specie differentes vnam relationem specie constituere nequeunt, male ergo dicit Aristo. quod secundæ substantiæ sunt species, & genera.

2. Argum. Secundum argumentum; Ratio & essentia substantiæ secundæ est, quod sit secundum subiectum substans accidentibus ratione primæ substantiæ, sed hoc non est esse genus, nec speciem, ut constat ex eorum definitionibus, quia genus ad inferiora refertur, & species similiter & tamen secunda substantia refertur ad ea, quibus substat, quæ non habent rationem inferioris, ut sic: male ergo dicit, esse species & genera.

3. Argum. Tertium argumen. Species, & genera, sunt primæ substantiæ, ergo non secundæ. Antecedens probatur: Illud est prius, a quo non conuertitur subsistendi consequentia, vt patet in post prædi. cap. de priori, sed a genere & specie ad indiuidua non valet consequentia non enim valet, homo est, ergo Petrus est, ergo homo prius est Petro, & est substãtia, ergo est prius substantia, quam Petrus, & ita non erit respectu illius secunda substantia. Et confirm nam non valet, homo substat accidentibus, ergo Petrus substat, & sic de alijs indiuiduis, & valet e conuerso, ergo prius homo substat accidentibus, quam Petrus, nam prius est, a quo non conuertitur subsistendi consequẽtia, ergo homo etiam in ratione substandi respectu Petri est prima substantia, male ergo dicit Arist. substantias secundas esse genera, & species;

Confirm. 1.

Confirm. 2. Et confir. secundo, nam homo magis substat, quam Petrus, & quodlibet indiuiduum, ergo est magis substantia secundum quod substantia dicitur à substando Antecedens probatur nam homo substat omnibus accidentibus, quibus substat Petrus, & omnia alia indiuidua, nam omnia prædicata quæ affirmantur de omnibus indiuiduis, affirmantur de Petro, & Petrus solum substat prędicatis suis: ergo homo magis substat; Si enim Pętrus solum sit albus tantum, substabit albedini, & si Franciscus sit currens solum substabit cursui, at uero homo erit albus & currens, quia quæ affirmantur de indiuiduis affirmantur de specie, si nõ sint prædicata illi repugnantia.

Confirm. 3 Et confirma, tertio, nam homo prius habet essentiam, quam Petrus; ergo prius substat, ergo prius est substantia, ergo nõ secundo male, ergo dicit Aristo. esse secundam substantiam. Prima consequentia probatur, quia prius habet esse, nam esse consequitur essentiam, & substare consequitur esse, ergo.

4. Argu. Quartum argumentum, illud primo substat accidentibus, quod ponitur in eorum diffinitione, ut subiectũ sustentationis; sed substantia non prima, sed ut distinguitur contra accidens, & ut ens per se est hmõdi, ergo illud est quod primo substat. Sed hoc non conuenit secũdæ substantiæ propter primam, sed è conuerso, nã, quia homo est substantia, Petrus est substantia, ergo prius species & genera substant, quam indiuidua, & sic erunt

primæ substantiæ. Maior prima huius argumenti probatur, nam accidens definitur in ordine ad substantiam, vt ad subiectum sustentationis, & quod substantia prima non sit quæ po nitur in definitione accidentis per se notum est. Et confirm. hoc argumen. nam genera & species non distingun tur ab indiuiduis, nisi sola ratione, ergo Petrus erit secunda substantia, sicut est homo.

Confirm.

Quæstionis resolutio.

Conclusio. Respondetur rationem secundæ substantiæ in hoc cōsistere, quod sit secundum subiectum sustentans accidentia ex eo, quod prima substantia sustentat. Hanc autem rationem explicuit Aristo. per rationem generis & speciei, nam genus & species ne cessario debent esse vniuersalia, & ita id quod est genus & species secundo substabit. Vnde optime explicuit rationem secundæ substantiæ per rationem generis & speciei, non tanquam per aliquid, quod sit de ratione secundæ substantiæ, sed tanquam per aliquid, quod est annexum cum intentiõe & ratione secundæ substantiæ. Sicut enim definitum exigit, ut res definita sit vniuersalis, tanquam conditionem, non tanquam rationem definiti: ita ratio secundæ substantiæ exigit, vt conditionem, & vt quid sibi cō nexum rationem generis & speciei, non vt aliquid intrans rationem secundæ substantiæ formaliter. Et hæc conclusio satis aperta manet ex dictis in superioribus. Et nota rem quæ est secunda substantia & rem, quæ est prima, non esse duas res, neque realiter nec formaliter distinctas, sed differre solum penes includens & inclusum, quomodo vniuersale & particulare distinguuntur, scilicet, homo & Petrus. Et illa dicitur secunda substantia quæ in vniuersali concipitur. Prima vero dicitur, quæ est particularis substantia, de quibus omnibus superius diximus. Et vt melius hæc intelligantur, soluamus argumenta.

In quo consistat ratio & formalitas secundæ substantiæ.

Obseruatio pulcra.

Argumentorum solutio.

AD primum respondetur Aristotelem explicuisse rationem secundæ substantiæ per rationem generis, & speciei, non ita, quod voluerit docere eandem esse rationem secundæ substantiæ, & generis & speciei, sed illam explicuit per intentiones, quæ necessario connectuntur cum ratione speciei. Et voluit dicere, illud quod est genus, esse secundam substantiam, & similiter illud, quod est species in linea substantiali primi prædicamenti.

Ad 1. argu. Quo intelligenda definitio secundæ substantiæ.

Ad secundum respondetur, probare euidenter, non esse rationem generis & speciei formalem rationem secundæ substantiæ, non vero probare non esse quid connexum cum illa, vt uisum est.

Ad 2. argu.

Ad tertium respōdetur, & quidem hoc argumentum est difficilimum in hac materia, quod aliqui ita dissoluūt. Caiet. hic dicit substantiam esse aliorum sustentatiuum, & ideo non egere sustentatiuo alio, alias illud esset principaliter sustentans. Ex quo sequitur duo in sua ratione includere. primum est, sustentare alia, secundum non sustentari ab alio, & quanto aliquid magis ad hoc accesserit, perfectiori modo substantiæ rationem participabit: & quanto magis discesserit tanto minus habebit substantiæ rationem. Et quia indiuiduum substantiæ vtrumque maxime sibi uendicat, est perfectiori modo substantia, quam species & genera, & ideo dicitur prima substanria & species & genera secundæ. Caret autem indiuiduum substantiæ dupl ci subiecto, inhæsionis, quia non est accidens, & subiecto prædicationis, in quo distinguitur ab uniuersali, quod uniuersale nō reperitur in rerum natura, nisi in particulari, ut in parte subiectiua. Et hac ratione particularia dicuntur subiecta vniuersalium, in quo sunt. Et vniuersale in particulari dicitur esse. Et ita secundæ substantiæ & si careant primo subiecto nō carent scdo. Et hac ratio-

Ad 3. argu. 1. Sol Cai. Statuēs pulcherrimā regulam ad indiuiduum quæ substātia dicenda sit prima & quæ secūda.

ratione indiuiduũ dicitur prima ſubſtantia, & genera ſecundæ, quia indiuiduum ſubſtantiæ omni caret ſubiecto, non verò genera, & ſpecies. Vnde cum dicit argumentum, prius eſſe, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequẽtia, & ita ſecundæ ſubſtãtiæ ſunt prius primis, reſpondetur, quod non loquimur de priori iſto modo: nam ſic ſecundæ ſubſtantiæ ſunt prius: ſed loquimur de priori, quatenus dicit indiuiduum ſubſtantiæ carens omni ſubiecto; quo modo primæ ſubſtantiæ ſunt maximæ & primæ ſubſtantię. Secundo reſpondent aliqui, quod genera & ſpecies non ſunt prius omni indiuiduo, etiam vago, ſed bene indiuiduo determinato. Non enim eſt prius homo aliquo homine, quia ſi homo eſt, homo eſt, & ſi homo ſubſtat aliquis homo ſubſtat; nec prius natura eſt vnum ſubſtans alio. Sed cum dicimus hominem eſſe prius particularibus hominibus, loquimur determinate, quia totum vniuerſale poteſt ſaluari in omni parte ſua ſubiectiua: & ita eſt prius quali bet parte determinata. Tertio reſpondetur, quod ſpecies prius ſubſtat aliquo indiuiduo determinato, quia homo prius eſt albus, quam Antichriſtus ſit albus: non vero prius ſubſtat omnibus, quia non reperitur homo ſubſtãs præter omnes homines. Quarto reſpondetur, quod ſubſtare accidentibus conuenit Petro ratione ſui ipſius, homini vero ratione conditionum indiuiduantium ſingularium, & ita ſingularia dicuntur maximæ ſubſtantiæ. Si autem ſumamus ſubſtantiam pro eſſentia, prius conuenit homini, quam Petro quo ad connexionem eſſentialem. Et per hoc patet ad primam confirmationem. Ad confirmationem ſecundam reſpondetur, quod magis ſubſtat ſpecies, quam quodlibet indiuiduum ſeorſum, quatenus eſt idem cũ omnibus indiuiduis, & illud habet etiã ratione omnium indiuiduorum. Vnde non ſequitur, quod ſit magis ſubſtantia, ſed quod ſe extendat ad plures primas ſubſtantias. Ad tertiam confirmationem reſpondetur ex dictis in hoc argumento.

2. Solutio aliorum genera & ſpecies eſſe prio ra indiuiduis ſignatis, non vero vagis.

3. Solutio.

4. Solutio.

Ad 1. cõfir.

Ad 2. cõfir.

Ad 3. cõfir.

Ad quartum argumentum reſpondetur, quòd illud primò in exercitio eſt ſubſtantia (ſi ſubſtantia accipiatur pro ſuſtentante) quod eſt indiuiduum. Si vero accipiatur ſubſtantia pro vt ponitur in definitione accidentis, debet accipi ſubſtantia pro ente per ſe abſtrahendo à completa & incompleta ſubſtantia: & ſic nec eſt prima, nec ſecunda, nec ponitur, vt ſubiectum ſuſtentationis in ordine in definitione accidentis, ſed vt in ordine, ad quod accidens habet rationem entis, quanuis ſequatur ex eo, quod eſt ſubſtantia, vt diſtinguitur contra accidens, quod poſſit ſiue complete ſiue incomplete ſuſtentare accidentia.

Ad 4 arg.

Subſtantia quę ingreditur diffinitionem accidẽtis, nec eſt prima, nec ſecunda.

QVAESTIO XV.

Vtrùm proprietates ſubſtantiæ ſint rectè ab Ariſtotele aſsignatæ.

Ex autem ſubſtantiæ proprietates Ariſtoteles aſsignat, vt melius ſubſtantiæ eſſentiam cognoſcere valeamus. Prima eſt. Proprium eſt ſubſtantiæ non eſſe in ſubiecto. Dicit tamen Ariſtoteles hoc non ſolum ſubſtantię competere, nam differentiæ non ſunt in ſubiecto, & non ſunt ſubſtantia, quæ hic definitur ab Ariſtotele: quia, nec prima, nec ſecunda. Sed eſt differentia ſubſtantiæ. Hæc proprietas ſatis probatur: nam prima ſubſtantia diffinitur hoc modo. Prima ſubſtantia eſt, quæ nec eſt in ſubiecto, nec de ſubiecto dicitur, ſed eſt primum omnium ſubiectum. Secundæ etiam ſubſtantiæ in ſubiecto non ſunt, & ſi dicantur de ſubiecto: nam homo & animal de quodam homine dicuntur, non tamen ſunt in quodam homine: nam eſſe in ſubiecto accipitur hic, pro eſſe in ſubiecto inhæſiue, vt ſupra diximus ex Ariſtotele: qui modus ſolum accidentibus conuenit. Et probo hoc de ſecundis ſubſtantijs: nam quæ in ſu-

1. Proprietas ſubſtantię explicatur, & probatur.

Quõ intelligatur ſubſtantia non eſſe in ſubiecto.

biecto sunt, sicut accidens non prædicantur de subiecto nomine & ratione; nam album etsi sit nomen Petri, non tamen est diffinitio Petri definitio albi, sed secundæ substantiæ prædicantur de primis nomine & ratione, quia hoc nomen homo est nomen Petri, & diffinitio hominis est diffinitio Petri, ergo homo non est in Petro, sicut accidens in subiecto, ergo non esse in subiecto proprium est substantiæ. Est tamen homo in Petro, sicut species est in indiuiduis, & vniuersale in particulari, vt scilicet, in re, in qua ratio specifica per conditiones indiuiduantes determinatur. Hæc proprietas non est proprietas quarto modo, quia conuenit etiam differentijs substantialibus: differentiæ enim istæ, & secundum nomen & secundum rationem dicuntur, de primis substantijs, quod his, quæ sunt in subiecto, id est inhærent nunquam conuenit, vt dictum est.

Hæc proprietas non conuenit substantiæ in quarto modo.

2. Proprietas substantiæ explicatur & probatur.

Secunda substantiæ proprietas est, quod proprium est substantiæ, id est, secundæ substantiæ prædicari de primis vniuocè, probatur. Prædicari vniuoce, est prædicari nomine & ratione, sed secundæ substantiæ prædicantur de primis nomine & ratione, ergo vniuoce. Patet minor, quia Petrus habet hoc nomen, homo, & diffinitio hominis, quæ est esse animal rationale, conuenit Petro. Et si dicas, quod album prædicatur de Petro & Paulo vniuoce, siquidem prædicatur prædicatione quinti prædicabilis, quæ prædicabilitas necessariò exigit vniuocationem. Respondetur, quod hic loquitur Aristoteles de vniuocis essentialiter, quæ simpliciter sunt vniuoca; & ita nomine vniuocorum absolute intelliguntur ab Aristotele, vniuoca verò accidentalia sunt vniuoca cum addito, & hoc sufficit ad rationem prædicabilitatis. Sed de his superius. Hæc autem proprietas conuenit etiam differentijs, vnde non est proprietas substantiæ prædicamentalis quarto modo. Vide Caietanum in explicatione huius proprietatis, vbi aliqua notatu digna aduertit.

Obiectio.

Solutio.

Tertia proprietas substantiæ. Proprium est, primæ substantiæ significare hoc aliquid, id est aliquid particulare in illo genere. Et si dicas, contra; nam termini significant, & res significantur, sed res sunt substantiæ primæ, & non termini; ergo non est proprium primæ substantiæ significare hoc aliquid, ad hoc respondetur, quod significare, accipitur hic passiue, id est, significari, vt hoc aliquid. Ex eo enim quod est primum subiectum omnium ex necessitate debet significari, vt hoc aliquid, seu ex eo quod est primum subiectum habet ex parte obiecti fundamentum, vt conueniat ei relatio significati taliter, id est, vt hoc aliquid. Alij exponunt hanc proprietatem, quod conueniat nominibus primæ substantiæ & quod non detur, vt proprietas substantiæ, sed vt proprietas nominis primæ substantiæ. Et quia hoc conducit ad intelligendam naturam substantiæ primæ, assignatur inter proprietates substantiæ, est enim proprietas substantiæ secundum nomen, secundæ autem substantiæ proprium est significare quale quid, si autem sit sermo de nomine secundæ substantiæ sensus est, nomen secundæ substantiæ significare, quale quid, id est, substantia, quæ est vniuersalis, & intelligitur de significare primo & per se. Nam hoc nomen homo secundario significat Petrum, ex eo quod Petrus est homo, & quia habet Petrus in se naturam humanam, vt suam essentiam quam in concreto significat homo. Si vero fiat sermo de rebus, proprium est secundæ substantiæ, vt significet, vt quale quid, id est habent fundamentum, ex eo quod secunda substantia est, vt sic possit significari.

3. Proprietas substantiæ explicatur, & probatur.

Soluitur obiectio.

Alia expositio, uel responsio.

Quarta proprietas substantiæ est. Quod primæ & secundæ substantiæ seu substantiæ prædicamentali nihil est contrarium. Et si dicas, aqua contrariatur igni, vt dicitur in secundo de generatione, respondetur, quòd aqua contrariatur igni per accidens ratione suarum qualitatum, puta caloris, & frigiditatis, humiditatis, & sicci-

4 Proprietas substantiæ explicatur.

Soluitur. Obiectio.

siccitatis, non vero per se côtrariatur. Aristoteles autem loquitur de contrarietate per se & de contrarietate propriè dicta, quæ est maxima distantia sub vno genere eorum; quæ nata sunt ab eodem susceptibili, se expellere côtinue, qualis est inter calidum & frigidum album & nigrum. Formæ vero substantiales, non sunt contrariæ, licet sint repugnantes, quia non inhęrent subiecto, nec continue se mutuo ab eodem subiecto expellunt. Sed de contrarijs iterum redibit sermo. Non est autem proprium quarto modo, quia conuenit quantitati determinatæ: nam bicubitum non est contrarium tricubito, quia aliquod subiectum potest habere tres cubitos & consequenter habet duos.

5. Proprietas substantia explicatur & probatur.

Quinta substantiæ proprietas est. Non suscipere magis, & minus. Et non est sensus, quod vna substantia non sit magis substantia quam altera, nam prima substantia est magis substantia, quam secunda, sed sensus est, quod una substantia, non suscipit magis & minus, vt leo non dicitur cum magis & minus, non enim idem leo modo est magis leo, quàm antea erat, nec vnus leo est magis leo, quam alius leo. Itaq; loquitur de illo, quod est substantia, & denominatur substantia. Non vero loquitur Aristoteles de prima & secunda substantia logicè vt habet rationem substandi, vel modum subsistendi, sed vt est ens per se in recta linea, nam in ratione sustentandi accidentia, iam diximus, quod prima substantia est magis substantia: quia pluribus accidentibus substat. Itaque leo verbi gratia, non est magis substantia, id est non est magis ens per se, quam Petrus; quia genus supremum vniuoce prædicatur de homine & de Petro, alias non erunt in recta linea prædicamentali.

Quo substantia suscipiat magis & minus & quo modo non.

Cæterum in ratione sustentandi accidentia, magis substantia est Petrus, quia pluribus substat, & substantia secunda substat, quia prima substat, vt supra diximus. Et nota, quod hic accipitur suscipere magis & minus, non pro hoc, quod est esse magis vel minus perfectum: quia constat quod natura generica, est magis perfecta in vna specie, puta in homine, quam in leone. Sed suscipere magis & minus accipitur, pro hoc quod est rem intendi & remitti, ita quod rem aliquam suscipere magis & minus nihil aliud sit, quam intendi, id est secundum suum proprium esse perfici, seu augeri: emitti vero est minui seu minus perfectionis acquirere. Et hoc & in pluribus rebus, & in eadem verum debet habere, quod scilicet, vt res possit suscipere magis & minus, debet eadem numero posse & magis & minus perfecta esse in se ipsa, & eadem secundum speciem in pluribus debet posse esse magis, vel minus perfecta in suo esse. Hoc autem non potest competere substantiæ, quia ex necessitate debet fieri per maiorem in subiecto radicationem substantia autem non est in subiecto. Ex hoc patet animam intellectiuam, non suscipere magis & minus, licèt vna sit alia perfectior, nec elementa posse magis, & minus suscipere, quia non sunt accidentia, nec magis, nec minus possunt radicari in subiecto. Quantitas etiam non suscipit hoc modo magis & minus: vnde hæc non est proprietas quarto modo. Ita docet D. Thom. 1. part. quæst 93 artic. 3 ad 3. vbi sic dicit: Ad 3. dicendum quod cum dicitur quod substantia non suscipit magis & minus, non intelligitur, quod vna species substantiæ non sit perfectior quam alia, sed quod vnum, & idem indiuiduum non participet suam speciem quandoque magis, quandoque minus. Nec etiam à diuersis indiuiduis participatur species substantiæ secundum magis & minus. Hæc D. Thom.

Vna anima est perfectior alia a nō tamen suscipit magis et minus sicut nec elementa, nec quātitas, & quare.

Obseruatio quid, sit suscipere magis & minus quot cōditiones requirat.

Sexta proprietas substantiæ est. Quod cum vnum numero sit, est susceptiuum contrariorum. Et nota in hac proprietate Aristotelem asserere eandem numero actionem non esse prauam, & studiosam. Itaque eadem numero substantia, vt Petrus, modo est alba, modo est nigra, modo calida, modo frigida. Et taliter hæc contraria suscipit, vt per sui mutationem illa suscipiat. Est autem hæc pro-

Explicatur 6. Proprietas substantia.

proprietas, adeo clara, vt soli substantiæ competat semper & omni, vt patet ex inductione Aristotelis, & ideo proprietas est quarto modo. Et arguit Aristoteles contra se, Nam oratio non est substantia, & tamen est susceptiua contrariorũ, ergo non est proprietas quarto modo substantiæ. Maior patet, nam hæc oratio, Ioannes scribit, vera est, cessante vera a scribendo erit falsa, verum autẽ, & falsum contraria sunt, ergo alteri quam substantiæ hæc proprietas conuenit. Respondet primo, qđ aliter oratio, aliter substantia suscipiunt contraria, nã substantia illa suscipit per sui mutationẽ intrinsecam, oratio vero, transit de vera in falsam, non quia ipsa mutetur, sed quia res signata mutatur. Quia enim cessat scribendi actio supradicta oratio falsa manet, non quia in se mutetur. Et si dicat, contra, nam iam oratio accipit hoc accidens, quod est esse falsam, esse enim falsam orationem accidens est illius, & cum erat vera non habebat hoc accidens, cum autem sit falsa iam habet illud, ergo per sui mutationem transit de vera in falsam, & idẽ est dicendũ, quando transit de falsa in veram, iam enim cõstat ex Summulis capite de ꝓpositione, esse falsam, accidens esse propositionis, et similiter esse verum, esse vero veram vel falsam essentia propositionis est, seu ꝑ hoc explicari eius essentiã, Respondetur, quod illud accidens, qđ oratio mantalis accipit, quãdo denominatur vera, & illud, quod accipit quãdo denominatur falsa, sũt accidentia relatiua, quia verum dicit relationem conformitatis, seu commensurationis (& loquimur de veritate propositionis mentalis ad ipsam rem significatam) & falsum dicit relationem difformitatis, nam ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa, id est, a re signiacata, id significat, id est, a suo significato, non a re, quæ est subiectum, nec a re, quæ est prædicatum. Et nõ disputamus modo, an sit relatio transcendentalis, an prædicamentalis, an vtrumque. Vnde constat non suscipere orationem proprie contraria per sui mutationem, & ita non conuenit illi proprietas hæc si autem sit sermo de oratione vocali, illa relatio est qđ rationis, & ita nõ suscipit cõtraria eadem numero oratio. Secundo arguitur contra eandem proprietatem, nã secundæ substantię non conuenit hęc proprietas, ergo non est proprietas substantiæ quarto modo. Antecedens patet, quia secunda substantia, non est vna numero, sed est vel genus vel species Respondetur, ex Caietanus, quod sensus Aristotelis est, quod omnis substantia seruata vnitate numerali, siue in se, siue in suis indiuiduis est susceptiua contrariorum. Petrus enim vnus numero susceptiuus est contrariorum, homo similiter seruata vnitate in numerali, nõn sua, sed sui indiuidui etiam est suceptiuus contrariorum, nam ex eo quod Petrus est susceptiuus contrariornm, quod est vnum numero, homo cuius indiuiduum est Petrus, est susceptiuus contrariorum. Secundo respõdetur, ab aliquibus quod sicut substãtia, cum dicitur a substando est analogum ad primam & secundam substantiam, vt visum fuit supra ex Diuo Thom. in disputatis, ita & esse contrariorum susceptiuum, est proprietas quæ analogice conuenit primæ & secundæ. Aristoteles autẽ explicuit hãc proprietatem in primo & principali analogo, vt transiret postmodũ ad explicationem illius, in analogo minus principali. Itaque sensus Aristotelis est, propriũ est primæ substantiæ, vna numero cum sit suscipere contraria, sed hoc illi per se & ex se conuenit, sicut substare accidentibus. Secundæ vero substantiæ conuenit hoc ipsum, sed per primam substantiam. Vnde primo & per se conuenit primæ substantię suscipere contraria sicut & suscipere accidentia secundæ substantiæ cõuenit, per primã. Et ita Arist. explicauit proprietatẽ esse primæ substãtiæ, quia illa per se & nõ ꝑ aliud suscipit contraria, & sic solũ primæ substãtiæ cõuenit, suscipere vero cõtraria ꝑ aliud cõuenit secũdę substantiæ. Et hanc proprietatem non nu-

An oratio suscipiat cõtraria

Obiectio.

Solutio

An suscipere cõtraria conueniat substantiæ secundę

modo dicendi Cait.

modus dicẽdi aliorũ.

sensus verborum Arist.

numerauit Aristoteles, sed reliquit illam vt manifestam ex prima proprietate. In communi vero abstrahendo ab hoc, quod est per se; vel per aliud suscipere contraria, proprium est substantiæ in communi suscipere contraria, quia ipsa sola esse per se habet. Hæc est aliquorum solutio. Quid autem ego sentiam de analogia substantiæ iam superius dixi. Tertio arguitur, nam quantitas eadem numero est susceptiua contrariorum: ergo. Probatur antecedens, quia eadem superficies secundum sui mutationem modo suscipit albedinem, post modū nigredinem, respondetur, quod quantitas est medium, quo substantia susceptiua est contrariorum. Proprium autem est substantię esse susceptibile cōtrariorum siue mediate, siue immediate, non enim quantitas mouetur proprie de albo in nigrum sed substantia quanta. Et idem est dicendum de potētia susceptiua contrariorum. Sed est argumentum. Nam in Eucharistia, quantitas est susceptiua contrariorum, ergo, hæc proprietas non conuenit soli, & omni substantiæ. Si dicas hanc proprietatem debere intelligi naturaliter, ita quod esse susceptiua contrariorum naturaliter loquendo, est proprietas quarto modo substantiæ, supernaturaliter uero, non inconuenit alteri posse competere: hæc solutio aliquibus placet, sed non mihi. Nam proprium quarto modo oritur ex rei essentia, ergo secundum quod est proprietas talis essentiæ, etiam per diuinam potentiam alteri conuenire nequit, quod non habeat talem essentiam: non enim esse intellectiuum, vel discursum, quod est hominis proprietas potest alteri, quam homini competere, sicut, nec essentia hominis alteri competere potest. Item, si alteri per diuinam potentiam potest competere hæc proprietas, ergo non est proprium quarto modo, nam proprium hoc modo est quod omni & soli, & semper conuenit, sed non conuenit soli, quia iam quantitati conuenit, ergo non est proprium quarto modo. Respondetur, quod in Eucharistia non manet substantia panis, & vini, nec existentia, sed manet quantitas, quæ si contraria suscipit, non ut principale subiectum contrariorum, sed suscipit ut minus principale subiectum ex natura sua in ordine ad substantiam. Quod si tunc per quantitatem substantia panis, & uini non suscipiant illa contraria, hoc est quia fuerunt transsubstantiata in corpus & sanguinem Christi, nam quantum erat ex parte quantitatis medium erat, ut substantia susciperet, & ipsa suscipit vt subiectum minus principale. Et ita hoc quod est contraria suscipere, vt magis principale subiectum, nunquam conuenit quantitati. Videatur quod de hac re in materia de Eucharistia solet disputari. Et si rursus arguas, contra eādem proprietatem; Nam Angeli sunt substantiæ & similiter cœli, & tamen non suscipiunt contraria, ergo non est proprium quarto modo. Respondetur, quod Angeli possunt suscipere contraria, nam susceperunt Angeli mali virtutem & vitium, scientiam, errorem saltim in ordine ad supernaturalia, odium & amorem &c. cœli uero possunt suscipere motus contrarios, saltem per diuinam potentiam, quod sufficit, ut sint susceptiui contrariorum,

An quantitas sit susceptiua cōtrariorum.

Obiectio.

Sol. quorundam.

Reijcitur.

Solu. auct.

An Angeli & cœli sint susceptiui cōtrariorū.

QVAESTIO XVI.

Quid sint substantiæ proprietates, & quomodo a substantia distinguantur.

T est primum argumentum huiusmodi, proprietates etiam si sumatur proprietas quarto modo, nec sunt substantia, nec accidens, nec aliquid rationis, ergo nullo modo sunt ponendæ. Consequentia est euidens, & antecedens probo. Primo, nam substantia esse nō potest, quia uel est eadem substantia,

1. Argum.

quæ

quæ est prima substantia, & hoc non, quia hoc est essentia substantiæ, ergo non potest esse passio. Vel alia substantia distincta, & nec hoc, quia illa substantia rursus haberet passiones, & sic esset processus in infinitum. Nec potest dici, quod sit aliqua substantia incompleta, quia hoc non potest esse passio, quia passio debet consequi ad essentiam, quod non est intelligibile dici posse de substantia illa incompleta. Nec potest esse accidens, quia antequam substantia habeat huiusmodi accidens, intelligitur formaliter esse susceptiuam contrariorum & non habere contrarium &c. ergo. Nec ens rationis esse potest, quia esse susceptiuum contrariorum non potest esse ens rationis, non ergo sunt ponendæ huiusmodi proprietates.

2. Argu. Secundum argumentum; Antequam intelligamus in substantia accidens aliquod seu præcise intellecto ente per se, substantia ipsa est susceptiua contrariorum & potest substare accidentibus, & non suscipit magis & minus, ergo impossibile est, quod proprietas substantiæ sint accidens.

Responsio. Dices, quod sicut homo, ante intellectum, qui est accidens, est intellectiuus radicaliter, sed non formaliter, est autem formaliter intellectiuus per intellectum, qui est accidens, ita substantia intellecta, quatenus est ens per se præcise habet omnia illa radicaliter, formaliter uero habet eadem per accidentia super addita, quæ sunt

Impugn. proprietates. Sed contra quia potentię quę sunt accidētia, non dantur nisi ad actus accidentales, qui sunt proprie actus: sed suscipere contraria & substare accidentibus, & cætera, non sunt proprie actus, ergo potentię ad illas non sunt in eodem genere, & ita non erunt accidentia.

3. Argum. Tertium argumentum: Dices quod passiones substantiæ se habent ad modum passionum entis: & ita ens per se quatenus importat ordinem ad contraria susceptibilia, est passio, est vero essentia quatenus est ens per se non dependens ab alio in esse. Sed contra nam iste respectus, vel est realis, vel rationis, neutrum horum, ergo non est ponendus. Quod non rationis patet, nam esse susceptiuum contrariorum per sui mutationem aliquid reale est, non enim est factum per intellectum, sed hoc est quod complet formaliter rationem substantię, ergo non est aliquid rationis. Nec respectus realis esse potest, quia uel distinguitur a substantia, & hoc non: quia esset accidens, vel substantia particularis, quod dici nequit, vt vidimus. Vel non distinguitur, & sic substantia esset relatiuum secundum dici, & respiciens in sua ratione aliquid extrinsecum, hoc non ergo. Multa argumenta possunt hic multiplicari, desumpta ex illis, quæ fieri solet. cōtra passiones entis: sed remitto acutū logicū ad illa loca, ne eum fastidio afficiamus.

Hanc quæstionem non uidi pertractatam alicubi. Solum asserunt aliqui passiones substantiæ esse modos illius, nec vllum aliud verbum addunt. Vt igitur quid in hac parte sentiam explicem sic.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: Passio substantię quarto modo non est quid distinctum a substantia realiter, nec est accidens distinctum, nec substantia siue incōpleta siue cōpleta, sed est quidam modus ipsius idem realiter cum substantia, sicut enim asserimus appetitum materię primę ad alias formas non esse, quid distinctum realiter a materia prima, sed esse modum quendam ipsius materię primę, seu passionem ipsius non distinctam a substantia materię primę. Ita de passionibus substantię dicendum est nam illud ens per se ex eo quod est tale intelligimus ipsum posse sustinere & sustentare accidentia contraria idem numero cum sit, & hoc modo nostro intelligendi consequitur ad primum conceptum, quo intelligimus substantiam esse ens per se. Et idem est proportionabiliter dicendum de reliquis passionibus. Et probatur conclusio; quod non sit accidens distinctum, a substantia

1. Concl.
An passiones substantiæ sint substantiæ vel accidentia, ab ea realiter distincta.

tia proprietas eius quarto modo. Nam ſuſtentabilitas accidentium contrariorum non eſt potentia ad actum accidentalē, qui vere ſit in genere actus: ergo non eſt ponenda, vt quid diſtinctum à ſubſtantia, quod quidem ſit accidens. Nam vt conſtat ex quarto libro in prædicabili de proprio ſolum actus & potentia ſunt in eodem genere, quando actus habet veram rationem actus & potentia vere habet rationem potentiæ, quod in præſenti conſtat non habere locum. Præterea, antequam ſit illa potentialitas ſuſceptiua contrariorum, quam tu dicis eſſe accidens intelligitur ſubſtantiā primā poſſe ſuſcipere contraria eo ipſo, quod eſt ens per ſe ſubſiſtens: ergo fruſtra ponitur poſtea illa potentialitas accidentalis. Conſequentiam probo, quia iam habet ſuam paſſionem. Antecedens probatur: quia ens per ſe & in ſuo eſſe ab alio non dependens, poteſt alia ſuſtentare; ſed habet primum ante illud accidens: ergo ſecundum. Dices, quod ante illud accidens eſt ſuſtentatiuum radicaliter, quod eſt eſſentia ſubſtantiæ, non verò formaliter: nam illud habet per accidens tale ſuper additum, ſicut homo ante intellectum eſt intellectiuus radicaliter, formaliter verò non niſi per intellectum. Contra, nam ante tale acci dens ſubſtantia eſt ſuſtentatiua accidentium formaliter; ergo eſt ſuſtentatiua accidentium contrariorum formaliter. Conſequentia eſt euidens, & probatur antecedens, nam ante illud accidens iam ſuſtentatiua eſt formaliter ipſius accidentis, quod tu ponis, ergo ſuſtentatiuā eſt formaliter accidētium. Antecedens probatur, quia illam potentiam, ſi eſt accidens per ſe ipſam ſuſtentat, alias ſi per aliud accidens ſuſtentaret eſſet proceſſus in infinitum. Prima illa conſequentia probatur: quia id quod ſufficit formaliter ad ſuſtentandum accidentia ſufficit ad contraria ſuſtenāda. Et hęc argumēta cōuincūt etiam de reliquis proprietatibus, non quarto modo. Quod vero nō ſit ſubſtantialis entitas ſuperaddita, quæ realiter diſtinguatur probo; nam nulla alia datur ſubſtantialis entitas, niſi natura, forma, & ſuppoſitalitas, ſeu perſonalitas, & totum compoſitū ex illis, ſed illa entitas nulla harum eſt; ergo non eſt ponenda. Item: quia ſubſtantia ex eo, quod eſt ens per ſe completum poteſt ſuſtentare & ſuſcipere contraria complete, & perfectè, ſine alio ſuper addito; fruſtra enim illa entitas adderetur. Eſt ergo paſſio ſubſtantiæ modus quidam ipſius ſubſtantiæ; nam ex eo quod ſubſtantia eſt ens per ſe habet iſtum modum vt poſſit cō traria ſuſcipere & reliquas alias proprietates, ſicut materia prima ex eo quod eſt pura potentia appetit formas alias. Ita ſuſtentabilitas contrariorum eſt formalis ratio conſtitutiua ſubſtantiæ proprietatis; ſeu eſt ipſa proprietas ſubſtantiæ; & illa ſuſtentabilitas contrariorum eſt ipſius paſſio; ſicut appetibilitas materiæ primæ eſt eius paſſio.

Quando actus & potētia ſint in eodem prædicamento.

Solutio.

Impugnat.

Secunda concluſio. Satis probabiliter dicitur, quod hæc paſſio ſubſtantiæ quarto modo non diſtinguitur ab ipſa ſubſtantia, niſi ſicut paſſiones entis diſtinguuntur ab ente ſolum ratione, de quo iam ſupra diximus. Nam ſicut ens quatenus conformabile eſt intellectui, dicitur verum & quatenus dicit ordinem ad voluntatem, dicitur bonum, ita ſubſtantia ſeu ens per ſe, quatenus importat ordinem ad accidentia contraria dicitur ſuſceptiua contrariorum. Nec eſt aliqua formalitas diſtincta etiam formaliter ab ipſo ente per ſe, ſed ens per ſe cum tali ordine, verum eſt quod iſte ordo eſt realis, & non rationis ſicut in paſſionibus entis contingit. Ratio huius cōcluſionis, quæ mihi vrgens videtur, & eſt; quia ſubſtātia eo ipſo, quod eſt ens per ſe, eſt ſuſceptiua cōtrariorum, ſine alia formalitate diſtincta ſuper addita; nō tamē ſine alio reſpectu, hoc eſt, quod hoc ēs per ſe ſuſceptiuū eſt cōtrariorū. Sed alio cōceptu cōcipit vt ens per ſe, vel vt cō trariorū ſuſceptiuū; quia vt ens per ſe cō cipit in ordine ad ſe, vt ſuſceptiuū contrariorū, in ordine ad illud concipitur. Sed hæc prædicatio eſt vera, ſuſce-

2 Concl. Quō proprietates ſubſt à ſe ab ea diſtinguitur.

Alius eſt cō ceptus ſubſtantię pro- ut dicitur ens per ſe, alius prō [illegible] ſubſta[illegible]

H ptiuum

ptiuum contrariorum est ens per se, & vt est susceptiuum contrariorum est ens per se. Non tamen eodem conceptu, quo concipitur, vt contrariorum susceptiuum concipitur vt ens per se: quia distinguuntur ratione ratiocinata: & iste respectus quem importat, vt susceptiuus contrariorum est realis. Et quoniam hæc superius tractauimus latius, ab his modo supersedemus.

Locus D. Tho. pulch. Vnde D. Thom. opusculo. 48. cap. primo, ita dicit. Substantia secundum quod est subiectum accidentium significatur per modum substantię: quia substantia dicitur à substando. Secundum autem, quod a nullo priori dependet, cui innititur significatur vt ens per se. Et illi modi sunt id ipsum, quod substãtia differentes sola ratione animæ concipientis ipsam secundum diuersas habitudines. Quæ ratio non est ficta, sed accipitur à re: ita enim in re est. Nam & substantia substat accidentibus & nulli innititur: tamen ista non sunt duæ res distinctæ, sed distinctio sumitur à ratione. Ecce vbi D. Thom. habet nostras conclusiones, quod bene nota.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. Ad argumenta in contrarium respõdetur. Et ad primum dicitur, quòd passiones substantiæ se habent ad modum passionum entis, & sunt aliquid reale: & non distinguuntur ab ente per se nisi ratione ratiocinata. *Ad 2.* Ad secundum argumentum, potius est pro nobis, & confirmat nostram concl.

Ad 3. An substã. possit esse relatiuũ secũdum dici. Ad tertium iam patet Nec est inconueniens, quòd substantia sit relatiuum secundum dici; quia forma est relatiuũ secundum dici, & natura similiter & ita totum ex illis compositum non inconuenit esse relatiuum secundum dici Et idem etiam dicere de substantijs simplicibus non inconuenit: quia etiã si respectum accidentalem dicat ad accidentia, est vt quid perficiens ea & sustentans ea in esse, & dans illis esse, quod est maximæ perfectionis, & arguit substantiæ perfectionem. *Obseruatio Auth.* Et hic nota, quod iste modus substantiæ, qui est sustentare accidentia, non inconuenit, quod analogice dicatur de prima & secunda substantia secũdum aliquos sub illo modo, etiam si ens per se de illis dicatur vniuoce. Nam bene potest modus ipsius entis per se analogicè dici, & non ens per se: vt patet in simili, quia ens vniuoce dicitur de bono, vtili, honesto, delectabili: tamen bonum, quod est passio, analogicè dicitur de bono, vtili, honesto, & delectabili, vt patet ex Aristote. 5. Ethicorum. *Ari. 5. eth.* Nam si bona ista sint accidentia pertinentia ad prædicamenta qualitatis, vt virtus, & dulcedo, & alia huiusmodi, certum est, quod ens dicitur de illis vniuoce: & tamen bonum, quod includit ens de illis dicitur analogicè; quia bonum, vtile non est simpliciter bonum, se participat rationem boni in ordine ad aliud, scilicet, in ordine ad respectum cuius est vtile, & ita asserit D. Tho. 1. 2. q. 23.

QVAESTIO XVII.

Vtrùm Deus pon: tur in prædicamento substantiæ, vbi hoc etiam de Christo inquiritur.

1. Argum. Idetur, quòd sic. Nã ad hoc, quod aliqua cõstituãtur in prædicamẽtis sufficit, quod ex modo essendi, quem habent intellecta concipiantur, vt genera, & species: sed hoc conuenit Deo ex modo essendi, quẽ habet in intellectu: ergo Deus est in prædica. Maior patet: nam in opinione D. Tho. supra visum fuit Gabrielem esse vniuersalem, & tamen à parte rei non ha habet indiuidua, nec potest habere: sed quia ex modo essendi, quem habet in intellectu, & ex modo quo concipitur, concipitur, vt quid vniuersale, & non, vt quid determinatum. Propterea, asserit D. Thom. esse vniuersalem & speciem, & collori in prædicamento vt quodã vniuersale. Minor illa probatur: nam Deum concipimus

nos

nos per varios conceptus: quorum vnus est determinatiuus alterius, & vnus sumitur vt differentia propria ipsius Dei, & alius vt quid commune in Deo, nam concipimus Deum, vt viuentem & postea aduenit conceptus vltimus, scilicet, vitæ intellectiuæ infinitæ, quo ipsum Deum concipimus, vt quid distinctum ab omnibus alijs: ergo. Et confirmatur hoc argumentum: nam tres relationes diuinæ personarum constitutiuæ concipiuntur à nobis primo sub ratione relationis in cōmuni, & postmodum sub ratione relationis diuinæ seu infinitæ: & postea intelligimus easdem proprijs distinctiuis paternitatem. s. sub propria ratione, & filiationem itidem, & idem despiratione: sed illud commune habet rationem generis & hoc proprium rationem differentiæ: ergo poterunt sub hac ratione conceptæ collocari in prædicamento. Dices, quod Deus non potest esse in prædicamento: quia à parte rei non est fundamentum in Deo, quo Deus possit intelligi, vt quid potentiale & determinabile per alium conceptum actualem. Sed contra: nam licet à parte rei non sit fundamentum, sufficit, quod à me cognoscatur, vt quid determinabile ex parte mei intellectus, nam non est fundamentum in natura Gabrielis, vt concipiatur tanquam aliquid commune multis, sed hoc habet ex modo meo cōcipiendi: & tamen est vniuersale: ergo Deus erit in prædicamento, si à me cōcipitur, vt species, & vt quid constans ex diuersis conceptibus determinantibus: & non est necesse quod concipiat vt species.

Confir.

Dices.

Impugnat.

2. Argum. Secundum argumentum. Hoc nomē Deus secundum D. Thōm 1. p. q. 13. ar. 59. est nomen commune: ergo ex modo suæ significationis, significat plura: ergo qui imposuit hoc nomen ad significandum, concipit aliquid commune pluribus: natura ergo diuina ex modo concipiendi, & ex modo essendi, quem habet in nostro intellectu communis est: alias hoc nomen Deus non esset commune. Tunc vltra: ergo concipitur, vt genus, vel species, quia omne commune completum non transcendens debet concipi, vt genus, vel species: ergo Deus ex modo concipiendi erit in prædicamento, nec fuit impositus ad significandum naturam diuinam, vt quid analogum. Nam D. Tho. hoc non asserit, sed solū, quando accipitur pro Deo secundum essentiam, & secundum participationem, vt patet ar. 10.

3. Arg. Tertium argumentum, Deus obiectum Theologiæ: sed scientiæ obiectū debet esse quid commune: ergo Deus, vt à nobis cognoscitur quid commune est, & consequēter determinabilis per singularia: ergo vt à nobis cognoscitē poterit cognosci etiam vt determinabilis specifice, vel induidualiter, & sic erit genus vel species, ergo in prædicamento. Dices Deum posse cognosci, vt quid commune, & non posse cognosci, vt genus, vel species. Contra, ita intrinsecum est Deo esse singularem, sicut esse actum purum: quia de sua ratione & essentia est singularitas, & ita repugnat esse plures Deos, & nihilominus cognoscitur in vniuersali ergo etiam si sit actus purus poterit cognosci ex parte nostra ad modum rei compositæ ex genere & differentia, & ita admodum speciei: & erit hac ratione in prædicamento. Quia si est vniuersalis ex eo quod cognoscitus admodū rei vniuersalis, quare non erit genus ex eo quod cognoscitur admodum generis, quod si est genus vel species erit in prædicamento.

Solutio.

Impugn.

4. Argum. Quartum argumentum: A diuina substantia potest abstrahi aliqua ratio finita & limitata: ergo ista constituetur in genere, vt genus, vel species, vel indiuiduum. Probatur antecedens; quia idea hominis in Deo non est idea equi, ergo est finita & limitata. Et confirmatur: nam D. Augustinus sermone tertio, in octauam Epiphaniæ docet, quod decem cathegoriæ, quæ latinè prædicamenta dicuntur de Deo in diuinis literis quædam proprie, vt substantia & relatio, quædam vero secundum metaphoram, & tropum, vt habitus & dispositio, &c. dicun-

Confir. 1.

&c. dicuntur. Et confirmatur, quia linea infinita, si daretur poneretur in prædicamento & gratia Christi ponitur in prædicamento: ergo etiam substantia infinita quia esse infinitum, non tollit rationem reponendi in prędicamento. Fuit nominalium opinio Deum esse in prædicamento. Primus hanc opinionem indicauit probabilem Ocham in 1. dist 8. q.1. quam vt veram fuit sequutus Grego. in 1. dist.8.q.2. Gabriel ibidem q.5. Holcot q. 6. & Maior q. 1 Marsilius in primo q. 12. artic. 2 qui male de hac re loquitur, & illam opinionem aliqui nostri temporis, vt sibi videntur acute sunt sequuti.

Confir. 2. *Controuer.* *1 Opin. nominalium.*

Decisio quæstionis.

2. Op Aut. 1. Concl.

PRima conclusio: Deus non ponitur in prædicamento aliquo, ex his, quæ Aristoteles numerauit, nec potest inueniri aliqua alia coordinato prædicamentalis, vbi constituatur. Hanc rationem demonstrat D. Thom. contra gentes ca.23.& oppositam opinionem periculosam iudico. Probatur conclusio. Si Deus esset in prædicamento, deberet esse vel sicut indiuiduum alicuius speciei, vel generis, vel sicut genus, vel species (loquimur enim de illo quod est in genere directe) sed isto modo non potest Deus esse in genere vllo: ergo non constituetur in prædicamento. Quod non possit esse Deus vt genus probatur: quia genus seu natura generica (& loquimur modo de genere pro substrato) dicit naturam non vltimo actuatam: & determinatam formaliter, sed dicit aliquid determinabile per varias rerum differentias, sed Deus isto modo non potest esse determinabilis: ergo Deus non est genus. Maior patet in animali, & reliquis generibus. Sed minor probatur: nam illud, quod isto modo est determinabile est in potentia ad huiusmodi determinationem: sed Deus non potest esse in potentia, quia est purus actus; ergo nec potest esse determinabilis: ergo nec genus. Secundo. Id quod est determinabile per differentias, non habet esse existentiæ vsque dum fit per differentiam actuatum, vt patet; nam animal non existit sine differentijs, ergo Deus non haberet existentiam, nisi determinaretur per differentias; hoc autem est impossibile, ergo illud ex quo sequitur. Probatur minor: quia Deus est suum esse existentiæ: ergo non expectat differentias aliquas vt habeat illud. Vide alias duas rationes ad hoc propositum primo contra gentes cap.24.

Vnde repugnet Deo esse genus.

Præterea probatur conclusio quod Deus non sit in genere vt species. Nam quod hoc modo est in genere ex necessitate debet esse compositum ex genere & differentia: sed Deus non potest esse compositum ex genere & differentia; ergo non est in genere vt species. Maior patet; nam omnis species habet genus commune alijs speciebus; & præterea, differentiam propriam qua ab alijs secernitur speciebus. Minor probatur; genus est extra essentiam differentiarum, vt asserit Aristoteles 3. metaphysicæ text. 10. sed nihil potest dari in Deo, quod non includat essentiam diuinam, ergo nihil potest assignari in Deo, quod sit differentiam, & consequenter, quod sit genus; quia genus non est sine differētia. Minor probatur. Omnis conceptus, obiectiuus, & omne quod est in Deo est Deus, ergo iste conceptus nullo modo poterit habere rationem differentiæ. Probo antecedens; quia nihil in Deo est præter Deum. Et consequentia prima probatur; quia Deus naturam diuinam includit, & omnem perfectionem & modū diuinum, ergo nihil erit in Deo, quod possit habere rationem generis & differentię, non ergo erit vt species in prędicamēto. Prçterea, in omni prędicamē to species constituuntur, quæ sunt distinctæ à suo esse formaliter saltim, sed essentia diuina nō hoc modo distinguitur; ergo. Probatur minor, quia est suum esse. Sed maior probatur: nam alias vel res semper existerent, quod est absurdum; vel res non ponerentur in prędicamento dū nō existunt, quia

Vnde repugnet Deo esse speciem.

illę

illæ rerum eſſentiæ in prædicamentis collocantur, quorum eſſentiæ non diſtinguũtur ab eſſe, hoc autem patet eſſe falſum, nam quidditates ſpecierum non exiſtentium collocantur in prædicamentis. Vide alias rationes in D. Thom. 1. contra gentes cap 25. & de ente & eſſentia cap. 6. Quod nec etiam Deus ſit in genere vt indiuiduum ſpeciei alicuius, probatur. Nam ſi ſit ſolum indiuiduum generis, ad latus deberet collocari, vt quid imperfectum, ſicut de embrione dicitur, quod Deo nequit competere infinite perfecto. præterea probatur nam ſi eſt indiuiduum ſpeciei perfectum debet habere naturam compoſitam ex genere & differentia, ſed Deus hanc naturam non habet, ergo hoc modo non eſt in genere. Maior patet, nam quia Petrus eſt in prædicamento hoc modo habet naturam humanam, quæ ex genere & differentia componitur. Minor ex dictis patet. Præterea, indiuiduum habet conditiones indiuiduantes, quæ non ſunt de eſſentia ſpeciei, vel ſaltim cõceptus illius, ſed id, per quod Deus, eſt hic Deus eſt de eſſentia illius, quia nullum accidens nec aliquid præter Deum eſt in Deo, ergo præterea probatur concluſio ad huc contra oppoſitum opinantes, qui aſſerunt, quod vt Deus ſit in prædicamento non eſt neceſſe quod componatur a parte rei ex actu & potentia, ſed quod intelligatur a nobis ad modum ſpeciei ac ſi eſſet compoſitus ex genere & differentia. Contra, nam eſſe genus, vel differentiam, uel ſpeciem ex neceſſitate in præſupponit fundamentum aliquod in re, ſed hoc fundamentum non eſt in Deo, ergo non poteſt eſſe in prædicamento, nec concipi vt genus vel ſpecies, quamuis cognoſcatur per ſpecies rerum, quę ſunt genera vel ſpecies. Maior eſt demonſtrata, quia non poſſum ego pro libito meo tribuere rationẽ generis uel ſpeciei cuicũq; rei, nã nõ poteſt homo eſſe genus, nec Petrus põt eſſe ſpecies, quia nõ habet fundamẽta requiſita, ut tribuatur illis hæ intẽtiones & ſint genera, ergo. Minor probatur, quia ex neceſſitate id quod eſt genus debet eſſe natura contrahibilis per differentias, & ſic debet habere potẽtialitatem, & id quod eſt ſpecies debet eſſe ex genere & differentia conſtans, quamobrem erit quid compoſitum ex actu & potẽtia, ſeu ex gradu determinabili, & gradu determinante, quod Deo actui puriſſimo non poteſt competere. Vide de natura generis per totum, & de ente & eſſentia. Præterea probatur concluſio, nam ſequitur quod detur aliquid ſimplicius Deo, hoc autem eſt falſum, ergo. Probatur ſequela, quia ſi Deus ponitur in prædicamento ſubſtantiæ ut aliquid compoſitum ex genere & differentia, ergo generaliſſimum eſt ſimplicius, quia nullo modo eſt ita cõpoſitum. Itẽ ens eſſet ſimplicius, quia nullo modo eſt ita compoſitum, & ita aliqua ratione eſſent Deo perfectiora, quod eſt contra lumen naturale, & ita capite firmiter de ſum̃e de Triuitate Deus dicitur omnino ſimplex, ergo nullo modo compoſitus.

Vnde repugnet Deo eſſe indiuiduũ

Solut. ad. aduerſariorũ.

Impugnat

Secunda concluſio, Deus non ponitur reductiue in aliquo prædicamẽto. Hęc concluſio ſicut præcedens eſt luminis Eccleſiæ D. Tho. 1. p. q. 3. art. 5. Probatur hæc concluſio, nam in aliquo genere per reductionem ſunt aliqua dupliciter vno modo, ut principia illius generis, uel rerum illium generis alio modo vt priuationes rerum generis illius, ſicut materia reducitur ad genus ſubſtantiæ, unitas ad prædicamentum quantitatis, & cęcitas, & in vniuerſum omnis priuatio reducitur ad genus ſui habitus, ſed neutro horum modorum Deus eſt in prædicameuto, ergo nec reductiue Deus eſt in prædicameto. Maior clara eſt, & minor probatur, quia hoc modo poni in prædicamento demonſtrat imperfectionem maximam in re tali, quia non habet eſſe completum, ſed Deus eſt perfectiſſimus in ſuo eſſe præhabens omnium rerum perfectiones, vt eſſe ſubſiſtens & fontale rerum principium, ergo. Præterea Deus non poteſt collocari in prædicamento, vt priuatio, vt de ſe patet, quia Deus eſt ens reale, & priuatio eſt ens rationis. Item, quia

2. Concl.

Dupliciter aliqua ſunt in prędic. reductiue.

Vnde repugnet Deo poni in prędicamento reductiue.

quia Deus non est ens priuatiuum, sed positiuum, quia infinite perfectus: ergo hac ratione reduci non potest ad prædicamentum. Quinimo non potest Deus habere priuationem sibi oppositam adæquate, nisi secundum nomen præcise, quia summum malum nõ opponitur summo bono, nisi secũdum vocem: non enim datur summum malum, quia omne malum debet esse in bono, & summum malum si daretur, priuaretur omni ratione boni, & sic nullibi esset: ergo. Præterea, quod ponitur reductiue in prædicamento est principium constituens rem prædicamentalem, saltim metaphysice, excludimus iam priuationes: sed Deus nullius rei potest esse principium componens, seu pars: ergo. Præterea ens, non reducitur ad aliquod prædicamentum, quia dicit conceptum repertum in omni prædicamento: ergo Deus nõ reducitur ad aliquod prædicamentum, quia habet perfectiones omnium prædicamentorum sine imperfectione: & omnium prædicamentorum principium effectiuum & finale. Sed contra est argumentum: nam D. Tho. in 1. dist. 8 q. 4 ar. 2. ad 3. & de potentia q. 7. ar. 3. ad vltimum concedit angelicus Doctor, Deum esse in prædicamento substantiæ reductiue: ergo, & est sibi contrarius, & conclusio nostra est falsa, respondet Caiet. vbi supra in prædicamento esse posse aliquid dupliciter. Vno modo vt principium contentum in illo genere, & sic negatur prima parte esse Deum in genere reductiue. Alio modo vt principium continens ipsum genus, & hoc modo Deus est quodammodo in omnibus generibus, quia continet omnia genera. Sed ad hoc requiritur infinita perfectio, nam omnia in se continere arguit infinitam perfectionem, & esse causam conseruantem omnia, etiam requirit virtutem infinitam. Et isto modo in primo & in disputatis asserit D. Tho. Deum contineri in genere reductiue, quia ad Deum reducuntur omnia prædicamenta, vt ad principium continens. Et si velis dicere, mutasse D. Th. sententiam, recte dices profecto, nam reduci ad aliquod prædicamentum Deo nequit competere, nec minus ad omnia, quia videtur quod in re quæ reducitur ponatur aliqua dependetia a prædicamento, seu quod illud respiciat, ut magis principale. Nam si ut minus principale respicit iam non reducitur ad prædicamentum, sed e cũ uerso contingit, quod imperfectum & minus principale reducitur ad magis perfectum, & magis principale. Tertio respondetur, quod in primo D. Th. non dicit Deum reduci ad prædicamẽtum substantiæ, sed esse in prædicamento, vt mensura ipsius, id est, Deum esse prædicamenti substantiæ mensurã. Hoc autem nec dicit imperfectionem, nec est contra supra determinata, in de potentia dicit, Deum esse in genere substantiæ per reductionem, non vero dicit quod sit per reductionem Dei ad prædicamentum substantiæ, sed per reductionem. Et explicatur optime secundum Caiet. per reductionem ipsius prædicamenti ad eum, vt ad mensurã ipsius prædicamenti, & hoc non est imperfectio.

Obiectio ex D. Tho.

Solut. Caiet. pulcra.

2. Solutio aliorum.

3. Solutio.

3. Concl. Tertia conclusio, si darentur entia infinita secundum quantitatem, illa essent in prædicamento quantitatis. Patet quia haberent essentiam limitatã & finitam constantem ex genere & differentia: ergo. Et hac ratione gratia Christi, a fortiori omnes aliæ & charitas similiter sunt in prædicamẽto qualitatis. Probatur, quia sua essentia est finita constans ex genere & differentia, quæ constituunt essentiam taliter qualificatiuam subiecti. Item suum esse distinguitur ab eorum essentia ex genere & differentia constante, ergo & maxime, vt asserit D. Tho. 2. 2 q. 2 3. art. 3 ad 3. & 1. 2 q. 10. art. 2. quod accidens omne secundum suum esse, est imperfectius substantia; ergo & accidẽs creatum, nisi excludatur a prædicamento, vel quia sit transcendens vel pars, &c. sed gratia & charitas Christi, & qualibet alia sunt accidentia creata, ergo sunt in prædicamẽto, & in nullo alio nisi qualitatis, ergo. Et idem est dicendum de alijs qualitatibus supernaturalibus, vt de lumine gloriæ,

Quare infinitum simpliciter, ut Deus nõ potest poni in prædicamento, bene aũt infinitum secũdũ quid.

Sed

Sed de hoc rursus in prædicamento qualitatis redibit sermo.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu.

AD primum respondetur negando minorem; Et ad probationem dicitur, nunquam nos concipere Deum per conceptum generis, & speciei, quinimo implicat, ita concipere illum, quia conceptus generis præsupponit in re potentialitatem & determinabilitatem, quæ Deo nequit competere, nõ enim possumus nos concipere rationale, sit genus, quia non est a parte rei fundamentum huius conceptus generici. Et licet naturam diuinam per varios conceptus propter suam infinitatem explicemus, neuter illorum conceptuum obiectiuorum se habet, vt determinabilis ab alio, quia vterque cõceptus obiectiuus est Deus ut infinite perfectus, & ita non potest recipere determinationem, nec est aliquis conceptus in Deo qui intelligatur a nobis vt determinans alium tanquam magis actualis, & omnis conceptus includit alium, quia includit diuinitatem, quæ omnem perfectionem Dei includit. Illam enim simplicem essentiam, & infinitatem ex debilitate nostri intellectus non possumus vnico conceptu cõcipere, & uarijs oportet cognosci conceptibus, neuter tamen est determinatiuus alterius, etiam ex nostro modo concipiendi fundato in re, quia omnis est infinitus. Et ad argumenta de Gabriele iam supra dictum est quod habet fundamentum maximum in re conceptus quo natura Gabrielis cognoscitur, quia natura illa composita est ex genere & differẽtia, & ita est species, consequenter potest concipi sine conditionibus indiuiduantibus, vel sine indiuiduatione. Et ita vt obiecta est intellectui prædicabilis est de pluribus, quia in isto conceptu non includitur singularitas Gabrielis, & maxime quia, ut supra diximus principium indiuiduans non est de essentia speciei Gabrielis, licet fiat singularitas a forma. Vel, ut melius loquamur, licet proueniat a forma Gabrielis, quia illa forma primo et per se dat esse specificum, seu habet illud, & secundario dat esse indiuiduale. Et per hoc patet ad confirmationem Relatio enim in commu ni respectu relationis diuinæ, & creaturæ est analogum, & ita non potest esse species relatio diuina. Similiter non potest esse species, quia non est cõpositio ex conceptu determinabili & determinante, nec genus eadem ratione, quia non est quid determinabile.

Doctr. obseruãda. Quãdo formantur plures cõceptus de natura diuina, unus nõ se habet ut potentia determinabilis ad aliũ propterea includitur nõ fundamẽtum generei tatis, speciei tatis indiuiduatis: secus est in Angelis quibusq. aliỹ creaturis.

Ad confir.

ad 2. Arg. Contreuir. An hoc nomen Deus, uere commune sit in diuinis.

Ad secundnm argumentum respondendo, prima solutio se offert, quod hoc nomen Deus, & si sit commune, quia natura diuina fuit concepta, ac si esse posset communis, quod sufficit, vt nomen sit commune, non sequitur qđ Deus sit in prædicamento, nam etiam hoc nomen ens est nomen comune, & tamen ens non est in prædicamento. Itaque communitas illius nominis prouenit ex eo, quod uoluerunt homines vt significaret Deum ac si Deus esset aliquid commune, licet reuera non sit commune. Secundo respondet D. Tho. 1. p. q. 13. art 9. in corpore, quod hoc nomen Deus non est communicabile sesecundum rem, hoc est, non significat aliquid quod sit vere commune & de multis prædicabile, sed solum est communicabile & commune secundum opinionem, quia impositum fuit ad significandum naturam diuinam, quam homines existimabant esse communicabilem. Et ad ducit exemplum de sole, qui esset communicabilis secũdum opinionem eorum, qui censuerunt plures esse soles. Vnde dicit D. Tho. in solutione ad secundum, quod Deus secundum rem, nec est vniuersalis nec particularis, unde non potest esse in prædicamento. Cũ vero dicit D. Tho. quod non est particularis sumit particulare, prout est id, quod stat sub uniuersali, seu prout est corrolatiuum, seu potest fundare correlationem, ad vniuersale, non tamen vult negare, quod Deus non sit vnus Deus indiuisibilis. Videt tertiam solutionem per Magistrum Bañes. 1. p. q. 3. art. 5.

1. Opi.

2. Opi.

Exemplum.

Explicatur locus D. Tho.

ad 3. Argu. Cui singulari & quam ob causam repugnet sei it?

Ad tertium argumentum responde tur, quod obiectum Theologiæ est hic Deus, & bene potest esse obiectum

Theologiæ & scientiæ aliquid singulare si sit incorruptibile, nam singularitas non repugnat scientiæ, nisi ratione mutabilitatis. Cum ergo singulare est immutabile bene potest esse obiectum scientiæ, & in patria beati erunt sapientes, & habebunt scientiam de Deo singularissime intellecto.

ad 4. Argu. Hominis idea quō sit infinita, & finita ponatur in prædicamento, & non ponatur.

Ad quartum respondetur, quod hominis idea pro respectu quem dicit ad hominem est aliquid limitatum, quia est ens rationis terminatum ad hominem, & non ad aliquid aliud, sed secundum quod dicit essentiam diuinam esse aliquid infinitum, & illimitatum, & ita non est in genere. Ad confirmationem respondetur, quod quando dicit

ad 1. Confir.

Aug. duo prædicamenta in Deo reperiri formaliter vult dicere Deum esse formaliter substantiam & relationem non metaphorice. Non uero dicit esse in prædicamento substantiæ & relationis, non est uero quantus & qualis nisi

ad 2. Conf.

metaphorice. Ad secundam confirmationem iam patet ex dictis in conclusionibus. Et ista sufficiant de Deo.

Controuersia. Opin. & decisio Auct. Fundamentum per quid unumquodq. ponatur in prædicam. Vtrum Christus sit in prædicamento. Quō intelligatur Christum &c in prædicam.

De Christo vero domino vt dicamus an constituatur in prædicamento, aduertendum est, quod res ponuntur in prædicamento, secundum formam. Itaque ratio formalis reponendi in prædicamento est essentia rei, & forma metaphysica, & quia Christus Dominus habet nobiscum naturam humanam, eiusdem speciei, ideo sicut Petrus ponitur in prædicamento substantiæ, ita ponitur Christus. Nec valet argumentum, Christus ponitur in prædicamento, Christus est Deus, ergo Deus ponitur. Negatur consequentia, nam variatur appellatio. Poni in prædicamento est proprietas logicalis, & secunda intentio, & appellat supra Christum rationem humanæ naturæ. Et est sensus, quod Christus quatenus est homo ponitur in prædicamento, ergo Deus ponitur, sit sensus, quod ponatur ratione deitatis, uerum est, quod ponitur Deus in prædicamento, quatenus sustentat humanitatem, quæ est ratio quare Deus reponatur in prædicamento, nam suppositum humanæ naturæ ponitur quatenus indutum natura humana. Et ita non absolute illud suppositum ponitur, sed quatenus est homo. Optime confirmat hanc doctrinam sapientissimus Magister Bañes vbi supra. Et si fiat argumentum. Nam quidquid affirmatur

1. Obiectio.

de Christo propter communicationē idiomatum affirmatur de Deo, sed de Christo affirmatur, quod ponatur in prædicamento, ergo & de Deo, respōdetur, quod illud debet intelligi, nisi varietur appellatio. Secundum argumentum, Christus non est creatura, ergo non ponitur in prædicamento. Consequentia patet, nam omne quod ponitur in prædicamento quid creatum debet esse. Antecedens patet, nam hæc propositio ita debet verificari, Christus est creatura, ergo hoc demonstrando suppositum diuinum, est creatura, quod est falsum. Respondetur, quod sufficit vt Christus ponatur in prædicamento, quod habeat & dicat veluti de formali naturam creatam, & cum dicat hoc modo humanitatem erit in prædicamento substantiæ, licet habens humanitatem per se, & solitarie sumptum non sit in prædicamento. Tertiū argumentum. Hæc propositio non conceditur, Christus creatura, quia dicit imperfectionem in Deo, sed hæc etiā Christus ponitur in prædicamento dicit imperfectionem in Deo, ergo non est concedenda. Respondetur, quod illa propositio idem non conceditur, quia ponit imperfectionem in supposito, quod scilicet, habuerit esse post non esse quod est falsum cum suppositum diuinum habuerit esse per generationem æternā. Ceterum hæc, Christus ponitur in prædicamento, non ponit imperfectionem in supposito diuino, sed denotat humanitatem, quæ est ratio reponendi in prædicamento compositam esse ex genere & differentiā & non habere omnem imperfectionē.

2. Obiectio. — Satisfit vtrique. — 3 Obiect. — Solutio.

4 Obiect.

Quarto Christus non est homo vniuoce nobiscum, ergo, non ponitur in prædicamento. Probatur antecedens, nam de ratione Christi est, quod sit Deus, non autem de ratione aliorum hominum, ergo non sunt eiusdem rationis.

Solutio.

Respondetur, quod de ratione Christi est animal rationale, quod satis est, vt

dicatur

dicatur homo vniuoce nobiscum qui vt homines, sumus animalia rationalia. Quod verò Christus sit Deus non mutat rationem specificam, sicut Petrus in quantum hic homo distinctas conditiones à Paulo habet, & hoc non tollit quin sint eiusdem speciei. Quintum argumentum; Christus est in prædicamento; ergo sequuntur hæc, quod Christus sit homo. Tūc vltra, ergo animal, ergo viuens, ergo corpus, ergo substantia creata. Probatur ista vltima consequentia, quia genus generalissimum est substantia finita, ergo substantia creata. Respōdet ad istas duas vltimas consequentias, quod vt Christus sit in prædicamento sufficit habere substantiam creatam sibi vnitam, & substantiam finitam sibi vnitam, cuiusmodi est humanitas, quæ est ratio, vt ponatur in prædicamento.

5. Obiectio. *Solutio.*

QVAESTIO XVIII.

Quomodo, & secundum quam rationem constituatur prædicamentum substantiæ.

Cōtrouersia quæ sit ratio formalis prædicamenti substantia, substare accidētibus, vel stare in seipsa.

Quærimus in præsenti, an prædicamentum substantiæ constituatur secundū rationem entis per se, an secundum rationem substandi. Et ratio dubitandi est, nam Aristoteles hic agit de prædicamento substantiæ, seu de substantia, quæ ponitur in prædicamento, & agit de illa secundum rationem substandi accidentibus, ergo ratio constitutiua in substantia prædicamenti est, substare. Et si dicas, quòd non est hæc ratio, secundum quam constituitur in prædicamēto, sed ratio entis per se completi, inquiro, quorsum Aristoteles agit de illa sub ratione substandi, & non sub ratione entis per se. Ad hanc quæstionem, quomodo prædicamentum substantiæ sit constituendum, satis patet ex arbore prædicamentali, quæ communiter circumfertur. Videatur D. Tho. opusculo. 48. & Magister Soto in logica. Quo supposito sit prima conclusio.

Decisio quæstionis.

Opin. & decisio Auct. 1. Concl.

Prima conclusio. Ratio, secundum quam, constituitur substantia prædicamentalis est ratio entis per se cōpleti, & perfecti. Hæc conclusio est D. Tho. loco supra citato, & de natura generis cap. 10. & probatur à definitione substantiæ. Nam substantia, vt distinguitur contra accidens est ens per se, & vt distinguitur contra substantiam incompletam, est ens per se completum; & vt sic omni alio circumscripto ponitur in prædicamento substantiæ, ergo habet rationem constitutiuā illius, & non habet aliam, nisi entis per se completi, ergo hæc est eius ratio. Præterea ratio entis per se est, quę primo diuiditur, & determinatur per differentias inferiores, ergo illa est cō stitutiua huius prædicamenti. Consequens est euidens & probatur antecedens. Nam ens per se completum, quod est generalissimum, aliud est corporeum, aliud incorporeum, ergo & ita similiter fit diuisio vsque ad vlt.

2. Concl. Formalitas prædicamenti substantię est quid reale non rationis. *Probatur 1*

Secunda conclusio. Hæc ratio entis per se, seu substantiæ, est quid positiuum & reale. Probatur. Impossibile est, quod entis perfectissimi ratio constitutiua sit ens rationis, sed negatio est ens rationis, ergo negatio non est ratio constitutiua substantiæ, ut est generalissimum. Probatur maior, quia cum ens rationis sit ignobilissimum non esset substantia perfectior omnibus entibus realibus, quæ non sunt substantia, nam inter hæc fit comparatio, ratio enim imperfectissima non potest esse perfectissimum tribuere.

Probatur 2

Præterea probatur conclusio. Omnis negatio præsupponit aliquod ens reale, in quo fundetur, & est posterior illo. ergo & negatio non essendi in alio, quam dicunt aliqui constituere substantiam, sed illud aliud ens, quod præsupponitur, est ens per se & substantia,

 tia,

tia; ergo illa negatio non constituit substantiam, sed supponit constitutam. Probo maiorem, quia est ens rationis. Nam non esse in alio nō potest per se intelligi, nisi intelligat aliquid prius cui conueniat non esse in alio, & maxime, quia hæc negatio, vt supra patuit relatio quædam est: ergo præsupponit fundamentum & subiectum Minor prima probatur; quia cum dicimus, quod substantia est ens, non in alio; illud ens, non in alio, vel est ens per se existens, & sic iam erit substantia, vnde per talem negationem non constituetur in ratione substantiæ. Vel est ens in alio & isto modo liquet non posse constitui vllo pacto in ratione substantiæ, accidenti enim repugnat esse substantiam, vel est ens abstrahens. Et nec hoc dici potest, quia ens illud per aliquid rationis non potest determinari ad esse ens per se & sustentatiuum accidentium, hoc enim requirit aliquam perfectionem realem in subiecto. Præterea illud ens rationis non habet esse nisi per operationem intellectus (& loquor de esse formali) sed seclusa operatione intellectus Petrus est per se existens, & sustētatiuum est accidentium: ergo habet iam suam rationem constitutiuam, ergo illa ratio est aliquid reale. Præterea. Impossibile est aliquam essentiam constare ex ente reali, & rationis, ergo nec essentia substantiæ. Consequētia est euidens, & probatur antecedēs, quia non esset vna essentia cum constet ex rebus diuersorum prædicamentorum, quæ impossibile est vnam constituere essentiam, maxime vt aliquid formaliter concurrens ad constitutionem rei, & quia vel illa essentia est realis, & hoc non, nec rationis eadem ratione. Est autem inconueniens, quòd sit vna essentia in particulari; & non realis, vel rationis. Et de hoc iam plura diximus, cum de passionibus entis ageremus. Bene verum est, quòd hanc rationem substantiæ non possumus bene explicare, nisi per ordinem ad negationem non essendi in alio. Itaque illud ens quod ex natura sua, est aptum esse per se est substantia. Et hanc rationem explicamus per hoc, quod non est in alio. Non esse tamen in alio non est eius ratio constitutiua, sed quædam negatio, quam vere affirmamus de substantia, ex hoc quod ens est per se. Et ista ratio constitutiua substantiæ positiua, est quidam modus specialis conueniens omni substantiæ completæ determinatiuus entis ad esse huius prædicamenti. Et nota ex D. Thom. opusculo 48. c. 2. quod cum dicimus substantiam esse ens per se, ly, per se, dupliciter potest accipi. Vno modo, vt distinguitur contra per accidens sicut dicimus hominem esse animal per se: esse autem album per accidens, id est, accidentaliter. Alio modo accipitur esse per se, vt distinguitur contra esse in alio, & isto modo solum substantiæ, conuenit esse per se. Et iste est modus proprius eius. Ex quo sequitur, quod substantia sit ens per se existens; quia sibi conuenit existere, alijs vero accidentibus conuenit existere per eam, sicut ignis per se est calidus, quia aliis conuenit esse calida per eū. Itaque essentia generis supremi est esse ens per se completum aptum existere per se cuius quidditas distincta est ab esse existentiæ. Vide etiam D. Thom. de natura generis opusculo. 42. capit. 4. vbi hanc conclusionem nostram asserit. Et pro quæstione præcedenti videbis eius optimam doctrinam.

Probatur 3 (margin, beside "lem in subiecto") · *Probatur 4* (margin, beside "go illa ratio est aliquid reale") · *Doctri. D. Tho notanda pro Conclusione.* (margin)

Sed contra istam conclusionem arguit Soncinas 5. metaphysicæ. quæst. 14. vbi tenet, quod, ly per se in definitione substantiæ significat negationem, & tantum valet dicere ens per se sicut dicere, ens non in alio. Et Probat hanc suam sententiam, hoc argumento, substantia aliquid addit supra ens, non positiuum, ergo negationem, ergo hæc est eius ratio constitutiua. Antecedens patet, quia dicere, ens est substantia, non est negatio. Consequentia etiam patet, quia inter positiuum, & negatiuum nihil mediat. Minor probatur. Si adderet aliquid positiuum vel ipsum esset reale, vel rationis. Non reale, quia in quolibet reali includitur conceptus

Arg. Soncinatis contra conclusionem (margin)

ceptus entis, & ita non adderet aliquid reale enti, rationis: ergo vel tale additum est relatio vel negatio, sed non relatio, quia iste terminus, substantia, nullo modo dicitur ad aliud, ergo est negatio, per quam circũloquimur id per quod substantia distinguitur ab accidenti. Sed hoc argumentum soluitur à D. Thom. opusculo. 48. cap. 1. vbi sic dicit; Contrahitur autem ens per modũ; q. est sicut aliqua differẽtia contrahẽs ipsum, sed quia in ente reali cõmuniter sumpto inueniuntur aliqua entia habentia inter se modos diuersos essendi, quibus nõ respondet vna, & eadem res, nisi forte ipsum ens in vniuersali. Ecce secundum D. Thom. doctrinam, illi modi sunt modi essendi diuersi, ergo reales, vnde ad argumentum ex doctrina, respondetur, negando minorem. Ad probationem illius dicitur, quod illud positiuum est modus realis entis, & proprium substantiæ, per quod determinatur ens ad esse substantiæ. Et quamuis enti in cõmuni nihil reale possit addi, vt differentia: bene tamen, vt modus, qui modus facit quod a parte rei substantia distincta sit ab accidente, & ratio entis in substantia a ratione entis in accidenti quamuis isti modi ab ente in communi non distinguantur realiter, sicut in simili hoc tenetur dicere Soncinas. Nam differentia hominis & differentia equi includunt ex necessitate rationem entis realis, quia sunt perfectiones reales hominis, & equi, & tamen differentia hominis est diuersa a differentia equi & eo, quod habet ens determinatum in se, alio modo, quam differentia equi. Et illi modi determinatiui entis non realiter distinguntur ab ente, faciunt tamen rationem entis in vna differentia distinctam realiter ab alia ratione entis in alia differentia. Nec Soncinas potest asserere modos constitutiuos reliquorum prædicamentorum, puta, qualitatis & quantitatis esse aliquid rationis, quia qualitas intrinsece qualificat, & realiter afficit substantiam, quod non potest conuenire enti rationis. Ergo si isti modi sunt reales, & determinant ens realiter, & sunt additi enti vt modi, cur hoc non dicemus de modo substantiæ? nam sua ratio pariter currit in his modis.

Solutio ex D. Tho.

Quõ enti in cõi addi possit aliquid reale, et quõ non

Tertia conclusio; Impossibile est rationem substandi esse rationem constitutiuam prædicamenti substantiæ. Probatur conclusio, substare est quidam modus entis per se, sed modus entis per se non est constitutiuus ipsius entis per se completi, ergo neque est ratio huius prædicamenti constitutiua. Maior est D. Tho. opusculo. 48. cap. 1. quem vide, eleganter hoc sicut omnia explicantem. Minor probatur, nam modus rei quid est extra rationem formalem rei, vt patet ex definitione ipsius modi, licet possit modus esse aliquid constituens rei proprietatem.

3. Concl. Substa. e accidentib. nequit esse formalitas prædic. subst.

Quarta conclusio. Aristoteles in logica egit de prædicamento substantiæ, & de omnibus alijs in ordine ad propositiones constituendas, & ita egit de prædicamentis ante tractationem nominis & verbi, & propositionis. Vnde, quia reliqua prædicamenta affirmantur de substantia in concreto, sumendo illam, quæ quidem affirmatio præsupponit conuenientiam ipsorum prædicatorum ad substantiam, & inhęrentiam, ideo egit hic Aristoteles de substantia, quatenus est substentatiua aliorum prædicamentorum, quia ratione huius reliqua affirmantur de illa, & prædicata superiora de prima substantia, quo ad existentiã, quia in ipsis primis substantijs sunt, vbi nõ egit de illa sub ratione entis p se quia hoc est propriũ metaphysicę, sed assumpsit ens p se cõsideratũ in metaphysica ad suas prædicationes constituendas, nõ solũ essentiales, & per se, sed etiam accidentales, sed sub ratione substantis accidẽtibus, & reliqua pdicamenta etiã cõsiderauit non vt partes entis, sed vt affirmabilia sunt de substantia. Et ita considerauit illa in ordine ad affectionem ipsius substantiæ. Et totum hoc negatiuum ordinatur ad secundam intentionem, vt supra diximus quod est logicę obiectum. Et per hoc

4 Concl. Quo titulo agat Arist. in logica de substant. & alijs.

Insinuatur solutio omnium argumentoris fa Bibilium. hoc aptet ad argumētum in principio constitutum, & alia argumenta, quæ contra hoc fieri poterant in subsequētibus prædicamentis patebunt.

Controuersia. An differētia sit substantia completa. Nota in fine huius quæstionis, quod cum solum substantiæ completæ ponuntur in prædicamento, substantia completa illa vocatur, quæ est quoddam totum siue genericum, siue specificum, siue indiuiduale in recta linea constitutum, nam omne tale actu, siue potentia dicit totum quod est in indiuiduis & inferioribus *1. Opin. Auct.* Et si dicat, quod differentia est quoddam totum, ergo est in recta linea, respondetur negando consequentiam, quia est quoddam totum importans suam rationem per modum formæ: & ita non per modum quidditatis, qua propter significatur, vt altri adiacens, & non vt per se subsistens, vnde est substantia completa formaliter, & ita non ponitur in recta linea. Et per hoc intelliges, quo modo falsum dixerit Fons. lib. 5 metaph. c. 7. q. 7. sectione secunda. *2. op. Fonseca reijcitur.*

Cōtrouersia qualis sit diuisio substantia in completam & incompletam. Sequitur etiam ex dictis, quod si diuisio substantiæ in completam & in incompletam physice sumatur, vt in hominem & materiam, quod hæc diuisio est, sicut illa, qua diuiditur albedo in albedinem vt quatuor, & in albedinem vt quinque, quia accidit substantiæ habere illam perfectionem complete, vel incomplete substantiæ, *1. op. Auct.* sicut & accidit albedini, vnde erit veluti subiecti in accidentia. Si vero fiat diuisio substantiæ metaphysicæ in completam, & incompletam, vt si diuidatur ens per se in animal & rationale, est eiusdem rationis diuisio. Accidit enim enti per se habere illud complementum metaphysicum, vel non habere. Vnde poteris colligere, quam false determinauit Suarez in sua metaphysica, disputatione 33. sectione 1. qui dicit diuisionem primam esse analogam, & secundam, esse subiecti in accidentia, penes diuersas denominationes rationis. *2. op. Suarez reijcitur.* Quod si referatur ad secundam intentionem generis & speciei bene, si ad naturas, male dixit. Qua propter debuit hoc aduertere, qui ita iudicat omnia. *Obiectio.* Et si fiat argumentum. Nam ens in completum & in incompletum diuiditur analogice, ergo substantia completa & incompleta diuidetur analogice, *Solutio.* respondetur, quod si ens accipiatur in ordine ad substantiam & accidens, & voces accidens ens incompletum bene dicis, sed non est eadem ratio substantiæ tunc complete & incomplete. Si vero loquaris de ente completo & incompleto sumendo completum ens pro toto composito pro homine, v.g. & incompletum ens pro parte, non est analoga diuisio, quia materia simpliciter est ens sicut totum, nec habet rationem entis in ordinem ad totum, quod est effectus illius. Vnde completum & incompletum sunt membra magis vel minus perfecte diuidentia ens, vnde est veluti subiecti in accidentia. Et videbis quomodo etiam falsum dixerit idem dispu. 33. sectione vltima in fine. *Reijcitur iterū Suarez.* (Hæc sub breuitate transcurro, quia non sunt huius loci. Deo fauente alibi disputabuntur.)

De prædicamento quantitatis.

QVAESTIO XIX.

Vtrum sit ratio formalis quantitatis extensio, vel diuisibilitas.

ET probo, quod non sit extensio partium essentia quantitatis. *1. Argum.* Et sit primum argumentum. Nam quando dicitur, quod extensio partium est de essentia quātitatis, vel accipitur extensio partium pro extensione partium substantiæ, vel ipsius quantitatis, neutrum horum potest esse eius ratio, ergo. Si dicas secundum, contra. nam quantitas ideo est ens, quia est aliquid ipsius substantiæ, scilicet, quantificatio eius, vt ex Diuo Tho. supra diximus, ergo partiū extensio in ordine ad se non pōt esse ratio formalis

formalis quantitatis, sed ex necessitate debet habere rationem entis talis, quia est aliquid ipsius substantia, scilicet extensiua, vel diuisiua, vel mensuratiua, vel quid simile. Et sicut essentia qualitatis est quod sit qualificatiua substantiæ, ita quãtitatis, quod aliquo modo se habeat in ordine ad substantiam. Si dicas, quod extensio in ordine ad substantiam est sua ratio formalis. Cõtra, primo quia extendere partes substantiæ est separabile a quantitate, ergo non est eius essentia, quia essentia rei nullo modo est separabilis a re etiã per diuinam potentiam, antecedens patet in Eucharistia, ubi quantitas nõ extendit partes substantiæ. Si dicas, quod est ratio quantitatis extendere partes substantiæ aptitudine, non vero actu. Cõtra, Si potest intelligi quãtitas sine actuali extensione partium substantiæ, non potest intelligi sine actuali extensione partium sui ipsius, ergo essentialior est illi ordo ad extendendum suas partes, quam ad extendendum partes substantiæ & intimior, vnde non illa extensio substantiæ, sed ista est ratio formalis quantitatis. Et confirmatur hoc, creet Deus quantitatem sine subiecto quod potest facere. Tunc sic, illa quantitas habet essentiam quantitatis & non extendit substantiam, sed solum suas partes, & hæc extensio est inseparabilis ab illa, ergo magis intima & essentialis, ergo sua essentia consistit in hoc, quod sit extensiua partium suarum, & non in hoc, quod sit extensiua partium substantiæ.

Confir.

2. Argu. ¶Secundum argumentum, Si extensio partium substantiæ sit essentia quãtitatis deberet conuenire omnibus inferioribus suis, sed non conuenit quantitati discretæ, ergo. Minor probatur, quia quantitas discreta componitur ex indiuisibilibus, & inextensis, ergo eius ratio non erit extendere partes substantiæ. Et cõfirmat, nam est inexplicabile, quo modo ternarius faciat extensum. Hominem enim non facit extensum, si sit ternarius trium hominum, nec tres homines facit extensos; quia isti tres homines a propria quantitate diuisibili sunt extensi, & non ab vnitatibus quæ sunt indiuisibiles, indiuisibile autem non potest etiam formaliter facere diuisibile.

Confir.

3. Argu. Tertium argumentum, Non potest dici quod extensio partium substantiæ, sit ratio formalis quantitatis, nam antequam intelligamus quantitatem habere suum effectum formalem, substantia habet partes extensas, nam manus non est caput, nec pedes sunt caput, ergo sunt partes extensæ, & diuisæ ante aduentum quantitatis, ergo quantitas non est ratio extensionis illarum. Antecedens probatur, quia substantia & partes eius sunt priores, quam quantitas, ergo partes substantiales esse extensas, & vnam non esse aliam, habet substantia ex se, & non a quantitate.

4. Argu. Quartum argumentum est, Aristoteles in hoc prædicamento determinauit mensuram esse rationem quantitatis, ergo falsum est dicere extensionem, seu diuisibilitatem, esse eius rationem. Probatur antecedens, nã probauit oratione esse quantam per hoc, quod est mẽsura longitudinis & breuitatis, & etiam dixit quod superficies & locus sunt distinctæ species quantitatis; quia superficies est mensura intrinseca & locus mensura extrinseca, ergo esse mensuram est ratio formalis quantitatis, quandoquidem per diuersum modum mensurandi species distinguntur. Probo consequentiam, nã si diuisibilitas esset eius ratio, species distinguerentur penes diuersam rationem diuisionis, vel extensionis, & non per diuersam rationem mẽsuræ, sicut, quia ratio formalis qualitatis est esse qualificatiuam substantiæ, species eius distinguntur penes diuersum modum qualificandi, & ita in omnibus alijs, contingit, ergo.

Confir. Et confirmatur hoc argumentum. Nam Diuus Thom. de natura loci opusculo quinquagesimo secundo dicit propriam rationem quantitatis, vt quantitas est, esse rationem mensuræ, & ita species quantitatis distingui per diuersum mẽsurare, qua ratione

ptiuum contrariorum est ens per se,& vt est susceptiuum contrariorum est ens per se. Non tamen eodem conceptu, quo concipitur, vt contrariorum susceptiuum concipitur vt ens per se: quia distinguuntur ratione ratiocinata: & iste respectus quem importat, vt susceptiuus contrariorum est realis. Et quoniam hæc superius tractauimus latius, ab his modo supersedemus.

Locus D. Tho. pulch. Vnde D. Thom. opusculo. 48. cap. primo, ita dicit. Substantia secundum quod est subiectum accidentium significatur per modum substantię: quia substantia dicitur à substando. Secundum autem, quod a nullo priori dependet, cui innititur significatur vt ens per se. Et isti modi sunt id ipsum, quod substãtia differentes sola ratione animæ concipientis ipsam secundum diuersas habitudines. Quæ ratio non est ficta, sed accipitur à re: ita enim in re est. Nam & substantia substat accidentibus & nulli innititur : tamen ista non sunt duæ res distinctæ, sed distinctio sumitur à ratione. Ecce vbi D. Thom. habet nostras conclusiones, quod bene nota.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. AD argumenta in contrarium respõdetur. Et ad primum dicitur, quòd passiones substantiæ se habent ad modum passionum entis, & sunt aliquid reale: & non distinguuntur ab ente per se nisi ratione ratiocinata. *Ad 2.* Ad secundum argumentum, potius est pro nobis, & confirmat nostram concl.

Ad 3. An substã. possit esse relatiuũ secũdum dici. Ad tertium iam patet. Nec est inconueniens, quòd substantia sit relatiuum secundum dici; quia forma est relatiuũ secundum dici, & natura similiter & ita totum ex illis compositum non inconuenit esse relatiuum secundum dici. Et idem etiam dicere de substantijs simplicibus non inconuenit: quia etiã si respectum accidentalem dicat ad accidentia, est vt quid perficiens ea & sustentans ea in esse, & dans illis esse, quod est maximæ perfectionis, & arguit substantiæ perfectionem. Et hic *Obseruatio Auth.* nota, quod iste modus substantiæ, qui est sustentare accidentia, non inconuenit, quod analogice dicatur de prima & secunda substantia secũdum aliquos sub illo modo, etiam si ens per se de illis dicatur vniuoce. Nam bene potest modus ipsius entis per se analogicè dici, & non ens per se: vt patet in simili, quia ens vniuoce dicitur de bono, vtili, honesto, delectabili: tamen bonum, quod est passio, analogicè dicitur de bono, vtili, honesto, & delectabili, vt patet ex Aristote. 5. Ethicorum. *Ari. 5. eth.* Nam si bona ista sint accidentia pertinentia ad prædicamenta qualitatis, vt virtus, & dulcedo, & alia huiusmodi, certum est, quod ens dicitur de illis vniuoce: & tamen bonum, quod includit ens de illis dicitur analogicè; quia bonum, vtile non est simpliciter bonum, se participat rationem boni in ordine ad aliud, scilicet, in ordine ad respectum cuius est vtile, & ita asserit D. Tho. 2. 2. q. 23.

QVAESTIO XVII.

Vtrùm Deus ponatur in prædicamento substantiæ, vbi hoc etiam de Christo inquiritur.

1. Argum. Idetur, quòd sic. Nã ad hoc, quod aliqua cõstituãtur in prædicamẽtis sufficit, quod ex modo essendi, quem habent intellecta concipiantur, vt genera, & species: sed hoc conuenit Deo ex modo essendi, quẽ habet in intellectu: ergo Deus est in prædica. Maior patet: nam in opinione D. Tho. supra visum fuit Gabrielem esse vniuersalem, & tamen à parte rei non habet indiuidua, nec potest habere: sed quia ex modo essendi, quem habet in intellectu, & ex modo quo concipitur, concipitur, vt quid vniuersale, & non, vt quid determinatum. Propterea, asserit D. Thom. esse vniuersalem & speciem, & collori in prædicamento vt quodã vniuersale. Minor illa probatur: nam Deum concipimus nos

nos per varios conceptus: quorum vnus est determinatiuus alterius, & vnus sumitur vt differentia propria ipsius Dei, & alius vt quid commune in Deo; nam concipimus Deum, vt viuentem & postea aduenit conceptus vltimus, scilicet, vitæ intellectiuæ infinitæ, quo ipsum Deum concipimus, vt quid distinctum ab omnibus alijs: ergo. Et confirmatur hoc argumentum: nam tres relationes diuinæ personarum constitutiuæ concipiuntur à nobis primo sub ratione relationis in cõmuni, & postmodum sub ratione relationis diuinæ seu infinitæ: & postea intelligimus easdem proprijs distinctiuis paternitatem. s. sub propria ratione, & filiationem itidem, & idem despiratione: sed illud commune habet rationem generis & hoc proprium rationem differentiæ: ergo poterunt sub hac ratione conceptæ collocari in prædicamento. Dices, quod Deus non potest esse in prædicamento: quia à parte rei non est fundamentum in Deo, quo Deus possit intelligi, vt quid potentiale & determinabile per alium conceptum actualem. Sed contra: nam licet à parte rei non sit fundamentum, sufficit, quod à me cognoscatur, vt quid determinabile ex parte mei intellectus, nam non est fundamentum in natura Gabrielis, vt concipiatur tanquam aliquid commune multis, sed hoc habet ex modo meo concipiendi: & tamen est vniuersale: ergo Deus erit in prædicamento, si à me cõcipitur, vt species, & vt quid constans ex diuersis conceptibus determinantibus: & non est necesse quod concipiat vt species.

Confir.

Dices.

Impugnat.

2 Argum. Secundum argumentum. Hoc nomẽ Deus secundum D. Thom 1. p. q. 13. ar. 59. est nomen commune: ergo ex modo suæ significationis, significat plura: ergo qui imposuit hoc nomen ad significandum, concipit aliquid commune pluribus: natura ergo diuina ex modo concipiendi, & ex modo essendi, quem habet in nostro intellectu communis est: alias hoc nomen Deus non esset commune. Tunc vltra: ergo concipitur, vt genus, vel species, quia omne commune completum non transcendens debet concipi, vt genus, vel species: ergo Deus ex modo concipiendi erit in prædicamento, nec fuit impositus ad significandum naturam diuinam, vt quid analogum. Nam D. Tho. hoc non asserit, sed solũ, quando accipitur pro Deo secundum essentiam, & secundum participationem, vt patet ar. 10.

3. Arg. Tertium argumentum, Deus obiectum Theologiæ: sed scientiæ obiectũ debet esse quid commune: ergo Deus, vt à nobis cognoscitur quid commune est, & consequẽter determinabilis per singularia: ergo vt à nobis cognoscit poterit cognosci etiam vt determinabilis specifice, vel indiuidualiter, & sic erit genus vel species, ergo in prædicamento. Dices Deum posse cognosci, vt quid commune, & non posse cognosci, vt genus, vel species. Contra, ita intrinsecum est Deo esse singularem, sicut esse actum purum: quia de sua ratione & essentia est singularitas, & ita repugnat esse plures Deos, & nihilominus cognoscitur in vniuersali ergo etiam si sit actus purus poterit cognosci ex parte nostra ad modum rei compositæ ex genere & differentia, & ita admodum speciei: & erit hac ratione in prædicamento. Quia si est vniuersalis ex eo quod cognoscitus admodũ rei vniuersalis, quare non erit genus ex eo quod cognoscitur admodum generis, quod si est genus vel species erit in prædicamento.

Solutio.

Impugn.

4. Argum. Quartum argumentum: A diuina substantia potest abstrahi aliqua ratio finita & limitata: ergo illa constituetur in genere, vt genus, vel species, vel indiuiduum. Probatur antecedens; quia idea hominis in Deo non est idea equi, ergo est finita & limitata. Et confirmatur: nam D. Augustinus sermone tertio, in octauam Epiphaniæ docet, quod decem cathegoriæ, quæ latinè prædicamenta dicuntur de Deo in diuinis literis quædam proprie, vt substantia & relatio, quædam vero secundum metaphoram, & tropum, vt habitus & dispositio, &c. dicun-

Confir. 1.

&c. dicuntur. Et confirmatur, quia linea infinita, si daretur poneretur in prædicamento & gratia Christi ponitur in prædicamento: ergo etiam substantia infinita quia esse infinitum, non tollit rationem reponendi in prędicamento. Fuit nominalium opinio Deum esse in prædicamento. Primus hanc opinionem indicauit probabilem Ocham in 1. dist. 8. q. 1. quam vt veram fuit sequutus Grego. in 1. dist. 8. q. 2. Gabriel ibidem q. 5. Holcot q. 6. & Maior q. 1 Marsilius in primo q. 12. artic. 2 qui male de hac re loquitur, & istam opinionem aliqui nostri temporis, vt sibi videntur acute sunt sequuti.

Confir. 2. *Controuer.* *1 Opin. nominalium.*

Decisio questionis.

2. Op Aut. 1. Concl.

Prima conclusio: Deus non ponitur in prædicamento aliquo, ex his, quæ Aristoteles numerauit, nec potest inueniri aliqua alia coordinato prædicamentalis, vbi constituatur. Hanc rationem demonstrat D. Thom. contra gentes ca. 23. & oppositam opinionem periculosam iudico. Probatur conclusio. Si Deus esset in prædicamento, deberet esse vel sicut indiuiduum alicuius speciei, vel generis, vel sicut genus, vel species (loquimur enim de illo quod est in genere directe) sed isto modo non potest Deus esse in genere vllo: ergo non constituetur in prædicamento. Quod non possit esse Deus vt genus probatur: quia genus seu natura generica (& loquimur modo de genere pro substrato) dicit naturam non vltimo actuatam: & determinatam formaliter, sed dicit aliquid determinabile per varias rerum differentias, sed Deus isto modo non potest esse determinabilis: ergo Deus non est genus. Maior patet in animali, & reliquis generibus. Sed minor probatur: nam illud, quod isto modo est determinabile est in potentia ad huiusmodi determinationem: sed Deus non potest esse in potentia, quia est purus actus; ergo nec potest esse determinabilis: ergo nec genus. Secundo. Id quod est determinabile per differentias, non habet esse existentiæ vsque dum sit per differentiam actuatum, vt patet; nam animal non existit sine differentijs, ergo Deus non haberet existentiam, nisi determinaretur per differentias; hoc autem est impossibile, ergo illud ex quo sequitur. Probatur minor: quia Deus est suum esse existentiæ: ergo non expectat differentias aliquas vt habeat illud. Vide alias duas rationes ad hoc propositum primo contra gentes cap. 24.

Vnde repugnet Deo esse genus.

Præterea probatur conclusio quod Deus non sit in genere vt species. Nam quod hoc modo est in genere ex necessitate debet esse compositum ex genere & differentia: sed Deus non potest esse compositum ex genere & differentia; ergo non est in genere vt species. Maior patet; nam omnis species habet genus commune alijs speciebus; & præterea, differentiam propriam qua ab alijs secernitur speciebus. Minor probatur; genus est extra essentiam differentiarum, vt asserit Aristoteles 3. metaphysicæ text. 10. sed nihil potest dari in Deo, quod non includat essentiam diuinam, ergo nihil potest assignari in Deo, quod sit differentiam, & consequenter, quod sit genus; quia genus non est sine differētia. Minor probatur. Omnis conceptus, obiectiuus, & omne quod est in Deo est Deus, ergo iste conceptus nullo modo poterit habere rationem differentiæ. Probo antecedens; quia nihil in Deo est præter Deum. Et consequentia prima probatur; quia Deus naturam diuinam includit, & omnem perfectionem & modū diuinum, ergo nihil erit in Deo, quod possit habere rationem generis & differentię, non ergo erit vt species in prędicamēto. Pręterea, i omni prędicamēto species constituuntur, quæ sunt distinctæ à suo esse formaliter saltim, sed essentia diuina nō hoc modo distinguitur; ergo. Probatur minor, quia est suum esse. Sed maior probatur: nam alias vel res semper existerent, quod est absurdum; vel res non ponerentur in predicamento dū nō existunt, quia

Vnde repugnet Deo esse speciem.

illæ rerum essentiæ in prædicamentis collocantur, quorum essentiæ non distinguuntur ab esse, hoc autem patet esse falsum, nam quidditates specierum non existentium collocantur in prædicamentis. Vide alias rationes in D. Thom. 1. contra gentes cap 25. & de ente & essentia cap. 6. Quod nec etiam Deus sit in genere vt indiuiduum speciei alicuius, probatur. Nam si sit solum indiuiduum generis, ad latus deberet collocari, vt quid imperfectum, sicut de embrione dicitur, quod Deo nequit competere infinite perfecto. præterea probatur nam si est indiuiduum speciei perfectum debet habere naturam compositam ex genere & differentia, sed Deus hanc naturam non habet, ergo hoc modo non est in genere. Maior patet, nam quia Petrus est in prædicamento hoc modo habet naturam humanam, quæ ex genere & differentia componitur. Minor ex dictis patet. Præterea, indiuiduum habet conditiones indiuiduantes, quæ non sunt de essentia speciei, vel saltim côceptus illius, sed id, per quod Deus, est hic Deus est de essentia illius, quia nullum accidens nec aliquid præter Deum est in Deo, ergo præterea probatur conclusio ad huc contra oppositum opinantes, qui asserunt, quod vt Deus sit in prædicamento non est necesse quod componatur a parte rei ex actu & potentia, sed quod intelligatur a nobis ad modum speciei ac si esset compositus ex genere & differentia. Contra, nam esse genus, vel differentiam, uel speciem ex necessitate præsupponit fundamentum aliquod in re, sed hoc fundamentum non est in Deo, ergo non potest esse in prædicamento, nec concipi vt genus vel species, quamuis cognoscatur per species rerum, quę sunt genera vel species. Maior est demonstrata, quia non possum ergo pro libito meo tribuere rationē generis uel speciei cuicūq; rei, nā nō potest homo esse genus, nec Petrus pōt esse species, quia nō habet fundamēta requisita, ut tribuātur illis hæ intētiones & sint genera, ergo. Minor probatur, quia ex necessitate id quod est genus debet esse natura contrahibilis per differentias, & sic debet habere potētialitatem, & id quod est species debet esse ex genere & differentia constans, quamobrem erit quid compositum ex actu & potētia, seu ex gradu determinabili, & gradu determinante, quod Deo actui purissimo non potest competere. Vide de natura generis per totum, & de ente & essentia. Præterea probatur conclusio, nam sequitur quod detur aliquid simplicius Deo, hoc autem est falsum, ergo. Probatur sequela, quia si Deus ponitur in prædicamento substantiæ ut aliquid compositum ex genere & differentia, ergo generalissimum est simplicius, quia nullo modo est ita cōpositum, Itē ens esset simplicius, quia nullo modo est ità compositum, & ita aliqua ratione essent Deo perfectiora, quod est contra lumen naturale, & ita capite firmiter de fume de Trinitate Deus dicitur omnino simplex, ergo nullo modo compositus.

Vnde repugnet Deo esse indiuiduū.

Solut. ad. uersariorū.

Impugnat.

Secunda conclusio, Deus non ponitur reductiue in aliquo prædicamēto. Hęc conclusio sicut præcedens est luminis Ecclesiæ D. Tho. 1. p. q. 3. art. 5. Probatur hæc conclusio, nam in aliquo genere per reductionem sunt aliqua dupliciter vno modo, ut principia illius generis, uel rerum illium generis alio modo vt priuationes rerum generis illius, sicut materia reducitur ad genus substantiæ, unitas ad prædicamentum quantitatis, & cęcitas, & in vniuersum omnis priuatio reducitur ad genus sui habitus, sed neutro horum modorum Deus est in prædicamento, ergo nec reductiue Deus est in prædicameto. Maior clara est, & minor probatur, quia hoc modo poni in prædicamento demonstrat imperfectionem maximam in re tali, quia non habet esse completum, sed Deus est perfectissimus in suo esse præhabens omnium rerum perfectiones, vt esse subsistens & fontale rerum principium, ergo. Præterea Deus non potest collocari in prædicamento, vt priuatio, vt de se patet, quia Deus est ens reale, & priuatio est ens rationis. Item quia

2. Concl.

Dupliciter aliqua sunt in prędic. reductiue.

Vnde repugnet Deo poni in prędicamento reductiue.

quia Deus non est ens priuatiuum, sed positiuum, qui a infinite perfectus: ergo hac ratione reduci non potest ad prædicamentum. Quinimo non potest Deus habere priuationem sibi oppositam adæquate, nisi secundum nomen præcise, quia summum malum nō opponitur summo bono, nisi secūdum vocem: non enim datur summum malum, quia omne malum debet esse in bono, & summum malum si daretur, priuaretur omni ratione boni, & sic nullibi esset: ergo. Præterea, quod ponitur reductiue in prædicamento est principium constituens rem prædicamentalem, saltim metaphysice, excludimus iam priuationes: sed Deus nullius rei potest esse principium componens, seu pars: ergo. Præterea ens, non reducitur ad aliquod prædicamentum, quia dicit conceptum repertum in omni prædicamento: ergo Deus nō reducitur ad aliquod prædicamentum, quia habet perfectiones omnium prædicamentorum sine imperfectione: & omnium prædicamentorum principium effectiuum & finale. Sed contra est argumentum: nam D. Tho. in 1. dist. 8 q. 4 ar. 2. ad. 3. & de potentia q. 7. ar. 3. ad vltimum concedit angelicus Doctor, Deum esse in prædicamento substantiæ reductiue: ergo, & est sibi contrarius, & conclusio nostra est falsa, respondet Caiet. vbi supra in prædicamento esse posse aliquid dupliciter. Vno modo vt principium contentum in illo genere, & sic negatur prima parte esse Deum in genere reductiue. Alio modo vt principium continens ipsum genus, & hoc modo Deus est quodammodo in omnibus generibus, quia continet omnia genera. Sed ad hoc requiritur infinita perfectio, nam omnia in se continere arguit infinitam perfectionem, & esse causam conseruantem omnia, etiam requirit virtutem infinitam. Et isto modo in primo & in disputatis asserit D. Tho. Deum contineri in genere reductiue, quia ad Deum reducuntur omnia prædicamenta, vt ad principium continens. Et si velis dicere, mutasse D. Th. sententiam, recte dices profecto, nam reduci ad aliquod prædicamentum Deo nequit competere, nec minus ad omnia, quia videtur quod in re quæ reducitur ponatur aliqua dependetia a prædicamento, seu quod illud respiciat, ut magis principale. Nam si ut minus principale respicit iam non reducitur ad prædicamentum, sed e cōuerso contingit, quod imperfectum & minus principale reducitur ad magis perfectum, & magis principale. Tertio respondetur, quod in primo D. Th. non dicit Deum reduci ad prædicamētum substantiæ, sed esse in prædicamento, vt mensura ipsius, id est, Deum esse prædicamenti substantiæ mensurā. Hoc autem nec dicit imperfectionem, nec est contra supra determinata, in de potentia dicit, Deum esse in genere substantiæ per reductionem, non vero dicit quod sit per reductionem Dei ad prædicamentum substantiæ, sed per reductionem. Et explicatur optime secundum Caiet. per reductionem ipsius prædicamenti ad eum, vt ad mensurā ipsius prædicamenti, & hoc non est imperfectio.

Obiectio ex D. Tho.

Solut. Caie. pulcra.

2. Solutio aliorum.

3. Solutio.

Tertia conclusio, si darentur entia infinita secundum quantitatem, illa essent in prædicamento quantitatis. Patet quia haberent essentiam limitatā & finitam constantem ex genere & differentia: ergo. Et hac ratione gratia Christi, a fortiori omnes aliæ & charitas similiter sunt in prædicamēto qualitatis. Probatur, quia sua essentia est finita constans ex genere & differentia, quæ constituunt essentiam taliter qualificatiuam subiecti. Item suum esse distinguitur ab eorum essentia ex genere & differentia constante, ergo & maxime, vt asserit D. Tho. 2. 2 q. 2 3. art. 3 ad 3. & 1. 2 q. 10. art. 2. quod accidens omne secundum suum esse, est imperfectius substantia; ergo & accidēs creatum, nisi excludatur a prædicamento, vel quia sit transcendens vel pars, &c. sed gratia & charitas Christi, & qualibet alia sunt accidentia creata, ergo sunt in prædicamēto, & in nullo alio nisi qualitatis, ergo. Et idem est dicendum de alijs qualitatibus supernaturalibus, vt de lumine gloriæ.

3. Concl.

Quare infinitum simpliciter, ut Deus nō potest poni in prædicamento, bene aūt infinitum secūdū quid?

Sed

Sed de hoc rurſus in prædicamento qualitatis redibit ſermo.

Diſſoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. AD primum reſpondetur negando minorem; Er ad probationem dicitur, nunquam nos concipere Deum per conceptum generis, & ſpeciei, qui nimo implicat, ita concipere illum, quia conceptus generis præſupponit in re potentialitatem & determinabilitatem, quæ Deo nequit competere, nō enim poſſumus nos concipere rationale, ſit genus, quia non eſt a parte rei fundamentum huius conceptus generici. Et licet naturam diuinam per varios conceptus propter ſuam infinitatem explicemus, neuter illorum conceptuum obiectiuorum ſe habet, vt determinabilis ab alio, quia vterque cō ceptus obiectiuus eſt Deus ut infinite perfectus, & ita non poteſt recipere determinationem, nec eſt aliquis conceptus in Deo qui intelligatur a nobis vt determinans alium tanquam magis actualis, & omnis conceptus includit alium, quia includit diuinitatem, quæ omnem perfectionem Dei includit. Illam enim ſimplicem eſſentiam, & infinitatem ex debilitate noſtri intellectus non poſſumus vnico conceptu cō cipere, & uarijs oportet cognoſci conceptibus, neuter tamen eſt determinatiuus alterius, etiam ex noſtro modo concipiendi fundato in re, quia omnis eſt infinitus. Et ad argumenta de Gabriele iam ſupra dictum eſt quod habet fundamentum maximum in re conceptus quo natura Gabrielis cognoſcitur, quia natura illa compoſita eſt ex genere & differētia, & ita eſt ſpecies, conſequenter poteſt concipi ſine conditionibus indiuiduantibus, vel ſine indiuiduatione. Et ita vt obiecta eſt intellectui prædicabilis eſt de pluribus, quia in iſto conceptu non includitur ſingularitas Gabrielis, & maxime quia, ut ſupra diximus principium indiuiduans non eſt de eſſentia ſpeciei Gabrielis, licet fiat ſingularitas a forma. Vel, ut melius loquamur, licet pro ueniat a forma Gabrielis, quia illa forma primo et per ſe dat eſſe ſpecificum, ſeu habet illud, & ſecundario dat eſſe indiuiduale.

Doctr. obſeruāda. Quādo formantur plures cōceptus de natura diuina, unus nō ſe habet ut potentia determinabilis ad aliū propterea includitur eō fundamē tum generitatis, ſpecietatis indiuiduati: ſecus eſt in Angelis quibuſq. aliis creaturis.

Ad confir. Et per hoc patet ad confirmationem Relatio enim in communi reſpectu relationis diuinæ, & creaturæ eſt analogum, & ita non poteſt eſſe ſpecies relatio diuina. Similiter non poteſt eſſe ſpecies, quia non eſt cō poſitio ex conceptu determinabili & determinante, nec genus eadem ratione, quia non eſt quid determinabile.

ad 2. Arg. Controuer. An hoc nomen Deus, uere commune ſit in diuinis. Ad ſecundum argumentum reſpondendo, prima ſolutio ſe offert, quod hoc nomen Deu, & ſi ſit commune, quia natura diuina fuit concepta, ac ſi eſſe poſſet communis, quod ſufficit, vt nomen ſit commune, non ſequitur qđ Deus ſit in prædicamento, nam etiam hoc nomen ens eſt nomen comune, & tamen ens non eſt in prædicamento. *1. Opi.* Itaque communitas illius nominis prouenit ex eo, quod uoluerunt homines vt ſignificaret Deum ac ſi Deus eſſet aliquid commune, licet reuera non ſit commune. Secundo reſpondet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 9. in corpore, quod hoc nomen Deus non eſt communicabile ſecundum rem, hoc eſt, non ſignificat aliquid quod ſit vere commune & de multis prædicabile, ſed ſolum eſt communicabile & commune ſecundum opinionem, quia impoſitum fuit ad ſignificandum naturam diuinam, quam homines exiſtimabant eſſe communicabilem. *2. Opi.* Et ad ducit exemplum de ſole, qui eſſet communicabilis ſecūdum opinionem eorum, qui cenſuerunt plures eſſe ſoles. *Exemplum.* Vnde dicit D. Tho. in ſolutione ad ſecundum, quod Deus ſecundum rem, nec eſt vniuerſalis nec particularis, unde non poteſt eſſe in prædicamento. Cū vero dicit D. Tho. quod non eſt particularis ſumit particulare, prout eſt id, quod ſtat ſub uniuerſali, ſeu prout eſt correlatiuum, ſeu poteſt fundare correlationem, ad vniuerſale, non tamen vult negare, quod Deus non ſit vnus Deus indiuiſibilis. *Explicatur locus D. Tho.* Videt terriam ſolutionem per Magiſtrum Bañes, 1. p. q. 3. art. 5.

Ad 3. Argu. Cui ſingulari & quam ob cauſam repugnet ſ. i ? Ad tertium argumentum reſpondetur, quod obiectum Theologiæ eſt hic Deus, & bene poteſt eſſe obiectum Theolo-

Theologiæ & scientiæ aliquid singulare si sit incorruptibile, nam singularitas non repugnat scientiæ, nisi ratione mutabilitatis. Cum ergo singulare est immutabile bene potest esse obiectum scientiæ, & in patria beati erunt sapientes, & habebunt scientiam de Deo singularissime intellecto.

ad 4. Argu. Hominis idea quō sit infinita, & finita ponatur in prædicamento, & non ponatur. Ad quartum respondetur, quod hominis idea pro respectu quem dicit ad hominem est aliquid limitatum, quia est ens rationis terminatum ad hominem, & non ad aliquid aliud, sed secundum quod dicit essentiam diuinam esse aliquid infinitum, & illimitatum, & ita non est in genere. Ad confirmationem respondetur, quod quando dicit *ad 1. Confir.* Aug. duo prædicamenta in Deo reperiri formaliter vult dicere Deum esse formaliter substantiam & relationem non metaphorice. Non uero dicit esse in prædicamento substantiæ & relationis, non est uero quantus & qualis nisi *ad 2. Conf.* metaphorice. Ad secundam confirmationem iam patet ex dictis in conclusionibus. Et ista sufficiant de Deo.

Controuersia. Opin. & decisio Aucto. Fundamentū per quid unūquodq. ponatur in prædicam. Vtrum Christus sit ī prędicamento. Q̄uō intelligatur Christum &c in prędicam. De Christo vero domino vt dicamus an constituatur in prædicamento, aduertendum est, quod res ponuntur in prædicamento, secundum formam. Itaque ratio formalis reponendi in prędicamētō est essentia rei, & forma metaphysica, & quia Christus Dominus habet nobiscum naturam humanam, eiusdem speciei, ideo sicut Petrus ponitur in prædicamento substantię, ita ponitur Christus. Nec valet argumētum, Christus ponitur in prædicamento, Christus est Deus, ergo Deus ponitur. Negatur consequentia, nam variatur appellatio. Poni in prædicamento est proprietas logicalis, & secunda intentiō, & appellat supra Christum ratione humanæ naturę. Et est sensus, quod Christus quatenus est homo ponitur in prædicamento, ergo Deus ponitur, sit sensus, quod ponatur ratione deitatis, uerum est, quod ponitur Deus in prædicamento, quatenus sustentat humanitatem, quæ est ratio quare Deus reponatur in prædicamento, nam suppositum humanæ naturæ ponitur quatenus indutum natura humana. Et ita non absolute illud suppositum poni tur, sed quatenus est homo. Optime confirmat hanc doctrinam sapientissimus Magister Bañes vbi supra. Et si fiat argumētum. Nam quidquid affirmatur *1. Obiectio.* de Christo propter communicationē idiomatum affirmatur de Deo, sed de Christo affirmatur, quod ponatur in prædicamento, ergo & de Deo, respōdetur, quod illud debet intelligi, nisi varietur appellatio. Secundum argu- *2. Obiectio.* mentum, Christus non est creatura, ergo non ponitur in prædicamento. Consequentia patet, nam omne quod ponitur in prædicamento quid creatum debet esse. Antecedens patet, nam hæc propositio ita debet verificari, Christus est creatura, ergo hoc demonstrando suppositum diuinum, est creatura, quod est falsum. Respondetur, quod *Satisfit utrique.* sufficit vt Christus ponatur in prædicamento, quod habeat & dicat veluti de formali naturam creatam, & cum dicat hoc modo humanitatem erit in prædicamento substantiæ, licet habens humanitatem per se, & solitarie sumptum non sit in prædicamento. Tertiū argumentum Hæc propositio non con *3 Obiect.* ceditur, Christus creatura, quia dicit imperfectionem in Deo, sed hæc etiā Christus ponitur in prædicamento dicit imperfectionem in Deo, ergo non est concedenda. Respondetur, quod il *Solutio.* la propositio idem non conceditur, quia ponit imperfectionem in supposito, quod scilicet, habuerit esse post non esse quod est falsum cum suppositum diuinum habuerit esse per generationem æternā. Ceterum hęc, Christus ponitur in prædicamento, non ponit imperfectionem in supposito diuino, sed denotat humanitatem, quæ est ratio reponendi in prædicamento compositam esse ex genere & differentia & non habere omnem imperfectionē. Quarto Christus non est homo vniuo *4 Obiect.* ce nobiscum, ergo, non ponitur in prædicamento. Probatur antecedens, nam de ratione Christi est, quod sit Deus, non autem de ratione aliorum hominum, ergo non sunt eiusdem rationis. Respondetur, quod d ratione Christi *Solutio.* est animal rationale, quod satis est, vt dicatur

dicatur homo vniuoce nobiscum qui vt homines, sumus animalia rationalia. Quod verò Christus sit Deus non mutat rationem specificam, sicut Petrus in quantum hic homo distinctas conditiones à Paulo habet, & hoc non tollit quin sint eiusdem speciei. Quintum argumentum; Christus est in prædicamento, ergo sequuntur hæc, quod Christus sit homo. Tūc vltra, ergo animal, ergo viuens, ergo corpus, ergo substantia creata. Probatur ista vltima consequentia, quia genus generalissimum est substantia finita, ergo substantia creata. Respōdet ad istas duas vltimas consequentias, quod vt Christus sit in prædicamento sufficit habere substantiam creatam sibi vnitam, & substantiam finitam sibi vnitam, cuiusmodi est humanitas, quæ est ratio, vt ponatur in prædicamento.

5. Obiectio.

Solutio.

QVAESTIO XVIII.

Quomodo, & secundum quam rationem constituatur prædicamentum substantiæ.

Cōtrouersia quæ sit ratio formalis prædicamenti substantia, substare accidētibus, vel stare in seipsa.

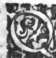

Quærimus in præsenti, an prædicamentum substantiæ constituatur secundū rationem entis per se, an secundum rationem substandi. Et ratio dubitandi est, nam Aristoteles hic agit de prædicamento substantiæ, seu de substantia, quæ ponitur in prædicamento, & agit de illa secundum rationem substandi accidentibus, ergo ratio constitutiua in substantia prædicamenti est, substare. Et si dicas, quòd non est hæc ratio, secundum quam constituitur in prædicamēto, sed ratio entis per se completi, inquiro, quorsum Aristoteles agit de illa sub ratione substandi, & non sub ratione entis per se, Ad hanc quæstionem, quomodo prædicamentum substantiæ sit constituendum, satis patet ex arbore prædicamentali, quæ communiter circumfertur. Videatur D Tho. opusculo. 48. & Magister Soto in logica. Quo supposito sit prima conclusio.

Decisio quæstionis.

Opin. & decisio Aucto. 1. Concl.

Prima conclusio. Ratio, secundum quam, constituitur substantia prędicamentalis est ratio entis per se cōpleti, & perfecti. Hæc conclusio est D. Tho. loco supra citato, & de natura generis cap. t. 10. & probatur à definitione substantiæ. Nam substantia, vt distinguitur contra accidens est ens per se, & vt distinguitur contra substantiam incompletam, est ens per se completum, & vt sic omni alio circumscripto ponitur in prædicamento substantiæ, ergo habet rationem constitutiuā illius, & non habet aliam, nisi entis per se completi, ergo hæc est eius ratio. Præterea ratio entis per se est, quę primo diuiditur, & determinatur per differentias inferiores, ergo illa est cō stitutiua huius prædicamenti. Consequens est euidens & probatur antecedens. Nam ens per se completum, quod est generalissimum, aliud est corporeum, aliud incorporeum, ergo & ita similiter sit diuisio vsque ad vlt.

2. Concl. Formalitas prędicamenti substantię est quid reale non rationis. Probatur 1

Secunda conclusio: Hæc ratio entis per se, seu substantiæ, est quid positiuum & reale. Probatur. Impossibile est, quod entis perfectissimi ratio constitutiua sit ens rationis, sed negatio est ens rationis, ergo negatio non est ratio constitutiua substantiæ, ut est generalissimum. Probatur maior, quia cum ens rationis sit ignobilissimum non esset substantia perfectior omnibus entibus realibus, quæ non sunt substantia, nam inter hæc sit comparatio, ratio enim imperfectissima non potest esse perfectissimum tribuere. Præterea probatē conclusio. Omnis negatio præsupponit aliquod ens reale, in quo fundetur, & est posterior illo, ergo & negatio non essendi in alio, quam dicunt aliqui constituere substantiam, sed illud aliud ens, quod præsupponitur, est ens per se & substantia,

Probatur 2

tia; ergo illa negatio non constituit substantiam, sed supponit constitutam. Probo maiorem, quia est ens rationis. Nam non esse in alio nō potest per se intelligi, nisi intelligatur aliquid prius cui conueniat non esse in alio, & maxime, quia hæc negatio, vt supra patuit relatio quædam est: ergo præsupponit fundamentum & subiectum Minor prima probatur; quia cum dicimus, quod substantia est ens, non in alio; illud ens, non in alio, vel est ens per se existens, & sic iam erit substantia, vnde per talem negationem non constituetur in ratione substantiæ. Vel est ens in alio & isto modo liquet non posse constitui vllo pacto in ratione substantiæ, accidenti enim repugnat esse substantiam, vel est ens abstrahens. Et nec hoc dici potest, quia ens illud per aliquid rationis non potest determinari ad esse ens per se & sustentatiuum accidentium, hoc enim requirit aliquam perfectionem realem in subiecto. Præterea illud ens rationis non habet esse nisi per operationem intellectus (& loquor de esse formali) sed seclusa operatione intellectus Petrus est per se existens, & sustentatiuum est accidentium: ergo habet iam suam rationem constitutiuam, ergo illa ratio est aliquid reale. Præterea. Impossibile est aliquam essentiam constare ex ente reali, & rationis, ergo nec essentia substantiæ. Consequentia est euidens, & probatur antecedens, quia non esset vna essentia cum constet ex rebus diuersorum prædicamentorum, quæ impossibile est vnam constituere essentiam, maxime vt aliquid formaliter concurrens ad constitutionem rei, & quia vel illa essentia est realis, & hoc non, nec rationis eadem ratione. Est autem inconueniens, quòd sit vna essentia in particulari; & non realis, vel rationis. Et de hoc iam plura diximus, cum de passionibus entis ageremus. Bene verum est, quòd hanc rationem substantiæ non possumus bene explicare, nisi per ordinem ad negationem non essendi in alio. Itaque illud ens quod ex natura sua, est aptum esse per se est substantia.

Probatur 3

Probatur 4

Et hanc rationem explicamus per hoc, quod non est in alio. Non esse tamen in alio non est eius ratio constitutiua, sed quædam negatio, quam vere affirmamus de substantia, ex hoc quod ens est per se. Et ista ratio constitutiua substantiæ positiua, est quidam modus specialis conueniens omni substantiæ completæ determinatiuus entis ad esse huius prædicamenti. Et nota ex D. Thom. opusculo 48. c. 2. quod cum dicimus substantiam esse ens per se, ly, per se, dupliciter potest accipi. Vno modo, vt distinguitur contra per accidens sicut dicimus hominem esse animal per se: esse autem album per accidens, id est, accidentaliter. Alio modo accipitur esse per se, vt distinguitur contra esse in alio, & isto modo solum substantiæ, conuenit esse per se. Et iste est modus proprius eius. Ex quo sequitur, quod substantia sit ens per se existens; quia sibi conuenit existere, aliis vero accidentibus conuenit existere per eam, sicut ignis per se est calidus, quia aliis conuenit esse calida per eū. Itaque essentia generis supremi est esse ens per se completum aptum existere per se cuius quidditas distincta est ab esse existentiæ. Vide etiam D. Thom. de natura generis opusculo. 42. capit. 4. vbi hanc conclusionem nostram asserit. Et pro quæstione præcedenti videbis eius optimam doctrinam.

Doctri. D. Tho notan da pro Conclusione.

Sed contra istam conclusionem arguit Soncinas 5. metaphysicæ. quæst. 14. vbi tenet, quod, ly per se in definitione substantiæ significat negationem, & tantum valet dicere ens per se sicut dicere, ens non in alio. Et Probat hanc suam sententiam, hoc argumento, substantia aliquid addit supra ens, non positiuum, ergo negationem, ergo hæc est eius ratio constitutiua. Antecedens patet, quia dicere, ens est substantia, non est negatio. Consequentia etiam patet, quia inter positiuum, & negatiuum nihil mediat. Minor probatur. Si adderet aliquid positiuum vel ipsum esset reale, vel rationis. Non reale, quia in quolibet reali includitur conceptus

Arg. Soncinatis cōtra conclusionē

ceptus entis, & ita non adderet aliquid reale enti, rationis: ergo vel tale additum est relatio vel negatio, sed non relatio, quia iste terminus, substantia, nullo modo dicitur ad aliud, ergo est negatio, per quam circũloquimur id per quod substantia distinguitur ab accidenti. Sed hoc argumentum soluitur à D.Thom. opusculo 48. cap. 1. vbi sic dicit; Contrahitur autem ens per modũ, q est sicut aliqua differẽtia contrahẽs ipsum, sed quia in ente reali cõmuniter sumpto inueniuntur aliqua entia habentia inter se modos diuersos essendi, quibus nõ respondet vna, & eadem res, nisi forte ipsum ens in vniuersali. Ecce secundum D. Thom. doctrinam, illi modi sunt modi essendi diuersi, ergo reales, vnde ad argumentum ex doctrina, respondetur, negando minorem. Ad probationem illius dicitur, quod illud positiuum est modus realis entis, & proprium substantiæ, per quod determinatur ens ad esse substantiæ. Et quamuis enti in cõmuni nihil reale possit addi, vt differentia: bene tamen, vt modus, qui modus facit quod a parte rei substantia distincta sit ab accidente, & ratio entis in substantia a ratione entis in accidenti quamuis isti modi ab ente in communi non distinguantur realiter, sicut in simili hoc tenetur dicere Soncinas. Nam differentia hominis & differentia equi includunt ex necessitate rationem entis realis, quia sunt perfectiones reales hominis, & equi, & tamen differentia hominis est diuersa a differentia equi & eo, quod habet ens determinatum in se, alio modo, quam differentia equi. Et illi modi determinatiui entis non realiter distinguntur ab ente, faciunt tamen rationem entis in vna differentia distinctam realiter ab alia ratione entis in alia differentia. Nec Soncinas potest asserere modos constitutiuos reliquorum prædicamentorum, puta, qualitatis & quantitatis esse aliquid rationis, quia qualitas intrinsece qualificat, & realiter afficit substantiam, quod non potest conuenire enti rationis. Ergo si isti modi sunt reales, & determinant ens realiter, & sunt additi enti vt modi, cur hoc non dicemus de modo substantiæ? nam sua ratio pariter currit in his modis.

Solutio ex D. Tho.

Quo enti in cõi addi possit aliquid reale, et quo non

Tertia conclusio; Impossibile est rationem substandi esse rationem constitutiuam prædicamenti substantiæ. Probatur conclusio, substare est quidam modus entis per se, sed modus entis per se non est constitutiuus ipsius entis per se conpleti, ergo neque est ratio huius prædicamenti constitutiua. Maior est D.Tho. opusculo 48. cap. 1. quem vide, eleganter hoc sicut omnia explicantem. Minor probatur, nam modus rei quid est extra rationem formalem rei, vt patet ex definitione ipsius modi, licet possit modus esse aliquid constituens rei proprietatem.

3. Concl. Substare ac cidentib. ne quit esse formalitas prædic. substã.

Quarta conclusio. Aristoteles in logica egit de prædicamento substantiæ, & de omnibus alijs in ordine ad propositiones constituendas, & ita egit de prædicamentis ante tractationem nominis & verbi, & propositionis. Vnde, quia reliqua prædicamenta affirmantur de substantia in concreto, sumendo illam, quæ quidem affirmatio præsupponit conuenientiam ipsorum prædicatorum ad substantiam, & inhærentiam, ideo egit hic Aristoteles de substantia, quatenus est substentatiua aliorum prædicamentorum, quia ratione huius reliqua affirmantur de illa, & prædicata superiora de prima substantia, quo ad existentiã, quia in ipsis primis substantijs sunt, vbi nõ egit de illa sub ratione entis p se quia hoc est propriũ metaphysicę, sed assumpsit ens p se cõsideratũ in metaphysica ad suas prædicationes constituendas, nõ solũ essentiales, & per se, sed etiam accidentales, sed sub ratione substantis accidẽtibus, & reliqua pdicamenta etiã cõsiderauit non vt partes entis, sed vt affirmabilia sunt de substantia. Et ita considerauit illa in ordine ad affectionem ipsius substantiæ. Et totum hoc negatiuum ordinatur ad secundam intentionem, vt supra diximus quod est logicę obiectum. Et per hoc

4. Concl. Quo titulo egat Arist. in logica de substant. & alijs.

Insinuatur solutio omnium argumentorum fa[ci]bilium. hoc aptet ad argumētum in principio constitutum, & alia argumenta, quæ contra hoc fieri poterant in subsequētibus prædicamentis patebunt.

Controuersia. An differētia sit substantia completa. Nota in fine huius quæstionis, quod cum solum substantiæ completæ ponuntur in prædicamento, substantia completa illa vocatur, quæ est quodam totum siue genericum, siue specificum, siue indiuiduale in recta linea constitutum, nam omne tale actu, siue potentia dicit totum quod est in indi*1 Opin. Auct.* uiduis & inferioribus Et si dicat, quod differentia est quoddam totum, ergo est in recta linea, respondetur negando consequentiam, quia est quoddam totum importans suam rationem per modum formæ: & ita non per modum quidditatis, qua propter significatur, vt altri ad iacens, & non vt per se subsistens, vnde est substantia completa formaliter, & ita non ponitur in recta linea. Et per hoc intelliges, quo *2. op. fonsecæ reijcitur* modo falsum dixerit Fons. lib. 5 metaph. c. 7. q. 7. sectione secunda.

Cōtrouersia qualis sit diuisio substantiæ in completam & in incompletam. 1. op. Auct. Sequitur etiam ex dictis, quod si diuisio substantiæ in completam & in incompletam physice sumatur, vt in hominem & materiam, quod hæc diuisio est, sicut illa, qua diuiditur albedo in albedinem vt quatuor, & in albedinem vt quinque, quia accidit substantiæ habere illam perfectionem complete, vel incomplete substantiæ, sicut & accidit albedini, vnde erit veluti subiecti in accidentia. Si vero fiat diuisio substantiæ metaphysicæ in completam, & incompletam, vt si diuidatur ens per se in animal & rationale, est eiusdem rationis diuisio. Accidit enim enti per se habere illud complementum metaphysicum, vel non habere. Vnde poteris colligere, *2. op. Suarez reijcitur.* quam false determinauit Suarez in sua metaphysica, disputatione 33. sectione 1. qui dicit diuisionem primam esse analogam, & secundam, esse subiecti in accidentia, penes diuersas denominationes rationis. Quod si referatur ad secundam intentionem generis & speciei bene, si ad naturas, male dixit. Qua propter debuit hoc aduertere, *Obiectio.* qui ita iudicat omnia. Et si fiat argumentum. Nam ens in completum & in incompletum diuiditur analogice, ergo substantia completa & incom- *Solutio.* pleta diuidetur analogice, respondetur, quod si ens accipiatur in ordine ad substantiam & accidens, & voces accidens ens incompletum bene dicis, sed non est eadem ratio substantiæ tunc complete & incomplete. Si vero loquatis de ente completo & incompleto sumendo completum ens pro toto composito pro homine, v.g & incompletum ens pro parte, non est analoga diuisio, quia materia simpliciter est ens sicut totum, nec habet rationem entis in ordinem ad totum, quod est effectus illius. Vnde completum & incompletum sunt membra magis vel minus perfecte diuidentia ens, vnde est veluti subiecti in accidentia. Et vi debis quomodo etiam falsum dixerit *Reijcitur iterū Suarez* idem dispu. 33. sectione vltima in fine. (Hæc sub breuitate transcurro, quia non sunt huius loci. Deo fauente alibi disputabuntur.)

De prædicamento quantitatis.

QVAESTIO XIX.

Vtrum sit ratio formalis quantitatis extensio, vel diuisibilitas.

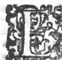

ET probo, quod non sit extensio partium essentia quantitatis. Et sit pri *1. Argum.* mum argumentum. Nam quando dicitur, quod extensio partium est de essentia quātitatis, vel accipitur extensio partium pro extensione partium substantiæ, vel ipsius quantitatis, neutrum horum potest esse eius ratio, ergo Si dicas secundum, contra. nam quantitas ideo est ens, quia est aliquid ipsius substantiæ, scilicet, quantificatio eius, vt ex Diuo Tho. supra diximus, ergo partiū extensio in ordine ad se non pōt esse ratio formalis

formalis quantitatis, sed ex necessitate debet habere rationem entis talis, quia est aliquid ipsius substantia, scilicet extensiua, vel diuisiua, vel mensuratiua, vel quid simile. Et sicut essentia qualitatis est quod sit qualificatiua substantiæ, ita quãtitatis, quod aliquo modo se habeat in ordine ad substantiam. Si dicas, quod extensio in ordine ad substantiam est sua ratio formalis. Cõtra, primo quia extendere partes substantiæ est separabile a quantitate, ergo non est eius essentia, quia essentia rei nullo modo est separabilis a re etiã per diuinam potentiam, antecedens patet in Eucharistia, ubi quantitas nõ extendit partes substantiæ. Si dicas, quod est ratio quantitatis extendere partes substantiæ aptitudine, non vero actu. Cõtra, Si potest intelligi quãtitas sine actuali extensione partium substantiæ, non potest intelligi sine actuali extensione partium sui ipsius, ergo essentialior est illi ordo ad extendendum suas partes, quam ad extendendum partes substantiæ & intimior, vnde non illa extensio substantiæ, sed ista est ratio formalis quantitatis. Et confirmatur hoc, creet Deus quantitatem sine subiecto quod potest facere. Tunc sic, illa quantitas habet

Confir. essentiam quantitatis & non extendit substantiam, sed solum suas partes, & hæc extensio est inseparabilis ab illa, ergo magis intima & essentialis, ergo sua essentia consistit in hoc, quod sit extensiua partium suarum, & non in hoc, quod sit extensiua partium substantiæ.

2. Argu. ¶Secundum argumentum, Si extensio partium substantiæ sit essentia quãtitatis deberet conuenire omnibus inferioribus suis, sed non conuenit quantitati discretæ, ergo. Minor probatur, quia quantitas discreta componitur ex indiuisibilibus, & inextensis, ergo eius ratio non erit extendere partes substantiæ. Et cõfirmat, nam est inexplicabile, quo modo ternarius faciat extensum. Hominem enim non facit extensum, si sit ternarius trium hominum, nec tres homines facit extensos; quia isti tres homines a propria quantitate diuisibili sunt extensi, & non ab vnitatibus quæ sunt indiuisibiles, indiuisibile autem non potest etiam formaliter facere diuisibile.

Confir.

3. Argu. Tertium argumentum, Non potest dicit quod extensio partium substantiæ, sit ratio formalis quantitatis, nam antequam intelligamus quantitatem habere suum effectum formalem, substantia habet partes extensas, nam manus non est caput, nec pedes sunt caput, ergo sunt partes extensæ, & diuisæ ante aduentum quantitatis, ergo quantitas non est ratio extensionis illarum. Antecedens probatur, quia substantia & partes eius sunt priores, quam quantitas, ergo partes substantiales esse extensas, & vnam non esse aliam, habet substantia ex se, & non a quantitate.

4. Argu. Quartum argumentum est, Aristoteles in hoc prædicamento determinauit mensuram esse rationem quantitatis, ergo falsum est dicere extensionem, seu diuisibilitatem, esse eius rationem. Probatur antecedens, nã probauit orationẽ esse quantam per hoc, quod est mẽsura longitudinis & breuitatis, & etiam dixit quod superficies & locus sunt distinctæ species quantitatis, quia superficies est mensura intrinseca & locus mensura extrinseca, ergo esse mensuram est ratio formalis quantitatis, quandoquidem per diuersum modum mensurandi species distinguntur. Probo consequentiam, nã si diuisibilitas esset eius ratio, species distinguerentur penes diuersam rationem diuisionis, vel extensionis, & non per diuersam rationem mẽsuræ, sicut, quia ratio formalis qualitatis est esse qualificatiuam substantiæ, species eius distinguntur penes diuersum modum qualificandi, & ita in omnibus alijs, contingit, ergo.

Confir. Et confirmatur hoc argumentum. Nam Diuus Thom. de natura loci opusculo quinquagesimo secundo dicit propriam rationem quantitatis, vt quantitas est, esse rationem mensuræ, & ita species quantitatis distingui per diuersum mẽsurare, qua ratione

tione locum & superficiem distinguit: & in 1. sententiarum distinct. 19. art. 1. ad 1. dicit rationem quantitatis consistere in quadam diuisibilitate, unde ratio quantitatis per se inuenitur in eis, quæ per se diuiduntur. Et idem dicit distinct. 17. quæst. 2. art. 1. & 5. metaphysicæ capite de quanto; ergo secundum Diuum Thom. nullo modo extensio est ratio quantitatis. Et confirmatur hoc argumentum. Illa est ratio quantitatis, quæ communis est omnibus speciebus quantitatis; sed mensuræ ratio est huiusmodi, & non diuisibilitas seu extensio; ergo. Probatur minor, quia locus non habet aliam rationem diuisibilitatis, quam habet superficies; habet tamen aliam rationem mensuræ; & penes hãc ponitur distincta species; ergo ratio mensuræ est ratio formalis quantitatis.

Confir.

5. Arg. Quinto arguitur. Diuisibilitas dicit potentiam ad diuisionem; sed hæc potentia non pertinet ad prædicamentũ quantitatis; ergo diuisibilitas non est ratio formalis. Consequentia patet; quia ratio formalis debet pertinere ad idem prędicamentum, ad quod pertinet res constituta per illam. Maior patet, quia diuisibile est, quod potest diuidi. Minor probatur, quia illa potentia cum sit ad actum accidentalem diuisionis debet pertinere ad prædicamentum qualitatis, ad speciem naturalis potentiæ vel impotentiæ. Si dicas; accipi hic diuisibilitatem prout valet idem, quod extensio partium, idem argumentum currit: nam extensio partium non distinguitur, nec realiter, nec formaliter ab hac diuisibilitate: ergo si dicas distingui, quia diuisibilitas est passio extensionis, ergo hæc passio est in prædicamento qualitatis, ratione iam dicta.

6. Argu. Sextum argumentum; Nec extensio nec diuisibilitas potest esse ratio quantitatis; ergo. Probatur antecedens; nam vel est extensio, vt quo, vel ut quod; vel diuisibilitas vt quo, vel ut quod; neutrum horum; ergo. Quod non sit vt quod, probo; quia omnis forma non est quod, sed id, quo aliquid est tale, vt patet in albedine, quæ non est, quod est album; sed quo est aliquid album; & paternitas non est pater; sed quo aliquid est pater; & sic in reliquis accidentalibus formis, & anima rationalis non est homo, sed id, quo homo, est homo; ergo: Nec etiam est id, quo aliquid est diuisibile, uel extensum, quia impossibile est, quod quantitas faciat aliquid extensum habens partem extra partem, nisi ipsam prius habeat partem extra partem: nam diuisibilitas seu extensio in substantia prouenit ex diuisibilitate, seu extensione in quantitate: ergo.

Preambula ad decisionem quæstionis.

Controuer. In hac quæstione variæ sunt metaphysicorum sententiæ. Suarez in sua Metaphysica disputatione 40. sectione 4 prædicatiuo modo determinat ista satis diffuse. Primo, quia extensio sit ratio quantitatis. Sed tamen hæc extensio non debet intelligi, quod sit extensio partium substantiæ in propriis partialibus entitatibus: sed consistit in hoc, quod res habens quantitatem ex vi illius nata est habere extensionem partium in ordine ad locum: ita vt ex vi talis accidentis occupare necessario debeat extensum locum. Et dicit, quòd hæc extensio, non est accipienda pro extensione actuali in actu: quia hæc est posterior quantitate, sed est eius ratio formalis extensio situalis aptitudine; nam afficit taliter substantiam, vt ex vi eius affectionis substantia necessario debeat occupare locum extensum. Et propter quoddam argumentum, quod ibi format, dicit vlterius explicando rem, hanc quantitatem esse formam quandam dantem rebus corpoream molem, vel extensionem, in quo eius ratio formalis consistit; sed hunc effectum explicamus, per hoc, quod est habere extensionem partium in ordine ad locum. Præterea asserit iste autor, quod materia prima habet suam extensionem suarum partium ex seipsa, etiamsi sit pura potentia, quæ dicitur extensio entitatiua. At iste acutus autor, non negabit nobis non explicuisse, quid sit in *1. op. Suarez.*

se

se ratio formalis quantitatis; sed hoc solum explicuit per suum effectum, quia nimirum non potest secum compati aliam quantitatem in eodem loco, nec sic attigit quidem, quid in se sit ratio formalis quantitatis. Nam duo corpora penetratiue per diuinam potentiam in eodem loco cum suis quantitatibus esse possunt: & hanc quantitatem oportet diffinire & dicere in quo eius ratio consistat; nec sententiam hanc aliquibus, vel autoritatibus vel rationib. probat.

2 opi. Iun. Secunda sententia est, quā aliqui moderni sequuntur, censentes mensuram esse rationem formalem quantitatis. Et hanc sententiam D. Thom. tribuit idem Suarez eadem disputatione sectione 3. Et statim dicit, sententiam contrariam esse D. Tho. & vt faciat vertibilem ad contraria opinionem D. Tho. sibi contrarium recitat. Hæc sententia probari potest 4. argumento supra nobis facto in principio quæstionis.

3. opin. Capreoli Soncinatis Iauel. Tertia sententia asserit rationem formalem quantitatis esse diuisibilitatem in partes quantas. Quam sententiam videtur tenere Aristoteles 5. metaphysicæ capite 13. dum dicit quantum esse diuisibile in ea, quæ insunt &c. Hanc tenet Capreolus 2. distinct. 3. quæst. 1. ad 11. & distinct. 19. quæst. 1. ad 2. Contra primam conclusionem. Soncinas 5. metaphysicæ quæst. 21. Iauelus quæst. 20. Cuius sententiæ potissima ratio est; quia Aristoteles illam per diuisibilitatem diffinierit, præsertim in metaphysica, vbi rerum quidditates exactissime peruestigat.

4. opin. aliorum. Quarta sententia asserit, quantitatis essentiam esse habere partes, quod per se primo soli quantitati conuenit: aliis autem quibus habere partes conuenit ratione quidem quantitatis conuenit. Vt igitur quid in hac parte sit sentiendum secundum D. Thom. & veritatem aperiam, sit.

Decisio quæstionis.

1. Concl. contra secundā opin. PRima conclusio: Essentia quantitatis non est esse mensuram, & hāc esse D. Thom. doctrinæ valde conformem inferius ostendam. Nunc autem probo conclusionem (loquimur autem hic de quantitate molis, & non de quā titate virtutis.) nam esse mensuram dupliciter potest accipi, siue actiue siue passiue. Esse mēsuram passiue, idem est, quod esse mensurabile; sed hæc non est essentia quantitatis; & probo, quia quod quantitas sit mensurabilis quantitatiue, ex eo prouenit, quod est extensa, & habet partem extra partem, ergo prius nostro modo intelligendi, & etiam in re conuenit quantitati esse extensam; quam habere rationem mensuræ, ergo ratio mensuræ non est essentia. Consequentia est euidens, quia essentia est quæ primum & immediate conuenit alicui, seu est ipsum, cui reliqua conueniunt. Antecedens primo probatur, non enim res mensurabilis est, nisi habeat extensionem aliquam; punctum enim & vnitas hac ratione non sunt mensurabilia. Quod si mensura accipiatur actiue, ita, vt sit de ratione quantitatis, quod per illam mensuremus reliqua, & eorum quantitates cognoscamus, nec isto modo est ratio mensuræ ratio formalis quantitatis, nam mensura actiue est id per quod possumus cognoscere quantitatem, & quod quantitas sit id per quod possumus rei quantitatem cognoscere, non est eius essentia, ergo. Maior patet ex Aristot. 10. metaphysicę capite 1. & 3. Minor probatur, nam in palmo, v.g. prius intelligimus nos quod habeat extensionem quandam, quam possimus illo aliquid metiri, ergo aptitudo ad mensurandum, quantitatem consequitur. *Mensurare non pōt esse rō formalis prędicamenti quātitatis.* Præterea, vnitas isto modo est maxime mensura, vt asserit Aristoteles 10. metaphysicæ cap. 2. & tamen vnitas non habet essentiam quantitatis, ergo quantitatis essentia non est esse mensuram. *Vnitas secūdum Arist. est maximè mensura.* Minorem probo, quia si haberet essentiam quantitatis, deberet vnitas collocari directe in prædicamento quantitatis, & tamen constat quod reductiue ponitur. Maior patet, quia omnis mensura ad diuisibile adquod reducitur, vt asserit Arist. 10. metaphysicæ cap. 2. in hæc verba Maxime autem mensurā esse cuiusque generis primum & maxime proprie

proprie quantitatis: hinc etenim ad alia aduenit. Mensura enim est id quo quantum cognoscitur, cognoscitur autem quantum vt quantum, aut vno aut numero; omnis vero numerus vno; ergo; quod optimè explicat Soto in hoc prædicamento. Præterea; quantitas infinita si daretur secundum se totam, esset quantitas, & secundum se totam non posset esse mensura; ergo esse mensuram, non est ratio formalis quantitatis. Minorem probo: quia nihil per illam secundum se totam potest notificari; quia quod notificat aliquid debet esse notissimum; & cum illa quantitas deberet notificare quantitatem alterius rei, ipsa deberet esse cognita, & notificata secundum suos terminos: quod est impossibile, cum non habeat illos. Præterea, Id, quod debet mensurare res alias debet esse æquale vel inæquale alteri, sed istæ sunt passiones quantitatis; ergo mensura nō potest esse ratio formalis quantitatis. Maior per se nota est; punctum enim nullum continuum potest mensurari, quia nec est æquale illi nec inæquale. Minor patet ex Arist. in textu huius capitis. Consequentia probatur; quia quod præsupponit passionem quantitatis, vt habeat suam essentiam, non potest esse essentia illius rei, cuius passio præsupponitur: si enim voluntas præsupponit intellectum hominis non potest voluntas esse hominis ratio; ergo si mensura præsupponit æqualitatem, vel inæqualitatem, quæ est passio quantitatis, non potest mensura esse ratio Quid verò voluerit D. Tho. dicere cum asseruit mensuram esse rationem quantitatis dicemus in solutionibus argumentorum.

Soto.

Si daretur quantitas infinita non esset mensura.

Mensurare est passio nō ratio formalis quantitatis.

Quid sentiat D. Th.

Ex dictis videbis, quam falsè dixerit Suarez sectione 3. disputatione 40 quantitatem non mensurare proprium subiectum, scilicet, substantiam quam afficit; quia, inquit, mensura debet esse aliquid extrinsecum, falsum asserit. Nam quod hæc substantia sit tanta habet ex sua quantitate; ergo quod cognoscatur esse tanta habebat ex sua quantitate: ergo quantitas proprij subiecti mensura est, nam mensura est, qua cognoscimus rei quantitatem: & non est necesse mensuram esse rem extrinsecam, id est, existentem extra rem, sed sufficit; quod etiā sit in re ipsa et ab illa distinguatur realiter formaliter. Nam motus cæli primi mensuratur tempore & tamen nō est tempus in alio subiecto, sed in eodem, in quo est motus cæli. Falsum est etiam quod ibidem asserit, mensurare per repetitionem esse proprium numeri, nam hoc est proprium vnitatis, vt constat ex Arist. loco supra adducto. Et ipsemet statim in eadem sectione sibi est contrarius, nam dicit, esse mensuram per repetitionem, esse proprium vnitatis; præter quam, quod isti termini per accommodationem, vel repetitionem sunt fictitij, & non vsitati apud metaphysicos [illegible]

Controuer. An quantitas mensuret subiectum quam afficit. Reijcitur Suarez.

Secunda conclusio: Diuisibilitas, prout est quædam potentia ad diuisionem realem faciendam, vel prout dicit formaliter id, quod potest fundare diuisibilitatem per intellectum, secundum quem possimus vnam partem distinctam ab alia signare, & distinguere per rationem, non est ratio formalis quantitatis. Probatur conclusio demonstratiue. Nam prius conuenit quantitatem habere partes extensas, quam esse diuisibilem, ergo esse diuisibilem non est ratio quantitatis. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam ex eo aliquid est diuisibile quantitatiue, modo iam dicto, quia habet extensionem partium, ergo diuisibilitas consequitur ad extensionem partium, quare enim punctum indiuisibile est, nisi quia non habet partes? Item vnitas vt sic quare non est diuisibilis, nisi quia non habet partes discretas? Et per oppositum videbis numerum esse diuisibilem, quia habet suas partes, & lineā eadem ratione, ergo ad rationem extensionis partium sequitur diuisibilitas, non ergo est ratio formalis quantitatis.

2. Conclu. cont. 3 opi. Diuisibilitas non est rō formalis quantitatis.

Prius conuenit quantitati habere partes extēsas quā esse diuisibile.

Præterea. Illud est essentia rei, quod est radix, & origo omnium passionum, quæ conueniunt tali rei, sed huiusmodi non est diuisibilitas; ergo. Probatur minor, quia ad diuisibilitatem non sequitur

Essentia est radix & origo omnium passionum subiecti.

quitur extensio, sed contra. Præterea. Essentia rei non potest demonstrari à priori de re, cuius est essentia, & patet: nam essentiam hominis a priori indemonstrabilis est, quia per nihil prius conuenit, sed reliqua conueniunt per illam; sed diuisibilitatem demonstrat Aristoteles de quantitate 6. physicorum cap. 1. ergo non est ratio quantitatis.

Solutio. Quod si dicas, demonstrare Aristotelem esse diuisibilem in semper diuisibilia, & non esse diuisibilem absolute,

Impugnat. Contra. Nam si demonstrat esse diuisibile in semper diuisibilia (& loquitur de quantitate continua) ergo est diuisibilis; ergo iam esse diuisibilem demonstratur de quantitate.

alia solutio Si dicas, quòd demonstratur hoc de aliqua specie quantitatis, nimirum de continua; vnde non sequitur, quòd non sit ratio quantitatis in communi,

Impugn. Contra. Impossibile est, quod aliquid sit passio hominis, & quod sit essentia animalis, quia essentia generis est prior essentia specierum; sed passio est posterior natura speciebus; ergo non potest esse essentia generis, quæ est prior speciebus. Et modo non disputamus, utrum prima passio sit demonstrabilis, sed hoc ut probabile admittimus, de quo in posterioribus. Et cum D Thom. dicit esse

Verba D. Th. quo intelligenda. diuisibile, rationem esse quantitatis; accipit diuisibilitatem pro radice. Et quæ sit radix ista dicetur statim, sicut cum asserimus hominis differentiam esse rationale, non accipitur rationale pro potentia proxima, sed pro radice illius potentiæ.

Et idem dicitur de ente mobili, cum dicitur, quòd est obiectum philosophiæ; nam accipitur mobilitas pro radice mobilitatis, & non pro potentia proxima ad motum. Præterea, angelos dicimus esse indiuisibiles, quia non habent partes extensas: ergo ex opposito quod est diuisibile hinc debet habere diuisibilitatem, quia habet partium extensionem.

Ex hac conclusione sequitur diuisibilitatem physicam non esse essentiam

Corollar. quantitatis, siquidem alicui conuenit essentia quantitatis, cui non conuenit hæc passio An uerò sit passio, dicemus post modum.

Tertia conclusio; Ratio constitutiua quantitatis non est relatio rationis; *3. Concl. cõtra Soncinatem.* Hæc conclusio ponitur contra Soncinatem, qui 5. metaphysicæ, quæstione 21. dicit quantitatem connotare formaliter quendam respectum rationis ad partes constitutiuas ipsius quantitatis, hoc esse eius rationem formalem incompletam. Et affert exemplum de substantia, quæ formaliter dicit negationem, per quam ens determinatur ad esse substantiæ; nam substantia est ens per se, id est, non in alio. Nam ita asserit; Quantitas dicitur ens constitutum ex partibus diuisibilibus eiusdem rationis ipsam quantitatem constituentibus, vnde formaliter importat respectum rationis ad partes constituentes, quæ relatio est ens rationis, cum sit inter extrema non realiter distincta. Et hæc eius sententia magis patet ex tertio eiusdem quæstionis argumento. Sed probatur nostra conclusio primo authoritate D. Thomæ, qui 1. partic. quæst. 28. dicit, quod solum in his, *Locus D. Tho. urgens contra Soncinatem.* quæ dicuntur ad aliquid inueniuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem, quod non est in alijs generibus; quia alia genera vt quantitas & qualitas secundum propriam rationem significant aliquid alicui inhærens: ergo secundum D. Thomam propria ratio quantitatis est realis: siquidem significat aliquid alicui inhærens. Præterea probatur ratione; nam modus quantitatis est ma- *1. Rõ pro cõclusione.* xima ipsius perfectio, siquidem constituit illam; sed relatio rationis non potest esse perfectio quantitatis, nec cuiusuis alterius rei; ergo non est modus quantitatis. Minor probatur, quia est quid extrinsecè solum denominans, & conueniens per operationem intellectus, vnde, quia non dicit perfectionem fatemur relationes aliquas rationis conuenire Deo ex tempore, vt relatio dominij, iustificatoris & cætera.

Tertio, modus prædicamẽtalis determi- *2. Ratio.*

2.Ratio. nat ens ad certum esse seclusa operatione intellectus: ergo debet esse aliquid reale, & non potest esse aliquid rationis. Antecedens probatur, quia seclusa operatione intellectus est prædicamentum quantitatis, & reliqua omnia, ergo habent suas rationes formales seclusa operatione intellectus:& tamen si modus esset quid rationis hoc non haberent, operatione intellectus seclusa.
3.Ratio. Præterea quantitas realiter afficit substantiam, non solum in ratione communi accidentis, sed secundum propriam rationem eius, ergo non potest eius ratio esse aliquid rationis, quia sic non realiter afficeret. Probatur antecedens, quia realiter quantificat, & habet hunc effectum independete ab intellectu nostro. Eius autem argumenta, quibus probat suam conclusionem non militant cuntra nos.
Obiectio. Et si dicas, contra, quia enti nihil reale potest addi: ergo quantitas non addit supra ens aliquid reale, & addit aliquid, ergo rationis.
Solutio. Respondetur, quod additur modus entis, non per conceptum entis, sed magis contracte & limitate tanquam id, quo aliquid habet rationem quantitatis, vt patet in vltimis differentijs, quæ omnia entia sunt, sed quia vna dicit eus aliter, quam alia, & sub alio conceptu & modo, ideo vna dat esse hominis & alia equi. Eodem modo hic, licet ille modus sit ens nihilominus dicit sub alia ratione, & modo magis contracto, ita, vt illud sic det esse quantitatis, & determinet ens ad rationem quantitatis.

4.Concl. cõtra quartã opin. Quarta conclusio, Ratio quantitatis non est habere partes vtcunque. Probatur, quia, si fiat sermo de partibus quomodocunque, substantia prius natura, quam sit quanta, habet partes substantiales, nimirum materiam & formam (& loquimur de substantia composita,) ergo iste effectus non prouenit a quantitate, ergo eius ratio non est esse id, quo, aliquid habet partes, nec est habere partes vtcunque, siquidem conuenit substantiæ sine ordine ad quantitatem. Præterea, habere partes substantiales, & essentiales est quid essentiale in substantia composita, ergo non potest esse quantitas, nec prouenire a quantitate. Probatur consequentia, quia tam quantitas, quam eius formalis effectus sunt accidentia. Et hæc conclusio notissima est, sed voluerunt aliqui contra illam errare.

5.Concl. cõtra Suarez. Quinta conclusio; Non est ratio formalis quantitatis extensio situalis aptitudine, nec eius ratio formalis bene explicatur per hoc, quod est dare rebus corpoream molem, vel extensionem. Hæc conclusio ponitur contra Suarem.
1.pars concl. probatur primo. Probatur prima pars, nam quod quantitas extendat substantiam in ordine ad situm ratione cuius extensionis aliam substantiã non compatiatur secum in eodem loco, etiam si fiat sermo de extensione aptitudinali, consequitur ad rationem formalem quantitatis, ergo non est eius ratio formalis. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nã prius habet in se quantitas suas partes extẽsas & prius in se extendit substantiam, seu prius est apta nata extendere suas partes, & partes substantiæ in se, quam sit apta nata extendere in ordine ad locum, ergo non est eius ratio extensio situalis aptitudine. Probatur antecedens, nam ista duo facit quantitas, & est apta illa facere, scilicet extendere suas partes & partes substantiæ & in se & in ordine ad locum, & hæc habent se ordine quodam, & prius conuenit aptitudo, vt extendat se & partes substantiæ in se, quam vt extendat illas in ordine ad locum, ergo hoc consequitur ad illud, ergo hæc secunda aptitudo non est eius ratio formalis.
Probatur 2. Præterea, nam si explicat rationem formalem quantitatis per istum effectum, cur nõ dixit diuisibilitatem esse rationem formalem quantitatis, nam est eius propria passio, quæ consequitur ad quantitatis essentiam, sicut aptitudo situalis. Sicut igitur illi, qui dixerũt diuisibilitatem esse rationem formalem, si de diuisibilitate formaliter loquuti sunt, nihil dixerunt, quia est eius passio. Et si de diuisibilitate radicaliter

caliter intellexerunt, non explicue-runt rationem formalem quantitatis in se, sed in suo effectu. Ita iste non explicat rationem formalem quantitatis nisi in effectu, & tamen dixit explicare rationem formalem quantita-
Probatur 3 tis in se. Præterea risibilitas non est hominis ratio formalis etiam si essentia hominis faciat risibile, quia est id, ad quod consequitur risibilitas, ergo etiam si quantitas faciat aptitudinem situalem, non est eius ratio formalis, quia consequitur ad suam ratio
Probatur 4 nem formalem. Præterea, diuisibilitas immediatius sequitur ad rationem formalem quantitatis, quam extensio situalis aptitudine, ergo melius per illam explicuisset rationem formalem quantitatis. Consequentia est clara, quia est magis intima passio, & magis accedens ad eius essentiam. Antecedens probo, quia illa passio conuenit quantitati in ordine ad se & suas partes, hæc passio in ordine ad ali-
Probatur 5 ud, scilicet, locum. Præterea, essentia quantitatis potest optime intelligi sine hac extensione aptitudinali situali, ergo non est de eius essentia. Consequentia patet, quia res sine sua essentia, & sine his, quæ sunt de sua essentia intelligi non potest. Antecedens probatur, nam si intelligatur quantitas cũ extensione quantitatiua in se, etiam si non intelligatur illa extensio situalis, satis eius essentia intel-
Probatur 6 ligitur formaliter: & radicaliter, intelliguntur eius passiones. Præterea, nam hæc extensio situalis non potest competere numero, vt sic, formaliter.

Secundam partem conclusionis sic
2. pars cõcl. probatur. probo. Nam hoc est, quod inquirimus, quid sit quantitas, & quid sit quantum, ergo ridiculum est explicare quantitatis rationem formalem per hoc, quod est facere quantum materiale, nam hoc erat explicandum, quid est facere quantum. Vt igitur hanc quantitatis explicemus rationem, sit.

Sexta conclusio. Ratio formalis
6. Concl. cõtra relatas opin. quantitatis est esse formam quandam accidentalem per quam & ipsa quantitas, & substantia habeat partes extensas. Itaque extensio partum substantiæ est effectus formalis quantita-
Duplex effectus formalis quãtitatis. tis, & extensio partium ipsius quantitatis est etiam eius formalis effectus. Et iste est vnus totalis effectus quantitatis. Esse autem partes extensas est vnam non esse aliam, & vnam esse extra aliam, nec hoc magis notificari potest. Hæc conclusio satis patet *Probatur 1.* ex conclusionibus prædictis, nõ enim habet quantitas aliud, quod in ipsa possit intelligi, vt ratio eius formalis exclusis supradictis modis dicendi, nisi hoc, ergo. Præterea, illud, quod *Probatur 2* est radix & principium, vnde cætera oriuntur & conueniunt quantitati, est ratio formalis quantitatis, sed esse formam, qua substantia & quantitas habent partes extensas, est radix & principium eorum, quæ quantitatis conueniunt, ergo illud est eius ratio formalis. Maior patet: quia illud est essentia rei quod est radix & principiũ cæterorum, & ipsum a nullo prouenit in genere causæ formalis. Sed minor probatur, quia prius in quantitate intelligitur esse rationem extendendi, quam esse diuisibilem in se, & in ordine ad locum, & quam intelligamus illam esse mensuram. Et confirmatur, *Confir.* nam id est de essentia rei, quod sumitur vt medium ad demonstrandas à priori reliquas illius rei proprietates, sed huiusmodi est extensio & non aliud: ergo extensio est eius ratio formalis. Maior patet, Minor probatur. Nam ex eo, quod quantitas habet partes extensas diuisibilis est & mensura, & alias habet proprietates. Præterea: nã *Probatur. 3* essentia qualitatis est qualificatiuam esse substantiæ, ergo essentia quantitatis erit quãtificatiuam esse substantiæ, sed nihil est aliud quantificare substantiam, quam facere illam extensam, ergo est hæc eius ratio formalis. Diximus in conclusione quantitatem duos partiales habere formales effectus, nimirum extensionem partium substantiæ, & ipsius quantitatis, & principaliter respicit extensionẽ substantiæ seu esse id, quo substãtia habet pertes extensas, quia cũ sit accidens ex natura sua habet esse aliquid substantiæ, nimirũ quantificatio ipsius. Cæte-

rum, quia non potest quantificare & extendere substantiam, nisi quantam & extensam se reddat: habet etiam seipsam quantam & extensam reddere. Sicut enim de luce dicimus, quod est ratio, quare ipsa & reliqua sint visibilia, ita de quantitate dicendum est, quod est ratio, quare ipsa & reliqua sint quanta. Præterea probatur conclusio quantum ad id, quod asserit rationem quantitatis esse id, quod substantia & ipsa sunt extensa. Nam omnis forma habet ex sua ratione esse id, quo reliqua sunt talia. Humanitas enim est id quo homo est homo: albedo id, quo album est album, & sic in reliquis. Et loquimur modo in rebus materialibus, ergo quantitas ex natura sua habet esse id, quo aliquid est quantum & extensum & diuisibile.

Prob. 4.

Corollar. Ex dictis in hac conclsione sequitur hanc esse rationem formalem, etiam quantitatis discretæ. Et probatur, quia est ratio formalis quantitatis, quæ est generalissimum: ergo etiam est ratio formalis omnium specierum illius prædicamenti, qua τοῦ (?) sunt quantitates. Nam etiam quantitas discreta est diuisibilis in suas partes, vt ternarius in tres vnitates, vt patet ex Aristotele 1. metaphysicæ capite 13. & dicemus postea. Et ita dixit quantitatem discretam esse id, quod in non continua diuisibile est.

Prob. 5.

7. Conclu. Contra Suarez substantia sine quantitate nullam habet extensionem partium etiam entitatiuam. Septima conclusio, substantia sine quantitate nullam habet partium extensionem etiam entitatiuam. Hæc conclusio ponitur contra Suarez supra, & alios eiusdem classis, qui substantiæ tribuunt distinctionem partium & extensionem substantialem, sine quantitate. Itaque dicunt, materiam, quæ est in capite sub quantitate capitis, & est res partialis distincta a materia, quæ est in pede, & situ distat ab illa, de situali distinctione inquiunt, non esse dubium quin proueniat a quantitate radicaliter, sed de entitatiua distinctione censet impossibile & falsum dicere, quod proueniat a quantitate. Hanc tenet Ocham, vt videre poteris in Capreolo infra citando. Probatur ergo, cōclusio; quæ est Capreo-

Probat. 1.

li in 2. distinctione 3. quæstio 1. articulo 3. ad vltimum Scoti contra secundam conclusionem, & distinctione 18. quæst. 1. & Socinas 5. metaphysic. quæstione 19. & Ferrarensis 1. Physicorum q. 3. Nam quantitas ordinatur ad extendendam substantiam, ergo substantia de se non est extensa, alias superflueret extensio quantitatis. Item, materia prima de se est pura potentia, non habens actum, ergo non habens distinctionem de se, ergo illa distinctio & extensio ab alio prouenit, & non potest prouenire ab anima, verbi gratia, rationali, quæ est inextēsa; ergo prouenit à quantitate. Prima consequentia probatur, quia extensio, vt quod, & distinctio vt quod ab extensione, vt quo, debet prouenire, sed nihil est extensio vt quo, nisi quantitas, ergo hæc sola facit illam extensionem. Et confirmatur & explicatur, nam in homine anima non est extensa, ergo illa entitatiua extensio solum est materiæ, sed materia de se cū sit pura potentia, non potest habere extensionem, nam una pars extensa distincta est ab alia extensa, sed distinctio ab aliqua forma prouenit, ergo non à materia secundum se, & vt est pura potentia, sed prouenit illa extensio à quantitate. Præterea, ratio partis integralis formaliter per quantitatem constituitur, ergo sine illa impossibile est, quod sit pars integralis. Antecedens probatur, nam pars integralis materialis, quæ est sub manu, non habet esse manus sine quantitate: per quantitatem enim habet illam formam & figuram manus, si enim habet esse manus sine quantitate est radicaliter & non formaliter, ergo. Et ita est intelligendus, Diuus Thom. 1. 2. quæst. 1. 2. art. 4. loquitur enim materialiter de partibus integralibus cum dicit esse substantiam. præterea, omnis pars vel est essentialis, vel subiectiua vel potestatiua, vel integralis, seu quantitatiua, sed partes materiæ non sunt essentiales nec potestatiuæ, nec subiectiuæ, vt satis constat ex earnm diffinitionibus, ergo sunt quantitatiuæ, & per consequens remota quan-

Confir.

Probat. 2.

Explicatur locus D. Tho.

Probat 3.

quantitate non habent rationem partis; quia remota forma denominante remouetur effectus formalis, & denominatio, quæ erat per talem formam. Quomodo hæc sit D. Thomæ sententia vide Capreolum vbi supra. Et hanc rem nolo amplius extendere, quia ad physicam attinet considerationem. Sed contra est argumentum

1. Obiectio Okam. Okam & sequacium eius. Materia per se ipsam est ens; ergo per seipsam est distincta: ergo partes eius cum per se ipsas sint ens, per se ipsas erunt

Solutio. distinctæ. Respondetur, quod partes per se non sunt ens; quia per se non sunt partes, sed per quantitatem. Illa enim negatiua, partes per se non sunt ens, est vera: quia est de subiecto non supponente, quia partes non sunt sine quantitate. Sicut enim quamuis Petrus per se sit ens, non per se est albus, sed per albedinem: ita materia licet sit ens per se, non habet per se partes, sine quantitate, & sicut additur realitas, vt sit albus Petrus, ita additur realitas vt partes materiæ sint distinctæ. Reliqua argumenta, quæ affert Suarez pro hoc probando, nihil probant. Secundum argumentum

Difficult. Suarez nullius momenti.

2. Obiectio. Okam est; nam materia prius natura creatur, & est quam quantitas; ergo prius natura habet partes formaliter,

Solutio. quam quantitas sit. Negatur consequentia; quia formaliter habet partes per quantitatem; radicaliter autem habet id vnde possit habere partes adueniente forma & quantitate. Sicut non valet, prius natura est aurum, quam figura annuli; ergo habet esse annulum ante figuram. Solum sequitur, quod est potentialitas, vt inde educatur annuli figura. Et cum dicitur, quod partes sunt substantia, formaliter non sunt substantia, sed id, quod suscipit talem effectum, substantia est, nimirum materia. Sicut esse album formaliter est accidens, licet id, quod suscipit talem effectum sit substantia, nimirum corpus. Tertium ar-

3. Obiectio curiosa. gumentum est etiam dissolutum a Capreolo vbi supra. Nam si Deus conseruaret substantiam sine quantitate, tūc manerēt partes integrales sine quātitate, ergo ex se haberent extensionem. Hoc argumentum dupliciter soluitur. Primo dicendo, quod non manerent partes integrales, sed substantiales solum, scilicet, materia & forma: & nihil aliud est de essentia substantiæ materialis, quia partes integrales formaliter fiunt à quantitate. Secū-

Prior Solu.

Posterior Solut. do respondetur, quod partes illæ manerent, etiam si non fierent formaliter in ratione partis integralis à quantitate, non tamen distinctæ per extensionem substantialem: itaque manerent manus, caput, cor, non tamen extensæ, sed sine extensione: eo quod extensio fit à quantitate, nec maneret illa substantia in loco. Etsi diceres,

Instantia satisfit. maneret in rerum natura, ergo in aliquo loco; Respondetur, quod maneret in rerum natura vt pars vniuersi, in nullo tamen loco; quia ratio formalis existendi in loco est quantitas, sicut de angelo dici solet. Quod si nullibi suam applicaret virtutem, nullibi esset; quia ratio formalis existēdi in loco angelo est applicatio virtutis, & cum nullibi suam habeat applicatam virtutem, nullibi erit, licet sit pars vniuersi. Etsi adducas argumentum Mo-

Obiect. Molina curiosa. linæ: nam si Deus reproduceret quantitatem illius substantiæ; esset re producenda in illo loco, vnde illam Deus abstulerat: vt si ab aqua existente in vase Deus auferret quantitatem, & reproduceret rursus illam quantitatem, esset reproducenda in vase; ergo iam ante aqua erat in vase, etiam dum non habebat quantitatem, ergo ibi habebat extensionem partium, & sine quantitate, ergo per suam substantiam habet partes substantialiter extensas. Respondetur, quod aqua

Sol. pulcra. nullibi erat, & poterit Deus quantitatem reproducere, vbi sibi placuerit; & ibi erit substantia per reproductionem illius quantitatis, nec illæ partes confluerent ad punctum; quia ille confluxus motus est, qui sine quantitate fieri nequit. Itaque nec motus nec existentia in loco, nec extensio partium sine quantitate fieri possunt, magis, quam album sine albedine, vel disgregatiuum visus sine albedine.

Vnde

Vnde valeat Okam in suo logica cum suis sequacibus, & antiquis, & modernis.

8. Conclu. Contra eos qui sup. pre sertim Suar.

Octaua conclusio: Ex tensio partium in ordine ad locum est effectus secundarius quantitatis, qui separari potest ab ipsa quantitate. Itaque potest esse quantitas & non tribuere hūc effectum per diuinam potentiam. Et hæc conclusio modo breuiter probatur. (Quia in materia de Eucharistia latissime disputatur.) Nam quantitas Christi Domini est in sacramento; & tamen ibi non extendit Christum in ordine ad locum: nam est Christus Dominus vere & realiter cum sua quantitate etiam in qualibet hostiæ particula. Sicut de existentia dici solet 3. p. quod est effectus secundarius formæ, & potest ab illa separari vt patet in mysterio Incarnationis, vbi humanitas Christi non habet propriam existentiam, sed existit per Verbi diuini existentiam. Ex his patet satis, quid sit quantitas, & explicatio etiam diffinitionis quanti, quam dedit Aristo. 5. metaphysicæ capite 13. Quantum est, quod est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrunque, vel vnumquodque vnum quid aptum est esse. Quantum est diuisibile. Ponitur particula ista pro diuisibilitate radicali; quæ est ex tensio. Et si accipiatur pro potentia ad diuisionem, quæ est passio, explicatur essentia quantitatis per ocassione. Et per hanc particulam excluduntur à ratione quanti res indiuisibiles; seu in extensæ. Per illam particulam, in ea, quæ in sunt excluditur diuisio misti in elementa, quæ non sunt in misto formaliter, sed virtualiter. Partes verò, in quas diuiditur quantum, sunt formaliter in quanto, quorum vtrumque vel vnum quodque vnum quid aptum est esse. Hoc est, quod partes, in quas sit diuisio, manere possunt, vt aliquid vnum. Per quod excluditur diuisio totius in materiam & formam, quæ non possunt manere, vt aliquid existens, & vt hoc aliquid quælibet per se. Et si dicas, quod substantia est diuisibilis in suas partes: respondetur, quod hoc habet ratione quantitatis; & ita extensio & diuisibilitas conueniunt substantiæ ratione quantitatis; Infertur præterea Aristotelem hic non loquutum fuisse de vera & reali diuisione in actu secundo: ita vt sit necessarium ad hoc, vt aliquid sit quantum posse in actu secundo physice diuidi, vt patet in minimo naturali & in cælo, quæ verè sunt quanta, & physicam diuisionem secum non compatiuntur, de quo dicemus statim. In quo fallitur Suarez disputatione 40. sectione 1.

Extendere partes in loco est effect⁹ separabilis a quantitate & secundarius.

Explicatur desinitio quanti tradita ab Arist. 5. Met.

Instantia satisfit.

Corollariū obseruandū

Error Suarez.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1.

AD primum argumentum respondetur, quòd accipitur extensio pro hoc, quod est esse rationem, qua quantitas & substantia suas habeant partes extensas. Et hic est vnus totalis effectus formalis dimanans à quantitate. Et ipsa de se est ratio adhunc totalem effectum efficiendum, etiam si aliquādo in actu secūdo, non habeat extendere substantiam. Vt si Deus crearet illam sine actuali subiecto, & quod sit ratio, secundum quam substantia possit habere partes extensas, nūquā est separabile à quantitate, nec etiam per intellectum. Et per hoc etiam patet ad confirmationem. Si verò dicas, quid est, quod quantitas principalius facit? respondetur, quòd quantum est ex parte sua, principalius nostro modo intelligendi conuenit illi extendere, seu esse rationem extendendi partes substantiæ, quam esse rationem extendendi suas partes, licet in exercitio prius nostro modo intelligendi suas extendat partes. Sicut lux prius nostro modo intelligēdi est ipsa visibilis, quā colores per ipsam sint visibiles. Quod verò ipsa sit extensa est inseparabile ab illa, etiam vt quod, sicut est inseparabile à luce esse visibilem. Vel potest dici secundò, quòd quantitas primò & perse habet extendere partes substantiæ nostro modo intelligendi, & consequenter se & omnia accidentia, & hoc habet ex natura sua. Quod si aliquando sit sine substantia, quia deficit subiectum,

Quando extensio partiū sit formalitas inseparabilis a quantitate etiā per intellectum.

Difficul. 1.

Modus dicendi.

2. modus dicendi.

subiectum, quod debebat primò extendere, extendit seipsam; tamen ex natura sua erat ratio ad primò extendendum substantiam; quia pro instanti, quo extendit substantiam debet existere, & ita debet existere in subiecto extenso. Vnde prius habet facere nostro modo intelligendi extensionem substantię, vt ipsa suscipiatur in substantia extensa. Itaque prius nostro modo intelligendi habet extendere substantiã, quam se. Vtraque solutio est probabilis.

Vtraque modus cēsetur probabilis ab Auctore.

Ad 2.

... extensio partium cōtinua & discreta.

Ad secundum argumentum respondetur, duplicem esse extensionem specificam, alteram continuam, & alterã discretam. Extensio continua est extensio in partes diuisibiles, & extensas in se formaliter. Extensio verò discreta est extensio in partes, quarum una sit extra aliam, & istæ partes non sunt diuisibiles, vt partes sunt, sed sunt numerabiles. Illa verò prima extensio solum datur in quantitate continua; hæc solum in quantitate discreta. Cum ergo dicimus, extensionem esse rationẽ formalem quantitatis, loquimur de extensione, prout abstrahit ab utraque idest facere, quod res illa habeat partes, quarum una non sit alia. Et hoc utrique quantitati conuenit; quia partes numeri vna non est alia, & habet quandam extensionem in numerabilitate, & de quantitate continua satis patet.

Ad confir.

Ad confirmationem respõdetur, quod facit extensionem substantiæ in ratione multitudinis: nam facit numerum, qui plures habet vnitates: & sine forma numeri non est hæc extẽsio in multitudine quantitatiua.

Ad 3.

¶ Ad tertium respondetur ex conclusione septima. Et quanuis verum sit, quod substantia sit prius natura, quam quantitas; non tamen est prius, extensa, quam sit quantitas: quia istum effectum habet à quantitate. Sicut quanuis angelus sit prius natura, quam applicatio virtutis eius ad locum, quia est effectus angeli; sed non prius est in loco quam habeat suam applicatam virtutem; quia esse in loco est effectus formalis illius applicationis. Sicut homo prius est, quã albedo: sed non est prius albus, quam habeat albedinem. Et ita soluitur argumentum Okam & suorum.

Ad 4.

¶ Ad quartum argumentum, quod est difficile respondetur negando antecedens. Ad probationem dicitur, mensuram esse passionem quantitatis, vt post modum dicemus; non verò rationem formalẽ. Vnde quando Arist. probauit, orationem esse quantitatem per hoc, quod est mensura, probauit à posteriori per suã passionẽ. Sicut si probaremus Petrum esse hominem, quia est risibilis. Quando verò dixit, corpus & superficiem esse diuersas species quantitatis penes rationem intrinsecæ, vel extrinsecæ mensuræ intelligitur; quod in prædicamento quantitatis sunt species quantitatis in duplici differentia. Quædam sunt species in recta linea constitutæ: & tales species distinguntur per rationem diuersã diuisibilitatis, & non per rationẽ mẽsuræ, & istæ sunt species perfectæ & completę. Aliæ vero sunt species imperfectæ, quæ reducuntur ad prædicamentum, ut quid incompletum. Et sicut ratio mensuræ, quia est modus quidam imperfectus, reducitur ad prędicamentum quantitatis; ita species, seu, vt melius dicam, diuersitas in ratione mensuræ reducitur ad prædicamentum quantitatis, vt quid imperfectum. Et ita quando assignantur diuersæ species in ratione mensuræ, assignãtur, vt quid incompletum & imperfectum in illo genere. Si verò per rationem diuersam mensuræ diuersę species in recta linea assignarentur, erat euidens argumentum, quòd ratio mensuræ erat ratio quantitatis. Itaque locus est species quantitatis imperfecta, & secundum quid reducta ad prædicamentum quantitatis. Sicut substare est modus substantiæ reductus ad prædicamentum substantię, & substare primò & secundo etiam si formaliter differant. Et etiam si esset vniuocum substare ad substare primo & secundo nõ sequeretur, quod essent species in recta linea constitutæ, sed ad latus vt modi quidam imperfecti substantiæ. Sicut dicimus, quod anima hominis, & equi

Mensurare est passio nõ ratio formalis quantitatis.

Ex specieb. quantitatis quedã sũt directè in prædicamento, quedam reductiue.

equi

equi specie differunt, & non constituuntur in recta linea quia quid imperfectum sunt ita dicimus, quod species, quæ sumuntur à ratione mensuræ præcise sunt secũdum quid species, & imperfectum quid reductum ad prædicamentum quantitatis. Et si dicas, cõtra: nam vt dicit D. Thom. in locis infra adducendis, logicus considerat quantitatem in ratione mensuræ: ergo est ratio formalis quantitatis. Respondetur, negando consequentiam. Et ad antecedens dicitur, quod logicus præsupponit prædicamentum à metaphysica cõstitutum, secundum quidditates rerũ, quæ in illo collocantur; & illas quidditates considerant in ordine ad prædicationes, quæ sunt de ipsa substantia. Et quia quantitas prædicatur de substãtia, vt mensura eius, hinc fit, quod cõsiderat quantitatem secundum quod prædicatur de substantia, quatenus est eius mensura. Hæc autem ratio considerandi non est ratio constituendi prædicamentum; sicut considerat substantiam quatenus substat accidentibus; & tamen ratio substandi non est ratio cõstitutiua substantiæ secundum quod est generalissimum quia est quidam modus vt vidimus iam. Si dicas, quòd etiam considerat logicus quantitatẽ, vt faciat prædicationes respectu substantiæ, quæ non sumuntur à ratione mensuræ, vt quod substantia sit diuisibilis, sit longa & cætera Respondetur, quòd principaliter considerat rationem mensuræ. Et si diuisibilitatem cõsiderat & prædicationes, quæ ab illa sumuntur est in ordine ad mensuram, & quatenus est radix mensuræ. Et si dicas, quod D. Thomas 1. p. quæst. 7. art. 3. ad 2. dicit tricubitum & bicubitum esse species quantitatis; sed istæ species non sumuntur in ratione diuisibilitatis; sed in ratione mensuræ; ergo ratio mensuræ est essentia quantitatis; & ponit magnitudinem rationem genericam quantitatis. Respondetur, quod D. Thom. loquitur ibi de speciebus imperfectis, quæ conueniunt quãtitati ratione alicuius proprietatis, vt dictum est. Et magis hoc probatur ex dictis verbis; nam dicit esse species magnitudinis; magnum autem & paruum non sunt species quantitatis. Alij dicunt mensuram accipi pro extensione; & ita idem esse dicere rationem quantitatis diuisibilitatem esse ac dicere esse mensuram. Sed prima solutio est, quam censeo veram. Et hoc est vnũ de difficillimis punctis huius prædicamenti. Ad confirmationem respondetur, vt dictum est, quod accipitur ibi mensura pro radice, quæ est extensio, vel quod dicit propriam rationem quantitatis esse mensuram, propriam rationem, secundum quam consideratur à logico; non propriam rationem quantitatis constitutiuam. Nam iam sæpedi ximus prædicamenta vnam solam rationem habere constitutiuam illorum, & solum esse decem prædicamenta; & ita apud logicum & metaphysicum esse eandem rationem constitutiuam prædicamenti, licet non eandẽ rationem considerandi. Nam cum habeant diuersos fines, & obiecta, habẽt diuersas rationes considerandi eadem prædicamenta. Cum vero D. Thom. dicit diuisibilitatem esse rationem formalem quantitatis, accipit diuisibilitatem non pro potentia ad diuisionem proxima, sed pro extensione, quæ est radix illius potentiæ. Vnde non est sibi contrarius; & maximo intellectu, & tenacissima memoria D. Thom. erat præditus. Vnde nunquam sibi contrarius est, vt quidam Theologi de excellissimo viro iudicant, non percipientes profunditatem doctrinæ eius.

Obiectio. *Solutio.* *Obiectio.* *Solutio.* *Obiect. ex D. Tho.* *Sol & declaratio S. Tho.* *alia solut.* *Ad confir.* *Eadẽ est ratio cõstitutiua prædicamenti apud met. et apud Logicum. Conciliãtur loca D. Th.*

Ad quintum bene responsum est ibi. Et si inquiras, in quo prædicamento hæc diuisibilis ponitur, vel quid est: respõdetur, quod si accipiatur pro extensione est in prædicamento quantitatis. Si autem accipiatur pro potentia ad diuisionem realem, vere est in prædicamento qualitatis. Nec nouum est, essentiam in vno esse prædicamento, & passionem in alio; vt vidimus in substantia & eius passionibus. Et si dicas, quod hæc proprietas non cõuenit omni quantitati; quia non conuenit cælo nec minimo, respondetur dupliciter. Primò, quia quantum est ex parte quãtitatis, potentiam habet ad diuisionẽ. Si

Ad 5. Quid sit diuisibilitas & ad quod prædic. pertineat. *Obiect.* *1. Solutio.*

2. Solutio. Si autem repugnet actualis diuisio prouenit in cælo & in minimo ratione formæ. Secundo respõdetur, quod cælum est diuisibile per diuinam potentiam, nam actus diuisionis bene potest illi per hanc potentiam competere. Minimum autem secundum quantitates diuiditur, licet forma non maneat facta diuisione, multæ enim potentiæ sunt ad actus aliquos, qui ab extrinseco impediuntur ab illis, vt Adam in statu innocentiæ corruptibilis erat, etiam si perseueraret in innocentia, & in eadem perseuerante non corrumperetur. Et beati ex natura sua corruptibiles sunt, tamen ex statu vitæ eternæ non corrumpentur. Et hec quoniam difficilia sunt, supersedeo ab illis.

Ad vlt. Ad vltimum iam patet ex dictis in conclusionibus. Est enim ratio formalis quantitatis esse rationem extendendi seipsum & substantiam. Esse vero extensam, vt quod, & substantiam esse extensam, vt quod, sunt effectus formales: & non sunt de eius ratione, quia bene potest quantitas intelligi, vt ratio extendendi se & alia sine eo, quod ipsa, vel substantia intelligantur extensa.

QVAESTIO XX.

Qua diuisio sit illa, qua diuiditur quantitas in continuam & discretam.

1. Arg. ET videtur, quod non sit generis in species. Primo, vna species non potest fieri ex alia: sed discreta quantitas fit ex quãtitate continui, ergo quantitas continua & discreta non differunt specie. Maior patet inductiue in omnibus speciebus, tam substantiæ quam accidentis. Non enim homo fieri potest ex equo. Item albedo non fit ex nigredine, & ratione probatur. Nam species ex æquo participant rationem generis, ergo vna non fit, ex alia. Antecedens probatur. Nã si ex alia fieret illa primo ratione genericã participaret, ergo Sed minor probatur. Nã si continuum diuidatur in plures partes resultat numerus: & ita communiter dicitur, quod numerus fit ex diuisione continui. Item, nam ex quantitatibus quatuor hominum fit quaternarius, sed illæ quantitates sunt continuæ, ergo Et Confir. hoc argumentum. Nam species non prædicatur de alia specie etiam denominatiuę: sed numerus prędicatur de continuo: nam continuum est numeratum; ergo.

2. Arg. Secundo. Numerus est ens per accidens, ergo nõ est species quantitatis. Consequentia est euidens, quia quantitas est ens perse. Sed antecedens probatur, quia numerus est multæ vnitates, quæ non possunt facere ens per se, nam duo homines sunt binarius: qui non magis possunt facere, quam duo entia in actu.

3. Arg. Tertio diuisibilitas pro potentia est propria passio quantitatis, sed ista nõ conuenit quantitati discretæ, ergo quãtitas discreta non habet essentiam quãtitatis. Minor & consequentia patent. Minor probatur; Quia numerus, v.g. ternarius iam est diuisus in suas partes, ergo non est diuisibilis. Et confirmatur, nam si est diuisibilis reducatur ista potentia ad actum, & fiat actualis diuisio, non poterit profecto magis diuidi, quam modo sit diuisus. Confir.

4. Argum. Quartum argumentum. Propria passio quantitatis, quæ est esse mensuram analogice conuenit quantitati discretæ, & continuæ, ergo & essentia, ergo non est diuisio generis in species. Antecedens primo probatur, nam continuum habet rationem certificatiui & mensurati s in ordine ad quantitatem discretam, & maxime in ordine ad vnitatem. Consequentia probatur, nam si essentia conueniret secundum eandem rationem, etiam & passio, vt patet in hominibus, qui quia sunt vni uoce homines, & similiter sun: intellectuales, & risibiles vniuoce.

Pręambula ad quæstionem.

Controuer. 1. opin. Econ. IN hac quæstione aliqui censent, quantitatem non diuidi in continuam & discretam, vt genus in suas

suas species prædicamentales, sed diuidi vt analogum in sua analogata. Nam quantitas continua est simpliciter quãtitas, discreta verò minimè. Et est diuisio ad modum illius, in qua diuiditur ens in vnum, & multa; quia multa non sunt simpliciter ens. Et quanuis Arist. numerauerit ca. 13. lib. 5. metaphysicæ species quantitatis & inter illas numerauerit discretas quantitates, hoc fecit, vt analogam vocem in sua significata distribueret. Etsi in prædicamento quantitatis in logica posuerit species quantitatis numeri, hoc fecit sequendo vulgares opiniones non verò determinãdo aliquid ex propria sentẽtia. Hãc sñiam sequitur Fonseca lib. 5. metaph. c. 7. q. 5. sect. 2. idẽ repetit c. 13. q. 4. Et nõ displicet Suarez disp. 41. sectio. 4. qui dicit non fortassis discrepere à veritate: sed ne recedat à communi modo loquendi, tenet numerum esse speciem quantitatis in recta linea constitutum. Illud non patiar, quod velint hanc sententiam D Thom. tribuere opus. 43. de prædicamento quantitatis ca. 1. cum oppositum doceat, vt patet ca. 1. vbi dicit. Quia enim numerus qui est species quantitatis, &c.

2. op. Suar.

3. op. Auct.

Decisio quæstionis.

Conclu.

Quantitas diuiditur in continuã et discretã ut genus in species.

Sit ergo conclusio. Diuisio quantitatis in continuam & discretam est diuisio generis in suas species. Hæc cõclusio est communis inter omnes metaphy. & logicos; & expressa sententia Aristot Nam postquam numerauit species quantitatis continuæ & discretæ, dixit: Proprie autem quantitates hæ sunt, quas diximus; alia vero omnia secundum accidens sunt. Idem dicit 5. metaphysicæ locis citatis, & ita omnes expositores illius in istis locis expresse docent cum suo Magist. Aristot. Idem tenet Angelicus Doctor supra dicto opusculo & 1. p. q. 11 ar. 1. & 2. q. 30. ar. 3. eam tenet Capreol. in 1. d 24. q. 1. conclu. 5. vbi citat varia sancti Doctoris testimonia Sonci. 10 Metap. quæst. 7. hanc tenet Caiet. & Soto in logica, & Scot 5. Metaph. q. 9. & multi alij; quos superfluum recensere in re tam lucida iudico. Et probatur ratione. Nam illæ sunt species quantitatis, quæ rationem generieam qnantitatis includunt, & illã determinant, & contrahunt per varios gradus in essentia quantitatis radicatos: vt patet de animali & eius speciebus; sed hoc reperitur in quantitate discreta; ergo. Probatur minor; quia quantitas discreta est quantitas, quia habet partes extensas, & omnes proprietates quantitatis, vt de se patet; quia est diuisibilis mensura, & cætera. Et determinatur ratio quantitatis per varias differentias; nam aliam rationem quantitatis talis habet numerus, quam continua quantitas; ergo. Præterea, nam extensio est ratio formalis quantitatis; sed alia extensio alterius rationis est in numero, & in quantitate continua; ergo ratio quantitatis alterius speciei est in continua, & alterius in discreta. Minor probatur; nam in continua sunt extensæ partes continuæ, in discreta discretæ; ergo sunt alterius rationis. Præterea, illa est diuisio generis in species, quę fit per duas per se differentias; sed hæc diuisio est huiusmodi; ergo est generis in species. Minor probatur; quia hoc quod est habere partes in communi diuiditur in continuum & discretũ per hoc, quod est habere partes copulatas vno termino communi, vel non habere, quæ sunt differentiæ essentiales huius, quod est habere partes in communi. Hæc conclusio magis probabitur inferius, cum agemus de speciebus quantitatis continuæ, & discretę.

Prob. 1.

Probat. 2.

Probat 3.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

Quo vna species fieri non possit ex alia.

AD primum argumentum in contrarium respondetur, quod quãuis vna species non possit fieri ex alia formaliter, & sub ratione speciei, non tamen repugnat, quod ex indiuiduis vnius speciei fiat indiuiduum alterius speciei, maxime destructo priori: sicut ex hoc indiuiduo ignis, fit aqua igne destructo & è contra, ita similiter ex hoc binario fit ternarius, non tamen manente hoc binario in ratione binarij,

rij, quatenus alium constituit. Et aliquando destruitur ipse binarius, si fiat per diuisionem eius; sicut etiam ex cõtinuo fit discretum destructo cõtinuo & partito in duo continua, & non sub ratione continui. Hoc autem non est inconueniens. Et si fiat argumentum, nam quantum per prius dicitur de continuo, quam de discreto, siquidem discretum fit ex diuisione continui, vt patet in ternario trium hominum, & ita dicitur quantum per prius de continuo, quam de discreto. Respondetur quod quamuis quoad existentiã, quãtum discretum, dependeret à continuo, non tamen sequitur, quod esset analogia, sicut patet de corpore cæle sti, & inferiori. Nam corpus dependet in suo esse existentiæ à superiori, in fieri, & tamen vniuocè dicitur de illis corpus, quia in ordine ad habendã rationem & diffinitionem corporis nõ dependet, sed ex æquo, & sine dependentia, vtrunque rationem corporis participat. Ad confirmationem respõdetur, quod quanuis vna species non possit prædicari de alia essentialiter, bene tamen denominatiue. Nam intellectus est in prædicamento qualitatis, & intellectus dicitur sciens & cognoscens ab habitu scientiæ & à cognitione, quæ sunt etiam in prædicamento qualitatis; ita non esset inconueniens, quod quantum dicerentur numeratum a numero; sed non dicitur vnum quantum a numero, qui est in prędicamento quantitatis, sed multa quanta numerata dicuntur.

Obiectio.

Solutio.

Ad confir.

Quõ vna spẽs possit prædicari de alia.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod numerus non est ens per accidens, sed est ens per se a forma, quæ est aliquid per se in genere quantitatis, nimirum a numeritate, vt ita dicam; sicut ternarius a ternereitate. De quo adhuc infra multa dicemus. Et vnitates, ex quibus constat numerus sunt partiales partes numeri, licet substantiæ, quæ sustentant illas vnitates sint entia per se, & ut substantiæ sunt non constituunt numerum.

Numerus non est ens per accidẽs

Ad 3.

Ad tertium respondetur, quod diuisibilitas, quatenus est passio quantitatis communis discretæ, & continuæ bene conuenit numero; Nam numerus habet partes quantas, seu attinentes ad genus quantitatis reductiue, & in illas potest numerus diuidi; nam ternarius in tres vnitates diuiditur. Et cũ dicitur, sunt partes separatæ, distinguendum est; sunt separatæ quantum ad proprium esse, quod habent; ut sunt entia substantialia, fateor. Vt verò habent esse ternarij, v.g. non habent proprium esse, nec separata sunt, sed habent hoc esse a forma ternarij, & in forma ternarij communicant, & ab illa illæ partes habent esse ternarij; & quatenus sunt sub hoc esse diuisibiles sunt illæ partes.

Quõ partes numeri sũt separatæ & quõ non.

Ad 4.

Ad quartum argumentum respondetur primo, quod consequentia nihil valet; Passio conuenit analogicæ; ergo & essentia. Supra denominum analogia instantias attulimus. Et modo probatur in hoc exemplo. Nam substare accidentibus secundum aliquos analogicè dicitur de prima & secunda substantia posita in recta linea, & tamen esse ens, per se, quod est essentia substãtiæ primæ & secundæ quatenus ponuntur in prædicamento non dicitur analogicè. Secundo respondetur, quod Capreo. in 1. dist. 31. ad quintum Duran. contra tertiam conclusionem, & Flandria 5. Metaphysicæ dicunt, quod quantitas in ratione mensuræ dicitur vniuocè de continua & discreta, quia quantitas continua in ratione mensuræ substantiæ secundum se non dependet ab vnitate nec à numero, sed solũ quoad nos; nam secundum se excludit quantitas continuæ vnitatum multiplicationem; & solum hoc habet quo ad nos, quia nos intelligimus ibi rationem mensuræ per vnitatum multiplicationem quo ad nos. Præterea, quia ratio mensuræ substantiæ æqualiter reperitur in illis secũdum se, & si maior vel minor perfectio reperitur est quo ad nos. Ex hoc patet quæ diuisio sit quantitatis in continuam & discretam in ratione mensuræ substantiæ; nã non est analoga, sed subiecti in accidentia. Et si dicas, contra, nam mensurare est passio

1. Resp. quõ essentia prædicatur uniuoce passio uero essentię Analogice.

2. Resp. Mensurare conuenit uniuoce quantitati continuæ & discretę.

Obiectio.

1. *Solutio.* passio quantitatis, ergo si multiplicatur passio multiplicatur essentia; hoc nihil valet; nam in homine multiplicantur passiones & non essentia. 2. *Solutio.* Et dicitur secundo, quod essentia quantitatis continuæ & discretæ in ratione continuæ & discretæ, sunt diuersæ speciei. *Obseru.* Et nota, quod, vt supra diximus, esse mensuram in quantitate, respectu substantiæ, est quidam ipsius modus; sicut substare accidentibus est modus substantiæ; & iste modus non ponitur in prædicamento quantitatis in recta linea; sed solū ad latus. Et ita species, quæ sumuntur in ratione mensuræ sunt species secundum quid. Ex his manet iam hæc quæstio explicata. Vtrum quantitas in ratione mensuræ analogicè dicatur de continua & discreta. *Corollar.* Nam supposito, quod esse mensuram sit modus quantitatis, nihil retulerit, quod dicatur analogice; non enim mensura est genus. Quam ad longū tractatam videre poteris supradictis locis: quam non amplius examinabo, quia ex dictis planissima manet, & nullius vtilitatis quæstio est ad naturam prædicamenti intelligendam.

QVAESTIO XXI.

Vtrùm quantitas continua diuidatur in lineam superficiem & corpus tanquam in species adequatè diuidentes quantitatem.

1. *Argum.* ET videtur, quòd non. Primo quia linea & superficies includuntur in corpore; ergo non sunt diuersæ species. Consequentia probatur, quia vna species non debet includi in alia, homo enim non includitur in equo, neque albedo in nigredine, & sic in alijs. Antecedens illud probatur; quia corpus est longitudo latitudo, & profunditas, seu est trina dimensio. *Solutio.* Si dicas, quod intrant materialiter, *Impugnat.* contra; nam hæc est formalis prædicatio, corpus est longum, latum, & profundum: ergo longitudo formaliter, & similiter latitudo continentur, in corpore, &c.

Secundo. Terminatiuum substantiæ, vt suppositalitas; quod est terminus naturæ humanæ, non ponitur directe in prædicamento substantiæ, tanquam aliqua species completa; sed indirecte, vt aliquid incomplete ad positionem suppositi, quod terminat, sed terminatiuum corporis est superficies, & terminatiuum superficiei est linea: ergo non ponentur in prædicamento directe, sed indirecte, vt termini: & ita linea & superficies non erūt species quantitatis. 2. *Argum.* Et confirmatur. Nam hac ratione punctum non ponitur directe in prædicamento quantitatis, quia est terminus lineæ: ex quo sequitur esse quid incompletum in genere quantitatis; nam terminus quantitatis, vt sic, quid incompletum dicit, sed linea est terminus superficiei, & superficies corporis; ergo erunt reductiue, vt quid incompletum in genere quantitatis. *Confir.*

Tertio, Locus est species quantitatis, & similiter tempus, vt patet ex Aristotele in prædicamento hoc: & non sunt corpus, linea, & superficies: ergo aliæ species quantitatis dantur, quam prædictæ. 3. *Argum.* Et confirmatur. Nam pondus pertinet ad prædicamentum quantitatis; & tamen non est aliqua species ex dictis; ergo. *Confir.* Maior probatur, nam ponderi conuenit proprietas quantitatis 4. modo quæ est, vt sit mensura, ergo conuenit illi essentia quantitatis.

Quarto. De ratione superficiei non est solum latitudo sine longitudine; ergo includit longitudinem essentialiter; ergo longitudo non est species quantitatis. 4. *Argum.* Antecedens patet ex definitione superficiei, quæ dicitur longitudo cum latitudine, seu longitudo, & latitudo. Prima consequentia probatur. Nam si linea, vt sic, intrat compositione superficiei; ergo linea est pars eius, & sic non erit species completa: sicut

ficut materia non est species completa substantiæ, & similiter forma, sed incomplete, quia componunt substantiam completam. Et idem argumẽtum fit de corpore, quia superficies, vt sic, est de eius ratione. Nam non sola profunditas est corpus, sed profunditas, & latitudo, & longitudo, ergo linea, & superficies sunt partes componentes corpus, & ita erunt aliquid incompletum. Dices componere materialiter, non formaliter. Contra: & sit.

5. Argu. & replica ad praced. Quintum argumentum. Nam linea formaliter est diuisibilitas, seu extensio secundum longitudinem, sed superficies est extensio secundum longitudinem et amplius, scilicet, secũdum latitudinem, & idem est dicendum de corpore, quod est extensum secũdum latitudinem, ergo formaliter componunt linea superficiem, & superficies corpus, non ergo materialiter solum, ergo sunt partes & aliquid incompletum. Et confirmatur, hoc argumẽtum.

Confir. Nam materia prima ex eo quod materialiter componit hominem v.g. est pars, & substantia incompleta, ergo ex eo, quod superficies cõponat corpus, & linea superficiem etiam similiter hoc habeant, erunt ergo entia incompleta, & species quantitatis incompletæ.

6. Argu. Sexto. Linea componit superficiem cum sua forma, & superficies componit corpus cum sua forma, ergo componunt formaliter. Nam quid est componere formaliter; nisi hoc? ergo non sunt species quantitatis linea, & superficies, quia impossibile est, quod vna species completa & perfecta ingrediatur in compositionem alterius speciei cum sua forma, quia est quoddam totum perfectum in illo genere, ergo non potest aliud totum eiusdem generis componere. *Confir.* Et confir. quia impossibile est in linea, & in superficie duas rationes distinguere, vnam formalem, & alteram materialem, vt hac ratione componant, & alia non, nam explica quid sunt istæ rationes.

7. Argum. Septimo. Tempus & locus sunt vere quantitates continuæ, vt asserit Aristotel. hic, & tamen non sunt superficies nec linea, nec corpus, ergo plures sunt species. Et confirmatur. *Confir.* Nam motus est quantitas continua, & nulla illarum, ergo sunt aliæ species plures illis.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione primo dicemus, quæ sunt species quantitatis continuæ, permanentis; & postea de quantitate continua determinabimus. Est ergo tradenda primo definitio quantitatis continuæ. *Explicatur definitio quantitatis continuæ.* Quantitas continua est, cuius partes terminantur aliquo termino communi. Sensus est; quantitas continua, est quantitas habens partes terminatas termino communi. Quantitas est genus, terminari communi termino eius partes, ponitur loco differentiæ, seu est differentia, quia per illam continuum differt a discreto, vt optime notat Caiet. in præsenti capite. Terminus communis duo dicit, & termini rationem, & communitatem. *Quid sit terminus cõis et qd exigat.* Et ad hoc quod sit terminus communis quantitatis, non sufficit, quod sit terminus, & quod sit communis, sicut neque ad hoc, vt sit monachus albus sufficit quod sit monachus; & quod sit albus, sed requiritur, vt terminus sit communis, quod actum terminandi habeat comunem, ita quod sit terminus vnius partis, & quod etiam sit terminus alterius; sicut punctum in quocumque lineæ loco designetur, hic & inde commune est. Et quia de ratione termini est, quod sit indiuisibilis: quoniam si diuidi posset, iam non esset vltimum terminans, quia haberet aliquid vlterius terminans, ideo termini communis non designatur aliquid diuisibile communiter terminans vtramque partem. Et hoc est in linea punctum, in superficie linea, in corpore superficies, in tempore instans. Locus autem vel est superficies, vel corpus, vt dicemus & infra inquiremus, vtrum ista indiuisibilia rea

liter

Instantia. liter dentur vel solum per animæ considerationem. Et si contra hoc asseras, nam vt supra quæst. prædenti definitũ fuit, essentia quantitatis est esse rationem, qua ipsa & subiectum habeant partes extensas, ergo quantitas continua non est, cuius partes terminatur termino communi: quia ratio talis nõ habet partes copulatas. *Solutio.* Respondetur, quod illi conuenit habere partes copulatas, vt quo, idest est ratio quantitas continua, qua ipsa, & substantia habent partes extensas, & copulatas vnico terminõ communi. *Explicatur ista definitio quantitatis continuæ.* Alij diffiniunt quantitatem continuam hoc modo, & Arestoteles primo & sexto physicorũ & primo de Cælo. Continuum est diuisibile in semper diuisibilia Et, ly diuisibile, est genus in quo cõuenit cum quantitate discreta, ly, in semper diuisibilia, est differentiæ loco, per quã differt a discreta quantitate. Et prima diffinitio traditur per respectum partis ad totum via compositionis: Secunda vero per respectum partis ad totũ via resolutionis, & secunda datur per propiam passionem. Nam diuisibilitas passio est quantitatis, nisi sumatur pro radice. *Quid sit quantitas discreta.* Ex his infertur quid sit quantitas discreta, nimirum illa, quæ non habet partes copulatas: & quæ est quantitas non diuisibilis in semper diuisibilia. Quæ quamuis negatiue ponantur istæ differentie, explicant tamen aliquid positiuum in quantitate discreta: nam essentia eius positiua est.

Decisio quæstionis.

Conclu. Spẽs quãtitatis continuæ nõ sunt plures trib. nẽpe linea superficies corpus sunt quæ singulę inter se diuersa. Conclusio. Linea, superficies & corpus sunt diuersæ species quantitatis continuæ, & adæquate in has species est diuisa quantitas continua, ita vt nulla alia species completa assignari possit quantitatis cõtinuæ præter istas tres species. Probatur cõclusio primo, quod sint diuersæ species quantitatis continuæ. Nam ratio quantitatis est quod sit extensionis ratio, vt cuius partes copulantur termino communi: sed ista ratio contrahitur essentialiter ad lineam, superficiem, & corpus tanquam ad diuersas species, ergo istæ sunt species quantitatis continuæ. Minor probatur, quia linea dicit extensionem secundum longitudinem, superficies vero secundum latitudinem, corpus secundum profunditatẽ, quæ quidem extensiones cõtinuæ sunt diuerse essentialiter. Et confirmatur. Quia illæ sunt diuersæ species, quæ habent diuersas rationes formales, sed supra dictæ habent diuersas, & oppositas rationes formales, ergo. Minor probatur, quia linea ita dicit extensionem secundum longitudinem, vt dicat negationem secundum latitudinem, & præfunditatem, & superficies ita dicit extensionem secundum longitudinem, & latitudinem, vt dicat negationem extensionis secundum profunditatem, ergo sunt diuersæ. Et confirmatur. Nam quaternarius etiam si includat ternarium, & binarium, sunt tamẽ diuersæ species numeri, ergo etiam corpus licet includat superficiem, & lineam erunt diuersæ species. Patet antecedens, quia ideo quaternarius est diuersa species a ternario: quia licet includat illum, hoc est materialiter, non vero formaliter vt ternarius est, ergo similiter, licet corpus includat superficiem & superficies lineã erunt diuersæ species, cum hoc solum sit materialiter. Probatur minor In continua quantitete dantur diuersa continuantia, ergo diuersæ species continuatæ per illa. Consequentia est nota, quia diuersæ species expostulant diuersa continuatia, Et antecedens probatur, quia continuatiuum lineæ est punctum, superficiei linea, & corporis superficies, sed corpus, linea, & superficies sunt diuersa interse, vt constat, ergo. Probatur. Essentia quantitatis est extensio, sed in linea corpore & superficie sunt diuersæ rationes extensionis, ergo diuersæ species. Et cõfirmatur. Quia profecto si istæ non essent species quantitatis, nullæ essent species, nam nullæ potiori modo rationem quatitatis participant quam istę. Et confirmatur. Nã Mathematici multas passiones demonstrant de linea, quas de superficie non demonstrant, &

& de superficie alias, quas non demonstrant de corpore, ergo sunt diuersæ species. Nam si essent eædem species non haberent; t.isi easdem passiones.

Solutio. Dices, quod demonstrat easdem passiones, vt de entibus & speciebus incompletis.

Impugnat. Sed contra, nam in suo genere, & ratione linea & superficies ad nihil aliud formaliter ordinantur, ergo sunt species complete. Nam incompletum vt sic in sua ratione ordinatur ad completum, vt patet in anima, &c.

Probatur non dari q. alias spes quantitatis continuę a tribus commemoratis. Quod vero non sint aliæ species quantitatis continuæ permanentis probatur. Nam, vt dictum est, ratio quantitatis, est extensio, sed hæc extensio tantum tribus modis potest diuersificari scilicet in longum, latum & profundũ, nec alius modus poterit cogitari, ergo. Vnde D. Thom. cum argumentaretur ad oppositum 1. part. quæstione. 3. art. 2. & vellet probare Deum esse corpus, nullum aliam præter tres dimensiones posuit, ergo non sunt aliæ.

Reg. mathematica. Præterea Mathematice hoc probatur. Nã tot sunt dimensiones, quod lineę possunt se intersecare perpendiculariter, sed sic est, quod tantum tribus modis possunt lineæ se intersecare, ergo sunt tantum tres dimensiones, supra dectæ. Minor probatur. Nam si ducamus vnam lineã rectam, & aliam, quæ ad modum crucis interfecet illam, & postea aliam, quæ interfecet illas duas in puncto, in quo sunt intersecatæ illæ duæ primæ. Prima denotat longitudinem. Secunda latitudinem. Tertia profunditatem: sed non possunt fingi alij modi intersecandi præter istos, ergo solum sunt tres species quantitatis continuæ.

Reg. physica Præterea probatur quodam principio physico. Quia tot sunt extensiones, quot positiones in loco, sed solum sunt tres possitiones: ergo solum tres extensiones. Probatur minor. Nã quidquid est in loco vel, est ante & retro, & hoc denotat profunditatem quę est corpus. Aut est sursum & deorsum, & hoc denotat longitudinem, quæ est linea, dextrum, & sinistrum, latitudinem, quę est superficies, ergo de hac conclusione vide Aristotel. lib. 1. de cælo cap. 1. & ibidem. D. Thom. 5. Metaphy. cap. de quanto, vbi expresse tenet nostrum conclusionem & Ptolomeum libr. de dimensionibus. Et quia hæc res attinet ad geometriam, nec verbum amplius, de tempore dicam in fine quæstionis. Ex hoc sequitur locum nullam aliam extensionem, nec diuisibilitatem posse habere distinctam a diuisibilitate superficiei, & secundum opinionem antiquorum a diuisibilitate corporis. Vnde in ratione diuisibilis & extensi non est alia species quantitatis, sed in ratione mensurę est species imperfecta.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argũ. 1. Responsio Quõ corpus continens lineam & superficiẽ, & quõ non. AD primum respondetur lineam includi in superficie, & superficiem in corpore materialiter nõ formaliter. Alia enim formalitas est essentia & formalitas lineæ, & alia formalitas superficiei, & alia formalitas corporis. Cæterum sicut linea requirit puncta ad sui continuationem, & terminationem, eodem modo requirit superficies lineam, & corpus superficiem. Et sicut alia est lineæ essentia ab essentia puncti, eodem modo, alia est essentia superficiei ab essentia lineæ & corporis ab essentia superficiei, & quæ libet harum speciérum habet suam propriam essentiam, & formalitatem distinctam ab extensione, & formalitate alterius, licet nos explicemus formalitatem superficiei per longitudinem lineæ, & latitudinẽ & formalitatem corporis, per latitudinem & longitudinem superficiei. Est

Exemplum optimum exemplum in numero. Nam quaternarius non potest esse, nisi sit terminarius: & ex necessitate debet esse prior ternarij forma, quam sit quaternarius. Nihilominus non præsupponitur species ternarij ad constitutionem quaternarij, sed tantum materialiter pro tribus vnitatibus. Eodem modo linea præsupponitur materialiter, non vero pro sua forma, ita quod forma superficiei constituatur ex forma lineæ. Et ad replicam; nam hæc est prę-

Ad replicã, 1. Solutio.

dicatio

dicatio formalis, superficies est longitudo, respondetur primo, quod quando ista prædicatio conceditur, facit sensum causalem, id est superficies resultat ex longitudine. Secundo respondetur, quod quãdo dicimus superficiẽ esse longitudinẽ, per hoc explicamus propriam extẽsionem superficiei, quæ sine istis intelligi nequit. Secundo respondetur ad argumẽtum, quod linea, vt est in superficie, & superficies, vt est in corpore, dupliciter possunt considerari. Vno modo vt diuisibiles, alio modo vt indiuisibiles, Primo modo intrant materialiter compositionem superficiei, & corporis. Secundo modo intrat formaliter linea superficiem, & superficies corpus, sed tunc intrant, vt species quantitatis, de quarum ratione est quod sint diuisibiles: & sic intrant, vt continuatiua formaliter & in obliquo, non in recto. Itaque de essentia superficiei formaliter solum est latitudo, de essentia corporis formaliter solum profunditas: & in corpore longitudo intrat materialiter, & in superficie, longitudo autem formaliter est in linea.

2. Solutio. *2. Resp. ad arg. principale.* *Doc. pulcra*

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur negando consequentiam. Nam terminatiuum substantiæ semper dicit ordinem ad suum terminum, vt suppositalitas, quæ alio modo concipi non potest, nisi in ordine ad naturam, quam terminat & semper concipitur vt aliquid incompletum. At vero linea, licet vt est terminatiua superficiei, ponatur in prædicamento quantitatis indirectè, quia tunc consideratur vt indiuisibilis, sicut punctum; & est aliquid incompletum, quia tamen potest considerari alio modo, vt est species completa illius, vt scilicet diuisibilis, ideo potest collocari in prædicamento quantitatis, vt quid completũ in illo genere. Ex per hoc patet ad cõfirma. Punctum enim reductiue solum pertinet ad prædicamentum quantitatis, sicut vnitas quia non habet aliquã diuisibilitatem, quam linea & superficies habere constat

Linea 2. põnitur in prædicamento quãtitatis, nempe directè & indirectè.

Ad confir.

Ad 3 argu. Ad tertium argumentum respondetur quod locus & tempus sunt species incompletæ in ratione diuisibilis, & ita non ponuntur in prædicamento quantitatis in recta linea Nam recta linea prædicamenti quantitatis constat ex quantitatibus diuisibilibus perse; & locus & tempus non habent propriam diuisionem. Sed de his infra dicemus, & de tempore in fine quęstionis, & post modum de omnibus in ratione mensuræ, & vt considerantur, vt species completę. Ad confir. respondetur, quod pondus nõ est quantitas sed quædam qualitas, cuius proprium est impellere rem deorsum, sicut leuitatis est proprium impellere rẽ sursum. Et cum dicitur quod est mensurabile, respondetur quod mensuratur æquiuoce non per aliam quantitatem, sed per aliam qualitatem. Ita mensuratur vna vncia per aliam, sicut si mensurarem vnam albedinem per aliam.

Quo locus & tempus pertineant ad prædicamentũ quãtitatis.

Ad confir.

Ad quartum patet ex primo argumento. Et ex dictis patet ad confirmationem. Ad vltimam confir. respondetur, materiam primam secundum suã rationem & essentiam componere, & ita secundum suam essentiam est pars substantiæ incompleta, sed linea intrat, vt continuatiuum qua ratione est indiuisibilis & ita quia hẽt aliã cõsiderationẽ, ut est diuisibilis secũdm longitudinẽ, & ut sic est essentialiter quantitas, & vt sic non cõponit superficiem, & similiter non est quid incompletũ secundum suam essentiam, bene tamẽ vt est quid continuatiuum.

Ad 4 arg. & confir.

Ad quintum iam patet ex dictis, explicamus enim per illam prædicationem id quod formale est in superficie, & non dicimus superficiem formaliter esse lineam. *5. Argu.*

Ad sextum iam patet ex solutione primi argumenti, & iam ex his, quæ diximus cõfirmatio manet confutata. *6. Argu.*

Ad septimum argumentum respondetur, iam sæpius dixisse, non esse nisi decem prædicamenta, & non viginti, decem Metaphysica. Et ad illa decem reducuntur omnes rerum essentiæ completę, & perfectę. Sed hæc decem in ordine ad alium finem logicus, & metaph. considerant. Et cum prædicamentum quantitatis constituatur per ratio- *7 Argu.*

Eadem prædicamenta considerantur à Logico & met. sed diuerso fine.

nem

nem extensionis, vt supradiximus, nihil ad hoc prædicamentum refertur, nisi inquantum extensum. Vnde cum locus & tempus non habeant propriã extensionem, non sunt in hoc prædicamento per se, sed vt species incompletæ in mensura. De qua re vide D. Thom. 5. Met. c. de quantitate. Locus autem D. Tho sic habet: Sciendum est, quòd Philo in prædicamentis posuit tempus quantitatem per se cum hic ponat ipsam quantitatem per accidens, quia ibi distinxit species quantitatis secundum diuersas rationes mensurę. Aliam rationem habet tempus, quod est mensura intrinseca. Et ideo ponitur ibi, vt alia species quantitatis. Hic autem considerat species quantitatis quantum ad ipsum esse quantitatis. Et ideo illa quæ non habent esse quantitatis, nisi ex alio, non ponitur hic species quantitatis, sed quantitates per accidens, scilicet, motus & tempus. Locus autem ponitur ibi alia species quãtitatis: sed non hic quia habet aliam rationem mensuræ; sed non aliud esse quantitatis. Hæc D. Thom. Ex quibus colliges quæ supra docuimus. Res enim non ponuntur in prædicamento, nisi secundum suum esse essentiale. Et cum tempus & locus non habeant esse essentiale quantitatis, non ponuntur in prædicamento, sed quia secundum illam sumuntur aliquæ prædicationes in ordine ad substantiam, considerantur a logico, ut species imperfectæ, & incompletæ. Et nota, quod aliqua dicuntur quanta per accidens dupliciter; Vno modo ex eo, quod sunt accidentia alicuius quanti, sicut musica dicitur quanta per accidens, quia est accidens quanti; sicut, ædificatio dicitur accidens musicæ, quia est accidens musici.

Doctri. D. Tho.

Quare locus & tempus essentialiter nõ sint spẽs quantitatis continua.

Explicãtur loca Arist. apparenter contraria.

Dupliciter dicuntur quã tum per accidens.

Alia uerò dicuntur quanta per accidens, quia sunt diuisibilia per accidens, idest, per aliud; vt motus & tempus, quę sunt diuisibilia ad diuisionem quantitatis spacij. Et has uocat D. Thom. quantitates per posterius; quia esse quantum ab aliquo priori participant, quod sufficit, vt non collocentur in prædicamento; quia quantitas de illis, analogice ad minus, dicetur. Sed de his infra. Est argumentum contra conclusionem supra positam ex Diuo Thom. in principio huius capitis de quantitate in metaphysica. Vbi dicit sanctissimus præceptor, quòd longitudo finita est linea, & latitudo finita superficies &c. Vnde si esset longitudo infinita non esset linea: ergo male diximus definiendo absolute lineam esse speciem quantitatis.

Obiect. ex D. Tho. qđ longitudo infinita nõ esset linea.

Respondetur quòd Angelicus doctor loquitur de linea in ratione mensuræ. Et vult dicere quod si linea esset infinita, non esset species quantitatis in ratione mensuræ. Non autem vult negare, non esse speciem quantitatis absolute. Quinimo hoc sæpe asserit in multis locis suæ doctrinæ.

Solutio, & explicatio.

Sed contra; quia esse mensuram est passio quantitatis; ergo si non est mensura, ergo nec linea. Respondetur, quod ut sit quantitas sufficit, quod sit mensura secundum se, vel secundum partem, vel quod sit mensurabile secundum se, vel secundum partem; quia sic illi conuenit passio. Non vero est necesse quòd secundum se totam sit mensura, uel mensurabilis, sicut terra secundum se totam non mouetur, sed secundum partem solum, & simpliciter conceditur quòd est ens mobile.

Replica.

Satisfit.

QVAESTIO XX.

An linea, superficies, & corpus sint species infimæ quantitatis.

(E)T uidetur quòd non. Primo si daretur linea infinita illa haberet essentiam lineę, vt modo dicebamus; & tamen differret specie a linea finita; ergo linea est genus. Minor probatur; quia duo indiuidua eiusdem speciei non

1. Argum.

possunt differre penes finitum, & infinitum. Item nam plus differunt, quam duæ lineæ infinitæ, sed illæ differunt numero, ergo istæ plusquam numero, ergo species. Et confirmatur hoc. Nã substantia infinita non potest pertinere ad prædicamentum substantiæ ratione infinitatis, ergo nec linea infinita eadem ratione, ergo est alterius speciei saltim a linea finita. Et confir. quia linea bicubita & tricubita differunt diffinitione, ergo sunt species lineæ. Et idem dicendum est de linea curua & recta.

Confir. 1.

Confir. 2.

2. Argum.

Secundum argumentum. Superficies quadrata, & triangularis differunt specie, ergo. Antecedens probatur, quia aliæ sunt passiones vtriusque, & ita sunt diuersę species corporum curuum, & quadratum.

Dissoluitur quæstio.

Concl. linea superf. corpus sunt species specialissimæ quantitatis continuæ.

Respondetur ad hanc quæstionem breuiter, supra dictas species esse infimas, & indiuisibiles. Hæc conclusio videtur esse D. Thom. 5. Metaphysicæ, vbi supra, & est communis inter Logicos in isto capite. Et probatur. Quia in linea nulla alia ratio differentialis datur, nisi extensio in ordine ad longitudinem, ergo non dantur aliæ species lineę. Consequentia probatur. Quia ad hoc, vt darentur diuersæ species, erat necessum, quod in ratione longitudinis diuersæ rationes darentur, seu differentiæ. Et probatur antecedens. Nam quæcunque alia ratio addatur lineæ, iam hæc extrahit illam a sua ratione essentiali, ergo non est differentia eius. Impossibile est enim quod longitudini addatur differentia essentialis, quæ contrahat illam ad diuersas species longitudinis, sicut nec ternario potest addi differentia, quæ contrahat illum ad diuersas species ternarij; quia lineæ ratio est vltimum essentialiter determinans quantitatẽ continuam ad rationem talis quantitatis, sicut differentia hominis est vltimum determinans rationem animalis ad rationem talis animalis.

Dissoluitur argumenta.

Ad 1. argu. An linea infinita esset eiusdẽ speciei cum linea finita.

Ad argumentum primum respondetur. Quod si daretur talis linea infinita vere haberet essentiam lineæ, & esset diuisibilis secundum longitudinem, quamuis sit impossibile dari, quia illa ex natura sua ordinaretur ad extendendam substantiam secundum longitudinem. Et impossibile est substantiam aliquam esse extensam secundum longitudinem infinitam in actu. Si tamen daretur, esset eiusdem speciei cum alia linea, quia illa infinitas, est infinitas secundum quid, quæ non tollit rationem rei, sicut gratia Christi infinita est secundunm quid, & est in prædicamento qualitatis. Maternitas in beata Virgine est infinita secundum quid, & vere habet essentiã relationis prædicamentalis, & bene possunt duo indiuidua eiusdem speciei differre penes finitum & infinitũ secũdum quid vt patet in gratia mea, & gratia Christi, habituali. Ad confir. respondetur, quod si daretur infinita substantia, illa esset simpliciter infinita, quia esset ens per se infinitum, & ita in ratione esse infiniti haberet infinitam perfectionem, vnde ad nullum pertineret prædicamentum. At vero linea infinita, esset infinita non secundum esse, sed secundum lõgitudinem, quæ est infinitas secundum quid, & ita posset esse in prædicamento.

Ad confir. Quare linea infinita esset in prædicamento, substantia autem infinita non.

Ad 2. argu. Linea rectã & curua quo differãt specie.

Ad secundum argumentum respondetur, quod linea curua, & recta differũt accidentaliter, & illud accidens videtur pertinere reductiue saltim ad prædicamentum qualitatis. Et ita videtur dicere Arist. in simili de numeris 5. Metaphysica. de quali, & ibi D. Thom. quem vide. Ex hoc etiam manet determinata illa quæstio pro quantitate discreta, quomodo ternarius, non distinguatur in diuersas species, sed species subalterna immediate ad omnes species numerorum atomas est numerus, & omnes aliæ species numerorum sunt infimæ. Et hæc quoniam in particulari pertractare pertinet ad Arithmeticum & Geometram, non volo

Qualibet spẽs numeri & spẽs specialissima.

de

de his plura verba facere. Vide Euclydem in elementis.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum linea, superficies, & corpus continuentur & componantur ex indiuisibilibus.

Necessarium est hanc pertractare quæstionem, vt sciamus an sit verum lineam esse extensam & diuisibilem secundum longitudinem, & superficiem, secundum latitudinem, & corpus, secundum profunditatem. Nam si ex indiuisibilibus componuntur, non possunt hanc habere extensionem. Et videtur, quod non

1. Arg. continuentur per indiuisibilia. Primo talia indiuisibilia non dantur, ergo. Probo antecedens. Nam punctum terminatiuum lineæ non datur, nec continuatiuum, ergo nullum punctum datur. Probo antecedens quo ad primã partem. Nam etiam si non ponatur illud punctum, linea manet terminata, ergo illud superflue ponitur. Antecedens probatur, quia manebit, nec maior nec minor, ergo. Quod vero non sit necessariũ ponere continuatiuum probatur, quia partes lineæ se ipsis continuantur, ergo.

2. Argum. Secundum argumentum. Si dantur hæc puncta continuatiua, sequitur quod dentur infinita puncta in continuo realiter inter se distincta quia continuum habet infinitas partes. Quod si hoc concesseris, ergo etiam in multitudine poterit dari infinitũ in actu, quia omnia inconuenientia, quæ dantur posita multitudine infinita sequũtur posita multitudine infinita punctorum realiter distinctorum.

3. Arg. Graue. Tertium argumentum. Si dantur lineæ continuantes superficiem secundum latitudinẽ, sequitur quod in actu dentur infinita indiuidua speciei alicuius, scilicet, lineæ, hoc autem est absurdum; ergo. Probo sequelam. Nam sicut lineæ partes continuantur punctis: ita partes superficiei lineis, sed sunt infinitæ partes superficiei, quia est diuisibilis in infinitum, ergo sunt infinitæ lineæ actu, & realiter distinctæ: quia distinguntur a parte superficiei, ergo inter se. Hoc autem est falsum, vt probatur. 3. Physicorum, & idẽ de superficiebus respectu corporis, dici potest. Et nota bene hoc argumentum.

4. Argu. Quarto, nullum est subiectum, in quo possit esse huiusmodi punctum, ergo nec dari potest tale punctum. Et idem de linea dicendum est. Et consequentia probatur. Quia punctum, & linea sunt accidens, & ita in subiecto debent esse. Antecedens probatur, quia illud, subiectum est diuisibile, vel, non. Non primum quia est improportionatum subiecto & sicut albedo nõ potest subiectari in angelo, quia non habent proportionem, ita neque punctum in subiecto diuisibili. Vel est in indiuisibile, & hoc non, quia nullum tale subiectum potest dari, quia nec erit substantia nec accidens, vt de se patet, ergo.

5. Argu. Quinto arguitur authoritate Arist. lib. 3. Metap. cap. 5. tex. 17. qui dicit, Sicut Mercurius non est in rudi lapide actu sed potentia, ita est superficies in medio partium corporis, ergo ex Aristot. sententia non dantur continuatiua actu existentia. Nam eadem ratio est de punctis & lineis. &c. Et D. Tho. opusc. 39. in hęc verba ait. In linea sunt puncta quidem duo actu, vt eius termini, qui cadũt in eius diffinitione, & infinita alia in potentia secundum quod ipsa in potentia diuisibilis est in infinitum, ergo secundum D. Thom. non dãtur puncta continuantia actu, quia qđ est in potentia, continuare non potest, est enim necessaria existentia ad continuationem, quia continuatio exercitium quoddam est, quod ex necessitate præsupponit existentiam eius, quod continuat.

6. Argu. Sexto. Detur per diuinam potentiã corpus perfecte Sphericum, super corpus perfecte planum, & si tangit in

puncto moueatur successiue perfecte sphericum per planum, ita vt eodem puncto ducatur & lineam constituat si tangit in puncto, quando quiescit, sequitur quod nunquam possit moueri motu continuo, quod est contra experientiam, ergo non tanget in puncto, & per consequens non dantur talia indiuisibilia. Probatur illa sequela, quod nunquam possit moueri. Quia dum deserit punctum, aut est in parte diuisibili, aut in indiuisibili, immediate non potest esse in parte diuisibili, quia in diuisibile non potest esse in indiuisibili parte, ergo immediate est in indiuisibili, & sic vlterius progrediendo. Ex quo sequitur, quod non moueatur motu contino, quia in motu continuo pars diuisibilis debet acquiri. Sequitur etiam, quod dentur pūcta immediata quod est impossibile, alias linea conponeretur ex indiuisibilibus. Et confir. hoc argumentum.

Confir. 1. Nam si illud punctum, quod tangit perfecte planum mouetur, ergo immediate deserit illud punctum, & adquiret aliud punctum, non enim potest aquirere lineam, ergo illa duo puncta sunt immediata, ergo componitur linea ex indiuisibilibus.

Solutio. Dices quod acquiret lineam,

Impugnat. contra, quia indiuisibile non potest acquirere locum diuisibilem, & ita debet acquirere aliquid indiuisibile.

Confir. 2. Et cōfir. secundo. Nam quod mouetur motu continuo, partim est in termino, a quo, & partium intermino, ad quem, sed punctum mouetur cōtinuo, ergo partim est in termino, a quo, & ad quem. Maior patet. 6. Physico. minor probatur, quia mouetur globus motu continuo, ergo omnia, quæ sicut in illo motu continuo mouentur, ergo et punctum, maxime cum punctum habeat positionem in continuo, & sit in linea, sed hoc est impossibile, quia cum non habeat partes, non potest esse partim in termnio, a quo & ad quem, ergo ex necessitate suppposito, puod moueatur debet habere partes, fictitium ergo est dicere omnino esse indiuisibile. Vide alia argumenta in Soto 6. Physicorum. quæst. 1.

Praeambula ad quæstionem.

Controuer. 1. Opinio. IN hac quæstione sunt variæ doctorum sententiæ. Durādus 2. distinct. 2. quæst. 4. & Greg. 2. d. 2. quæst. 2. art. 1. & Okam in logica capite de quantitate dicunt, quod in quanto est vera longitudo, & latiudo realis, & profunditas, sed dicunt in corpore non dari latitudinem, nec longitudinem realiter inter se & a corpore distinctā nec formaliter. Sed corpus per se habet omnes has dimensiones, & prout consideratur a nobis vt solum habens longitudinem vocatur linea, vt vero cōsideratur a nobis cum longitudine, & latitudine vocatur superficies, punctū vero a nobis concipit per modum positiui in re tamen est quid priuatiuum. Sed hæc sententia falsissima est, quia sequeretur non esse tres species quantitatis, lineam, corpus, & superficiem, quia iste autor solum asserit esse gradus eiusdem speciei, sicut concipimus in homine gradū vitæ & sensibilis, &c.

2. Opinio. Alij dicunt dari puncta, & lineam, & superficiem non continuantes, sed terminantes.

3. Opinio. Alij quod puncta sunt aliquid per operationem intellectus confictum. Sed nihilominus pro rei explicatione.

Dissoluitur quæstio.

1. Conclusio. An quantitas cōtinua cōponatur ex indiuisibilibus. SIt prima conclusio. Nulla quantitas continua componitur ex indiuisibilibus. Hæc conclusio est expressa Aristot. 6. Physi. vbi hæc conclusio latissime disputatur. Et probatur nunc breuiter. Nam vnum indiuisibile additum alteri non facit maius extensiue; ergo linea non componitur ex indiuisibilibus.

Probatur 1. Antecedens probatur. Nam vnum indiuisibile additum alteri, vel attingit illud secundum se totū, vel secundum partem.

Probatur 2. Non secundum partem, quia indiuisibile est, quod non habet partes; nec secundum se totum, alias essent in eodem loco; & ita non augeretur quantum compositum ex illis.

lis. Præterea. Si linea composita ex 5. punctis, est maior, quam composita ex 4. sequitur, quod possit diuidi in duas medietates maiores, quam antea, sed hoc est impossibile; ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur minor, quia pũctum additum non habet partes; ergo linea ratione illius nõ potest diuidi in maiores partes; ergo non facit maiorem, ergo linea non componitur ex in diuisibilibus.

Prob. 3. Tertio Quia si linea componitur ex indiuisibilibus, sequitur, quod circulus maior, & circulus minor essent æquales. Consequens est falsum, ergo. Patet antecedens. Falsitas consequentis probatur. Quia quod est maius altero, non est æquale illi, ergo circulus maior, non est æqualis minori. Patet consequẽtia. Nam illa dicuntur ęqualia, quę habent totidem partes: ergo si circulus minor habet tot partes ac maior, erũt ęquales. Sed quod habeat tot partes ęquales probatur, quia circulus minor habet tot puncta, ac circulus maior. Sed puncta sunt partes, ex quibus componitur linea in hac opinione, ergo habet tot partes. Probatur maior, quia à quacunque parte circuli maioris deducamus lineam ad centrum, inueniemus in circulo minori inclusio in maiori punctum, in quo illa linea terminatur, ita vt à nullo pũcto circuli maioris possit deduci linea, cui non correspondeat alterum punctum in circulo minori. Et hoc argumentum conuincit de partibus ęqualibus. Nam licet corpus minimum habeat tot partes sicut maius proportionales, non

Prob. 4. tamẽ tot partes ęquales Hic vero probatur, quod habeat tot partes ęquales quia puncta ęqualia sunt. Pręterea, nã sequitur si linea componitur ex indiuisibilibus, quod motus tardissimus non plus temporis consumeret in transeundo aliquod spacium, quam motus velocissimus, hoc autem patet esse falsum, ergo. Nam si detur linea constans duobus pũctis, per quam moueatur motus tardissimus, & velocissimus, tunc in eodem temporis spacio, in quo motus velocissimus transiuit medietatem illius lineę, transit etiam motus tardissimus. Nam illa pars est indiuisibilis scilicet vnum punctum. Et necessarium est consumendum vnum instans à motu quolibet in illius transitu, nec magis, nec minus. Et idem est dicendum de alia parte & sic de tota linea, ergo in eodẽ tempore quo motus velocissimus transit tardissimus. Pręterea ex Aristo. 6 Physicorum, qui dicit continuum esse diuisibile in semper diuisibilia, quod esset falsum, si linea componeretur verbi gratia, ex decem punctis quia nõ posset diuidi nisi in decem partes. Vide alias probationes in Soto vbi supra lib 6. Physicorum, & Pererius adducit 20. rationes pro hoc probando. Et hanc nostram conclusionem asserit expresse D. Thom. opusculo 36. in primo Posteriorum lectione. 10. colum. 1. in quibus locis diffinit punctum esse de diffinitione lineę non autem de essentia, sed si esset pars conponens esset de essentia, ergo. Et in quodlibet. 7. artic. 9. ad secundum dicit: Punctum additum lineę non facit maius, nec remotũ facit minus. Et idem dicit. 3. Metaph. lectione. 12, ergo non componunt lineam, alias additum augeret illam sub tractum diminueret. Vide 1. part. q. 85. artic. 8. ad secundum. Sed contra conclusio. est argumẽtum. Si detur globus perfectè sphericus, & moueatur per aliquam lineam, tunc globus cum transeat per totam lineam, necessario debet tangere illam, & non secũdum aliquam partẽ planam, alias non esset perfecte sphericus, ergo tangit illam aliquo indiuisibili, ergo tota linea est cõposita ex indiuisibilibus. Probatur hęc vltima consequentia. Quia globus tangit lineam totam aliquo puncto indiuisibili, ergo id, quod tangitur in linea est indiuisibile. Probatur consequentis; Quia tangens & tactum debẽt proporcionari, ergo si tangens lineam est aliquid indiuisibile, & tactum, maxime quia totum quod est in linea tangit cum totam pertransit, & non tangit nisi punctũ, ergo in linea non est aliquid, quod non sit punctũ. Sed hoc argumẽtum difficile hic est soluendum. Omissis multis solutionibus quorũdam impertinentium Philosophorum respondetur

Prob. 5. Obiect. diffi cilis. 1. Solutio.

An o͠e mobile tangat id per quid mouetur. detur à quibusdam primo quod nõ omne tangit id,per quod mouetur. Hoc enim solum est verum de motu per se, non de motu per accidens. Sicut anima quia non mouetur per se, sed per accidens ad motum corporis,non tangit omne id, per quod transit,ita etiã cum punctum non moueatur per se, sed per accidens ad motum corporis, non tangit omne id, per quod transit, & ita non tangit in puncto totam lineam. Sicut enim per accidens aliquis potest moueri motibus contrarijs; Vt si nauis moueatur orientem versus potest qui defertur naui moueri versus occidentem,quia per accidens mouetur versus orientem, & iste motus reperitur in cœlis, ita potest punctum, quia per accidens mouetur non tangere omne punctum. Itaque quia primũ quod mouetur est corpus, corpus tangit totum locum, & ad eius tactum & motum mouentur omnia quæ sunt in corpore. Secundo respondetur, quod quando globus permanenter planum tangit in aliquo indiuisibili tangit, in successione vero tangit in aliquo diuisibili,sicut ego per planum tango primo quantitatem vnius palmi,successiue vero tango quantitatem multo maiorem, & proportio debet esse in primo tactu,non in successiuo. Hæc argumenta probant etiam superficiem, non componi ex lineis, neque corpus ex superficiebus.

2. Solutio. An glob tãgat planum in indiuisibili vel diuisibili.

3. Concl. An indiuisibilia uere dantur in quantitate continuã. Secunda conclusio. Hæc indiuisibilia vere dantur in quantitate continua, itaque in linea dantur puncta, in superficiebus lineæ,in corporibus superficies. Hęc conclusio communis est inter omnes Philosophos, Methaph. & Logicos. hanc tenet Aristot 6. Physicorum & multis alijs in locis,& D. Tho. locis supra citatis,& illam tenent eius discipuli. 2. distinct. 2. quæst. 2. artic. 3. &. 3. distinct 18. quæst. 1. artic. 3. Sonci. 5. Metaph. quæst. 20. & Soto. & Caiet. in præd quantitatis Alexand. Alensis. 3. Metaph. Videatur Burleus 1. Physicorum tex 5. & Aristot. in hoc cap. & 3. Physicorũ cap. 3. & 1. de anima tex. 70. vbi dicit, quod puncta habent positionem in continuo, ergo sunt. Et probatur ratione. Nam hæc est differẽtia inter continua, & contigua, quod cõtinua sunt, quorum vltima sunt vnũ, & contigua, quorũ vltima sunt simul, si autem sunt vltima sunt priuationes, & non positiuum aliquid non possunt istæ diffinitiones verificari, quia priuationes non sunt simul, ergo ista puncta sunt aliquid reale, nam quando dicimus quod sunt indiuisibilia, volumus dicere quod sunt aliquid reale Præterea, nam sequeretur, quod si non sunt aliquid reale, sed priuatiuum verbi gratia, punctum priuatio vlterioris extensionis in linea, & linea priuatio vlterioris extensionis secundum longitudinem in superficie & superficies priuatio vlterioris extensionis profunditatis in corpore, quod partes lineæ & superficiei & corporum essent contiguæ & non continuæ, hoc est falsum, ergo. Probatur sequela: Quia illæ duæ partes, vt partes sunt intelliguntur, cum priuatione vlterius extensionis, quia vna pars non est alia, & sic vt est maior intelligitur quod vlterius extendatur. Sunt ergo continuæ quia habent vnum terminum cõmunem vtrique Et ita duæ lineæ, quæ coniunguntur secundum vltima non sunt vnum continuum, quia habent duos terminos. Et si dicas duo indiuisibilia non possunt esse simul; ergo nec duo puncta, distinguo anteceden̄s. Duo indiuisibilia intrinseca, fateor, duo in diuisibilia, quæ non sun intrinseca, nego. Et confir. hoc, quia tactus fit in punctis sepissime & in lineis, & superficiebus, ergo sunt aliquid reale, quia in aliquid rationis non fit tactus. Quod vero punctum sit probatur quia perfecte sphericum, vt dictum est tangit aliquid reale. Et hoc asserit Arist. lib. 1. de. anima cap 1. & Euclydes in elementis lib. 5. propositione 16. Quod si dicas, quod tangit in plano, ergo, iã non est perfecte sphericum. quia lineę ductæ a centro ad circumferentiam non sunt æquales, nec est credibile, quod nõ se tangunt illa duo corpora, quia si sphericum corpus esset graue, impediretur a plano ne descenderet, ergo per contactum. Et confir. quia si detur

Probatur *Probatur* *Obiectio.* *Solutio.* *Quo duo indiuisibilia possint esse simul.* *Confir.*

detur pyramis perfecta, & tangat corpus perfecte planum, ex necessitate tangit in puncto alias non esset perfecta pyramis, ergo Et præterea, quia si auferantur puncta cotinuatiua duas medietates lineæ, illæ non manerent continuæ, sed contiguæ, ergo dantur talia puncta. Capreolus dicit non posse auferri illa puncta, quia statim pullularent alia. Sed ponatur vt possibile. Nam hoc modo non disputamus, certe manerent discontinuæ. ergo antea per puncta continuabantur. Nam quid faciebat continuationem illarum partium realiter distinctarum, in ratione partis, nisi puncta? Præterea quelibet linea a parte rei est realiter terminata, ergo realiter habet terminum, ergo terminus est realis non diuisibilis, ergo indiuisibilis; ergo est punctũ. Nã pũctũ sm̃ Euclidem prima propositione, est cujus pars non est. Nec sufficit dicere, quod linea terminatur per negationem vlterioris diuisionis, quia hæc negatio debet fundari in aliquo vel diuisibili, vel indiuisibili. Non diuisibili, quia illud non potest fundare negationem indiuisibilis, ergo aliquo indiuisibili, & hoc est punctum sicut humanitas Christi non terminatur negatiue, sed positiue per suppositalitatem seu personalitatem, de linea probatur, quod detur, quia si detur corpus perfecte quadratum, & attingat corpus perfectum planum, tangit illud in linea, alias non esset perfecte planum, & idem de duobus corporibus perfecte planis. si se tangunt tanguntur quidem secundum superficiem & non secundum profunditatem, ergo datur superficies indiuisibilis secundum profunditatem. Præterea corpus opacum, & transparens recipiunt lumen, sed opacum solum in superficie transparens etiam in profunditate, ergo datur superficies indiuisibilis secũdum profunditatem, alias omne corpus esset perspicuum & transparens. Præterea. Locus & locatum sunt æqualia, sed nõ secundum aliquid diuisibile secundũ profunditatem, ergo sunt aliquid indiuisibile secundum profunditatem, & sunt æqualia secundum superficies, ergo superficies sunt indiuisibiles secundum profunditatem: ergo. Et hoc argumentũ magis cõuincit, si dicatur ꝙ corpus & locatũ sunt realiter ęqualia, & nõ solũ imaginarie. Et confir. Quia si nõ danť ista indiuisibilia, piret oĩs demonstratio geometrica, vt patet ex Euclide, q. incipit suas demõstrationes à puncto, & linea, & superficie, & corpore, & dicit punctum esse, cuius partes non sunt, & lineam esse longitudinem clausam duobus punctis &c. ergo. Præterea in successiuis datur indiuisibile terminans, ergo & in continuis. Antecedens patet. Nam terminat tempus instans. Consequentia probatur. Nam ideo datur indiuisibile terminãs, quia sunt partes terminabiles, sed etiã sunt partes terminabiles in linea, ergo. Et probatur. Quia in toto Metaphysico datur terminus terminans, vt differentia, & in Physico similiter, scilicet, forma, ergo in toto Mathematico debet dari terminus qui sunt supra assignati. Alias rationes colliges ex Diuo Thom. vbi supra, & ex Doctoribus supra citatis. Istæ sufficiant modo, quia istis temporibus aliqui hæc indiuisibilia auferunt.

Sed est contra argumentum, quia ista puncta non sunt partes essentiales lineæ, nec integrales, nec accidentia lineæ, nec propriæ passiones, ergo nullo modo dantur. Consequentia est clara & prob. antecedẽs. Quod non sint partes integrales nec essentiales, iam patet. Quod non sint accidentia probatur, quia linea sine illis nec esse, nec intelligi potest. Dicunt aliqui, quod sunt modi lineæ, sed contra quia rem in suo esse constitutam præsupponit modus, cum sit adiacens rei determinatio, sed puncta non præsupponunt lineam in suo esse constitutam, & idem de alijs continuatiuis, ergo. Probatur minor, quia non potest intelligi lineam habere partes actu sine punctis actu, & habere partes in potentia sine punctis in potentia. Aliqui dicunt lineam posse intelligi habere partes vnitas sine pũctis, non tamen continuatas. Sed hæc solutio est ridicula. Quia puncta continuare partes lineæ nihil est aliud, quã

Prob. 3.
Probatur 4
Quid sit pũctus secun. Euclidẽ
Probatur 5
Probatur 6
Confir.
Probatur 7
Obiect. 1. Quõ se habeant indiuisibilia in quantitate continua.
Controuer. 1. Opinio. Impugnat.
2. Opinio similiter impugnatur.

ea vnire: nam discontinuatæ partes nō sunt vnitæ. Et ideo respondetur ex Diuo Tho. quod est de definitione lineæ punctum. Sicut enim filius est de definitione patris, quia essentia patris sine termino intelligi non potest, licet nō sit pars essētialis, vel aliquid huiusmodi, ita punctum est definitione lineæ. quia sine illo intelligi non potest, sicut nec potentia sine obiecto, & est de essentia illius, vt continuatiuum, vel vt terminatiuum lineæ.

3. Opin. D. Tho. defenditur.

Obiectio 2. An punctū moueatur per accidēs ad motum corporis.

Secundo sic. Si datur punctum indiuisibile; ergo datur in centro globi perfecte Spherici Et si sic, sequitur, quod si moueatur corpus, quod mouea tur punctum, quia impossibile est aliquod totū moueri, & non moueri omnia, quæ sunt in illo, saltem per accidens, sed hoc est falsum, ergo. Nam moueatur in eodem loco globus circulariter, tunc non mouetur centrū, quod est punctum; Quia nec secundum partes, cum non habeat illas: nec secūdum se totum, quia totum non mutat locū, ergo. Respondetur, quod non mouetur centrum, quia est incapax motus illius circularis, quia nec secundum partem, nec secundum se totum, cum maneat fixus ex eo, quod circa ipsum fit motus.

Solutio.

Obiectio 3. An punctus sit causa cōtinuationis partium lineę & in quo genere.

Tertio. Si punctum continuat lineā, & linea superficiem, ergo in aliquo genere causæ, sed in nullo datur, quia non materialis nec formalis, nec efficiens, nec finalis. Respondetur, quod in genere causæ formalis partes continuat, & vnit, quia per puncta sunt formaliter continuatæ, & vnitæ. Est enim continuatio formalis partium & vnio. Alia argumenta hic fieri possent, quæ magis Physicam concernunt, ideo omittantur modo vsque ad 6 Physicorum.

Solutio.

3. Concl.

In linea sūt infinita puncta non tamen infinita entia.

Tertia conclusio. In linea sunt duo puncta realiter diuisa, scilicet, terminatiua, & continuatiua, & sunt multa alia puncta, scilicet infinita in potentia secundum quod ipsa est diuisibilis in infinitum. Hæc conclusio est D. Thom. opusculo, 36. capit. 2. Sed sensus illius est, quod sunt plura puncta in linea, & infinita puncta; sicut sunt infinitæ partes. Nō tamen sunt infinita entia: quia illa partes idem esse habent. Itaque nō sunt realiter tanquam duo entia distincta illa puncta inter se, sicut de partibus dicimus, nam etiam si infinitas partes concedamus reperiri in continuo, sed non concedimus vllo modo reperiri infinita entia. Probatur, quod sint puncta realiter distincta in ratione pūcti. Et idem dicendum de aliis indiuisibilibus inter se. Nam partes continuatæ per puncta realiter distinguuntur in ratione partis, ita quod vna pars non est alia, ergo & puncta continuantia illas partes, ita quod vnum punctū non est aliud. Probatur consequentia; Quia sunt in partibus realiter distinctis in ratione partis, ergo ipsa puncta sunt eodem modo realiter distincta.

Probatur 1

Præterea; Nam vnum punctum continuans hanc partem A. verbi gratia nō continuat aliam partem B. quæ distat ab illa per aliam partem intermediā; ergo ab illo realiter distinguitur. Non tamen est concedendum, quod sunt diuersa entia, quia non habent diuersum esse. Ita asserit D. Thom. 4. sententiarū distinct. 10. articulo. 3. ad. 1. Vnde quod libero. 1. quæst. 10 art. 1 dicit, quod diuisio potentialis facit plures vnius corporis partes, sed actualis diuisio facit plura corpora Vbi dicit D. Tho. quod ex eo, quod continuum in plures potest diuidi partes, habet plures partes, quia nihil diuiditur nisi habeat partes. Actualis verò diuisio facit plura corpora; quia sequitur ad illam diuersum esse, & ita facit plura entia.

Probatur 2

Præterea probatur conclusio. Quia in linea sūt plura puncta. (Et idem de aliis continuatiuis est dicendum) sed vnum punctum non est aliud, vt de se patet, nec componit alterum, ergo est distinctū ab alio.

Prob 3.

Et confirmatur. Nam punctum quod est in hac parte lineæ habet diuersam positionem à puncto, quod est in alia, ergo est distinctum punctum.

Confir.

Præterea, Punctum continuans hanc partem. A. potest remanere destructo pūcto continuante partem. C. ergo sunt realiter distincta. Consequentia est euidens, quia idem formaliter destrui, & remanere est impossibile. Antecedens

Probatur 4

patet;

patet. Nam destructa illa parte destruuntur puncta, quæ sunt in illa, sed potest illa pars destrui sine alia, ergo. Quod verò puncta à linea, & linea à superficie, & superficies à corpore formaliter distinguantur, non eget probatione, quia tres illæ dimensiones sunt diuersæ species quantitatis, vt supra probatum est, ergo distinguuntur formaliter. Punctum etiam habet diuersã formalitarem, siquidem directè non ponitur in prædicamento quantitatis, ergo. An vero distinguatur, tanquam res à re, probabilius videtur, quod sic, licet hoc non sit omnino certum, & est difficile hoc determinare. Sed contra; Nam si puncta realiter distinguuntur inter se & à linea, sequitur, quod possit Deus separare hanc multitudinem punctorum, & consequenter linearum, & consequenter superficierum, & ita darentur infinita entia in actu. Respõdetur, negando sequelam, quia hoc implicat; sicut non valet, partes distinguuntur realiter inter se, ergo Deus potest illas collectiue separare, neganda est consequentia propter implicationem, sed de hac materia iterum in prædicamento relationis redibit sermo.

An puncta, quæ sunt actualiter in linea distinguantur realiter inter sese & à linea.

Vtraq. pars probabilis affir. probabilior.

Instantia.

Solutio.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1.

AD primum respondetur, quod si non ponatur aliud punctum terminatiuum, linea non manet terminata positiuè, sed manebit terminata negatiuè, idest, non infinita, sed casus est impossibilis, non enim potest illud punctum auferri. Et dato, quod auferretur statim resultaret aliud punctum terminans intrinsece lineam. Sed quamuis intelligeremus non habere punctum illud, nõ est infinita positiuè, sed negatiuè, idest, non finita intrinsece. Ponitur ergo punctum illud ad terminandam lineam intrinsece, nec partes lineæ se ipsis continuari possunt, quia est ratio formalis, seu forma continuans punctum, vel saltim est necessarium, vt quid intrinsecum ad continuationem partium lineæ, sicut linea est necessaria ad continuationem superficiei partium.

An linea sine punctis maneret terminata, seu finita.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod dãtur infinita puncta, sicut dantur infinitæ partes in continuo. Nec hoc est inconueniens, quia non sunt infinita entia. Sed de hoc dicetur latius 3. Physicorum.

Ad 3.

Ad tertium, quod habet plus difficultatis respondetur, quod sicut non est inconueniens, quod dentur infinita puncta, ita non est inconueniens quod dentur infinitæ lineæ in potentia, quæ actu sunt continuantes superficiei partes, non tamen actu sunt entia: quia non habent distinctum esse ab esse superficiei, sicut pars non habet distinctum esse ab esse totius, esset autem inconueniens, quod actu dentur infinita indiuidua actu existentia per propriam existentiam.

Ad 4.

In quo subsistentur puncta & alia indiuisibilia.

Ad quartum respondetur, punctum proxime esse in partibus lineę, quas cõtinuat, & lineam in partibus superficiei, superficiẽ in partibus corporis quãtitatiui, corpus autem de prædicamẽto quantitatis in substantia. Vnde hæc indiuisibilia non habent immediatum subiectum.

Ad 5.

Quã puncta continuantia sint in linea actu vel potentia.

Ad quintum respondetur, quod Aristoteles in illo loco vult dicere idem prorsus, quod D. Thomas asserit. Nimirum puncta terminantia lineam esse quidem actu continuantia non potentia, quia quando diuiditur continuum resultant duo puncta, & duæ superficies, & cætera actu per illam diuisionem, quæ quidem antea non erant. Nã si erant actu, ergo actu erant immediata. Nam non fiunt ex diuisione lineæ, & inter vnam & aliam nihil mediabat, nec ex vna fiunt duæ, alias essent indiuisibiles. Sed solum erant in potentia, vt iam explicuimus. Vide D. Tho. ibidem Sicut enim figura Mercurij non erat in ligno actu, sed in potentia, ita illæ superficies non erant actu, sed in potentia. Et lineæ in potentia diuisæ, & actu non diuisæ non repugnant, vt patet in partibus corporis, quæ sunt actu partes, & non actu entia & diuisæ. Et si dicas, actu esse & in potentia esse repugnat eidem secundum idem, sed li-

Obiect. dissolus. nea actu est linea, quia actu est continuatiuum partium superficiei, nam partes superficiei sunt actu terminatæ, & non nisi per lineã; ergo est actu linea, & non in potentia, consequetia patet, quia impossibile est, quod sit aliquid actu terminans, & non sit actu: *Solutio.* Respondetur, quod superficies, quæ est actu, habet actu lineas, terminantes, & lineæ terminantes actu habent puncta actu, non tamẽ est necesse, quod puncta actu habeant distinctum esse actu a linea, & linea actu a superficie actu, vt supra diximus. Superficies in potentia habet lineas in potentia & puncta in potentia. Et hoc voluit angelicus Doctor asserere. Fateor quod est difficile argumẽtum, sed soluat melius, qui melius scit hanc difficultatem.

Ad 6. Quo pũctũ mouentur ad motum corporis. Ad sextum argumentum respondetur, quod punctum mouetur per accidẽs, & illud sufficit, vt non debeat per se locum adquirere, sed illud adquirit locum per se, quod per se mouetur, sicut anima mouetur ad motum hominis motu continuo, & tamen ipsa nõ adquirit locum per se, nec deserit loci per se, sed deserit ad desertionem illius, quod per se mouetur, & adquirit ad adquisitionem illius. Et per hoc patet ad reliquas replicationes, de quibus latius in physicis. Et hæc de hac quæstione, nam de imperfectis speciebus continuæ quantitatis infra dicetur.

QVAESTIO XXIV.

Vtrum quantitas discreta sit aliquid extra animam, an solum habens esse per operationem intellectus.

1. Argu. ET probatur, quod sit aliquid rationis. Nam Aristoteles 5. metaphysicæ dicit non esse numerum sine numerante, sed numerans est intellectus, ergo numerus pendet ab intellectu, ergo est aliquid rationis. Consequentia vltima patet, quia entia realia esse habent seclusa operatione intellectus, & in hoc ab entibus rationis distinguuntur.

Secundum argumentum: Partes quãtitatis discretæ nõ sunt aliquid reale, ergo nec tota quantitas consurgens ex illis Consequentia patet, & probatur magis, quia totum a suis partibus non disti guitur, ergo, si partes sunt aliquid rationis, & totum consurgens, sicut si partes essent accidens totum esset accidens, & si partes essent substantia. Probatur primum antecedẽs, quia quantitas discreta resultat & componitur ex vnitatibus, sed vnitas non est aliquid reale, ergo. Probatur minor, quia vnitas dicit negationem diuisionis formaliter, sed negatio diuisionis est aliquid rationis, ergo. Maior probatur, quia vnitas conuenit cum ente, & differt ab illo per indiuisionem, ergo indiuisio est formalis ratio vnitas. *2. Argu.*

Tertium argumentum: Quoties aliqua plura componunt aliquid totum, illa plura vniuntur aliqua forma reali, vel rationis, sed plures vnitates quando componunt ternarium non vniuntur in aliqua forma reali, ergo in forma rationis, est igitur numerus aliquid rationis. Probatur minor. Nam si sit vnitas vna Parisijs altera Salmanticæ, vere componunt binarium, sed inintelligibile est, quod res tam distantes vnum reale cõponãt, & vna forma realis sit in rebus ita distantibus, ergo. *3. Argu.*

Quarto, ternarius, verbi gratia, componitur ex tribus vnitatibus, secundum quod vna est prima, alia secũda, alia tertia, sed quod sint prima, secunda & tertia est per operationem intellectus, ergo. Minor probatur. Nam potest intellectus modo facere hanc vnitatem primam, & modo vltimam, ergo hoc non conuenit illi realiter, nam si realiter esset prima non posset esse vltima, nec secunda. *4. Argu.*

Quinto. Numerus est multitudo facta per vnum; sed multitudo dicit negationem vnitatis, quæ est aliquid rationis; ergo numerus formaliter includit, vt genus aliquid rationis, & cõsequen- *5. Argu.*

sequeter nō poterit esse aliquid reale.

6. Argu. Sexto: Quia si datur numerus a parte rei sine operatione intellectus sequitur, quod in duobus binarijs hominū, & equorum daretur infinitas numerorum, hoc est absurdum & falsum, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Quia dato iam hoc binario, esset alius numerus, scilicet, binarius illorum binariorum, quem posuimus in principio, & etiam esset ternarius binariorum, & rursus quaternarius binariorum, & sic in infinitum; Nam semper idem numerus auget numerū cum alijs.

7. Argu. Septimum argumentum ex D. Tho. 1. part. quæst. 30. arti. 1. ad 4. vbi sic dicit, quod numerus est duplex, scilicet, numerus simplex & absolutus, vt duo, & tria & est numerus qui est in rebus numeratis, vt duo homines, duo equi. Si igitur in diuinis accipiatur numerus absolute siue abstracte, nihil prohibet in eo esse totum & partem, & sic non est nisi in acceptione intellectus nostri. Non enim numerus absolutus a rebus numeratis est, nisi in intellectu. Si autem accipiamus numerum prout est in rebus numeratis, sic in rebus quidem creatis, vnum est pars duorum, & duo trium, & sic non est in Deo, quia tantus est Pater, quanta tota Trinitas, & idem dicit articulo 2. ad 5. ergo secundum diuum Thomam numerus formaliter est aliquid rationis, siquidem non est nisi in intellectu.

Decisio quæstionis.

Conclus. Numerus prædicamētalis est aliquid reale existens extra animā. Sit conclusio. Numerus prædicamentalis est aliquid reale existens a parte rei sine opere intellectus. Et idem est etiam dicendum de numero transcendentali. Sed modo probatur de numero prædicamentali. *Probatur 1.* Nam habetur a D. Thoma 5. metaphycæ capite de quantitate, & supra dicto opusculo, & expresse illā tenet angelicus Doctor 1 part. quæst. 30. art. 3. in corpore, & in solutionibus argumentorum. Nam sæpissime dicit, quod numerus est species quantitatis. Tunc sic, ergo est aliquid reale. Probatur consequentia, quia quantitas est aliquid reale, & genere existente reali species debent esse aliquid reale, quia genus reale non potest determinari nisi per differentiā realem, quia perfectio & perfectibile debent esse eiusdem rationis. Et confirmatur, nā impossibile est, quod genus *Confir.* rationis habeat species reales, ergo impossibile est, quod genus reale habeat species rationis. Secundo. Quantitas *Probat. 2.* discreta est sensibile commune, sed omne sensibile commune est aliquid reale, ergo quantitas discreta est aliquid reale. Maior patet ex Aristotele 2. de anima. Et probatur, quia sentitur communiter, videmus enim numerum & quantitatem. Minor probatur, quia potentia materialis non percipit aliquid rationis. Tertio: Obiectū Arithmeticæ est aliquid reale, quia est scientia realis, vt distinguitur a scientia rationali, sed numerus est obiectum arithmeticæ, ergo est reale. *Prob. 3.* Quarto, quia numerus non dicit actualem ordinem ad numerationem, sed potentialem, ergo ex hoc nō sequitur quod sit aliquid rationis, quia numeratio intrinseca potētialis bene potest esse aliquid reale, sicut visibilitas & intelligibilitas rerum intrinseca, aliquid reale est. *Prob 4.* Præterea. Nam quod binarius habeat tot entitates non dependet ab intellectu, *Prob 5.* nam antequam sit intellectus operans, Petrus & Ioannes sunt duo homines, ergo nec ratio numeri est habens esse per operationem intellectus. Et hæc conclusio, est demonstrata. Et idem dicendum est de quantitate discreta trāscendentali, nisi sit illa quantitas transcendentalis entium rationis, vt duarum relationum rationis, quia tunc est aliquid rationis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1 An detur numerus sine numerā te. Ad primum argumentum respondetur Primo, quod Aristot. vult dicere, quod non datur numerus, quin detur numerans, possibile saltim. Vel secundo respondetur Aristotelem velle dicere, quod numeratio in actu requirit intellectum actu numerantem, & ita numerus actu numerans dicit

 actio-

actionem intellectus numeranti a per illum. Hoc autem est accidens numeri. Sed prima solutio est verior, & videtur esse D. Thomæ capite de quanto, vbi dicit, quod sit esset multitudo infinita, nō esset numerus, quia infinitum numerari non potest. Sed cum impossibile sit, quod detur numerus infinitus illo posito sequeretur, quod esset numerus. vt patet ex hypothesi, & quod nō esset numerus, quia numerus dicit multitudinem finitam cum omnis numerus sit mensurabilis per vnum.

Duæ expositiones, sed prior melior

Ad 2. *An partes, et forma numeri sint aliquid reale*

Ad secundum respondetur, quod partes numeri, & forma numeri sunt aliquid reale. Forma enim, verbi gratia, binarij quid reale est, & partes eius. Nam vnitates quantitatiuæ dicūt ens quantum indiuisum, seu vt stat sub indiuisione, sicut supra dictum est de passionibus entis. ut asserit D. Tho. loco proxime citato primæ partis. Vnde quæst. 11. primæ partis articulo 1. in corpore dicit, quod vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rem supra ens, sed vnum, quod est principium numeri aliquid addit supra ens ad genus quantitatis pertinens. E articulo. 2 ad. 2. dicit, quod vnitates non componunt multitudinem secundum id, quod habent de indiuisione, sed secundum id, quod habent de entiate. Itaq; illa vnitas pro entitate de prædicamento quantitatis, quatenus stat sub indiuisione numerum cōstituit, non vero ipsa indiuisio: & illud quid reale est.

Ad 3. *An possit aliquid cōponi ex partibus distātibus & una forma esse in pluribus distantibus subiectis.*

Ad tertium respondetur, quod quia hæc compositio est metaphysica, bene potest fieri ex partibus ita distantibus, & vna forma est in pluribus subiectis partialibus. Sicut relatio paternitatis refert ad terminum etiam si distet multum, ita numerus componitur ex vnitatibus, etiam si distent multum. Et aduerte, quod de facto numerus rerum materialium, qui sunt in mundo, est maior numerus, & hoc sine operatione intellectus, quia habet tot vnitates. Et in hoc maximo numero continentur realiter aliæ species numerorum materialiter componentium ratione vnitatum, quas habent. Itaque sunt numeri in rerum natura sine nostra operatione intellectiua. Ad quartum dicemus inferius, vbi disputabimus, vtrum vltima vnitas det speciem numero. *Ad 4.*

Ad 5. *Quo vnum opponatur multitudini.*

Ad quintum respondet noster angelicus Doctor quæst. 11. artic. 2. in corpore, quod vnum, quod est principium numeri, opponitur multitudini, qui est numerus, vt mensura mēsurato. Vnum enim habet rationem primæ mensuræ, & est mensura incompleta, vt dicemus infra. Et numerus est multitudo mensurata per vnum vt patet ex 10. metaphysicæ. Vnum vero, quod conuertitur cum ente, opponitur multitudini per modum priuationis, vt indiuisum diuisibili.

Ad 6. *Qualis sit numerus quo numerātur numeri.*

Ad sextum respondetur, quod numerus, quo numerantur numeri, non est numerus prædicamentalis, sed trāscendentalis. Alij dicunt illam multiplicationem solum esse per intellectū. quia a parte rei non sunt nisi duo binarij.

Ad 7. *Explicatur locus Diu. Th. difficilis*

Ad septimum respondetur, sanctum Doctorem non asserere, essentiam numeri prædicamentalis esse aliquid rationis. Sed vult dicere, quod numerus abstractus a materia sensibili non reperitur, nisi in intellectu. Et hic vocatur numerus absolutus, siue abstractus, cōsideratus sine subiecto materiali, in quo est. Sicut si consideraretur linea secundum propriam abstractionem mathematicam, solum esset in intellectu, quia a parte rei semper est coniuncta materiæ sensibili, tamen ratio illius lineæ aliquid reale esset & nō rationis, eodem pacto numerus consideratus, vt ad mathematicum pertinet cum illa abstractione, non est in re, sed in intellectu, ratio tamen numeri realis est.

QVAE-

QVAESTIO XXV.

Vtrum numerus sit ens per se, vt distinguitur ab ente per accidens.

1. Arg. T videtur, quod non. Primo, partes alicuius totius completi, in aliquo genere debent esse incompletę, vt homo in genere substantiæ est quoddam totum completum, & partes eius corpus & anima rationalis, sunt incompleta, sed homo, vt est vnitas componens numerum, non est quid incompletum. Minor probatur: Quia si esset aliquid incompletum diceret ordinem ad illud, in quo completur, sed homo non dicit talem ordinem, ergo. Et si dicas, quod homo non componit numerum binarium, verbi gratia, nisi quatenus in ipso reperitur vnitas quantitatiua, sic argumentor; ergo vnitas illa est aliquid incompletum, & dicit ordinē ad aliquid, in quo compleatur, sed vnitas non potest dicere istum ordinem. Probatur minor: Quia si diceret ordinem, sequeretur primo, quod diceret infinitos ordines. Et probatur: Quia nullus esset dabilis numerus, ad quem nō diceret ordinem, quia illum potest componere, & cum isti sit infiniti, dicerent ordines infinitos. Secundum inconueniens, quia impossibile est, quod pars alicuius speciei compositiua sit pars alterius speciei, sed si vnitas diceret ordinem ad speciem, quam componit cum componat diuersas species, esset pars diuersarum specierum, & diceret ordinem ad illas, quod est impossibile, ergo. Et cōfirmatur hoc, & explicatur: Nam vnitas, verbi gratia (& idem est de duabus, & de tribus vnitatibus) componit numerum binarium, ternarium, quaternarium, & omnes numeros, vt patet ex geometria, ergo est pars infinitorum numerorum specie differentium, quod est impossibile, quia impossibile est qd᷑ vna pars essentialis vnius speciei sit pars essentialis aliarum specierum, vt patet in anima rationali, &c.

Solutio.

Impugnat.

Confir.

Secundo, Ex duobus entibus in actu non fit vnum ens per se, sed vnitates sunt entia in actu, & existentia ex propria forma, ergo, non possunt facere vnum ens per se, faciunt autem numerum, numerus ergo nō est ens per se. Et confirmatur, nam ex duobus entibus in actu in esse naturæ non potest fieri vnum ens per se in esse naturæ, sed vnitas est ens in actu in esse naturę & numerus similiter, ergo non potest fieri ex vnitatibus. 2. Argu. Confir.

Tertio: Omne ens per se debet habere aliquam rationem constitutiuam sui, sed quantitas discreta nullum habet, ergo non est ens per se. Minor probatur: Nam si aliquam haberet, maxime illam ordinationem ad vnicam numerationem intellectus, sed hanc nō, ergo, Probatur minor: Quia ratio formalis quantitatis est extēsio partium: ergo ratio formalis talis quantitatis erit talis extensio partium, & non ille ordo ad numerationem intellectus, quia extensio & numeratio, disparate se habent, & non sunt idem. 3. Arg.

Quarto: Quodlibet quantum per se habet esse determinatum, vt patet in linea, quę duobus punctis terminatur, & superficies duabus lineis extrinsecis: sed quantitas discreta non habet terminos, quibus possit terminari: ergo non est ens per se. Minor probatur: Quia si aliquos terminos haberet, maxime primam & tertiam vnitatem verbi gratia, in ternario, & proportionabiliter in alijs numeris, sed in his non datur, nam non est maior ratio, quare vna vnitas dicatur prima, vel tertia alia a parte rei, sed hoc solum habet per operationem intellectus: ergo numerus non habet esse a parte rei aliquod ens per se. 4. Arg.

Quinto: Quia pars alicuus entis per se non fit pars illius, & alterius, sine aliqua mutatione ex parte sua: sed vnitas fit e aliqua sui mutatione fit pars binarij, & ternarij, & quaternarij: ergo non est pars alicuius entis per se. Et confirmatur, quia vnitas est de se indifferens ad quemlibet numerum com- 5. Arg. Confir.

dicatio formalis, superficies est longitudo, respondetur primo, quod quando ista prædicatio conceditur, facit sensum causalem, id est superficies resultat ex longitudine. Secundo respondetur, quod quãdo dicimus superficiẽ esse longitudinẽ, per hoc explicamus propriam extẽsionem superficiei, quæ sine istis intelligi nequit. Secundo respondetur ad argumẽtum, quod linea, vt est in superficie, & superficies, vt est in corpore, dupliciter possunt considerari. Vno modo vt diuisibiles, alio modo vt indiuisibiles. Primo modo intrant materialiter compositionem superficiei, & corporis. Secundo modo intrat formaliter linea superficiem, & superficies corpus, sed tunc intrant, vt species quantitatis, de quarum ratione est quod sint diuisibiles: & sic intrant, vt continuatiua formaliter & in obliquo, non in recto. Itaque de essentia superficiei formaliter solum est latitudo, de essentia corporis formaliter solum profunditas: & in corpore longitudo intrat materialiter, & in superficie, longitudo autem formaliter est in linea.

2. Solutio.

2. Resp. ad arg. principale.

Doc. pulcra

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur negando consequentiam. Nam terminatiuum substantiæ semper dicit ordinem ad suum terminum, vt suppositalitas, quæ alio modo concipi non potest, nisi in ordine ad naturam, quam terminat & semper concipitur vt aliquid incompletum. At vero linea, licet vt est terminatiua superficiei, ponatur in prædicameuto quantitatis indirecte, quia tunc consideratur vt indiuisibilis, sicut punctum; & est aliquid incompletum, quia tamen potest considerari alio modo, vt est species completa illius, vt scilicet diuisibilis, ideo potest collocari in prædicamento quantitatis, vt quid completũ in illo genere. Ex per hoc patet ad cõfirma. Punctum enim reductiue solum pertinet ad prædicamentum quantitatis, sicut vnitas quia non habet aliquã diuisibilitatem, quam linea & superficies habere constat

Linea 2. põnitur in prędicamento quãtitatis, nempe directe & indirecte.

Ad confir.

Ad 3. argu. Ad tertium argumentum respondetur quod locus & tempus sunt species incompletæ in ratione diuisibilis, & ita non ponuntur in prædicamento quantitatis in recta linea Nam recta linea prædicamenti quantitatis constat ex quantitatibus diuisibilibus per se; & locus & tempus non habent propriam diuisionem. Sed de his infra dicemus, & de tempore in fine quæstionis, & post modum de omnibus in ratione mensuræ, & vt considerantur, vt species completę. Ad confir. respondetur, quod pondus nõ est quantitas sed quædam qualitas, cuius proprium est impellere rem deorsum, sicut leuitatis est proprium impellere rẽ sursum. Et cum dicitur quod est mensurabile, respondetur quod mensuratur æquiuoce non per aliam quantitatem, sed per aliam qualitatem. Ita mensuratur vna vncia per aliam, sicut si mensurarem vnam albedinem per aliam.

Quo locus & tempus pertineant ad prædicamentũ quãtitatis.

Ad confir.

Ad 4 arg. & confir. Ad quartum patet ex primo argumento. Et ex dictis patet ad confirmationem. Ad vltimam confir. respondetur, materiam primam secundum suã rationem & essentiam componere, & ita secundum suam essentiam est pars substantiæ incompleta, sed linea intrat, vt continuatiuum qua ratione est indiuisibilis & ita quia hẽt aliã cõsiderationẽ, ut est diuisibilis scdm longitudinẽ, & ut sic est essentialiter quantitas, & vt sic non cõponit superficiem, & similiter non est quid incompletũ secundum suam essentiam, bene tamẽ vt est quid continuatiuum.

5. Argu. Ad quintum iam patet ex dictis, explicamus enim per illam prædicationem id quod formale est in superficie, & non dicimus superficiem formaliter esse lineam.

6. Argu. Ad sextum iam patet ex solutione primi argumenti, & iam ex his, quæ diximus cõfirmatio manet confutata.

7 Argu. Ad septimum argumentum respondetur, iam sæpius dixisse, non esse nisi decem prædicamenta, & non viginti, decem Metaphysica. Et ad illa decem reducuntur omnes rerum essentiæ completę, & perfectę. Sed hæc decem in ordine ad alium finem logicus, & metaph. considerant. Et cum prædicamentum quantitatis constituatur per rationem

Eadem prædicamenta considerantur a Logico & met. sed diuerso fine.

nem extensionis, vt supradiximus, nihil ad hoc prædicamentum refertur, nisi inquantum extensum. Vnde cum locus & tempus non habeant propriã extensionem, non sunt in hoc prædicamento per se, sed vt species incompletæ in mensura. De qua te vide D. Thom. 5. Met. c. de quantitate. Locus autem D. Tho sic habet: Sciendum est, quòd Philo in prædicamentis posuit tempus quantitatem per se cum hic ponat ipsam quantitatem per accidens, quia ibi distinxit species quantitatis secundum diuersas rationes mensuræ. Aliam rationem habet tempus, quod est mensura intrinseca. Et ideo ponitur ibi, vt alia species quantitatis. Hic autem considerat species quantitatis quantum ad ipsum esse quantitatis. Et ideo illa quæ non habent esse quantitatis, nisi ex alio, non ponitur hic species quantitatis, sed quantitates per accidens, scilicet, motus & tempus. Locus autem ponitur ibi alia species quãtitatis: sed non hic quia habet aliam rationem mensuræ; sed non aliud esse quantitatis. Hæc D. Thom. Ex quibus colliges quæ supra docuimus. Res enim non ponuntur in prædicamento, nisi secundum suum esse essentiale. Et cum tempus & locus non habeant esse essentiale quantitatis, non ponuntur in prædicamento, sed quia secundum illam sumuntur aliquæ prædicationes in ordine ad substantiam, considerantur a logico, ut species imperfectæ, & incompletæ. Et nota, quod aliqua dicuntur quanta per accidens dupliciter; Vno modo ex eo, quod sunt accidentia alicuius quanti, sicut musica dicitur quanta per accidens, quia est accidens quanti: sicut, ædificatio dicitur accidens musicæ, quia est accidens musici.

Doctri. D. Tho.

Quare locus & tempus essentialiter nõ sint spẽs quantitatis continua.

Explicatur loca Arist. apparenter contraria.

Dupliciter dicitur quãtum per accidens.

Alia uerò dicuntur quanta per accidens, quia sunt diuisibilia per accidens, idest, per aliud; vt motus & tempus, quę sunt diuisibilia ad diuisionem quantitatis spacij. Et has uocat D. Thom. quantitates per posterius; quia esse quantum ab aliquo priori participant, quod sufficit, vt non collocentur in prædicamento: quia quantitas de illis, analogice ad minus, dicetur. Sed de his infra. Est argumentum contra conclusionem supra positam ex Diuo Thom. in principio huius capitis de quantitate in metaphysica. Vbi dicit sanctissimus præceptor, quòd longitudo finita est linea, & latitudo finita superficies &c. Vnde si esset longitudo infinita non esset linea: ergo male diximus definiendo absolute lineam esse speciem quantitatis.

Obiect. ex D. Tho. qđ longitudo infinita nõ esset linea.

Respondetur quòd Angelicus doctor loquitur de linea in ratione mensuræ. Et vult dicere quod si linea esset infinita, non esset species quantitatis in ratione mensuræ. Non autem vult negare, non esse speciem quantitatis absolute: Quinimo hoc sæpe asserit in multis locis suæ doctrinæ.

Solutio, & explicatio.

Sed contra; quia esse mensuram est passio quantitatis; ergo si non est mensura, ergo nec linea. Respondetur, quod ut sit quantitas sufficit, quod sit mensura secundum se, vel secundum partem, vel quod sit mensurabile secundum se, vel secundum partem; quia sic illi conuenit passio. Non vero est necesse quòd secundum se totam sit mensura, uel mensurabilis, sicut terra secundum se totam non mouetur, sed secundum partem solum, & simpliciter conceditur quòd est ens mobile.

Replica.

Satisfit.

QVAESTIO XX.

An linea, superficies, & corpus sint species infimæ quantitatis.

1. Argum.

ET uidetur quòd non. Primo si daretur linea infinita illa haberet essentiam lineę, vt modo dicebamus; & tamen differret specie a linea finita; ergo linea est genus. Minor probatur; quia duo indiuidua eiusdem speciei non

M possunt

possunt differre penes finitum, & infinitum. Item nam plus differunt, quam duæ lineæ infinitæ, sed illæ differunt numero, ergo istæ plusquam numero, ergo species Et confirmatur hoc. Nā substantia infinita non potest pertinere ad prædicamentum. substantiæ ratione infinitatis, ergo nec linea infinita eadem ratione, ergo est alterius speciei saltim a linea finita. Et confirquia linea bicubita & tricubita differunt diffinitione, ergo sunt species lineæ. Et idem dicendum est de linea curua & recta.

Confir 1.

Confir. 2.

2. Argum.

Secundum argumentum. Superficies quadrata, & triangularis differunt specie, ergo. Antecedens probatur, quia aliæ sunt passiones vtriusque, & ita sunt diuersę species corporum curuum, & quadratum.

Dissoluitur quæstio.

Concl. lineæ supf. corpus sunt species specialissimæ quantitatis continuę.

REspondetuR ad hanc quæstionem breuiter, supra dictas species esse infimas, & indiuisibiles. Hæc conclusio videtur esse D. Thom. 5. Metaphysicæ, vbi supra, & est communis inter Logicos in isto capite. Et probatur. Quia in linea nulla alia ratio differentialis datur, nisi extensio in ordine ad longitudinem, ergo non dantur aliç species lineç. Consequentia probatur. Quia ad hoc, vt darentur diuersæ species, erat necessum, quod in ratione longitudinis diuersæ rationes darentur, seu differentiæ. Et probatur antecedens. Nam quæcunque alia ratio addatur lineæ, iam hæc extrahit illam a sua ratione essentiali, ergo non est differentia eius. Impossibile est enim quod longitudini addatur differentia essentialis, quæ contrahat illam ad diuersas species longitudinis, sicut nec ternario potest addi differentia, quæ contrahat illum ad diuersas species ternarij; quia lineæ ratio est vltimum essentialiter determinans quantitatē continuam ad rationem talis quantitatis, sicut differentia hominis est vltimum determinans rationem animalis ad rationem talis animalis.

Dissoluitur argumenta.

AD argumentum primum respondetur. Quod si daretur talis linea infinita vere haberet essentiam lineæ, & esset diuisibilis secundum longitudinem, quanuis sit impossibile dari, quia illa ex natura sua ordinaretur ad extendendam substantiam secundum longitudinem. Et impossibile est substantiam aliquam esse extensam secundum longitudinem infinitam in actu. Si tamen daretur, esset eiusdem speciei cum alia linea, quia illa infinitas, est infinitas secundum quid, quæ non tollit rationem rei, sicut gratia Christi infinita est secundum quid, & est in prædicamento qualitatis. Maternitas in beata Virgine est infinita secundum quid, & vere habet essentiā relationis prædicamentalis, & bene possunt duo indiuidua eiusdem speciei differre penes finitum & infinitū secūdum quid vt patet in gratia mea, & gratia Christi, habituali. Ad confir. respondetur, quod si daretur infinita substantia, illa esset simpliciter infinita, quia esset ens per se infinitum, & ita in ratione esse infiniti haberet infinitam perfectionem, vnde ad nullum pertineret prædicamentum. At vero linea infinita, esset infinita non secundum esse, sed secundum lōgitudinem, quæ est infinitas secundum quid, & ita posset esse in prædicamento.

Ad 1 argu. An linea in finita esset eiusdē speciei cum linea finita.

Ad confir. Quare linea infinita esset in prædicamento, substantia autem infinita non.

Ad secundum argumentum respondetur, quod linea curua, & recta differūt accidentaliter, & illud accidens videtur pertinere reductiue salt im ad prædicamentum qualitatis. Et ita videtur dicere Arist. in simili de numeris 5. Metaphysica de quali, & ibi D. Tho. quem vide. Ex hoc etiam manet determinata illa quæstio pro quantitate discreta, quomodo ternarius, non distinguatur in diuersas species, sed species sub alterna immediate ad omnes species numerorum atomas est numerus, & omnes aliæ species numerorum sunt infimæ. Et hæc quoniam in particulari pertractare pertenet ad Arithmeticum & Geometram, non volo

Ad 2. argu. Linea rectā & curua quō differāt specie.

Qualibet spēs numeri & spēs specialissima.

de

de his plura verba facere. Vide Euclydem in elementis.

QVAESTIO XXIII

Vtrum linea, superficies, & corpus continuentur & componantur ex indiuisibilibus.

Necessarium est hanc pertractare quæstionem, vt sciamus an sit verum lineam esse extensam & diuisibilem secundum longitudinem, & superficiem, secundum latitudinem, & corpus, secundum profunditatem. Nam si ex indiuisibilibus componuntur, non possunt hanc habere extensionem. Et videtur, quod non
1. Arg. continuentur per indiuisibilia. Primo talia indiuisibilia non dantur, ergo. Probo antecedens. Nam punctum terminatiuum lineæ non datur, nec continuatiuum, ergo nullum punctum datur. Probo antecedens quo ad primã partem. Nam etiam si non ponatur illud punctum, linea manet terminata, ergo illud superflue ponitur. Antecedens probatur, quia manebit, nec maior nec minor, ergo. Quod vero non sit necessariũ ponere continuatiuum probatur, quia partes lineæ se ipsis continuantur, ergo.

2. Argum. Secundum argumentum. Si dantur hæc puncta continuatiua, sequitur quod dentur infinita puncta in continuo realiter inter se distincta quia continuum habet infinitas partes. Quod si hoc concesseris, ergo etiam in multitudine poterit dari infinitũ in actu, quia omnia inconuenientia, quæ dantur posita multitudine infinita sequũtur posita multitudine infinita punctorum realiter distinctorum.

3. Arg. Graue. Tertium argumentum. Si dantur lineæ continuantes superficiem secundum latitudinẽ, sequitur quod in actu dentur infinita indiuidua speciei alicuius, scilicet lineæ, hoc autem est ab surdum; ergo. Probo sequelam. Nam sicut lineæ partes continuantur punctis: ita partes superficiei lineis, sed sunt infinitæ partes superficiei, quia est diuisibilis in infinitum, ergo sunt infinitæ lineæ actu, & realiter distinctæ: quia distinguuntur a parte superficiei, ergo inter se. Hoc autem est falsum, vt probatur 3. Physicorum, & idẽ de superficiebus respectu corporis, dici potest. Et nota bene hoc argumentum.

Quarto, nullum est subiectum, in quo possit esse huiusmodi punctum, ergo nec dari potest tale punctum. Et idem de linea dicendum est. Et consequentia probatur. Quia punctum, & linea sunt accidens, & ita in subiecto debent esse. Antecedens probatur, quia illud, subiectum est diuisibile, vel, non. Non primum quia est improportionatum subiecto & sicut albedo nõ potest subiectari in angelo, quia non habent proportionem, ita neque punctum in subiecto diuisibili. Vel est in indiuisibile, & hoc non, quia nullum tale subiectum potest dari, quia nec erit substantia nec accidens, vt de se patet, ergo. 4. Argu.

Quinto arguitur authoritate Arist. lib. 3. Metap. cap. 5. tex. 17. qui dicit, Sicut Mercurius non est in rudi lapide actu sed potentia, ita est superficies in medio partium corporis, ergo ex Aristot. sententia non dantur continuatiua actu existentia Nam eadem ratio est de punctis & lineis. &c. Et D. Tho. opusc. 39. in hęc verba ait. In linea sunt puncta quidem duo actu, vt eius termini, qui cadũt in eius diffinitione, & infinita alia in potentia secundum quod ipsa in potentia diuisibilis est in infinitum, ergo secundum D. Thom. non dãtur puncta continuantia actu, quia q̃d est in potentia, continuare non potest, est enim necessaria existentia ad continuationem, quia continuatio exercitium quoddam est, quod ex necessitate præsupponit existentiam eius, quod continuat. 5. Argu.

Sexto Detur per diuinam potentiã corpus perfecte Sphericum, super corpus perfecte planum, & si tangit in 6. Argu.

puncto moueatur successiue perfecte sphericum per planum, ita vt eodem puncto ducatur & lineam constituat si tangit in puncto, quando quiescit, sequitur quod nunquam possit moueri motu continuo, quod est contra experientiam, ergo non tanget in puncto,& per consequens non dantur talia indiuisibilia. Probatur illa sequela, quod nunquam possit moueri. Quia dum deserit punctum, aut est in parte diuisibili, aut in indiuisibili, immediate non potest esse in parte diuisibili, quia in diuisibile non potest esse in indiuisibili parte, ergo immediate est in indiuisibili, & sic vlterius progrediendo. Ex quo sequitur, quod non moueatur motu continuo, quia in motu continuo pars diuisibilis debet acquiri. Sequitur etiam, quod dentur pūcta immediata quod est impossibile, alias linea conponeretur ex indiuisibilibus. Et confir. hoc argumentum. *Confir. 1.* Nam si illud punctum, quod tangit perfecte planum mouetur, ergo imme diate deserit illud punctum,& adquiret aliud punctum, non enim potest aquirere lineam, ergo illa duo puncta sunt immediata, ergo componitur linea ex indiuisibilibus. Dices quod acquiret lineam, contra, quia indiuisibile non potest acquirere locum diuisibilem,& ita debet acquirere aliquid indiuisibile. *Solutio. Impugnat.* Et cōfir. secundo. Nam quod mouetur motu continuo, partim est in termino, a quo,& partim in termino, ad quem, sed punctum mouetur cō tinuo, ergo partim est in termino, a quo,& ad quem. Maior patet. 6. Physico. minor probatur, quia mouetur globus motu continuo, ergo omnia, quæ sicut in illo motu continuo mouentur, ergo et punctum, maxime cum punctum habeat positionem in continuo,& sit in linea, sed hoc est impossibile, quia cum non habeat partes, non potest esse partim in termnio, a quo & ad quem, ergo ex necessitate suppositio, puod moueatur debet habere partes, fictitium ergo est dicere omnino esse indiuisibile. Vide alia argumenta in Soto 6. Physicorum. quæst. 1. *Confir. 2.*

Praambula ad quæstionem.

In hac quæstione sunt variæ doctorum sententiæ. Durādus 2. distinct. 2. quæst. 4.& Greg. 2. d. 2. quæst. 2. art. 1. & Ocham in logica capite de quantitate dicunt, quod in quanto est vera longitudo,& latiudo realis,& profunditas, sed dicunt in corpore non dari latitudinem, nec longitudinem realiter inter se & a corpore distinctā nec formaliter. Sed corpus per se habet omnes has dimensiones, &, prout consideratur a nobis vt solum habens longitudinem vocatur linea, vt vero consideratur a nobis cum longitudine, & latitudine vocatur superficies, punctū vero a nobis concipit per modum positiui in re tamen est quid priuatiuum. Sed hæc sententia falsissima est, quia sequeretur non esse tres species quantitatis, lineam, corpus, & superficiem, quia iste autor solum asserit esse gradus eiusdem speciei, sicut concipimus in homine gradū vitæ & sensibilis, &c. Alij dicunt dari puncta,& lineam, & superficiem non continuantes, sed terminantes. Alij quod puncta sunt aliquid per operationem intellectus confictum. Sed nihilominus pro rei explicatione. *Controuer. 1. Opinio. 2. Opinio. 3. Opinio.*

Dissoluitur quæstio.

Sit prima conclusio. Nulla quantitas continua componitur ex indiuisibilibus. Hæc conclusio est expressa Aristot. 6. Physi. vbi hæc conclusio latissime disputatur. Et probatur nunc breuiter. Nam vnum indiuisibile additum alteri non facit maius extensiue, ergo linea non componitur ex indiuisibilibus. Antecedens probatur. Nam vnum indiuisibile additum alteri, vel attingit illud secundum se totū, vel secundum partem. Non secundum partem, quia indiuisibile est, quod non habet partes; nec secundum se totum, alias essent in eodem loco; & ita non augeretur quantum compositum ex illis. *1 Conclusio An quantitas cōtinua cōponatur ex indiuisibilibus. Probatur 1. Probatur 2*

lis. Præterea. Si linea composita ex 5. punctis, est maior, quam composita ex 4. sequitur, quod possit diuidi in duas medietates maiores, quam antea, sed hoc est impossibile; ergo & illud, ex quo sequitur Probatur minor, quia pũctum additum non habet partes; ergo linea ratione illius nõ potest diuidi in maiores partes; ergo non facit maiorem, ergo linea non componitur ex indiuisibilibus.

Prob. 3. Tertio Quia si linea componitur ex indiuisibilibus, sequitur, quod circulus maior, & circulus minor essent æquales. Consequens est falsum, ergo. Patet antecedens. Falsitas consequentis probatur. Quia quod est maius altero, non est æquale illi, ergo circulus maior, non est æqualis minori. Patet consequẽtia. Nam illa dicuntur ęqualia, quę habent totidem partes: ergo si circulus minor habet tot partes ac maior, erũt ęquales. Sed quod habeat tot partes ęquales probatur, quia circulus minor habet tot puncta, ac circulus maior. Sed puncta sunt partes, ex quibus componitur linea in hac opinione, ergo habet tot partes. Probatur maior, quia à quacunque parte circuli maioris deducamus lineam ad centrum, inueniemus in circulo minori inclusio in maiori punctum, in quo illa linea terminatur, ita vt à nullo pũcto circuli maioris possit deduci linea, cui non correspondeat alterum punctum in circulo minori. Et hoc argumentum conuincit de partibus ęqualibus. Nam licet corpus minimum habeat tot partes sicut maius proportionales, non tamẽ tot partes ęquales Hic vero probatur, quod habeat tot partes ęquales quia puncta ęqualia sunt. Prob. 4. Pręterea, nã sequitur si linea componitur ex indiuisibilibus, quod motus tardissimus non plus temporis consumeret in transeũdo aliquod spacium, quam motus velocissimus, hoc autem patet esse falsum, ergo. Nam si detur linea constans duobus pũctis, per quam moueatur motus tardissimus, & velocissimus, tunc in eodem temporis spacio, in quo motus velocissimus transiuit medietatem illius lineę, transit etiam motus tardissimus. Nam illa pars est indiuisibilis scilicet vnum punctum. Et necessarium est consumendum vnum instans à motu quolibet in illius transitu, nec magis, nec minus. Et idem est dicendum de alia parte & sic de tota linea, ergo in eodẽ tempore quo motus velocissimus transit transibit tardissimus. Prob. 5. Pręterea ex Aristo. 6 Physicorum, qui dicit continuum esse diuisibile in semper diuisibilia, quod esset falsum, si linea componeretur verbi gratia, ex decem punctis quia nõ posset diuidi nisi in decem partes. Vide alias probationes iu Soto vbi supra lib 6. Physicorum, & Pererius adducit 20. rationes pro hoc probando. Et hanc nostram conclusionem asserit expresse D. Thom. opusculo 36. in primo Posteriorum lectione. 10. colum. 1. in quibus locis diffinit punctum esse de diffinitione lineę non autem de essentia, sed si esset pars conponens esset de essentia, ergo. Et in quodlibet. 7. artic. 9. ad secundum dicit: Punctum additum lineę non facit maius, nec remotũ facit minus. Et idem dicit. 3. Metaph. lectione. 12, ergo non componunt lineam, alias additum augeret illam sub tractum diminueret. Vide 1. part. q. 85. artic. 3. ad secundum. Obiect. diffi. cilis. Sed contra conclusio. est argumẽtum. Si detur globus perfectè sphericus, & moueatur per aliquam lineam, tunc globus cum transeat per totam lineam, necessario debet tangere illam, & non secũdum aliquam partẽ planam, alias non esset perfecte sphericus, ergo tangit illam aliquo indiuisibili, ergo tota linea est cõposita ex indiuisibilibus. Probatur hęc vltima consequentia. Quia globus tangit lineam totam aliquo puncto indiuisibili, ergo id, quod tangitur in linea est indiuisibile. Probatur consequentis; Quia tangens & tactum debẽt proporcionari, ergo si tangens lineam est aliquid indiuisibile, & tactum, maxime quia totum quod est in linea tangit cum totam pertransit, & non tangit nisi punctũ, ergo in linea non est aliquid, quod non sit punctũ. Sed hoc argumẽtum difficile hic est soluendum. 1. Solutio. Omissis multis solutionibus quorũdam impertinentium Philosophorum respon detur

detur à quibusdam primo quod nō omne tangit id, per quod mouetur. Hoc enim solum est verum de motu per se, non de motu per accidens. Sicut anima quia non mouetur per se, sed per accidens ad motum corporis, non tangit omne id, per quod transit, ita etiã cum punctum non moueatur per se, sed per accidens ad motum corporis, non tangit omne id, per quod transit, & ita non tangit in puncto totam lineam. Sicut enim per accidens aliquis potest moueri motibus contrarijs; Vt si nauis moueatur orientem versus potest qui defertur naui moueri versus occidentem, quia per accidens mouetur versus orientem, & iste motus reperitur in cœlis, ita potest punctum, quia per accidens mouetur non tangere omne punctum. Itaque quia primũ quod mouetur est corpus, corpus tangit totum locum, & ad eius tactum & motum mouentur omnia quæ sunt in corpore. Secundo respondetur, quod quando globus permanenter planum tangit in aliquo indiuisibili tangit, in successione vero tangit in aliquo diuisibili, sicut ego per planum tango primo quantitatem vnius palmi, successiue vero tango quantitatem multo maiorem, & proportio debet esse in primo tactu, non in successiuo. Hæc argumenta probant etiam superficiem, non componi ex lineis, neque corpus ex superficiebus.

An nō mobile tangat id per quid mouetur.

2. Solutio. Anglob tãgat planum in indiuisibili vel diuisibili.

3. Concl. An indiuisibilia vere dantur in quantitate continua.

Secunda conclusio. Hæc indiuisibilia vere dantur in quantitate continua, itaque in linea dantur puncta, in superficiebus lineæ, in corporibus superficies. Hęc conclusio communis est inter omnes Philosophos, Methaph. & Logicos. hanc tenet Aristot 6. Physicorum & multis alijs in locis, & D. Tho. locis supra citatis, & illam tenent eius discipuli. 2. distinct. 2. quæst. 2. artic. 3. & 3. distinct 18. quæst. 1. artic. 3. Sonci. 5. Metaph. quæst. 20. & Soto, & Caiet. in præd quantitatis Alexand. Alensis. 3. Metaph. Videatur Burleus 1. Physicorum tex 5. & Aristot. in hoc cap. & 3. Physicorũ cap. 3. & 1. de anima tex. 70. vbi dicit, quod puncta habent positionem in continuo, ergo sunt. Et probatur ratione. Nam hæc est differẽtia inter continua, & contigua, quod cõtinua sunt, quorum vltima sunt vnũ, & contigua, quorũ vltima sunt simul, si autem sunt vltima sunt priuationes, & non positiuum aliquid non possunt istæ diffinitiones verificari, quia priuationes non sunt simul, ergo ista puncta sunt aliquid reale, nam quando dicimus quod sunt indiuisibilia, volumus dicere quod sunt aliquid reale Præterea, nam sequeretur, quod si non sunt aliquid reale, sed priuatiuum verbi gratia, punctum priuatio vlterioris extensionis in linea, & linea priuatio vlterioris extensionis secundum longitudinem in superficie & superficies priuatio vlterioris extensionis profunditatis in corpore, quod partes lineæ & superficiei & corporum essent contiguæ & non continuæ, hoc est falsum, ergo. Probatur sequela: Quia illæ duæ partes, vt partes sunt intelliguntur, cum priuatione vlterius extensionis, quia vna pars non est alia, & sic vt est maior intelligitur quod vlterius extendatur. Sunt ergo continuæ quia habent vnum terminum cõmunem vtrique Et ita duæ lineæ, quæ coniunguntur secundum vltima non sunt vnum continuum, quia habent duos terminos. Et si dicas duo indiuisibilia non possunt esse simul; ergo nec duo puncta, distinguo antecedẽs. Duo indiuisibilia intrinseca, fateor, duo in diuisibilia, quæ non sun intrinseca, nego. Et confir. hoc, quia tactus fit in punctis sępissime & in lineis, & superficiebus, ergo sunt aliquid reale, quia in aliquid rationis non fit tactus. Quod vero punctum sit probatur quia perfecte sphericum, vt dictum est tangit aliquid reale. Et hoc asserit Arist. lib. 1. de. anima cap 1. & Euclydes in elementis lib. 5. propositione 16. Quod si dicas, quod tangit in plano, ergo, iã non est perfecte sphericum. quia linee ductæ a centro ad circumferentiam non sunt æquales, nec est credibile, quod nõ se tangunt illa duo corpora, quia si sphericum corpus esset graue, impediretur a plano ne descenderet, ergo per contactum. Et confir. quia si detur

Probatur 1

Probatur 2

Obiectio.

Solutio.

Quō duo indiuisibilia possint esse simul.

Confir.

detur pyramis perfecta, & tangat cor- corpus perfecte planum, ex necessitate tangit in puncto alias non esset per fecta pyramis, ergo Et præterea, quia si auferantur puncta continuatiua duas medietates lineæ, illæ non manerent continuæ, sed contiguæ, ergo dantur talia puncta. Capreolus dicit non posse auferri illa puncta, quia statim pullularent alia. Sed ponatur vt possibile. Nam hoc modo non disputamus, certe manerent discontinuæ. ergo antea per puncta continuabantur. Nam quid faciebat continuationem illarum partium realiter distinctarum, in ratione partis, nisi puncta? Præterea quelibet linea a parte rei est realiter terminata, ergo realiter habet terminum, ergo terminus est realis non diuisibilis, ergo indiuisibilis; ergo est punctũ. Nã pũctũ sm Euclidem prima propositione, est cujus pars non est. Nec sufficit dicere, quod linea terminatur per negationem vlterioris diuisionis, quia hæc negatio debet fundari in aliquo vel diuisibili, vel indiuisibili. Non diuisibili, quia illud non potest fundare negationem indiuisibilis, ergo aliquo indiuisibili, & hoc est punctum sicut humanitas Christi non terminatur negatiue, sed positiue per suppositalitatem seu personalitatem, de linea probatur, quod detur, quia si detur corpus perfecte quadratum, & attingat corpus perfectum planum, tangit illud in linea, alias non esset perfecte planum, & idem de duobus corporibus perfecte planis. si se tangunt tanguntur quidem secundum superficiem & non secundum profunditatem, ergo datur superficies indiuisibilis secundum profunditatem. Præterea corpus opacum, & transparens recipiunt lumen, sed opacum solum in superficie transparens etiam in profunditate, ergo datur superficies indiuisibilis secũdum profunditatem, alias omne corpus esset perspicuum & transparens. Præterea. Locus & locatum sunt æqualia, sed nõ secundum aliquid diuisibile secundũ profunditatem, ergo sunt aliquid indiuisibile secundum profunditatem, & sunt æqualia secundum superficies, ergo superficies sunt indiuisibiles secundum profunditatem: ergo. Et hoc argumentũ magis cõuincit, si dicatur ꝙ corpus & locatũ sunt realiter ęqualia, & nõ solũ imaginarie. Et confir. Quia si nõ danť ista indiuisibilia, piret oĩs demonstratio geometrica, vt patet ex Euclide, q incipit suas demõstrationes à puncto, & linea, & superficie, & corpore, & dicit punctum esse, cuius partes non sunt, & lineam esse longitudinem clausam duobus punctis &c. ergo. Præterea in successiuis datur indiuisibile terminans, ergo & in continuis. Antecedens patet. Nam terminat tempus instans. Consequentia probatur. Nam ideo datur indiuisibile terminãs, quia sunt partes terminabiles, sed etiã sunt partes terminabiles in linea, ergo Et probatur. Quia in toto Metaphysico datur terminus terminans, vt differentia, & in Physico similiter, scilicet, forma, ergo in toto Mathematico debet dari terminus qui sunt supra assignati. Alias rationes colliges ex Diuo Thom. vbi supra, & ex Doctoribus supra citatis. Istæ sufficiant modo, quia istis temporibus aliqui hæc indiuisibilia auferunt.

Sed est contra argumentum, quia ista puncta non sunt partes essentiales lineæ, nec integrales, nec accidentia lineæ, nec propriæ passiones, ergo nullo modo dantur. Consequentia est clara & prob. antecedẽs. Quod non sint partes integrales nec essentiales, iam patet. Quod non sint accidentia probatur, quia linea sine illis nec esse, nec intelligi potest. Dicunt aliqui, quod sunt modi lineæ, sed contra quia rem in suo esse constitutam præsupponit modus, cum sit adiacens rei determinatio, sed puncta non præsupponunt lineam in suo esse constitutam, & idem de alijs continuatiuis, ergo. Probatur minor, quia non potest intelligi lineam habere partes actu sine punctis actu, & habere partes in potentia sine punctis in potentia. Aliqui dicunt lineam posse intelligi habere partes vnitas sine pũctis, non tamen continuatas. Sed hæc solutio est ridicula. Quia puncta continuare partes lineæ nihil est aliud, quã

ca

Prob. 3. *Probatur 4* *Quid sit pũctus secundũ Euclidẽ* *Probatur 5* *Probatur 6* *Confir.* *Probatur 7* *Obiect. 1. Quõ se habeant indiuisibilia in quantitate continua. Controuer. 1. Opinio. Impugnat.* *2. Opinio similiter impugnatur.*

ea vnire:nam discontinuatæ partes nõ sunt vnitæ. Et ideo respondetur ex Diuo Tho. quod est de defitione lineæ punctum. Sicut enim filius est de definitione patris, quia essentia patris sine termino intelligi non potest, licet nõ sit pars essẽtialis, vel aliquid huiusmodi, ita punctum est definitione lineæ. quia sine illo intelligi non potest, sicut nec potentia sine obiecto, & est de essentia illius, vt continuatiuum, vel vt terminatiuum lineæ.

3. Opin. D. Tho. defenditur.

Obiectio 2. An punctũ moueatur per accidẽs ad motum corporis.

Secundo sic. Si datur punctum indiuisibile; ergo datur in centro globi perfecte Spherici Et si sic, sequitur, quod si moueatur corpus, quod moueatur punctum, quia impossibile est aliquod totũ moueri, & non moueri omnia, quæ sunt in illo, saltem per accidens, sed hoc est falsum, ergo. Nam moueatur in eodem loco globus circulariter, tunc non mouetur centrũ, quod est punctum; Quia nec secundum partes, cum non habeat illas: nec secũdum se totum, quia totum non mutat locũ, ergo. Respondetur, quod non mouetur centrum, quia est incapax motus illius circularis, quia nec secundum partem, nec secundum se totum, cum maneat fixus ex eo, quod circa ipsum fit motus.

Solutio.

Obiectio 3. An punctus sit causa cõtinuationis partium lineę & in quo genere. Solutio.

Tertio. Si punctum continuat lineã, & linea superficiem, ergo in aliquo genere causæ, sed in nullo datur, quia non materialis nec formalis, nec efficiens, nec finalis. Respondetur, quod in genere causæ formalis partes continuat, & vnit, quia per puncta sunt formaliter continuatæ, & vnitæ. Est enim continuatio formalis partium & vnio. Alia argumenta hic fieri possent, quæ magis Physicam concernunt, ideo omittantur modo vsque ad 6 Physicorum.

3. Concl.

In linea sũt infinita puncta non tamen infinita entia.

Tertia conclusio. In linea sunt duo puncta realiter diuisa, scilicet, terminatiua, & continuatiua, & sunt multa alia puncta, scilicet infinita in potentia secundum quod ipsa est diuisibilis in infinitum. Hæc conclusio est T. Thom. opusculo, 36. capit. 4. Sed sensus illius est, quod sunt plura puncta in linea, & infinita puncta; sicut sunt infinitæ partes. Nõ tamen sunt infinita entia: quia illa partes idem esse habent. Itaque nõ sunt realiter tanquam duo entia distincta illa puncta inter se, sicut de partibus dicimus, nam etiam si infinitas partes concedamus reperiri in continuo, sed non concedimus vllo modo reperiri infinita entia. Probatur, quod sint puncta realiter distincta in ratione pũcti. Et idem dicendum de alijs indiuisibilibus inter se. Nam partes continuatæ per puncta realiter distinguuntur in ratione partis, ita quod vna pars non est alia, ergo & puncta continuantia illas partes, ita quod vnum punctũ non est aliud. Probatur consequentia; Quia sunt in partibus realiter distincta in ratione partis, ergo ipsa puncta sunt eodem modo realiter distincta. *Probatur.*

Præterea; Nam vnum punctum continuans hanc partem A. verbi gratia nõ continuat aliam partem B. quæ distat ab illa per aliam partem intermediã; ergo ab illo realiter distinguitur. Non tamen est concedeudum, quod sunt diuersa entia, quia non habent diuersum esse. Ita asserit D. Thom. 4. sententiarũ distinct. 10. articulo. 3. ad. 1. Vnde quod libero. 1. quæst. 10 art. 1 dicit, quod diuisio potentialis facit plures vnius corporis partes, sed actualis diuisio facit plura corpora Vbi dicit D. Tho. quod ex eo, quod continuum in plures potest diuidi partes, habet plures partes, quia nihil diuiditur nisi habeat partes. Actualis verò diuisio facit plura corpora; quia sequitur ad illam diuersum esse, & ita facit plura entia. *Probatur:*

Præterea probatur conclusio. Quia in linea sũt plura puncta. (Et idem de aliis continuatiuis est dicendum) sed vnum punctum non est aliud, vt de se patet, nec componit alterum, ergo est distinctũ ab alio. *Prob 3.*

Et confirmatur. Nam punctum quod est in hac parte lineæ habet diuersam positionem à puncto, quod est in alia, ergo est distinctum punctum. *Confir.*

Præterea, Punctum continuans hanc partem. A potest remanere destructo pũcto continuante partem. C. ergo sunt realiter distincta. Consequentia est euidens, quia idem formaliter destrui, & remanere est impossibile. Antecedens patet; *Probatur*

patet. Nam destructa illa parte destruuntur puncta, quæ sunt in illa, sed potest illa pars destrui sine alia, ergo. Quod verò puncta à linea, & linea à superficie, & superficies à corpore formaliter distinguantur, non eget probatione, quia tres illæ dimensiones sunt diuersæ species quantitatis, vt supra probatum est, ergo distinguuntur formaliter. Punctum etiam habet diuersã formalitatem, siquidem directe non ponitur in prædicamento quantitatis, ergo. An vero distinguãtur, tanquam res a re, probabilius videtur, quod sic, licet hoc non sit omnino certum, & est difficile hoc determinare. Sed contra; Nam si puncta realiter distinguuntur inter se & a linea, sequitur, quod possit Deus separare hanc multitudinem punctorum, & consequenter linearum, & consequenter superficierum, & ita darentur infinita entia in actu. Respõdetur, negando sequelam, quia hoc implicat; sicut non valet, partes distinguuntur realiter inter se, ergo Deus potest illas collectiue separare, neganda est consequentia propter implicationem, sed de hac materia iterum in prædicamento relationis redibit sermo.

An puncta, quæ sunt actualiter in linea distinguantur realiter inter sese & a linea. Vtraq. pars probabilis affir. probabilior. Instantia. Solutio.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur, quod si non ponatur aliud punctum terminatiuum, linea non manet terminata positiue, sed manebit terminata negatiue, id est, non infinita, sed casus est impossibilis, non enim potest illud punctum auferri. Et dato, quod auferretur statim resultaret aliud punctum terminans intrinsece lineam. Sed quamuis intelligeremus non habere punctum illud, nõ est infinita positiue, sed negatiue, id est, non finita intrinsece. Ponitur ergo punctum illud ad terminandam lineam intrinsece, nec partes lineæ se ipsis continuari possunt, quia est ratio formalis, seu forma continuans punctum, vel saltim est necessarium, vt quid intrinsecum ad continuationem partium lineæ, sicut linea est necessaria ad continuationem superficiei partium.

An linea si ne punctis terminaret terminata, seu finita.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod dantur infinita puncta, sicut dantur infinitæ partes in continuo. Nec hoc est inconueniens, quia non sunt infinita entia. Sed de hoc dicetur latius 3. Physicorum.

Ad 3. Ad tertium, quod habet plus difficultatis respondetur, quod sicut non est inconueniens, quod dentur infinita puncta, ita non est inconueniens quod dentur infinitæ lineæ in potentia, quæ actu sunt continuantes superficiei partes, non tamen actu sunt entia: quia non habent distinctum esse ab esse superficiei, sicut pars non habet distinctum esse ab esse totius, esset autem inconueniens, quod actu dentur infinita indiuidua actu existentia per propriam existentiam.

Ad 4. Ad quartum respondetur, punctum proxime esse in partibus lineę, quas cõtinuat, & lineam in partibus superficiei, superficiẽ in partibus corporis quãtitatiui, corpus autem de prædicamẽto quantitatis in substantia. Vnde hæc indiuisibilia non habent immediatum subiectum.

In quo subsistentur pũcta & alia indiuisibilia.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod Aristoteles in illo loco vult dicere idem prorsus, quod D. Thomas asserit. Nimirum puncta terminantia lineam esse quidem actu continuantia non potentia, quia quando diuiditur continuum resultant duo puncta, & duæ superficies, & cætera actu per illam diuisionem, quæ quidem antea non erant. Nã si erant actu, ergo actu erant immediata. Nam non fiunt ex diuisione lineæ, & inter vnam & aliam nihil mediabat, nec ex vna fiunt duæ, alias essent indiuisibiles. Sed solum erant in potentia, vt iam explicuimus Vide D. Tho. ibidem Sicut enim figura Mercurij non erat in ligno actu, sed in potentia, ita illæ superficies non erant actu, sed in potentia. Et lineæ in potentia diuisæ, & actu non diuisæ non repugnant, vt patet in partibus corporis, quæ sunt actu partes, & non actu entia & diuisa. Et si dicas, actu esse & in potentia esse repugnat eidem secundum idem, sed linea

Quõ pũcta continuantia sint in linea actu vel potentia.

Obiect. diffi cilis. nea actu est linea, quia actu est continuatiuum partium superficiei, nam partes superficiei sunt actu terminatæ, & non nisi per lineã; ergo est actu linea, & non in potentia, consequentia patet, quia impossibile est, quod sit aliquid actu terminans, & non sit actu: *Solutio.* Respondetur, quod superficies, quæ est actu, habet actu lineas, terminantes, & lineæ terminantes actu habent puncta actu, non tamẽ est necesse, quod puncta actu habeant distinctum esse actu a linea, & linea actu a superficie actu, vt supra diximus. Superficies in potentia habet lineas in potentia & puncta in potentia: Et hoc voluit angelicus Doctor asserere. Fateor quod est difficile argumẽtum, sed soluat melius, qui melius scit hanc difficultatem.

Ad 6. Quõ pũctũ mouetur ad motum corporis. Ad sextum argumentum respondetur, quod punctum mouetur per accidẽs, & illud sufficit, vt non debeat per se locum adquirere, sed illud adquirit locum per se, quod per se mouetur, sicut anima mouetur ad motum hominis motu continuo, & tamen ipsa nõ adquirit locum per se, nec deserit locũ per se, sed deserit ad desertionem illius, quod per se mouetur, & adquirit ad adquisitionem illius. Et per hoc patet ad reliquas replicationes, de quibus latius in physicis. Et hæc de hac quæstione, nam de imperfectis speciebus continuæ quantitatis infra dicetur.

QVAESTIO XXIV.

Vtrum quantitas discreta sit aliquid extra animam, an solum habens esse per operationem intellectus.

1. Argu. T probatur, quod sit aliquid rationis. Nam Aristoteles 5. metaphysicæ dicit non esse numerum sine numerante, sed numerans est intellectus, ergo numerus pendet ab intellectu, ergo est aliquid rationis. Consequentia vltima patet, quia entia realia esse habent seclusa operatione intellectus, & in hoc ab entibus rationis distinguuntur.

Secundum argumentum: Partes quãtitatis discretæ nõ sunt aliquid reale, ergo nec tota quantitas consurgens ex illis Consequentia patet, & probatur magis, quia totum a suis partibus non distinguitur, ergo, si partes sunt aliquid rationis, & totum consurgens, sicut si partes essent accidens totum esset accidens, & si partes essent substantia. Probatur primum antecedẽs, quia quantitas discreta resultat & componitur ex vnitatibus, sed vnitas non est aliquid reale, ergo. Probatur minor, quia vnitas dicit negationem diuisionis formaliter, sed negatio diuisionis est aliquid rationis, ergo. Maior probatur, quia vnitas conuenit cum ente, & differt ab illo per indiuisionem, ergo indiuisio est formalis ratio vnitas. *2. Argu.*

Tertium argumentum. Quoties aliqua plura componunt aliquid totum, illa plura vniuntur aliqua forma reali, vel rationis, sed plures vnitates quando componunt ternarium non vniuntur in aliqua forma reali, ergo in forma rationis, est igitur numerus aliquid rationis. Probatur minor. Nam si sit vnitas vna Parisijs altera Salmanticæ, vere componunt binarium, sed inintelligibile est, quod res tam distantes vnum reale cõponãt, & vna forma realis sit in rebus ita distantibus, ergo. *3. Argu.*

Quarto, ternarius, verbi gratia, componitur ex tribus vnitatibus, secundum quod vna est prima, alia secũda, alia tertia, sed quod sint prima, secun. & tertia est per operationem intellectus, ergo. Minor probatur. Nam potest intellectus modo facere hanc vnitatem primam, & modo vltimam, ergo hoc non conuenit illi realiter, nam si realiter esset prima non posset esse vltima, nec secunda. *4. Argu.*

Quinto. Numerus est multitudo facta per vnum; sed multitudo dicit negationem vnitatis, quæ est aliquid rationis; ergo numerus formaliter includit, vt genus aliquid rationis, & cõ *5. Argu.*

sequen-

sequēter nō poterit esse aliquid reale.

6. Argu. Sexto: Quia si datur numerus a parte rei sine operatione intellectus sequitur, quod in duobus binarijs hominū, & equorum daretur infinitas numerorum, hoc est absurdum & falsum, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Quia dato iam hoc binario, esset alius numerus, scilicet, bicarius illorum binariorum, quem posuimus in principio, & etiam esset ternarius binariorum, & rursus quaternarius binariorum, & sic in infinitum; Nam semper idem numerus auget numerū cum alijs.

7. Argu. Septimum argumentum ex D. Tho. 1. part. quæst. 30. arti. 1. ad 4. vbi sic dicit, quod numerus est duplex, scilicet, numerus simplex & absolutus, vt duo, & tria & est numerus qui est in rebus numeratis, vt duo homines, duo equi. Si igitur indiuinis accipiatur numerus absolute siue abstracte, nihil prohibet in eo esse totum & partem, & sic non est nisi in acceptione intellectus nostri. Non enim numerus absolutus a rebus numeratis est, nisi in intellectu. Si autem accipiamus numerum pro ut est in rebus numeratis, sic in rebus quidem creatis, vnum est pars duorum, & duo trium, & sic non est in Deo, quia tantus est Pater, quanta tota Trinitas, & idem dicit articulo 2. ad 5. ergo secundum diuum Thomam numerus formaliter est aliquid rationis, siquidem non est nisi in intellectu.

Decisio quæstionis.

Conclus. Numerus prædicamētalis est aliquid reale existens extra animā. Sit conclusio. Numerus prædicamentalis est aliquid reale existens a parte rei sine opere intellectus. Et idem est etiam dicendum de numero transcendentali. Sed modo probatur de numero prædicamentali. Nam habetur a *Probatur 1.* D. Thoma 5. metaphycæ capite de quantitate, & supra dicto opusculo, & expresse illā tenet angelicus Doctor 1 part. quæst. 30. art. 3. in corpore, & in solutionibus argumentorum. Nam sæpissime dicit, quod numerus est species quantitatis. Tunc sic, ergo est aliquid reale. Probatur consequentia, quia quantitas est aliquid reale, & genere existente reali species debent esse aliquid reale, quia genus reale non potest determinari nisi per differentiā realem, quia perfectio & perfectibile debent esse eiusdem rationis. Et confirmatur, nā impossibile est, quod genus *Confir.* rationis habeat species reales, ergo impossibile est, quod genus reale habeat species rationis. Secundo. Quantitas discreta est sensibile commune, *Probat. 2.* sed omne sensibile commune est aliquid reale, ergo quantitas discreta est aliquid reale. Maior patet ex Aristote le 2. de anima. Et probatur, quia sentitur communiter. videmus enim numerum & quantitatem. Minor probatur, quia potentia materialis non percipit aliquid rationis. Tertio: Obiectū Arith *Prob 3.* meticæ est aliquid reale, quia est scientia realis, vt distinguitur a scientia rationali, sed numerus est obiectum arithmeticæ, ergo est reale. Quarto, quia *Prob 4.* numerus non dicit actualem ordinem ad numerationem, sed potentialem, ergo ex hoc nō sequitur quod sit aliquid rationis, quia numeratio intrinseca potentialis bene potest esse aliquid reale, sicut visibilitas & intelligibilitas rerum intrinseca, aliquid reale est. Prætera. Nam quod binarius habeat tot *Prob 5.* entitates non dependet ab intellectu, nam antequam sit intellectus operans, Petrus & Ioannes sunt duo homines, ergo nec ratio numeri est habens esse per operationem intellectus. Et hæc conclusio, est demonstrata. Et idem dicendum est de quantitate discreta trāscendentali, nisi sit illa quantitas transcendentalis entium rationis, vt duarum relationum rationis, quia tunc est aliquid rationis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1 An detur numerus sine numerā te. Ad primum argumentum respondetur Primo, quod Aristot. vult dicere, quod non datur numerus, quin detur numerans, possibile saltim. Vel secundo respondetur Aristotelem velle dicere, quod numeratio in actu requirit intellectum actu numerantem, & ita numerus actu numerans dicit

actionem intellectus numeranti a per illum. Hoc autem est accidens numeri. Sed prima solutio est verior, & videtur esse D.Thomæ capite de quanto, vbi dicit, quod sit esset multitudo infinita, nō esset numerus, quia infinitum numerari non potest. Sed cum impossibile sit, quod detur numerus infinitus illo posito sequeretur, quod esset numerus. vt patet ex hypothesi, & quod nō esset numerus, quia numerus dicit multitudinem finitam cum omnis numerus sit mensurabilis per vnum.

Duæ expositiones, sed prior melior

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod partes numeri, & forma numeri sunt aliquid reale. Forma enim, verbi gratia, binarij quid reale est, & partes eius. Nam vnitates quantitatiuæ dicūt ens quantum indiuisum, seu vt stat sub indiuisione, sicut supra dictum est de passionibus entis. ut asserit D. Tho. loco proxime citato primæ partis. Vnde quæst. 11. primæ partis articulo 1. in corpore dicit, quod vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rem supra ens, sed vnum, quod est principium numeri aliquid addit supra ens ad genus quantitatis pertinens. E articulo. 2 ad. 2. dicit, quod vnitates non component multitudinem secundum id, quod habent de indiuisione, sed secundum id, quod habent de entitate. Itaq; illa vnitas pro entitate de prædicamento quantitatis, quatenus stat sub indiuisione numerum cōstituit, non vero ipsa indiuisio: & illud quid reale est.

An partes vel forma numeri sint aliquid reale

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod quia hæc compositio est metaphysica, bene potest fieri ex partibus ita distantibus, & vna forma est in pluribus subiectis partialibus. Sicut relatio paternitatis refert ad terminum etiam si distet multum, ita numerus componitur ex vnitatibus, etiam si distent multum. Et aduerte, quod de facto numerus rerum materialium, qui sunt in mundo, est maior numerus, & hoc sine operatione intellectus, quia habet tot vnitates. Et in hoc maximo numero continentur realiter aliæ species numerorum materialiter componentium ratione vnitatum, quas habent. Itaque sunt numeri in rerum natura sine nostra operatione intellectiua. Ad quartum dicemus inferius, vbi disputabimus, verum vltima vnitas det speciem numero.

An possit aliquid cōponi ex partibus distātibus & una forma esse in plurib. distantib. sub iectis.

Ad 4.

Ad 5. Ad quintum respondet noster angelicus Doctor quæst. 11. artic. 2. in corpore, quod vnum, quod est principium numeri, opponitur multitudini, qui est numerus, vt mensura mēsurato. Vnum enim habet rationem primæ mensuræ, & est mensura incompleta, vt dicemus infra. Et numerus est multitudo mensurata per vnum vt patet ex 10. metaphysicæ. Vnum vero, quod conuertitur cum ente, opponitur multitudini per modum priuationis, vt indiuisum diuisibili.

Quo unum opponatur multitudini.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod numerus, quo numerantur numeri, non est numerus prædicamentalis, sed trāscendentalis. Alij dicunt illam multiplicationem solum esse per intellectū. quia a parte rei non sunt nisi duo binarij.

Qualis sit numerus quo numerātur numeri.

Ad 7. Ad septimum respondetur, sanctum Doctorem non asserere, essentiam numeri prædicamentalis esse aliquid rationis. Sed vult dicere, quod numerus abstractus a materia sensibili non reperitur, nisi in intellectu. Et hic vocatur numerus absolutus, siue abstractus, cōsideratus sine subiecto materiali, in quo est. Sicut si consideraretur linea secundum propriam abstractionem mathematicam, solum esset in intellectu, quia a parte rei semper est coniuncta materiæ sensibili tamen ratio illius lineæ aliquid reale esset & nō rationis, eodem pacto numerus consideratus, vt ad mathematicum pertinet cum illa abstractione, non est in re, sed in intellectu, ratio tamen numeri realis est.

Explicatur locus Diu. Th. difficilis

QVAE-

QVAESTIO XXV.

Vtrum numerus sit ens per se, vt distinguitur ab ente per accidens.

1. Arg. ET videtur, quod non. Primo, partes alicuius totius completi, in aliquo genere debent esse incompletę, vt homo in genere substantiæ est quoddam totum completum, & partes eius corpus & anima rationalis, sunt incompleta, sed homo, vt est vnitas componens numerum, non est quid incompletum. Minor probatur: Quia si esset aliquid incompletum diceret ordinem ad illud, in quo completur, sed homo non dicit talem ordinem, ergo. Et si dicas, quod homo non componit numerum binarium, verbi gratia, nisi quatenus in ipso reperitur vnitas quantitatiua, sic argumentor; ergo vnitas illa est aliquid incompletum, & dicit ordinē ad aliquid, in quo compleatur, sed vnitas non potest dicere istum ordinem. Probatur minor: Quia si diceret ordinem, sequeretur primo, quod diceret infinitos ordines. Et probatur: Quia nullus esset dabilis numerus, ad quem nō diceret ordinem, quia illum potest componere, & cum isti sit infiniti, diceret ordines infinitos. Secundum inconueniens, quia impossibile est, quod pars alicuius speciei compositiua sit pars alterius speciei, sed si vnitas diceret ordinem ad speciem, quam componit cum componat diuersas species, esset pars diuersarum specierum, & diceret ordinem ad illas, quod est impossibile, ergo. Et cōfirmatur hoc, & explicatur: Nam vnitas, verbi gratia (& idem est de duabus, & de tribus vnitatibus) componit numerum binarium, ternarium, quaternarium, & omnes numeros, vt patet ex geometria, ergo est pars infinitorum numerorum specie differentium, quod est impossibile, quia impossibile est qđ vna pars essentialis vnius speciei sit pars essentialis aliarum specierum, vt patet in anima rationali, &c.

Solutio.

Impugnat

Confir.

2. Argu. Secundo, Ex duobus entibus in actu non fit vnum ens per se, sed vnitates sunt entia in actu, & existentia ex propria forma, ergo, non possunt facere vnum ens per se, faciunt autem numerum, numerus ergo nō est ens per se.

Confir. Et confirmatur, nam ex duobus entibus in actu in esse naturæ non potest fieri vnum ens per se in esse naturæ, sed vnitas est ens in actu in esse naturę & numerus similiter, ergo non potest fieri ex vnitatibus.

3. Arg. Tertio: Omne ens per se debet habere aliquam rationem constitutiuam sui, sed quantitas discreta nullum habet, ergo non est ens per se. Minor probatur: Nam si aliquam haberet, maxime illam ordinationem ad vnicam numerationem intellectus, sed hanc nō, ergo, Probatur minor: Quia ratio formalis quantitatis est extēsio partium: ergo ratio formalis talis quantitatis erit talis extensio partium, & non ille ordo ad numerationem intellectus, quia extensio & numeratio, disparate se habent, & non sunt idem.

4. Arg. Quarto: Quodlibet quantum per se habet esse determinatum, vt patet in linea, quę duobus punctis terminatur, & superficies duabus lineis extrinsecis: sed quantitas discreta non habet terminos, quibus possit terminari: ergo non est ens per se. Minor probatur: Quia si aliquos terminos haberet, maxime primam & tertiam vnitatem verbi gratia, in ternario, & proportionabiliter in alijs numeris, sed in his non datur, nam non est maior ratio, quare vna vnitas dicatur prima, vel tertia alia a parte rei, sed hoc solum habet per operationem intellectus: ergo numerus non habet esse a parte rei aliquod ens per se.

5. Arg. Quinto: Quia pars alicuius entis per se non fit pars illius, & alterius, sine aliqua mutatione ex parte sua: sed vnitas sine aliqua sui mutatione fit pars binarij, & ternarij, & quaternarij: ergo non est pars alicuius entis per se.

Confir. Et confirmatur, quia vnitas est de se indifferens ad quemlibet numerum

com-

componendum: ergo indigiet aliquo determinante, se determinans est intellectus, ergo numerus formaliter loquendo pendet ab intellectu. Et ita a parte rei non est ens per se, habens suum esse in rerum natura, sed est multitudo entium per se coniunctorum per accidens ab intellectu: sicut si coniungeret duo generalissima per suam operationem.

6. Argu. Sexto: Vel forma numeri, si est numerus ens per se, est forma simplex, vel composita Simplex esse nō potest: quia accidens simplex impossibile est, quod sit in multis subiectis, ita distantibus, sicut distant duæ vnitates existētes apud Indos, & apud Hispanos. Nec est composita forma ex pluribus formis partialibus, quia istæ duæ formæ partiales in binario nihil aliud sunt quam duæ vnitates in binario, sed neutra vnitas est partialis forma, ergo. Probatur minor: Nam si vnitas est partialis forma binarij, ita erit ternarij: & sic in reliquis numeris, & ita habebit formam partialem omnium numerorum: hoc autem est impossibile, quia cum formæ totales differāt in ternario & binario, & formæ partiales etiam debent differre, & quibus resultat forma totalis, ergo nullo modo habet formam entis per se numerus, quam obrem erit ens per accidens. Et hæc argumēta valent ad probandum, quod sit aliquid rationis.

Præambula ad quæstionem.

Explicatur quid sit ens per se, & quid ens p accidens. Antequam de hac difficultate censeamus, quid sit ens per se, breuiter est determinandum: ex quo planū fiet, quid sit ens per accidens. Ens per se vocat ens vnius essentiæ, & vnius rationis, siue sit compositum, siue simplex. Nam dum plura conueniunt ad constitutionem vnius essentiæ, & rationis, vnum ens faciunt per se. Vnde Angelus, homo, albedo, seorsum considerata, sunt ens per se. & materia & forma faciunt vnum ens per se. Si vero considerentur secundum proprias simul rationes, & non vt vniuntur, nō faciunt ens se, quod significat iste terminus, materia & forma, non est ens per se. Ens autem per accidens dicitur ens, non vnius rationis & essentiæ, sed plurium. Vnde homo & albedo sunt ens per accidens. Vnde consueuit diffiniri, quod sit constans ex rebus diuersorum prædicamentorum, quia illa non possunt vnam essentiam & rationem facere. Sed hæc diffinitio non explicat complete & totaliter rationem entis per se. Nam Petrus & Paulus nō sunt ens per se, & sunt eiusdem prædicamenti, & non faciunt vnum ens per se. Cum ergo illustres metaphysici illam diffinitionem assignant enti p accidēs loquūtur de famosiori ente per accidens, quale est illud, quod ex rebus diuersorum prædicamentorum constat. *Definitio entis per accidens quacūter circumfertur non usquequaq; bona.* Notat tamen D. Thomas. opusculo 48. capite 2. de prædicamentis, quod per se in alia significatione accipitur dupliciter. *Ens per se dupliciter ex D. Tho.* Vno modo vt distinguitur contra per accidens, & sic homo, est animal per se, & albus, per accidens. Et isto modo omnia accidentia sunt entia per se, vt distinguitur contra per accidens: quia hæc est per se, albedo est ens, quantitas est ens. Accipitur alio modo per se, vt distinguitur contra esse in alio. Et isto modo omnia accidentia non sunt entia per se, sed in alio.

Quæstio deciditur.

His visis sit conclusio: Quantitas discreta est ens per se idest, vnius rationis, & non est ens per accidens, idest, plurium rationum. *Conclu. Numerus est ens per se, & non p accidens.* Hæc cōclusio est expressa Aristotelis capite de quantitate, in logica. & capite de quanto in metaphysica, vbi vocat numerum speciem quantitatis: & illā habet Euclydes in sua arithmetica. Est expressa sententia D. Thomæ. 1. p. q. 30. artic. 3. vbi dicit numerum esse speciem quantitatis. Omnis autem species est ens per se: ergo numerus est ens per se, vt distinguitur contra per accidens. Et hanc conclusionem habet D. Thom. locis etiam adductis præcedenti quæstione, & de potentia q. 9 artic 5. & ad 8. & articulo 6 & 8. metaphysicæ lectione. 3. & 1. p. q. 31 articu. 2. ad. 2. Et est *Varia loca D. Tho pro concl.*

est communis sententia omnium discipulorum D Thomæ. Et D. Thomas supradicta lectione 3. metaphysi. dicit in hæc verba, quibus probatur conclusio: Est enim vnum per se numerus, in quantum vltima vnitas dat speciem, & vnitatem Sicut etiam in rebus compositis ex materia & forma, per formam est aliquid vnum, & vnitatem & speciem sortitur. Et propter hoc loquentes de vnitate numeri, ac si numerus non esset vnus per se ipsum, non possũt dicere, quod sit vnus, si est vnus. Cum enim componatur ex multis vnitatibus, aut non est vnus simpliciter, sed vnitates aggregantur in eo per modum coacervationis, quę non facit simpliciter vnum, & per consequens nec ens in aliqua specie constituunt. Et sic numerus non est aliqua species entis. Aut si numerus est vnus simpliciter & non per se ipsum dicendum est, quid facit eum vnum ex multis vnitatibus, quod non est assignare aliquid. Et similiter diffinitio est vna per se ipsam, & sic non habet aliquid assignare per quod fiat vnum. Et hoc rationabiliter accidit, quia per eandem rationem substantia, quã significat diffinitio, est ita vnum sicut est numerus, scilicet, per se, ex hoc, quod vna pars eius est forma alterius, & non est vna, vt indiuisibile, sicut vnitas aut punctum, sed quia vna quæque earum est vna forma & natura quædam Hæc D. Tho. Quæ verba sunt fere Aristotelis ibidem Ex quibus sic argumẽtor. Diffinitio & essentia cuiuslibet rei habentis partes est vnum per se, quia in illis partibus altera earum se habet, vt materia, & altera vt forma, vt patet in diffinitione metaphysica, & physica hominis, sed ita se habent partes numeri, ergo numerus est vnius rationis & essentiæ & est vnum per se. *Prob. 1.* Probatur minor, quia quando multæ vnitates concurrunt ad numerum constituendum, superueniens vnitas dat speciem numero, ergo se habet, vt forma respectu præcedentium, ergo hoc sufficit, vt numerus sit ens per se, quod illa se habeat, vt forma dans speciem numero. Probatur antecedens. Nam quaternarius per vnitatem superuenientẽ tribus constituitur in specie. Itaque sicut multæ perfectiones in homine existentes faciunt vnum per se ens, quia rationalitas se habet vt forma respectu omnium præcedentium, ita multæ vnitates in numero constituunt speciem, ex eo quod vltima est forma reliquarum Et ita numerus ex se ipso habet, quod sit vnum & per se. Præterea, *Prob. 2.* Ens per accidens non habet partes ordinatas in ratione materiæ & formæ, sed numerus habet isto modo partes ordinatas, ergo nõ est ens per accidẽs. Maior patet in aceruo, cuius partes nõ ita sunt ordinatæ, sed quadam coaceruatione, & confusione. Minor probatur, Nam omnes partes numeri sub vltima sunt ordinatæ, & illa est reliquarum perfectio complementum essentiale. Præterea arithmetica est vera scientia, sed agit de numero, ergo numerus non est ens per accidens. *Prob. 3.* Probatur cõsequẽtia, quia de ente per accidens nulla est scientia, sicut nec diffinitio, cũ non habeat vnam rationem. Et si dicas, quod de ente per accidens potest esse scientia, quia perspectiua agit de linea & visualitate. *Obiectio.* Respondetur quod non agit ex ęquo, sed agit de visualitate in linea, & hæc est vna cõ simplex: ergo. Pręterea: Corpus est ens per se etiam si componatur materialiter ex linea & superficie, quia habet vnicam formam, ergo & numerus erit ens per se, etiam si componatur ex vnitatibus, quando quidem conueniunt in vna forma quæ est vltima vnitas. Dicunt aliquid, quod omnes numeri vnitates vniuntur inordine ad vnicam numerationẽ intellectus, & ita vnica numeratio facit, quod omnes componant vnicum ens per se. *Prob. 4.* Sed hæc explicatio est contra D. Thom. vbi supra, & consequenter contra veritatem. *Reijcitur solutio quorũdam.* Omnes enim numeri vnitates, quatenus ad vltimam ordinatę sunt, habẽt rationem materiæ & ipsa superueniẽs reliquis habet formæ rationem, si quidem dat speciem, & ita omnes numeri vnitates faciunt vnum ens per se.

Ad 1. Solutio. Ad primum argumentum respondetur, quod vnitas est aliquid incompletum in genere quantitatis, & vltima

est

est complementum reliquarum. Et ad primum inconueniens respondetur, nullum esse; quod dicat respectum ad plures numeros, & ad infinitos syncathegorematice. Quia si daretur vnum album esset simile infinitis albis, si essent, & importaret ordinem ad infinita alba, si illa darentur. Vel secundo respondetur, quod primo & per se & adæquate dicit ordinem ad numerum inadæquate vero ad reliquas species numeri sicut intellectus dicit ordinē adæquatum ad ens & inadæquate ad omnia entia, etiam possibilia; quæ sunt infinita syncathegorematice.

2. Solutio.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod non est inconueniens, quod vna vnitas *Solutio.* intret compositionem multarum specierum materialiter, & ordine quodam, nam componēdo binarium componit ternarium per additionem vnitatis, & sic reliquos numeros. Et binarium componit, quatenus adiungitur vni vnitati, ternarium, quatenus duobus, & sic in reliquis, vbi nullum est *2. Solutio.* inconueniens. Secundo respondetur, quod vnitates quatenus sunt aliquid imperfectum in genere quantitatis discretæ ordinantur ad componēdam quantitatem discretam, quæ est quid completum cuiusmodi est numerus, & ita habent aliquid potentialitatis, *Ad confir.* & hac ratione ordinatur. Ad confirmationem respondetur, quod vnitas est ens in potentia ad numeri constitutionem, & ita facit ens per se. Si enim esset ens in actu completum & perfectum nō posset componere vnum ens per se, maxime in eodem genere.

Ad 3. Ad tertium respondetur ex conclusione, & infra hoc magis disputab tur, cum tractabimus, an vltima vnitas sit forma numeri.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod illa terminatio solum requiritur in quanto continuo; in discreto vero reperitur terminatio alterius speciei, quatenus reperitur vnitas quæ est forma reliquarum, & reliquæ vnitates, quæ sūt materia vltimæ.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod quādo vnitas componit binarium, est pars materialis illius, & quando componit ternarium quem antea non componebat est illius materialis pars. Et ita iam concurrit materialiter ad componendum numerum, quem antea non componebat, & adquirit aliam causalitatem materialem, quam antea non habebat, & forte aliam relationem, & ita mutatur aliquo modo, quod sufficit, vt sit pars componens numerum. Ad confirmationem respondetur, quod numeri sine nostri operatione intellectus fiunt per additionem vnitatis, non secūdum meum intellectum, sed secundū rem. Et ita modo sunt multæ species numerorum secundum quod a parte rei sunt variæ & multiplices vnitates, vt duo, tres, & quatuor, & sic in infinitum Quod vero sint tres vnitates non est ex meo intellectu, licet intellectus cognoscat, quæ sit tertia vnitas. *Ad confir.*

Ad sextum respondetur, quod forma numeri partialis est simplex, quoniam est vltima vnitas, totalis vero est composita, totalis in ternario est terneitas, vt ita dicam, partialis est tertia vnitas. Et non est inconueniens, quod forma totius metaphysica sit in pluribus subiectis partialibus, sicut patet de forma domus quæ est composita ex multis figuris partialibus existentibus in diuersis subiectis partialibus, vt forma tecti, fundamenti, & parietum. Nec est inconueniens, vt vnitas sit forma partialis multarum specierum. Nec est in omnibus exigenda eadem vnitas, & simplicitas. Habet vero numerus tātam vnitatem, quantam sufficit, vt sit ens per se. *Ad 6.* *An forma numeri sit simplex, vel composita?*

QVAESTIO XXVI.

Vtrum vltima vnitas sit ratio formalis constitutiua numeri.

ET videtur, quod non. Nam ratio cuiuslibet rei debet esse certa, & determinata, sed vltima vnitas in numero non est certa & determinata, ergo non est essentialis & constitutiua illius. Minor probatur. Nam possit *1. Argu.*

fet Deus ponere tres homines simul i.i eodem instanti, in istis autem non dabitur determinata & vlti na vnitas, ergo vltima vnitas non est forma numeri. Antecedens probatur. Nam da quæ sit vltima; nam posset incipere a Petro, & terminare numerationem in Francisco & e contra, ergo. Et non valet dicere, quod est vltima super ueniens: quia omnes simul habuerunt esse.

2. Argu. Secundo: Nam vel vltima vnitas est essentialis ratio numeri, prout dicit vnitatem vel secundum quod dicit rationem vltimæ, neutro modo, ergo. Non primum: Quia secundum quod est vnitas non dicit aliquid determinatum ad rationem formæ, sed est quid commune omnibus vnitatibus. Si intelligatur secũdum rationem vltimæ, vel intelligitur, prout dicit denominationem ultimæ unitatis ab intellectu. Et hoc non, quia numerus est aliquid extra animam, & non pendet ab intellectu, ergo nec eius ratio essentialis debet esse per intellectũm. Vel secũdum, quod dicit relationem ad aliam vnitatem: & hoc modo nõ pertinet ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentum relationis.

3. Argu. Tertio: Omnis forma cuiuslibet rei, vel est physica, vel metaphysica: sed vltima vnitas neutro modo est forma, ergo. Probatur minor: Quia nõ est forma metaphysica, nam ista est differentia contrahens & determinans genus: sed vltima vnitas non est huiusmodi: ergo. Probatur minor: Quia differentia prædicatur in quale de re, cuius est differentia, sed non prædicatur vltima vnitas hoc modo, vt de se patet: ergo non est differentia & forma metaphysica. Quod non sit forma physica probatur: Nam deberet esse forma materialis: sed hæc non, ergo. Probatur minor: Quia forma materialis educitur de potentia materiæ & informat materiam: sed vltima vnitas non educitur de potentia aliarum vnitatum, nec informat illas: ergo.

4. Argu. Quarto: Si vltima unitas est forma numeri, sequitur, quod eadem ratione vltima costa sit forma quadrati, & vltimum angulum forma trianguli: consequens est falsum, ergo & antecedens. Sequela probatur. Quia ideo dicunt Thomistæ vltimam vnitatem esse formam numeri, quia ipsa posita constituitur species numeri, & ablata tollitur species. sed etiam addita vltima costa fit quadratum, & addito vltimo angulo fit triangulus, ergo est eadem vtrobique ratio. Falsitas consequentis probatur: Quia est cõtra communem omnium opinionem: nec vllus vnquã hoc dixit. Et confirmatur: Quia forma debet esse in tota re cuius est forma: sed vltima, vnitas non est in omnibus vnitatibus reliquis, nec in toto numero. ergo non est illius forma. Confir.

5. Argu. Quinto: Nam sequitur, quod si vltima vnitas est forma numeri, quod modo in rerum natura non sit nisi vnicum indiuiduum numeri, scilicet, constans ex omnibus vnitatibus quæ sunt in mundo rerum materialium: consequens est falsum: ergo. Sequela probatur, quia ultima unitas dat speciem numero, sed omnium rerum naturalium est ultima aliqua unitas complens numerum, & est sola una ultima unitas: ergo solum erit unus numerus, consequens est falsum quia est binarius, ternarius, & quaternarius & diuersæ species numerorum, ut patet ex arithmetica: ergo.

6. Argu. Sexto: Numerus non dicit aliquid distinctum a quantitatibus rerum quãtarum sed in illis quantitas non se habet ut forma alterius, ergo nec in numero Maior patet quia vnitas non dicit aliquid distinctũm a quantitate rei quæ est una, sed unitas est principium numeri, ergo nec numerus aliquid distinctum dicit a quantitate rerum quãtarum ut a tribus lapidibus uerbi gratia, minor illa probatur, quia corpus de prædicamento quantitatis quod est in hoc lapide non est forma illius corporis quod est in alio lapide & cætera: ergo

Præambula ad quæstionem.

Controuer. In hac quæstione Suarez disputatione 41. sectione 1. prolixe t.r est illi in

O more

Op. Suarez more omnia ista asserit numero 6. dicit quantitatem discretam licet sit in rebus non habere in illis vnitatem realem, quæ ad constituendam veram aliquam speciem accidentis realis sufficiat. Et probatur, quia numerus non est per se ens, ergo non est per se quantitas, quod autem non est per se quantitas non potest esse species quantitatis. Antecedens primum probat, quia numerus constat ex quantitatibus quæ non habent inter se vnionem aliquam realem, quia quod vnitas sit prima secunda aut vltima est per operationem intellectus, & hic negat vltimam vnitatem esse formam realem numeri, de quo in ista quæstione inquirimus. Et confirmatur hoc, quia numerus non constituitur per aliquam vnionem partium, sed potius constituitur per negationem talis vnionis, ergo numerus est ens per accidens, & ita nec species quantitatis, vnde nec vltima vnitas se habet vt forma illius. Et confirmatur vltimo quia in aliis multitudinibus transcendentibus nec est aliquid per se vnum nec vltima vnitas se habet vt forma reliquarum, ergo nec in multitudine prædicamentali consequentia probatur à paritate rationis vnde infert numero 16. numerum in re ipsa spectatum non esse propriam & peculiarem speciem entis, sed secundum quod a nobis concipitur per modum vnius, dici potest habere aliquam vnitatem sufficientem, vt de illo tanquam de vna specie entis loquamur, & vt sub tali denominatione in prædicamento quantitatis collocetur. Et hoc dicit ne discedat a communi modo loquendi. In his enim asserit sentiendum esse cum paucis, & loquendum cum multis. Et disputatione 41. numero 12. sectionis 4. dicit ineptum esse asserere, vltimam vnitatem esse formam numeri, nisi analogia quadam. Sed cui hæc statim non risum moueant? Et quis non videat hæc omnia contra Aristotelem & contra omnes metaphysicos & logicos militare? Quinimo ipse sibi est contrarius in eadem disputatione sectione 4.

Suarez rece dit a cõi opinione & parũ sibi ipsi constat.

Dissoluitur quæstio.

2. op. Auct. aperitur sequentib. cõclusionib.

Sit igitur prima conclusio. Numerus est vera species realis quantitatis, realis, inquam, secundum rationem generis, & speciei, & prout est in re & prout à nobis concipitur. Itaque nos concipimus numerum esse veram speciem realem quantitatis. Hæc conclusio clara relinquitur ex præcedẽti quæstione, & est expressa sententia Euclydis in sua Arithmetica, & est D. Thomæ locis adductis in præcedenti quæstione & Aristotelis in logica capite de quantitate, & 5. metaphysicæ capite, de quanto, ponentis numerum speciem quantitatis, & D. Thomæ 7. metaphysicæ lectione 17. capite 8. lectione 3. Capreol. in 1. distinctio. 24. quæst. 1. conclusione 3. Soncin. 7. metaphysicæ quæstio. 10. Caietani & Soto in logica, & multorum aliorum. Et probatur præterea Quia Arithmetica est vere scientia realis ex parte obiecti etiam, sed obiectum Arithmeticæ est numerus, ergo numerus est ens reale formaliter loquendo. Nullus enim hucusque dixit obiectum Arithmeticæ esse ens rationis, & obiectum eius est numerus, ergo numerus non est ens rationis. Et certe, si per istos authores liceat, mirabor satis. Volunt obiectum logicæ esse ens reale contra communem sententiam, & volunt Arithmeticæ obiectum esse ens rationis contra communem omnium sensum. Præterea probatur conclusio: Numerum esse par vel impar est propria eius passio, sed hæc passio est aliquid reale, ergo & obiectum arithmeticæ est aliquid reale. Consequentia probatur. Quia impossibile est obiectum rationis habere passiones reales, passio enim dimanat seu consequitur ad essentiam, & impossibile est ad essentiam rationis passionem realem consequi, quia passio daretur sine essentia, nam passio realis habet esse seclusa operatione intellectus, & ens rationis non item, ergo non considerante intellectu est passio sine subiecto,

1. Concl. Cont. Suarez. Numerus est vera spẽs realis quãtitatis prouinde q̃d vnũ simpliciter non p accidens.

Probat. 1.

Fãtasia in compassa Suarez.

Prob 2.

biecto, quod ita est impossibile sicut esse risibile sine homine Non probo esse par, vel impar aliquid reale, cum sit per se notum, nam intellectus non facit vnitates pares vel impares. Præterea;

Prob. 3. Ratio generica quantitatis est aliquid reale, ergo & ratio specifica. Antecedens patet, quia quantitas est modus entis realis, & constituit prædicamentum reale. Sed consequentia probatur: Quia impossibile est, genus esse aliquid reale, & differentiam aliquid rationis, siquidem est perfectio generis & determinatiua illius, quod non posset competere enti rationis, sed numerus ponitur in prædicamento quantitatis, ergo participat rationem genericam quantitatis, ergo etiam habet propriã differentiam determinatiuam illius, quia non est quantitas in genere solum, sed in aliena specie, ergo differentia eius est aliquid reale. Præterea:

Prob. 4. Quantitas continua est aliquid reale, ergo & discreta. Probatur consequentia; Quia est species condistincta contra illam, sed omnes species alicuius generis realis debent esse species reales, ergo. Præterea:

Prob. 5. Si numerus ponitur in prædicamento, vt ipse asserit, ergo participat rationem illius generis, sed ratio illius generis est quantitas realis, ergo numerus est quantitas realis, ergo differentia propria numeri, vt sic, est quid reale, quia vt dictum est, differentia perfectior est genere, & ita genere existente reali differentia debet esse realis, ergo est vna quantitas per se, quia omne existens in prædicamento est ens per se. Et quod existit in prædicamento quantitatis est quantum per se, vt condistinguitur contra per accidens, ergo vnitas, quam habet numerus non conuenit illi, prout a nobis concipitur, sed in re habet illam. Præterea. Om-

Prob. 6. nium sententia tenet, omne, quod collocatur in prædicamento, esse ens per se, sed numerus collocatur in prædicamento, vt ipse asserit, ergo est ens per se. Et præterea, omne

Prob 7. obiectum scientiæ, est ens per se, sed numerus est obiectum scientiæ, ergo est ens per se. Maior patet, quia ens per accidens, cum non habeat vnam rationem nec diffinitionem, non potest sciri; quia scientia habetur de subiecto per eius rationem. Probatur minor, nam est obiectum arithmeticæ. Et quidem ego nescio quonam pacto si bi potuerit persuadere numerum esse ens per accidens, cum de illo euidentissima scientia arithmetica pertractet. Nec potest negari esse scientiam, cum Aristoteles in principio librorum de anima, & multis alijs in locis hoc asserat, & sit omnium communis sententia Nec valet dicere, quod numerus, vt est a nobis cognitus habet vnitatem & rationem, secundum quam possit in prædicamento collocari. Et sic poterit de illo esse scientia. Nam numerus formaliter non est ens rationis, quia vt visum est, est obiectum scientiæ realis, & est species quantitatis & in genere reali continetur, vbi non sunt rationis entia. Et si est ens rationis formaliter, ergo vel erit relatio, vel priuatio, vel negatio. Quod si sit aliquid horum, ergo non est formaliter in prædicamento quantitatis. Probatur consequentia. Quia in decem prædicamentis directe nullum ens rationis collocatur, ens enim reale, vt patet ex Aristotele in anteprædicamentis, est diuisum in decem prædicamenta. Præterea, Si numerus, vt est a nobis cognitus, etiam si in re sit ens per accidens, habet sufficiẽtem vnitatem, vt ponatur in prædicamento, ergo omne ens per accidens poterit poni in prædicamento, vt homo albus, homo & accidens, quia potero ego ex mea voluntate apprehendere cum quodam ordine supra dicto, quia ad hoc quod sic apprehendatur res non requiritur, quod a parte rei habeant ordinem. His ergo omissis tãquam falsissimis, & a communi sensu abhorrentibus, vide Soncinatem 10. Metaphysicæ quæst. 8. Sit secunda conclusio, Non potest negari in opinione D. Thomæ vltimam vnitatem esse formam numeri, & dare illi speciem. Nam 8. metaphysicæ lectio-

Improbabilitas opin. Suarez.

Fuga.

Impugn.

Confirma. pulcra.

2. Conclu. Cont. Suarez.

ne 3. dicit ex Aristotele id asserente, in hæc verba: Numerus est id, quod est unus: est enim per se unum numerus, in quantum ultima unitas dat speciem numero, & unitatem. Sicut in rebus compositis ex materia & forma per formam est aliquid unum & unitatem & speciem sortitur. Vbi uides contra Suarez duo. Alterum, quod numerus est ens per se, & ita asserit etiam Aristoteles. Alterum, quod ultima unitas est forma numeri, quod etiam ipse negat ubi supra: si quidem dicit esse ens per accidens. Soncinas 7. metaphysicæ quæst. 9. in fine quæstionis, ad 3. explicat hanc autoritatem Philosophi & D. Thomæ de numero abstracto, & non de numero, qui est accidens rerum. Et pro ut est rebus applicatus uocatur numerus, abstractus uerò, pro ut tantum habet esse in intellectu non concernendo modum sensibilem. Et rationem reddit, quia ille numerus abstractus habet ordinem prioris & posterioris, nam binarius est prior ternario & ternarius quaternario, & sic in reliquis. Et in illis ultima unitas est forma numeri, in numero uero reali & in rebus existenti non potest ullo modo dici, quod ultima unitas sit forma numeri: quia talis unitas non datur a parte rei, sed solum habet, quod sit ultima, ex eo quod ultimo numeratur per intellectum. Nam Petrus & Ioannes possunt in eodem instanti produci: & tunc non est maior ratio, quare una unitas sit ultima, & alia non, quam e conuerso. Sed profecto hæc explicatio non placet. Tum quia aperte D. Thomas asserit, ultimam unitatem esse formam numeri, & non distinguit de numero abstracto, uel de numero in rebus. Tum etiam, quia numerus abstractus est aliquid reale, siquidem pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo est ens per se; ergo illius partes habent ordinem realem actus & potentiæ. Impossibile est enim plura facere unum per se, nisi isto modo habeant ordinem. Nec ualet aliquid sua explicatio, nimirum, quod multæ partes possunt concurrere ad aliquid unum per se constituendum sine eo, quod una habeat respectu alterius rationem formæ. Vt patet in partibus domus, quæ constituunt unum ens per se, sine eo, quod una sit alterius forma, per hoc solum, quod omnes partes sunt materia, ex quibus resultat totum. Et Philosophus uult dicere, quod quando una pars respectu alterius est forma resultat totum per se, non uero e conuerso. Hoc, inquam, non ualet. Nam si anima rationalis non esset forma materiæ, non posset resultare ex eis unum totum per se, siquidem partes sine aliquo unirentur ordine: & in partibus domus tectum & summum fastigium est forma reliquarum partium domus. Quatenus enim reliquæ partes in illo adunantur, domum constituunt: & resultat postea forma totalis ex eo, quod in partibus datur forma partialis, sicut ex coniunctione materiæ & animæ rationalis resultat humanitas, quæ est forma totalis: quia anima rationalis est forma partialis. Nec bene loquitur. Soncinas in hac quæstione. Nam certe uidetur sentire, numerum esse aliquid rationis. Itaque non est dubitandum, necessum esse, partes numeri inter se habere rationem materiæ & formæ aliquo modo, ut resultet ens per se. Quæ nam autem unitas sit forma, hoc restat explicandum. Et Diuus Thomas asserit ultimam unitatem esse numeri formam. Quod ut explicent eius discipuli, in uarias abiere opiniones. Iam uisum est, quid senserit Soncinas. Capreolus in 3. distinctione 24. contra tertiam conclusionem, asserit, ultimam unitatem speciem dare numero, tanquam eius forma; & dicit uocari hic ultimam unitatem illam, quæ speciem dat numero. Hæc autem ex necessitate est in numero reali determinata: & certa, licet non ita sit in numero rationis facto ab anima. Nos autem nescimus signare quæ nam sit illa. Sicut multæ rerum differentiæ sunt, quæ determinant rationem gene-

Duo dicta falsa Suarez.

Explicatio auctoritatis D. Tho. & Arist. ex Soncinate 7. Met. q. 9.

Reijcitur explicatio Soncinatis

Controuer. An plures partes componere possint aliquod unum sine eo quod una se hẽat, ut materia alia ut forma.

Opin. Soncinatis affirmans.

Opin. Auth. negans.

Absurdum consequens ex op. Sonc.

Controuer. Quænam ultima unitas sit forma numeri.

1. Op. Capr.

generis,& tamen nos non scimus,quę nam sint istæ rerum differentiæ : ita in numero , quia sunt plures partes facientes vnum ens per se, ex necessitate vna illarum est forma reliquarum, quæ illas determinat ad certam speciem. Et hæc uocatur vltima. Nos autem non possumus signare quæ nam sit ista. Et non dicitur vltima vnitas forma numeri, quia est vltima accepta ab intellectu ; hoc enim est aliquid rationis in unitate vltima ; acceptam esse ab intellectu . Nec tamen displicet iste loquendi modus defensoris acerimi doctrinæ angelicæ Doctoris . Soto in prædicamento quantitatis q. 2. dicit vltimam unitatem aduenientem numero dare illi speciem. Vltimam dicit secundum considerationem intellectus,s. quod vnitas addita binario facit ternarium & vnitas addita ternario facit quaternariū. Et in fine illius articuli potuisset Soto nō dicere verba illa,qđ nihil perdet, authoritatis.D.Thomo. quando non credamus illi dicenti, numerum esse simplicem formam distinctam ab vnitatibus (licet hoc non afferat D. Thom. 7.metaphysi.lectione 13.) Fateor quide nihil perdere authoritatis D. Tho. cuius authoritas tanta est , vt firmam radicem in conciliis in grauissimis doctrinis fidei emiserit . Sed ipse Soto authoritatem perdit, qui magis suo sensui innititur,& grauissimo Ecclesiæ Doctori non fidem adhibet.

2.opin.Soti.

Taxatur Sotus modica Excellentia ac fidelitate erga D.Th.

Quamuis,ut uerum fatear,non ex illis Doctoribus est angelicus magister, qui non rationibus firmissimis suam fulcit doctrinam, quas si intellexissent aliqui ex eius discipulis in vna, aut altera re minima non ab illo discessissent,nec præbuissent occasionem aliis male affectis discedendi a lumine Ecclesiæ in suam ipsorum perniciem. Hæc itaque sententia Soti falsa est:Nam numerus quid reale est,& in prædicamento quātitatis , ergo forma illius constitutiua etiam partialis aliquid reale est seclusa animæ operatione Probatur consequentia , quia essentia eius est aliquid reale,& habens esse operatione intellectus seclusa . Et præterea,Quia sine operatione intellectus & sine eius consideratione habet suam essentiam, ergo vltima vnitas non dat illi essentiam secundum nostram intellectus considerationem. Et præterea:Quia, vt supra arguebamus, intellectus nunc potest apprehendere hanc vnitatem esse vltimam,nunc aliam, ergo variabitur forma numeri per intellectum diuersa consideratione , quod est impossibile , cum sit forma fixa ex eo , quia realis est.

Refellitur opinio Soti ut falsa.

Et hic nota , quod cum D. Thomas asserit supra dicta lectione 13 dualitatem non esse duas vnitates , sed aliquid ex eis compositum non vult dicere, numerum esse quid simplicissimum,vt patet,quia ex eo quod est, ex partibus compositus, vt asserit D.Thomas,non potest esse simplex. Sed voluit dicere dualitatem siue binarium , non esse duas vnitates quomodocunque,sed ordine quodam,quatenus vna est forma alterius,& in potentia ad suscipiendam illam formalitatem.

Explicatur locus Diu. Th. grauis.

Alii Thomist dixerunt , omnes vnitates numeri se habere ad numeri constitutionem,sicut consensus uiri & fęminæ se habent ad constitutionē matrimonij . Nam si simul explicentur, vnus consensus respectu alterius est forma,& alter materia,& è conuerso. Eodem modo unitates binarij, v.g. vna respectu alterius est forma , & altera materia, & è conuerso altera est materia,& alia forma. Et hoc habent ex eo, quod adinuicem se determinant ad binarij constitutionem.Et idem est dicēdum in ternario,& aliis numeris: quia omnes unitates ad inuicem se determinant & determinantur;quia concurrūt ad unam essentiam specificam constituendam,quod nullatenus sine hac determinatione possunt facere. Nec etiā displicet mihi modus iste loquendi. Alij dicunt, vltimam unitatem, v.g. in ternario inter has tres unitates esse ternarii formam,& sic in aliis numeris. Et hæc forma est determinata. Sed, ut ex his opinionibus, quod verum sit, eliciamus.

3. opi. aliorum Thomistarum.

4. op. aliorū.

5. op. Auct.

Sit secunda conclusio . Vltima unitas non est vltima differentia numeri. *2. Concl.*

Hæc

Vltima unitas non est forma metaphysica numeri. Hæc conclusio satis constat ex capite de differentia. Nam differentia est quæ prædicatur de pluribus in quale essentiale, sed vltima vnitas non sic prædicatur de numero, ergo non est eius differentia. Probatur minor: Quia quod prædicatur debet dicere totum, quod est in subiecto, saltim in confuso; sed vltima vnitas, verbi gratia, ternarij, non dicit alias duas vnitates, nec actu nec in potentia, nec explicite nec implicite. ergo.

3. *Concl. Vltima unitas est forma phisica numeri.* Tertia conclusio: Vltima vnitas est forma veluti physica numeri. Nam sicut homo constat & componitur ex partibus istis, nimirum corpore & anima: in quibus anima est forma, & corpus materia, quia anima determinat corpus: ita in ternario & in omni numero contingit, quod vltima vnitas determinat reliquas ad constitutionem speciei. Nam quarta vnitas in quaternario reliquas determinat ad quaternarij constitutionem, & ablata quarta vnitate non remanet quaternarius. *Doctrina pulcra.* Vnde autem constet, quod vnitas aliqua debeat determinare reliquas, ex hoc patet. Quia vbicunque sunt plura entia constituentia aliquod ens per se, vnū se debet habere, vt actu aliud vt potentia, alias non facerent ens per se, sed per aggregationem, ex eo, quod concurrunt, vt lapides in aceruo sine ordine. Proprium autem est formæ, determinare, & ita vltima vnitas forma numeri est. *Obiectio.* Sed contra. *An de ratione formæ sit inhærere ei cuius est forma.* Nam omnis forma est subiectiue, in his, quibus est forma (& loquimur de accidentalibus formis) sed vltima vnitas non est in alijs subiectiue, ergo non est forma illarum. *Solutio.* Respondetur, quod de ratione formæ non est inhærere, vt patet in anima rationali, sed solum determinare, & actuare. Vnde bene potest vnitas esse forma aliquarum, sine inhærentia per determinationem illarum, vt patet etiam in consensu matrimonij. Licet non sit per omnia paritas. Et maxime, quando forma est extrinseca, vt obiectum esse, conceditur formam extrinsecam respectu potentiæ & actus, & non inhæret. Et in artificialibus patet formam recti non inhærere formæ fundamenti, & tamen est illius forma. Et determinat ultima unitas reliquas, quia reliquæ quatenus dicunt ordinem ad illam, & stant sub illa componunt numerum, & reliquæ vnitates habent quandam potentialitatem in ordine ad ultimam; hac ratione possunt habere rationem materiæ. Vide alia argumenta in Capreolo distinctione. 24. contra. 3. conclusionem. *Capreolus*

4. *Concl. Quo ultima unitas numeri habeat ut sit ultima & specificatiua numeri a parte rei uel secūdū acceptionē intellectus. Afferuntur duo modi dicendi.* Quarta conclusio; Quomodo sit explicandum ultimam unitatem reperiri in numero absque nostra operatione intellectus, & quod ex natura rei sit ultima, satis explicatur à Capreolo supra relato. Itaque licet nos non sciamus, quæ sit illa, quæ est vltima, & completiua aliarum, tamen a parte rei est: quia a parte rei addita unitate uariatur species numeri, & ablata soluitur, ergo signum est quod aliqua vna vnitas speciem det numero, quę dicitur vltima. Quæ autem sit ista, nos non scimus, nec per quid in particulari habeat esse ultimum, sicut non scimus, quæ sit differentia ultima leporis, nec per quid in particulari in illa ratione constituatur. Secundus modus est ille, qui sumitur a similitudine materiæ sacramenti matrimonij. Sacra enim Theologia, & fides diuina multam nobis metaphysicam docuerūt, vt patet de essentia accidentis Itaque unitas numeri, qua ratione una, est alterius perfectiua, dicitur ultima & forma numeri, & qua ratione perficitur dicitur materia ueluti physica. Et hoc habet numerus, quia est species quædam non multum perfecta, nec habens omnimodam unitatem, sed tamen sufficientem, ut sit uera species in prædicamentis existens Nam non est quærenda eadem unitas in omnibus rebus. Sed contra, Nam tunc sunt multæ unitates dantes speciem numero, quia una respectu alterius habet rationem ultimæ, sed hoc uidetur esse contra Diuum Thomam. ergo non est uerus iste modus loquendi & dicendi. Respondetur, quod Diuus Thomas *Obiectio.*

Solutio. Thomas non afferit, nisi vltimam vnitatem dare speciem numero, & esse formam numeri. In quo non significat, quod vna sola vnitas dat speciem, & sit forma veluti physica, siue sit vna siue plures. Nam D. Thomas solum intendebat assignare, quid est, quod est forma respectu aliarum vnitatum, ad quod dicant vnitates ordinem, ne ens per accidens constituant. Et dicit, quod est vltima vnitas modo supra explicato.

5 Conclu. Numerus hēt & ipse suā formā metaphisicam, sed est incognita. Quinta conclusio: Numerus etiam habet suam formam metaphysicam, idest, vltimam differentiam, quam nos non scimus assignare in omnibus numeris: & isto modo vltima vnitas non est numeri forma. Hæc conclusio adeo clara est, vt non egeat probatione, quia ternarius est species numeri; ergo constat ex genere & differentia quia omnis species genus habet & differentiam. Et quod vnitas hoc modo non sit differentia, supra probatum est: quia non prædicatur de pluribus inæquale essentiale, ergo:

Ad 1 1. Resp. Ad primum argumentum respondetur, quod vltima vnitas secundum rem, est certa & determinata, licet a nobis non certo cognoscatur, vt diximus in conclusione penultima.

2. Resp. Secundo respondetur, quod certa est & determinata. Nam vna vnitas respectu alterius est forma, & e conuerso, vt patet in exemplo adducto de matrimonio, cuius forma est certa, & determinata. & supra dicto modo se habet.

Ad 2. Quō forma specificatiua numeri dicatur vltima vnitas. Ad secundum respondetur, quod est ratio & forma numeri, prout dicit vnitatem determinantem reliquas. Et hæc vocatur vltima vnitas; sicut differentia hominis vocatur vltima hominis perfectio essentialis. Et vltima hoc modo non inconuenit dicere respectum transcendentalem.

Ad 3 Ad tertium argumentum patet ex vltimis conclusionibus.

Ad 4 Ad quartum respondetur, quod in quadrangulo id, quod est determinatiuum reliquarum partium eius dicitur forma respectu aliarum. Sicut & hoc reperitur in partibus domus, & hoc nullus vnquam negauit. Ad confirmationem respondetur ex tertia conclusione; sufficit enim, vt sit forma reliquarum, quod sit illarum determinatiua. Alia argumenta possem adducere contra hanc nostram doctrinam ex Eucharistiæ sacramento. Sed quia hæc excedunt limites logicales multum, ab his supersedeo, certus quod discipulus D. Thom. ea dissoluet facillimo negocio. *Ad confir. Excusatio Auct.*

Ad quintum argumentum Soncinas libro 10. metaphysicæ q. . dicit, esse tantum unum numerum in rerum natura, posse intelligi dupliciter. Vno modo in actu: alio modo in potentia. Si primo modo intelligatur, dicit tantum esse vnum numerum, qui est numerus omnium continuorum. Si vero secundo modo, intelligatur sunt plures numeri, & non potest reduci ista potētia ad actum, ita quod actu sint plures simul, sed tantum successiue. Si enim tota multitudo continuorum esset, exempligratia, tantum decem, tunc si vnum eorum corrumpatur esset nouem, & sic nouenarius reducitur ad actum. Et sic de reliquis. Et ratio huius est: quia numerus omnium continuorum est vnum per se; partes autem vnius per se habent esse tantum potentiale, Vnde quælibet vnitas est tantum actu pars vnius numeri; sed in potentia est pars cuiuslibet alterius. Sed hæc solutio mihi non placet; quia cōmuniter dicitur ab omnibus, esse numerū binarium & ternarium, & sic in reliquis. Et hoc intelligitur solū in potentia, sed etiā actu. Quod probo: Quia numerus est multitudo vnitatū, ergo vbi fuerit diuersa ratio de terminans actu multitudinem, erit actu diuersus numerus, sed in duobus lapidibus est alia ratio distincta determinans multitudinem quam sit in ternario: ergo ibi sunt diuersi numeri actu. Item Binarius actu est habens actu duas vnitates, sed modo sunt actu duæ vnitates ad inuicem [de]terminantes, ergo est binarius actu, & sic in cæteris. Est expressa sententia D. Tho. multis in locis maxime 8 metaphysicæ lectio ne. 3. Et ad argumentū Sōcinatis, quia est pars binarius *Ad 5 1. Resp. Soncinatis. Esse unum tantū numerum omniū continuorum potē intelligi dupliciter. Reijcitur Soncinas.*

binarius ternarij, concedo; sed materialiter cōcurrens, vt quid distinctum a ternario, sicut linea concurrit ad cōpositionem superficiei, & superficies corporis. Nec est inconueniens, quod vna vnitas, vt pars materialis, sit pars multarum specierum numeri, sicut linea potest esse pars materialis fere infinitarum figurarum distinctarum specie, vt patet in Euclyde.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod numerus est multæ vnitates cum ordine, multæ unitates distinctæ sunt aliqua ratione a quantitatibus. Nam quantitas mea quatenus est indiuisa in duas quantitates est una quantitas, & principium numeri, quatenus vero est diuisibilis secundum longitudinem & latitudinem & profunditatem est corpus de prædicamento quantitatis. Et ita illæ quantitates, licet in ratione corporis, uerbi gratia, non habeant ordinē, in ratione unitatis habent illum. Quod uero unitas de prædicamento quantitatis addat aliquid supra substantiam; non est dubium, quia addit quantitatem, ut indiuisam. Ita asserit D. Thomas 1. part. quæst. 11. articulo 1. ad 2.

Quæst. quæ poterat hic disputari. Hic poterat esse dubium, an numerus cuiuscunque quantitatis, scilicet, numerus linearum, ut tres lineæ, numerus superficierum, ut tres superficies pertineant ad hoc prædicamentum, an solum numerus corporum. Sed certe uidetur, quod omnis numerus cuiuscunque rei habens speciem quantitatis est numerus prædicamentalis, ut nu-*Opi. Auct.* meri supradicti. Nec est aliqua ratio quare asserantus, solum numerum corporum pertinere ad hoc prædicamentum, cum etiam reliquæ sint ueræ quātitatis species. Et per hoc satis patet ad argumenta Suarez. Nam licet accipi ut ultima, uel ut prima, sit aliquid rationis, sed esse determinatiuam alia rum, est quid reale, & hoc uocatur vltima unitas. *Ad confir.* Ad aliam confirmationem respondetur, quod numerus constituitur per hoc, quod unitates uniuntur in ratione determinantis, & determinati, quod est quid reale. Et hæc uocatur unio, non uero per hoc quod sunt unitæ aliquo termino communi. *Ad confir.* Ad ultimam confirmationem respondetur, quod in rebus non quantis non datur numerus, qui sit species aliqua, quia unitas transcendentalis supra substantiam rei nihil reale addit. At uero in rebus quantis datur unitas, quæ addit aliquid supra rei substantiam pertinēs ad prædicamentum quantitatis. Et quia hoc est aliquid imperfectum in genere quantitatis additum alteri unitati constituit speciem in genere quantitatis. De quo uideatur D. Thomas ubi supra.

QVAESTIO XXVII.

Vtrum intra numeri latitudinem dentur variæ species numerorum.

IN hac difficultate Niphus *Controuer.* libro 13. Metaphysicæ 1. *Op. Niphi* quæst. 3. dicit, omnes numeros esse eiusdem speciei, nec reperiri diuersitatem specificam in illis. Et probatur hæc sententia. Primo. Omnes unitates *1. Argu.* ternarij & quaternarij & cuiuscunque alterius numeri sunt eiusdem rationis: ergo totum consurgens ex illis unitatibus erit eiusdem rationis, ergo omnes numeri erunt eiusdem rationis, & ita non different specie. Consequentiæ bonæ sunt. Nam quod constituit speciem alterius rationis ab alia, debet esse alterius rationis, & essentiæ a constitutiuo alterius speciei, ut patet in homine & in equo. Et ita dixit Aristoteles in antepraedicamentis capite de regulis diuersorum generum, & nō sub alternatim positorum, differentes sunt specie differentiæ. Sed antecedēs illud primum probatur, quia omnis unitas est quātitas indiuisa, nec aliquid aliud habet unitas superueniens ternario, quam unitates, quæ erant in ternario. Et certe est difficile argumentum. Nam unitas superueniens nec differt per aliquid essentiale, ut de se patet,

nec

nec per aliquid accidentale. Et si differat per aliquid, hoc modo, non variabitur species.

2. *Argum.* Secundo: Ita se habet bicubitum & tricubitum in quantitate continua, sicut binarius & ternarius in discreta, sed bicubitum & tricubitum in continua non variant speciem, ergo nec binarius & ternarius in discreta. Minor probatur: Quia linea bicubita eiusdem speciei est in ratione quantitatis continuæ cum linea tricubita, ergo binarius in ratione quantitatis discretæ erit eiusdem speciei cum ternario, ita vt non sine diuersæ species quantitatis continuæ, nec lineæ. Antecedens patet ex omni comparatione, quæ fieri potest.

3 *Argum.* Tertio: Quia inter omnes species cuiuscunque generis Deus potest aliam mediam dare, sed inter binarium & ternarium non potest dari aliqua media species, ergo non sunt species quantitatis.

Deciditur quæstio.

1. *Opin. Compara- tio specierum ad numeros.* IN oppositum est Aristoteles vbi supra 8. Meteaphysicæ lectione 5. apud D. Thomam, vbi dicit, quod species rerum se habent sicut numeri. Nam sicut addita vnitate species alia numeri consurgit, ita addita noua perfectione generi consurgit noua rerum species. Præterea, Par est distincta ratio ab impari, & est conueniens numero binario, & non ternario, nec illi potest competere, ergo aliam essentiam habet. Nam si haberent eandem essentiam, sicut binarius est par, ita poterit esse paternarius. Nam, vel est differentia, & tunc habeo intentum, quod sit alia essentia binarij a ternario, si quidem habet diuersam diffinitionem. Vel est proprietas quarto modo, & idem sequitur. Vel est accidens binarij, & hoc non, quia non potest abesse ab illo, ergo est aliquid essentiale. Et hoc non conuenit ternario: ergo habent distinctas essentias, si quidem aliquid essentiale habet vnus numerus, quod non habet alius.

Tertio: In quantitate continua addito vno angulo aliis, resultat alia species figuræ, vt patet in figura sex angulorum, si addatur alius fit septem angulorum figura, quæ est alterius speciei, ergo idem erit in numeris, nam addita alia vnitate resultabit alia species figuræ. Et præterea, Nam in Arithemetica demonstrantur diuersæ passiones de vno numero, quæ de alio non demonstrantur ergo illi numeri differunt specie. Consequentia probatur, Nam quæ sunt eiusdem speciei easdem habēt passiones. Sed antecedens patet ex tota Euclydis Arithemetica.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Quō omnes vnitates sunt unius & diuersa- rum rōnū. AD primum argumentum respondetur, quod non omnes vnitates sunt eiusdem rationis in omnibus. Nam licet considerentur secundum communem rationem, in quātum sunt aliquid indiuisum, & sic sint eiusdem rationis, tamen quatenus vna est alterius determinatiua, diuersam habet rationem ab illa, quę determinatur vt sic. Sicut consensus viri & fœminæ eiusdem rationis sunt in ratione cōsensus, tamen quatenus vnus est determinatiuus alterius, nō sunt eiusdem rationis. Et ita vnus est alterius forma. Vnde in ternario & quaternario vnitas determinans, & dans speciem, alterius est rationis, quia virtus determinatiua siue ratio determinatiua est alterius rationis, quòd habet ex natura sua, quia constituit aliam speciem. Alij dicunt, quod licet partes sint eiusdē rationis, totum tamen potest esse diuersæ speciei propter diuersam vnionem, & cōmensurationem partium. Sicut, licet omnes lineæ sint eiusdem speciei, totum tamen resultans est aliquando alterius speciei in ratione figuræ propter diuersam commensurationem linearum, ita est diuersa coaptatio vnitatum in vno numero, atque in alio: & ita resultat diuersa species. Sed adhuc meus non quiescit animus Nam illa diuersa determinatio debet prouenire a diuersa natura, & cū eadem sit natura

Opi Simile

Modus di- cēdi alio- rum.

P in

in vnitatibus, erit eadem ratio determinans & idem constitutum per illam rationem. Alio modo potest respondere quod, quia ea quæ debent determinari per vltimam vnitatem in ternario, & quaternario, non sunt idem, nam in vno. sunt tres vnitates, in alio sunt duæ, hinc fit, quod etiam si ratio determinans sit eadem potest resultare diuersa species, quia materia etiam est de essentia rei constantis ex illa. Et si hoc non placeat, quæso aliam meliorem exhibeas solutionem.

Solutio Authoris.

Ad 2. Ad secundum respondetur, bicubitum & tricubitum in ratione mensuræ esse diuersæ speciei, vt asserit Diuus Thomas, in loco superius adducto. Cæterum in ratione diuisibilitatis minime, quia eodem modo sunt diuisibilia.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod in speciebus numerorum non potest dari, verbi gratia, inter ternarium & quaternarium alia species media, quia nulla vnitas mediat inter tertiam & quartam. Et cum vnitas sit forma numeri, non potest dari alia forma, & consequenter nec alia species, quod non reperitur in alijs omnibus rerum speciebus. Sed inter hominem & equum potest assignari alia perfectio distincta determinatiua animalis, & constitutiua alterius speciei, licet hoc non sit forsan verum in omnibus, quia inter hominem & Elephantem forsan non est dabilis alia species media.

QVAESTIO XXVIII.

Vtrum numerus sit aliqua entitas diuersa a rebus numeratis.

1. arg.

ET videtur, quod non. Primo: Quia omnia, quæ sunt a parte rei possunt numerari seipsis sine eo, quod addatur illis aliqua entitas realiter distincta, ergo numerus non addit nouam entitatem rebus numeratis. Consequentia probatur; quia ad nihil aliud addenda esset illa entitas, quæ est numerus. Sed antecedens probatur, quia creatis à Deo tribus angelis, vel tribus albedinibus, uere seclusis omnibus accidentibus possunt numerari & dici tot, ergo numerus ab ipsis rebus numeratis non distinguitur realiter. Et confirmatur hoc argumentum. Nam datis tribus quantitatibus, illę numerari possunt seipsis, non addito alio numero, & ille numerus quantitatum, est numerus prædicamentalis, cum quantitates pertineant ad hoc prædicamentum, ergo. Et argumentum confirmatur secundo. Nam datis duobus ternarijs resultat binarius ternariorum, sed iste binarius est prædicamentalis, ergo. Et idem est prorsus quod duo binarii, ergo non distinguitur numerus a rebus numeratis. Quod si dicas, dari ibi tertiam entitatem, sequitur inconueniens adductum a Soncinate, ubicunque est binarius esse infinitos numeros, quia iam ibi sunt tres entitates, & si illas numeres iterum per aliam entitatem erunt quatuor, & sic in infinitum quod est falsissimum, ergo. Vide in Soncinate 10. Metaphysicæ quæst. 21. alia argumenta. Aliqui asserunt numerum non distingui a rebus numeratis vllo modo, & conuincuntur supra allatis argumentis, quæ Soncinas in oppositum adduxerat supra dicta quæstione.

Conf. 1.

Conf. 2.

Solutio. Impugn.

Controuers. 1. Opin.

Deciditur questio.

SEd tamen respondetur, numerum prędicamentalem distingui a rebus, in quibus est subiectiue, & a rebus quę numerantur per illum, verbi gràtia, ternarius a tribus hominibus, & sic de reliquis numeris. Et modo non disputamus, an hæc distinctio sit realis, tanquam res a re, uel formalis & essentialis, de hoc enim agemus infra. Et probatur conclusi. Quantitas & substantia realiter distinguntur, quia pertinent ad diuersa prędicamenta, quæ realiter formaliter saltim distinguntur; sed numerus est quantitas, & res numeratæ sunt substantiæ, vt homines, vel lapides, ergo.

2. Opin. Numerus distinguitur a rebus numeratis. 1. Prob.

Præ-

2. Prob. Præterea; Vnitas, quæ est principiũ numeri, est aliquid additum substantiæ rei, & distinctum ab illa, vt D. Thomas asserit supradicta quæstione 11. primæ partis, ergo & numerus. Probatur consequentia, quia numerus nihil est aliud, quam multæ vnitates ordinatæ seu multitudo facta per vnum. 3. Prob. Præterea sequitur, quod binarius & ternarius sint eiusdem speciei, hoc autem est falsum, ergo. Probatur sequela: Quia si non distinguntur nec realiter nec formaliter a rebus numeratis, ergo sicut duo homines & tres homines sunt eiusdem speciei, similiter & binarius & ternarius. Sed minor illa probatur, quia Aristoteles 8. Metaphysicæ tex. 10. dicit, quod quælibet vnitas ad dita, vel subtracta variat speciem. Corol. Ex hac conclusione sequitur, numerum esse quantitatem absolutam, & non relatiuam, quia pertinet ad prædicamentum quantitatis. Obiectio. Sed contra: Nam numerus est multitudo mensurata per vnum, sed mensuratum & mensura sũt de prædicamento relationis, ergo & numerus. Solut. Respondetur, quod numerus non est ipsa relatio, sed aliquid, in quo fundatur relatio, sicut scientia est mensuratum, & tamen scientia non dicit relationem, sed est id in quo fundatur relatio. Sequitur etiam, quod numerus non sit forma simplex, sed composita. Hoc iam superius diximus, & probatur: Quia nullum simplex constat ex partibus, sed numerus constat ex vnitatibus, tanquam ex partibus, ergo.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. AD argumenta in contrarium respondetur, quod non possunt numerari se ipsis numeratione prædicamentali, nisi addatur numerus de prædicamento quantitatis, sicut seipsis non possunt esse alba, nisi addatur albedo; Numeratione transcendentali, secundum quod entia sunt, transeat, quod numerentur seipsis, sed nos loquimur de numero prędicamentali. Ad 1. Conf. Ad primam confirmationem respondetur, quod tres quantitates sunt numerus prædicamentalis, quia ipso numero numeratur substantia & consequenter ipsa quantitas, sicut supra diximus lineam extendere suas partes & partes substantiæ. Vide in principio huius prædicamenti. Ad 2. Conf. Ad secundam confirmationem respondetur, quod ille numerus non est prædicamentalis, sed transcendentalis, de quo iam dictum est. Obiectio. Et si dicas. Contra, nam species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, sed binarius est species, ergo prædicatur de hoc & illo binario, tanquam de differentibus numero, ergo sunt duo binarij, & iam numerabuntur alio binario: Solut. Respondetur, quod cum in diffinitione speciei dicitur, quod prędicatur de pluribus differentibus numero, non ponitur ibi pro numero de prædicamento substantiæ, sed pro numero transcendentali. Nam in substantijs, in quantitatibus, & relationibus reperitur species, & tamen non sunt de prædicamento quantitatis. Vide Soncinatem 10. quæst. 12. Et hæc sententia D. Thomæ, quam habet quæst. 11. primæ partis citatę & multis in aliis locis supra adductis, est expressa sententia commentatoris adducti a Soncinate supra dicta quæstione, asserentis nec quantitatem, nec numerum esse substantiam.

QVAESTIO XXIX.

Vtrum numerus angelorum pertineat ad hoc prædicamentum.

Controuer. 1. Opin. IN hac parte est antiquorum Theologorum opinio, asserentium in angelis vere reperiri essentiam quantitatis discretæ, & verũ numerum de prædicamento quantitatis. Ita tenet Gregorius in primo Distin. 24. q. 2. articulo 3. & idem asserit ibidem Aureolus, & etiam Okam & Gabriel. Maior. Quam etiam videtur tenere Ricardus in 1. distinct. 19. articu-

lo 3. quæst. 1. ad 4. & distinct. 24. ar. 1. quæst. 2. & articulo 2. quæst. 1. & Marsilius in 1. quæst. 27. articulo 1. quam sequuntur aliqui moderni logici & Metaphysici Et Suarez disputatione 4 sectione 2. asserit hanc opinionem & oppositum differre solum penes loquendi modum. Et addit, quod si aliquis mordicus affirmet, nomine quantitatis discretæ solum significari, quamcunque rerum multitudinem, facile defendet, quantitatem discretam in angelis reperiri. Probatur ista sententia, primo authoritate Augustini. 2 de libero arbitrio capite 16. vbi probat numerum intelligibile quid esse, & in omnibus rebus reperiri. Et idẽ asserit Damascenus libro 3. de fide orthodoxa, capite 8. ubi asserit, numerum esse in omnibus rebus, quę inter se differunt. Et confirmatur hoc argumentum. Nã communis loquendi modus asserit angelorum numerum esse maiorem numero rerum materialium, & esse multos angelos & in magno numero, ergo ibi vere reperitur numerus.

Suarez.

1. Arg.

2. Argu. Secundo, Nam Aristoteles 10. Metaphysicæ in principio, asserit numerum esse multitudinem numeratam vnitate, sed quaternarius angelorum est vera multitudo numerata vnitate, ergo est vere numerus.

3. Argu. Tertio, Omnis ratio extensionis discretæ, & similiter omnis ratio vnitatis, quæ reperitur in numero rerum corporalium, reperitur etiam in numero rerum spiritualium, ergo sicut in illis reperitur verus numerus quantitatiuus; etiam in angelis reperitur. Probatur antecedens, Quia illa extensio solum est diuisio vnius ab alio, sed hæc reperitur in numero angelorum, ergo ibi est verus numerus quantitatiuus. Si vero dicas, esse necessarium, vt vnitates singulæ sint materiales extensæ, & diuisibiles, hoc est per accidens ad rationem vnitatis, quia vnitates non componunt numerum, vt diuisibiles, sed vt indiuisibiles.

4. Arg. Quarto, Quia numerus essentialiter consistit in quadam habitudine vnitatum ad vnicam numerationem intellectus, sed hæc ita inuenitur in numero angelorũ, sicut in numero hominũ pertinet ad quantitatẽ discretã, ergo sicut numerus hominũ pertinet ad quãtitatẽ discretã, ita numerus angelorum. Minor patet, Quia ita sunt apti tres angeli numerari ab ĩtellectu, & facere vnũ ternarium, sicut tres hoies Et confirmatur hoc argumentum, Quia numerus componitur ex vnitatibus, vt sunt indiuisibiles, sed vnitates angelicæ sunt multo magis indiuisibiles, quã quælibet alia vnitas, cum sint magis perfecta entia, ergo. 5. Argu.

Quinto, Quinarius angeloromdiffert specie a quaternario angelorum, ergo sunt species alicuius generis, non alterius nisi quantitatis, ergo vere sub quantitate continentur. Et confirmatur hoc argumentum, Quia relationes & actiones angelorum ita pertinent ad prędicamentũ actionis, & relationis, sicut actiones & relationes hominum, ergo idem erit de numero, nam eadem est ratio. Alia friuola argumenta multiplicant huius sententiæ authores, quæ consulto omitto.

Deciditur quęstio.

Oppositam sententiam, scilicet, numerum rerum spiritualium, & numerum in vniuersum, qui non sit verum quantarum nullatenus ad hoc prædicamentum pertinere. Ita docet angelicus Doctor 1. part. quæst. 11. articulo 1. ad 1. Vbi dicit in hæc verba, Ad primum igitur dicendum, quod quidam putantes idem esse vnum, quod conuertitur cum ente, & quod est principium numeri, diuisi sunt in contrarias positiones. Pythagoras enim & Plato, videntes, quod vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rationem supra ens, sed significat substantiam entis, prout est indiuisa, existimauerunt, sic se habere de vno, quod est principium numeri, & quia numerus componitur ex vnitatibus existimauerunt, quod numeri essent substantiæ omnium rerum. E contrario autem Auicenna considerans, quod vnum, quod

2 *Opin & vera. Qui numerus pertineat ad prędic. quãtitatis.*

Opi. Pithagore & Platonis.

Opi. Auic.

quod est principium numeri, addit aliquam rem supra substantiam entis, (alias numerus ex vnitatibus compositus non esset species quantitatis) credidit, quod vnum, quod conuertitur cum ente addat aliquam rem supra substantiam entis, sicut album
Impugnat. Auic. supra hominem. Sed hoc manifeste falsum est, quia qualibet res est vna per suam substantiam. Si enim per aliquid aliud sit illa res vnum, cum iterum illud sit vnum, si sit vnum per aliquid aliud, esset abire in infinitum. Vnde standum est primo. Sic igitur dicendum est, quod vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rem supra ens, sed vnum quod est principium numeri, addit aliquid supra ens ad genus quantitates pertinens. In his verbis expresse dicit Diuus Thomas res omnes per aliquid aliud, quod est quantitas, & ad genus quantitatis pertinens constitui in ratione
Nu. numeri. Et idem Doctor sanctissimus 1 p. quæst. 30 articulo 3 eandem veritatem docet. Et legatur attente iste articulus. & in 1. distinct. 24. quæst. 1. articulo 3. & quæst 9. de potentia art 7. & opusculo. 48. eandem sententiam omnes tenent Thomistæ, Capreolus in 1. distinct. 24. quæst. 1. & comentatores 1. part. in locis adductis ex illa, Soncinas 10. Metaphycæ quæst. 13. Lauellus 8. Metaphysicæ quæst. 11. Quinimo est expressa sententia Aristotelis, vt patet 3. physicorum capite 6 & 7. vbi dicit numerum fieri ex diuisione continui. Et 2. de anima capite. 6. numerum constituit inter sensibilia communia. Et probatur ista sententia ex Aristotelis rationibus & authoritatibus Nam numerus est obiectum Arithmeticæ, vt omnes fatentur, sed obiectum Arithmeticæ non abstrahit a materia sensibili secundum rem, sed solum secundum considerationem, vt supra dictum est & docet Aristoteles 3. Metaphysicæ capite secundo & 3. Physicorum textu 40. Et hoc aduertit Diuus Thomas in locis, quos adduximus ibidem, & Commentator 5. Metaphysicæ commento 2. sed angeli & secundum rem & secundum rationem abstrahunt ab omni materia; ergo non reperitur in illis numerus, qui sit species quantitatis, nam talis est obiectum Arithmeticę. Pręterea: Numerus est sensibile commune, vt patet ex Aristotele proxime citato, sed numerus rerum spiritualium non est huiusmodi, ergo non est numerus quantitatiuus. Præterea:
Opt. argu. Vel numerus secũdum quod accipitur ab oppositũ opinantibus significat substantiã, vel accidens, vel aliquid aliud, neutrum horum potest significare, ergo non datur talis numerus, qui sit in prædicamento qualitatis. Non potest significare substantiam: quia omnis numerus in prædicamento quantitatis constitutus, debet essentialiter esse accidens, quia ponitur in prædicamento accidentium, & ita debet participare naturam illius prædicamenti, quæ est, quod sit tale accidens. Vel significat accidens; & nec hoc potest dari: nam numerus angelorum nullum accidens dicit formaliter, quia si dicit accidens, debet esse additum naturis angelicis: & tunc illud accidens debet pertinere ad hoc prædicamentum. vel ad aliud, & si ad hoc, ergo iam angeli habent quantitatem prædicamentalem, & sic non erunt spiritus. Non potest pertinere ad aliud prædicamentum, quia numerus nec est relatio, nec quantitas, & cætera. Nec potest dici, quod abstrahat a substantia & accidenti: quia tunc non esset in prædicamento quantitatis, quæ necessario dicit specialem modum entis, & non abstractum, sed inferius ad ens; & ita debet esse accidens vel substantia. Præterea probatur hoc: Nam etiam reperitur numerus in relationibus, quemadmodum isti constituunt numerum & in substantijs & in qualitatibus & in actionibus, & denique in omni prædicamento, ergo numerus non potest dicere peculiarem rationem entis existentem in hoc prædicamento. Consequentia probatur: Quia ratio prædicamentalis cuiuscunque prædicamenti est sibi propria Sed antecedens probat, quia sũt tres substãtię, tres relationes, tres actiones, tres qualitates, & cętera. Præterea; Si in angelis datur numerus prædi-

Prob. prædicamentalis, vel dicit aliquid reale, vel aliquid rationis essentialiter, hoc est uel sua essentia est realis, vel rationis. Non potest dici quod sit rationis, quia essentia rationis non collocatur directe in prædicamento reali, nec est obiectum Arithmeticæ, vel est aliquid reale essentia ista. Et tunc vel est idem, quod essentiæ angelicæ vel non, si primum, ergo essentiæ angelicæ ponuntur in prædicamento quantitatis, quod est ridiculum. Vel est distinctum ab essentijs angelorum formaliter. Et tunc, vel est substantia, & nec hoc dici valet, quia substantia non collocatur in prædicamento quantitatis. Vel est accidens, & tunc erit aliquid illis superadditum, & pertinens ad prædicamentum quantitatis, ergo iam habebāt aliquod accidens materiale: quia quantitas vt est generalissimum est accidens materiale Præterea: Nā sequitur, quod

Prob. tres personæ ponentur sub specie ternarii, quia ita sunt tres distinctæ, & accipiuntur, vt quid distinctum in ordine ad vnam numerationem intellectus nostri, quod nullus audebit dicere. Preterea; Vnum, vt dicit ens indiuisum, est passio entis, & non ponitur in aliquo predicamento etiam reductiue, ergo nec multitudo resultans ex illis vnitatibus. Probatur consequentia: Quia quando aliquid constat ex partibus ponitur totum in illo prædicamento per se, vbi partes reductiue ponuntur, vt patet in materia & forma, vnitate materiali, & numero materiali.

Prob. Præterea, Nam etiam in entibus rationis reperitur numerus, quia sunt tres relationes rationis, tres priuationes, & cætera, ergo tunc iste numerus ponetur in prædicamento, Probatur consequentia: Quia est numerus vnitatum acceptarum in ordine ad vnam numerationem nostri intellectus. Item sequeretur, quod decem prædicamenta essent in prædicamento quantitatis, quia sunt secundum istos numerus denarius. Vide alias rationes in Soncinate accutissimo, decim. Metap. q 13 a

Nota. quo isti multa furantur, licet illum impugnent. Ego vero volo modo, vt aduersarij has rationes dissoluant, etiam si mordicus oppositum teneant, vel tenere statuerint. Ex his infertur, numerum, qui in angelis, vel in quibus *Coroll.* libet alijs rebus reperitur præter quātitatem, esse numerum transcendentalem, repertum in omni ente, & nihil est amplius, vt angelicus Doctor affirmat, quam entia indiuisa. Præterea probatur nostra sententia: Nam nihil reale potest vniuoce dici de substantia & accidenti, sed numerus secundum istos dicitur de substantia & accidenti, quia dicitur de angelis, & dicitur de quantitatibus & de actionibus, ergo numerus non est quid vniuocum, ergo non ponitur in prædicamento quantitatis, nam nullum analogum ibi ponitur. Antecedens illud primum est Diui Thomæ expressum. Nam cum inferiora includant superius, si superius est analogum ad aliqua duo, omne includens illud superius debet deferre eandem analogiam, & inæqualitatem & imperfectionem suis inferioribus.

Diluuntur argumenta.

AD argumenta in principio. Ad Primum respondetur D. Augustinum & Damascenum, & communem loquendi modum, cum asserunt, numerum in angelis reperiri, intelligi debere de numero transcendentali, qui constat ex vnitate, quæ est passio entis, & quid transcendens. *Ad 1. Explicatur modus loquendi aliquor.*

Ad secundum argumentum respondetur, quod cum Aristoteles dicit, numerum esse multitudinem numeratam per vnum, loquitur de multitudine prædicamentali, & de vnitate prædicamentali tali, quia talis vnitas est pars numeri constituti in prædicamento quantitatis, quia vnitas est quid imperfectum in genere quantitatis ex natura sua, dicens ordinem ad constituendum aliquod totum in illo genere. *Ad 2.*

Ad tertium dicitur, quod extensio, quæ est ratio formalis quantitatis, est aliquid pertinens ad quantitatem. Illa vero extensio, quæ est in angelis tribus est extensio transcendens, hoc est, multa entia indiuisa: numerum vero prædicamen- *Ad 3.*

dicamentalis debet constare ex vnitati bus quantitatiuis.

Ad 4. In quo con sistat nume rus. Ad quartum respondetur, numerum non consistere nisi in pluribus vnitatibus quantitatiuis, quæ ita se habent, quod vna determinat alteram realiter & è conuerso. Ex quo sequitur, quod intellectus potest numerare illas vnica numeratione, vt dicendo tres, vel sex, vel decem Et hac numeratio, vt sit numeratio quantitatiua, id est, numeri de prædicamento quantitatis, supponit in numero aliquid pertinens ad prædicamentum quantitatis, quod ex necessitate debet esse in re quanta. Vnde non potest in angelis reperiri, nec in alijs rebus non quantis, & ex dictis patet ad confirmationem.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod quinarius angelorum non differt specie a quaternario angelorum, quia sunt vnitates aliquid transcendens, & ita dicũt substantiam & essentiam angelorum cum indiuisione illarum, & ita non constituunt numerum prædicamentalem, & quinque angeli non est numerus sed aggregatio quinque specierum angelorum. Quinarius verò quantarũ rerum, quia dicit vnitates quantitatis, quæ vt sic, sunt aliquid imperfectum in genere quantitatis, & ex natura sua ordinantur ad numerum constituendum, dicit aliquam speciem in genere quantitatis contentam. Sicut binarius partium materiæ, scilicet, & formæ speciẽ constituunt, quia illæ partes ex natura sua sunt quid imperfectum, & ordinantur ad totum constituendum, binarius verò hominum non constituit speciem in genere substantiæ, quia sunt quid cõpletum, & perfectum in illo genere. Et in specie quantitatis non possunt vnam speciem constituere, nisi habeant quantitatem, quæ deficit in angelis, & in aliis similibus.

A d Conf. Quare relationes Angelorũ sint in prædic. Ad confirmationem respondetur, quod relationes angelorum vere constituuntur in genere relationis, quia totum suum esse, vt quid limitatum & finitum, habet ad aliud & genus relationis non exposcit amplius. At vero numerus prædicamentalis exposcit in sua ratione constare ex vnitatibus quantis, quia totum debet participare rationem generalissimi, quæ est quãtitas, cum ponatur sub illo. Et hæc quantitas non reperitur in angelis, & ita nec numerus prædicamentalis Nec verò actiones immanentes angelorum ponuntur in prædicamento actionis, quia ibi solum collocantur actiones physicæ, & quæ dicunt motum, vel saltim reperiuntur in materia sensibili, quod de illis angelicis actionibus dici non potest, sed pertinent illæ intellectiones angelicæ ad prædicamentum qualitatis, vt ibidem dicemus. Et hæc sint de hac quæstione. Modo agendum est de quantitatibus alijs, vt de oratione, loco, tempore, & motu, & postmodum agemus de quantitatis proprietatibus.

QVAESTIO XXX.

Vtrum oratio pertineat ad hoc prædicamentum quantitatis, & sit vera species illius.

ET videtur, quod pertineat ad hoc prædicamentum, & sit vera species illius Nam Aristoteles capite de quantitate in logica post enumerationem specierum quantitatis, inter quas retulit orationem, ita dicit. Atqui hæc sola, quæ dicta sunt propriè quanta dicuntur, cætera verò vniuersa per accidẽs. Ad hoc enim aspicientes cætera quanta dicimus, velut album ex eo multum dicitur, quia in multa superficie est. Et in principio prædicamenti, ita dicit. Similiter, & oratio discretum esse videtur, nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia breui longaque syllaba mẽsuratur. Ex quibus constat Aristotelem veram speciem quantitatis posuisse orationem, & in prædicamento ab illo collocari. Et cõfirmatur: Nam D. Tho. opusculo 48. capite 2. dicit, orationem esse secundam speciem quantitatis discretam. Et ista videtur esse opinio om nium *1. Argu.*

nium commētatorum Aristotelis quos non adduco ne molestia afficiam lectorem in re non dubia, & grammatici de quantitate syllabarum libros ediderunt.

2. Argu. Secundo: Nam longum & breue sunt passiones quantitatis, sed oratio est lōga & breuis, ergo quāta, sed omne quā tum ad prædicamentum quātitatis pertinet, ergo & oratio pertinebit, vt vera illius species.

3. Arg. Tertio, Species in prædicamento quantitatis logico numerantur in ratione mensuræ, quia ibi locus constituitur species, & non habet hoc ratione diuisibilitatis, sed solum ratione mensuræ, sed oratio est diuersa species mensuræ ab omnibus aliis mensuris, ergo est vere in hoc prædicamento, vt species ab aliis distincta. Minor probatur, quia oratio mensurat res successiuas discretas, quod nec numerus nec tempus mensurant.

Decisio quæstionis.

Contrau. IN hac quæstione illi, qui censent species quantitatis distingui & constitui per rationem mensuræ, orationem veram, & completam speciem quantitatis asserunt, sed quia iam hoc in hoc prædicamento explosimus, fit.

Conclus. Oratio reductiue pertinet ad prædic. quantitatis. Conclusio, oratio nullatenus est species quantitatis & perfecta existens in prædicamento quantitatis directe, & per se, sed est quædam species incompleta, & imperfecta reductiue pertinēs ad hoc prædicamentum considerando illam in ratione mensuræ. Sed antequā probemus conclusionem aduertendum est, multipliciter vsurpari hoc nomen, oratio, a logicis. Accipitur enim ab Aristotele in libro primo perihermenias pro uoce significatiua ad placitum, &c. & in præsenti non sic accipitur oratio. Alio modo accipitur oratio pro voce aggregata ex distinctis syllabis eam mē surantibus, quæ in partibus suis non habet permanentiam, siue sit significatiua, siue non: & isto modo sit in præsentia sermo de oratione ab Aristotele. Quinimo quamuis D. Thom. ita difinierit orationem in supradicto prædicamento, non est necesse quod sit vox, nā D. Thom. definiuit orationem per vocem tanquam per quid notius, vt fieret progressus ad orationes, quæ non sunt voces, vt sunt sonitus tubæ, & citharæ. Imo & in saltatione sunt suæ orationes, nam motus illi discreti, qui sunt secundum numerum & proportionem orationes dicuntur. & eodem modo mē surantur sicut sonitus citharæ, & sicut sonitus vocis. quæ fit ad cantum citharæ proportionatus.

Nota 1. Dupliciter accipitur oratio.

2. Nota. Oratio accipitur dupl. Et rursus est notandum, hanc orationem posse dupliciter accipi, vno modo pro ipsis vocibus seu sonis, seu motibus numericis, alio modo pro quadam mē sura in ipsis existentibus. Verbi gratia, ista vox cano, potest considerari, vt ex syllabis constat. Et sic est quædā res pertinens ad prædicamentum qualitatis vt aduertit Caetanus in sua logica: quia est sonus quidā, sonus autem pertinet ad prædicamentum qualitatis. Potest accipi alio modo, pro quadam mensura, quæ longitudinem illarum syllabarum mēsurat, quæ vocatur apud Poetas Spondeus. Et in hac secūda significatione accipitur ab Aristotele oratio cum dicit, esse mensuram, & priori modo cum dicit orationem mensurari syllaba longa, vel breui. Itaque iste sonus, cano, qui etiam dicitur oratio mē suratur hac specie mensuræ, quæ est oratio & vocatur Spondeus, sicut si diceremus hominem mēsurari linea, quia eius quantitas per lineam nota fit. Itaque, oratio est nomen æquiuocum, & ad mensuram & ad rem quæ mensuratur. His consideratis, probatur conclusio. Nam ratio formalis quantitatis est extensio, vt supra dictum est, sed oratio secundum hanc rationem considerata non habet rationem extensionis specificam, ergo non habet rationem speciei quantitatis. Consequentia probatur, quia species quantitatis diuersificā tur per diuersam rationem extēsionis. Sed antecedens probatur. Nam oraito non habet aliam rationem diuisibilitatis, si singulæ partes seorsum considerentur, quam habet motus prolationis & motus diuiditur ad diuisionem spatij, ergo non habet aliam rationem exten-

Oratio est quid æquiuocum.

tensionis quia diuisibilitas est propria passio quantitatis, nec omnes partes simul habent etiam aliam rationem extensionis, quam spatium. Dices quod
Obiectio. habet aliam rationem extensionis, quã partes; quia est diuisibilis secundum partes indiuisibiles sicut numerus, aliã extensionem habet, quam partes, & quam vnitates, si considerentur materialiter, quia est diuisibilis in indiuisibilia. Contra, quia illæ partes, etiam si se-
Solut. cundum numerum considerentur, sunt quantæ & diuisibiles, secundum longitudinem, & breuitatem, etiam si considerentur vt partes orationis, sed longitudo & breuitas non habet aliam extensionem distinctam ab extensione spatij, & motus, ergo oratio est per aliud diuisibile, & ita per se non est quantum. Præterea, omnes partes orationis sunt quantæ per accidens, ergo tota oratio non potest esse quanta per se. Antecedens patet, quia nullam habent extensionem specierum quantitatis propriam. Consequentia probatur, quia tantum per se & essentialiter nõ potest resurgere ex quantitatibus per accidens, propterea dicimus numerum Angelorum non esse prædicamentalem, quia vnitates, ex quibus constat sunt vnitates transcendentales, & non prædicamentales, ergo & dicendũ numerum syllabarum secundum longitudinem, uel breuitatem consideratarum, non esse prædicamentalem; quia ipsæ syllabæ non pertinent per se ad prædicamentum. Et preterea Nam Aristoteles 5. metaphsicæ vbi de speciebus per se quantitatis tractauit, nullam fecit mentionem orationis, ergo signum est, non esse per se speciem quãtitatis, alias diminutus fuisset. Hanc sententiam sequitur Caietanus in prædicamento quantitatis, Albertus 5. metaphysicæ commento 18. & ibidem Commentator, & multi moderni ex nostris & alienis.

2. Conclus. Oratio in rõne mensuræ est spẽs imperfecta. Secunda conclusio, Oratio est species imperfecta, & reducta ad prædicamentum quantitatis, considerando illam in ratione mensuræ, quia vt sic mensurat syllabarum durationem, secundum longitudinem & breuitatem, sicut locum ad prædicamentum quantitatis reducimus, quia est species quædam imperfecta, mensurans substantiã extrinsece, ita reducenda est oratio. Nec ad hoc requiritur, quod sit quantitas per se, sed sufficit, quod sit aliquid quantitatis. Et de hoc iam superius in hoc prędicamento egimus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad argumenta in aduersum adducta respondetur. Et ad primum dicitur ex Caietano, vbi supra, ibidem Aristotelem aliquas species quantitatis assignasse, non quod veræ sint species illius, sed quia communiter circumferebantur suo tempore, vt species. Et quia tunc nõ rimabatur exactè naturas rerum, sed ad prædicamenta adunabat in ordine ad prædicationes faciendas, & quia suo tempore existimabatur, orationem esse speciem quantitatis illam inter species reliquas illius inseruit, non tamen vere censuit esse speciem. Vnde factum est, vt illam in metaphysica prætermitteret, vbi species secundum veritatem & propriam numerabat sententiam. Et quantis dixerit esse quanta per se ex aliorũ loquebatur sententia. Vel secundo respondetur, quod est species imperfecta, in ratione mensuræ, non tamen absolute. Et in hac consideratione dixit esse quanta per se, hoc est in ratione mensuræ, non vero absolute & in ratione quantitatis. Et D. Thom. eandẽ habet expositionem. Non enim voluit Angelicus Doctor aliud dicere, nisi quod dixit Aristoteles. — Ad 1. Quo inter pretari dẽt philosophus — Opt. not. — Alia resp.

Ad secundum respondetur, quod oratio est longa, & breuis non proprie; quia longum & breue sunt passiones lineæ, sed per metaphoram dicitur longa, quia plus consumit temporis in sui prolatione, quam oratio breuis, quæ minus temporis insumit. Et secundo respondetur, quod est per accidens longa, & breuis, non vero per se; quod requirebatur, vt esset species quantitatis. Ad tertium iam patet ex dictis supra in hoc prædicamento. — Ad 2. arg. — Alia resp. — Ad 3.

Q QVAE-

QVAESTIO XXXI.

Vtrum oratio sit species imperfecta atoma, vel subalterna: & an sit ens per accidens.

1. Argum. T videtur, quod nō sit species, nec atoma, nec subalternam a distincta ab aliis speciebus, quia partes eius non distinguntur a tempore, ergo non est species distincta etiam in ratione mensuræ a tempore. Consequentia videtur bona, & antecedens probatur, quia oratio est tempus mensurās longitudinem & breuitatem syllabarum. Et argumentum confirmatur, Quia totum & partes eiusdem sunt rationis in homogeneis, sed oratio dicit partem temporis, ergo est eiusdem rationis cum toto tempore, ergo non est species imperfecta distincta a tempore.

Secundum argumentum. Si species orationis multiplicarentur, maxime ex diuersa ratione longitudinis, vel breuitatis syllabarū, sed hac ratione nō possunt multiplicari, ergo. Probatur minor. Quia quod syllabæ correpte, vel productè proferantur, & quod sit longa vel breuis, est ex voluntate proferentis, & ex hominum beneplacito, sed hoc non potest dare speciem realem rebus, ergo oratio non est species realis quantitatis.

3. Tertium. Omnis duratio rerum corruptibilium tempore mensuratur, similiter, & omnis motus, sed oratio est quid corruptibile, ergo non potest alia mensura, quam tempore mensurari, ergo non est ponenda ista species mensuræ.

4. Quartum argumentum: Si oratio est mensura, vel est realis mensura, vel rationis, non hoc secundum, alias esset relatio vel negatio, vel priuatio, & sic non esset quid mensurans, si ergo est realis, vel est substantia, vel accidens. Non primum, ergo secundum. Sed nec hoc, quia omne accidēs habet aliquod subiectum, sed oratio nullum subiectū habet, ergo. Probatur minor, quia non subiectatur vbi tempus, nec in aere, nec alibi, ergo.

Quintum argumentum: Omnis mensura prædicamentalis mensurat substātiam, sed oratio non mensurat substantiam, ergo non est mensura prædicamentalis. Maior patet, quia quantitas est substantia mensuræ, & ita omnis mensura prædicamentalis substantiam debet mensurare. 5.

Sextum argumentum. Omnis syllaba vel est longa, vel breuis, ergo non possunt esse nisi duæ species orationis. Probatur consequentia, quia species orationis non possunt variari, nisi secundum longitudinem, vel breuitatem syllabarum. 6.

Septimum. Si oratio est mensura discreta, sequitur, quod vbi sint syllabæ æquales numero, ibi sit oratio eiusdē speciei, sed hoc est falsum, ergo nō est mensura discreta, & sic non distingueretur a tempore. Probatur maior, quia in numero æquales vnitates faciunt numeros eiusdem speciei. Probatur minor, quia oratio constans duabus syllabis breuibus differt specie ab illa, quæ constat illis longis. 7.

Octauum argumentum: Non videtur quomodo ex diuersis syllabis possit resultare vnum ens per se, quia illæ partes nec se habent vt materia & forma, nec vt actus & potentia, quod est necessarium vt sit ens per se, ergo resultabit ens per accidens. 8.

Decisio quæstionis.

AD quæstionem igitur respōdetur, orationem esse speciem inperfectam mensuræ subalaternam tamen. Sicut enim anima est species sublaterna imperfecta ad animam hominis & leonis, &c, ita oratio est species imperfecta subalterna ad omnes pedes carminum, & ad omnia carmina ad dactilū, spondeum &c. De quibus vide Soto in hoc prædicamento, & D. Augustinum in libris de musica. Nam species orationis distinguntur penes diuersam proportionem, quam habent secundum lōgitudi- *Concl. Oratio est spēs mensuræ, imperfecta tamen.*

gitudinem, & breuitatem, nam hac ratione diuersimode mẽsurant. Sed quia hæc non multum attinent ad logicam, nolo amplius illa prosequi, & est quoddam ens perse, licet non perse totum, sicut locus est ens perse, licet non sit species quãtitatis perfecta. Et hoc ideo dicitur, quia illæ syllabæ adinuicem habent in ordine ad modulationem, seu mensuram rationem materiæ, & formæ, sicut supra de vnitatibus dictũ est. Et argumenta, quæ contra hoc fieri possent in dicta quæstione, qua quæsiuimus, an numerus esset ens perse, soluta manent.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Arg. Modus dicendi aliquorum. AD primũ argumentum, vt constat ex D. Thom. in supradicto opusculo cap. 2. aliqui dixerunt ad orationem nihil esse aliud quam multa tempora diuisa, seu intercisa, ita quod oratio, quæ est spondeus nihil est aliud, quam tempus mensurans duas partes huius orationis. Et si fiat argumentum; Nam sequeretur, quod non distinguĕretur oratio a tempore, quia pars temporis non distinguitur specie a tempore: Respondent, negando consequentiam, quia oratio sunt illæ partes, vt indiuisæ. Et sic secundum hanc rationem oratio differt a tempore, quia tempus non dicit partes indiuisas in sui ratione. Oratio ergo, dicunt isti, est, vt a tempore non quomodocunque nisi quatenus sunt indiuisa. Sed hæc solutio non videtur vera; & solum refertur a D Tho. nec approbatur, quia non est, nisi vnicum tempus numero constans ex diuersis partibus, non interruptis, præterito, scilicet, & futuro, quæ in instanti præsenti continuantur. Oratio autem necessario constat ex diuersis durationibus realiter distinctis, & non continuatis, vt patet in hac oratione, Dominus. Præterea: Nam Arist. dicit orationem esse aliquid distinctum a tẽpore, quod colligitur ex eo, quod dicit, Orationẽ dico eam, quæ est cum voce. Item. Na oratio dicit aliquãdo duas syllabas seu tres, quarum altera est breuis, altera longa, sed in tempore non est considerare partem breuem & partem longam eo modo, quo longum & breue accipitur in oratione, ergo. Vnde ad argumentum dicitur, quod ipsa mẽsura quæ est oratio, vt diximus quæstione præcedẽti, est realiter in oratione vocali seu reali, vt cum in illo versu dicitur: Arma virum que cano, idem est realiter illa mensura, cum illis syllabis prolatis & est intrinseca mensura illarum secundum longitudinem & breuitatem, vt inter se dicunt ordinem concentus. Verum est tamen, quod illarum longitudinem & breuitatem cognoscimus, vt alius dixit ex eo quod, Syllaba longa duo consumit tempora, sed quæ Dicitur esse breuis tempus sibi vendicat vnum. Tamen tempus non est mensura, quæ est oratio, sed ipsa longitudo, & breuitas, quæ est in syllabis, illa est quæ est oratio, nam etiam si non esset motus primi mobilis, illæ syllabæ haberent aliquam durationem maiorem, & minorem. Sed contra, nam D Thomas supradicto cap. 2. dicit syllabas esse indiuisibiles, ergo non habent longitudinem. Respondetur, quod vult dicere, quod non possunt diuidi in duas syllabas. In hac enim dictione, Maria, & in hac dictione, Thomas, non possumus syllabas in alias syllabas diuidere, licet illa duratio, cuiuscunque possit intelligi consumere tempus diuisibile. Itaque illa coexistit tempore diuisibili, non tamen est diuisibilis, sicut solemus hoc dicere de Angelica operatione relata ad nostrum tempus. Et per hoc patet ad confirmationem. Et nota bene hanc solutionem pro intelligenda quidditate orationis. *Obiectio. Solutio.*

Improbatur præcedens solutio.

Ad 2. Arg. Ad secundum respondetur, quod ex natura sua, syllabæ habent longitudinem, vel breuitatem, licet in assignanda hac longitudine, vel breuitate sint opiniones hominum diuersæ, & placita diuersa, in quo falsum dicit Suarez disput. 47. sect. 3.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod omnis duratio talis tempore mensuratur, si perse sumatur. Cæterum si summatur duratio vnius, & alterius, vt inter se habent concentum quendam secundum rationem lõgitudinis, & breuitatis, sic

Q 2 mensuran-

mensurantur propria mensura, quæ est oratio, sicut si homo consideretur in se mensuratur, linea corpore, vel superficie. Si vero sumatur, vt coniunctus cū aliis, numero mensuratur, quæ est alia species.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod oratio est accidens reductum ad prædicamentum quantitatis, ex eo, quod non habet propriam diuisibilitatē, & sicut tempus subiectatur in primo mobili, ita oratio in voce mensurata subiectatur, seu in syllabis mensuratis. Nam parum refert hoc dicere. Sicut enim dicimus orationem esse longam: ita asserere debemus illam longitudinem in ipsam subiectari, nam intrinsece mensuratur per illam.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod sufficit mensuram prædicamentalem mēsurari aliquid substantiæ, scilicet, actionem, vel aliquid huiusmodi, ut patet in tempore.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod ex varia combinatione illarum duarum syllabarum adiuncta cum alijs resultant multæ species, sicut ex varia commixtione quatuor qualitatum resultant varij colores. Et hoc patet in arte poetica, vbi sunt multæ species carminū & pedum illorum.

Ad 7. Ad septimum respōdetur, quod quia illæ syllabæ æquales in numero habēt alium & alium concentum, seu accentum & longitudinem & breuitatem, componunt aliam speciem distinctam, sicut, quamuis homo & equus constent ex duabus materia & forma. quia illæ partes sunt alterius rationis, saltim in ratione formæ alia species resultat; ita eodem modo dicendum est de partibus orationis. In numeris vero quando est idem numerus vnitatum sunt eiusdem rationis vnitates, & ita eadem resultat species.

Opi. Simile

Ad 8 arg. Ad octauum respondetur, ex conclusione posita in hac quæstione.

QVAESTIO XXXII.

Vtrum locus, tempus & motus, sint vera species quantitatis.

It hæc quæstio ista tria cōprehendit, quia ex eadem radice de omnibus est sententia ferenda. Et probatur primo locum esse distinctam speciem a linea, corpore, & superficie & vere locatum in prædicamento quantitatis directe, Nam Arist. in logica cap. de quantitate locum ponit speciem quantitatis, & dicit esse quantum perse, & non per accidens, ergo intentum habetur. Et confirmatur hoc argumentum: Nam locus habet passionem quantitatis, quod est esse mēsuram substantiæ, ergo & essentiam. Antecedens patet. Et probatur consequentia, quia cui conuenit passio, & essentia competere debet. 1. Argum.

Secundo esse formam intrinsecam & extrinsecam sunt rationes sufficientes ad variandā speciem, & distinguenda prædicamenta aliquando vt patet in loco, & vbi tempore, & quando; sed locus distinguitur a superficie, vt forma extrinseca, nam quatenus proprium subiectum afficit superficies dicitur forma intrinseca, vt autem circunscribit aliud corpus, habet se vt forma extrinseca eius, ergo vt sic distinctam constituit speciem, & non potest ad aliud prædicamentum pertinere nisi ad hoc, ergo. Probatur minor, quia tribuit illi quandam extensionem, & mensurationem extrinsecam, quæ pertinet ad prædicamentum quantitatis. 2 Argu.

Tertio. Nam. D.Thom. supra dicto opusculo 48. capite 6. & alibi sæpe dixit, locum esse quantitatis speciem, & quod habet propriam differentiam distinctam a differentia superficiei, scilicet, esse immobilem, ergo est distincta species a superficie, & hæc species ad nullum prædicamentum potest pertinere, nisi ad prædicamentum quantitatis, ergo. 3 Argu.

Quar-

4 Argu. Quarto. Nam locus ex natura sua dicit quandam extensionem potentem aliam comprehendere, sed hanc extensionem non dicit superficies, ergo est alia species quantitatis distincta à superficie. Maior patet, quia locus potens est circunscribere & continere locatum. Hoc autem sine extensione, non potest facere. Extensio autem ratio est quantitatis, ergo dicit extensionem de genere quantitatis, & minor illa probatur. Nam superficies non dicit, nisi extensionem secundum latitudinem & longitudinem & non dicit extensionem potentem aliquid aliud comprahédere, ergo illa extensio distincta est ab ista, & sic erunt duæ species quantitatis. Et confirmatur: Nam certe locus aliquid addit supra superficiem, superficies enim, quæ aliud corpus non comprehendit non est locus, sed illud, quod addit est de genere quantitatis. Nã non est alterius generis, ergo est distincta species. Probatur consequentia; Quia ex eo superficies est distincta species, quia addit aliquid lineæ pertinens ad genus quantitatis, nimirum latitudinẽ, ergo. Quod vero tempus sit species quantitatis, probo, & sit.

5. Argum. Quintum argumentum. Tempus per se est extensum, ergo per se est quantũ. ergo perse est in prædicamento. Prima consequentia est euidens: nam ratio quantitatis constitutiua est extensio. Et probatur antecedens; nam de intrinseca ratione temporis est habere partes diuisibiles & extensas, ergo de eius ratione est esse extensum. Antecedens probatur: Nam tempus in hoc differt ab instanti, quia instans est indiuisibile, tempus vero est diuisibile, & extensum, & ita in sua ratione dicit partes extensas, quarum vna non est alia. Et confirmatur hoc argumentum, quia Arist. in prædicamento hoc, tempus numerat inter species quantitatis per se, vt supra visum fuit, ergo.

6. Argu. Sexto. Implicatio cõtradictionis est quod tempus saluetur in aliquo indiuisibili secundum quancumque considerationem, ergo ex sua ratione est extẽsum & diuisibile: Consequentia est euidens: Quia si per accidens conuenit illi extensio, & diuisibilitas, bene posset saluari cum his quæ per se illi insunt absque eo, quod haberet ea quæ per accidens illi conueniunt, & sic posset saluari sine extensione. Et confirmatur hoc argumentum; Quia saltim si extensio non est de ratione temporis per intellectum posset considerari tempus sine extensione, sed hoc fieri non potest, quia necessario debet intelligi pars, prior, & posterior in tempore, quæ partes etiam necessario debent intelligi diuisibiles, alias tempus continuum intelligeretur compositum ex indiuisibilibus, quod est impossibile, ergo.

7. Argum. Septimo; Vel tempus componitur ex indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus. Non primum, vt de se constat, ergo secundum, ergo est quantum essentialiter, quia illud est essentialiter quãtũ, quod ex diuisibilibus componitur. Alia argumẽta adduci posset, sed quia ad physicos pertinent, omitto prudens: solum ea enim adduco, quæ probant ex propriis tempus esse speciem quantitatis.

8. Argum. Octauo probatur, quod motus sit quantitatis species vera & propria. Et omnia argumenta, quæ probant tẽpus esse speciem quantitatis, probant etiam motum esse speciem quantitatis, quia etiam est extensum, & diuisibile per se, & ex sua ratione. Vnde non potest fieri in instanti, sed specialiter Probatur de motu. Nam D. Thom. 5. metaphysicæ lectione 13. ita dicit, loquendo de tempore, & motu, vnde hæ non solum quantitates per accidens dici possunt, sed magis per posterius, in quantum quantitatis diuisionem ab aliquo priori sortiuntur. Ex quo sic argumentor, D. Thom. asserit tempus & motũ esse quanta per posterius, & non per accidens, hoc est, perse secũdo, sed sufficit, vt constituantur in prædicamento quãtitatis species istas esse quantas per se secundo, ergo reuera sunt quantitatis species. Probatur minor, quia quæ sunt talia per se secundo, non sunt talia per accidens, & sic pertinebunt ad hoc prędicamentum. Et confirmatur hoc argumentum, ex eodem, D. Thom. ibidem. Nam dicit quod Aristoteles egit de spe-

ciebus

ciebus quantitatis in logica, secundum rationem mensuræ, & ita illas distinxit secundum diuersam rationem mensuræ, sed locus & tempus habent diuersam rationem mensuræ ab alijs speciebus, ergo constituent in prædicamento logico diuersam speciem, & sic erunt in illo vt veræ species in ratione mensuræ. Confirmatur hoc argumentum. Nã D. Th. 11. metaphysicæ lectione 9. & 5. lectione 7. & lectione 14. & 3. physicorum lectione 4 dicit pertinere locũ ad genus quantitatis; & idem dicit opusculo 42. cap. 19.

9 *Argum.* Nono, motus habet varias species, vt patet ex Aristotele in post prædicamentis, ergo motus est genus, ergo pertinet ad aliquod prędicamentum, & nõ ad aliud, nisi ad prædicamentum quantitatis, ergo est species illius. Prima consequentia probatur, quia decem genera dicuntur, quia ad illa omnis species, & genera subalterna reducuntur. Minor probatur, quia quantitas dicit extensionem, & motus eandem importat, ergo pertinet ad hoc prædicamentum.

10. Decimum argumentum. In motu est peculiaris continuitas distincta à continuitate temporis, ergo motus causat diuersam quantitatis speciem distinctam à tempore. Antecedens probatur. Nam motus omnes, prǽter motum primi mobilis. non sunt tempus, & sunt aliquid continuum, ergo distincta continuitate à continuitate temporis.

11. Vndecimo argumẽtor communiter pro omnibus hic dictis, quod sint species quantitatis: Nam omnia ista non sunt quanta per accidens: ergo sunt quãta per se. Consequentia est bona, quia inter per se & per accidens non datur medium. Sed probatur antecedens, Nã quantum per accidens est illud, quod ex se non habet extensionem, sed illam habet aliunde. Nam, vt ait Aristoteles in prædicamento quantitatis, quantum enim per se est, ad quod aspicientes, cætera quanta dicimus, & quantum per accidens est illud, quod dicitur tale ratione quantitatis alterius. Sicut substãtia non per se dicitur quanta, sed ratione quantitatis, albedo similiter, sed ita non dicitur motus & tempus & locus quantum, ergo non sunt per accidens quanta. Probatur, minor, quia non dicuntur quanta ratione quantitatis spatij, v. g. quamuis inde sumatur radix, sed ex propria diffinitione & ratione, ergo.

Præambula ad quæstionem:

Controuer. 1. Sent. IN hac quæstione sunt variæ sententiæ quidam enim dicunt de loco, veram speciem completam & perfectam esse huiusmodi prædicamenti quantitatis. Et hoc etiam diuersimode à diuersis explicatur. Nam aliqui dicunt esse veram speciem quantitatis in ratione mensuræ, non vero in ratione diuisibilitatis, quia vt dicit, D. Thom. in prædicamento logico, de quantitate agitur sub hac ratione. Verum de hoc in principio huius prædicamenti dictum est, dicemusque in solutionibus argumentorum, iam enim rationem formalem cõstitutiuam quantitatis solum esse extensionem, & non rationem mensurę, & hoc tam in prædicamento logico quã in metaphysico dictum est, quia secundum omnem considerationem solum sunt decem genera rerum, alias metaphysicus fuisset diminutus, si non numerasset hanc rationem formalem entis constituituam prædicamenti quantitatis logici.

2. Sent. Alij vero dicunt, locum esse speciem veram quantitatis, quia habet aliam rationem extensionis distinctã a superficie, nam superficies dicit extensionẽ intrinsecam, locus vero extensionem extrinsecam. Sed hæc opinio falsa est, quia locus nullo modo extendit extrinsece locatum, cum locatum a propria quantitate extendatur, ergo nullo modo respectu locati hẽt extensionem locus, nec respectu locantis, quia locans propria superficie, & linea, & corpore habet suas extensiones & non a loco, vt sic. *Reijcitur præcedens opin.* De tempore vero etiam est opinionum diuersitas. Dicunt aliqui, tempus esse diuersam speciem quãtitatis, & à motu, & a reliquis, quia tẽpus habet propriam extensionem distinctam ab extensione motus, & cum

exten-

extensio sit ratio formalis quantitatis erit tempus alia species.

3 Sent. Alij autem censent, tempus al am esse quantitatis speciem, non distinctam a motu, sed motus non est species quantitatis, tempus autem esse quantitatis speciem, quia per illud motus extenditur. In ratione vero mensuræ tempus esse quantitatis speciem multi Thomistæ asserunt. Videatur Soto in prædicamento quantitatis, & videtur esse etiã Aristotelis sententia, nam ponit tempus speciem quantitatis, & non in ratione diuisibilitatis, ergo in ratione mensuræ. *Soto.*

De motu autem multi asserũt, quod licet essentialiter non sit quantus, esse tamen in eo propriam quandam quantitatem, quæ est proprietas eius per se secundo illi conueniens, quæ sub genere quantitatis peculiarem constituunt speciem ab omnibus alijs distinctam. Et hanc sequitur etiam Fonseca lib. 5. metaphysicę capite 13. quæst. 8. & ratio supra adducitur, cui innititur hæc sententia, quia, scilicet, habet propriam extensionem. Sed, vt aperiam, quid secundum Thomisticam doctrinam & veritatem, in hac parte verum censeam est. *Fonseca.*

Diuisio quæstionis.

i. Concl. *Locus ut diuisibilis non est spēs quãtitatis.* PRima conclusio: Locus in ratione diuisibilis, seu extensi nullo modo est species quantitatis (& accipio locũ, pro superficie vltima corporis continẽtis.) Ista conclusio aperta manet ex dictis superius. Nam locus non habet aliam extensionem distinctam ab extẽsione superficiei: ergo locus nõ est alia species in ratione extensionis. Consequentia est euidens, quia species quantitatis in ratione extensionis distingui tur per diuersam extensionis rationẽ. Sed antecedens probatur, quia non potest diuidi, nisi secundum latitudinem, & longitudinem. Præterea: Omnis extensio quantitatis continuæ, vel est secundum longitudinem, vel secundum latitudinem, vel secundum profunditatem, nec imaginabilis est alia extensio, ergo omnis extensio vel est linea, vel superficies, vel corpus, nulla ergo alia extensio præter dictas cum dari possit omnis species quantitatis continuæ, vel erit linea, vel superficies, vel corpus. Quod si habet locus aliam extensionem distinctam secundum longitudinem, vel latitudinem, erit alia superficies distincta à superficie corporis. Et hoc esse non potest, quia duo accidentia solum numero distincta in eodem subiecto esse non possunt, ergo: hæc cõclusio demonstrata est. Vnde Arist. 5. metaphy non numerauit locũ speciem quantitatis, quia ibi tractabat de quantitate in ratione diuisibilis. Et ita diffiniuit, quantum esse diuisibile in ea quæ in sunt, accipimus diuisibilitatem radicaliter pro extensione, in qua, consideratione locus non habebat nouam extensionem seu diuisibilitatem.

Secunda conclusio: Locus in ratione mensuræ est species quædam, quæ reducitur ad prædicamentum quantitatis, ex eo, quod mensura est aliquid ipsius quantitatis, sed tamen hæc species est aliquid imperfectum & reductum ad hoc prædicamentum. *2. Concl. Locus in rõne mensuræ est in prædicamento quãtitatis.*

Hanc conclusionem superius docuimus. Et probatur modo, quod sit species quædam in ratione mensuræ, quia diuersimode mẽsuratur quam tempus, & superficies mensuret, nam, res permanentes, & extrinsece mensurat. Hoc autem totum est quid imperfectum in genere quantitatis, quæ est veluti modus ipsius. Et prædicamentum logicũ, non potest secundum hanc rationem constitui, quæ cum sit diuersa a ratione extensionis essent vndecim prædicamenta, quod est contra Arist. vt vidimus superius. Hæc conclusio est D. Tho. in supra dicto opusculo 48. & 5. metaphysicæ locis citatis, qui vt minimum sic debet in illis locis intelligi. *D. Thom.*

Et si dicas, sequitur, quod etiam detur species extrinseca, quæ dicatur linea extrinseca, & in ratione mensuræ distinguatur species a loco, quia etiam linea mensuratur extrinsece a linea seu a longitudine, hoc autem est falsum & contra Arist. qui nullam talem posuit mensuram in prædicamento quantitatis, ergo: Respondetur dupliciter. *Obiectio* *Solut. 1.*

citer. Vno modo concedẽdo sequelam. Datur enim species imperfecta in rõne mensuræ, quæ dicitur linea, quatenus est extrinsecus mensurans rei longitudinem tantum, & illud quidem est extrinsece. Sicut enim datur mensura, quæ est locus mensurans longitudinẽ, & latitudinem extrinsece, ita datur mẽsura extrinseca, mensurans tantum lõgitudinem rei. Et Arist. non numerauit illam explicite, sed implicite, nam numerando locum numerauit consequẽter speciem lineæ in ratione mensuræ extrinsece. *Solut. 2.* Secundo respondetur, quod ista mensuratio longitudinis formaliter includitur in mensuratione loci, & ita non est distincta species imperfecta etiam in ratione mensuræ, non vero extensio intrinseca secundum longitudinem includitur formaliter in extensione superficiei, & ita constituit diuersam speciem in ratione extensionis, quæ est ratio formalis prædicamenti quantitatis. *Obiectio.* Etsi dicas, Quare mensuratio extrinseca lõgitudinis includitũ formaliter in ratione mensurationis loci, & non extensio lineæ in extensione superficiei? *Solutio.* Respondetur, quod non potest mensurare formaliter locatum, nisi mensuret formaliter eius longitudinem, & latitudinem. At vero bene potest saluari propria extensio secundum latitudinem sine inclusione formali extensionis secundum lõgitudinem, quia hæc est continuatiua extensionis secundum latitudinem, quod non reperitur in mensuratione secundum latitudinẽ, & longitudinem.

3. Conclu: Cont. Fonsecam. Tertia conclusio. Motus non est species prædicamenti quantitatis, considerando quãtitatem secundũ suã propriã rationẽ, q est extẽsio. Hæc cõclusio est mihi demõstrata in doctrina Arist. Nã motus vt sic, est postprædicamentũ, vt asserit Aristoteles in post prædicamẽtis capite 13. de speciebus motus, sed post prædicamenta non sunt in prædicamẽto aliquo tanquam species illius; alias non dicerentur post prædicamenta, ergo. Præterea, Motus, vt asserit Aristoteles & D. Thom. 11. Metaphysicæ lectione 9. vbi eleganter ag t D. Thom. de actione & passione & motu, est quid imperfectum & incompletum, ergo non potest esse species prædicamenti quantitatis. Probatur cõsequentia, quia species cuiuslibet prædicamẽti est ens completum & perfectum in sua ratione, nec est in fieri, & in tendentia ad aliud. Præterea: Prædicamenta, & omnia quæ in illis sunt directe, formaliter distinguntur a postprædicamentis, alias non debuisset Aristoteles numerare postprædicamenta, vt quid distinctum a prædicamentis, ergo motus & omnes eius species distinguntur formaliter ad minus ab omni specie prædicamentali, ergo in nullo est prædicamento. Et ita est communis sententia Aristotelis 3. physicorum, & supra dicto capite, & lectione 9. apud D. Thom vbi supra, quod motus reducitur ad prædicamentum sui termini. *Optima rõ ad probandũ motum non pertinere formaliter ad aliquod prædicamentum.* Ex quo sic argumentor, Motus pertinet reductiue ad prædicamentum sui termini, vt si est alteratio ad qualitatem, si augmentatio ad quantitatem, si latio ad vbi, ergo non est species prædicamenti quantitatis directe ibi existens, quia nullum reductum ad prædicamentum est ibi directe, hæc enim sunt pugnantia. Loquimur enim hic de motu secundum quod est actus entis in potentia secundum quod in potentia. Præterea sequitur, quod augmentatio sit per se in prædicamento quantitatis, & non sit perse in illo, quod est contradictorias esse veras. Probatur: Nam est perse in illo, si est species illius, & non est perse, quia reductiue pertinet ad prædicamentum sui termini, ergo Ex quo patet, quam false dixerit oppositum Fonseca vbi supra. *Reijcitur Fonseca.* Vnde quamuis motus esset quantitas perse secundo non sequitur, quod sit species quantitatis, quia est quid imperfectum & incompletum, & in via ad aliud.

4. Concl. Tẽpus qua rõne nõ est in prædic. quantitatis Quarta conclusio quę plus habet difficultatis sit; Tempus non est species quantitatis (in ratione extensionis, considerando quantitatem) quæ ponatur directe in prædicamento quantitatis. Hæc conclusio est Aristotelis lib. quinto Metaphysicæ tex. 18. & lectione 13. apud D. Thom. vbi dicit expresse, tempus & motũ esse quanta per accidens:

Et

Et subdit rationem: Etenim hæc quanta quædam & continua dicuntur, quia illa diuisibilia sunt, quorum sunt ista effectus, atque non dico, id quod mouetur, sed id super quod efficitur motus. Quia enim quantum est illud, ideo etiã motus quantus est: tempus etiam ideo quantum est, quia motus quantus est. Super quem locum ita asserit D. Thom.

Duo modi quantitatis per accidẽs

Distinguit modos quantitatis per accidens, & ponit duos modos quantitatis per accidens, quorum vnus est, quod aliqua dicuntur quanta per accidens, ex hoc solum quod sunt accidentia alicuius quanti, sicut album, & musicum, per hoc quod sunt accidentia alicuius subiecti, quod est quantum. Alio modo dicuntur aliqua quanta per accidens, non ratione subiecti in quo sunt, sed ex eo, quod diuiduntur secundum quantitatem ad diuisionem alicuius quantitatis. Sicut motus & tempus, quæ dicuntur quædam quanta & continua propterea quod ea quorum sunt, sunt diuisibilia & ipsa diuiduntur ad diuisionem eorum. Tempus enim est diuisibile & continuum propter motum, motus, autem propter magnitudinem, non quidem eius, quod mouetur, sed eius, in quo aliquid mouetur. Ex eo enim quod illa magnitudo est quanta & motus est quãtus & ꝑꝑ hoc quod modus est q̃tus est tp̃s est q̃tũ. Ex q̃b. locis sic arguméto. Ea, quæ poni debent in prædicamento quantitatis, debent esse quanta perse, & propria ratione, sed tempus & motus non sunt quanta perse, & ex propria ratione, sed sunt quanta per aliud, ergo non sunt species quantitatis. Maior patet, quia ex propria definitione, & ratione debet illis competere extensio, & ratione ipsius alijs debet competere. Minor patet ex Aristotele, quia habent hoc finaliter ab extensione spatij.

Obiectio.

Si dicas, quod conuenit illis perse esse quanta vt distinguitur contra accidentaliter, quod sufficit vt in prædicamento collocentur tempus & motus, & nõ est necesse, quod conueniat illis hæc ratio perse, id est, non per aliud.

Solutio.

Contra, nam ex eo, quod conuenit illis ratio quanti per aliud explicat D. Thom. per posterius, Et ita dicit, vnde hæ non solum quantitates per accidens dici possunt, sed magis per posterius. Ex quo sic argumentor. Ratio quanti dicitur de tempore & motu, de quanto perse analogice, ergo tempus non ponitur, nec motus in hoc prædicamento.

Quantum dicitur analogice de tempore & motu.

Probatur consequentia: Quia ea, quæ ponuntur in hoc prædicamento debent participare vniuoce & simpliciter rationem quantitatis. Probatur antecedens, quia dicitur per prius idest simpliciter de quantitate continua, scilicet, de linea, corpore & superficie, per posterius, idest, secundum quid de quantitate per accidens, scilicet, motu, & tẽpore, ergo. Non enim potest intelligi ratio quantitatis conuenire motui & tempori, nisi per ordinem ad quantitatem spacij, sicut nec accidens rationẽ entis potest participare, nisi in ordine ad substantiam. Vnde prius ista diuisio debet fieri, quantum aliud perse, aliud per accidens. Et postea, quantum perse, aliud continuum, aliud discretum. Continuum: aliud linea, aliud corpus, aliud superficies. Explicatur hæc ratio, & cõfirmatur. Nam tempus & motus sunt secundum quid quantitates, ergo non possunt collocari in hoc prædicamento. Probatur antecedens: Quia participant rationem quantitatis secundum quid, & in ordine ad quantum continuum perse & ita non possunt intelligi in ratione quanti, nisi in ordine ad quãtitatem perse spacij. Præterea probatur conclusio: Nam tempus est quidam modus, seu proprietas motus, sed motus est quid incõpletum, & imperfectum, ergo & hæc proprietas illius erit quid incompletum, & imperfectum, ergo non ponetur in prædicamento. Consequentia est clara, quia non potest habere incompletum, & imperfectum proprietatem consequutam ad illud, vt incompletum est, quæ sit in prædicamento Nam licet intellectus animæ rationalis separatæ in prædicamento qualitatis, & anima in nullo prædicamento collocetur, nõ consequitur intellectus animam, vt est quid incompletum, sed tempus consequitur motum, qua ratione est actus imperfectus & quid in potentia, & absolute tempus in genere ex

R tensi

tensi habet extensionem imperfectam & incompletam. Præterea secundum Aristotelem non habet tempus rationem quanti, nisi ratione motus, sed motus non est in prædicamento, vt ostendimus, ergo nec tempus. Non enim debet perfectiori modo participare rationem quantitatis, quam illud, quod est tale. Nam iuxta Aristotelis maximam, propter quod vnum quodque tale, & illud magis. Et hanc sententiam tenent viri graues Vide Caietanum in prædicamento quantitatis. Nihilominus addendum est tempus pertinere ad prædicamentum quantitatis reductiue, vt quid attinens ad quantitatem, sicut de loco dictum est.

Caiet.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum dicitur, Aristotelem dupliciter explicari in prædicamento quantitatis in logica Primo modo cum asserit locum speciem esse quantitatis distinctam a linea, corpore, & superficie, loqui non ex propria sententia, sed secundum quod communiter tunc opinabatur, & ex aliorum placito. Et quia communiter tunc versabatur in opinione omnium, locum & tempus esse veras species quantitatis, & perse quanta, ideo Aristoteles hoc ipsum dixit Et quia ibi agebat de quantitate non metaphysice, sed logice, non protulit propriam sententiam. In quinto vero metaphysicæ capite de quãto, veras species ex propria sententia recensens omisit locum, & motum, & tẽpus. Secundo modo explicatur, quod dicat esse species quantitatis reductiue, quia sunt species alicuius proprietatis substantiæ Sicut si diceremus, animam rationalem esse speciem imperfectam. Et si dicas, nam dixit, quod sunt quanta perse, vult dicere, quod ex propria ratione habent aliquam extensionem, sed hæc extensio nõ est sufficiens, vt vidimus ad constituendam speciem quantitatis, & dicemus de hac re amplius inferius.

Ad 1 argu. Explicatio verborum Arist.

2. Explica.

Ad cõfirmationem respondetur primo quod esse mensuram est passio quãtitatis modo inferius explicando, & nõ habet passionem quantitatis, sicut risibile est hominis passio, & non habet passionem. Vnde non sequitur, quod vt sic, sit homo, sed quod sit passio hominis.

Ad Conf.

Ad secundum respondetur, quod nõ præcise ex esse intrinseco, vel extrinseco diuisio inter species sumitur, nisi participetur ratio generica, & locus, vt sic non est quantum, sed quædam quanti proprietas. Neque etiam extrinsecum, & intrinsecum variant prædicamenta, nisi in illis sit diuersus entis modus, & diuersa formalis ratio.

Ad 2. argu. Quid requiratur ad diuisionem.

Ad tertium respondetur, D. Thom. ibi loqui secundum Arist. mentem, & non ex propria sententia, & ita sicut Arist. est explicandus. Et huius signum est, quod dum commentaretur Aristotelis metaphysicam lib. 5. cap de quanto non posuit locum nec tempus speciem quantitatis.

Ad 3 arg. Locus D. Th. quomodo interpretandus.

Ad quartum respondetur, locum nõ dicere aliam extensionem ab extensione superficiei sed dicit eandem extensionem cum alio modo apto ad extrinsecus mensurandum. Hoc autem non facit aliam speciem quantitatis, sicut nec linea curua, & recta species sunt quantitatis diuersæ: quamuis non per omnia sit similitudo. Ad confirmationem dicitur, quod superficiei addit locus modum quendam, qui est continentiæ modum, vel actualis, vel aptitudinalis: non tamen dicit nouam, nec diuersam extensionem. Nam superficies solum dicit longitudinem & latitudinem, at vero locus addit cõtinentiam. Sed de hoc in physicis redibit sermo Deo volente. Et hic modus reducitur ad quantitatem.

Ad 4 argu. Quare locus non faciat aliam speciẽ quantitatis.

Ad quintum & sextum argumentũ & ad suam confirmationem respondetur, quod tempus est, quid extensum; sed extensio illa conuenit tempori per aliud, non perse, vt autem esset species quantitatis erat necesse, quod conueniret perse & non per aliud; sicut modo mea substantia extensa est, & habet partẽ extra partem, sed quia hoc illi conuenit per quantitatem non est in prædicamento quantitatis. Et quanuis, non sit in omnibus similitudo inter supradictas extensiones. Quia substantia

Ad 5 6. & 7

stantia non habet in sua ratione habere partes extensas, quod habet tempus, sed sufficit, vt tempus non sit in prædicamento diuerso, quod illa extensio cōueniat illi per aliud, quia ex hoc sequitur, quod sit extensio secundum quid, & imperfectum in illo genere. Secūdo respondetur, quod extensio secundum quid, & dicitur extensio de illa, & de extensione corporis & lineæ & superficie analogice, quia participat ratione extensionis à quanto continuo. Vnde quantum abstrahendo à perse & per aliud, est analogum, & diuiditur in quantum perse & per aliud analogice & proportionalitatis, & proportionis analogia, & non constituit prædicamentum quantitatis, sed quantum per se, vt distinguitur contra per aliud est generalissimum huius prædicamenti, & ita est extensio temporis, & motus imperfecta extensio, & secundum quid, vnde non constituit hoc prædicamētum, nec species illius. Itaque nec in se, nec in ordine ad extensionem perse, est simpliciter extensio, sed secundum quid, quę participat rationem extensionis in ordine ad quantitatem per se, sicut accidens rationem entis in ordine ad substantiam.

2. Solutio.

Ad 8. argu. Ad octauum respondetur, & ad primam autoritatem D Thom. patet ex dictis. Et ad secundam autoritatem nostri Doctoris & ecclesiæ respondetur, quod nihil aliud vult dicere, quam Aristoteles. Vnde cum Aristot. vt Caietanus dicit, in hoc prædicamento, non constituat ibi species, nisi secundum opinionem communem suo tempore, & non secundum rei veritatem, ita est explicandus D Thom. qui est Aristotelis anima in explicāda sua doctrina. Aliam expositionem dedimus superius,

Explicatur Aristot.

9. Ad nonum respondetur, quod motus est quid imperfectum, & suæ species similiter. Vnde non pertinent ad aliquod prædicamentum, nisi reductiue.

10. Ad decimum patet ex dictis, nec motus nec species sunt quanta perse & simpliciter, sed per aliud, & secundum quid. Et hoc sufficit vt accipiantur vt mensuræ alicuius, & quodammodo pertineant ad quantitatem, non verò constituunt veram speciem quantitatis.

Ad vndecimum & vltimum respondetur, per accidēs accipi dupliciter ex Aristotele in 4. & quinto metaphysicæ, & vt distinguitur contra perse, vt idem valeat, quod accidentaliter, & non in aliquo modo perseitatis, et vt distinguitur contra per aliud, quomodo accidens est ens per aliud, scilicet, per substantiam, & non accidentaliter. Et isto modo motus est extensus, & tempus est extensum, sed hæc extensio est secundum quid extensio, & ens imperfectum, sicut motus est, ens imperfectum. 11. *& vlt.* *Per accidēs dupliciter accipi pōt.*

QVAESTIO XXXIII.

Vtrum recte ab Aristotele assignentur proprietates quantitatis.

ET primo ponam conclusiones, quibus cuiuslibet proprietatis essentia declarabitur, post modum argumenta, quę contra quamlibet proprietatem fieri solent dissoluam, vt lucide & perspicue procedamus. *1. Proprietas. Quantitati nihil est cōtrarium.*

Prima conclusio: Prima quantitatis proprietas rectè assignatur ab Aristotele. Est autem hæc proprietas, quod quātitati nihil est contrarium. Hanc conclusionem probat Aristoteles per exēpla. Nam bicubito & tricubito nihil est contrarium, sicut nec lineæ, aut superficiei, aut corpori, & eodem modo potest esse exemplum in discreta quantitate Nam ternario, aut quaternario nihil est contrarium Et probatur: Nam contraria propriè sunt duæ formæ positiuæ sub eodem genere, mutuò se expellentes ab eodem subiecto, sed magnum & paruum, bicubitum, & tricubitum non sunt huiusmodi, ergo quantitati nihil est contrarium. Nam si illi esset aliquid contrarium, maximè supra dicta essent contraria. Maior constat ex

his, quæ in superiori prædicamento diximus de proprietatibus substantiæ. Minor probatur, quia eadem res est magna & parua, & bicubita & tricubita, nec se ab eodem expellunt subiecto. Tertio. Quia magnum non fit paruum etiam respectu eiusdem per receptionem alicuius formæ, & expulsionem alterius, quod requiritur ad veram contrarietatem, sed per additionem, vel deperditionem alicuius partis, vel per cōpressionem vt patet in cera, ergo & omnes rationes, quibus probauimus substantiæ nihil esse contrarium, probatur etiam quantitati nihil esse contrarium. Sed contra est argumentum ex Arist. quod magnum & paruum sunt cōtraria, sed magnum & paruum pertinēt ad quantitatem, ergo. Respondet Arist. triipliciter huic argumento. Primo dicit, quod magnum, vt sic, & paruum vt sic, non sunt quantitates, sed pertinent ad prædicamentum relationis. Et probat Arist. quia ratio quantitatis, cōuenit quantitati sine ordine ad aliud, sed magnum & paruum non conuenit alicui sine ordine ad aliud, ergo non est quantitas paruum & magnum, vt sic. Patet antecedens: Nam linea sine ordine ad aliud est linea, paruum vero minime, quia granum sinapis in ordine ad aliud granum eiusdē speciei magnum esse solet, & in ordine ad alia diuersæ speciei, est minimum, vt inquit Christus, & mons etiam est paruum respectu magnorum montium, vnde magnum, vt sic, totum suum esse habet in ordine ad aliud, licet vt aliquid sit magnum præsupponat quantitatem. Nec inconuenit vnius prædicamenti rem passionem esse rei alterius prædicamenti, vt patet, nam intellectus, est in prædicamento qualitatis, & est passio hominis, qui est in prædicamento substantiæ. Secundo respondet Aristoteles, magnum & paruum non esse contraria. Quia nullum subiectum respicit simul duo contraria in gradibus perfectis: quia contraria sunt, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, sed paruum & magnum sunt in subiecto eodem simul respectu diuersorum, ergo. Sed contra est argumentum. Quia augmentatio, & diminutio sunt motus contrarii, ergo terminantur ad terminos contrarios, sed terminantur magnum & paruum in quantitate, ergo magnum & paruum sunt contraria, & ita quantitati aliquid contrarium. Soto respondet, quod magnum & paruum vt reductiue pertinent ad substantiam, sunt contraria. Sed contra, quia substantiæ nihil est contrarium, ergo etiam magnum & paruum, vt reductiue pertinens ad substantiam non sunt contraria. Et ideo respondetur, quod quando dicimus, motus esse contrarios, qui terminantur ad terminos contrarios, accipitur contrarietas non in rigore, quæ est oppositio duarum formarum sub eodem genere, maxime distantium, & ab eodem subiecto se expellentium, sed accipitur contrarietas improprie pro quacunque incompossibilitate, & repugnantia. Etiã magnum & paruum, quatenus accipiuntur vt termini augmentationis & diminutionis habent repugnantiam, quia quatenus vnum motum terminant, non possunt alium terminare, licet eadem res possit esse parua & magna. Sed de hoc agitur in libris de generatione. Sed est contra argumentum: Quia magnum & paruum sunt duæ formæ positiuæ, & sub eodem genere continentur, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt: ergo sunt proprie contraria, & rigorose, Antecedens probatur: Quia paruum dicit aliquid certis terminis circunscriptum, & determinatum, sed cum aduenit magnum excludit paruum, ita vt non sit illis terminis, quibus antea erat determinatum, ergo vere vnum excludit aliud. Respondetur, quod probat hoc argumentum magnum, vt sic respectu eiusdem, respectu cuius est, magnum non posse esse paruum, & sic esse incompossibilia, vt termini sunt motus supradictorum, sicut terminus a quo, & terminus ad quem, non autem probat quod sit vera contrarietas. Est etiã aliud argumentum Aristotelis

Obiectio. Solut. 2. Solutio. Replica. Solutio. Alia repli. Solutio. Quō accipitur contrarietas in prædicamento quãtitatis. Obiectio. Solutio.

Obiectio. telis contra eandem conclusionem. Nam locus sursum, & deorsum sunt contraria, & tamen pertinent ad quantitatem, ergo quantitati aliquid est contrarium. Et confirmatur; Quia linea recta, & curua opponuntur, & sunt quantitates. Opponuntur, inquam, contrarie, ergo quantitati est aliquid contrarium. *Solutio.* Respondetur ad argumentū: quod locus sursum & deorsum sunt opposita, non vero proprie contraria, nisi accipiantur cum contrarijs qualitatibus, ratione quarum, vt induunt illas possunt habere contrarietatem, & linea recta & curua, vt sic ad qualitatem pertinent, vt adduximus ex Diuo Thoma superius in hoc prædicamento. Vide Caietanum in hac proprietate. Hæc autem proprietas, non est quarto modo, quia conuenit substantiæ, vt supra visum est.

2. Concl. Quantitas non suscipit magis & minus. Secunda conclusio: Optime assignatur ab Aristotele secunda proprietas quantitatis, quæ est, vt non suscipiat magis & minus. Probatur conclusio demonstratiue. Quia vnum bicubitū, non est magis bicubitum alio, nec vnus ternarius est magis ternarius, quam alius, & similiter, nec minus, & ratio huius est, quia in hoc nullam habent latitudinem. De hoc iam in proprietatibus substantiæ dictum est, quia etiam substantia non suscipit magis & minus Vnde hæc proprietas non est proprietas quarto modo: quia conuenit etiam substantiæ. Et adhuc magis probatur conclusio: Nam sola qualitas suscipit magis & minus intensiue, vt inductiue patet in omnibus, sed quantitas non est qualitas, ergo non suscipit magis & minus. Maior patet, quia sola qualitas habet latitudinem intensiuam, quantitas enim ex eo quod se habet ad modum substantiæ, & est accidens consequens materiam primam, habet ab illa indiuisibilitatem. Quomodo autem Diuus Thom. vocet augmentum quantitatis augmentum intensiuum 1. 2. quæstione 52. articulo 2. ad primum, & 2. 2. quæstione. 24. articulo 5. ad primum, *Explicatur locus D. Thomæ.* vide ibi Caietanum. Non enim loquitur de intensione proprie & in rigore, sed similitudinarie, nam sicut intensio qualitatum fit sine additione nouæ qualitatis, ita rarefactio sine additione nouæ quantitatis per extensionem prioris.

3 Concl. Quantitati maxime cōuenit esse æquale, vel inæquale. Tertia conclusio. Tertia proprietas quantitatis optime est ab Aristotele assignata, & est talis, vt sit maxime proprium quantitati vt dicatur æqualis, vel inæqualis. Hanc Conclusionem probat Aristoteles inductiue, ita, vt quantitas dicatur æqualis & inæqualis, vt linea lineæ, numerus numero, &c. & ratione quantitatis cætera dicantur æqualia.

Duplex æqualitas. Sed nota, quod æqualitas potest dupliciter sumi, vno modo proprie, vt distinguitur contra similitudinem, & nihil aliud est, quam relatio vnius quanti ad aliud quantum secundum negationē excessus, & sequitur quantitatem, ita quod ipsa sola est æqualis, vel inæqualis, & si quid aliud dicitur æquale vel inæquale non nisi, secundum quod quantum est, dicitur.

Appellantur, namque duo homines æquales quia eorum quantitates æquales sunt, & duæ actiones æquales, quia earum tempora æqualia sunt, & tempora, quia motus æquales sunt, & motus, quia spacia æqualiter sunt. Alio modo sumitur æqualia transumptiue seu metaphoricæ, & idem est; quod perfecta similitudo, & nihil aliud est quam relatio vnius se habentis per modum quanti, ad aliud se habens per modum quanti secundum negationem excessus hinc, & inde. Et sic æqualitas sequitur quantitatem similitudinarie dictam, quę vocatur quantitas virtutis, vnde reperitur extra genus quantitatis. Albedo enim, vt tres in Socrate, & vt quatuor in Platone similes sunt, sed quia non perfecte assimilantur ęquales non sunt. Si autem albedo intendatur, & fiat vt quatuor iam sunt similes perfecte, hoc est ęquales, & diuinę personę ęquales dicuntur. *Obiectio.* Sed contra, nam si esset solum vna quantitas in mundo, illa esset vere quātitas, & tamen nec æqualis nec inæqua lis alteri, ergo. Probatur minor: quia non est aliud extremum, cui æqualis dicatur.

catur. Et confirmatur: Quia si essent duæ quantitates, solum illæ essent, vel æquales tantum, vel inæquales tãtum, & non æquales vel inæquales, male ergo hanc assignat Aristoteles proprietatem esse quantitatis. Probatur consequentia, quia proprietas cõsequitur statim posito illo, cuius est proprietas, sicut risibilitas posito homine consequitur statim. Aliqui respondent huic argumento, & probat Suarez hanc solutionem sectione 5. disputatione 45. quod cum omnis quantitas debeat habere partes, totum erit inæquale respectu suarum partium. Cæterum hæc solutio mihi non placet, quia omnis proprietas consequitur aliquam essentiã, seu gradum, & si essentia illa est vna numero, debet proprietas esse vna numero, & sic proportionabiliter. Vnde si est vnus homo est vna risibilitas & non plures risibilitates, & ita si est vna quãtitas est vna æqualitas vel inæqualitas. Si autem diceretur æquale vel inæquale totum respectu partium cum etiam partes sint multæ & æquales, vel inæquales inter se signatæ possent multæ passiones eiusdem rationis in vno numero indiuiduo quod est impossibile, imo infinitæ respectu partium ad totum quia sunt infinitæ partes, & omnes inæquales toti. Præterea, quia inæqualitas ista totius ad partes & partium inter se, non potest esse proprietas realis, ergo non est passio quantitatis. Et ideo respondetur aliter, quod æqualitas, potest sumi dupliciter, vno modo formaliter vt dicit relationem, alio modo fundamentaliter seu aptitudinaliter. Si accipiantur formaliter, non est passio quantitatis, vt probat argumentum. Sed si dicenda est passio accipienda est quantitas non in vno indiuiduo, sed in pluribus, & tunc propriũ est quantitatis esse æquale, vel inæquale, sicut dicimus proprium esse relatiuorum, quod dicantur ad conuertentiam. Si autem sumatur aptitudinaliter seu fundamentaliter, tunc vna quãtitas sola, habet hanc proprietatem, quia est apta, vt sit æqualis vel inæqualis alteri si sit aliud extremum æqualitatis. Hæc autem æqualitas est modus quidam ipsius quantitatis, & per omnia se habet sicut supra diximus de passionibus substantiæ. Ad confirmatiõnem respondetur, quod esse æquale est accidens quantitatis, similiter esse inæqualem præcise, esse vero æqualem, vel inæqualem passio est, sicut dicimus de propositione, quod significare verum, est accidens & similiter significare falsum, sed significare verum, vel falsum explicat essentiam propositionis, quæ est referri ad obiectum significatum tale. Et idem solemus dicere de numero pari, vel impari.

Solutio Suarez.

Reijcitur Suarez.

Vera responsio.

Aequalitas modus quãtitatis.

Quarta conclusio. Aliæ proprietates etiam tribuuntur quantitati, quarum vna est, quod proprium est quantitati esse diuisibile, diuisione quantitatiua. Hæc conclusio adeo certa est, vt non egeat probatione. Quia quantum ex eo, quod est quantum debet habere partes extensas: & ita ex necessitate debet esse diuisibile, & hæc est propriẽtas quarto modo quæ conuenit omni, soli & semper. Et si consideretur quantitas, vt est extensa vt quo, vbi est diuisibilitas in radice, sicut est risibilitas in radice in rationali considerato secundum genus, & differentiam. Et hæc diuisibilitas vt est communis quantitati continuæ & discretæ abstrahit a diuisione in infinitum, vel non. Continuũ autem est diuisibile in infinitum, vt patet tertio physicorum textu. 14. & 1. physicorum textu 15. Discretum autẽ, diuisibile est non in infinitum, quia nullus numerus datur, qui constet infinitis vnitatibus Sed dices, hæc diuisibilitas, quæ est passio quantitatis, est diuisibilitas physica, aut mathematica? vel quæ diuisibilitas est ista? Respondetur ab aliquibus esse diuisibilitatem abstrahẽtem a mathematica vel physica diuisione Diuisio mathematica vocatur illa, quæ fit per designationem intellectus, quæ vnam partem ab alia separat. Diuisio physica illa est, qua realiter totum in suas partes separatur, & hoc loquẽdo de quantitate in genere. Nam si fiat sermo de quantitate continua, eius diuisibilitas est physica, si autem loquamur de quantitate discreta, est mathematice diuisibilis. Alij dicunt, passionẽ quan-

4. Conc.

Obiectio.

Solutio.

Quid diuisio physica, & quid mathematica.

Alia Solu

quantitatis esse diuisibilitatem physicam, qu ia etiam si actus diuisionis non possit fieri circa omnem quantitatem, ut circa quantitatem cœli vel minimi, habent tamen huiusmodi potentiam ad diuisionem, quæ aliunde, & ab extrinseco impeditur. Et numerus constat quod est diuisibilis physice ex eo, quod habet partes, etiam si actualis diuisio forsan repugnet illi. Quia binarius duorum hominum, non potest nō esse binarius manentibus illis hominibus nihilominus, quia est totum quoddam, bene potest intelligi diuisibilitas totius in suas partes, sicut cœlum diuisibile est in materiam & formam, et ā si non detur diuisio physica aliquando illarum, & non manebit hominum illorum binarius, si alter esse desinat. Et de hoc diximus dum assignaremus essentiam quantitatis.

5. Concl. Finitum & infinitū sint ne passiones q̄titatis. Quinta conclusio: Esse finitum, vel infinitum non est passio quantitatis, ita quod sit in quantitate aptitudo ad suscipiendam infinitatem, vel inde, vel in aliqua sui specie. (Et accipimus infinitum simpliciter in genere quantitatis, hoc est pro infinito in actu & cathegorematice, nō syncathegorematice.) Hæc conclusio satis demonstratur ab angelico nostro Doctore 1. part. quæst. 7. artic. 3. Nam impossibile est, quod detur tale infinitum in quantitate, ergo impossibile est, quod sit passio quantitatis. Consequentia est euidens, quia passio debet subiecto conuenire, sed impossibile non conuenit subiecto, ergo. Sed antecedens probatur, quia omnis quantitas, si est in rerum natura debet habere aliquam figuram, impossibile est infinitum habere figuram, ergo impossibile est dari quantitatem infinitā. Probatur minor. Quia figura est quæ certis terminis clauditur, & infinitum non potest claudi certis terminis. Maior patet, quia figura est passio quantitatis. Vide D. Thom. eodem loco. *Obiectio.* Dices, quod ex eo, quod quantitas est, est finita vel in finita, & ita erit eius passio. *Solutio.* Sed respondetur, quod hac ratione posset dici, quod esse finitam, vel Deū est passio quantitatis, quia si est quantitas, ergo est finita vel Deus, quia est vna disiunctiua, cuius vna pars est vera, ergo tota est vera, & ideo fuit posita conclusio cum illa formalitate. Vide D. Thomam 5. metaphysicæ lectione 15. & Caietanum supra dicto loco primæ partis. *Obiectio.* Sed contra istam conclusionem est argumentum, quia communiter dicitur finitum, vel infinitum esse passionem quantitatis, ergo. *Confirm.* Et confirmatur: Nam Aristoteles hoc videtur dicere supra dictis locis. Et etiam ratione probatur, quia si daretur linea infinita, potest poni passio quantitatis. *Solutio.* Respondetur, quod admisso illa impossibili sequitur, quod sit passio, & non sit passio, sicut si homo esset lapis, esset homo vt patet ex hypothesi, & non esset homo, quia est lapis & lapis non est homo, quia ex impossibili sequitur quālibet contradictoriarum. *Explicatur Aristot.* Ad Aristotelem respondetur primo quod loquebatur ex suppositione, si daretur linea infinita pertineret ad quantitatem, sed antecedens est impossibile. *Impugnat. Scoti Doct.* Ex hoc infertur non bene assignasse Scotum supra dictam passionem dicendo 2. metaphysi. quæst. 6 quod esse finitam, vel infinitam est passio quantitatis, accipiendo infinitum in potentia. Quia si loquatur de quantitate in genere non est diuisibilis in infinitum, vt patet: quia non conuenit hæc diuisibilitas quantitati discretæ. Si loquatur de quā titate continua esse finitam, vel infinitam, non est passio quantitatis, quia nō est diuisibilis finite, sed in infinitum, & ita deberet dicere, quod esse diuisibile in infinitum, est passio quantitatis continuæ. *Opt. regula.* Disiuncta enim non debent assignari pro passionibus, nisi quando altera pars disiuncti potest competere quantitati in se, vel in suis inferioribus. Nam si repugnat pars disiuncti, totum disiunctum non debet dici passio. Non enim est passio hominis esse risibile, vel chimæra, sed ibi impertinenter se habet, vel chimæra.

6. Concl. Mēsura est passio quantitatis. Sexta conclusio. Esse mensuram est passio quantitatis. Hæc conclusio est communis animi conceptio. Et nota, quod mensura dupliciter potest accipi, actiue & passiue. Actiue est, quod res sit apta ad mensurandum aliud: passiue vero,

vero, quod sit apta, vt mensuretur ab alio. Cum ergo asserimus proprium esse quantitatis esse mensuram, accipimus mensuram actiue, id est, proprium est quantitatis, quod possit assumi vt id, per quod quantitatem alterius rei cognoscere possimus. Et si argumentaris, nam vnitas est maxime mensura, & non est quanta, sed princium quantitatis, & nec est quantitas continua vllo modo nec principium illius, ergo esse mensuram, non est quantitati proprium. Respondetur, quod est proprietas, non quarto modo, sed conueniens omni quantitati, & non solum quantitati. Et probatur conclusio: Nam omne quantum est aptum esse æquale alteri, sed omne æquale est aptum ad mensurandum alterum: ergo omne quantum est mensura, & etiam potest intelligi conclusio de mensurabilitate passiua. Nam quantum ex eo, quod tale, est aptum mensurari, & cognoci per aliquid sibi æquale. Et hinc traductum est nomen mensuræ ad certificatiuum cuiuscunque, siue sit in quantitate virtutis, siue in perfectione. Vide D. Thom. 1. metaphysic. statim in principio. Et solent mensuræ tres assignari conditiones. Prima est, quod sit nota certa, & fixa vel secundum rem vel secundum acceptionem nostram, quia comparatur, ad mensurata, vt principium ad cõclusiones. Secunda quod sit paruæ quãtitatis, & ita omes mensuræ reducuntur ad aliqua minima, non amplius diuisibilia. Tertia quod sit homogenea, vt linea, altera linea mẽsuretur & corpus ab alio corpore, numerus numero, & duratio duratione, quia huiusmodi mensuratio fit per similitudinem quasi vniuocam, quæ non potest esse, nisi inter ea, quæ sunt aliquo modo homogenea. Et non est necesse, quod sit homogenea rigorose, sed sat est, quod habeat aliquam proportionem. Et hæc de hac quæstione sufficiant, de mensura tractatur in 10, metaphysicæ.

Obiectio. *Obiectio:* *Tres conditiones mensuræ.*

QVAESTIO XXXIIII.

Vtrum quantitas distinguatur à re quanta.

IN hac quæstione fuit celebris opinio Nominalium, quantitatem non distingui realiter a re quanta, sed eadem res, quæ est substantia, est etiam quantitas, & vocatur substantia quatenus est ens per se, quantitas quatenus extendit substantiam & dicunt in vnoquoque composito materiali, tot esse quantitates, quot sunt entitates materiales realiter distinctæ. Vnde aliam quantitatem habet materia equi aliam forma, aliam albedo &c. Et istæ quãtitates se penetrant, sicut entitates materiales se contingit penetrare. Hanc opinionem habet Ocham venerabilis inceptor 1. parte suæ logicæ cap. 44. & 45. & quodlibeto. 7. quæst. 25. ca. 17. Ita etiam sentit Aureolus apud Capreolum in 2. d. 18. artic. 2. Gabriel in 2. distinct. 10. & Marsilius in 2. distinct. 12. quæst. 2. Adam Godam in 4. quæst. 5. Saxonia 1. physicorũ quæst. 7. nec. explicant isti autores satis, an inter substantiam & quantitatem sit distinctio ex natura rei, an solum per operationem intellectus. Magister Soto, in capite de quantitate quæst. 2. art. 2. videtur docere ipsos sentire nullam esse distinctionem realem inter quantitatem, & rem quantam ex natura rei, sed distingui formaliter, licet realiter sint idem. Et probant hanc sententiam. Primo: Quia rerum distinctio non est asserenda, sine necessitatẽ, sed ista distinctio realis, sine necessitate asseritur, ergo. Prob. minor: Quia omnia, quæ nos asserimus habere substantiam per quantitatem, possumus saluare in substantia per se ipsam, nam substantia per se ipsam potest habere partem extra. partem, & situtationem formalem, ergo. Probatur antecedens: Nam sicut substãtia vna se ipsa est distincta ab alia substan-

Controuer. 1. Opi. Nominalium. *1 Argum.*

tia:

tia, ita pars ſubſtantiæ ſe ipſis ſunt diſtinctæ, & extenſæ, non igitur ad hanc extenſionem faciendam ponenda eſt quantitas. Ex hoc ſequitur, quod ex eo, quod vna res ſe ipſa ab alia diſtinguitur, etiam ſe ipſa poterit eſſe in loco diſtincto. Et in hac ratione nullam videntur admittere diſtinctionem ex natura rei. Nam ſi ex natura rei ponerent diſtinctionem, non ſe ipſa ſubſtantia eſſet extenſa, ſed per formalitatem à ſe diſtinctam, ſicut non bene dicimus, quod ſimilitudo ſe ipſa diſgregat viſum etiam ſi ſit idem realiter cum albedine, quæ ſe ipſa viſum diſgregat.

2. Argu. Secundum argumentum: Nam ſi quantitas diſtinguitur a re quanta, ſequitur quod vna numero poſſit eſſe ſuſceptiua contrariorum, hoc autem eſt falſum, quia hæc proprietas eſt propria ſubſtantiæ, ergo nullo modo conuenit quantitati, ergo non diſtinguuntur. Hic etiam videntur aſſerere, nullam eſſe diſtinctionem realem formalem inter quantitatem, & ſubſtantiam realem, quia alias non recte argumentarentur.

3. Argu. Tertium argumentum; Nam ſi eſſent res diſtinctæ ſubſtantia, & quantitas, ſequeretur, quod poſſent ſeparari, & quod ſubſtantia poſſet manere ſine quantitate, hoc autem eſt falſum, ergo. Sequela probatur; Nam duæ res diſtinctæ bene poſſunt per diuinam potentiam ſeparari, ſicut habent diſtinctum eſſe. Minor probatur, quia ſubſtantia, etiam ſeparata quantitate, haberet partes extenſas, ergo haberet effectum formalem, ergo & quantitatem, quia effectus formalis quantitatis, ſine quãtitate eſſe non poteſt. Et certe, alia argumenta adducit Soto, & alij pro hac ſententia, quæ nullius momenti ſunt, & ideo prætermitto illa.

Deciditur quæſt.

2. Opinio communis Quantitas diſtinguitur a re quanta. Oppoſitam ſententiam habent quos Reales vocãt, & illam tenent Angelicus Doctor 3. part. quæſt. 77. art. 2. & in 4 diſt. 12. quæſt. 1. artic. 1. vbi idé tenet Scotus q. 2. Durandus, Maior, & communiter Theologi in illa diſtinctione 12. & Thomiſtæ in ſupra dictis locis, & Herueus quodlibeto 1. q. 15 Aegydius Theorumate. 36. Albertus primo phyſicorum tractatu 2. cap. 4. Soncinas 5. metaphyſicæ quæſt. 19. Quinimo hęc ſententia eſt Ariſtotelis 3. Metaphyſicę tex. 17. Et 1. phyſicorum tex. 13. ait ſubſtantiam, & quantitatem non eſſe vnum, ſed multa. Et 7. metaphyſicę tex 8. ait longitudo, latitudo & profunditas quantitates quidem ſunt, ſed non ſubſtantia; quantitas enim non eſt ſubſtantia, ſed magis cui hæc inſunt. Et ſecundo de anima text. 65. ait ſubſtantiam eſſe ſenſibilem per accidens, quãtitatem per ſe, ergo non ſunt idem omnibus modis, alias eodem modo eſſent ſenſibiles. Et primo phyſicorum tex. 33. ait ſubſtantiam non eſſe ſe diuiſibilem ſed per quantitatem.

Et probatur hęc ſententia rationibus firmis. Primo probo, quantitatem diſtingui formaliter a ſubſtantia, Nam quantitas & ſubſtantia pertinent ad diuerſa prędicamenta, ergo diſtinguuntur formaliter. Antecedens per ſe notum eſt in doctrina communi omnium. Sed conſequentia probatur, quia prędicamenta formaliter diſtinguuntur, & cum dico diſtingui formaliter intelligo diſtingui eſſentialiter, & diffinitione, ita quod nec definitio ſubſtantię ſit definitio quantitatis, nec econuerſo. Et iſtę formaliter habent eſſe ſecluſa operatione intellectus, & ſimiliter habent diſtinctionem ope rationis intellectus ſecluſa (voco definitionem largo modo deſcriptionem quo natura ſubſtantię & quantitatis explicatur) Quod vero prędicamenta formaliter diſtinguantur, probo, alias, ſi quantitas & ſubſtantia haberent eandem formalitatem, vt cum ſint entia completa ſub eodem genere collocari, & ordinari poſſent, quod eſt impoſſibile. Prę̃terea probatur, Nam prędicamentum quantitatis eſt prędicamentum accidentis, prędicamentum ſubſtantię eſt rerum, quę ſunt ſubſtantię, & ſubſtantia & accidẽs diſtinguuntur eſſentialiter; & formaliter, vt conſtat, ſi quidem ens dicitur analogice de illis, & ita non poſſunt habere

Quantitas diſtinguitur formaliter a re quanta.

habere eandem essentiam. Et hoc magis patet ex eorum diffinitionibus, quę sunt diuersæ, ergo. Præterea, Nam in mirabili transsubstantiatione panis in corpus Christi, substantia panis conuertitur in corpus Christi, & quantitas non conuertitur. ergo quantitas ad minus formaliter distinguitur à quãtitate, alias si eandem habet essentiam similiter conuerteretur in Christi corpus, sicut conuertitur substantia panis, ergo formaliter distinguitur substantia panis, & qualitas. Et hoc mihi ita certum est, vt oppositum improbabile, & periculosum existimem, vt a censendo abstineam.

2. Conclu inter quantitatem & rem quantam est distinctio rei a re. Dico secundo quantitas distinguitur realiter a substantia, tanquam res à re, sicut albedo à substantia distinguitur, itaque sunt duo entia realia realiter distincta, quorum vnum sine alio esse potest. Hanc conclusionem non est difficile persuadere ex sacratissimo mysterio Eucharistiæ, nam illo Christus separauit quantitatem a substantia panis conuertens panem in suum corpus, & conseruans quantitatem panis, ergo realiter tanquam res à re distinguuntur: Antecedens probatur. Quod conuerterit panem est fides catholica, quod maneat quantitas patet experientia, quia manet longitudo, latitudo, & profunditas, ergo manet quantitas. Quod hostia sit longa, sit lata, & habeat grossitiem, quis non videt. Præterea, Nam quantitas est sensibile cõmune, & albedo verbi gratia est sensibile proprium, sed ibi videt oculus qualitatem, & tactus sentit quantitatem, ergo manet quantitas facta consecratione. Præterea, Nam ibi sunt accidentia, sed hæc sustentantur in quantitate, quæ est immediatum subiectũ, ergo.

Solutio Nominalium Respondent Nominales, quod facta consecratione manet quantitas accidentium non vero quantitas substantiæ.

Impugnat. Sed contra: quia nec aliud corpus, nec alia substantia consecrata potest esse penetratiue in eodem loco cum hostia consecrata, ergo manet quã titas substantiæ quæ conuersa est. Antecedens patet: consequentia probatur, quia aliæ qualitates cum suis extensionibus bene se habent penetratiue: Nam albedo, dulcedo, sapor, penetratiue se habent Et iam supra dictum est, nullam aliam rem extensionem facere tam in substantijs, quam in accidentibus, nisi quantitatem, ratione cuius cætera omnia sunt extensa. Et quia hoc mihi cõstitutissimum est, vide alias rationes in Magistro Soto, quæst. 2 de quantitate & in Soncina & alijs autoribus supra citatis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod hęc distinctio vrgentissimis de causis assignatur, quia sicut substantia, per se alba esse non potest, ita nec quanta, & ista forma, quæ facit talem effectum, cum sit proprietas materiæ distinguitur realiter a toto composito. Et de hoc iam diximus in principio huius prædicamenti, tam materiale enim accidens non potest identificari in toto composito, quod habet multum actualitatis, nec cum materia, quia est pura potentia, nec cum forma, quia non est subiectum capax accidentium. Et loquimur de forma corporali. Ita D. Thom. quæst. 77. 3. par. artic. 2. Cum forma vero spirituali constat non posse identificari, quia est spiritualis nec vna substantia quantitatiue est distincta ab alia, nisi per quantitatem, est vero distincta entitatiue per suam entitatem.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum. Quod esse susceptiuum contrariorum, vt subiectum magis principale est proprietas substantiæ, non vero vt subiectum minus principale. Sed de hoc diximus in superioribus.

Ad 3. Substantia sine quantitate nõ potest esse in Loco. Ad tertium respondetur, quod in præsenti ita contingit, quod quantitas separatur a substantia, & poterit Deus facere vt existat substantia, sine quantitate, nec erit in loco tunc, nec habebit partes extensas. quia deficit ratio formalis horum, quæ est quantitas, sed erit in vniuerso, tanquam pars illius, non tamen erit in loco sicut de Angelo solet dici 1. par. quod potest

non

non habere applicatam suam virtutem alicui loco, & ita potest non esse in loco, erit tamen in vniuerso, vt pars illius. Nec valet argumentum Moliæ, quod, si aqua sit in vase & separet Deus quantitatem ab aqua, manebit tunc aqua in vase, sicut in loco per suam extensionem substantialem. Quod probat, quia si Deus reproducat quantitatem debet reproducere in eodem vase, ergo signum est, quod erat antea ibi aqua. Respondetur quod Deus poterit reproducere quantitatem vbicunque voluerit, & ibidem erit aqua localiter, vbi fuerit reproducta quantitas, quia illa est ratio existendi aquæ in loco, sicut Angelus erit in loco, vbi suam applicuerit virtutem. An vero rem realiter distinctam Deus possit separare ab illa, a quo realiter distinguitur, vtrunque est probabile. Nam licet aliqua realiter distincta possit Deus separare, quia non habent tantum dependentiam, nõ tamen omnia, vt patet in duobus relatiuis. Sed de hoc alibi dicemus. Et de hoc prædicamento satis; nam ista potiora iudicaui, quæ disputarentur.

Obiectio Molinæ

Reijcitur Molina.

De prædicamento ad aliquid.

De hoc prædicamento agit angelicus Doctor multis in locis suæ doctrinæ Sed vide ipsum 1. part quęst. 13. arti 7. q. 28. quæst. 32. artic. 2. quæst 42. art 1 & 2. quęst. 45. ar. 3. ad 2. secunda secundæ quęst. 81. artic. 1. ad 3 3. per. q 2 artic. 7. ad 2. quęst. 16. artic 6 ad 2. quęst 1. artic. 1. ad 2. quęst. 35. artic. 4. ad 3 2 contra gentes. capi. 11. 12. 13 14. 4. contra gentes cap. 14. ad medium, & capite. 24 5. metaphysicæ lectione 19. 10. metaphysicę, lectione. 9. & 10. de potẽtia quęst. 3 artic. 3. quęst. 7. articul 8. 9. & 10. & 11. de veritate. quęst. 1. art. 5. ad 15 quęst. 3. artic. 2. ad 8. quęst. 4. artic. 5. q. 21. artic. 1. quodlibeto 1. art. 2 quodlibeto. 7. artic. 4. quodlibeto. 9. artic. 4. quodlibeto 12. artic. 1. opusculo 34. capit. 3. & 4 opusculo. 48. tractatu 5. 1. distinct 19. artic 1. & 2. & multis alijs locis, metaphysica & logici hoc prædicamnto.

QVAESTIO XXXV.

Quomodo distinguantur relatiua secundum esse, & secundum dici.

Hanc quæstionem primo explicamus, vt statim fiat accessus ad ea, quæ proprie ad hoc pertinet prædicamentum. In hac quęstione explicanda sunt varia placita apud metaphysicos, & logicos. Suarez disputatione 40. sectione. 3. numero. 6. approbat sententiam quorundam asserentium relationem secundum dici vocari relationem rationis, & esse idẽ cum illa, quod censuit Henricus quodlibeto 3. quęst. 4. & Auicena lib. 3. suę metaphysicę, qui dicunt relationem secundum dici solum esse illam, quę habet esse in intellectu, & conuenit rebus, quę non sunt absolute ad aliquid, sed solum secundum quod ab intellectu concipiuntur, & dicuntur, & explicantur ad modum relationum, cum re uera non sint. Quod nihil aliud est, quam habere relationem rationis. Ipsi vero magis placet hęc asserere, primo quod relatio secundum dici, non est idem quod relatio transcendentalis, imo ab illa condistinguitur, si sumatur cum pręcisione, & relatio prędicamentalis ab ipso, etiam dicitur relatio secundum dici; quia etiam ipsa dicitur cum habitudine ad aliud. Et dicit relationem secundum dici esse illam, quę in ipso dici habitudinem habere videatur, in esse tamen nullam habeat nec transcendentalem, nec prędicamentalem. Et licet sint res omnino independentes ab extrinseco, a nobis concipiuntur cum respectu ad aliud propter nostrum modum imperfectum concipendi, vel propter suam eminentiam, quia est causa eminenter continens

Cõtrouersia

1. Opinio Suarez.

S 2 tinens

tinens suos effectus. Sicut de Deo dicunt Theologi, non posse videri perfecte, aut comprehendi, quin in eo cognoscantur creaturæ, licet Deus non dependeat ab extrinseco. Et in eadem quæstione numero 10. dicit relationem secundum esse diuidi in relationem prædicamentalem, & transcendentalem. Itaque datur in creaturis secundum ipsum aliqua vera relatio secundum esse, realis, completa, & quæ non pertinet ad prædicamentum relationis, sed ad multa pertinet prædicamenta, & propterea vocatur transcendentalis relatio. Et probatur primo. Quia ordo ad aliquid realiter, includitur in omni conceptu entis creati, nam omne ens creatum, quatenus tale est, dicit habitudinem essentialis dependentiæ ad ens increatum, & ideo est analogice ens, omne item accidens dicit essentialem habitudinē ad subiectum ob quam dicitur entis ens: & in omnibus generibus videbimus speciales habitudines, quæ conueniunt illis essentialiter, vt patet, nam in genere substantię materia & forma habēt inter se veram & realem habitudinē essentialiter inclusam in proprio esse illarum, & ideo vna diffinitur per habitudinem ad aliam, ergo dantur veræ relationes secundum esse, transcendentales tamen, quia reperiuntur & in genere substantię, & in quantitate, & qualitate, &c. Et confirmat hoc ex sententia D. Thom. 1. part. quæst. 28. artic. 1. vbi sic dicit: Ea quæ dicuntur ad aliquid significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud, qui quidem respectus aliquando est in ipsa natura rei, vt pote quando aliquæ duæ res secundum naturam suam ad inuicem ordinatæ sunt, & adinuicem inclinationem habent. Huiusmodi relationes oportet esse reales, sicut in corpore graui est inclinatio & ordo ad locum medium, vnde respectus quidam est in ipso graui respectu loci medij. Et similiter de alijs huiusmodi. Quę ratio maxime procedit de respectu trāscendentali: nam secundū illum respectum maxime reperiuntur res ordinatę ad inuicē. Et patet hāc esse sententiā D. Thom. Nam grauitatis inclinatio, non pertinet ad prædicamentum relationis, & est relatio secundum esse, ergo.

2. Opinio. Antiquissima fuit opinio alia etiam Thomistarum asserentium relatiua secundum dici ea esse, quæ sunt res absolutæ omnino, cæterum non possunt explicari, nisi per ordinem ad aliud. Sicut scientia est relatiua secundum dici, quia in rei veritate habet essentiam absolutam qualificatiuam subiecti, verum hæc absoluta essentia non potest explicari, nisi per obiectum, non quia dicat ordinem ad illud, sed quia sua essentia exigit huiusmodi explicationem per ordinem ad aliud. Exemplum satis accommodatum est illud de omnipotentia Dei. Videmus enim rem absolutam omnibus modis esse Dei omnipotentiam, cæterum non possumus nos illam explicare, nisi per ordinem ad ea, quæ facere potest. Nam hac ratione Deus est omnipotens, quia omnia facere potest, quæ contradictionem non implicant: sed quia D. Thom. in hac parte nos docuit, ex eius doctrina veritas explicanda est.

Decisio quæstionis.

1. Concl. Quid sint nomina relatiua. PRima conclusio: Nomina relatiua secundum dici sunt illa, quæ sunt imposita ad significandas res, quas consequuntur quædam habitudines, sicut mouens & motum, caput, & capitatum, & alia huiusmodi, & ita significata per talia nomina sunt relatiua secundum dici, hęc est expressa sententia D. Thom. multis in locis, sed aperte 1. part. quæst. 13. artic. 7. ad 1. Et si quęras, quare illa dicuntur relatiua secundum dici, cum reuera non sint relatiua, respondetur, quod multiplici de causa sic appellantur. *Quare relatiua secundum dici dicantur talia.* Primo quia, vt dicit D. Thom. videntur esse relatiua propter relationes adiunctas, & reuera nō sunt, & quia illas relationes adiunctas habent dicuntur relatiua secundum dici. Secundo dicuntur relatiua secundum dici ex eo quod importent respectus ad aliud, vel tanquam ad finem, vel tanquam ad obiectum, vel tanquā ad

ad causam. Et vt explicemus quod dicunt respectum,& quod reuera ille respectus non est relatio, sed aliquid aliud, ideo vocantur relatiua secundum dici, vt opponuntur relatiuis secũdum esse. Ex quo sequitur, quod esse relatiua secundum dici non est ad placitum, nec consistit in solo dici, ita vt propterea dicantur, relatiua secundum dici, quia dicuntur præcise relatiua, quia sic etiam Deus esset relatiuum secundum dici, quia potest à me dici relatiuum, tale & concipi per modum ad aliud, & tamen non est Deus, vt sic relatiuum secundum dici, licet aliqua nomina dicta de Deo sic dicãtur propter relationem annexam & coniunctã, quomodo creator dicitur relatiuum secundum dici. Nam etsi creator non respiciat, vt sic, quid extrinsecum, habet tamen relationem respicientem extrinsecum, sibi coniunctam. Si enim separes relationẽ rationis à creatore, nõ respicit creator aliquid extrinsecum, ita quod sua essentia sumatur in ordine ad illud. In creaturis autem uerbi gratia intellectus, & scientia dicuntur relatiua secundum dici, quia non solum habent relationem adiunctam, sed quia ipsæ essentiæ etiam sumuntur per ordinẽ ad extrinsecum. Et prima ratio est essentialis omni relatiuo secundum dici, secunda uero est propria alicuius relatiui secundum dici, non in quantum relatiuum secundum dici, sed in quantum tale relatiuum. Et per hoc soluitur quoddam argumentum, quod fieri poterat.

Corollar. 1.

Corolla. 2. Sequitur secundo, non dici relatiua secundum dici, quia sunt relatiua rationis, quia relatiua rationis aliqua simpliciter, & secundũ esse, sunt relatiua. Tota enim essentia generis est ad speciem: sicut & tota essentia patris ad filium, in quo antiqui fallebantur. Et his positis probatur nostra conclusio: Nam creator, iustificator sunt relatiua secundum dici, & tamen non dicunt ordinẽ in sua ratione formali ad aliud, sed solum coniunctam habent relationem secundum esse, ergo. Illa conclusio D. Thom. est vera, probatur minor, nam nemo negabit minorem, si enim ista non sunt relatiua secundum dici, nullа dabuntur. Probatur inquam minor: Nam creator in suo conceptu formali non dicit ordinem realem ad creaturam, alias essentia diuina sumeretur ab aliquo extrinseco, nam creator essentiam diuinam dicit, nec ordinem rationis, alias esset relatiuum secundum esse, nam ille ordo rõnis relatio est secundum esse, ergo ex hoc relatiuum secundum dici appellatum est, quia habet cõiunctam relationem. Nã ex eo quod Deus creat, sequitur creaturam referri ad ipsum, & ipsum ad creaturam per relationem rationis, & habet relationẽ dominii cõiũctã, siue formaliter siue fũdamẽtaliter proxime. De quo dicemus infra. Verũ, est quod si loquamur de relatiuis secundũ dici, non ita ample, sed prout sũt in creaturis, quod tũc relatiua hæc secundum dici, quæ habent aliquas relationes sibi adiunctas dicũt ordinem ad aliquid extrinsecum in sua ratione & essentia. De quo statim.

2. Concl. Non dãtur relatiua secũdum esse transcẽdentalia.

Secunda conclusio: Nullatenus dantur relatiua secundum esse transcendentalia, & quæ reperiantur in omnibus, siue in multis prædicamentis. Hæc concl. est D. Tho. supra dicto arti. septimo, vbi sic dicit: Ad 1 ergo dicendum est, quod relatiua quædam sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas, vt dominus seruus, & pater, filius, & huiusmodi. Et hæc dicuntur relatiua secundum esse. Dicit esse relatiua secundum esse, id est, nomina relatiuorum secundum esse, quæ imposita sunt ad significandum ipsas habitudines relatiuas, scientia vero significat habitudines qualificatiuas. Et sic videbis hoc contingere in reliquis. Vnde falsum patet esse, dicere, quod scientia est relatiuum secundum esse, & materia similiter, pariter & forma, quod asserebat Suarez, quia non sunt ipsæ habitudines relatiuæ. Et probatur præterea conclusio: Nam absolutum secũdum esse & relatiuum secundum esse distinguuntur essentialiter: Sed scientia verbi gratia, & intellectus, & alia huiusmodi, sunt absoluta secundum esse, ergo non sunt relatiua secundum esse. Maior patet, quia pertinẽt ad diuersa prædicamenta.

Reijcitur Op. Suarez.

dicamenta.Minor probatur, quia scientia habet essentiam absolutam secundũ esse,quia sua essentia pertinet ad prædicamentum qualitatis, prædicamentum autem qualitatis absolutum est secundum esse.Secundo probatur conclusio: Nam poterat responderi huic argumento,quod relatiuum secundum esse transcendens,& absolutum,non distinguuntur,sed sunt idem essentialiter, relatiuum vero secundum esse prædicamentale distinguitur ab absoluto secundũ esse.Contra sic argumentor:ergo relatiuum secundum esse transcendentale est absolutum secundum esse:ergo male dicitur,quod sit relatiuum secundum esse. Præterea ex hac opinione sequitur,quod non detur absolutum secundum esse, vel quod est idem dicere absolutum secundum esse , & relatiuum secundum esse transcendentale.Probatur sequela : Quia omne ens creatum est relatiuum secũdum esse vt ipse probat vbi supra,ergo nullum est absolutũ secundum esse.Quod si voluerit intelligere,quod absolutum secundum esse sit idem formaliter cum relatiuo secundum esse transcendentale potuisset nõ ita loqui,sed vti communi modo loquẽdi metaphysico,quia nihil peculiare dixit sic loquendo.Præterea , ens diuiditur per relatiuum & absolutum , ergo omne ens vel est relatiuum vel absolutum,ergo illud relatiuum transcendentale est absolutum,vel relatiuum, non relatiuum,alias nullum dabitur absolutum,ergo est absolutum. Et præterea. Nam metaphysici communiter dicunt esse prædicamenta absoluta, & prædicamenta relationis,& non dicunt omnia prædicamenta esse relatiua secundum esse , ergo Suarez contra omnes metaphysicos, vel loquitur,vel sentit. *Reijcitur Suarez* Præterea Scientia secundum suam vltimam differentiam est qualitas,ergo secundum suam differentiam vltimam est absoluta & qualificatiua subiecti,ergo quacunque ratione consideretur., non est relatiuum secundum esse. Probatur consequentia , quia relatiuum secundũ esse etiam transcendentale non debet nec qualificare,nec quantificare subiectum,&c.Sed præcise ad aliud referre.

Solent à metaphysicis variæ assignari differẽtiæ,quibus cognoscamus, quo modo distinguantur relatiua secũdum dici à relatiuis secundum esse. Constituam illos,atque examinabo, & in hac tertia conclusione omnes istæ differentiæ continebuntur. *Regulæ secũdum alquos ad cognoscẽdum relatiua secũdum esse & secundum dici.* Prima differentia assignari solet,quod relatio prædicamẽtalis requirit aliquod fundamẽtum reale absolutum, hoc autem non requirit relatio secundum dici, & hæc quidem differentia vera est,sed habet se antecedenter ad relationis essentiam. Secunda differentia est,quod relatio secundũ esse & prædicamentalis requirit termi num realem,& realiter existentem,nõ vero relatio secundum dici. Hæc differentia non est vera secundum aliquos, *Impugnatur præcedens assertum.* quia relationes tertii ordinis non requirunt in alio extremo formaliter terminum realiter nec materialiter aliquã do, vt patet in logica mensurata ab ente rationis eius obiecto,quæ refertur, relatione reali ad illud in ratione mensurari, & non est terminus eius , vllo modo realiter,nisi ratione fundamenti,relationes verò secundum dici bene possunt respicere ens rationis , & rem nullo modo existentem,quia vt aliquid sit obiectum vel finis non est necesse vt existat, & ita scientia , & cognitio potest esse de re non existente,& de aliquo obiecto rationis, vt patet in cognitione qua cognoscitur secunda intẽtio Et de scientia logicali aliam differentiã assignant aliqui,quod respectus secundum dici reperitur eiusdem ad seipsũ, non vero prædicamentalis, vt patet in scientia diuina,quæ est relatiuum secũ dũ dici respectu essentiæ diuinæ à qua non distinguitur, nisi ratione . Hoc,in quam,falsum est, *Impugn.* quia relatiuum secundum dici debet esse saltim respectu termini formaliter distincti , alias animal & homo ad inuicem comparata essent relatiua secundum dicij, & idem respectu sui ipsius,quod est falsum nã respectus secundum dici tantam requirit distinctionem , sicut respectus secundum esse, licet non tantam realitatem semper requirat, vt constabit inferius. Dominus Caietanus opusculo de ente & essentia capite 7. quæst. 15. constituit *Opinio Caiet.* aliam

aliam differentiam, quod relatiua secũdum esse solum respiciunt terminũ sub ratione termini, sed relatiua secundum dici respiciunt terminum non sub ratione termini, sed sub ratione causæ, vel effectus vel obiecti, vel subiecti uel huiusmodi. Et sumitur hæc differentia ex intrinseca ratione relatiui secũdum esse, nam quia eius essentia tota consistit in respiciendo aliud, hinc fit, quod aliud pure sit terminus, quia sicut efficiens non est causa nec subiectum, nec aliquid huiusmodi sed præcise se habet ad aliud, terminus respectus, ex necessitate solum debet esse terminus Et quia in relatiuis secundum dici relatiuum nõ totum suum esse habet ad aliud sed est absolutum secundum esse, & simpliciter, fit consequens, quod aliud non respicit nisi vt causa, vel effectus, vel obiectum, vel quid huiusmodi. Et quando dicimus, quod relatiua secundum esse respiciunt terminum sub præcisa ratione termini, volumus dicere, quod nullo modo aliquid aliud habet terminus, nec facit nisi terminare. Sed contra: Nam motus actio & passio dicũtur relatiua secundum dici, & tamen non respiciunt aliquid, nisi sub ratione termini, ergo. Maior patet, minor probatur, quia specificantur ex terminis, ergo solum aliquid sub ratione termini respiciunt, siquidem respiciunt sub ratione specificantis. Respondetur, quod motus respicit terminum non quomodocunque sed vt adquirendum, & constituendum per motum, vnde motus habet rationem viæ, & terminus non præcise respicitur vt terminus, sed vt quid adquirendum. Et idem est de actione & passione, & ita de aliis proportionabiliter Relatiua vero secundum esse solum respiciunt terminum, vt terminus, quia solum sunt respectus quidam.

Obiectio 1. / *Solutio*

Obiectio 2. Secundum argumentum est contra hanc differentiam. Omnis respectus in cõmuni solum respicit aliud sub ratione termini, abstrahendo ab omni alio Si vero sumatur contracte, vt est talis, vel talis respectus, dicit habitudinem ad talem terminum, quæ sit causa, vel effectus, vel obiectum vel aliquid huiusmodi, vt patet de patre, quia respicit filium, vt quid causatum per ipsum, saltim in creaturis, ergo supradicta differentia est falsissima: Respondetur, quod quando dicimus relatiua secundum esse respicere terminum sub ratione termini, nolumus dicere, quod respiciat terminum in communi, nam respiciunt terminum particularem, in ordine, ad quem specificantur, vt patet, qui respicit filium, & filius respicit patrem, sed etiam si respiciant particulares terminos non illos sub alia ratione respiciũt. Nec tamen pater respicit filium formaliter, vt causatum ab illo, licet illa res, quæ respicitur, vt terminus in creaturis sit causata, non tamẽ à relatione sub illa ratione respicitur. In relatiuis secũdum dici semper respicitur, vt aliquid, quod causatur aliquo modo, vel causatur ab illo. Si autem fiat sermo de relatiuo communi, abstrahendo, à relatiuo secundum dici, respicit terminum solum sub ratione generica termini, abstrahẽdo ab hoc, quod est præcise terminare, vel causare, vel efficere. *Solutio.*

Obiectio 3. Tertio sic argumentor: Vnio hypostatica dicit transcendentalem habitudinem ad Verbum diuinum, & tamen nõ respicit illum, nisi sub pura ratione termini, & tamen vnio hypostatica non est relatiuum secundum esse. Iidem argumentum fieri potest de essentia diuina, quando exercet officium speciei in ordine ad visionem diuinam, quę essentia præcise terminat intellectum, & non informat illam, & ita præcise respicitur vt terminus. Et tamen intellectus respiciens non est relatiuum secundum esse, ergo. Respondetur, quod Verbum diuinum dicitur pure terminus, vt intelligamus non exercere aliquam causalitatem formalem respectu vnionis, vnio tamẽ attingit realiter verbum vniendo ipsum humanę naturę. Et per hoc patet ad aliud de essentia diuina. Alia differentia assignari solet, quod relatiua secundum esse sunt simul natura, nõ vero relatiua secundum dici. Sed agemus de hoc in proprietatibus relatiuorum. Assignatur præterea alia differentia. Nam relatio secundum esse nunquã fit per se ex actione alicuius agentis, sed consequitur. Et ita dicit Aristo. 5. physico. *Solutio.*

physicorum, ad relationem nō esse per se motum. Sed relatiuum secundum dici in creaturis est maxime intentum ab agente, & ita fit per actionem saltim formaliter, vt contingit in calore, vel saltim est pars alicuius per se intenti. Quod dico propter materiam primā, Et ratio est, quia relatio secundum esse non est instituta à natura, nisi ad hoc, quod aliquæ res se respiciant ex vi alicuius fundamenti realis. Et ideo talis relatio nihil aliud est, quam respectus consurgens posito fundamento, & reliquis necessarijs. Relatio secundum dici non est ad hoc instituta, sed ad aliquid aliud, quod potest per se intendi, vel potest esse pars per se intentæ rei. Ex quo sequitur alia differentia, quod relatio secundum esse nunquam potest esse per se principium agendi aliquando, vt patet in potentia actiua in scientia in formis alijs.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Cōditio omnino requisita ad relatiua secundum esse. AD primum respondetur, quod etiā si omne ens creatum includat ordinem ad aliud, non sequitur, quod sit relatiuum secundum esse, quia erat necesse, quod ille ordo & respectus esset ad aliud, tanquam ad terminum, vt sit relatiuum secundum esse, cuius totum suum esse sit respicere aliud. Nam & si potentia respiciat obiectum, non est totum suum esse respicere, sed qualificare subiectum, vt operetur circa obiectum, & ita est simpliciter secundum esse absolutum & non relatiuum, licet dicatur relatiuum secundum dici; rationibus dictis. Ad confirmationem ex D. Thoma ap. adductam respondetur, non *Explicatur D.Tho.* velle dicere, nisi quod relatio secundū esse aliquando est relatio realis, nimirū quando illæ res ex natura sua ordinatę sunt in ratione causæ, vel effectus, vel alio quouis modo reali. Quinimo ex hoc loco conuincitur oppositum, quia dicit sanctus Doctor, quod ea, quæ dicūtur ad aliquid significant secūdum propriam rationem solum respectum ad aliud. Et constat, quod scientia, verbi gratia, non significat ex propria ratione solum respectum, sed quid absolutum qualificatiuum substantiæ. Non tamen vult dicere D. Thomas, quod omnis respectus est relatio secundum esse, vt patet luce clarius recte inspicienti. Sed tamen contra supradicta est argu- *Replica.* mentum: Sequitur saltim, quod omnia, quæ sunt in rerum natura sint relatiua secundum dici, etiam Deus ipse, hoc autem absurdum videtur, ergo & illud, quod sequitur. Probatur sequela: Quia omnia respiciunt aliud, vel habent aliquas relationes annexas, ergo ex supra dictis omnia sunt relatiua secundum dici, quia ad hoc sufficit vnum ex supra dictis. Ad hoc argumentū respondet Ca- *Solutio* ietanus de ente & essentia, capite 7. q. 15. quod res, quæ sunt in mundo sunt in triplici differentia Aliæ sunt absolutę. *Res quæ sūt in vniuerso sūt in triplici differētia* quę absoluuntur ab omni causa extrinseca, quales sunt substantiæ omnes completæ, quæ absoluuntur à subiecto & termino, cum in suo esse ab illis nō dependeant, quia habent esse per se absque alterius creaturæ adminiculo Alię sunt res omnino oppositę, quæ propter suam minimam entitatem nec absoluuntur à subiecto, nec à termino, sed pēdent ab vtroque. Et huiusmodi sunt relationes prædicamentales, & secundū esse, quia sunt accidentia. Aliæ vero sūt res medio modo se habentes, quæ non absoluuntur ab omni extrinseco, licet absoluantur à termino, vt scientia, potentia, & cætera, quæ respiciūt subiectum, quatenus sunt accidentia, & obiectum, & ista sunt relatiua secundum dici. Sed contra, quia res primi generis in *Obiectio.* quantum entia creata dicunt ordinem ad ens increatum, & etiam ad suum finem, ergo non sunt omnino absolutæ: maxime quia sunt perfectibiles ab aliquo extrinseco, ergo dicunt ordinem ad illud. Quælibet enim res dicit ordinem ad suam perfectionem, eiusdē generis, & maxime, quia in omni re est potentia obedientialis, vt faciat Deus de ipsa quidquid voluerit, ergo non sunt omnino absolutæ. Aliqui respondent, *1. Solutio* quod in primo genere res constituuntur, quæ in sua diffinitione non dicunt ordinem ad aliquid extrinsecum, & ita sunt substantiæ completæ, quæ in ratione talis non dicit in sua diffinitione ordinem

ordinem ad aliud, licet sub ratione creati & imperfecti ad aliud dicat ordinem. Alij autem dicunt, quod concludit omnia esse relatiua secundum dici, quia important in se ordinem ad aliquid extrinsecum, siue in ratione substantiæ, siue in ratione entis, siue alia ratione.

2. Solutio.

Ad 2. Ad Secundum argumentum contra supradicta: quid faciat relatio adiuncta, vt res, cui adiungitur ut dicatur relatiuum secundum dici. Verbi gratia, creator est relatiuum secundum dici, quia ex eo, quod Deus creat habet relationem adiunctam, nam est in rei veritate quid absolutum, & quod non importat ordinem ad aliud, cum dicat essentiam diuinam, quæ non sumit suam essentiam ab extrinseco. Respondetur, quod facit multum, nam ex eo, quod habet relationem adiunctam ex necessitate nostro modo cognoscendi, debet explicari, vt talis in ordine ad aliud. Nec possumus dicere, quid sit creator, nisi dicendo producens creaturam. Et quia ex necessitate exposcit in ordine ad nos istum modum explicandi eius rationem, hinc fit, quod sit relatiuum secundum dici: Deus autem non habet, vt sic, relationem adiunctam, & ita potest à nobis explicari dicendo, quod sit substantia infinita actus purus & cætera non explicando eius essentiam per ordinē ad aliquid extrinsecū, licet cognoscatur à nobis p species creaturarū.

Relatiua secundum dici inueniuntur in entibus rationis. Hic nota, quod etiam ista relatiua secundum dici dantur in entibus rationis, vt patet in priuationibus omnibus. Ex dictis in hac quæstione sequitur, quid sit relatio secūdum esse, & prædicamentalis. Nam est accidens, cuius totum suum esse, & essentia est se habere ad aliud, tanquam ad terminum præcise. Per illud verbum, accidens, excluduntur relationes diuinæ, & relationes rationis.

Obiectio. Sed contra, Nā, si relatio est accidens, ergo totum suum esse non est ad aliud. Probatur consequentia, quia debet etiam inhærere subiecto, & dicere in.

Solutio. Respondetur, quod deffinitio debet sic intelligi, quod totum esse relationis proprium est ad aliud. Per, ly, propriū, intelligo id, quod ad rationem communem accidentis, addit enim referibilitatem ad aliud, & taliter afficit subiectum, quod ipsum ad aliud refert tanquam ad terminum præcise.

QVAESTIO XXXVI.

Vtrum relatio secundum esse, & prædicamentalis sit ens reale.

ET videtur, quod non. Primo: Omne ens reale præter Deum, habet aliquod causatiuum sui, sed nulla relatio habet aliquod causatiuum sui, ergo nulla relatio est ens reale. *1. Argu.* Maior patet, & probatur minor. Si aliqua relatio, verbi gratia, paternitas, habet aliquid productiuum sui, vel est pater, vel filius, vel aliquid aliud, sed neutrum horum, ergo. Non pater, quia nulla relatio producitur, nisi ad productionem alicuius absoluti, sed pater nullum absolutum producit in se, ergo nec relationem. Quod non producatur à filio, probatur, quia in diuinis non posset concedi, paternitatem à filio produci, alias pater aliquid acciperet à filio, quod est falsum. Et in humanis probatur: Nam non producit illam in primo instanti sui esse, ergo non producit illam, quia in primo instanti sui esse pater habet paternitatem. Probatur antecedens, nam per quam actionem illam producit? nullam enim actionem habet erga patrem filius in illo instanti. Et confirmatur hoc argumentum, nam paternitas fundatur super genuisse, quod transit & non est, ergo est aliquid rationis. *Confir.* Probatur consequētia, quia relatio, cuius fundamentum non est aliquid reale, & ipsa similiter, quia relatio omnem suam realitatem habet à fundamento. Antecedens probatur, quia vsque dum fit genuisse, non est relatio.

Secundo: Nullum ens reale aduenit *2. Argu.*

alicui sine sui mutatione, sed relatio aduenit sine sui mutatione, ergo relatio non est aliquid reale. Probatur minor, nam si existam albus, & alius in India fiat albus, dicor illi similis, sine mei mutatione. Sed maior probatur, quia impossibile est, quod mihi adueniat aliqua forma realis, & non det esse reale, quod si dat, ergo sub eo genere aliter quam antea me habebam, siquidem habeo aliquam denominationem realem, quam antea non habebam, & aliquod esse reale accidentale, quod antea non habebam. Quod si dicas relationem realem aduenire sine sui mutatione, non vero formam absolutam, contra: nam Deus non dicitur per relationem realem dominus ex tempore, quia mutaretur, ergo relatio realis de nouo adueniens facit aliquam mutationem in subiecto. Et certe non est intelligibile, quod me in Hispania existente albo & quod apud Indos nascatur alius albus, & sim illi realiter similis, cui antea non eram realiter formaliter similis, & non fiat aliqua mutatio. Et confirmatur hoc argumentum: Nam hanc relationem similitudinis non producit, qui est apud Indos, quia eius actio non se potest extendere ad me, nec produxit illam, qui produxit meam albedinem: quia iam non est. Et sit casus, quod sit mortuus, nec mea albedo producit illam similitudinem, quia non est forma actiua, ergo à nullo producitur, non ergo est ens reale.

Solutio. *Impugn.* *Confir.*

3. Arg. Tertio: Nulla relatio realis potest dependere à non ente, sed scientia dependet à non ente, ergo relatio scientiæ ad scibile non est realis. Maior patet, & videbitur infra, sed minor probatur, quia non existente scibili adhuc est scientia.

4. Arg. Quarto sequitur, quod si relatio est aliquid reale, per hoc solum quod Petrus mouetur adquiret infinitos respectus, hoc autem est inintelligibile, ergo relatio non est aliquid reale. Probatur maior: Nam per hoc solum, quod Petrus mouetur diuersimode respicit omnia indiuidua, quæ sunt in mundo, ergo tot adquirit relationes quot sunt in mundo indiuidua. Imo sequitur, quod in Petro sint infinitæ perfectiones, & relationes actu, quoniam Petrus est dupliciter maior sua medietate. Et quadrupliciter maior sua quarta parte, & sic in infinitum, ergo. Et confirmatur hoc argumentum: Omne accidens reale dicit specialem inhærentiam, sed relatio, vt relatio est, non dicit specialē inhærentiam, ergo non est aliquid reale. Consequentia probatur, quia aptitudinalis inhærentia est de essentia accidentis. Sed minor probatur, quia relatio constituitur, non per peculiarē modum inhærendi subiecto, sed per ordinem ad aliud, ergo relatio vt sic nō dicit peculiarem inhærentiam: vnde non erit accidens, & constat quod non sit substantia, ergo. *Conf.*

5. Argu. Quinto: Propria ratio relationis prædicamentalis competit relationibus rationis, ergo ꝓpria ratio relationis prædicamentalis non est realis. Antecedēs probatur ex D. Thoma, 1. p. q. 28. articulo 1. qui dicit in genere relationis reperiri aliqua secundum rem, & secundum rationem, ergo ratio relationis prædicamentalis non debet esse realis, alias non competeret relationibus rationis.

6. Argu. Sexto: Totū esse relationis est ad aliud se habere, ergo relatio prædicamētalis, non est accidens. Antece. est diffinitio relationis. Consequentia probatur; Quoniam accidens non se habet ad aliud, sed ex necessitate, respicit subiectū in sua ratione & diffinitione, ergo relatio non est accidens, & sic non est ens reale. Substantia autem esse non potest, quia substantia non ponitur in genere relationis.

7. Argum. Septimo: Relatio prædicamentalis, vt relatio est, nihil est præter absoluta, ergo simpliciter nihil in genere relationis. Antecedens probatur: Quia si ponamus duo alba in rerum natura, illa ex vi qualitatum absolutarum, quas habent sunt inter se similia omni relatione seclusa, & super addita, ergo relatio nihil est. Consequentia probatur, quia si relatio aliquid esset ad hoc poneretur in istis extremis, vt essent formaliter similia Sed probatur

probatur antecedens; quia si cogitatione separes relationem, siue per Dei potentiam, illa duo alba sunt similia, nec intellectus potest aliud concipere cum habeant vnitatem formalem. Et confirmatur, quia Deus est creator, & dominus & columna dextera sine aliqua relatione superaddita, ergo.

8. Argu. Octauo: Propria ratio constitutiua prædicamenti relationis, scilicet, ipsum ad, est aliquid rationis, ergo tota ratio est aliquid rationis, & non quid reale. Consequentia probatur, quia impossibile est, quod aliqua essentia componatur ex ente reali, & rationis, vt diximus in materia de ente. Antecedens probatur, quia, ad, in quantum, ad, non dicit in, ergo non est accidens. Consequentia probatur, quia omne accidens dicit in. Sed antecedens probatur, quia ad, vt ad, est oppositum in, ergo non includit illud. Nullum enim oppositum includit in sua ratione & essentia aliud oppositum.

9. Argu. Nono, ad, vt ad, prædicamentale conuenit cum ad rationis constitutiuum relationis, ergo non est aliquid reale. Consequentia probatur, quia ens rationis cum ente reali non potest conuenire in aliquo reali. Sed antecedens probatur, nam ita relatio generis est ad aliud, sicut relatio paternitatis, ergo iam conueniunt in illo, ad.

Solutio Si dicas quod illud ad abstrahit a reali, & rationis; & in relatione reali est aliquid reale, in relatione rationis, est aliquid rationis, & in communi nec est reale nec rationis.

Impugn. Cōtra, quia prima diuisio entis est per reale & rationis, ergo omne en debet esse, vel reale, vel rationis, & non debet abstrahere. Sicut si animal diuidatur per rationale & irrationale, omne animal in particulari debet esse rationale, vel irrationale, ergo non potest dari talis ratio, abstracta.

10. Arg. Decimo, ad, vt ad, non est perfectio, ergo, ad, vt ad, (in relatione prædicamentali loquor) non est quid reale. Antecedens probatur, nam alias Pater in diuinis haberet aliquam perfectionem; quæ non conueniret Filio, quia habet, ad, ad filium, quod ad, non conuenit filio. Consequentia probatur, quia omnis entitas realis dat aliquod esse, & ita dat aliquam perfectionem. Nam ens quatenus ēs perfectio est, si quidem est bonum, bonum autem & perfectum idem sunt, ergo.

Præambula ad quæstionis decisionem.

Controuersia. IN hac sententia fuere variæ metaphysicorum opiniones.

1. Opinio. Aliqui enim asseruerunt relationem prędicamentalem esse aliquid rationis. Hoc refert Auicenna in sua metaphysica libro 3. capite 10. & Aureolus 1. sententiarum distinctio. 30. quæst. 1. hanc sequitur sententiam.

2. Opinio. Alij moderni ex parte sunt hanc opinionem sequuti, dicentes relationem esse aliquid reale, ratione quadam, quatenus dicit, in, esse vero aliquid rationis, quæ ratione dicit ad, & respectum ad terminum. Quam opinionem vidi defendisse sapientissimum magistrum meum fratrem Bartholomæum à Medina primarium Salmanticensem. *Mag. medina.* Nec reputabat inconueniens aliquid rationis esse modum completiuum alicuius entis realis, sicut dicunt aliqui de tempore, & de passionibus entis. Ita dicebat ipse relationem dicere aliquid rationis, vt quid complens essentiam relationis prædicmentalis. Hoc tamen de relationibus diuinis negabat.

3. Opinio. Alia tertia opinio est, relationem prædicamentalem, quantum ad omnia & quantum ad rationem commmem accidentis, & quantum ad specialem rationem relationis, quæ est ad, esse quid reale.

Quæstionis decisio.

1. Conclu. Relatio prædicamentalis est quid reale. PRima conclusio: Relatio prædicamentis, est aliquid reale, vt distinguitur contra ens rationis, & aliquid potens in rerum natura existere.

stere. Hæc conclusio ita aperta est, vt sit ridiculum illam in dubium reuocare. Est sententia Aristotelis in hoc capite, & 5. metaphysicæ vbi relationem constituit vnum genus entis realis ex æquo diuisum contra alia prædicamenta realia. Habet illam D. Thomas 1. parte quæstio. 28. articulo 1. vbi dicit: Ea vero, quæ dicunt ad aliquid, significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud, qui quidem respectus aliquando est in ipsa natura rerum, vt pote quando aliquæ res secundum suam naturam, ad inuicem ordinatæ sunt, & adinuicem inclinationem habent. Et huiusmodi relationes oportet esse reales, sicut in corpore graui est inclinatio, & ordo ad locum medium. Ecce D. Thomas relationes reales constituit. Sed in his verbis aduerte, non facere sermonem D. Thomam de inclinatione, & ordine formali, qui ordo est relatio, nam sic principium peteret, sed loquitur de ordine fundamentaliter, ita, vt sensus sit, inter eas res esse relationem realem mutuam, in quibus est eadem causa referibilitatis, seu ratio fundandi relationem. Et hoc idem intelligendum est per inclinationem, aut non inclinationem per modum habitus aut potentiæ. De quo vide acutissimum Caietanum 1. parte quæstio. 4. articulo 3. & quæstione 13. articulo 7. & de hoc agemus rursus. Ex quo etiam videbis, quam extra chorum hanc D. Thomæ sententiam adduxerit Suarez quæstione præcedenti ad probandum, dari relationes secundum esse, quæ non sint prædicamentales in creaturis. Et idem ait D. Thomas multis alijs locis in principio huius prædicamenti adductis, & est communis animi conceptio fere omnium. Præterea probatur: Nam ens reale est ens diuisum in decem prædicamenta, vt patet quarto metaphysicæ vbi Aristoteles reiecit ens rationis, & postea de ente reali loquutus est, ergo relatio participat rationem diuisi, ergo est aliquid reale. Præterea: Quando fit diuisio ab Aristotele in antepradicamentis omnium prædicamentorum, aut diuiditur ens reale in decem prædicamenta, & sic habeo intentum, quod relatio erit aliquid reale, quia ex necessitate debet participare naturam & essentiam diuisi. Vel est aliquid rationis, & hoc falsum, alias qualitas & quantitas & reliqua prædicamenta essent aliquid rationis, quod est absurdum. Nam albedo, & calor non sunt ens rationis. Vel est aliquid abstractum ab ente reali, & rationis, vt dicitur in quarto metaphysicæ, & de hoc supra lib. 2. actum est. Ergo omne inferius ad ens debet esse reale, vel rationis, quia debet continere rationem illam diuisam determinatam per aliquam illarum rationum, ergo ex necessitate erit relatio ens reale, & non rationis. Et hæc ratio est demonstratio. Præterea: Dantur habitudines reales, quarum totum suum esse est ad aliud se habere, seclusa omni operatione intellectus, ergo dantur relationes reales seclusa operatione intellectus & istæ sunt prædicamentales, ergo relationes prædicamentales sunt reales. Antecedens primum patet, nam causa & effectus, pater & filius, sunt aliquid formaliter, ordinati ad inuicem, ergo formaliter relatiui. Et hoc antequam intellectus consideret, nam intellectus non ordinat illa formaliter, sed cognoscit formalem ordinem. Præterea: Nam in diuinis secundum fidem dantur relationes reales ad inuicem ordinatæ, vt relatio paternitatis ad filiationem seu patris ad filium, ergo in creaturis etiam dabuntur relationes reales, licet non tanta certitudine. Probatur cõsequentia: Quia sicut in diuinis dãtur illæ relationes reales, quia habent omnia requisita, vt sint aliquid reale, nimirum fundamentum, terminum & cætera: ita relatio paternitatis habet subiectum reale, fundamentum reale nimirum potentiam generatiuam, & rationem fundandi, scilicet, generationem, & terminum, scilicet filium, nam nihil aliud requirit relatio ad suam realitatem: ergo. Præterea, profecto non videtur tutum, dicere, matrem Dei non esse matrem formaliter, nisi conside-

Not.

Arguitur Suarez.

Ratio Efficax & demõstratiua

considerante intellectu, cum habeat omnia requisita ad rationem maternitatis, & subiectum sit capax relationis realis, ergo &c.

4. Conc. Modus constitutiuus relationis prædicamentalis est aliquid reale

Secunda conclusio: Vltimus modus constitutiuus relationis prædicamentalis est alquid reale. Itaque non solum relatio est aliquid reale, qua ratione habet essentiam accidentis in communi, sed etiam qua ratione dicit ad & respectum ad terminum. Hæc conclusio probatur ex Diuo Thoma vbi supra, qui dicit aliquas relationes esse reales, & loquitur certe supradicta quæstio 28. articulo 1. & quæstio. 13. articulo 7. de relatione secundum suam formalem rationem completam. Alias male diceret relationem esse aliquid reale, nam solum accidens esset aliquid reale, & non relatio. Et facit veluti formalem sensum Diuus Thomas, cum dicit, relationem esse aliquid reale, nimirum quatenus relatio est, nam hoc volebat inquirere, & aperte diffiniuit cum dixit, quod reperiuntur aliqui respectus in rerum natura, ergo loquitur formaliter de respectu. Hoc itaque certum sit, qui dicunt ad prædicamentale esse aliquid rationis, contra Diuũ Thomam loqui,

Not.

quod magis patet quodlibeto 1. quæstione 2. articulo 1. in corpore, & in 1. distinct. 26. quæstio. 2. articulo 1. in corpore & ad 3. vbi expresse dicit, quod de ratione relationis realis sunt duo, fundamentum & respectus ad aliud, sed fundamentum non est intrinsecum relationi, ergo respectus est aliquid reale secundum Diuũ Thomam.

Prob.

Et probatur rationibus. Primo. Nam impossibile est vnam essentiam ex rebus diuersorum generum constitui, ergo impossibile est, quod ad, in relatione prædicamentali sit aliquid rationis. Antecedens probatur: quia res diuersorum generum sunt essentiæ diuersæ, & ita non possunt facere vnam essentiam sed plures. Consequentia patet, quia ens reale & rationis plus quam genere differũt, cum ens dicatur de illis analogice duobus conceptibus.

Conf.

Et confirmatur, Nam si ad, est quid rationis, & in quid reale, in relatione prædicamentali, verbi gratia, in paternitate, ergo paternitas non est realis, nec rationis, hoc autẽ est falsum, quia omne ens particulare debet esse reale vel rationis, ergo. Probatur maior: Quia compositum ex duabus rebus neutra illarum est, vt patet in homine, maxime quando ex æquo componunt, & vnum non se habet, vt materiale respectu alterius.

Compositũ ex duabus rebus ex æquo neutra illarum est

Secundo, si ad, in paternitate verbi gratia est aliquid rationis, ergo vel est negatio, vel relatio, vel priuatio, quia non est aliud genus entis rationis, vt supra visum fuit ex Diuo Thoma: sed negatio nec priuatio esse non potest, vt de se constat, nec relatio, ergo non est ens rationis. Probatur vltima pars, quia vna relatio completa non potest esse modus alterius relationis complens, & determinans illius rationem. Præterea: Nam si relanis, verbi gratia, paternitatis est accidens reale, cum sit accidens quoddam particulare, ante operationem intellectus debet ex necessitate habere determinatam rationem accidentis, ergo vel per aliquem modum absolutum, & hoc non, quia pertineret ad prędicamenta absoluta, vel per aliquid relatiuum & sic iam seclusa operatione intellectus haberet rationem relationis, quod intendimus, & sic erit illud ad, quid reale, quod si dicas, non habere rationem accidentis determinatam per aliquem modum, hoc est impossibile sicut impossibile est, quod detur ratio quantitatis non determinata per aliquem modum. Quod si dixeris esse sicut embrio, in quo non est determinata ratio animalis per aliquam rationem specificam, contra, ergo iam illa ratio relationis non pertinebit directe ad prædicamentum relationis, sicut nec pertinet embrio directe ad prædicamentum substantiæ, & erit pars quædam seu ens partiale, & ita etiam per aduentum ad, rationis non sit quid completum, & perfectum, vnde nunquam erit in prædicamento relationis. Præterea: Modus determinatiuus alicuius, debet esse proportionalis illi, & ita si id, quod

fuga. *Impugnat.* *fuga.* *Impugnat.*

quod determinat est reale, modus determinans debet esse realis, ergo cum in, sit reale in omnium opinione, modus determinatiuus illius debet esse realis. Quonam modo potest ens reale determinari per ens rationis? Sicut enim differentia generis realis, non potest esse quid rationis, ita etiam determinatiuus modus entis realis non potest esse quid rationis. Præterea: Nunquam genus determinatur per vnâ differentiam realem, & aliam rationis, ergo nunquâ determinatur ens reale per vnum modum realem, & alium rationis, sed reliqui modi determinatiui entis sût reales, ergo & hic modus huius prædicamenti, sed talis modus est, ad, ergo, ad, non est quid rationis.

3. Conclu. Tertia conclusio: Non datur ad, commune enti reali, & rationis, quod abstrahat à reali & rationis, & multo minus datur relatio, quæ importat vnum conceptum relationis communem relationi reali, & rationis. Hæc cõclusio ponitur contra Caietanum, qui prima parte quæstione 28. articulo 1. dicit ad, vt sic seu propria ratio relationis, esse aliquid abstrahens ab ente reali, & rationis, cuius ratio est, qa, ad, vt sic, nec dicit substantiam nec accidens, nec aliquid reale, vel rationis, sed solum dicit ad aliud se habere. Eandem sententiam sequitur Ferrariensis 4. contra gentes capite 14. in fine. Hanc etiam sequitur Sôcina, & multi Thomistæ moderni, verumtamen conclusio est demonstrata. Et probatur: Nam prima diuisio entis, vt superius visum fuit ex quarto metaphysicæ est per ens reale, & ens rationis, & ista sunt membra adæquata diuisionis, ergo necessum est, quod omne, quod participat rationem entis diuisi côtineatur in aliquo membrorum diuidentium. Probatur consequentia: Alias si non contineretur ens determinatum sub aliquo membro diuidenti, mala esset diuisio, nam hęc est proprietas bonæ diuisionis, vt nihil sit sub diuiso, quod non sit in membris diuidentibus. Sit exemplû patês: Nam si substâtia diuiditur per corporeâ, & incorporeâ, nihil pôt esse substâtia determinata, qđ nô sit corporea, vel incorporea. Cû igitur, ad sit ens & determinatum ens, & habeat in se rationem entis determinatam, necessario debet esse reale, vel rationis. Præterea, Sicut rationale determinat animal, & irrationale similiter, & non potest animal ad particularia descendere, nisi determinatum his differentijs, ita ens ad particulares rationes descendit medijs his modis realis, vel rationis, ergo non potest in aliquo ente determinato reperiri, ratio entis, quin sit determinatum per modum entis realis, vel rationis. Et ita non potest esse quin sit ens reale, vel rationis. Pręterea, ad, includit rationem entis, & est ens magis determinatum, quam sit ens in communi, ergo determinatur aliquo modo entis, vt sit tale ens, & primi modi entis determinatiui, seu constitutiui diuersorum generum, seu rationum entis sunt reale & rationis, nec alia mêbra sunt huius primæ diuisionis entis, ergo ex necessitate hoc ens nimirum, ad, debet esse reale vel rationis. Vel si habet aliam rationem entis, iâ ens debuit per tria membra diuidi, quod est falsum. Nam omne ens determinatum, vel habet esse per operationem intellectus, vel non, & non est dare mediû, quia sunt contradictoria. Si habet esse per operationem intellectus est ens rationis, si non erit ens reale, si est ens & non potest dari conceptus abstractus: sed ens se habet ad reale & rationis, sicut homo viuus & pictus, nam duobus conceptibus est analogum. Sed etiam si daretur conceptus abstractus argumenta hæc conuincunt Et cõfirmatur, quia non potest dari homo, qui non sit viuus, vel pictus, ergo nec ens, qui non sit reale, vel rationis, quia eodem modo se habent. Certe, si hæc argumenta non côuincunt, modi arguendi à diuiso ad membra diuidentia, & e conuerso nihil valent. Aliqui respôdent, quod isti modi arguendi valent in diuisis vniuocis, non vero in analogis. Sed hæc solutio in nulla ratione firmatur. Et sic argumentor contra illam: Nâ diuisum analogum, vel habet membra diuidentia adæquata, vel non: Secundum non potest dici, nam etiam si sit analogum determinatus ad rationes particulares:

Margin notes (left): *Nô potest assignari, ad commune reali, & rationis.* — *Prob. 1.* — *Opt. simile*

Margin notes (right): *Prob. 2.* — *Prob. 3.* — *Solutio aliquorum.* — *Impugnat.*

res: ergo per modos, ergo diuiditur p modos. Tum sic, vel isti modi sunt adæquati, vel non, certe si sunt adæquati, vel possunt esse, quia omne diuisibile habet adæquata membra diuidentia, ergo valebit à diuiso ad membra diuidētia, vel è conuerso, ergo si, adest ens determinatum seu habet in se rationem entis determinatam, ergo per modos primos entis diuisiuos, sed isti sunt reale & rationis, ergo est ens reale, vel rationis. Vnde supradicta solutio est ex ignorantia logicali assignata, vt patet, Nam ens diuiditur analogice in substātiam, & accidens, & tamen est bona cōsequentia, est ens determinatum, ergo substantia, vel accidens. Respondent aliqui, quod sunt aliqui modi determinatiui entis, qui sunt ita vniuersales, sicut ens, quod determinatur, & ita modus determinatiuus entis ad esse, ad est tam vniuersalis, sicut ens. Sed ille modus destruit metaphysicam, & logicā simul. Nam si determinat rationem entis ad aliquem modum, ergo dicit rationem magis limitatam, & determinatam, ergo nō ita vniuersalem, sicut ens: alias esset impossibile, quod resultaret ex illo modo aliquid magis particulare, & determinatum. Antecedens probatur, Nam si dicit idem, quod ens & eodē modo, ergo erit idem, quod ens, ergo dicit ens alio modo magis determinato, & sic iam non erit ita vniuersalis. Et hoc patet inductiue in omnibus modis & differentijs. Et si dicas, quod modi vnius, veri & cætera determināt ens, & tamen manent ita vniuersales passiones entis, sicut ens: patet, quia determinant extrinsece, de quo supra, sicut risibile determinat hominem, maxime impugnatur hæc solutio. Nam non datur vnus conceptus abstractus ab ente reali & rationis, sed duobus conceptibus ens significat ens reale, & ens rationis, ergo nec ad debet abstrahere ab ente reali & rationis. Antecedens probatur, quia ens rationis participat tam diminute rationem entis, vt sit ens alterius rationis. Sicut homo pictus est homo alterius rationis, ergo similiter ad reale, & ad rationis erunt diuersæ rationis, propterea quod

Solutio aliorum.

Impugnat.

Obiectio.

Solutio.

est alterius rationis. Et ista diuersitas in illo quod se habet ad modum superioris, vel se debet habere sufficit ad faciendum diuersitatem in inferioribus. Nam quia ens est analogum ad substātiam & accidens, nihil potest substantiæ & accidenti dari vniuocum. Sed cōtra: Nam non datur vnus conceptus entis realis, & rationis, ergo non diuiditur ens per reale, & rationis. Respondetur, quod volumus dicere tam diuersa esse ens reale, & rationis, vt ex necessitate debent habere diuersos conceptus, & omnia entia ex necessitate reducenda esse ad ens reale, & rationis, sicut omnes homines ad hominem viuum & pictum Secundo respondetur, quod etiam si daretur conceptus abstractus ab ente reali, & rationis, quia ista sunt prima membra diuidētia ens, omne ens deberet esse reale, uel rõnis. Sed contra supradicta est argumētum forte: Nā sapientia est superior ad ens. Et tamen nec est creata, nec increata, finita, nec infinita, & tamen prima diuisio entis realis per se, vt distinguitur cōtra per accidens est per finitum, & infinitum, ergo, sicut non valet sapientia est ens, ergo finitum, vel infinitum, ita non valet ad, seu relatio, est ens: ergo reale vel rationis. Sed sicut sapientia abstrahit à finito, & infinito ita similiter, ad est relatio abstrahens à reali & rationis. Hoc argumētum varias habet solutiones secundum quod varie opinatum est de conceptu, analoga omnia non habere vnum conceptum præcisum, in qua sententia est Caietanus, vt patuit supra facile .n. soluit hoc argumentum Nam sapientia dicitur de sapientia finita, & infinita analogice duobus conceptibus, sicut ens, nam ens dicitur analogice de finito & infinito, sic adeo, quod non datur vnus conceptus præcisus & abstractus entis finiti & infiniti, sed duo conceptus proportionabiliter se habentes, in quibus formaliter saluatur ratio entis, & similiter de sapientia dicendum est. Vnde sapientia finita alium conceptum habet, & aliū sapientia infinita, & sapientia in communi non datur cum vnico conceptu, & ita sicut sapientia infinita est ens, ita

Obiectio.

Solutio 1.

Solutio 2.

Replica.

Solutio.

ita infinitũ ens:& similiter sapiẽtia finita est ens finitum. Et certe hoc argumẽtum facit probabilissimam opinionem Caietani de conceptu entis, & modo non est amplius hoc disputandum. Sed vide de ente supra: & per differentiam inter analoga vnius, aut plurium conceptum soluendæ sunt omnes difficultates. Et per hunc modum soluenda sunt omnia argumenta,quæ fieri poterant de ratione speciei intelligibilis, quæ in sua ratione non dicit esse substantiam,vel accidens, finitam vel infinitam,& idem de verbo, & cætera.

4. Conclu. Relatio rationis est ue ra relatio. Quarta conclusio: Relatio rationis est vera relatio, non tamen constituitur in prædicamento relationis. Hæc vltima pars probatur, quia sola entia realia directe constituuntur in hoc prędicamento, sed relatio rationis non est ens reale,ergo non constituitur in hoc prædicamento.Probatur maior, quia ens reale est ens diuisum in decem prędicamenta, vt patet ex Aristotele in anteprædicamentis de diuisione prædicamentorum,& 4.& 5 metaphysicæ.Prima pars conclusionis probatur,quia totum suum esse talis relationis est ad aliud, tanquam ad terminum, vt patet in genereitate, speciei tate,& cætera, ergo.Et ita sentit D.Thomas 1. part,quæstio.28.articulo 2.Et præterea: Nã genereitas,verbi gratia,vel relatio domini in Deo est quoddam ens,non absolutum,& quod habeat esse ad se,ergo relatiuum, & quod habeat totum suum esse ad aliud,ergo vere est relatio, sed non ponitur in prædicamento,quia est ens rationis.

Obiectio. Sed contra, Nam de ratione veræ relationis est, quod sit simul cum suo termino, sed relatio rationis non est huiusmodi,ergo.Nam prius est generitas quam specieitas, quæ est suũ correlatiuum,quia prius intellectus cõsiderat,vt potest cõsiderare genereitatem,quam specieitatem, ergo habebit prius esse, & tunc si non consideretur specieitas, non habebit esse, cum esse eius sit per operationem intellectus,ergo. De hoc iam supra diximus & dicemus inferius in proprietatibus relatiuorum.

Obiectio. ex D. Thoma. Et si arguas,secundo contra eandem conclusionem ex D. Thoma loco proxime adducto,qui dicit: Considerandum est,quod in his, quæ dicuntur ad aliquid,reperiuntur aliqua secundũ rationem tantum,& non secundum rẽ, & tamen facit sermonem de prædicamento.Nam si non esset sensus,quod in prædicamento relationis reperiuntur aliqua secundum rem,& aliqua secundum rationem,sed solum diceret,quod in aliquo superiori analogo nimirum in relatione reperiũtur relationes reales,& rationis nihil diceret: quia etiã reperitur quantitas rationis.Vt quando imaginamur chimæram magnam, & reperitur priuatio,quæ est qualitas rationis Et hoc videtur D.Thom.docuisse multis aliis in locis supra adductis, vt articulo 2.eiusdẽ quæstionis & quæstio:13.articul. 7.in 1. part.& quo dlibeto 1.articulo 2 quodlibeto 9. arti.5. & quæstion.1 de potentia, articulo 5. & sæpe alibi.Et hoc etiam ante Caietanum docuit Capreolus in 1. distinctio. 33. articulo 1.& Ferrariensis 4. contra gentes capite 14. & Soncinas 5. metaphysicæ quæstione 26.Et ratio horũ discipulorum D.Thomæ est,quia diffinitio relationis rationis, est eadem cum diffinitione relationis realis,in quantũ est relatio Sed respondetur,quod,vt de monstraui,relatio non potest importare vnam rationem ad relationem realem,& rationis,nisi analogam,quia ens analogum est ad ens reale, & rationis.

Explicatur mens D. Thomæ. Et D.Thomas voluit dicere,quod dantur relationes rationis, quæ sunt veræ relationes,analogice tamen. Et vult dicere,quod in hoc analogo, quod est relatio dantur vere relationes reales, & veræ relationes rationis, sed analogicæ dicũtur relationes rationis tales, sicut verum ens est albedo: sed analogatum in ordine ad ens.Ita vera relatio est genereitas,sed analogata in ordine ad relationem:nec conuenit illi essentia relationis vniuoce, sed analogice.

Differentia inter relationem & quantitati rationis. Relatio vero,quæ ponitur in prædicamento relationis, est aliquid reale nec datur vera quantitas rationis, quæ vere extendat partes subiecti,sicut datur vera relatio,quia relatio ex eo, quod est ordo ad aliud,potest reperiri in relationibus rationis, quæ vere possunt ordi-

ordinari ad aliud. Et ad hoc non est necesse, quod relatio inhæreat, nec est necesse, quod detur vnus conceptus relationis in communi abstractus a relatione reali & rationis, sed sat fuerit, quod detur quoddam ens rationis cuius totum suum esse sit ad aliud. Et hoc potest reperiri, quia respectus rationis ex eo, quod respicit aliud, vt terminũ, potest hoc habere, quod alijs prædicamentis denegatur, quia omnia prædicamenta habent suum effectum formalē in ordine ad subiectum. Et ita non potest iste effectus nec alius similis analogice, qui vere sit talis, reperiri in ente rationis, sed si tale improprie est sicut homo pictus dicitur homo. Bene autem potest reperiri respectus ad aliud, qui sit talis analogice & formaliter talis in entibus rationis, quia habet aliud respicere relatio realis, & ita potest illi assimilari formaliter alia relatio rationis, licet deficienter & analogice, sicut accidens est ens formaliter simile substantiæ, analogice tamen.

Notandum optimum

Et nota, quod cum D. Thomas dicit, relationem secundum propriam rationem, non ponere aliquid, non vult dicere secundum propriam rationem non esse aliquid reale, sed vult dicere, quod secundum propriam rationem refertur ad aliud subiectũ, & nō facit quod subiectum habeat esse absolutum. Et videbis hoc esse verum in 1. distinct. 20: articulo 1. in corpore vbi hoc concedit, de relationibus diuinis Et tamen secũdum propriam rationem non sunt aliquid rationis, sed aliquid reale. Et quãdo 1. part. quæst. 28. articulo 2. in corpore dicit relationem secundum esse eius inhæret subiecto, secundum vero propriam rationem tantum assistit, loquitur D. Thomas ad eundem modum, & significat, quod propria relatio rationis est ordo ad terminum, & importatur ac si non inhæreret in rei veritate, tamen inhæret, quando est relatio prædicamentalis. Et videbis hoc esse verum, quia in 1. distinct. 33. artic. 1. in corpore asserit relationem secundum quod est in subiecto, facere compositionem cũ eo, quia aliud est esse relationis, & subiecti, quod refertur, ergo est aliquid reale, etiam secundum propriam rationem Et loquor de prædicamentali. Nã si esset aliquid rationis non posset facere compositionem cum subiecto, quia ens rationis non facit cōpositionē cũ subiecto, vt patet de relatione dominii in Deo, quæ non facit compositionem cum Deo. Itaque hæc est perpetua differentia inter relationem realem, & qualitatem, vel quantitatem, quod quãtitas & qualitas dant esse formale subiecto in ordine ad se, hoc est, non in ordine ad terminum. At vero relatio dat esse subiecto, non in ordine ad se, sed in ordine ad aliud, faciendo relatum, & ad aliquid. Et hoc est relationem nō ponere aliquid in subiecto, hoc, est, nō terminare omnem effectum suum formalem in subiecto, sed illud referre ad terminum, vt sic.

Locus D. Tho. quomodo intelligendus.

Quæ differentia sit inter relationē reale & qualitatem.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in principio quæstionis, ad primum respondetur ab aliquibus, relationem produci ab eo, qui producit terminum. Vt si ergo sim albus, & alius producat alium album, qui producit illud album, producit in me relationem similitudinis, quæ consequitur. Sed non possum intelligere, imo nec reputo verum, vt qui producit album existens apud Indos producat relationem in Hispania, quia nihil operatur apud aliud album existens in Hispania Verum est, quod producit aliquid necessarium, vt sit relatio similitudinis inter illa duo alba, nimirum fundamentum proximum & extremum relationis, scilicet, aliud album. Sed secundo respōdetur relationem produci ab eo, qui produxit fundamentum. Verbi gratia, sum ego albus, & producitur postea aliud album, dicimur similes, & in me est relatio similitudinis ad aliud album, & in alio albo etiam est relatio similitudinis ad me, qui produxit meã albedinem, produxit meam similitudinem, quando resultat in actu illa eadē actione, qua produxit albedinem. Et si non resultauit posita actione productiua albedinis ex eo fuit, quia nō erãt omnia requisita posita, nimirum, alia albedo. Sicut dicimus motum grauium

Ad 1. argu. Opinio aliquorum

Impugnat.

Alia solutio

V esse

Doctrina tuleta. esse a generante & eadem actione pro duci, qua producitur graue, quę primo & per se terminatur ad graue, & secundario ad motum, eodem modo actio producentis albedinem primo terminatur ad albedinem, & secundario ad similitudinem. Et ita dixit Aristoteles. 5. physicorum ad relationem non esse per se motum, bene tamen per aliud, scilicet, per fundamentum. Et illa relatio per resultantiam producitur ab albedine, & resultat ex actione productiua ipsius albedinis sicut accidentia generantur eadem actione & generatione, qua generatur substantia, quæ primo & per se terminatur ad substātiam, secundario ad accidentia, quæ resultant ex substantia per actionem primam generantis.

Obiectio. Et si dicas, contra. Nam modo non est producens albedinem, quando resultat similitudo, quia iam fuit corrupta, ergo modo non potest producere similitudiuem, respondetur, quod *Solutio.* reliquit aliquid sui, nimirum suum effectum, ex quo resultat illa similitudo. Et hanc virtutem, vt posset per resultātiam producere, relationē habuit per actionem producētis albedinem, quia statim resultare deberet ab illa albedine similitudo, si esset aliud extremum & fundamentum proximum, Nam ex eo, quod relatio est tam minimæ entitatis facile resultat posito termino, & ipsa virtus, secundum quam resultat, nihil aliud est, quam albedo posita in actu, si tamen adsint requisita. Ex hac *Reijcitur opinio quorundam.* solutione patet, quam falsa sit illa solutio asserentium quando fuit producta albedo, seu fundamentum, relationem quantum ad in, & posito termino produci, quantum attinet ad respectū, & ad, quod dicit, quia relatio est quid simplicissimum, & non potest per partes produci. Ista magis explicabuntur cum sermonem instituemus de distin- *Reijcitur alia opinio* ctione relattonis a fundamento. Alia solutio etiam, quæ dicit, quod quando producitur fundamentum, producitur relatio quantum ad realitatem, & quādo prodicitur terminus, producitur quantum ad formalitatem, etiam est falsa. Nam nihil relationis erat productum antequam, producerētur eius formalitas, quia, vt dixit, relatio est quid simplicissimum, & caret partibus, quæ possint produci diuersis temporibus, Et si dicas, ergo quando Petrus producit Ioannem, qui debet producere aliū filium, sequitur, quod tunc causet relationem paternitatis, negatur sequela, sed tunc solum causat aliquid, ex quo postea virtute eiusdem actionis debet resultare relatio postea posita actione generandi & reliquis requisitis. Relatio vero quæ est in termino producitur a producente fundamentum, vt relatio filiationis a producente Petrum, & a Petro per resultantiam.

Ad 2. ar. Solutio cu preoli. Ad secundum argumentum respondent aliqui relationem aduenire cum mutatione subiecti ratione fundamenti. Nam ad hoc, quod adueniat relatio est necessarium adueniat prius fundamentum, vt verbi gratia, ad hoc, quod adueniat relatio similitudinis est necesse prius habere albedinem, in qua acquirenda mutatur homo, & hoc sufficit vt relatio sit aliquid reale. Sed *Impugnatur Capreolus.* hæc solutio non mihi placet, quia etiā possemus dicere relationem rationis esse aliquid reale, quia aliquando fundamentum eius mutat subiectum, vt esse visum, quod est ens rationis fundatur in videre, quod est aliquid reale, & mutat realiter subiectum, nam visio facit realiter videntē. Et præterea. Nam si loquitur de mutatione physica, cum dicit, quod est aliquid reale, quia fundamentum est aliquid reale, aduenienscum mutatione, hoc esse non potest, nam relatio mensurati non aduenit cum huiusmodi mutatione, Alij dicunt, quod forma absoluta aduenit cū *Solutio aliorum.* mutatione subiecti, quia est ad se: at vero forma relatiua quia est ad aliud, non dat subiecto mutationem, Capreolus 1. d. 30. respondet quod si relatio adueniat cum suo fundamento, tunc non potest aduenire sine subiecti mutatione proprie dicta, si vero adueniat sine fundamento bene posse accidere sine mutatione, vt si alius fit albus de nouo & ego fiam similis illi. Sed hæc solutio est eadem cum prima. Et ideo respondetur, quod mutatio accipitur dupliciter.

Propria solutio auctoris. *Duplex mutatio.* pliciter. Vno modo pro mutatione proprie dicta, quæ fit per motum seu mutatiunem physicam, vt per alterationem, augmentationem motum localē per generationem & corruptionem, & relatio non cum huiusmodi mutatione producitur, quia ad relationem non est per se motus, seu mutatio physica. Alio modo accipitur mutatio pro hoc, quod est rem habere modo aliquā formam, quam antea nō habebat, siue illa forma producatur per motum, seu consequatur ad aliam productam per motum, quę vocatur mutatio metaphysica, & relatio aduenit cum huiusmodi mutatione, quod sufficit, vt sit relatio realis, quoe adueniat cum hac mutatione metaphysica. Nam propterea negamus relationem realem Deo ex tempore competere, quia alias Deus mutaretur, si quidem ex tempore haberet aliquid reale, seu aliquam relationem realem, quam ab æterno non habebat quod est mutari metaphysice. Nam si subiectum potest recipere hāc realitatem seu rationē formalem realem, ergo potentialitatem aliquam habebat ad illam suscipiendam, & sic iā raeliter aliter se habet, si quidem refertur ad id, ad quod ante non referebatur realiter, & sic aliquo modo mutatur. Ad confirmationem patet ex dictis.

Ad 3. arg. Ad tertium argumentum diximus & dicemus etiam cum tractemus fundamenta relationis realis. Communis solutio est, quod si scibile existat est relatio realis & ita refertur ad rem, & vna relatio realis non pendet ab alia, quia dependentia dicit aliquod genus causæ, & relatiua sunt simul natura, quapropter vnum non est causa respectu alterius. Vnde nec dependet vnum ab alio, quamuis requirat aliud vt terminum. Si vero scibile non existat, relatio mensurati in scientia est relatio rationis, sicut in Imperatoris imagine relatio mensurati ad Imperatorem mensurantem & non existentem est relatio rationis. *Diuerso modo scibile existens refertur ad scientiā & diuerso modo scibile non existens.*

Ad 4. arg. Ad quartum respondent aliqui non esse inconueniens, quod in eodem continuo sicut sunt infinitæ partes actu, vel puncta infinita, ita sint relationes infinitæ. Ita Suarez disputatione 47. sectione 8. num. 5. Sed contra, nam sequitur, quod dentur infinita indiuidua actu existentia, quod est impossibile. Et probatur, quia dantur actu infinitæ partes, & in qualibet parte est sua relation distinctionis, qua distinguitur a toto & qualibet parte: Et hæc relatio est distincta ab alia non specie, ergo numero, ergo dant actu infinita indiuidua quod est impossibile Partes enim infinitæ bene possunt dari, non tamen indiuidua infinita quia omnes partes habent idem esse, illæ vero relationes cum sint numero distinctæ non poterunt habere idem esse. Et ideo alia solutio adhibetur ab alijs, quam assignat Soncinas 5. metaph quæst. 25. quod inter totum & partes non est distinctio realis, & ideo nec relatio talis. Sed hoc verum est, si loquamur de toto & partibus simul sumptis. Cæterum totum & quælibet pas per se realiter distinguntur, quia totum addit aliquid supra partem. *Reijcitur Suarez.*

Et ideo respondent alij, quod licet large loquendo, totū & quælibet pars realiter distinguantur, tamen in rigore loquendo non est distinctio realis, quoniam pars integralis non est res, sed pars rei, & ideo totius ad partes integrales non est distinctio realis. Sed hæc solutio habet inconueniens non paruum, quia inter materiam & totum compositum ex illa est relatio realis causæ & effectus: nam causat totum materia in genere causæ materialis, ergo etiam ibi erit relatio distinctionis, quia omnis causa realiter debet esse distincta a suo effectu, & si habet sufficiētem distinctionem, vt causet & habeat relationem causæ, etiam habebit sufficientem distinctionem, vt realiter distinguatur & referatur relatione distinctionis. Et præcipue, quia partes integrales diuisiue componunt & causant totum integrale: ergo referuntur relatione reali causę ad effectum, quod est totum. Sed respondetur quod vt sit relatio realis debet res esse distincta *Solutio aliorum.* *Impugnatur præualens solut.* *Vera resp sio.*

ab illo, ad quod refertur, vel tanquam distincta entitas, vel tanquam distincta formalitas saltim. Et in partibus integralibus nihil horum reperitur, quia nec sunt entitates distinctæ: non enim homo constat ex infinitis entitatibus, nec a toto distingũtur formaliter, quia etiam non constat ex distinctis formalitatib. infinitis, sed dicuntur partes integrales, quia habent idem esse & entitatem actu. Et præterea possunt esse diuersæ, & ita nõ refertur totum ad suas partes integrales relatione reali ob dictam causam, sed partes infinitæ dicuntur, quia diuisiue possunt esse separatæ. Sed certe argumentum est difficile, & de illo infra iterum dicam. Ad illud de relationibus distantiæ, respondetur, quod cum sint minimæ entitatis non est inconueniens, quod omnia indiuidua ad illud dicant diuersas relationes distantiæ, quæ sunt in magno numero Vel potest dici ad argumentum principale, quod omnes partes vnica relatione referuntur ad totum, quia habent idem esse, si autem loquaris de partibus signatis, illæ finitæ sunt.

Ad confir. Ad confirmationem respondetur, quod relatio dicit peculiarem modũ inhærendi: nam inhæret subiecto vt forma, quæ ipsum ad aliud, vt ad terminum refert, & iste est peculiaris modus inhærendi, inhæret enim referẽdo, & refert inhærendo.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur ex conclusionibus. Vocat enim ibi genus analogum in genere relationis duobus conceptibus, quod est relatio, & in hóc analogo dicitur reperiri relationes reales & rationis, non vero datur conceptus vnus abstractus communis ad, reale, & rationis.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, concedendo antecedens & negando consequentiam. Nam aliqua accidentia sunt, quorum totum suum esse, est ad aliud se habere, non ex eo quod non inhæreant, sed ex eo quod inhærent referẽdo ad aliud, & ea quę sic inhærent sunt accidentia, quorum tòtum suum esse est, ad aliud se habere. Differentia enim accidentis relatiui & absoluti in hoc cõsistit, quod accidens relatiuum prædicamentale inhæret referendo, & accidens absolutum inhæret non referendo, sed dando esse absolutum a termino, & accidens quidem in communi, vt est commune ad accidens relatiuũ, & absolutum dicit inhærere subiecto abstrahendo ab hoc, quod est dare esse in ordine ad terminum, vel in ordine ad se, hoc est abstrahendo ab absoluto modo, vel relatiuo.

Ad 7. arg. Ad septimum respondet Suarez disputatione 47. sectione 2. numero 14. relationem non esse aliquid ex natura rei distinctum ab absolutis, sed solum ratione, & præscindi ab absolutis, vt aliquid solum ratione ab illis distinctum. Vnde concedit eis duabus albedinibus, Petrum & Paulum esse similes formaliter quatenus consideratur albedo in ordine ad aliud. Nam si per se sola consideretur est albedo, si vero consideretur in ordine ad aliud est similitudo. Sed hæc solutio falsissima est, quia, vt videbimus infra, relatio a suo fundamento realiter formaliter ex natura rei saltim distinguitur cum pertineat ad aliud prædicamentum, & ita habet diuersa genera & differentias, vnde habet ex necessitate aliam essentiam. Et ita respondetur, quod duo albanon sunt similia formaliter per albedines, sed per quasdam relationes similitudinis superadditas illis ex natura rei ad minus distinctas. Et Deus dicitur Dominus per relationem rationis superadditam illi, & per hoc patet ad confirmationem. *Impugnatur Suarez* *Vera solutio.*

Ad 8. arg. Ad octauum argumentum negatur, quod propria ratio prædicamenti relationis, scilicet, ipsum, ad sit aliquid rationis. Et cum dicitur, quod, ad, in quantum, ad, non dicit in, distinguitur hoc ad, in quãtum ad, non dicit in, in genere sine aliqua determinatione fatemur, sed dicit tale in, scilicet, inhærentiæ modum, qui determinat rationem accidentis communi ad hoc, vt sit tale accidens referens ad terminum, nec ad, vt sic est oppositum in, in genere sed includit illud, sed opponitur modis aliorum prædicamentorum, modis quantitatis, scilicet, & qualitatis.

Ad

Ad 9. arg. Ad nonũ respondetur, quod ad reale conuenit cum, ad, rationis analogice, & non vniuoce, & analogice quidem duobus conceptibus, vt dictũ est, quia ens inclusum in quolibet ad', duobus conceptibus dicitur de ente reali & rationis.

Ad 10. arg. Ad decimum argumentum respondetur, quod ad, includit ens reale, vtrũ autem dicat perfectionem ad, videbimus infra.

QVAESTIO XXXVII.

Vtrum essentia relationis sit actu, vel aptitudine referri.

Controuersia.

HAEC quęstio subtilis est, quam etiam solent disputare Theologi prima parte, dum de constitutiuis diuinarum personarum disputant, in qua te Ioannes Maior 4. distinctione 12. quęstione 1. Ledesma Lusitanus prima parte quarti quæst. 18. articulo 2. dubio 4. dicunt, Deum posse conseruare paternitatem creatam sine proprio subiecto, vel per se separatam, vel in alio subiecto, puta, in lapide, & in hac sententia clarum est, ibi seruari relationem, sine proprio effectu formali, quia lapidi non potest dare esse patrem, & consequenter conseruatur sine eo, quod actu refertur ad aliud, quia non est terminus, ad quem referatur, & ita essentia relationis non erit actu referri, sed aptitudine solum referri. Et confirmatur hæc sententia. Nã vulgatissima regula est in summulis, verba in diffinitione non dicere actũ, sed aptitudinẽ. Cum enim dicimus, albedinem esse disgregatiuam visus, nõ est sensus, quod sem per actu disgregat, sed quod possit. Et cum dicimus essentiam quantitatis esse extendere substantiam, non intelligimus actu, sed aptitudine; ergo cum dicimus, relationem esse, cuius totum suum est ad aliud se habere, & referri ad aliud, non est sensus, quod actu referatur, sed sensus est, qđ aptitudine sit referibilis. Suarez disputatione 47. sectione 5. in fine, dicit, rem constitui aptam referri per fundamentum, & non per relationem, proprium autem effectum formalem relationis esse actu referre, vbi velit nolit ex natura rei distinguit inter relationem & fundamentum, Nam dicit, aliàs nec distingueretur secundum rationem formalem a fundamento, cuius oppositum superius vidimus dixisse, quod non distinguuntur in re, sed per intellectum & rationẽ, nisi dicat, quod non intelligimus ipsum, & transeat. Hanc quæstionem sic breuiter explico.

1. Opin. (Ioannes Maior, Ledesma)

2. Opinio. Suarez.

Deciditur quæstio.

1. Con. DIco primo: Ratio formalis & essentialis relationis prædicamentalis (nam de relationibus rationis supra multa diximus) est, quod sit forma quędam, qua constituitur aliquid in esse relatiui, sicut albedo est id, quo aliquid cõstituitur in esse albi. Probatur hæc conclusio, Nam omnis forma accidentalis est id, quo aliquid in esse tali constituitur, vt patet per omnia prædicamenta discurendo, sed relatio est forma accidẽtalis, ergo est id, quo aliquid constituitur in esse relatiui. Maior patet, Nam forma est, quæ dat esse formaliter, ergo est id, quo aliquid constituitur in esse. Et minor patet de se. Vnde infertur, quod relationis essentia non est referri ad aliud. Et loquimur de prædicamẽtali relatione, nã referri ad aliud, conuenit constituto, per relationem, sed relatio non est huiusmodi, ergo eius essentia non est referri ad aliud. Minor probatur, quia constitutum per relationem est relatiuum, relatio autem non est relatiuum.

In quo consistat ratio formalis relationis.

2. Conclu. De essentia relationis nõ est actualiter referre

Dico secũdo. De essentia relationis non est actu constituere aliquid in esse relatiui secundũ existentiam, ita quod semper faciat aliquid relatiuum. Probatur: Nam si relatio non existat, non habet istum effectum, & tamen semper verum est dicere, relationem esse formam relatiuam, quia hæc est propositio æternæ veritatis, ergo sua essentia

essentia non est dare actualiter tale esse.

3. Conclus. Quid sit relatio in potentia. Dico tertio: Relatio in potentia est id, quo aliquid potest esse relatiuum, & relatio in actu & existens est id, quo aliquid est actu relatiuum, & non potest poni relatio in rerum natura, quin faciat aliquod esse actu relatiuum, idest referri actualiter ad aliud. Probatur ista vltima pars: Quia impossibile est poni relationem in subiecto, quin habeat aliquem effectum formalem, sed relatio non habet alium effectum formalem, nisi constituere relatiuum, ergo. Maior probatur, quia ex informatione formæ & subiecto resultat aliquod esse, & erit hoc, quod est esse relatiuum, nam aliud fingi non potest. Etsi consideretur, vt potens existere in rerum natura considerabitur, vt potens facere relatiuũ.

Difficultas An Deus conseruare possit relationem sine subiecto. Etsi inquiras, an Deus possit conseruare relationem sine subiecto, respõdetur, (& per hoc patet, ad argumentum in principio) impossibile esse, cõseruari relationem per se sine eo, quod fit in subiecto, & minus potest poni in alieno subiecto, quia indiuiduatur penes hoc hoc subiectũ. Et ita si esset in alio subiecto iam haberet ab illo indiuiduationẽ, & ita à duobus subiectis totalibus dependeret, quod est impossibile.

Difficultas Quare relatio cõseruari non possit sine subiecto, & fundamenti. Etsi inquiras, quare nõ potest relatio separari à subiecto & fundamento, respondetur, quia pendet necessario ab illis, nam ex natura sua respicit terminum, & non potest illum respicere, nisi respiciendo & dando esse prius subiecto. Et si arguas, possumus concipere relationem vt afficientem subiectum, & constituentem relatiuum, & non, vt referentem subiectum ad aliud, ergo de essentia relationis non est referri actu ad aliud vt quo etiam. Antecedens probatur, nã in diuinis concipimus relationẽ patris, vt constituentem patrem, & non vt referentem illum ad filium.

Consequentia probatur, quia si esset de sua essentia non possemus illam sine actuali relatione concipere, quia res non potest concipi sine sua essentia distincte, vel confuse, si semel concipiatur, & in humanis similiter prius concipio relationem paternitatis, vt constituentẽ patrẽ, q̃ vt referẽtem ad filium.

Effectus formalis relationis duplex concipi potest adæquate & inadæquate. Respondetur, quod relatio vnum habet effectum formalem completum, & perfectum. Et hoc est constituere relatiuum & referre ad terminum. Et hunc effectum impossibile est concipere sine respectu ad terminum, sicut est impossibile rem sine sua essentia concipere, quia res & sua essentia idem sunt. Cæterum hunc effectum formalem si inadæquate concipiam, possum concipere paternitatem, vt constituentem patrẽ, & non considerare explicite ordinem ad filium, quia non concepi paternitatem explicite & complete. Et etiam, quia nostro modo intelligendi effectus formalis paternitatis, verbi gratia, prius terminatur ad hoc, quod est constituere, quam ad hoc quod est referre vsque dum complete, & perfecte intelligamus relationem paternitatis. Sunt enim gradus nostro modo intelligendi in relationis effectu formali. Et ita est intelligendus D. Tho. quæst. 40. art. 4. in fine corporis articuli, dum dicit, quod proprietas personalis patris potest considerari dupliciter, Vno modo, vt est relatio, & sic iterum secundum intellectum præsupponit actum notionalem, quia relatio, in quantum huiusmodi fũdatur super actum. Alio modo in quantum est cõstitutiua personæ, & sic oportet, quod præintelligatur relatio actui notionali, sicut persona agens præintelligitur actioni.

Explicatur locus d. Th. difficilis de relatione vt relatione & vt constitutiua personæ. Per ista enim verba non intendit D. Tho. explicare ordinem inter relationem, & actum notionalem, vt sunt à parte rei, siue ex parte obiecti secundum se, sed solum intendit explicare ordinem, quo hæc intelliguntur à nobis secũdum nostrum modum imperfectum intelligendi. Quia, videlicet, prius intelligitur imperfecte & confuse paternitas diuina sub communi ratione proprietatis constituentis personam, quam intelligatur distincte, & in particulari sub ratione propria relationis paternitatis consequentis actum generandi. Sed ad hoc quod intelligatur à nobis ipsa relatio paternitatis distincte & in particulari, quatenus talis relatio est, necessario debet intelligi actus generãdi, tanquam eius fundamentum. Vide aliam solutionem in

Alię explica tiones ex Ca ieta. Ferr. preol.

in Caietano quæstione 40. articulo 4. supra dicto, & aliam in Ferara 4. contra gentes, & Capreol. 1. distinctione 26. quæstione 1. Sed hæc, quæ a nobis exhibetur explicatio, melior videtur. Et quia hæc disputatio attinet ad materiam de Trinitate, non est amplius discutienda vsque illum locum. Et sufficiant hæc pro hac quæstione.

QVAESTIO XXXVII.

Vtrum relatio terminetur ad relatiuum, vel absolutum.

1. Argum.

N diffinitione relationis, quam explicamus dicitur, quod totum suum esse sit ad aliud. Modo, vt magis explicetur hæc relationis essentia, inquirimus, an illud aliud debeat esse relatiuum, vel absolutum, vel abstrahens. Et probatur primo, terminum relationis non posse esse aliquid relatiuum, nam relationes tertij ordinis terminantur ad aliquid absolutũ, ergo. Probatur antecedens, Nam relatio creaturæ terminatur ad Deũ ante omnẽ operationẽ intellectus: & ante omnem istã operationem non est aliqua relatio in Deo, quę terminet relationem creaturę, ergo relatio creaturæ terminatur ad absolutum. Maior probatur, quia relatio creaturæ est realis, & ita ante operationem intellectus totum suum esse est aliud, & respicit aliud. Minor probatur: Nã relatio creatoris deberet terminare relationem creaturæ, sed hæc est aliquid rationis in Deo, si quidẽ aduenit illi in tempore, & nihil reale potest Deo in tempore aduenire, alias mutaretur Deus, ergo est rationis relatio, sed nulla relatio rationis habet formaliter esse seclusa operatione intellectus, ergo terminatur in Deo ad aliquid absolutũ. Et idẽ argumẽtũ fieri põt de relatione sciẽtię ad scibile in ratione mẽsurę, nã in sciẽtia est realis, in scibili est rationis.

2. Argum. Secundo: Terminus, vt sic, est finis alterius relatiui terminati, sed, finis est prior eo, quod est ad finem, ergo terminus est prior correlatiuo, ergo non est relatiuum. Probatur consequentia, quia relatiua sunt simul natura. Maior patet, quia terminus & finis idem sunt, quia terminus, & vltimũ idẽ sunt, sed vltimum & finis sunt idem, ergo & terminus & finis.

3. Argum. Tertio, Sequitur quod si terminatur ad aliquid relatiuũ, sint duo prædicamenta relationis, hoc autẽ est falsum, ergo. Probatur sequela, nã accipio relationem, secundum quod est generalissimũ prædicamenti relationis illa si terminatur ad aliquid relatiuũ, terminus debet esse æqualis illis & distinctus, ergo iam erit correlatiuũ æquale, & distinctũ. Æquale patet, distinctũ probatur, quia terminus relationis realis debet esse distinctus realiter a relatiuo terminato ad ipsum, ergo iã erunt duo ꝑdicamẽta relationis, qđ est absurdũ.

4. Argum. Quarto, probatur, qđ nec relatiuum nec absolutum debeat esse, sed aliquid abstrahens, quia quędã relatiua terminãtur ad absoluta, vt in relatiuis tertii ordinis, quędã relatiua, vt patet terminatur ad filiũ, ergo relatiuũ in genere non terminatur ad absolutũ, alias omne relatiuũ terminaretur ad absolutũ, nec ad relatiuũ eadẽ ratione, & sic terminũ habebit qui abstrahat a relatiuo, & absoluto, sed hoc est falsum, quia sic terminus erit prior relatiuo, quia abstrahens a relatiuo, & absoluto vniuersalius est, & sic prius.

5. Argum. Et sit quintum argumẽtũ: Nã sequitur qđ cũ definitur genus superemum relationis, qđ sit cuius totũ suũ esse est ad aliud se habere. Si intelligatur relatiuũ, sequitur, qđ idẽ ponatur in diffinitione sui ipsius, qđ est absurdũ, quia illud aliud non est distinctũ a relatiuo, quia si est distinctũ, ergo dantur duo generalissima relationis: & cũ nõ dentur debet illud aliud esse idẽ cũ generalissimo si est relatiuum, & ita idem ponetur in definitione sui ipsius.

Confir. Et cõfirmatur hoc quintũ argumentũ: Nã similitudo in cõmuni nõ potest referri ad aliã similitudinẽ cũ sit relatio æquiparantiæ, at præter similitudinẽ in cõmuni nõ est alia similitudo, ergo non potest habere terminum relatiuum, habet ergo absolutum.

Præ-

6. Argu. Præterea probat ex proprijs, vt ipse, ait, & sit sextum argumentum. Nam in relatiuis non mutuis relatio terminatur ad absolutū, ergo & in mutuis, quia eodem modo debent terminari omnia relatiua. Et confirmatur, quia si Deus per impossibile auferret relationem paternitatis à Petro, & maneret relatio filiationis in Ioanne terminaretur ad Petrum, sicut antea terminabatur, & ita relatio opposita ad terminationem habet se cōcommitanter, & non est ratio formalis terminandi.

7. Argu. Septimum argumentum. Quia commune axioma est, posito fundamento & termino resultare relationem prædicamentalem, & non alias, ergo terminus vnius relationis non potest esse relatio opposita. Probatur consequentia, quia posita relatione opposita non resultat relatio, sed posito fundamēto proximo, ergo illud est terminus formalis, scilicet, fundamentum proximum.

8. Argu. Octauum argumentum. Fundamentum proximum est ratio fundandi relationem, ergo est etiam ratio terminandi oppositam relationem. Probatur cōsequentia, quia illud solum sufficit ad terminandum, quod sufficit ad fundandum, non enim vnum album refertur ad aliud album, quia habet relationem similitudinis, sed quia habet albedinē, & Petrus non refertur ad Paulum, quia habet relationem paternitatis, sed quia genuit ipsum. Ratio enim, quare vnum relatiuum refertur ad aliud, semper est aliquid distinctum ab ipsa relatione, & in Deo ratio terminandi relationem creaturæ, est potentia diuina creandi, vt actu influens.

Controuer. In hac quæstione metaphysici & logici varie opinantur. Scotus 1. distin-
1. Opi. Scoti et aliorum. ctione 30. quęstione 1. & alij Scotistę ibidem docent, omnes relationes terminari ad absolutum fundamentaliter cuiuscunque sint ordinis. Et Capreolus quæstione 1. articulo 2. ad tertium, & Soncinas 5. Metaph. quæstione 30. videntur idem sequi, vt quibusdam placet, quæ sententia placet Suarez disputatione 47. sect. 16. Et ita explicat illam his propositionibus. Prima propositio, in relatiuis non mutuis ratio, quæ est in vno extremo ad terminandam relationem alterius non est aliqua relatio opposita relationi alterius, sed est ipsa entitas, vel proprietas aliqua absoluta realis termini. Et probatur hoc argumento communi, quod constituimus primo loco in principio quæstionis. Addit tamen acute, quod hoc debet intelligi formaliter, & per se loquendo, nam scientia seu amor potest terminari ad aliquam relationem, vt ad obiectum, sed non vt ad oppositam alteri relationi, sed se habet obiectum ac si esset aliquid absolutum, sed de hoc vltimo iam dixi, hæc non esse relatiua, sed absoluta. Dicit secundo, etiam in relationibus mutuis formalis ratio terminandi, non est relatio opposita, sed aliqua ratio absoluta, quæ est fundamentum formale relationis oppositæ, & constituit regulam generalem, nimirum illud, quod est proxima ratio fundandi relationem ad aliud, illud ipsum esse proximam rationem, & formalem terminandi relationem alterius ad se: Vt in Petro ratio fūdandi relationem paternitatis ad Paulum est potentia generatiua. Quod, si vna relatio aliam fundet, tunc non segerit, vt relatio, nec opponitur relatiue illi relationi, quam terminat per se ipsam, sed opponitur per aliam relationem, quam in se fundat. Probat hanc assertionem nostro tertio argumento supra facto, & 5. 6. 7. & 8.

Ferrara secundo contra gentes capite 11. quam etiam opinionem tenet Niphus in 5. disputatione 14. dicit, terminum relationis posse accipi dupliciter. Vno modo vt absolute terminat habitudinem, & respectum sui correlatiui, sicut pater in re terminat tendentiam filii. Alio modo potest considerari terminus secundum quod ponitur in definitione sui cor relatiui, vt quādo filius definitur, quod sit qui habet patrem, & sic debet terminus esse aliquid relatiuum, non primo modo. 2. Opin. Fe

Dominus Caieta. 1. parte, q. 13. art. 7. absolute asserit relatiuum terminari ad relatiuum. Vt igitur Diui Tho. sensum explicemus, notandum est, dum quærimus, an absolutum, vel relatiuum terminet 3. Opin. Caiet.

minet

Fundamentum pro ueritatis decisione. minet aliud relatiuum non inquirere de formali denominatione termini, vt actu terminat, sed de forma & ratione, quæ in requiritur, vt sit apta terminare. Sicut cum quærimus, an visio albi terminetur ad album non quærimus, quæ nam sit ratio esse visi, nam est terminus formaliter in actu, hoc est, esse resultans ex visione terminata ad album, quod quidem est ens rationis. Sed querimus, quid sit id, quod est in re vt terminetur visio Et dicimus albedinem esse rationem formalem, secundum quam visio terminatur, ad album, eodem modo cum inquirimus, an paternitas terminetur ad relatiuũ, non inquirimus, quid sit esse à paternitate respectum terminum, nam hoc aliquid rationis est. Sed inquirimus, quænam sit ratio formalis in re secundum quam & ratione cuius relatiuum vnum aliud respiciat. Et aliqui dicunt esse absolutum, aliqui vero esse relatiuum, vt vidimus.

Dissoluitur quæstio.

1. Conclu. Cõtra Suarez. Sit igitur prima conclusio; Quando vnum relatiuum definitur id, quod ponitur in definitione, vt terminus illius est aliquid relatiuum, & non absolutum. Hæc conclusio est Diui Thomæ 1. parte quæstione 40. articulo 2. ad quartum vbi sic dicit, Ad quartũ dicendum, quod relatio præsupponit distinctionem suppositorum, quando est accidens, sed si relatio sit subsistens, non præsupponit, sed secũ affert distinctionem. Cum enim dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly, aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius sed simul natura. Si autẽ esset aliquid absolutum, non esset correlatiuum, quia non est relatiuum. Itẽ in creaturis absolutũ prius natura est relatione secũdũ suũ genus, quia relatiuum fundatur in absoluto, fundamẽtũ & causa in talibus prius est, quam res fundata supra illud, ergo. Et secundo contra gentes capite 11. ratione secũda sic dicit: Non potest aliquid intelligi relatiue dici ad alterum, nisi è conuerso illud relatiue diceretur ad ipsũ,

Locus D. Thom pulcher pro conclusione.

Alius locus D. Tho. ad hoc euidentior.

sed res relatiue dicuntur ad Deum, vt pote secundum suum esse, quod à Deo habent, ergo è conuerso Deus relatiue dicetur ad creaturas, ergo si relatiuum terminaretur ad absolutum, ita quod terminus formalis, seu ratio formalis terminãdi sit absolutum, bene possum ego intelligere, aliquid relatiue dici ad absolutum sine eo, quod intelligam absolutum relatiue dici ad aliud, quia de ratione absoluti nõ est referri ad aliud. Et hanc eandem veritatem docet D. Thom. multis aliis in locis. Vnde 1. parte, quæstione 73. articulo 7 sic dicit. Vnde in scibili & sensibili, non est aliqua relatio realis ad scientiã & sensum, sed secundum rationem tantum, in quantum intellectus apprehẽdit ea, vt terminum relationum sciẽtiæ, & sẽsus, idem enim intelligit D. Thom. esse terminum & relatiuum.

Arist. Præterea probatur ista conclusio: Nam Aristoteles 5. Metap. capite de ad aliquid, & in prædicamẽto hoc expresse asserit, seruum esse domini seruũ & dominum esse serui dominum, ergo expresse asserit terminum relatiuorum esse relatiua. Et 5. Metaph. tex. 20. ita asserit: Ad aliquid dicitur alia perse, vt duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partem, ergo ex Aristotelis sententia formalis terminus relatiui relatio est.

1 Ratio pro Concl. Et præterea probatur rationibus vrgentissimis Primo: Nam relationes diuinæ terminantur ad relatiua: ergo etiã relationes creatæ. Antecedẽs probatur: Nam pater in diuinis non terminatur, nisi ad filium, si enim terminaretur ad aliquid absolutũ, sequeretur φ distingueretur ab illo absoluto, quia cũ illo haberet oppositionẽ, cõsequẽs est hereticũ, ergo Nã in diuinis omnia sũt vnũ, vbi nõ obuiat relationis oppositio. Cõsequẽtia vero, pbatur, quia relationes Diuinæ & creatæ nõ differũt ex terminis i genere, vtraq. n. habet terminũ, sed ex ratione finitatis et ĩfinitatis.

2. Ratio. Præterea. Nam hæc est differentia inter relationem secundum esse, & secundum dici, quod terminus relationis secundum esse solum respicit aliud, quod habet rationem termini

aliæ relationes respiciunt aliud, quod non solum habet rationem termini, sed vel finis, vel obiecti, vel aliquid huiusmodi, ergo relatio prædicamentalis non terminatur ad absolutum. Probatur consequentia, quia si terminaretur ad absolutũ, bene posset terminus habere rationem obiecti, causæ, & alicuius huiusmodi, quia hæc absolutis bene conueniunt. Præterea: Si terminus relationis est quid absolutum (& loquor de relatione in genere,) illud absolutum, vt asserit Suarez, debet esse ratio fundandi relationem, sed nulla ratio fundandi generica potest abstrahi, quæ sit aliquid absolutum, ergo illud erit relatiuum ex necessitate. Probatur minor. Nam fundamenta sunt mensura, & mensuratum quantitas, actio & passio, sed ab istis nihil potest abstrahi, quod sit fundamentum, ergo. Probatur minor: Quia ista fundamenta pertinent ad diuersa prædicamenta, sed à prdicamentis diuersis nihil potest abstrahi, nisi ratio accidentis vt sic, sed ratio accidentis, vt sic, etiam si addas absolutum, non potest esse terminus relationis, quia cum definitur relatio, non dicitur quod totum suum esse sit ad accidens, ergo. Dices, quod abstrahitur ratio fundamenti. Contra; Nam fundamentum, vel dicit quantitatem vel actionem, vel passionem, vel rationem mensuræ, & hoc non, ergo dicit aliquid abstractum ab illis, sed ab illis nihil potest abstrahi, nisi ratio accidentis. quia pertinent illa ad diuersa prædicamenta accidentis, & accidens est quod diuiditur immediate in decem prædicamenta, ergo.

3. Rō peti ta ex con cessis Suarez.

Solutio.

Impugnat.

4. Ratio.

Præterea. Nam relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt pater est filij pater, & filius est patris filius, sed hæc conuertentia est respectu termini formalis, ergo terminus formalis est relatiuus. Præterea, Inter patrem & filium est relatiua oppositio, sed absoluta nõ opponuntur relatiuè, ergo ea, quæ relatiue opponũtur sunt relatiua. Oppositio.n. relatiua est quędã incõpossibilitas diuersorũ relatiuorũ respectu eiusdem, quæ quidem ex eo est, quia formaliter respiciuntur, ergo. Præterea:

5. Ratio.

6 Ratio.

Relatiua sunt simul cognitione, sed nõ essent simul cognitione, si non respicerentur vt sic, ergo. Probatur minor, quia si pater respicit aliquid absolutum, supra quod fundatur relatio filiationis, bene potest tota essentia paternitatis cognosci sine cognitione filiationis, quia sunt terminus non est filiatio, sed aliquid, quod est causa illius, & fundamentum, & sic illo intellecto satis intelligeretur relatio paternitatis, sine eo, quod intelligeretur relatio filiationis: hoc autem quam sit absurdum, quis dubitet? Itaque sicut potentia visiua terminatur ad colorem, ita relatio paternitatis terminatur ad filiationem formaliter, & non est filiatio vsque dum sit paternitas, & e conuerso. Et quando definio etiam relatiua tertij ordinis debeo in eorũ definitione ponere formaliter relatiuum vt in definitione creaturæ creatorem, in definitione serui dominum, & cętera.

Secunda conclusio: Relatiua tertij ordinis, (& sunt illa, quæ non habent ex parte alterius extremi relationem realem) ante omnem operationem intellectus non habent terminum formaliter in re, licet habeât terminum fundamentaliter proxime. Itaque sicut si esset potentia visiua, in rerum natura, & non esset color ille respectus, potentia non haberet obiectum formaliter, licet esset subiectum illius obiecti, quod est substantia nec haberet in rerum natura aliquid, quod posset terminare eius respectum, eodem modo relatio creaturæ seclusa operatione intellectus non habet terminum formaliter, licet habeat fundamẽtaliter. Hæc conclusio patet ex dictis, nam terminus formalis est relatio, sed relatio dominij in Deo cum sit ens rationis, non habet esse, nisi per intellectũ actu referentem Deum ad creaturas, ergo non est illa ratio formalis terminandi seclusa peratione intellectus. Et si dicas cõtra. Nam D. Tho. de potentia quæstione 7. articulo 10. dicit, hunc terminum, dominus, tria importare, scilicet potentiam coerciciuam, subditorum, ordinem ad ipsum, & terminationem

2. Conclu.

Quando relatiua non mutua habẽt suum terminũ formalem actualem.

Obiectio.

tionem ordini ipsorum, inuenitur ergo significatio huius nominis in Deo quantum ad terminationem, & potentiam, ergo dicit reperiri terminationem in Deo sine formali relatione. Respondetur ex Caietano, quod terminatur fundamentaliter proxime, non vero formaliter. Et terminare fundamentaliter nihil aliud est, quam respicial iquid, vt fundamentum termini formalis. Terminare formaliter est, respici, vt terminus formalis talis respectus, & hoc non est in Deo seclusa operatione intellectus. Sed contra: nam illa relatio creaturæ est realis, ergo habet terminũ realem. Negat, sed sufficit habere extremũ reale seclusa operatione intellectus, quod terminat materialiter, & fundamẽtaliter, non vero formaliter. Vnde aliud est esse extremum, aliud est esse terminum formaliter. Ad primum enim sufficit, esse aliquid reale, & habere fundamentum proximũ relationis, quæ est formalis terminus. Ad secundum vero requiritur, quod sit ipsa realatio formalis. Et si rursus dicas, ad relationem realem est necessarium terminum esse realem, sed relatio creaturæ est realis, ergo terminus est realis, respõdetur, quod ad relationem realem sat fuerit extrema esse realia, seu terminum pro materiali esse aliquid reale, vt postmodũ videbimus. Ex quo patet falsam esse etiam sententiam Ferraræ vbi supra, Qui ait relatiua tertij ordinis a parte rei habere terminum realẽ absolutum, in definitione vero habere terminum relatiuum, quia omnis relatio vnicũ tantum terminum habet, ergo vel debet esse relatiuum, vel absolutum, & non modo relatiuum modo absolutum, ergo si in re terminus est absolutus in definitione erit absolutus, & e contra. Nam per illud, quod in re respicit definitur, sed in re respicit absolutum, ergo definitur per aliquid absolutum, & si definitur per aliquid relatiuum in re debet respicere aliquid relatiuum. Sequitur secundo, falsam esse illorum sententiam, qui dicunt, relatiua tertij ordinis terminari ad absolutum, relatiua vero alia ad relatiuum, quia sequeretur, quod relatio in communi terminaretur ad aliquid abstrahens a relatiuo, & absoluto, quod nullum aliud est, nisi ens, & ita terminus relationis in communi esset ens, quod est falsissimum, vt de se patet, quia est superius ad relatiuum, ergo non potest esse terminus.

Solutio ex Caiet. — *Impugnatur satisfit.* — *alia Obiectio.* — *Solutio.* — *Reijcitur Ferr.* — *Reijcitur opin. aliorum*

Dissoluuntur argumenta.

AD primũ respõd. ab aliquibus relationẽ dñij poni formaliter posito fundamento eius proximo alij respondent quod denominat relatio Deum dominum, licet, non sit formaliter seclusa operatione intellectus. Sed de his supra latissime disputauimus dum ageremus de vniuersalibus, & de existentia entis rationis. Et ideo quia censeo ens rationis non esse formaliter, nisi sit eius actualis cognitio, respondetur, quod relatio tertij ordinis terminatur materialiter ad aliquid absolutum, non omnino, sed quod est fundamentaliter proxime relatiuum, formaliter vero non habet terminum, seu vt melius dicam non habet terminũ formalem, nisi quando existit relatio dominij Sicut vt dixi, si esset potentia visiua in mundo, seu sensus communis sine sensibili communi terminaretur quidem potentia visiua, & sensus communis ad sensibile per accidẽs, seu ad commune, non tanquam ad obiectum eius formale specificatiuum, sed tanquam ab obiectum secundarium seu per accidens, quia illa potentia potest illa obiecta cognoscere, eodem modo relatio, tertij ordinis terminatur ad Deum, vt ad id quod materialiter respicit, non vt ad terminum formalem suum, quia non specificatur a Deo, sed a creatore, seu a domino, itaque habet in re materialem terminum non formalem, licet habeat extremum reale.

Quando relat o dominij formaliter ponatur in Deo. — *1 Opin.* — *2. Opin.* — *Controuer.* — *3 Opin.*

Ad secundum respondetur, quod relatiua vnum non est finis alterius, quia nullo modo est causa, nec vnum relatiuum definitur per aliud relatiuum, quia hæc dictio, per deuotat aliquod genus causæ, sed definitur ad aliud, ita quod ly, aliud, præciserationem termini dicat. *Ad 2.*

Ad 3. Ad tertium dicemus quæstione sequenti, vbi disputabimus, an relatiuum in communi habeat terminum, & quomodo.

Ad 4. Ad quartum patet ex prima & secunda conclusione, & ex corollarijs primæ. Semper enim terminus formalis relatiui est aliquid relatiuũ, siue dũ diffinitur relatiuũ siue dũ a parte rei est, licet non sẽper hæc formalitas illi competat, nisi operante intellectu.

Ad 5 Ad quintum argumentum pro opinione Suarez respondebitur, quæstione sequenti.

Ad 6. Ad sextum, pro eadem opinione respondetur ex dictis, quod terminatur materialiter ad absolutum, quod est fundamentum proximum relationis, quæ est formalis terminus oppositæ relationis. Casus autem positus est impossibilis, quia vna relatio realis sine alia esse non potest, sed si admittatur terminabitur ad illud subiectum, vt ad terminum materialem non vero formalem, nam tunc nõ habet formalem terminum. Et si dicas, Formalis terminus est, qui terminat, distinguo, qui terminat relationem, vt id, a quo specificatur, concedo, qui terminat relationem, vt cumque, nego.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod illud axioma sumit terminum materialiter & causaliter non formaliter, ad terminum enim formalem non resultat relatio, sed terminus formalis includit relationem.

Ad 8. Ad octauum respondetur, quod illud, quod sufficit ad fundandam relationem non sufficit ad terminandum illam formaliter, bene tamen materialiter, vt dictum est. Aliud enim est esse causam relationis creatæ, & aliud esse terminum formalem illius. Nam primum est fundamentum, secundum est opposita relatio. Et quando dicimus vnum album referri ad aliud, quia habet albedinis vnitatem, explicamus causam referendi veluti efficientem. Quando vero dicimus vnum album referri ad aliud, quia habent relationem similitudinis, & explicamus rationem formalem referendi, & formam, per quã refertur, & supradictus autor considerauit fundamentum relationis, & referendi, & non cõsiderauit causam formalem referendi. Petrus enim nõ refertur ad Paulum formaliter, quia genuit illum, sed causaliter & fundamentaliter. Formaliter autem refertur, quia habet relationem paternitatis. Eodem modo Ioannes non refertur ad Petrum formaliter, quia genitus est, sed quia habet relationem filiationis. Et eodem modo Ioannes nõ terminat formaliter relationem paternitatis, quia genitus est, sed causaliter, & formaliter terminat, quia habet relationem filiationis. Et idem est dicendũ ex parte patris Vnde videbis, quam sine Aristotele & fortibus rationibus iste autor conuincitur in his Metaphysicis quæstionibus. Vide plura de hac quæstione apud Caietanum 1. parte. quæstione 13. articulo 7. vbi eleganter loquitur. Et ita hæc sint satis.

Plura requiruntur ad terminãdũ quem ad fundandũ relationem.

QVAESTIO XXXVIIII.

Vtrum relatio in communi habeat terminum, & quomodo constituatur prædicamento relationis. *Controuers.*

Et in hac quæstione multiplex est dicendi modus ab acutissimis logicis, & metaphysicis excogitatus, ad hanc difficultatem explicandam. Quidam dicunt prædicamentum relationis diuersum esse ab aliis, & ideo diuersam coordinationem habere specierum, & generum, quam ob rem dicit constare ex duobus generalissimis partialibus quæ vnum totale generalissimum constituunt, quod in aliis prædicamentis non reperitur, quia tota essẽtia relationis in communi est ad aliud, & ita ex necessitate debet exigere correlatiuum, vt illud correlatiuum termi net relationem. Et quia ratio terminandi relatiuũ est relatio, sicut relatio incõ muni

1. Sent. Solum prædicamentũ relat enim ter alia prædic. nõ hét unũ genus generalissimum simplex sed eg gregatũ ex duob. generalissimis partialib.

muni non poteſt abſolui à termino, ita nec poteſt abſolui à correlatiuo. Et cũ fit argumentum: Nam relatio in communi, & ſuum correlatiuum conueniunt eſſentialiter in ratione relationis, ergo poteſt abſtrahi ab illis conceptus relationis, & ſic non erunt genus generaliſſimum, negant conſequentiam, quia conceptus relationis non poteſt abſtrahi ſine correlatiuo, ad quod dicitur, & ita illa eſt ſumma abſtractio, ſicut ſenſus tactus & potentia viſiua ſunt in prædicamento qualitatis. Et quamuis abſtrahantur omni poſſibili abſtractione, non poſſunt non includere ex parte obiecti qualitatem ſpecificatiuam illorum, & quæ eſt in eodem prædicamento, & illa maxima, à quacunque eſſentiali conuenientia aliquorum poſſum abſtrahere vnum conceptum communem illis, intelligitur in abſolutis, non vero in relatiuis.

D. Tho. pro hac opinio. Et hęc sẽtẽtia poteſt cõfirmari ex illo loco D. Th. 01. par. quæſt. 40. ar. 2. ad 4. vbi dicit, quando dicitur relatiui in communi eſſe, eſt ad aliud per ly, aliud intelligiter correlatiuum, ſed relatiui in communi eſſe eſt ad aliud ſe habere, ergo habet correlatiuum nõ ſuperius nec inferius, ergo æquale, & illud æquale debet pertinere ad prædicamẽtum relationis, ergo prædicamentum hoc ex neceſſitate duabus partibus cõſtat.

Satisfit obiectioni quæ fieri poſſet. Et ſi dicas, illa duo generaliſſima partialia, vel ſunt genus, vel ſpecies, reſpondetur, quod ſunt genus, & quodlibet illorum prædicatur de ſuis inferioribus, quidditatiue. Cęterum ex neceſſitate ſunt duo, vt terminentur ad inuicem, nõ ergo faciunt vnum genus, vt partes eiuſdem generis, ſed faciunt vnum prædicamentum, & hac ratione vocantur generaliſſima partialia. Ego vellem, quod hæc ſententia eſſet probabilis, ſed mihi ingerit maximam difficultatem, & ideo argumẽtor contra illam.

Refellitur præfata opin. Nam illa duo generaliſſima, quæ conſtituunt prædicamentum relationis totale, quod vocant ipſi conſtituere vnum generaliſſimum totale, vel differunt eſſentialiter, vel non.

1 Ratio. Si non differunt eſſẽntialiter erunt idem eſſentialiter, & ita non erunt duo genera, nam genera ex neceſſitate debent differre eſſentialiter, ſi non ſint ſubalternatim poſita. Si differunt eſſentialiter, ergo habent diuerſas diffinitiones, ſed hoc eſt impoſſibile, quia cuiuſlibet propria diffinitio eſt hæc, relatiuum eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere, nec poteſt fingi alia, ergo non differunt eſſentialiter, ergo non ſunt duo genera.

Præterea loquor de quolibet eorum ſeorſum, vel illud prædicatur de omni contento in recta linea, vel non. Hoc ſecundum dici non poteſt, quia quodlibet contentum in recta linea eſt relatiuum. Quod ſi prædicatur eſt generaliſſimum, quia generaliſſimum eſt illud, quod ſub ſe omnia contenta in prædicamento comprehendit & ipſum à nullo alio comprehenditur, & eſt prædicabile de illis in quid, & vniuoce, Et idem argumentum poteſt fieri de alio partiali generaliſſimo non ergo ambo faciunt vnum generaliſſimum. 2 Ratio.

Præterea, quodlibet eorum determinat rationem entis per modum relatiuum, ergo quodlibet illorum eſt generaliſſimum, & nihil illi deficit, vt ſit complete determinans ens, ergo non poteſt eſſe quid partiale, & ita erit generaliſſimum totale, nec poſſunt dari duo generaliſſima relationis totalia quia nullo modo poſſunt differre ſeipſis, cum habeant eandem diffinitionem. 3. Ratio.

Præterea: Nam quodlibet iſtorũ eſt relatiuum reale finitum vniuocum cõpletum, ergo conueniunt in ratione relatiui realis finiti &c. ſed hoc eſt conuenire in generaliſſimo, ergo conuenit in generaliſſimo ſi dãtur, nõ ergo poſſunt eſſe duo generaliſſima. Ideo hac exploſa opinione etiam ſi ex noſtra familia originem duxerit. 4. Ratio.

Alii eiuſdem ſcholæ dicunt ſecundo ad ſupra dictam difficultatem explicandum, quod relatio in communi habet terminum, & ille terminus, non eſt aliquid, quod ſit directe in prædicamẽto relationis, ſed indirecte, quia eſt quid imperfectum, vnde reducitur ad 2. Sent.

Terminus Relationis nō ponitur directe in prædicamēto relationis sed indirecte. ad hoc prædicamentum, sicut punctum ad prædicamentum quantitatis. Hæc opinio mihi non placet. Et ratio est, quia licet terminus, vt sic, sit quid imperfectum, & sit quidam modus relationis ipsa terminatio, cæterum hæc terminatio impossibile est, quod reperiatur, nisi in relatione, sicut licet obiectum terminare potentiam visiuam, seu albedinem terminare actionem videndi sit modus quidam ipsius, impossibile tamen est, quod illa terminatio & modus repetiatur, *Refellitur.* nisi in ratione formali obiecti potentiæ visiuæ nimirum in colore. Ergo si relatio in communi habet terminum, ita quod termin etur ad aliquid impossibile est, quod illa terminatio reperiatur, nisi in relatione, quia, ratio terminandi relationem est relatio & non absolutum. Tunc sic, ergo si relatio in communi terminatur ad aliquid, ergo illud formaliter est relatio, quia est ratio formalis terminandi, vel ergo illa relatio est æqualis, vel superior, vel inferior relatione terminata. Non potest dici secundum, uel secundū erit ergo æqualis, & sic erunt duo prædicamenta, vel idem erit ratio terminandi seipsum, quod est impossibile, nam paternitas, non potest esse ratio, quare ipsa sit terminus sui ipsius. Et rursus, oam idem erit terminus sui ipsius, quod est impossibile, alias non erit re- *Vnde manauit error secunda op.* latio realis. Itaque in hoc fallitur hæc opinio, quia existimauit rationem termini in relatiuis, seu ipsam terminationem reperiri extra relationem, quod est falsum in opinione acutissimi magistri D. Tho.

3. Sent. quorūdam thomistarū Tertia opinio in hac parte esse solet, quæ à Thomistis etiam defenditur, relationem in communi habere terminum, sed in actu quidem signato, non in actu exercito Sicut enim dicimus demonstrationem duabus debere constare præmissis, & tamen in communi, non habet duas præmissas in actu exercito, sed in actu signato: ita relatio cum dicimus, quod habet terminum, non intelligitur in actu exercito, sed in *Reijcitur.* esse cōcepto & signato. Sed nec opinio hæc veritatem habet, si dicat in communi habere terminum. Nam quando dicimus, quod habet terminum in actu signato, cum terminus debeat esse relatio, vel ille signatus, & conceptus terminus est æqualis, vel inferior, vel superior, debet certe esse æqualis, ergo erūt duo prædicamenta relationis, & redibunt eadem inconuenientia, quæ superius adduximus. Alij dicunt, quod habet terminum in confuso. *4. sententia aliorum.*

Sed idem quæro de isto termino in confuso, an sit æqualis, & tunc erunt *Reijcitur.* duo prædicamenta, quia terminus in confuso cognitus & acceptus poterit expliciter, & clare cognosci, & sic cum sit æqualis generalissimo erit aliquid generalissimum, & resultabunt duo prædicamenta. Dicunt aliqui præterea, quod eademmet relatio in commu *5. sententia peior cæter.* ni concipitur, vt terminus sui ipsius, nō quidem in re, sed in definitione. Sed hæc est peior opinio. Quia vt dicit Diuus Thom. supradicta quæstione 40. relatio in sua ratione dicit distinctionem, quia est cuius totum suum esse est ad aliud, & illud alliud est correlatiuum, quod debet esse distinctum ex necessitate, & in relatione rationis eiusdem ad seipsum, etiam formaliter extrema sunt duæ relationes. Nec in præ *6. sententia remanens ex supradi ctis exclusa.* tentiarum volo adducere opinionem eorum, qui dicunt habere terminum in communi, sed absolutum, quia hoc exclusum est quæstione præcedenti, & maiora ex hac opinione sequuntur inconuentia. Vt igitur qnod sentiam explicem, sit

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: Genus generalissimum prædicamenti relationis nul *1 Concl. Contra relatas opin.* lum habet terminum sibi adæquate correspondentem, per quem diffiniatur nec explicite, nec implicite, nec in actu signato, nec in actu exercito loquendo de termino in communi. Hæc conclusio est communis inter metaphysicos, & logicos. Idem tenet Diuus Augustinus lib. cathegoriarum *Explicatur locus D. August.* capit. 11. Vbi sic dicit specialiter, & regulariter, vt hæc cathegoria manifestius dignoscatur, non recte dici ad aliquid

aliquid, nisi cum singulare ad singulare refertur. Quæ sententia sic explicanda est, quod semper relatio in particulari habet terminum, in communi vero nõ, quod magis inferius explicabitur. Eiſtam ſententiã ita refert Scotus 1. distinctio. 21. Tenet illam Albertus 5. metaphysicæ tractatu 3. capit. 7. & in prædicamento ad aliquid, Simplicius & Boetius. Et probatur conclusio:
Prob. 1. Nam sequitur ex necessitate, vt sæpius repetitum est, esse duo prædicamenta relationis, hoc autem est falsum, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia ille terminus in opinione Diu. Thom. si datur debet esse correlatiuum, & debet habere relationem, nam hæc est ratio terminandi correlatiuum, & illud relatiuum ex necessitate debet esse æquale generalissimo, ergo cum non contineatur sub illo constituet aliud prædicamentum. Hoc autem falsum est, quia solum est vnum prædicamentum relationis, ergo.
Prob. 2. Præterea, sicut generalissimum refertur, cum sit vere relatiuum, si datur terminus in communi, ita rursus ille terminus cum sit vere relatiuum referetur ad generalissimum, & non continebitur sub generalissimo, nec erit idem cum illo, ergo habebit alia inferiora sub se quia impossibile est dari generalissimum, sine inferioribus, ergo constituet aliud prædicamentum. Dicere vero, quod ibi solum, est ratio termini sine relatione, falsum est, quia ratio termini habetur in relatione, vt supra dictum est, ita quod est impossibile terminare sine relatione, quia relatio est ratio terminandi.
Prob. 3. Præterea, illud correlatiuum prædicabitur de omnibus, de quibus prædicatur generalissimum, quia habet eandem essentiam, ergo erit idem cum generalissimo, & quidditatiue prædicabitur, & non erit distinctum, ergo non erit terminus, nam terminus relationis realis quid distinctum debet esse a relatiuo, quod terminat.
Prob. 4. Præterea: Si relatiuum, quod est genus generalissimum refertur in cõi vel refertur ad terminum eiusdem rationis, vel diuersæ. Si eiusdem rationis, ergo potest ab illis abstrahi vnus conceptus relatiuus, quia ab omnibus eiusdem rationis obiectis, vna ratio communis potest abstrahi. Et tunc de illo conceptu abstracto quod est relatiuum, inquiram, an habeat terminum, & sequeretur idẽ incõueniens si uero refertur ad terminum diuersæ rationis, ergo cum sint relatiua diuersæ rationis, non erũt generalissima, quia conuenient in aliqua ratione superiori, relatiua, ergo & hęc argumenta conuincunt etiam de termino quacunque ratione consideretur, siue in exercitio, siue in actu signato, siue explicato, siue implicito, dummodo sit terminus adæquatus. Nam inadæquatus esse non potest, quia omnis res, quæ ad aliquid terminatur in seipsa debet habere terminum adæquatum, præcipue, si sua essentia sumitur in ordine ad illud.

Difficultas grauis contra conclu. Sed contra conclusionem argumentor; Nam relatiuum in communi, seu relatio essentialiter est relatiuum, ergo illi conuenit diffinitio relatiui, sed relatiuum est, cuius totum suum esse, est ad aliud se habere, ergo relatiuum in communi habet terminum sibi adæquatum. Probatur minor ex communi definitione relatiuorum. Et quia Diuus Thom. supra dicta quæstione 40. dicit, quod cum in definitione relatiui dicitur, cuius totum suum esse est ad aliud per ly, aliud intelligitur correlatiuum, quod debet esse distinctum. *Augetur difficultas.* Et confirmatur hoc argumentum: Nam generalissimum, vel est ad se, vel non est ad se. Primum dici non potest, quia erit absolutum, ergo secundum est verum. Non est ad se & habet esse aliquod, ergo ad aliud, & illud aliud est terminus, ergo totum suum esse est ad terminum in communi. *1. Solutio Caiet.* Respondetur ad hoc argumentum ab aliquibus, quod ad aliquid significat relationem in esse concepto, quia vniuersa alia non sunt in rebus, sed solum in intellectu, & relatio in esse concepto non habet terminum, sed solum in exercito. Ita videtur docere Caiet. in logica. capit aliquid. & loco citato primæ partis. Sed nec hoc placet, quia relatio, vt concepta v.g. paternitas est *Reijcitur.*

forma

forma essentialiter, cuius essentia est constituere relatiuum, sed essentia relatiui est habere terminum, ergo etiam relatio in sui ratione includit ordinem ad terminum. Impossibile est enim effectum formalem ordinem ad aliud dicere, & hunc ordinem non includi in forma, vt in ratione referendi ad aliud, & qui intelligit essentiam paternitatis, ex necessitate intelliget ordinem ad filium, quia ordo ad filium est de essentia paternitatis, & per hoc distinguitur à filiatione, præter quam quod ad aliquid, vt notat Caietanus in principio supradicti prædicamenti significat relationem, vt exercitam, & non vt conceptam. Et ideo respondetur, quod definitio relationis, secundum quod est generalissimum, est hæc, cuius totum suum esse est ad aliud, & id in ordine, ad quod diffinitur terminus est eius. Cæterum non est terminus eius correspondens illi in sua vniuersalitate; sed correspondens illi in suis inferioribus. Est ergo de essentia relatiui, quod totum suum esse eius sit ad aliud, sed non est de essentia eius, quod in vniuersali habeat terminum, quia vt sit sua essentia relatiua & ad aliud, sufficit quod in inferioribus habeat terminum. Et huius rei varia possunt adduci exempla. Nam propositio est oratio verum, vel falsum significans, & tamen in communi non significat verum vel falsum. Et etiam dicimus, quod albedo in communi est disgregatiua visus, & tamen albedo in communi non potest disgregare visum, sed ideo dicitur, quod sit disgregatiua visus, quia est talis essentiæ, quod in particulari disgregat visum, ita relatio in communi seu relatiuum diffinitur, quod totum suum esse sit ad aliud, non quia ibi aliud respiciat tanquam adæquatum terminum, sed quia est talis naturæ, quod in particularibus & inferioribus relationibus refertur ad aliud, & habet terminum. Itaque relatio in communi est ratio referendi ad aliud in particulari, & relatiuum dicit in concreto hanc rationem referendi in particulari, sicut propositio in communi significat verum, vel falsum, id est, importat rationem in concreto secundum quam inferiores propositiones significant verum vel falsum. Et hoc exemplum non habet verum in omnibus, quia propositio in communi terminum habet, & non habet istum terminum relatio in communi, ergo in communi habet essentiam relationis, sed non respicit terminum, nisi in particulari. Sed dices contra hoc: Nam potentia visiua etiam si in communi nō exerceat actum cognoscendi, sed in singulari, quia actiones sunt suppositorum, sed in communi concipitur in ordine ad suum obiectum, vt virtus cognoscitiua illius, licet actualem cognitionem in singulari exerceat, & ponitur in eius definitione obiectum adæquatum: ergo similiter, licet actu habere exercitium relationis non conueniat, nisi particularibus relationibus, sed tamen concedendum ex necessitate est, quod relatio in communi habet terminum in ordine ad quod definiatur. Et confirmatur hæc ratio, quia paternitas non exercet actum referendi subiectum ad filium, nisi in particulari, & tamen diffiniatur in communi in ordine ad filium, ergo idem prorsus erit dicendum de relatione in communi. Respondetur huic argumento, quod quia paternitas est quædam particularis relatio, & specifica, non præhabet in se omnem rationem relationis, vt superius genericum. Et ita oppositum relatiuum de facto habet, qua propter diffinitur in ordine ad filium, licet exercitium referendi non habeat, nisi in indiuiduo, quia est forma quædam ex natura sua producta, vt ad filium referat subiectum, sicut est facta & producta potentia visiua, vt videat coloratum, licet sit differentia, quod color respicitur, vt finis à potentia visiua, filius solum vt correlatiuum, quia respectus non est operatio, sed aliquid per modum actus secundi, & operationis. Sed relatio quæ generalissimum est cum abstrahat ab omni particulari relatione non potest habere relationem sibi oppositam, quia omnis relatio sub illa continetur, vt inferius sub superiori suo, & ita abstrahit ab omni ratione oppositæ relationis, vnde non potest habere

Solutio Auth. not.

Varia exempla ad explicandam veritatem.

Instantia.

Augmentum diffinitas.

1. Solutio.

Doctr. pulcra explicans quid intersit inter relationem in genere, in spe & in Indiuiduo.

habere terminum nec in exercitio, ita vt ipsa in se exerceat respiciendi actū, quia hoc est singularium, nec potest habere terminum adæquatum per quem diffiniatur, quia hic debet ex necessitate esse distinctus ab illa, quod non potest fieri cum sub illa comprehendatur omnis relatio, sed diffinitur per hoc, quod sit res quædam, quæ in suis inferioribus habeat terminum, & per hoc habeat hanc essentiam, quod totum suū esse sit ad aliud se habere.

2. Solutio. Secundo respondetur his argumentis, quod relatio est cuius totum suum esse est ad aliud se habere, quātum est ex parte sua, nam etiam concepta & cognita in communi etiam concreto si haberet terminum referretur ad illum, sicut paternitas, seu pater refertur ad filium, sed si non referatur, nec habeat terminum adæquatum, non est ex parte sua, sed quia implicat esse illum terminum ex eo, quod debet esse relatio, & nulla relatio, potest esse æqualis generalissimo, sed necessario sub illo contenta, quia generalissimum cuiuscū que generis omnia continet, quæ sunt illius generis.

Alia difficultas. Et si rursus tertio arguas, quia relatio in communi determinat rationem entis accidentalis ad esse huius prædicamenti per ly, esse, ad, ergo habet terminum huius respectus.

1. Resp. Respondetur, Distinguo antecedens, quātum est ex parte sua, fateor, quod respicit terminum, ita quod habeat correlatiuum sibi correspondens, nego.

2. Resp. Vel secundo respondetur, quod habet terminum in particularibus relatiuis.

Alia difficultas cōtra concl. Sed contra argumentor quarto. Nam relatio similitudinis est relatio inferior generalissimo, & tamen non habet terminum, ergo. Probatur minor, quia relatio similitudinis in communi non habet extremum sibi oppositum, quia omnes similitudines sunt eiusdem speciei, & ita non potest habere relationem oppositam.

Solutio. Respondetur, quod sufficit, quod similitudo in indiuiduis habeat terminū, vt sit verum, quod asserimus. Quinimo ex hoc confirmatur nostra conclusio, quia sicut relatio similitudinis, est vera relatio (& loquimur de relatione similitudinis, quæ est in duobus albis) & tamen non habet in communi conceptu specifico correlatiuum, sed hoc habet in particulari, ita potest relatio in communi esse vera relatio, & non habere terminum in communi.

Corollar. Ex hoc infertur, quod relatio habet terminum saltim in particulari. Et probatur, quia, vt constat, ex omni definitione relatio totum suum esse habet ad aliud, & non habet in communi terminum, ergo debet illud habere in particulari.

Difficul. Et quarto argumentor contra conclusionem, Nam sequitur, quod accidens sit relatiuum essentialiter, consequens est absurdum, ergo illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia in suis inferioribus refertur ad aliud, & habet terminum, nam prædicamentum relationis est sibi inferius, & in his, quæ continentur in prædicamento relationis, accidens habet terminum.

Solutio. Respondetur, quod relatio in suis inferioribus, vt relatio est refertur. At vero accidens nō refertur in suis inferioribus, vt accidens est, nam non refertur in suis inferioribus, quæ continentur in prædicamento qualitatis, & quantitatis. Quinimo paternitas, vt accidens est, non refertur, sed abstrahit a relatiuo, & absoluto Sexto.

Difficultas grauis. A quacunque essentiali cōuenientia potest abstrahi vnus conceptus, qui dicat illam essentialem, sed omnes relationes, quę continentur sub generalissimo, conueniunt essentialiter in hoc, quod referuntur ad terminum, ergo potest abstrahi vnus conceptus relatiuus, qui referatur ad terminum, sed talis est conceptus generalissimum referitur ad terminum sibi æqualem

Solutio notanda. Respondetur, quod habere terminum adæquatum est prædicatum essentiale inferiorum relatiuorum, vt sunt relationes particulares, quamobrem, non potest esse prædicatum generalissimi, quod abstrahit a particularibus relationibus, vnde non conuenit generalissimo in se, sed in suis inferioribus: Relatiua enim peculiaria habent correlatiua opposita, non vero potest generalissimum habere correlatiuum oppositum, & ita nō potest habere terminū in communi. Nam cum ille terminus deberet esse relatiuus. Et cum genera-

lissimum,& correlatiuum conueniant in hoc,quod est habere terminum,rursus ab istis posset abstrahi conceptus relatiui habentis terminum in communi.Et sic, cum terminus & relatiuum conuenirent in esse relatiui,ab his posset abstrahi alius conceptus, vnde esset in infinitum processus.

2.Concl. Secunda conclusio. Aliqua relatiua particularia dantur, quæ non habent terminum, nisi secundum indiuidua, vt videre licet in relatione similitudinis. Hæc conclusio videtur esse Diui Thomæ in 1.distinctione 27. quæstione 1. articulo 1.ad secundum. vbi sic dicit:Ad secundum dicendum, quod quidam dixerũt,vt Auicen.dicit,quod eadem numero relatio est in vtroque extremorum, quod non potest esse, quia idem numero accidens,non est in duobus substantijs.Et ideo dicendum, quod in vtroque extremorum est vna relatio differens ab alia in quibusdam secundum speciem, sicut in illis, quæ diuersis nominibus vtraque appellatur,vt paternitas,& filiatio. Sed in quibusdam non differunt specie, sed numero tantum, sicut quando vtriusque est vnum nomen, vt in similitudine,& æqualitate,& tunc relatio, q̃ est in vno sicut in subiecto, est in altero sicut in termino & contra. Et ideo relatio secundum suum esse, prout in re fundamentum habet, non est medium, sed extremum, sed secundum respectum est medium. Vnde patet, quod realiter distinguantur. Et idem asserit Angelicus Doctor in 4. distin. 25.quæst.1.artic.1.quæstiuncula 1. ad quartum. Et probatur conclusio: Nam duo alba habent relationem similitudinis in albedine,quæ relationes sunt eiusdem speciei: ergo ab illis non potest abstrahi, nisi vna ratio specifica, sed illa non habet terminum in communi,ergo.Probatur ista minor, quia ille terminus nec differt numero, vt de se constat: nec specie, quia solum est vnica ratio specifica similitudinis secundum albedinem, nec etiam differt genere, vt constat, ergo. Et hæc ratio etiam probat relatiuum in communi, non habere terminum, quia ille terminus vel differt numero, & hoc non, cum sit generalissimum, vel specie, & nec hoc eadem ratione, quia generalissimum non est species, nec genere, alias essent duo genera relatiuum, ergo non habet terminum, quia non est alia distinctio possibilis inter generalissimum,& suum terminum, quia debet esse relatiuus in nostra schola. Præterea Si relatio similitudinis in albedine haberet terminum, ergo est illi aliquo modo oppositus, quia omnis terminus relationis cum eo, quod ad ipsum terminatur, habet oppositionẽ aliquam, sed nullo modo potest esse oppositus,quia nec numero, nec genere,nec specie,vt dixi supra.Et per hũc modum reperies multa relatiua in prædicamento relationis, quæ non habẽt terminum,nisi in indiuiduo,& in relatiuis eiusdem denominationis sufficit quod relatio terminans numero distinguatur. Per hoc intelliges falsum dixisse Suarez eandem numero relationem similitudinis esse inter duo alba. Nam D.Thom.demonstrat esse falsum, cum non possit relatio eadem numero esse in duobus subiectis numero distinctis:& quia omnis relatio ad alterum relatiuum debet referri, impossibile est, quod sit alterum relatiuum, si est eadem relatio numero.

Locus D. Th. perspicuus pro conclus.

Q̃ñ relatio differat in extremis secũdũ spẽm & q̃ñ secũdũ numerum.

Rõ pro cõclusione.

2. Ratio.

Error Suarez.

Tertia conclusio. Relatiuum in communi nõ habet terminum absolutum, nec quid abstrahẽs a relatiuo,&absoluto.Hæc conclusio ponitur contra Suarez vbi supra adductus est quæstione præcedenti,& contra Vazquez, qui 1. parte,disputatione 159.art 6.asserit relatiuum in creaturis terminari ad absolutum,secus in diuinis, vbi dicit terminari ad relatiuum. Et probat, quia Aristoteles 5.Metaphysicæ cap.15. dicit visum non referri ad visibile, nec intellectum ad intelligibile, nec committeretur in eorum diffinitionibus inutilis circulus.Et adducit pro se Diuum Thom.1. par.quæst. 25. art 3. Et idem inconueniens esset,si pater referretur ad filium.Et isto argumento conuincitur.Sed gratias Deo,quia nõ multum negatium facessit ipse, nec eiusdẽ classis alij autores soluentibus sua argumenta.

3 Conclu. cõe. Suar. & Vasqu. seq.Sco & profitẽtes se se interpretes D. Tho.

gumenta. Et nostra conclusio est contra Scotum in 1.distin.30.q.1.quem ipsi sequuntur, sed non eisdem innituntur rationibus, & fundamentis:& supra probata fuit quæstione præcedēti prima conclusione,& probabitur magis quæstione sequente. Iam enim probauimus terminari ad relationem, ergo nec in communi,nec in particulari terminatur ad absolutum.Et etiam sequenti quæstione soluemus eius argumenta, quæ quæstione præcedenti remisimus soluenda in hanc quæstionē, quia relatiuum in communi non habet terminum in communi, sed in particulari.Et per relatiuum in particulari intelligimus illa relatiua,quæ oppositas rationes relatiuas habent aliquo modo,vt pater ad filium terminatur,& dominus ad seruum, &c. Exercitium autē respicendi terminum in re ipsa semper est in singularibus, sicut actiones sunt singularium.

QVAESTIO XXXX.

Vtrùm vnum relatiuum, sit diffiniendum in ordine ad suum correlatiuum.

1.Arg. T videtur,quod non, quia definitio datur ad manifestandam, & declarandam naturam definiti, nam est diffinitio modus sciendi,quæ est alicuius ignori manifestatiuus. Et ita asserit Aristoteles 6.Topicorum, sed vnū relatiuum positum in diffinitione alterius non est notius,ergo non debet poni in eius definitione, ergo nec debet ad illud diffiniri.Probatur minor,quia si esset notius altero sequeretur, quod idem esset notius,& ignotius respectu eiusdem,sed hoc est impossibile,ergo. Probatur sequela,quia pater definitur in ordine ad filium, ergo iam filius debet esset notius,quia diffinitur filius in ordine ad patrem, ergo pater est notius illo,ergo iam idem respectu ei us dem erit notius,& ignotius.

Secundum argumentum. Si vnum relatiuum diffiniret reliquum, sequeretur,quod idem poneretur in definitione sui ipsius,sed hoc est maximum peccatum in arte definiendi,ergo.Probatur sequela ex Aristotele 3. Topicorū, vbi dicit, quod loco nominis positi in definitione alicuius licet ponere eius rationem.Vnde,si loco relatiui definiētis alterum ponatur eius ratio, ita resultabit definitio,pater est, qui habet filium, ponamus loco filij eius rationem,& dicemus, pater est qui habet eum,qui habet patrem,quod est ridiculum,& idem sui ipsius definitionem ingrederetur. Et si definiamus speciē quod sit,quæ sub assignato genere ponitur & loco de, ly genere, ponatur eius definitio,ita erit dicendum, species est,quæ ponitur sub assignato prędicabili de pluribus differentibus specie in eo,quod quid. Vbi apparet speciem in definitione speciei cadere. 2.Arg.

Tertium argumentum.Si vnum relatiuum definitur per reliquum, sequitur, quod vnum relatiuum habeat aliquam causalitatem respectu alterius, sed hoc est fallum,ergo. Maior patet, quia ly,per,aliquod genus causę,dicit, vt asserit D.Thom.1.par.quæstione 36. articulo.3.in calce, & quæstione 39. artic.8.in calce Probatur minor,quia vnum relatiuum nullo modo habet rationem causæ respectu alterius, sed sunt simul natura.Si dicas, quod non diffinitur per aliud, sed ad aliud supra dicta ratione fit. 3.Arg.

Quartum argumentum contra: Nā vnnm relatiuum habet aliquam causalitatem super aliud in creaturis, ergo supradicta ratio nulla est.Antecedens probatur, quia vnum relatiuum in creaturis, (nam de illis relatiuis loquimur)dependet ab alio, sed omnis dependentia est respectu alicuius causæ,ergo.Maior probatur ex Diuo Thoma 4 contra gentes cap.14. Minor satis patet, quia nihil dependet ab illo, nisi,quia in aliquo genere causæ est ab illo.Et ita non dicimus Filium in diuinis dependere à Patre æterno. 4 Arg.

Quintum argumentum.Relatiua sūt simul natura, ergo simul cognoscuntur, 5.Arg.

tur: ergo vnum non est notius altero: & ita non est ponendum in definitione alterius, vt quid magis notum. Antecedens & prima consequentia clara sunt, & probatur secunda consequentia: quia sicut vnum non potest cognosci sine alio, quia sunt simul natura & cognitione: ita vnum non potest cognosci magis quam aliud quia ex eo quod vnũ magis cognoscitur, & aliud debet magis cognosci simul, alias non erunt simul cognitione saltim quantũ ad magis & minus cognosci, siquidem vnum est notius altero, ergo vnum magis cognoscit, quam aliud, & ita quantum ad hoc non erunt simul cognitione, sed maior cognitio vnius erit causa, & ratio maioris cognitionis alterius.

6. Arg. Sextum argumentum. Si vnum relatiuum definitur in ordine ad aliud, ergo est propter aliud correlatiuum, sed hoc est falsum, ergo, Minor probatur, quia tunc vnum relatiuum esset alterius causa, saltim finalis. Prima consequentia probatur: Nam propterea potentia visiua est propter obiectum, quia diffinitur in ordine ad obiectum, ergo idem erit in relatiuis, & sic vnũ relatiuum alterius erit causa.

Controu. *Praambula ad quæstionem.*

1. Op. Vazquez. IN hac quæstione, quæ de quidditate relationis est, etiam sunt variæ sententiæ His diebus Pater Vazquez 1. parte, disputatione 59. cap 6. dicit relatiua non terminari, nisi ad absoluta, & ita non esse simul cognitione, nec vnum in ordine ad aliud debere definiri; nã vnum relatiuum non potest cognosci, nisi, id, ad quod est, cognoscatur, quod est verum de absoluto. Et hoc est, quod dixit Aristoteles in prędicamento relatio nis. Non vero dixit relatiua esse simul cognitione, vt relatiua sunt. Vnde infertur, relatiuum non bene diffiniri in ordine ad aliud, vt pater non bene diffinitur in ordine ad filium, sed pater est, qui genuit sibi similem in natura, excipit tamen ab hac doctrina relationes diuinas, quæ terminantur ad relatiua. Vt pater terminatur ad filium formaliter, quia generatio diuina terminatur ad relationem formaliter. Sed iste autor abrasit hanc doctrinam ex quodam argumento, quod adducit Caietanus contra veritatẽ capite de specie in hoc dubio, quod est secundum in ordine, quod dissoluitur ab omnibus logicis, & ex quibusdam, quæ reijcit Soto capite de relatione in logica quæst. 1. ad octauum argumentum. Nã, vt ab Aristotele & D. Thom. discederet æquum erat, vt maioribus inniteretur argumentis, ne suam maximam libidinem contradicendi D. Tho. ostenderet, præcipue cum sit doctrina communis, quam Arist. & D. Thom. sequuntur Vt ergo illam explicemus sit. Vnde acceperit Vazquez occasionẽ sentiẽdi contra D. Th.

2. Opinio Authoris. 1. Concl. contra nõnullos logicos & Vazquez. Prima conclusio. Vnum relatiuum diffiniendum est formaliter in ordine ad aliud relatiuũ formaliter sumptũ, quod est eius correlatiuum. Hanc conclusionem habet Angelicus & sanctissimus præceptor 1. parte, quæstione 40. articulo 2. ad quartum, vbi sic dicit: Cum dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly: aliud, intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura. Ecce aperte docet nostram conclus. Eandem habet Caietanus ibidem solutione ad quartum. & quæstione 13. eiusdem primæ partis articulo. 7. & in logica capite de specie. Illam habet Soncinas 5. Metaphysicæ, Albertus in prædicamento relationis in logica & metaphysica. Soto in logica, vbi supra, & denique omnes Thomistæ præter paucos logicos quosdam, qui rem hanc parum calluerunt. Quinimo est expressa sententia Prophyrij in capite de specie. Vbi sic dicit, quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie prædicatur, (& speciem dicimus id quod subest generi) nosse oportet, quoniam genus alicuius est genus, & species alicuius est species. Ideo necessum est eisdem rationibus in vtrisq; vti. Reddit enim rationem quare genus in ordine ad speciem, & species in ordine ad genus diffiniat, quia sunt correlatiua, & ideo vnum in alterius definitione, debet collocari. Et certe vt constat, loquitur

de

de genere & specie formaliter. Nam materialiter animal non respicit hominem, nec homo in definitione animalis est collocandus. Et ex hoc videbis, quam sine fundamento Vazquez vbi supra docuerit, quod cum genus & speciem definierit Prophyrius, & communis opinio non accipi ibi speciem quatenus correlatiua generis, hoc est, quatenus illi subijcibilis, sed quatenus de pluribus differentibus specie prædicatur, quis hoc non videat? Nam in specie est relatio subijcibilis, & prædicabilis. Et vult iste autor, quod prætermittatur relatio subijcibilis ad genus in specie, & quod referatur genus ad speciem, quatenus est prędicabilis, cum secundum hanc rationem sit relatiuum, & non correlatiuū generis. Nam si genus refertur profecto ad id, quod ad esse refertur, debet referri, & hoc est species, quatenus subijcibilis, & sic non effugit inconueniens, Nam si refertur ad speciem, vt prædicabilem, vt sic est relatiuum, ergo iam genus ad relatiuum refertur, & in ordine ad relatiuum habet diffiniri. Sed de his egimus supra. Et bene video Logicos hanc Porphyrij & Aristotelis doctrinam nullatenus deserturos, quia aduersarius dicit, quod non probat. Eandem conclusionem tenet Aristoteles princeps doctrinæ Peripateticæ in logica capite de relatione, vbi hæc docet, quod omnia relatiua dn̄r ad conuertentiam, vt seruus domini seruus, & dominus serui dominus, & duplum, dimidij duplum, & maius minore maius, & minus maiore minus. Et vlterius dicit. Dico autem, quoniam neque horum quæ conuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, si ad aliud eorum, quæ sunt accidentia assignentur, & non ad ea, quæ dicuntur, vt seruus, si domini nō assignetur seruus, sed hominis, vel bipedis, aut alicuius talium, non erit conueniens assignatio. Ecce igitur dicit hæc relatiua per se dici ad correlatiuum formaliter, nam si ad subiectum vel ad aliud dicantur, dicuntur in ordine ad ea, quæ accidunt relatiuis formaliter loquendo, & non in ordine ad relatiuum, ad quod debent dici, quemcunque enim terminum assignaueris domino, nisi assignes correlatiuum, non assignabis id, ad quod per se dicitur, sed id, ad quod per accidens dicitur. Et licet aliquando assumat Aristoteles aliqua relatiua secundum dici, vt caput, & capitatum, ala, & alatum, hoc non tollit, quin sit verum, relatiua secundum esse terminari, & diffiniri ad relatiuum, quia supradicta sumuntur loco relationum, quæ fundantur in illis. Et inferius dicit, Ex his ergo manifestum est, quod si quis aliud eorum, quæ sunt ad aliquid definite sciet, & illud, ad quod dicitur definite sciturus est. Ex quo sic argumentor. Sed dominus dicitur ad seruum, vt modo dixit, ergo si aliquis scit quid sit dominus, sciet quid sit seruus, ergo seruus, & cognoscitur, & diffinitur in ordine ad dominum Et idem dicit in 5 Metaphysicæ. Nec valet explicatio huius autoris, quod Aristoteles non dixit, nisi quod relatiuum non potest cognosci sine eo, quod dicitur, quod est vnum, sed hoc non est relatiuum sed absolutum, quia hoc expresse est contra Aristotelem, dicit enim, quod dominus est ad seruum, & seruus ad dominum, sed ista formaliter sunt relatiua. Et præterea asserit, quod qui definite nouit relatiuum, nouit definite id, ad qđ dicitur, sed dicitur ad seruum, ergo nouit definite seruum. Sed cur cruciamur in re tam patenti quādo quidem aduersarius nullam affert rationem. Præterea probatur conclusio varijs rationibus. Relatiuum formaliter, verbi gratia, pater, vt pater est, habet essentiam aliquam constitutam in prædicamento, cuius essentia est ad aliud se habere, vel ergo suum esse est se habere ad absolutum, vel ad relatiuum. Si ad absolutum, hoc est impossibile, ergo. Probatur minor. Quia absolutum respectu relatiui bene potest habere rationem causæ obiecti & finis, sed terminus relatiui non potest habere rationem supradictorum, ergo Maior patet: quia absolutum non est simul natura cū relatiuo, sed prius. Sed minor probatur, quia hæc est vera &

Error Vazquez

In spē duę sūt relationes altera subiicibilis ad genus, altera pdicabilis ad indiuidua.

Locus insignis Ari. pro cōclu.

Obseruat. Aucto. in quædā verba Arist.

1. Rō pro conclus.

& quidditatiua, differentia assignata inter relatiua prædicamentalia,& quę non sunt prædicamentalia,quod relatiua prædicamentalia respiciunt aliud præcise in ratione temini,& alia relatiua respiciunt aliud, vel in ratione finis, vel obiecti vel alia ratione. Præterea. In diuinis reperiuntur relatiua perfectissima,sed illa terminatur ad relationes formaliter secuudum fidem catholicam, & definiuntur in ordine ad alia relatiua, vt patet in ordine ad filium,ergo & relatiua ereata idem habebunt, quia relatiua creata sunt vere relatiua.& conueniunt in ratione relatiui cum relatiuis diuinis, licet analogice. Assignat. Vazqnez disparitatem, quia generatio diuina terminatur ad relationem formaliter, quod non reperitur in generatione, quia filius in humanis generatur. Sed Diuus Thomas non ita asserit quæst.27. art.3. ad 3 in prima parte,quem vide. Præterea: Absoluta, quæ per additamentum definiuntur, vt accidentia v. g. potentia visiua, & similia, definiuntur per absoluta,& non per relatiua,ergo relatiua quando formaliter definiuntur, debent definiri per aliquod relatiuum formaliter. Consequentia probatur: qnia habent diuersas rationes. Præterea,Nam sequitur,quod non dentur correlatiua, quod est contra omnium sententiam communem. Et probatur sequela: Quia vnum relatiuum formaliter non diffinitur nec terminatur ad aliud relatiuum formaliter, ergo non habet correlatiuum: quia ad hoc non sufficit, quod terminetur ad subiectū, seu fundamentum relationis, quia subiectum seu fundamentum non est relatiuum, & ita non est correlatiuum: esse enim correlatiui est,quod formaliter ad inuicem referatur. Præterea: Nam Aristoteles 5 Metaphysicæ papi. de ad aliquid,dicit, quod impossibile est aliquid intelligi relatiue dici ad aliud, nisi intelligamus aliud relatiue dici ad ipsum. sed si terminatur ad absolutum, & diffinitur per absolutum, bene possum ego intelligere hoc relatiue dici ad aliud. v. g. pater ad illum, qui genitus est, & non intelligere terminum,vt sic ad filium,quia vt terminus est,est aliquid absolutū. Absolutū aūt non dicit ordinē ad relatiuum, ergo.

2. Ratio.

Reijcitur Vazquez.

3. Ratio.

4 Ratio

5. Ratio.

6. Ratio.

Præterea: Semper in omni opinione correspondet in altero extremo aliqua relatio siue realis, siue rationis, ergo in definitione ponenda est illa relatio, vt naturam relatiui intelligamus. Consequentia probatur: Nam profecto propterea talis correspondet relatio, non vt sit ibi impertinenter, sed quia est formalis terminus relationis alterius, & alterius essentia sine ipsa intelligi non potest. Præterea: Si relatiua non terminentur, nec definiantur in ordine ad relatiua, sed ad absoluta,proprietates, quas Aristoteles assignat relatiuis essent male assignatæ: sed hoc non est dicendum, ergo.

7. Ratio.

Probatur maior: Quia non essent, simul natura, quia relatiuum & absolutum non sunt simul natura, nec simul cognitione, quia prius cognoscibile est,quod est ad se, quam quod est ad aliud,nec dicerentur ad conuerteutiam,eisdem rationibus ergo.

Secunda conclusio. Vnum relatiuū non diffinitur per reliquum,sed ad reliquum. Quam conclusionem ponimus, vt intelligamus nullam causalitatem vnum relatiuum habere in ordine ad aliud relatiuum. Hæc conclusio est Alberti Magni, Caietani, Soti,& aliorum in locis citatis. Et ratio est, quia illa particula per, vt visum fuit, denotat aliquod genus causæ, sed vnum relatiuum respectu alterius nullum genus causæ habet, quia relatiua formaliter loquendo sunt simul natura,ergo. Quo modo autem sine simul natura, agemus cum proprietates relatiuorum declarabimus. Præterea. Si vnum relatiuum haberet respectu alterius rationem causæ,ergo alterum iam esset causatum,& loquimur formaliter, ergo esset posterius natura, & ita non simul natura,nec cognitione. Vnde sequitur vnum relatiuum ab alio non dependere, quia ipsa dependentia est quædam posterioritas naturæ, seu reperitur in his,quæ sunt posterius natura. Etsi dicas:

2. Concl.

Vnum relatiuū diffinitur ad reliquum non per reliquū.

Instantia. cas: Nam vna relatio formaliter non potest esse sine alia, & loquamur de relationibus mutuis, ergo pendet ab illa, *Solutio.* negatur consequentia, & instatur in diuinis, vbi Pater non potest esse fine Filio, & tamen non pendet a Filio: ita similiter in humanis, quia requiritur, vt quid simul coexistens ista relatio, non vero, vt aliquid, a quo aliud pendeat. Materiale vero relationis seu subiectum non inconuenit, dependentiam habere a materiali alterius relationis in creaturis, & quia relatio respectu alterius relatiui præcise habet rationem termini, & ratio termini nullam dicit causalitatem, vt terminus est, hinc fit vnum relatiuum respectu alterius nullam habere causalitatem.

3. Conclu. Vnum relatiuū nō est genus species vel differentia alterius. Tertia conclusio. Vnum relatiuum non est genus, nec differentia alterius, licet sit id in ordine, ad quod sumitur ratio alterius correlatiui. Explicatur hæc conclusio: Nam essentia paternitatis consistit in respectu ad filium: essentia generica huius relationis consistit in hoc, quod est respicere aliud; filius vero non est genus huius relationis, quia genus debet esse idem cum re cuius est genus, nec similiter differentia eadem ratione Essentia enim rei idem est, quod res, & illi est intrinseca, & cum terminus non sit idem cum re, nec illi intrinsecus, seu idem cum re, nec genus nec differentia, nec essentia esse potest. Est tamen aliquid in ordine, ad quod essentia sumitur. Et ita dicitur, quod sit de definitione alterius, quia non potest essentia relatiui definiri sine termino, non tamen est de essentia, vt quid intrinsecum, quia non est genus nec differentia. Sed quia hæc quæstio de definiendo accidente per additamentum tractatur in 7. Metaphysicæ, & Caietanus capite vltimo de ente & essentia, non dico amplius de illa, vsque dum infra disputemus, vtrum relatio sumat speciem a termino.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1 arg. 1. Solutio Caie. AD primum respondet Caietanus locis citatis, vnum relatiuum poni in definitione alterius, non quidem vt magis notum, sed vt æque notum, quia ista relatiua sunt simul natura, & cognitione, & ita æque nota: & vnum non potest esse magis notum alio. Et si *Obiectio.* arguas, relatiuum definitur sic, cuius totum suū esse est ad aliud, se habere, sicut pater est cuius totum suum esse est se habere ad filium, sed definitio debet esse notior, quia est modus sciēdi: modus autem sciendi est oratio alicuius ignoti manifestatiua, ergo est magis nota, quam definitum. Respon- *Responsio.* detur, quod tota definitio notior est definito, non tamen singulæ partes seorsum. Nam ex eo quod explicatius dicit definitio id, quod definitum implicite dicit notior est, non tamen sequitur, quod correlatiuum positum in definitione sit notius definito, nam illæ partes ex eo, quod sic coniunguntur reddunt diffinitionem notiorem. Secundo respondetur (& eandem solu- *2. Solutio Caie.* tionem tribuit Cietanus Auicennæ & *Auicenna* Alfarabio) vnum relatiuum esse no- *Alfarabij.* tius altero, vt terminus est alterius, terminus autem vt sic notior est illo, quod terminatur ad ipsum, quoniam interminatum, vt sic ignotum est, & ita non inconuenit idē esse notius & ignotius secundum diuersas considerationes, quatenus enim terminatur ad aliud est ignotius, quatenus vero est terminus est notius. Tertio respondetur, *3 Solutio aliorum.* quod diffinitio relatiui est notior ratione primæ partis, non ratione secundæ. Nam cum dico, pater est cuius totum suum esse est ad, hæc prima pars diffinitionis notior est diffinitio, quia dicit explicius, quod diffinitum dicebat implicius. Altera vero pars, scilicet, filiū, non est notior diffinito, sed æque nota.

Obiectio. Et si contra secundam solutionem *Respon.* arguas, quia relatiua sunt simul cognitione, ergo vnum non potest esse notius altero, negatur consequētia, quia simul cognoscuntur, vnum vt notum, aliud vt magis notum. Sicut quando lumen & color simul videntur eadem visione, simul cognoscuntur, & tamen magis videtur lumen, quia est rō videndi colorē, eodē modo licet relatiuū & cor-

terminus simul cognoscantur, magis cognoscitur terminus, quia est ratio, seu id, ratione cuius cognoscitur quid ditatiue correlatiuum.

Ad 2. *1. Solutio Caiet.* Ad secundum argumentum adductum a Caietano, quo conuincitur Vazquez, respōdet Caietanus, cum Aristoteles asserit loco nominis diffinientis licere ponere eius rationem, intelligitur quo ad ea, quæ intrinsece cadunt in illius nominis ratione, non vero quod ad ea, quæ ponuntur, vt additum, & ita non sequitur quod idem diffiniat seipsum. Et ita cum diffinitur homo quod est animal rationale, loco, ly, animal, potest poni viuens sensibile, quia in sua ratione nihil habet, vt additum, loco vero de ly, rationale, non potest poni sua ratio, quia rationale est gradus vitæ talis determinans animal & ita animal poneretur in sui diffinitione, cum differentiæ includant genus, vt additum. *2. Solutio aliorum.* Alij respondent, illud non esse inconueniens, quia cum pater diffinitur, si iterum repetatur pater in eadem diffinitione, hoc est, vt terminus filij, non vt est aliquid ad se pertinens. Sed prima solutio est melior, quia cum diffinitio detur innotescendi gratia, debet perspicua & clara esse q̃ perspicuitatē tollit illa reduplicatio eiusdem in eadem diffinitione. Soto explicat Aristotelem in absolutis non in relatiuis. Vide illum ad octauum argumētum quæstione. 1. de relatione.

3. Solutio Soti. *Ad 3.* Ad tertium patet ex secunda conclusione. Et nota, quod illud, in ordine, ad quod correlatiuum diffinitur, non habet rationem causæ formalis, quia non refertur ad aliud tanquam ad rē, quæ finis rationem habet, sed in ordine ad suum correlatiuum, qui solum est terminus.

Ad 4. Ad quartum respondetur ex supradictis, quod vnum relatiuum ab alio non dependet, sed in creaturis aliquando contingit, quod a materiali depēdeat. Et quando D. Thomas & viri graues in creatis dicunt, vnum relatiuum ab alio dependere, intelligunt vnum relatiuum requirere aliud, vt existat, non vt a quo dependet, quia se mutuo respiciunt, & totum esse vnius est ad aliud, & e contra. Quomodo hoc sit verum in relatiuis tertij ordinis, iam volumus dicere.

Ad 5. *1. Solutio.* Ad quintum respondetur, quod non valet consequentia. Simul cognoscitur, ergo vnum non magis cognoscitur, quam aliud, & supra adducta fuit instantia, & modo instatur, nam eadem cognitione naturali angelus se & Deū cognoscit, & magis cognoscit se quam Deum, quia se intuitiue & comprehēsiue cognoscit, Deum vero non cognoscit quidditatiue, nec comprehensiue. *2. Solutio.* Secundo respondetur, quod vnum, vt terminus magis cognoscitur, quia vt terminus, est magis notum. Et ita licet simul cognoscantur secundum aliam rationem, vnum magis cognoscitur alio, quia illa ratio termini tunc non militat in alio.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod quia diffinitur in ordine ad aliud solum, vt ad terminum, & non vt ad obiectum & cætera, non sequitur vnum relatiuū finem esse alterius. Etiam de hoc dictum est.

QVAESTIO XXXXI.

Vtrum relatio prædicamentalis requirat terminum realem realiter existentem.

Cōtrouersia

1. Opin. Medine. In hac quæstione fuit solennis opinio sapientissimi Magistri mei fratris Bartholomæi de Medina primarij Salmanticensis, qui asserebat in quotidianis concertationibus, relationem realem posse terminari ad non ens, & ad non existens. Et probat hanc sententiam his duobus argumentis. Primo: Omnis scientia refertur realiter in ratione mensurati ad suum obiectum existens, ergo etiam referretur realiter ad obiectum non existens Antecedens ab omnibus conceditur, consequentia probatur. Nam existentia nihil facit ad hanc relationem, *1. Arg. pro Medina.*

nem,quia obiectum mensurans abstrahit ab existentia,quia est quid vniuersale,scientiæ enim sunt vniuersalium, & ab illis mensurantur, & adæquantur prædicatis, seu veritatibus demonstratis de subiecto. Si dicas, quod existentia est conditio necessaria. Contra; nam existentia non est conditio necessaria ad mensurationem, ergo nec ad relationem mensurati. Antecedens probatur, quia obiecto non existente scientia est vera & mensuratur, nam existentia non dat veritatem,nec mensurationem, sed mensuratur à veritatibus æternis,& perpetuis, cuiusmodi non est existentia. Consequentia illa probatur,quia relatio mensurati consequitur ad mensurationem passiuam, quæ necessario est posita mensuratione actiua. Secundum argum.quod supra q. 7. etiam adduximus. Logica refertur ad suum obiectum relatione reali, & tamen obiectum nullo modo est, ergo. Probatur minor, quia est ens rationis, ens autem rationis non potest realiter esse. Maior probatur,quia ita mensuratur a suo obiecto, sicut aliæ scientiæ; & consequenter ita debet referri relatione mensurati, nam posito fundamento proximo ponitur relatio.

2.Argu.

3.Arg. Tertium argumentum. Sequitur, quod nullo modo scientiæ referantur realiter ad suum obiectum (& loquor de scientijs, quæ agunt de rebus vniuersalibus,) consequens est contra Aristotelem in præsenti, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, Nam scientia mensuratur a suo obiecto vniuersali, & non ab obiecto particulari, vt metaphysica mensuratur ab ente,& non ab hoc ente saltim primo & per se, sed ens in vniuersali non existit,sed in particulari,quia existentia est particularium, ergo si existentia est necessaria in altero extremo ad relationem realem, nunquam scientia referretur realiter ad suum obiectum.

Solutio Dices,quod sufficit existentiam competere singularibus, vt realiter referatur scientia ad vniuersale obiectum.

Impugnatio Contra, nam scientia non referretur primo & per se ad hoc particulare,sed ad vniuersale, ergo illud debet existere. Antecedens patet, nam illud est, quod dicitur scibile.

Quarto. Omnis causa refertur realiter ad suum effectum; sed aliqua causa est non ens aliquando, vt finis non existens, ergo non ens refertur realiter ad ens, ergo non requiritur existentia extremi ad realitatem relationis. Maior probatur,quia omnis causa realiter ordinatur ad effectum causando illum, ergo etiam realiter refertur ad effectum. Consequentia probatur, quia minus requiritur ad hoc secundum, quam ad primum, cum hoc secundum sit minoris entitatis, & fundetur in primo. Sed antecedens primũ probatur, quia causa est quæ influit in effectum, & iste influxus realis debet esse cum producatur effectus realis, & sic communis influxus ad omnem causalitatem. Et confirmatur hoc argumentum; Nam imago realiter refertur ad imaginatum,non existens, ergo intẽtũ. 4.Arg.

Quinto. Relatio habet totã suã realitatem a fundamento, ergo omni alio circumscripto adhuc habet realitatem, & sic potest eius terminus esse nõ existẽs. Antecedẽs probatũ inferius. 5. Arg.

Sexto. Etiam termino existente rationis,relatio est realis, ergo intentũ. Antecedens probatur, nam in relationibus tertij ordinis terminus est aliquid rationis formaliter, ergo Dices sat esse,quod sit materiale aliquid existens. Contra,nam relatio non refertur ad materiale nec materiale terminat, vt iam probatũ est in superiorib.ergo. 6. Arg.

Solutio

Impugnatio

Septimo argumentor Relatio secũdũ dici terminatur ad nõ ens,vt cognitio chimæræ ad chimæram,& scientiæ rosæ ad rosam nõ existentẽ, ergo etiã poterit terminari relatio secundum esse prædicamẽtalis Probatur cõsequẽtia,quia nõ est aliqua ratio quare vna possit terminari ad nõ ens,& non alia:nam relatio secũdũ esse specificatur per ordinẽ ad terminũ, sicut relatio secũdum esse. Dices esse disparitatem, quia relatio secundum dici specificatur ab obiecto vel fine,& relatio secundum esse à ter- Solutio

Impugnatio. mino. Sed contra, quia relatio secundum esse non pendet à termino, & relatio secundum dici maximè: ergo si relatio, quæ pendet ab obiecto, potest esse obiecto non existentè, multò magis erit relatio, quæ non pendet à termino, & supra quam terminus nullam causalitatē habet. Et confirmatur hoc argumentum: Nam relatio rationis terminatur ad aliquid existens: ergo relatio realis terminabitur ad non existens. Probatur consequentia à commutata proportione. Nam si relatio rationis est vera relatio, & terminatur ad existens, quare relatio realis non terminabitur ad aliquid rationis, & non existens.

Confirm.

8.Arg. Octauò. Relatio realis non pendet à termino, nec terminus aliquam causalitatem habet supra relationem: ergo poterint existere termino non existente. Probatur consequentia, quia nullo modo dependet ab illo. Nam si non potest sine illo esse, certè aliquā ab illo habet dependentiam: & ita terminus habebit aliquod genus causæ respectu illius.

9. Arg. Nonò. Effectus causæ finalis realiter dependet à causa finali non existente: ergo etiam realiter referretur ad illam. Consequentia patet: quia vbi est dependentia realis potest esse relatio realis. Sed primum antecedens probatur, quia omnis effectus realiter à sua causa dependet, siquidem esse sine eius causalitate non potest.

10.Arg. Decimò confirmatur ista sententia authoritate D. Thomæ. 1. par. q. 13. art. 7. in corpore, vbi dicit in hæc verba, quod inter scientiam, & scibile est realis relatio, secundum quod ordinatur ad sciendum res. Vbi D. Thomas vniuersaliter loquitur, nec apponit conditionem, si existat scibile. Et rationē huius assignat, quia ordinatur ad sciendas res: sed etiam si scibile non existat scientia ordinatur ad sciēdas res, ita bene, ac si scibile existeret, ergo ita bene erit relatio realis: ergo intentum.

Decisio quæstionis. 2. Opin. Auth.

Prima conclusio. Necessarium est vt relatio realis sit, alterum extremum esse realiter existēs: ita quod si non existat realiter non erit relatio realis ad ipsum. Est ergo necessaria cōditio ad existentiam relationis realis existentia extremi. Hæc conclusio est Diui Thomæ supradicto articulo, vbi in hæc verba loquitur. Et similiter est omnibus relationibus, quæ sunt inter ens & non ens, quas format ratio inquātum apprehēdit non ens, vt quoddam extremū. Et loquitur D. Thomas de relatione rationis, & de causis, qua re aliqua sit rationis relatio, & vna est quando relatio est inter ens & non ens. Et hoc est intelligendum siue non ens dicatur ens non existens, siue dicatur ens rationis. Nam quātū ad hoc paria iudicātur. Idem asserit Sanctus Doctor 2. contra gentes, cap. 12. ratione 3. vbi dicit, Eius quod est actu ad eius, quod est in potētia, est relatio realis. Et in fert hoc inconueniēs: Nā sequeretur, quod in binario existente essent infinitæ relationes: sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Et probatur sequela Nam binario sunt infiniti numeri in potētia maiores: ita quod vnus est respectu illius ī duplo maior, & ad istum vnica relatione refertur, & alius, in triplo, & ad hoc refertur alia relatione specie distincta, quia fundamentum est diuersum. Et iuxta hanc computationem considerando numerum in potentia, sunt infiniti excessus: ergo & relationes infinitę. Et licet relationes non distinguerētur realiter inter se, distinguerentur realiter formaliter, quod sufficit, vt dicantur infinitæ relationes specie distinctæ. Et nota, quod quia hæc veritas sit velut aliquod connexum essentiæ relationis, non potest demonstrari a priori, sed solum per inconueniētia, quia prīcipia indemōstrabilia sūt. Habet hoc ipsū de potētia, quæst. 3. ar. 3. ad 5. Sequuntur Angelicū Doctorē omnes Tho. vno excepto Medina, qui illum

1.Concl.
Cōt.Med.
Loca D. Tho. pro concl.
Obserua. Authoris.

illum explicabat hoc modo. Quod relatio realis debet esse inter extrema realia, vel ita se habentia, ac si essent aliquid reale. Quæ explicatio nulla est: nam profectò binarius referretur realiter ad numeros in potentia illo maiores, quia eũdem excessum in vnitatib. importat numerus, non existẽs, verbi gratia, millenarius ad binariũ, quem importat existens: nam excedit illum tot vnitatibus. Et tamen secundum D. Thomam non est relatio realis ad illum: ergo non sufficit ita se habere quo ad aliquid, ac si esset existẽs, vt relatio sit realis, sed debet verè existere & esse ens: quia ordo realis existens nõ potest esse, nisi inter existentia.

1. Probatur concl. Præterea probatur conclusio loquendo de relationibus realibus, quæ non sunt tertii generis. Nam vt sit relatio paternitatis, debet esse fundamentum remotum, & proximũ & subiectum illius relationis, quia cum sit accidens sine subiecto esse nõ potest: & cum sit debilissimum ens requirit fundamentum & rationem fundandi; sed non potest esse generatio seu genuisse, nisi sit genitum, & ad genitum consequitur relatio statim, ergo si ponatur paternitas ponetur filiatio. Et idem argumentum fieri potest de omnibus alijs relatiuis.

2. probat. Præterea, si est relatio realis, ergo refertur realiter, quia nõ potest esse relatio in exercitio sine actuali relatione, ergo habet extremũ ad quod referatur actu, ergo & relationem formaliter illius extremi, quia relatio illa alterius extremi in his, de quibus loquimur relationibus cõsequitur simul cum alia relatione ad suum proprium fundamentum, vt relatio filiationis consequitur ad genitum esse, quod est simul cum generasse.

Solutio. Dices, quod modo inquirimus, cur postquam pater habet hanc relationem paternitatis, etiam si filius desinat esse non manebit hæc relatio in patre, & terminabitur ad filium, qui fuit?

Impugna. Sed dicimus hoc impossibile, quia si est pater, ergo est filius pater, sed non est filius, ergo nec pater. Vnde hæc relatiua simul se ponũt & interimunt.

3. Prob. Et præterea, quia sunt istæ relationes talis naturæ, vt vna sine alia esse non possit, quia cum sint respectus & totum esse ad aliud, requirunt ex necessitate aliud esse, iuxta suam naturam, quod non habet locum in relationibus transcendentalibus, quia totum suum esse non habet ad aliud. Vnde mirè cruciatur Suarez disputatione 47. sectione 8 inquirendo discrimen inter relationes prædicamentales, & relationes secundũm dici, quas ipse vocat relationes secundum esse, cùm videat istas terminari ad non ens, non verò illas. Et multa concedit, quæ negauerat, & tamen adhuc non reperit rationem vllam, quæ sibi nec nobis satisfaciat, quare relationes, quas ipse vocat secundùm esse transcendentales, terminentur ad non ens & non prædicamentales. **Incõstan. Suarez in suis dictis.**

4. Probat. Præterea probatur conclusio; Nam cùm relatio sit purus ordo, impossibile est quod sit ordinata ad purum non ens, maximè cum sit veluti medium quoddam connectens terminũ cum relatiuo, & quia hoc modo ens nõ potest cõnecti, non potest ad aliud esse relatio realis. Cum dico, esse medium, intelligo verè in suo subiecto aliquid esse, sed quod aliud respicit. In relationibus verò tertii ordinis probatur, quia sicut exigit relatio in alijs coexistentiam formalem alterius relationis formaliter, seclusa operatione intellectus, ita exigit in istis coexistentiam alterius relationis, quantum fuerit possibilis cùm sit formalis terminus illius, sed non potest esse seclusa operatione intellectus, nisi ratione fundamenti proximi, & hoc sine existentia subiecti esse non potest, ergo Probatur, quia Deus non potest esse fundamentaliter proximè Dominus sine potentia coercitiua, quæ est aliquid reale existens. Et in scibili patet etiã, quia non potest scientia respicere aliquid proximè referibile nisi sit fundamẽtũ in illo, sed hoc fundamẽtũ esse nõ potest, sine existẽtia subiecti, ergo. Itaq; requirit hęc relatio tertii ordinis, quia est purus respectus, vt sit aliud correlatiuum, quantum fuerit possibile seclusa operatione intellectus. Et ita requiri-

quiritur existentia subiecti, & fundamenti proximi & actualis terminatio alterius relationis ad ipsum existens, quæ terminatio est materialis, tamen requisita, vt consurgat formalis terminatio. De quo vide D Thomam supradicto articulo 7. quæst. 13. in prima parte, & dicemus nos adhuc. Ferrara loco supra allegato probat hanc conclusionem, quia omne, quod terminat hanc relationem terminat ratione alicuius formæ realiter in existentis, vt patet inductiue in omnibus relatiuis, sed hoc sine existentia esse non potest, & relatiua tertij ordinis terminant ratione fundamenti proximi, quod est forma realiter existens, vel habens se ad modum formæ, sed hæc terminatio non est formalis nisi per oppositam relationem. Ex hoc patet sententia Medinę falsam esse, & maxime pugnare, quantum videtur, contra sententiam Diui Thomæ.

2. Concl. Secunda conclusio. Etiam de potentia Dei absoluta non potest relatio manere in existentia, siue extremo existente, modo iam dicto in præcedenti conclusione. Et probatur conclusio: Nam de diffinitione relationis est terminus, ergo de ratione relationis actu est terminus in actu. Hoc est, de ratione relationis existentis est terminus existens, nam sicut pater est, qui habet filium, ita pater existens est, qui habet filium existentem, & non potest fieri pater existens pater, sine filio existenti. Aliqui dicunt, hoc repugnare, quia est veluti de ratione formali effectus relationis. Et sicut relatio in subiecto non potest esse sine suo effectu formali, ita sine termino. Itaque ratio formalis relationis est facere rellatiuum referri ad terminum, quod sine termino in actu fieri non potest, quia intrinsece requirit terminum, sicut non potest, esse visio sine re visa, & intellectio sine re intellecta. Sed contra, quia sunt duæ res realiter distinctæ, ergo vna potest esse sine alia. Respondetur, quod licet hæc consequentia apud Soto sit magni momenti, sed non apud nos. Et instatur in materia prima, & forma corruptibili, & visione, & luce, & multis alijs, quæ separari nequeunt, quia intrinsece requirunt se ad inuicem.

Contra medinam

Quorūdā Opinio

Instantia Solutio

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in principio quæstionis, ad primum negatur consequentia, nam licet existentia actualis nihil faciat ad mensurationem fundamentalem, facit tamen multum ad mensurationem formalem. Volo dicere, quod id, ad quod inclinatur scientia, in obiecto reperitur, nimirum quod homo sit risibilis, quod sit rationalis, quia sunt veritates æternæ. Cæterum relatio mensuræ, quæ consequitur ad hanc adæquationem non reperitur, nisi existentia obiecti posita. Sicut imago similis est Imperatori etiam ipso non existenti, quia omnes conditiones, quas habuit Imperator relucent in imagine. Verum relatio, mensurati ad mensuram, non est in imagine, quia non est id, ad quod refertur, nimirum Imperator. Mensurat itaque fundamentaliter, sed non formaliter, quia non est relatio mensurę. Et per hoc patet ad confirmationem. Nam existentia est conditio necessaria, seu quid necessarium, vt scientia referatur realiter ad mensuram suam. Nam etsi non sit necessaria, vt mensuret, est necessaria, vt mensuratum referatur realiter ad mensuram, quia nisi mensurans existat non potest ad aliud esse relatio realis. Ad 1. Doctrina pulcra. Ad cōfir.

Et per hoc patet ad argumentum secundum. Nam logica relatione rationis refertur ad ens rationis, quia ens rationis non existit. Ad 2.

Ad tertium respondetur, quod, vt obiectum, dicatur existere, & sit ad ipsum relatio realis, sufficit quod illa ratio, quæ est vniuersalis, existat, nam vniuersalitas est conditio obiecti, & res scita est obiectum. Vnde si hoc existat realiter, licet non prout est intellectu ad illud erit relatio realis. Et quia si Petrus existit, homo existit, hinc sequitur, quod vt dicatur existere obiectum, quod est vniuersale, sufficit quod existat in singularibus. Ad 3.

Ad

Ad 4. Ad quartum respondetur ab aliquibus, quod nulla causa non existens refertur realiter, licet realiter causet, quia, vt finis realiter & physice causet sufficit, quod moueat metaphorice alliciendo voluntatem. Et hac ratione dicitur realis causa: sed hæc causatio nõ est in fine, sed in re mota a fine, & in his, ad quæ se extendit causalitas finis. Sicut dici solet, quod actio est in passo, licet agens causet realiter actionem illam; non tamen refertur realiter, quia non est realiter, nec effectus eadem ratione refertur realiter ad suam causam quia causa non existit. Et idem est dicendum de causa efficiente, quæ quando genuit filium, iam non erat, sed quã do ab ipsa fuit decisum semen erat existens, & postmodum desiuit esse: & semen in virtute agentis transmutat materiam, & inducit formam, & tunc est generatio. Et tamen nec effectus refertur ad causam realiter, quia causa non est, nec causa ad effectum, quia ad hoc erat necessarium, vt existeret. Nec refertur ad virtutem realiter, quia virtus non est causa agens, sed instrumentum agentis. Vide aliã solutionẽ in Soncinate 5 q. 27. Sed proprius locus de finis causalitate est in 1 2. & in 2. Physicorũ. Ad cõfirmationẽ iam patet ex dictis.

1. Solutio

2. Solutio Soncinatis

Ad 5. Ad quintum respondetur, totam suam realitatem relationem habere a fundamento, tanquam a causa efficiente, seu producente per resultantiam relationis. Est autem relatio prædicamentalis realis ex propria forma & natura, sicut qualitas est aliquid reale ex propria ratione. Cæterum, vt hæc realitas existat, requiritur necessario existentia extremi, quia cum sit purus respectus, non potest exerceri secundum existentiam sine existentia sui correlatiui & termini.

Ad 6. Ad sextum sufficit solutio ibi assignata. Et ad probationem, seu confirmationem respondetur, quod ad extremum refertur relatio, vt ad terminum materialem. Quando vero intelligitur relatio opposita, iam habet formalem terminum, & est necessarium, vt sit realis relatio existens, vt terminus materialis existat, in quo veluti in fundamento est formalis relatio formaliter terminans.

Ad 7. Ad septimum argumentum respondetur, disparitatem maximam versari inter relationes secundum dici, & relationes secundum esse. Nam relatio secundum dici non respicit terminum in ratione termini præcise, sed in ratione obiecti & finis, vel alia ratione, & est simpliciter aliquid absolutum existens in prædicamento absoluto, habens esse ad se, & ita bene potest respicere non ens, quia de ratione obiecti & finis non est quod sit existens. Vnde quod illa, vt sic respicit, non exigit coexistentiam in obiecto, maxime cum habeat esse ad se. At vero relatio prædicamentalis, non habet esse ad se, sed est purus respectus & respicit aliud præcise in ratione termini, & sic non potest esse, sine suo existente extremo, quia terminus existere debet, vt sit res terminata ad ipsum, ex eo quod illa res est purus respectus. Et quanuis relatio includat accidens, & accidens abstrahat a relatiuo, & absoluto nihilominus accidens in relatione est relatiuum, quia iam determinatum est per illum modum ad esse relatiui. Vnde non abstrahit in relatione a relatiuo, & absoluto, sicut nec animal in homine abstrahitur a rationali, & irrationali, in quo deceptus est Vazquez.

Disparitas inter relationem secũ dũ esse et relationẽ secũdum dici.

Deceptio Vazquez.

Ad confirmationem respondetur, quod relatio rationis bene potest terminari ad existens, cum extremum reale, sit magis existens, quam ens rationis, & ita habet omnia requisita ad hoc, quod relatio habeat suum esse, quod potest habere, quinimo habet amplius. At vero relatio realis non potest existere sine termino reali, quia nõ ens non est aliquid sibi compar, nec superexcedens.

Ad 8. Ad octauum respondetur, relationẽ non dependere à termino, quia dependentia est respectu causæ, & nullum relatiuum respectu alterius causa est, quia sunt simul natura. Cæterum cum sit purus respectus, & respiciat aliud, vt terminus solum, vt existat requirit existens extremum.

Ad

Ad 9. Ad nonum iam patet ex dictis: quia enim relatio est purus respectus requirit existentiam in extremo, quod in alijs locum non habet, quia alia non sunt respectus, cuius totum suum esse, sit ad aliud tanquam ad terminum solum.

Ad 10. Ad decimum respondetur, quod ex dictis à sanctissimo præceptore Ecclesiæ, in corpore articuli, intelligitur requiri existentiam in scibili, vt ad ipsum referatur relatio realis. Quia iam præmiserat inter ens & non ens non dari relationem. Assignat ergo rationem, quare scientia referatur realiter ad scibile, quia scilicet ex natura sua ordinatur ad sciendas res, & res non referunt realiter, quia ex natura sua nō ordinantur, vt sciantur a scientia. Cæterum vt hęc relatio realis existat, existentiam in extremo requirit necessario.

QVAESTIO XLII.

Vtrum relationes specie differant penes terminum.

1. Argu. ET videtur, quod nō. Nā relatio paternitatis, & maternitatis specie differūt & tamen habent eundem terminum specie, ergo nō sumitur differentia specifica ex terminis seu in ordine ad terminos. Maior patet, quia aliam diffinitionem essentialem habet paternitas, & aliam maternitas. Et probatur minor, quia in genito vt sic non est nisi vna relatio, quæ dicitur filiatio, & non sunt duæ relationes specie diuersæ, siquidem non est, nisi vnus effectus formalis vnius rationis, qui est esse filium.

2. Argu. Secundo. Similitudo & dissimilitudo differunt specie, & habent eundem terminum, ergo. Probatur minor, nam album esse simile alteri albo, & nigrū est dissimile eidem albo, ergo iam idē album est terminus similitudinis & dissimilitudinis, quæ sunt diuersarum specierum.

3. Argu. Tertio. Contingit aliquando relationem esse realem, cum terminus est ens rationis, ergo relatio non sumit speciem à termino, sed potius à fundamento. Probatur consequentia. Nam impossibile est, ens rationis dare speciem enti reali. Probatur maior in relatione scientiæ ad scibile existens & in vniuersum in relationibus tertij ordinis, in quibus terminus formalis positus in diffinitione est ens rationis, & ab illo relatio realis sumit speciem, si specificatur à termino, quod est impossibile.

4. Argu. Quarto. Relatiua sunt simul natura, ergo terminus non specificat relationem. Antecedens est Aristotelis. Consequentia probatur: quia specificans prius natura est specificato: nam specificare pertinet ad genus causæ formalis, quod autem est causa prius natura est eo, cuius est causa.

5. Argu. Quinto. Si relatio sumit speciem à termino, sequitur, quod relatio creaturæ ad creatorem sumat speciem à Deo, quia terminatur ad Deum, cum ante operationem intellectus in Deo nihil sit nisi Deus, & ante operationem intellectus terminat, hoc autem est falsum, ergo. Probatur minor, quia alias relatio creaturæ maneret ex sua natura incognita, siquidem Deus secundum se à nobis cognosci pro hoc statu non potest, & vt sic terminat. Quinimo sequeretur, quod vt quidditatiuę cognosceretur deberet Deus videri, quia secundum se est terminus, & terminus cognosci debet vt quidditatiue cognoscatur res, quæ respicit talem terminum.

6. Argu. Sexto. Si relationes quæ habent diuersa fundamenta specie differunt, ergo ratio specifica à fundamentis sumenda est, sed non potest ratio specifica sumi a duobus, ergo non sumitur a termino. Antecedens primum probatur, quia relatio, quæ fundatur in actione, diuersa est ab illa, quæ fundatur in quātitate & in ratione mensuræ, & discurrendo per singula fundamenta hoc patet, ergo.

7. Argu. Septimum argumentum: Nam prius intelligimus relationes esse distinctas

specie

specie ex fundamentis, quam intelligamus esse specie distinctas penes terminos, ergo. Antecedens probatur, quia cum fundamentum & terminus concurrant necessario ad hoc, quod sit relatio, prius intelligimus concurrere fundamentum, & relationem prius intelligimus consequi ad fundamentum, & post modum terminari ad talem terminum. Sed in illo priori intelligimus esse diuersam specie ab alia relatione, quæ consequitur ad aliud fundamentum distinctum specie, præcise in ordine ad fundamentum, ergo ab illo, seu in ordine ad illud habet suam speciem.

8. Argu. Octauo: Actiones non solum penes terminos specie differunt, sed etiam penes principia, sed relationes habent principia, cuiusmodi sunt fundamēta, & habent etiam terminos, ergo penes vtrunque differunt specie. Maior est D. Thomæ 1. 2. q. 1. articulo. 3. & probatur. Nam calefactio specie differt a frigefactione, non solum, quia illa est ad calorem, & hæc ad frigiditatem, sed etiam quia illa procedit a calore hęc a frigore, ergo. Minor satis de se patet.

9. Argu. Nono: Ab eo habet relatio distinctionem a quo habet esse, sed habet esse a fundamento, ergo & distinctionem, non ergo hoc habet a termino. Maior probatur, quia ex eo, quod homo habet esse hominem ab vltima differentia, ab illa etiam habet distinctionem. Minor probatur, quia ex eo, quod fundamentum est cum omnibus requisitis relatio est, ergo ab illo habet esse.

Præambula ad quæstionem.

De quo disputandū sit in hac quæstione. IN hac quæstione nolo disputare, an vna relatio possit terminari ad plures terminos, vel an plures relationes, solo numero differentes in eodem possint esse subiecto, hoc enim statim pertractabo, sed solum hoc vnum inquirere volo, vnde sumenda sit distinctio specifica in relationibus, ex fundamentis, an ex terminis. Et cum sit constitutum, nec terminum nec fundamentum esse differentiam relationis, non hoc inquiro, sed volo inquirere in ordine ad quid sumatur differentia relationis, iam quod sumitur in ordine ad aliud, quia est esse suum aliud respicere, & est accidens, quod per additamentum debet diffiniri.

Cōtrauersia

1. Opinio. In hac re sunt variæ sententiæ. Quidam dicunt, relationes distingui specie ex ordine ad diuersos terminos specie distinctos. Et censent hanc esse D.
2. Opinio. Thomæ sententiam 1. p. q. 32. articulo 2. Alij vero existimant specie distingui penes fundamenta, & etiam existimant se sequi D. Thomam 3. p. q. 35. articulo
3. Opinio. 5. Alij dicunt, entitatem habere à fundamento, speciem vero a termino. Alij
4. Opinio. a se ipsa relationem habere speciem.

Decisio quæstionis.

1. Conc. PRima conclusio: Relationes specie distinguntur ex fundamentis, ita quod illæ relationes sunt diuersæ specie, quæ habent fundamenta, vt sic specie distincta. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thomæ 3. p. vbi supra, vbi sic dicit, si vero sint causæ diuersæ specie differentes, ex consequenti videntur etiam relationes specie differre. Vnde nihil prohibet relationes eidem inesse. Sicut si aliquis est aliquorum Magister in grammatica & aliorum in logica, alia est ratio magisterij vtriusque. Et ideo relationibus diuersis vnus & idem homo potest esse magister. vel diuersorum, vel eorundem, secundum diuersas doctrinas. Contingit autem quandoque, quod aliquis habet relationem ad plures secundum diuersas causas eiusdem tamen speciei sicut cum aliquis est pater diuersorum filiorum secundum diuersos generationis actus. Vnde paternitas non potest specie differre, cum actus generationis sit idem specie. Ecce expresse Diuus Thomas asserit relationes differre penes fundamenta, adiuncta

Locus D. Tho. expressus p conclusione.

iuncta simul ratione fundandi. Idem asserit in 3. d. 8. articulo. 5. Quem locum omnino vide pro fundamentis relationum intelligendis. Et idem dicit quodlibeto 9. q. 2. articulo. 3. & opusculo. 3. cap. 2. Et probatur conclusio inductiue in omnibus fundamentis relationum, siue specificis, siue genericis. Et ratione probatur, nam fundamenta sunt causæ relationum, ergo per illa distinguuntur relationes in genere causæ efficientis. Probatur consequentia: Nam ad causas distinctas specie, vt distinctæ sunt, effectus specie distincti consequuntur. Et ita est bona consequentia, causa differt specie, ergo & effectus, ergo si relationum causæ sunt distinctæ, similiter & relationes. Et hæc ratio vniuersaliter est vera. Nam si adducas instãtiam de Adam per creationem producto & de Abel producto per generationem. qui sunt eiusdem speciei, respondetur, quod vt termini sunt illarum actionum, etiam specie differunt. Nam Adam productus in quantum ens, seu alia ratione differt specie ab Abel, vt producto per generationem, propter diuersum terminandi modum. Itaque sunt diuersi in ratione termini, licet non materialiter. Et in relationibus non est alius terminandi modus, nisi essentia specifica diuersa relationum.

1. Ratio pro conclusione.

Soluitur instantia apparens.

Præterea, paternitas & maternitas specie differunt, non ex terminis, ergo ex fundamentis. Maior patet, quia habent distinctos effectus formales primarios, specie diuersos, vt esse patrem, & esse matrem. Minor probatur, quia filius vt sic vnam tantum relationem habet. Præterea: Actio caloris specie diuersa est ab actione frigiditatis, quia ex diuersis oritur principijs, sed relatio, quæ habet diuersum fundamentum ex diuerso principio oritur, ergo erit specie diuersa, licet quantum ad omnia non sit similitudo.

2. Ratio.

3. Ratio.

2. Concl. Per quid relatio habet ratio nem genericam & specificã.

Secunda Conclusio. Relationes specificantur ex terminis extrinsece, ex ordine ad terminos specie diuersos intrinsece. Nam sicut rationale est hominis differentia, eodem modo ordo ad terminum specie diuersum est differentia relationis. Itaque paternitas respicit filiationem. Et si consideretur filiatio, non secundum quod dicit specialem rationem, sed solum, vt relatio est, tunc paternitas ex ordine ad filiationem, vt ratio est, habet rationem genericam relationis. Si consideretur terminus secundum specialem rationem, vt talis relatio, est talis speciei in ordine ad talem relationem habet specificam rationem, quia iste modus respiciendi talem filiationem, vt talis est determinat genericam rationem, & constituit speciem, sicut rationale determinat animal, & constituit speciem hominis. Hanc conclusionem habet D. Thomas 1 p. q. 32. articulo 2. in corpore, vbi sic dicit, quod cum ratio specifica relatiui consistat in hoc, quod ad aliud se habet, necesse est dicere, quod duæ relationes non sunt diuersæ secundum speciem, si ex opposito vna relatio eis correspondeat. Oportet enim aliam speciem relationis esse domini & patris secundum diuersitatem filiationis & seruitutis, & inferius. Vnde secundum duas relationes filij, & Spiritus sancti, quibus referuntur ad patrem, oportet intelligi duas relationes in patre, quiqus referatur ad filium & Spiritum sanctum. Et probatur rationibus conclusio: Essentia relationis in communi est respicere terminum, siue communem, siue particularem, ergo penes diuersum modum respiciendi talem terminum, seu per talem respectum talis termini sumetur differentia specifica in relationibus. Probatur consequentia: Nam quia scientia sumit rationem genericam ex obiecto, penes ordinem ad diuersum obiectum specie resultat diuersa species scientiæ, ergo ita in proposito.

Locus D. Thom. euidens p conclusione.

1. Ratio pro conclusione.

Secundo Aristoteles 5. metaphysicæ capite de ad aliquid, dicit idem relatiuum non bis dici, quia sequeretur, quod haberet duplicem essentiam, quia essentia relatiui est respicere aliud, & totum suum esse est ad aliud se habere. Si igitur se habet ad duo, habebit duo esse seu duas essentias, quia de hoc esse loqui-

2. Ratio

loquitur Aristoteles, ergo efficax argumentum est, quod species relatiui sumatur ab ordine ad terminum

3. Ratio.

vnius speciei, quod si respiceret duos terminos esset in duobus speciebus, quod non potest vni relatiuo competere, ergo. Præterea: In his, quæ respiciunt aliud ex diuerso termino specie oritur diuersa essentia, vt patet in omnibus speciebus motus, sed etiam relatiuum respicit aliud, ergo erit diuersum specie ex diuerso ordine ad terminum specie distinctum, qui respicitur ab illo. Prætera, Idem est constitutiuum & distinctiuum rei, sed relatio ab alijs generibus distinguitur per respectum ad terminum, ergo per illum constituitur in esse relationis: in genere, ergo, & in tali specie constituitur per talem respectum ad talem terminum specie. Et certe in materia de Trinitate distinctionem relationum ex respectu ad distinctos terminos colligimus, vt paternitatem dicimus distinctã à filiatione, quia ista patrem illa filium respicit, & sic in alijs, ergo. Sed dices, ergo species relationis sumitur ex ordine ad duo, scilicet, in ordine ad fundamentum & terminum, quod est impossibile, quia cum ista sint termino, non possent facere vnum specificatiuum formale extrisecum. Et ad hoc explicandum, & vt dicta à D. Thoma ad concordiam reducamus sit.

4. Ratio.

Obiectio:

3. Conc. Specificatio relationũ nõ est tantũ ex fundamentis sed etiam extermi nis formã libus distinctis

Tertia conclusio; Relatiua efficienter specificantur à fundamentis, sed formaliter ex terminis, seu ex ordine ad terminos specie distinctos Hæc cõclusio videtur D. Thomæ in 3. d. 8. articulo 5 ad 2. Et probatur: nam fundamẽta producunt saltim per naturalem resultantiam relationes terminatas ad tales terminos, & speciem, ergo specificant effectiue seu radicaliter, sicut de principijs actionum disputari solet 1. 2. q. 1. articulo 3. Et ita semper quod fundamenta sunt distincta in ratione fundamenti, relationes consequutæ sunt distinctæ penes fundamenta, tanquam penes causam effectiuam. Cæterum, quia specificatio formalis sumitur ab illo, quod se habet, vt forma, & terminus est huiusmodi, ideo ex ordine ad illum sumitur vltima differentia & species. Dixi, quod se habet, vt forma terminus: quia non est vere forma quia in nullo genere causæ est prior, sed habet se vt forma, quia est vltimo respectu a correlatiuo. Et hac ratione formaliter concurrit ad specificationem, licet intrinsece & essentialiter specificans sit ordo ad terminum specie diuersum. Hinc sequitur quod si inquiras quare hęc relatio est alterius speciei ab illa, recte respondebimus in genere causæ efficientis reddendo rationem, quia fundatur in alio fundamento specie distincto Et si in quiras, quæ nam sit rõ formalis quare hæc relatio specie differt ab illa, respõdebis, quia habet alium ordinem ad alium terminũ specie diuersum. Et quare habet illum ordinem, quia iste terminus est diuersus: reddẽdo veluti rationem formalem vltimam & extrinsecam, in ordine ad quam sumitur ratio formalis intrinseca. Et hoc voluit dicere angelicus doctor, qui nunquam sibi est contrarius. Alij dicunt, fundamentum concurrere in genere causæ materialis necessario requisitæ ad specificationem, quia relatio cum sit minimæ entitatis requirit fundamenta, quibus innitatur. Et ita si fundamenta sunt distincta, & relationes. Ita que specificans formaliter intrinsece est ordo ad terminum specie diuersum, terminus vero specificat formaliter extrinsece, quia in ordine ad illum sumitur ordo specificus formalis, fundamẽtũ vero efficienter, vel materialiter modo iam dicto.

Variæ causæ quæ concurrunt ad specifica tionem relationũ

Alius modus dicendi aliorũ.

Quarta conclusio, Differentia specifica sumitur ab ordine ad terminos specie distinctos non materialiter consideratos sed formaliter. Probatur, nam ad album refertur aliud album relatione similis, & nigrum relatione dissimilis, & si terminus materialiter consideretur similitudo, & dissimilitudo essent eiusdem speciei. Cæterum, quia album terminatur ad aliud album quatenus simile, & secundum quod habet relationem similitudinis, & nigrum quatenus dis-

4 Conc. Quomodo terminus speci ficet relationem.

A 2

dissimile, & secundum quod habet relationem dissimilitudinis, hinc fit, quod simile & dissimile specie differanr, quia termini formaliter sunt specie diuersi. Et relatio similitudinis in albo fundatur in vnitate albedinis eum alio albo, & dissimilitudinis relatio fundatur in diuersitate vnitatis formalis cum nigro, quæ fundamenta sunt etiam, formaliter distincta.

5. Concl. Quinta conclusio: Differentia etiam specifica sumenda est in ordine ad terminum totalem, & non partialem. Ex quo sequitur, quod filiatio, qua filius refertur ad patrem, & matrem sit vna specie, quia pater & mater respiciuntur ab illo, vt terminus totalis, & totale correlatiuum, quod quidem colligendum est ex fundamentis relationũ istarum, Relatio enim filiationis fundatur in genito esse, & quia ad genitum esse requiritur mater & pater, hoc est, masculus & fæmina, vt vnum principium totale generationis inde fit, qđ filius referatur ad patrẽ & ad matrem, vt ad vnum terminum totalem, Nam totalitas termini colligenda est ex fundamento totali. Et sic t actio patris & matris (siue actiue siue passiue concurrat) requiruntur, vt vna totalis causa, vt resultet relatio paternitatis, & maternitatis, hinc fit, quod etiam paternitas, & maternitas, terminent, vt vnus terminus totalis. Et facere vnum totale extremum non est, quod vna relatio sit pars alterius relationis, sed quod terminent respectum filij, ex eo quod filius ad sui productionem matrem, & patrem requisiuit, & si deficiat mater refertur filius ad patrem, quia non deficit tota ratio termini, & respicitur à filio, vt principium actiuum suæ generationis. Et deficiente patre refertur ad matrem, vt ad principium passiuum suæ generationis, seu ad relationem, vt fundatam in tali ratione. Hinc etiam colligitur, quomodo duæ relationes specie differentes, quales sunt paternitas & maternitas, possunt habere pro termino vnam relationem solam vnius speciei, quia istæ sunt relationes fundatæ supra actiones, quæ concurrunt, vt vnum totale principium filij, & ita possunt habere vnum terminum vnius species, qui eas terminet, maxime, quia eas terminat diuersimo de. Nam pater terminatur ad filium, quatenus fuit ab ipso productus taliter actiue, scilicet, mater terminatur ad filium, quatenus fuit passiue ab ipsa productus. Et ita idem filius secun dum alium, & alium respiciendi modum terminat duas relationes specie differentes, Sicut solemus dicere, quod ens quatenus per dicursum cognoscibile est obiectum intellectus nostri, & quatenus est sine discursu cognoscibile, est obiectum intellectus angelici, ita eadem relatio filij diuersimode respecta terminat duas relationes specie diuersas. Et istum diuersum modum respiciendi colligimus, & explicamus ex fundamentis.

Duplex terminus relationis totalis & partialis

Et si dicas, quod D. Thom. supra ad vltimum dicit in filio esse duplicem relationem secundum rationem, licet si eadem secundum rem, ergo filiatio, quatenus terminat relationem patris distincta est formaliter a seipsa, quatenus terminat relationem matris, Respondetur D. Thom. velle, quod est duplex filiato secundum rationem, quia intelligimus nos duos respectus diuersos terminari ad illam, ex quibus resultat duplex terminatum esse: Et ita resultat duplex ens rationis ex illa terminatione, & duplex ratio terminati esse. Non vero vult, quod ratio terminandi paternitatem sit alia formaliter a ratione terminandi filiationem, quia hæc est essentia filiationis, quæ vna est specie. Secundo respondetur, quod vult dicere, quod est duplex secundum rationem, idest, quod apprehendimus nos illam, vt duas relationes, propterea quod duas relationes terminat. Præterea infertur ex dictis, falsam esse illorum opinionem, qui dicunt maternitatem & paternitatem, esse eiusdem speciei. Et probatur: Consequuntur ad diuersa fundamenta, ergo differunt specie, vt patet ex prima conclusione.

Instantia ex D. Thom.

1. Responsio

2. Responsio

Et

Controuersia an paternitas & maternitas sint eiusdē speciei

Et præterea, quia habent diuersos effectus formales, secundum speciem, nam esse patrem, est effectus paternitatis, & esse matrem est effectus maternitatis, & pater non est mater nec e conuerso, ergo. Et ita tenet angelicus doctor in 3. p vbi supra. Infertur præterea falsum esse illorum opinione, qui dicunt in filio esse duas relationes distinctas specie, vt terminet relationes maternitatis & paternitatis specie distinctas, quia in filio non est nisi vnicum fundamentum vnius speciei, scilicet, esse genitum, ergo solum resultat vna relatio vnius speciei ex hoc fundamento. Nec valet dicere, mortuo patre adhuc terminatur filius ad matrem, ergo per alium respectum. Respondetur, quod per eundem respectum terminatur, quia non fuit ablatus totalis terminus, sicut mortuo vno filio pater, quia habet multos filios eodem respectu terminatur ad alios quia non fuit adæquatus terminus ablatus.

Controuersia an in filio sit duç relatione distinctæ quarum vna referantur ad partem alia ad matrem.

Sequitur præterea, falsum esse dicere, esse duas relationes filiationis numero distinctas, quibus filius refertur ad patrem & matrem. Nam relatio numero distinguitur pene subiectum, & cum sit idem subiectum non possunt multiplicari relationes numero. Et præterea, quia fundamentum solum est unum, scilicet, gentium esse, ergo non possunt relationes numero multi plicari, non multiplicato fundamento.

Error Suarez.

Vnde Suarez falsum dicit disput. 47. sect. 7. numero. 24 qui dicit esse plures relationes numero distinctas in filio ad patrem & matrem, & quæ solum ratione raciocinata distinguuntur. Implicat enim esse numero distincta, & non, nisi ratione raciocinata distingui, quia distinctio numerica est seclusa operatione intellectus, indiuidua enim realia non fiunt per operationem intellectus habente fundamentum in re. Maxime quia fallitur dum existimat absolutum & relatiuum non distingui, nisi ratione raciocinata, de quo statim disputabo: Ex hac conclusione etiam vltimo colligitur, quomodo relationes multiplicentur secundum speciem, quia multiplicantur ex terminis supposita diuersitate fundamentorum, quia vna relatio non potest ad duos terminos specie diuersos referri, alias idem bis diceretur, quod est contra Aristotelem, vbi supra.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Solutio.

AD primum respondetur ex vltima conclusione, habent enim eundem terminum specie, quia illæ relationes fundantur in actionibus, seu in actione & passione necessario requisitis ad productionem filij, & ita terminantur ad vnam relationem specie. Vel secundo dicitur, quod diuersimode respicitur filius a patre & matre, a patre vt a principio actiuo, a matre vt a principio passiuo.

2. Solutio

Ad. 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod habent eundem terminm materialiter, non formaliter.

Ad 3. arg.

Ad tertium respondetur, quod relatio sumit speciem intrinsece, ex ordine ad terminum, quia est aliquid reale licet terminus formalis aliquando sit aliquid rationis vt patet in relationibus tertij ordinis. Et hoc non in conuenit, nam cognitio entis rationis, extrinsece specificatur ab ente rationis, intrinsece autem ab ordine ad illud, qui ordo realis est. Et ad hoc, quod specificetur extrinsece nō est necesse, quod formaliter existat, sed sat fuerit quod sit fundamentum proximum suæ existentiæ, & quod possit ab intellectu apprehendi, vt terminus formalis illius respectus. Et ita quando dicimus, quid est creatura, dicimus esse, quæ refertur ad dominum Vbi formalis terminus est relatio rationis, & necessario ponendus in diffinitione, & logica specificatur ab ente rationis extrinsece, quod non existit nisi operante intellectu.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod non est causa formalis vnum relatiuum respectu alterius, sed est terminans respectum alterius, & ita se habet ac si esset causa, quis ita terminatur.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod relatio creaturæ non terminatur ad Deum vt sic, vt probat argumentum, sed ad dominum. Si autem terminatur ad Deum, vt est proximum fundamentum relationis dominij, hoc est materialiter & non formaliter,

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quod fundamenta specificant causaliter non formaliter, vt dictum est in prima conclusione. Et per hoc patet ad septimū argumentum, nam in illo priori intelligimus radicem specificationis, non formalem specificationem. Et per tertiam conclusionem patet ad octauum argumentum.

Ad 7. arg.

Ad 8. arg.

Ad 9. arg. Ad nonum respondetur, quod relatio prædicamentalis ex propria natura relationis prædicamentalis habet esse ens reale, vt distinguitur contra ens rationis, in genere vero causæ efficientis & materialis proxime habet existentia a fundamento, quia resultat a fundamento. Et quando D. Thom. & alij authores graues dicunt, quod relatio habet suam realitatem à fundamento intelligunt causaliter, idest, sua realitas causatur ex fundamento Quæ autem conditiones requirantur vt relatio si realis iam dicam.

QVAESTIO XXXXIII.

Vtrum relatio habeat vnitatem in diuidualem ex subiecto.

NOlo in præsenti quæstione disputare de principio indiuiduationis, sed præcise de relationibus loquir ere, an indiuiduationem & vnitatem numericam habeant à termino an a fundamento, & subiecto. In hac quæst. Suarez disputatione 47. sect. 17. nume. 16. incunctanter affirmat plures relationes solo numero differentes esse posse in eodem subiecto, quæ respiciant diuersos terminos, vt duę paternitates in eodem patre, quæ respiciant duos filios esse possunt. Et hanc sententiam his medijs probat, & sit primum argumentum. Nam effectus formalis vnius non est omnino similis effectui formali alterius relationis: ergo bene possunt esse in eodem subiecto. Antecedens patet: quia vna paternitas facit hominem esse patrem huius filij, & alia esse patrem alterium; Consequentia probatur, quia quando duo accidentia non sunt omnino similia bene possunt esse in eodem subiecto. Et confirmatur hoc argumentum; Nam posito vno filio ponitur vna relatio, quæ omnino pendet ab illo, addito vero alio termino additur alius respectus, qui potest omnino esse sine priori, & hac ratione est alius, ergo. Et confirmatur secundo, Nam posito primo filio, ille est totalis terminus & adæquatus paternitatis, ergo si ponatur alius terminus ponendus est alius respectus. Consequentia patet, quia respectus non potest extendi vltra adæquatum terminum. Sed antecedens probatur, quia actio generandi primum filium fuit adæquata generatio illius filij, & nullo modo alterius filij: ergo relatio terminatur solum ad primum filium & non secundum.

Controuersia
1. Opinio Suarez

1. Arg.

pro Suarez

Confir. 1

Confir. 2

Secundo, nam ad hoc quod Petrus refertur ad primum filium egebat relatione & respectu, ergo vt referatur ad secundum hac egebit etiam. Patet consequentia, quia est eadem ratio. Et præterea probatur consequentia, quia per primam relationem erat pater Petri & non erat pater Francisci; ergo vt sit pater Francisci aliam requirit relationem.

Tertio; nam mortuo primo filio iam in paternitate non est respectus ad illum, & antea erat respectus, ergo depredit illa paternitas aliquem re-

spe-

ſpectum, & cum non componatur ex pluribus reſpectibus, ſit conſequens quod ad primum filium referebatur
3. Argu. vna relatione, quæ deperditur, & ad ſecundum, alia, quæ manet.

Conſir. Et confirmatur hoc argumentum: Nam reſpectu ad primum filium poteſt eſſe ſine reſpectu ad ſecundum & ſecũdus ſine reſpectu ad primũ, ergo sũt realiter diſtincti. Probatur conſequentia, quia quando duo ita ſe habent, quod vnum ſine alio eſſe poteſt, & e conuerſo realiter diſtinguntur. Sed antecedens probatur, quia mortuo primo filio, manet reſpectus ad ſecundum in patre, & mortuo ſecundo, manet reſpectus ad primum, & iſte reſpectus eſt relatio, ergo ſunt duæ relationes paternitatis in patre.

Modus dicendi quorundam. Aliqui dicunt, quod præexiſtens reſpectus augetur, vt terminetur ad ſecundum filium, ſicut augetur habitus ſcientiæ, vt terminetur ad ſecundam concluſionẽ. Et iſti ita hoc opinantur, ne multiplicẽtur relationes in eodem ſubiecto.

Alius modus dicendi aliorũ. Alij dicunt, quod quando pater genuit primum filium referebat relatione vna paternitatis ad illum: quando vero genuit ſecundum deſtruitur prima relatio, & producitur alia, qua refertur ad duos filios, & quando generat tertium deſtruitur præcedens & producitur alia, qua refertur ad tres filios, & ſic deinceps. Et ita dicunt de relatione filiationis ad patrem & matrem, & ſi moriatur pater producetur alia relatio in filio, qua referatur ad matrem præciſe. Et probatur iſta ſententia, & fit quartum argumentum.

4. Argu. Nam bene poteſt vna relatio ad plures terminos, qui faciunt adæquatum & indiuiſibilem referri, vt genus ad plures ſpecies, quaternarius ad binarium relatione dupli ad duas vnitates refertur & totum ad omnes ſuas partes, ergo ſimiliter erit dicendum de relatione paternitatis ad multos filios, ex eo, quod plures relationes numero ſolo differentes non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, nec vna poteſt referri ad vnum filium modo, & poſtea ad duos.

5. Argu. Quintum argumentum, Accidentia reſpectiua differunt ab abſolutis, ergo etiam in modo indiuiduationis differre debent, ſed abſoluta indiuiduantur penes ſubiectum, ergo reſpectiua penes terminos, & ita ſi fuerint plures termini ſolo numero differentes poterunt in ſubiecto, quod refertur eſſe plures relationes ſolo numero differentes, quia indiuiduantur penes ordinem ad terminos. Et confirmatur hoc: Nam ſpecificatur penes ordinem ad terminos, ergo indiuiduabuntur penes ordines ad terminos materiales, quia vtriuſque eſt æqua ratio.

6. argum. Sexto; Multa accidentia ſunt, quæ differunt numero, & ſunt in eodem ſubiecto, ergo idem dicendum erit etiem de rationalibus. Antecedens patet, nam duæ ſpecies viſibiles Petri & Pauli ſolo differunt numero, & ſunt in eadẽ potentia viſiua Petri et ſunt in eodem puncto aëris quando veniunt ad potentiam viſiuam. Et actus charitatis in Chriſto Domino, qui regulabatur ſcientia infuſa & viſione beata, erat eiuſdem ſpeciei, & tamen erant iſti actus in eodem ſubiecto, & in eadem voluntate, ergo. Vide alia argumenta in Caiet. 3. p. q. 35. articulo 5. Iſtis argumentis multi conuincuntur, vt teneant duo accidentia ſolo numero differentia maxime reſpectiua eſſe poſſe in eodem ſubiecto: Et hac via tendit Scotus & multi illum ſequuti in 3. d 8. & in 1. d. 3. q. 6. & qui diſcedunt a D. Thom. hiſce temporibus illam maxime amplectuntur, ſed ſine ratione. Ego vero magis miror ſapientiſſimum. Magiſtrum fratrem Ioannem Vincentium in relectione de gratia Chriſti folio 416. in fine paginæ, aſſerere duo accidentia ſolo numero differentia reperiri poſſe in eodem ſubiecto, ſi ſint reſpectiua, vnde actus dilectionis Dei cogniti lumine gloriæ & cogniti lumine ſcientiæ infuſæ ſunt in eadem Chriſti voluntate, & tamen ſolo numero differunt. Et idem dicit de actu dilectionis Dei, & proximi, quando a (Fantaſia Aſturicenſis contra D. Thom.)

virtu-

virtute charitatis procedunt, qui solo numero differunt, & sunt in eodem subiecto. Et loquitur quando dist inctis actibus Deus & proximus diliguntur, nõ quãdo vno actu. Nihilominus ꝑ D. Tho. & veritate defendenda.

Deciditur quæstio.

1. Opin. futuris

Conclu.

Duo accidentia solo numero distincta absolus uel relatiua nequeunt esse in eandem subiectio.

Sit conclusio; Omnia in vniuersum accidentia habent distinctionem numericam ex ordine ad subiectum particulare. Vnde duo accidentia siue respectiua sint secundum esse, siue secundum dici, siue absoluta, non possunt esse in eodem subiecto, si solo numero differant. Hæc conclusio est expressa sententia Diu Thom. 1. p. q. 39. articu. 3. in corpore, vbi sic dicit. Accidentia autem sicut esse habent in subiecto, ita ex subiecto suscipiunt vnitatem, vel multitudinem. Et 3. p. q. 35 articu 5. in corpore ita dicit; Et quia plures formæ eiusdem speciei non possunt simul inesse eidem subiecto, non est possibile, quod sint plures paternitates in eo, qui est pater plurium filiorum. Hoc expresse etiam docet in 1. d. 8, q. 1. articu. 2. in corpore. Et possem innumera loca ex Diu. Thom. pro hac sententia adducere, sed dicta sufficiant. Et probatur conclusio rationibus. Primo; Nam omnis distinctio accidentis est penes materiam, vel penes formam, si est penes formam, est distictio formalis & specifica si penes materiam, est, distinctio numeralis, & indiuidualis (& accipimus materiam largo modo pro subiecto accidentium) ergo si ponantur duæ paternitates in eodem subiecto & distinctæ, vel distinguuntur penes aliquid quod est formale in ipsis, & sic erit distinctio specifica, vel penes aliquid, quod est materiale, & sic erit distinctio materialis & indiuidualis. Dices hæc duo accidentia respectiua, scilicet, duo paternitates, distingui penes aliquid materiale, scilicet, penes duos filios, qui sunt aliquid materiale. Contra: Nam materia in accidentibus est illud, quod concurrit ad esse indiuiduale in genere causæ materialis sustentans eorum esse, sed termini dicti non hoc modo concurrunt, ergo non sunt causæ materiales distinguentes materialiter. Præterea; Nam accidentia ista, scilicet, duæ paternitates suam indiuiduationem in se habere dicent, & illam debent desumere in ordine ad aliquid extrinsecum. Tunc sic argumentor, A quo esse habent paternitates debent habere distinctionem, sed esse habent numericum a subiecto, ergo & a subiecto debent habere distinctionem, sed esse habent numericum a subiecto, ergo & subiecto debent habere distinctionem numericã, & nullo modo habent esse indiuiduale à terminis, quia termini non causant esse relationum in nullo genere causæ, ergo nec indiuiduationem possunt in aliquo genere causæ producere. Præterea; Nam videmus hanc albedinem esse vnam numero, quia est in hoc subiecto, & illa esse alteram numero quia est in alio subiecto, ergo similiter hoc dicendum est de paternitatibus. Sed vide sapientissimum Magistrum Bañes libro primo de generatione latissime hanc quæstionem tractantem Præterea; nam si quodlibet extremum materiale exigit suam materialem relationem, sequitur quod in vno albo sint fere infinitæ relationes similitudinis, quia multiplicantur alia similia materialiter fere in infinitum, & quis hoc credet? Præterea, vna relatio numero non potest esse in duobus subiectis totalibus, & isti maxime hoc affirmant, sed si suam vnitatem numeralem acciperet à termino, bene posset esse, ergo si non potest ex eo est, quod vnitatem numeralem sumit a subiecto & ita vnum accidens, quia habet vnam vnitatẽ vnũ subiectum debet habere.

1. Ratio ꝑ conclusione.

Solutio.

Impugn.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

5. Ratio.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum respondetur, quod desumptum est ex Scoto, sicut & reliquæ confirmationes, & dicitur, quod non sunt duæ paternitates in eodem subiecto, quod habet plures filios, & ita non est effectus formalis vnius & alterius. Ad primam confirmationem

nem respondetur, quod vna & eadem relatione pater ad plures filios refertur, & ita non additur noua relatio, nec respectus adueniente secundo filio sed primus respectus, vel prima relatio se extendit ad secundum filium, quia est eiusdem rationis cum filio in ratione filij, & ab eodem homine genitus, & se extendit nihil de nouo adquirendo, sed per hoc solum se extendit, quod pater alium genuit filium, nec intenditur nec augetur per additionem noui respectus, hæc enim omnia sunt puerilla, sed eodem respectu existente posita generatione ab eodem subiecto respicitur ille nouus filius. Etsi dicas,
Obiecto. quod relatio debet esse simul natura cum suo termino, sed cum secundo filio non est simul natura, ergo, respon-
Solutio. detur, quod debet intelligi debere esse simul natura cum termino suo siue adæquato, siue cõparte materiali illius, ita quod sit semp verũ dicere, pater est filij pater, & filius est patris filius, non vero est necesse vt sit simul natura, cũ
Ad 1. con. qualibet parte i adequata illius termini.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod primus filius non est terminus adæquatus huius relationis paternitatis, sed terminus adæquatus est filius productus ab isto homine, siue vnus siue plures, & paternitas producta per generationem primi filij est sufficiens forma referendi subiectum ad
Ad prob. omnem filium, quod si non refert ad plures filios, est quia non sunt producti ab isto homine. Et ad probationem, quod generatio primi filij sit adæquata generatio illius filij, & nullo modo alterius verum est, sed produxit relationem, quæ iam semel producta omnem huius hominis filium respicit. D. Dho. dicit supra dicto articu 5. quod requirit aliam causam, scilicet, generationem alterius filij vt referatur, intelligitur vt in actu secundo dicatur ad omnem filium, quia iam erat respectus positus, secundum quem hic pater omnem filium a se genitum respicere potest.

Ad 2. arg. Et per hoc patet ad secundum argumentum. Ad hoc enim, quod referetur ad primum filium egebat forma, sed iam producta paternitate, non eget alia paternitate, vt referatur ad secundum filium, sed eadem paternitate refertur, requirit tamen nouam causam, hoc est nouam generationem, vt sit terminus secundus, scilicet, filius secundus, quo posito respicitur ab eadem relatione. Et sicuti, quando pater eadem numero generatione duos, vel tres producit filios, vna dumtaxat relatione refertur, quia solum est vna generatio, eodem modo quando plures filios successiue genuit vnica solũ relatione refertur ad illos.

Ad 3. arg Ad tertiũ rẽspõdetur, ꝙ mortuo primo filio nõ respicitur filius in actu secũdo, hoc est, nõ terminatur paternitas ad illũ, tamẽ idẽ respectus manet quãtũ est ex parte sua potens referre ad illũ, si sit. Ad cõfirmationẽ respondetur,
Ad cõfir. ꝙ nõ sunt duo respectus, quo primus filius respicit & secũdus, sed vnus met, qui non terminatur in actu secundo ad filiũ mortuũ, licet de se sit sufficiens illum respicere, si sit.

Ad 4. arg. Ad quartũ argumẽtũ respõdetur, ꝙ illa reproductio relationũ est ridicula & sine causa dicta. Nã prima & secũda relatio, si ab istis ponitur nõ habẽt oppositionẽ, & ita nõ se destruerent, maxime qa sufficiens est vna relatio ad referẽdũ subiectũ ad omnes, quos produxerit filios.

Ad 5. arg. Ad quintũ respõdetur, ꝙ quamuis in specie & genere differãt, nõ tñ differũt in modo indiuiduationis, qa cũ omnia habeãt esse in subiecto ab illo debẽt habere indiuiduationẽ. Ad cõfirmationẽ
Ad cõfir. negatur cõsequentia, qa enim totũ suũ esse est ad terminũ in ordine ad illũ sumit speciem. Indiuiduatio vero est vnitas materialis, & ita debet sumi a subiecto, quod est quid materiale respectu illius, & a quo habet esse. Respectus vero ad terminum est quid formale in relatione, & ita est diuersa vtriusque ratio.

Ad 6. arg. Ad sextũ argumẽtũ variæ sunt solutiones. Modo respondetur, quod que mad
Doctrina pulcra. modum cognitio Petri & Pauli specie differũt, quia Petrus & Paulus in ratione obiecti specie d fferũt, licet nõ in ratione hominis, ita etiã species visibiles Petri & Pauli, seu huius & illius albedini specie differũt, quia repræsentant obiecta

obiecta saltim virtute, quæ in ratione cogniti specie differunt, & in ratione obiecti, licet non in genere rei. Aliquid enim aliud cognoscitur per vnam speciem quod non cognoscitur per aliam, quia conditiones indiuiduantes sunt diuersæ, & ita obiectum in ratione obiecti differt ab alio specie.

Ad argumentű Aucensis.

Ad argumentum Vincentij opinantis contra D.Thom. respondetur, quod illi duo actus non differunt solum numero, sed etiam in genere moris sunt diuersi, quia vnus est liber & alter necessarius. Et dilectio Dei & proximi, licet in ordine ad charitatem sint vnius speciei etiam habent aliam differentiam, quia obiecta materialiter, differunt plusquam specie, scilicet Deus & proximus. Et ita illi actus non solo numero differunt. Secundo respondetur, quod quando diligitur Deus, & proximus ita, quod Deus expresse est ratio diligendi proximum, non sunt duo actus, sed vnus actus solum, sicut quando videtur color propter lumen. Sed de his 2.2. in materia de charitate. Et quando proximus solus diligitur, & virtualiter propter Deum, est alius actus numero, quia fit in alio tempore.

QVAESTIO XXXXIIII.

Quæ conditiones requirantur, vt aliqua relatio sit realis.

ET primo agemus de conditionibus necessarijs ad relationem non mutuam, post modum de his, quæ requirũtur ad mutuam relationem realem. Vnde dico primum, quod vt sit relatio realis non mutua, non requiritur, quod extremum ad quod dicitur sit aliquid reale pro formali, Probatur in relatione creaturæ ad dominum quæ est relatio realis, & tamen esse dominum formaliter est aliquid rationis. Et beatissima Virgo Maria nostri ordinis singularissima protectrix, vere refertur relatione reali ad suum filium, quia est vere Dei genitrix, & tamen Christus vt filius Virginis, non dicit realem relationem ad Virginem beatissimam, licet realiter filius Virginis sanctissimæ.

1. Conclusio

2. Conclusio

Secundo dico; Ad relationem realem non mutuam requiritur dependentia vnius extremi ab alio, & non e conuerso, vt patet in relatione dominij, nam creaturæ dependent a Deo & non e contra, & in relatione scientiæ ad scibile, vbi scientia dependet a scibili & non e conuerso.

3. Conclusio

Dico tertio; Requiritur vt relatio realis non mutua detur, quod extrema sint aliquid reale existens, vt patet ex dictis superius, quia inter ens & non ens non potest esse relatio realis. Et hæc realitas in non mutuis relationibus requiritur saltim in re, quæ denominari debet relatiuum, vt in Deo, & in scibili, licet formalis relatio dominij sit aliquid rationis. Quantum attinet ad relationem realem mutuam, requiruntur omnes istæ conditiones, Prima est, quod fundamentum in ipsis extremis sit aliquid reale, & extrema existentia, defectu cuius Adam & Antichristus non referuntur nisi relatione rationis, quia non sunt existentia.

Quot cõditiones requirantur ad relationem realem mutuã.

1. Conclusio

Nam si relatio est, ergo omnia requisita sunt, ergo terminus est, quia est vnum ex requisitis ad relationem realem, maxime, quia relatio realis est ordo realis, sed inter non entia non potest esse realis ordo. Hanc conditionẽ ponit D. Thom. 1. sententiarum d. 30. quæst. 1. articulo 1. in corpore & d. 26. quæst. 2. articu. 1. de veritate quæst. 1. articu. 4. ad 15. Quod vero requirantur fundamenta realiter existere, probatur, quia relatio & fundamentum sunt idem realiter in vna opinione, ergo vt sit relatio realis fundamentum debet esse reale, quia non potest ens reale identificari cum ente rationis. Et præterea; Quia in omni opinione relatio inhæret subiecto mediante fundamento, sed si fundametum non sit reale, non potest illo mediante inhærere, imo necessario debet esse aliquid rati-

rationis, quia relatio non potest esse maioris entitatis quam suum fundamentum. Actio vero, quæ est ratio fundandi seu passio non requiritur, vt semper existat, sed sat fuerit, quod deduxerit fundamentum ad actum secundum, vt patet in relatione paternitatis, vbi potentia generatiua est fundamentum, generatio est ratio fundandi, seu conditio, & non perseuerat cum relatione, sed deducit ad actũ secundũ potentiã generatiuã. Et de hoc postmodũ dicemus.

2. Conditio

Scd'a conditio est, qđ fundamenta sint realia, & realiter distincta, & non est necesse quod sint realiter distincta tamquam res a re, sed sat fuerit, quod sint realiter formaliter distincta. Ver bi gratia in speciebus qualitatis, quæ non distinguuntur realiter, tanquam duæ res realiter distinctæ, vt Petrus & Paulus, sed distinguntur actu formaliter, vt duæ formalitates, vt sunt passio & passibilis qualitas, est relatio realis diuersitatis, quia seclusa operatione intellectus sunt duo extrema, scilicet, illæ duæ species realiter distinctæ & fundamentum est diuersum, scilicet diuersæ vnitates specificæ in vtraque. Alij ponunt exemplum inter albedinem & similitudinem, inter quas est relatio diuersitatis in natura ipsarum.

duo modi dicẽdi aliorum.

Alij dicunt, hæc extrema debere esse distincta tanquam res a re, quia si est relatio realis, ergo est inter duo entia, sed illa non sunt duo entia, ergo. Respondetur nihilominus, quod ibi sunt duo entia formaliter distincta, quod sufficit ad veram relationem realem.

3. Conditio

Requiritur tertio, quod sint extrema eiusdem ordinis, idest, ad inuicem ordinabilia, sine hoc enim non potest esse relatio realis mutua. Sed in relatiuis fundatis in quantitate intelligitur hoc, quia sunt vel eiusdem rationis specificæ qualitates, vel quantitates, vel genericæ; in relatiuis secundi ordinis, quæ fundantur in actione & passione, intelligitur hoc, hoc modo, quia sicut agens perficitur agendo vel introducendo aliquam formam in qua conseruat suam naturam, vel tribuendo aliquod esse, quod est perfectio, ita patiens perficiatur patiendo, vel recipiendo esse aliquid Vnde quando relatiua non sunt hoc modo eiusdem ordinis, non est relatio mutua ex vtraque parte. Et ita, quia creatura perficitur per creationem & recipit esse, & Deus non perficitur, nec recipit esse aliquod creando, creatura refertur relatione reali ad Deum, & Deus non refertur relatione reali ad creaturam. Hanc conditionem ponit D. Tho. 1. p. q. 28. articulo 1. in corpore.

Locus D. Tho. pulcher

Vbi sic dicit, quod quando aliquæ res secundum suam naturam sunt ad inuicem ordinatæ, & in inuicem inclinationem habent, huiusmodi relationes, oportet esse reales, Sicut in corpore graui, est inclinatio & ordo ad locum, medium, & ita respectus quidam est in ipso graui respectu loci medij

Explicatio ex caiet.

Ex plicat Caiet. hunc ordinem non de ordine formali, sed fundamentali, alias nihil probaret D. Thom. Itaque res, quæ secundum fundamenta ad inuicem ordinatæ sunt habent interse formalem, & mutuum ordinem relatiuum. Et dicit fundamenta esse ad inuicem ordinata quando est eadem causa in vtroque extremo referendi vnum ad alterum. Est autem eadem causa, quia in relatiuis primi modi est identitas specifica in causa. In relatiuis secundi modi pertinentium ad actionem & passionem est identitas quasi specifica, seu formalis, quia vtrinque causa idest fundamentum est perfectio propria, quãuis in agẽte, vt habeatur; in patiẽte vt cõseruetur. Hanc eãdẽ cõditionẽ ponit D. Tho 1 p q. 13. ar. 7. vbi etiã ponit cõditionẽ præcedẽtẽ.

Alia explicatio ex alijs.

Aliã explicationẽ adhibẽt alij hui⁹ cõditionis dicẽtes, ꝙ relationes reales & rationis differũt ex natura rei penes hoc: ꝙ relationes reales cõsequũtur ex natura rei extrema realiter distincta, & inuicẽ ordinata suapte natura ſm aliq̃ habitudinẽ cõuenientiæ, aut discõuenientiæ causæ & causati, aut aliã similẽ indepẽdẽter ab operatione intellectus. Relationes autẽ rationis nõ sequunt̃ fundamẽta ex natura rei ordinata ad inuicẽ, sed tantũ ex apprehensione intellect⁹ Et relationes nõ mutuę

sunt quando ex altero extremo tantum est huiusmodi independentia.

4.Cōditio Quarta conditio est, quod fundamenta distinguantur realiter in ipsis extremis, defectu cuius conditionis relatio similitudinis in diuins personis est relatio rationis, quia fundamentum similitudinis quod est vnitas diuinæ essentiæ est idem in illis, quia eadem diuina essentia singularissima est in omnibus tribus personis, & nullo modo distincta realiter nec formaliter. Vnde si duo homines per impossibile haberent eandem albedinem, non essent similes in albedine ratione realis similitudinis. Et relatio æqualitatis in diuinis est etiam relatio rationis, quia est eadem essentia in illa. Itaque Filius similis est Patri, & æqualis Patri & e conuerso, sed relatio similitudinis, est aliquid rationis. Hanc conditionem ponit Diuus Thom, q.42. articulo 1. in prima parte & q. 28. articulo 4. ad 4. argumentum expresse.

Quæ conditiones requirentur ad relationes rationis. Ad relationem rationis requiruntur aliqua, quæ ex defectu supradictarum conditionum colliguntur. Nam si extrema non existant erit relatio rationis. Vnde Adam & Antichristus referuntur relatione rationis prioris & posteriori s: & ego & Antichistus eadem ratione referimur relatione rationis, quia per intellectum debent suppleri extrema, vel alterum illorum, & si non sint realiter distincto erit etiam relatio rationis. Et ita Petrus, etiā si existat, ad se ipsum refertur relatione rationis, quia non existit distinctus a seipso, & scibile ad scientia refertur relatione rationis, quia in scibili non est fundamentum reale. Hæc multum notanda sunt pro natura relationum intelligenda, quæ magis in subsequentibus examinabuntur,

Corolatium 1. Ex his sequitur primo, quod inter Petrum & Paulum, etiam si haberent eandem albedinem in ratione similis in albedine non esset realis relatio, vt dictum est, sed nec etiam esset realis relatio in ratione similium in vnione ad albedinem. Dicit enim Suarez disput 47. sectione 9. in fine, quod Petrus & Paulus tunc essent similes similitudine reali, quæ esset relatio, quia quamuis in fundamento non sit similitudo realis in albedine, cum sit eadem, esset tamen similitudo realis in vnione ad albedinem, quia sicut Petrus vnitur albedini eidem, ita Paulus vnitur eidem albedini, & in hac vnione est similitudo, quæ est relatio realis. Cæterum non hoc mihi placet, quia ibi non sunt duo extrema, & in quibus fundamentum sit distinctum. Maxime, quia etiam poneret inter Spiritum sanctum, & Filium relationem realem similitudinis, quod est contra omnes Theologos. Nam in genere sicut Filius habet essentiam a balio, ita Spiritus sanctus, licet Filius habeat illam per generationem, & Spiritus sanctus per spirationem. Et exemplum: quod adducit de Verbo si assumeret duas humanitates, quod illæ humanitates similiter haberent vnionem hypostaticam, idem prorsus est dicendum, quod in præsenti casu illud est. Quod si consideremus passiones duas, quas habet Petrus & Paulus in susceptione albedinis, illæ referuntur relatione similitudinis, quia sunt similes in natura specifica. Reijcitur Suarez

Sequitur secundò, quod Petrus non refertur relatione similitudinis quantum est homo alteri homini distincta ab illa relatione similitudinis, qua refertur alteri animali in quantum est animal, & qua refertur altri viuenti, quatenus viuens est, & alteri corpori, quatēus corpus est: & ita tot nō sunt relationes similitudinis in Petro, quot sunt prædicata superiora. Nisi teneamus illa prædicata cum præcisione distingui formaliter, quia non sunt extrema illa realiter distincta seclusa operatione intellectus: quia relationes distinctæ seclusa operatione intellectus exposcunt extrema distincta a parte rei, sed Petrus refertur ad Paulum relatione similitudinis specificæ, quæ includit similitudinem in prædictis omnibus prædicatis, & refertur ad equum relatione dissimilitudinis specificæ. Etsi dicas, contra, nam Petrus, Corola.

Obiectio.

trus, & equus sunt similes in ratione animalis, ergo habent relationem similitudinis realem in ratione animalis, seu similitudinem genericam: respondetur, quod referuntur relatione similitudinis genericæ, quæ est relatio rationis, quia à parte rei animal & equus idem sunt, nec distinguuntur nisi per operationem intellectus. Quid vero sit dicendum de relatione totius & partium, iam supra dictum est.

Impugn.

Quoniam Aristo. posuit tria fundamenta relationum, scilicet, quantitatem, actionem, & passionem, rationem mensuræ & mensurati, agendum est modo de ista diuisione, & de omnibus his fundamentis, quoniam cum relatio sit tam minimæ entitatis, eius perfecta cognitio multum pendet ex cognitione fundamenti.

QVAESTIO XLV.

Vtrum supradicta diuisio sit sufficiens.

i.Argu. Pars negatiua videtur vera. Primo. Est aliud fundamentum prætermissum ab Aristotele, ergo supradicta diuisio est insufficiens. Probatur antecedens, nam quæ sunt similia per relationem similitudinis, habent relationes non fundatas in quantitate, ergo. Probatur antecedens, quia per quantitatem res dicuntur æquales & non similes, vt asserit Aristoteles in prædicamento quantitatis. Et in prædicamento qualitatis asserit, proprium esse qualitatis, vt per eam res dicantur similes, ergo dicuntur similes per aliquid aliud distinctum à quantitate, & ita est aliud fundamentum quartum, quod est qualitas. Et confirmatur hoc argumentum: Nam ea dicuntur eadem, quæ habent eandem substantiam, ergo iam etiam ab Arist. hoc fundamentum est prætermissum, scilicet, secũdum quod res dicantur eædem.

Confir.

2.Argu. Secundo: Relatio appetitus ad appetibile, amoris ad amabile, desiderij ad desiderabile non cõprehenduntur sub aliquo illorum generum, ergo est mala diuisio. Probatur antecedens, quia earum fundamentum nec est actio, nec passio, nec vnitas, nec mensura. Et confirmatur, nam relatio causæ fundatur in actione, sed etiam effectus mensuratur per causam, ergo coincidunt ista fundamenta. Probatur minor, quia ille effectus est perfectus, quia adæquat suam causam, & illi conformatur, ergo mensuratur per causam. Confir.

Tertio, Agens vere producit actionem, siue immanentem, siue transeuntem, & habet relationem ad suam actionem, si quidem est causa illius, & hæc relatio non est fundata in actione quia relatio terminatur ad actionẽ, terminus autem non est fundamentum relationis, ergo est dandum aliud fundamentum. Et idem argumentum fieri potest de omnibus rebus, quæ ab alio per resultantiam procedunt, quia resultantia non est actio, cuiusmodi sunt omnes passiones, quæ realiter distinguũtur à subiecto, motus grauium, etc. Et confirmatur hoc argumentum, quia relatio calefacti ad calefactibile in nullo horũ fundatur, ergo est aliud fundamentum ponendum. Antecedens probatur, quia non fundatur in actione, sed in potentia, potentia autem distinctum fundamentum est ab actione. 3.Argu. Confir.

Quarto, Relatio Dei ad creaturas, & scibilis ad scientiam, fundatur in relatione opposita, vt patet ex D. Tho. 1.p.q.13.ar.7: & 3.p.q 35. articu.5. & tamen relatio sub nullo prædictorum fundamentorum continetur, ergo. Et confirmatur hoc argumentum, nam etiam relationes consequuntur alia rerum genera, ergo etiam dicendum est illa esse etiam fundamentum relationis, non ergo ponenda sunt solum tria genera fundamentorum. 4.Argu. Confir.

Quinto: vel Arist. loquitur hic de fundamentis, quæ manent cum relatione, vel de fundamentis, quæ trãseunt, neutrum horum, ergo male assignauit fundamenta. Non de fundamentis, quæ transeunt, quia vnitas in quantitate manet cum relatione æqualitatis. Non de his, quæ manent, quia generatio, 5.Argu.

ratio, in qua fundatur filiatio, transiuit, nec manet cum relatione, ergo. Alia argumenta, quæ contra hanc sufficientiam adduci poterant, inferius in peculiaribus adducemus quæstionibus, dum de speciebus fundamenti instituemus sermonem.

Deciditur quæstio.

1. Concl. PRima conclusio. Hæc fundamenta relationum sufficientissime sunt ab Arist. assignata, & adæquata est eorum diuisio & enumeratio. Hanc sufficientiam colligit D.Thom. 5. metaphysicæ capite de ad aliquid in hunc modum: Nam relatio, quæ est in rebus consistit in ordine quodam vnius rei ad aliam, vnde oportet tot modis relationes esse, quot modis contingit vnam rem ad aliam ordinari, sed non contingit vnam rem ad aliam ordinari, nisi tripliciter, ergo non erunt nisi tria genera relationum, & tria genera fundamentorum. Probatur illa minor; Quia vna res ordinatur ad aliam, vel secundum esse (& loquitur D.Thom. de ordine fundamentali, ex quo consurgit formalis ordo, qui est relatio) prout esse vnius dependet ab alia, & sic est tertius modus relationum mensuræ & mensurati. Nam esse mensurati dependet a mensura, vel secundum virtutem actiuam, & passiuam, secundum quod vna res ab alia recipit, vel ateri confert aliquid: & sic est secundus modus, vel secundum, quod quantitas vnius rei potest mensurari per aliam, & sic est primus modus. Et si dicas, quare ergo non fundat qualitas aliquam relationem, respondet D.Thom. ibi, quod qualitas rei in quantum huiusmodi non respicit nisi subiectum. Vnde secundum ipsam vna res non ordinatur ad aliam nisi secundum quod qualitas accipitur secundum rationem potentiæ actiuæ, vel passiuæ, prout est principium actionis, vel passionis, vel secundum rationem quantitatis, vel alicuius ad quantitatem pertinentis, secundum quod, scilicet induit rationem vnius vel plurium; Sicut dicitur aliquid simile alteri, quia habet vnam qualitatem. Sed vnus Suarez impugnat hanc rationem D. Thom.

Quare nõ dentur plusquam tria fundamenta relationem.

difficultas Solutio ex D. Thom.

disputat. 47. sectione 9. Primo. Nam habitudo ad aliud secundum dependentiam in esse, pertinet magis ad secundum genus, cum effectus dependeat in esse a sua causa. Si vero sumatur secundum peculiarem modum dependendi, sic tot essent distinguendi modi relationum, quot sunt modi dependentiarum, nam cur ille modus dependentiæ constituit peculiare genus relationus. & non alius. Secundo, quia quantitas, vt habet rationem mensuræ non fundat primum modum; ergo. Probatur antecedens, quia Arist. non dicit, fundamentum esse rationem mensuræ, sed dicit esse vnitatem vel numerum, nam quando duæ quantitates dicuntur æquales, vna non est mensura alterius, nec in eis hoc attenditur, sed ratio vnitatis. Et idem est de similitudine & identitate. Tertio: quia ratio mensuræ non est apta ad fundandam relationem prædicamentalem, quia solum est extrinseca denominatio rationis, ergo. Sed iste religiosus pater D. Thom. non intelligit Vnde ad primum eius argumentum respondetur, quod esse cuiuscunque rei mensuratæ pendet a mensurante, veluti in genere causæ formalis, & exemplaris. Nam esse scientiæ consistit in esse veram, quæ quidem veritas dependet ex obiecto, nam tunc scientia vera est, quũ adæquatur suo obiecto, & hæc adæquatio est in sua essentia seu sua essentia adæquata. Nec potest esse scientia nisi adæquata suo obiecto, quia esse scientiæ est sua veritas habitualis, si sit sermo de scientia habituali, actualis, si sit sermo de scientia actuali. Et ista dependet ex obiecto mẽsurate, sicut ueritas, & essentia imaginis consurgit ex adæquatione ad suum prototypum. Et esse creaturæ & essentiæ ex adæquatione ad suum exemplar quod est Deus. At vero in suo esse in genere causæ efficientis, effectus dependet a sua causa. Et hoc non tollit quin causa secundum aliam rationem mensuret effectum, vt patet in Deo, qui est causa efficiens nostra & exemplaris. Et ita in vtroque genere dependemus à Deo. Et non inconuenit, quod specifice distin

Suarez impugn. D. Thom. triplici argumento

Ad 1. arg. Suarez

distinguantur modi dependentiæ in particularibus mensuratis, quinimo est necessariū, quia alia relatione specie distincta refertur imago in ratione mensuræ ad suum prototypum & alia relatione refertur sciētia. Ad secū dum respondetur, quod D.Tho. explicuit Arist. quia intellexit illū. Et Arist. dicere posset D. Tho. quod Christus veritas infalibilis illi dixit, bene scripsisti de me Thoma. Etsi attente legisset Arist. egisset gratias D.Tho. Nā Aristoteles ita dicit Ad aliquid dicuntur, vt duplum ad dimidiū, triplū ad tertiā partē, & totaliter multiplicatū ad multiplicati partē, & continens ad contentū. Et hoc magis explicat in sequentibus Arist. Vnde quantitas non quomodo cūque est fundamentum relationis, sed quatenus ipsa aliquomodo est mēsura alterius quātitatis, & id, per quod cognoscitur altera quantitas. Nam quaternarius refertur ad binariū relatione dupli. Et quomodo ego cognosco hoc esse duplum, nisi quia per numerū binariū bis sumptum reddo quaternariū? Et in re quātitas binarij habet hoc quod est mēsurare quaternariū, & sic in alijs numeris. Et cū duę quātitates æquales sumūtur, etiā aliquomodo habent rationē mensuræ ad inuicē loquendo de mēsura quantitatiua, quia ex eo cognosco hāc esse æqualē alteri, quia illā non excedit: Et in re ex eo fundatur relatio æqualitatis in illis, quia non se excedunt. Et facit D.Tho. demōstrationē huius in textu sequēti, quæ quia tāgunt Arithmeticā scientiā, quā optime calluit omniscius D.Tho. nolo hic adducere, sed te ad sanctissimū remitto doctorē. Ad tertiū respondetur, quod quantitas cui conuenit ratio mensuræ apta est ad mēsurandū, & si illi nō possit cōpetere ratio mēsuræ non posset fundare relationes primi generis. Vide quæ supra diximus in prædicamento quātitatis de mēsura. Præterea probatur cōclusio nostra inductiue in omnibus relationibus, quæ in aliquo horū fundamētorū ex necessitate fundant. Hoc idē affirmat D. Tho. 1. p. q. 13. articulo 7.

explicatio Arist.

Ad 3. arg.

2. Concl.

Secūda cōclusio, Aliquando a metaphysicis fundādi ratio fundamētū dicitur, sed tn̄ cōpletū fundamētū, ex illis duobus resultat ex fundamēto & ratione fundādi. Verbi gratia, fundamentū paternitatis in nobis est potētia generatiua, & ratio fundādi est actio, quia ad hoc qđ resultet relatio illa duo requiruntur, scilicet, & potentia generatiua, & actio generationis. Nā, vt asserit D.Tho. 2. 2. q. 4. art. 7. ad quartū, de ratione fundamēti est, qđ sit primū, & qđ sit alijs partibus ædificij connexū. Nō enim esset fundamētū in actu secundo, nisi ei aliæ partes ædificij cohærerent. Et ita potentia generatiua non esset fundamētū in actu secūdo respectu paternitatis, nisi esse prior illa, & sustentaret illā & illi cōnecteretur. Et quia ad hoc, qđ cōnectatur illi requiritur actio, hinc fit qđ potentiæ generatiuæ, vt stat sub actione cōuenit ratio fundamenti actualiter & ita totū hoc censetur vnū fundamētū. Nec requiritur, qđ illud cōplementū sit semper cū relatione, sed sufficit, qđ cōnexuerit illā potentię generatiuæ in qua subiectatur. Etsi dicas, in quo distinguūtur fundamētū & ratio fundādi, respōdetur, quod fundamētū de se est illud, quod sustentat relationem, ratio vero fundandi non sustentat relationem, sed applicat fundamentum ad sustentandam relationem. Et quando metaphysici dicunt, rationem fundandi esse fundamentum, volunt dicere, idest, est id, quo fundamentum applicatur, vt axerceat rationem sustentandi relationem. Et hoc patet in exemplo adducto de potentia generatiua, & de generatione. Hoc autem explicare in alijs fundamentis est magis difficile. Vt, verbi gratia, explicare, quæ sit ratio fundandi in quantitate, & quod sit fundamentum; & similiter in mensura & mensurabili.

Quid inter sit inter fundamentū & rationem fundandi.

Quando intelligēdum dictū metaphysicorum.

3. Concl.

Sed nihilominus sit tertia conclusio etiam in istis duobus generibus est assignabile fundamentum, & ratio fundandi. V.g. in quantitate in duplo, & subduplo binarius refertur ad quaternariū, quod est duplum, & talis quātitas est relatiuum, & fundamentū huius est vnitas vel diuersitas, & ratio funda-

fundandi est ratio mensuræ. Totum ergo suum esse dupli, est ad subduplum, quatenus est est diuersa ratio numeri in vno atque in alio. Et ratio, sub qua hæc relatio fundatur est ratio mensuræ, quia taliter mensuratur quaternarius à binario, & duæ quantitates sunt æquales, & fundamentum est vnitas, & ratio fundandi est mensurabilitas. Itaque vnitas sub ratione mensurabilitatis quantitatiue est completum fundamentum, & postea consurgit relatio dupli & subdupli æqualis. Vide angelicum Doctorem tex.20.5. Metaphysicæ, vbi hæc demonstrat: Etidem explicat D. Thomas, de relatione similitudinis identitatis ibidem. Idem est dicendum de relationibus tertij generis; scilicet, mensuræ & mensurabilis. Nam scientia est relatiuum, & ratio fundandi & fundamentum, est adæquabilitas sub ratione dependentiæ, seu dependentia sub ratione adæquabilitatis. Nam vt D. Thomas dicit in eodem textu, ab eo quælibet res mensuratur, a quo ipsa dependet. Vbi videbis rem in esse dependere a sua mensura. Hæc omnia fundamenta applicanda sunt proportionabiliter relationibus rationis. Nam relatio speciei & omnes, quæ sunt secundæ intentionis fundantur in esse cognito, quod significatur per modum passionis, & esse cognitum, quod est relatio rationis fundatur in cognitione. Relatio rationis, quæ potest fundari, in duobus entibus rationis similibus in specie, quæ erit relatio similitudinis, fundatur in vnitate: Et relatio diuersitatis fundabitur in pluralitate vnitatum formalium Et relatio, quam dicit ens rationis ad id, quod mensuratur, scilicet ad suum conceptum erit relatio mensurati, & sic proportionabiliter in alijs. Modo ad argumenta in principio respondendum,

In quolibet generis relationũ est assignare fundamẽtũ & rationẽ fundandi distinctam.

Quomodo in relationibus rationis reperiantur fundamẽtũ et ratio fundandi.

Disoluuntur argumenta.

Ad 1.

AD primum respondetur ex D. Thoma supradicto loco in 5. Metaphysicæ, quod fundatur supra dicta relatio non per comparationem numeri ad vnum, vel ad numerum, sed secundum vnitatem, nam eadem sunt, quorum substantia est vna, similia, quorum qualitas est vna, æqualia, quorum quantitas est vna. Cum autem vnum sit principium numeri, & mensura, patet etiam, quod hæc dicuntur ad aliquid secundum numerum, idest, secundum aliquid ad genus numeri pertinens, non tamen eodem modo sicut duplum ad subduplum & cætera. Nam primæ resolutiones erant secundum numerum ad numerum, quia duplum continet bis subduplum, vel secundum numerum ad vnum, vt duplum ad vnitatem. Hæc autem secundum numerum absolute, idest, secundum aliquid ad numerum pertinens, quod est vnitas. Et per hæc patet ad confirmationem. Nota tamen ex D. Thoma 1.p.q 42. articulo 1. ad 2. quod vbi attenditur æqualitas secundum quantitatem virtualem æqualitas includit in se similitudinem, & aliquid plus, quia excludit excessum. Quæcunque enim communicant in vna forma possunt dici similia, etiam si inæqualiter illam formam participant: sicut si dicatur aer esse similis igni in calore, sed non possunt dici æqualia, si vnum altero perfectius formam illam participet. Et ita in diuinis, quia non solum est vna natura Patris & Filij, sed etiam æque perfecte est in vtroque, ideo non solum dicimus Filium esse similem Patri, sed etiam æqualem.

Ad con.

Ad 2.

Ad secundum respondet D. Thomas 1. sent. d. 30. q 1 articulo 3. ad 3. in hæc verba: Dicendum, quod relatiuorum inuenitur triplex diuersitas. Quædam sunt quorum vtrumque importat relationem non in re existentem, sed in ratione tantum, sicut quando ens refertur ad non ens, vel relatio ad relationem, vel aliquid huiusmodi. Quædam vero, quorum vtrunque relationem realem importat, sicut Pater & filius. Quędam vero quorum alterum importat relationem realem, & alterum rationis tantum, sicut scien-

Triplex genus relationis cum explicationibus singulorum ex D.Tho.

scientia & scibile. Et huiusmodi diuersitatis ratio est, quia illud, super quod fundatur relatio, quandoque inuenitur in altero tantum, & quandoque in vtroque. Vt patet, quia relatio scientiæ ad scibile fundatur supra apprehensionem secundum esse spiritua le, quod est tantum in sciente, & non in scibili: quia ibi est tantum forma secundum esse naturale, & ideo relatio realis est tantum in scientia, & non in scibili. E contra est de amante & amato, quia relatio amoris fundatur super appetitum boni, bonum autem non est aliquid existens tantum in anima, sed etiam in rebus. Vnde dicit Philosophus 6. Metaphysicæ, quod bonum & malum sunt in rebus, verum & falsum in anima. Et ideo dicit Auicenna, quod in amante & amato in vtroque relatiuorum est inuenire dispositionem, per quam referatur ad alterum, non in sciente & scibili, & ideo vtrobique est relatio realis, sicut etiam & æqualitas quæ immediate fundatur supra quantitatem, in vtroque est. Quia ergo inter amans, & amatum est vera causalitas ex vtroque extremo est relatio realis, quando bonum existit a parte rei, Et illa relatiua reducuntur ad relatiua secundi modi, quia fundantur super actionem proprie, vel large sumptam, quia illa motio habet rationem actionis & esse motam rationem passionis. Et bene considera hanc profundissimam sanctissimi præceptoris authoritatem: Dicit Suarez disputatione 46 sectione 3. quod etiam amor mensuratur ex obiecto, & ita quod est relatio tertij generis, hic tamen loquimur de mensuratione metaphisica, & non moralt, & quo ad mensuram veritatis. Et ratio est, quoniam ex doctrina Aristotelis lib. 5. metaphysicæ capite de ad aliquid, hæc est inseparabilis proprietas relatiuorum tertij generis, quod vnum semper refertur ad aliud relatione rationis. Et non dicitur ad aliud, nisi quia aliud dicitur ad ipsum, vt patet in scientia & scibili, sensu & sensibili, sed amor refertur realiter ad amatum, & amatum ad amorem, vt talia sunt (& loquimur de amato creato) ergo vt sic, non sunt relatiua illius tertij generis.

Quæ relatio sit inter amantem & amatum & cuius ordinis vel modi.

Requirit Suarez

Probatur minor, quia amor, vt sic, est causatus ab appetibili, & includit in sua propria ratione, quod propter aliud fiat, & appetibile est cuius gratia aliquid fit Cum ergo dicimus, esse relationem tertij generis relationem mensuræ & mensurati, loquimur de mensuratione veritatis rei.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod agẽs potest considerari in ordine ad effectum, quem producit. Vt, verbi gratia, pater in ordine ad filium, & tunc refertur ad effectum relatione paternitatis fundata in actione, tanquam in ratione fundandi. Et idem est si consideretur ignis in ordine ad alium ignem generandum; nam refertur relatione reali fundata in vera actione. Potest rursus agens considerari in ordine ad suam actionem, & quia illam actionem non producit per veram actionem alias esset processus in infinitum, ad illam actionem dicunt aliqui refertur per idistinctam relationem fundatam in simplici emanatione, quæ se habet ad modum actionis, Et it a reducitur ista relatio ad secundum genus relationum.

1. Solutio naoenda.

2. Solutio Alij dicunt, quod agens eadem relatione refertur ad actionem & ad terminum, ad actionem vt ad rationem fundandi, ad terminum, vt ad quod ordinatur ratio fuudandi, Et hoc intelligitur, quando simul terminus & ratio fundandi existunt Sed prima solutio est melior, nam pater refertur ad filium relatione paternitatis: ad generationem vero non refertur relatione paternitatis. Maxime, quia antequam existat filius in humanis est actio generationis antecedens, secundum quod tendit ad introductionem similis formæ, vt decisio seminis & cætera Et tunc ad illam non refertur relatione filij, quia non existit filius, nec vllo modo illa actio potest habere rationem filij.

Ad con. Ad confirmationem respondetur, quod illa relatio fundatur in potentia calefaciendi, & in potentia, vt calefiat

fiat & ratio fundandi est possibilis actio. Ita asserit Aristoteles in hæc verba supradicto capite de ad aliquid, in 5. & D. Thom. ibidem, vbi inquit calefactiuum ad calefactibile quia potest iterum calefaciens ad calefactum, & secans ad sectum tanquam agentia. Vbi D. Thomas ita dicit, sciendum etiam est, quod eorum relatiuorum, quæ dicuntur secundũ potentiam actiuam & passiuam attenditur diuersitas secundum diuersa tempora. Quædam enim horum dicuntur relatiue secundum tempus præteritum; sicut quod fecit, ad illud, quod factum est, vt pater ad filium, quia illud genuerit, illud genitus est, quæ differunt sicut fecisse, & passum esse. Quædam vero secundum tempus futurum, sicut facturus refertur ad faciendum. Et ad hoc genus relationum reducuntur illæ relationes, quæ dicuntur secundum priuationem potentiæ, vt impossibile & inuisibile, dicitur enim aliquid impossbbile huic, & similiter inuisibile. Et si inquiras, an hæc relatio, quæ est ad futurum, vt calefactiuum ad calefaciẽdum sit realis.

Doctrina D.Tho. exquisita.

Dubium Solutio.

Respondetur, quod si extrema existant est relatio realis, quia vtrunque ad inuicem realiter ordinatur ratione potentiæ actiuæ & passiuæ, quod est fundamentum ordinis prædicamentalis. Et huic fauet Aristoteles, qui in prædicamento relationis commemorat supra dicta relatiua, & dicit esse relatiua secundi generis. Et si dicas, non est actio actu, ergo noc relatio actu, quia actio est ratio fundandi, respondetur quod actio actu est ratio fundandi in relatiuis, quæ sunt agentis ad passum, & agentis ad effectum. Cæterum in relationibus, quæ sunt actiui ad passiuum, non est ratio fundandi actualis actio, sed actio & passio quatenus sunt in virtute potentiæ. In quo etiam fallitur Suarez vbi supra, & male explicat Aristotelem, siquidem dicit, non omnia exempla Aristotelis in hoc prædicamento esse fundamenta relationum prædicamentalium, nam alias perperam docuisset naturam relationis prædicamentalis, si exempla adducta ad fundandam relationem prædicamentalem non fundarent illam.

Dubium

Solutio

Error Suarez

Ad 1. arg. 1. Solutio

Ad quartum respondetur, quod relatio dominij non fundatur in relatione opposita, nec similiter relatio scibilis, sed requiritur, vt quid necessarium vt relatio creaturæ terminetur ad Deum ad hoc quod ego possim apprehendere relationem dominij, & tribuere illam Deo.

2. Solutio

Secundo respondetur, quod, quia relatio dominij est aliquid rationis, & similiter relatio scibilis, non inconuenit, quod præsupponat vt fundamentum relationem creaturæ. Aristoteles autem loquitur de fundamentis relationum fundamentalium. Et hac ratione dixit D. Thomas, quod Deus dicitur realiter dominus, & Christus realiter filius Virginis, ex eo, quod creatura realiter refertur ad Deum, vt ad terminum materialem, & beata Virgo realiter refertur ad Christum. Et sicut dicitur aliquid genus ratione fundamenti proximi, etiam si non habeat formaliter relationem generis, sic in propositis casibus. Sed de hoc post modum.

Ad con.

Ad co firmationem respondetur, quod nullum alliud genus consequuntur, nisi quatenus induunt aliquid supradictorum fundamentorum.

Ad 5. arg.

Ad quintum respondetur, quod rationes fundandi aliquando manent, aliquando non, fundamenta vero semper manent, quandiu manet relatio. Et ita si Aristoteles intelligatur de ratione fundandi, non semper manet ratio fundandi, si autem loquatur de fundamento hoc semper manet.

QVAESTIO XXXXIV.

Vtrum aliqua relatio immediate fundetur in substantia.

MOdo agendum est de fundamentis relationis in particulari. Et quia primum fundamentum est numerus, vel vnitas, seu quantitas, quomodo in ista fundentur

tur relationes, est disputandum. Et quia substantia est prior, ideo de illa quæritur, vtrum possit induere immediate aliquod horum fundamentorum, & fundare immediate relationem.

1. Argu. Et videtur quod non; Nam si relatio fundatur immediate in substantia, sequitur, quod relatio sit perfectius accidens omnibus accidentibus; consequens est falsum, quia est minimæ entitatis, vt asserit D. Thomas 3. physicorum; ergo illud, ex quo sequitur. Probatur maior; quia suum esse immediatius & proximius participat a substantia, ergo perfectiori modo participabit. Consequentia probatur exemplo; nam si ignis calefaciat aquam, & aqua calefaciat manum, perfectiori modo participabit calorem aqua, quam manus. Et ita D. Thomas 3. p. ex accessu maiori ad fontem gratiæ, qui est Deus colligit maiorem perfectionem gratiæ in Christi humanitate, & post modum in sacratissima Virgine, quæ fontem gratiæ in se habuit nouem mensibus.

2. Argu. Secundo, Probabilis opinio est, quod relatio non distinguitur a fundamento realiter; si ergo accidens immediate fundatur in substantia, ergo substantia erit res eadem, quæ est accidens & erit accidens, realiter, hoc autem absurdum videtur, quia id, quod habet esse in alio & ab alio dependet non potest esse id quod habet esse per se & independens ab alio.

3. Argu. Tertio sequitur, quod vnionis relatio materiæ ad formam immediate fundetur in ipsa materia prima, hoc autem est falsum, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia materia prima est vnita formæ, ergo habet relationem vnionis, & si potest fundari in substantia immediate, hæc relatio erit immediate in materia prima. hoc autem est falsum, ergo. Probatur minor, quia materia prima non potest habere esse accidentale, nisi prius habeat esse substantiale, & etiam qui a adueniret forma non enti in potentia, sed actu, quia iam habet illam relationem, quæ est actus.

4. Argu. Quarto: Substantia non est nec numerus, nec vnitas, nec actio, nec mensura, ergo nullo modo potest in illa fundari immediate aliqua relatio. Probatur consequentia: quia supra dicta sunt immediata fundamenta relationu.

Et confir. hoc argum. super substantiam per modum substantiæ non fundatur relatio, nec super qualitatem per modum qualitatis; ergo nec super illam etiam consideratam per modum quantitatis. Probatur consequentia, quia hæc consideratio nullum fundamentum ponit in substantia, aut qualitate, quod non haberet in se. Sed primum antecedens probatur, quia substantia secundum se, aut qualitas non ordinantur ad aliud: ergo non possunt fundare relationem. Probatur consequentia, quia illud quod habet rationem fundamenti, debet ordinari ad aliud.

Deciditur quæstio.

Prima conclusio: Relatio potest immediate fundari in substantia secundum quod substantia induit aliquam rationem, vel quantitatis, vel actionis vel mensuræ. Hæc conclusio videtur mihi asserta ab Aristotele vbi supra, & D. Thoma in 5 metaphysicæ, in illis verbis, eadem enim sunt ea, quorum est substantia vna Et quamuis substantia hic accipiatur pro essẽtia nihil retulerit, nam duo homines habẽt relationẽ identitatis, quia illorũ essentia est eadẽ, vterque enim est animal rationale, & eadẽ diffinitio est vtriusq; & D. Thomas hoc ipsum accipit ibi ex Aristotele. Præterea D. Tho 1. p. q. 42. ar. 1. constituit æqualitatẽ & similitudinẽ in diuinis personis, & illa relatio est aliquid rationis, qa essentia diuina nõ est distincta in personis, sed eadem: & tamen in diuinis personis non est vnitas accidentalis & prædicamẽtalis, sed substantialis, ergo etiã erit relatio identitatis in substãtiis duab. immediate, etiã si ibi nõ sit vera quantitas. Vnde notandũ, est quod quando dicitur quod relatio primi modi fundatur in quantitate, non accipitur quantitas proprie pro quantitate prædicamẽtali, a lias

1. Concl.

Quomodo relatio immediate fundẽtũ substantia.

Notandũ.

diuinæ personæ non essent æquales: quia ea sunt æqualia, quæ sunt vnum in quantitate, & quantitas prædicamentalis non est indiuisibilis, nec duæ albedines essent similes, quia similia sunt, quæ sunt vnum in forma, & ibi non est proprie vnitas, sed accipitur vnitas transcendentaliter pro ente indiuiso, & hoc vocatur quantitas, quia habet se ad modum quantitatis. Ita asserit D. Thomas vbi supra & Flandria 5. Metaphysicæ q. 16. articulo 3. in fine. Probatur præterea conclusio. Inter duas albedines est relatio similitudinis specifice, quia sunt duo existentia realiter distincta habentia eandem vnitatem formalem fundamentaliter, id est, sunt duæ albedines, quæ principijs formalibus non distinguuntur, quia illa principia formalia sunt indiuisa non quia sit indiuisio formaliter seclusa operatione intellectus, sed fundamentaliter proxime, quia etiam duæ substantiæ habebunt relationem similitudinis specificæ eadem ratione, quia habent easdem conditiones. Præterea duæ substantiæ realiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, etiam considerando substantias, in proprijs entitatibus indiuidualibus, sed distinctio formaliter est relatio, ergo hæc relatio fundatur in substãtia immediate, quia substãtia sũt, q̃ immediate sunt distinctæ, & diuisæ. Præterea, duæ quantitates possunt fundare relationẽ æqualitatis, seu inæqualitatis, ergo duæ substantiæ relationẽ idẽtitatis vel diuersitatis. Probatur consequẽtia, quia est eadem rõ, & magis distinguuntur substantiæ duæ, quã duæ quãtitates, et ita poterũt fundare relationem distinctionis. Præterea, relatio creaturæ, quæ est substantiæ est relatio realis, sed hæc fundatur in substantia immediate, ergo. Maior patet, quia creatura realiter dependet & refertur ad Deum. Minor probatur, quia substantia ipsa creatur & producitur a Deo, & posset illam deus producere sine aliquo accidenti, & tunc referretur relatione reali, & fundaretur illa relatio immediate in substãtia, ergo.

1. Ratio pro conclusione.

2. Ratio

3. Ratio

Secunda conclusio: Hæc relatio est relatio prædicamentalis, & directe in prædicamento ad aliquid. Probatur, quia hæc relatio formaliter est accidens, & totum suum esse habet ad aliud, Ergo est in prædicamento relationis, nihil enim amplius requiritur, vt sit in prædicamento. Præterea hæc relatio est ens finitum & perse, & completum, ergo in aliquo genere. Præterea etiam hoc probatur: quia relationes reliquæ, quæ fundantur in albedine, vt relatio similitudinis, sunt in prædicamento relationis, ergo & ista relatio. Probatur consequentia, quia cum fundamentum non sit de essentia relationis nec pars eius nõ tollit essẽtiã relationis prædicamentalis, Et ita etiam si fundetur in substantia erit vera relatio prædicamentalis. Et hæc relatio necessario est accidens, quia vt asserit D. Thomas de potentia quæst. 8. articulo 2. ad 1. nulla substantia creata potest esse relatio, quia cum substantia sit limitata ad certum genus, non poterit esse, vt sic in aliquo genere, & si esset formaliter relatio esset in alio genere, quia esset in genere relationis. Quapropter omnis relatio creata ex necessitate esse debet accidens. Relatio vero diuina, quia non est limitata ad certum genus bene potest esse, & est substantia. Ex hoc sic argumentor: Hæc relatio identitatis, seu similitudinis, seu distinctionis ex necessitate est relatio accidentalis, ergo est in prædicamento relationis; quia ex nullo capite impediretur, ne esset in prædicamento relationis, nisi, quia esset substantia, quod est impossibile, vt demonstrat D. Thomas. Et si dicas, quod poterit esse substantia, vt distinguitur contra accidens, vnde non sequitur, quod sit in genere substantiæ, contra, nam relatio, quæ est in mea substantia qua distinguor a Petro, si est substantia mea formaliter erit substantia completa, & sic erit in prædicamento substantiæ, & sequetur quod non possit esse in prædicamento relationis, vt sic. Dices, quod est substantia imperfecta, ergo iam non erit mea substantia, sed modus eius. Et nec hoc esse potest, quia relatio non potest

2. Concl.

1. Ratio 2. concl.

2. Ratio

3. Ratio

Solutio

Impugn.

Alia Solutio

Impugn.

test esse modus substantiæ creatæ, solum enim hoc conuenit relationibus diuinis, quæ sunt modi de essentia essentiæ diuinæ, & sunt substantiæ.

3. Concl. contra plerosq; metaphysicos.

Tertia conclusio, relatio similitudinis, æqualitatis, & identitatis sunt relationes reales aliquando, & non semper sunt relationes rationis. Hæc conclusio ponitur contra multos metaphysicos & logicos, qui oppositum censuerunt. Sed est expressa sententia Aristotelis vbi supra, & illam habet Angelicus doctor 1. p. quæst. 28. articulo 1. ad 2. vbi ita dicit.

Locus D. Thomę notandus pro conclusione.

Ad secunda dicendam quod relatio, quæ importatur per hoc nomen, idem, est relatio rationis tantum, si accipiatur simpliciter, idem, quia huiusmodi relatio non potest consistere, nisi in quodam ordine, quem ratio adinuenit alicuius ad se ipsum, secundum aliquas eius duas considerationes. Secus autem est, cum dicuntur aliqua eadem esse, non in numero sed in natura generis, siue speciei. Vult dicere, quod relatio identitatis Petri ad seipsum, est relatio rationis, relatio vero identitatis, specifice siue generice, qua Petrus & Paulus, sunt vnum in specie, vel in natura generica, est relatio realis. Et non accipit vnitatem genericam formaliter, sicut est aliquid rationis & secunda intentio: sed accipit vnitatem specificam & genericam fundamentaliter, hoc est, pro vnitate formali, qua duæ res sunt indiuisæ per principia formalia specifica, vel generica, vt Petrus refertur ad Paulum relatione reali identitatis specificæ, quia Petrus & Paulus in ratione hominis non possunt diuidi formaliter. Nam quanuis eorum humanitates sint diuisæ materialiter, sed non formaliter, quia gaudent mutua negatione diuersitatis per principia formalia, de quo iam diximus in 2. libro. Idem tenet Caietanus ibidem. Sed vt supra dictæ relationes sint reales requiruntur istæ conditiones, quod extrema existant, & sint distincta realiter, & præterea, quod ratio, secundum quam attenditur identitas, similitudo & æqualitas sit distincta in ipsis fundamentis.

Conditiones requisitę ad relatione realem.

Primæ conditiones iam constat ex superius dictis, sed vltima conditio satis patet, nam relatio identitatis & similitudinis in Deo hac ratione non est realis, quia essentia diuina vna numero est in tribus suppositis De quo vide D. Thomam 1 p. quæst. 42. articulo. 1. Et hac ratione Petrus ad se ipsum refertur relatione identitatis, quæ relatio est ens rationis, quia Petrus non distinguitur a se ipso realiter. Hoc supposito probatur conclusio, nam relatio identitatis, quæ est inter duas albedines, & relatio similitudinis, habet omnes conditiones necessario requisitas, vt sit relatio realis, ergo hoc concedendum est illi. Antecedens patet, nam extrema sunt realia & existentia, & realiter distincta, & fundamentum est distinctum in ipsis extremis. Et fundamentum est eiusdem rationis in vtroque extremo: ergo.

Obseruatio Authoris.

Vbi nota, quod identitas & similitudo & æqualitas potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter, & tunc est relatio, qua vnum ad aliud simile, vel æquale refertur, & qua constituitur formaliter in esse similis.

Alio modo accipitur fundamentaliter, & nihil aliud est, quam ipsæ duæ albedines, verbi gratia, cum fundamentis, vt possint fundare relationem talem similitudinis. Cum ergo dicimus similitudinem identitatem & cætera, esse relationes reales, non loquimur de similitudine fundamentaliter, sed formaliter.

Dicitur in conclusione, quod aliquando sunt relationes reales, & non semper, quia relatio Petri ad se ipsum, seu hominis ad se ipsum non est realis, & etiam indiuinis relatio similitudinis & æqualitatis non est realis.

4. Concl. Quid requiratur vt duę quãtitates sint ęquales vel inęquales.

Quarta conclusio, Vt duæ quantitates dicantur æquales, debent esse eiusdem speciei in ratione mensuræ, vt duæ lineę bipedales sunt æquales, quia in ratione mensuræ sunt æquales. Si autem altera illarum esse pedalis non essent æquales, licet essent eiusdem essentiæ in ratione lineæ, quia linea, vt

sic, non est mensura. Vnde si deretur linea infinita, vere esset linea, vt sic, & vt sic non esset mensura, sed solum est mensura, vt bicubita & tricubita, & sic in reliquis. Vnde ad æqualitatem necessario requiritur, quod sint vnum in ratione mensuræ, idest, quod sint vnum in ea ratione, in qua possunt mẽsurare Et nota hic, quod vnitas numerica non est fundamentum æqualitatis quia duæ quantitates non habent vnam vnitatem numericam, sed bene vnam specificam formalem, hoc est, eandem rationem non diuisam per principia formalia. Ex hac conclusione infertur, quod albedo, vt duo, & albedo vt tres non sunt æquales in gradibus, nec similes in gradibus, sed in æquales, sicut linea pedalis, & bipedalis, licet sint similes in natura specifica, quia esse similes ingradibus est habere relationem æqualitatis, sicut quaternarius æqualis est alteri quaternario, & non solum similis, & quia non habent eosdem gradus non habens relationem æqualitatis.

Obseruatio Authoris.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumenta in principio quæstionis. Ad primum respondetur, quod licet relatio immediate fundetur in substantia, non sequitur, quod sit perfectius accidens, quia fundatur in substantia quatenus habet rationem quantitatis modalis, & fundatur in substantia, vt aliquid, quod depen, det a fundamento, & termino & ita vt aliquid, quod habet debilissimum esse. Vnde non potest pertingere ad accidentia, quæ non habent hoc debilissimum esse Et licet immediate in hæreret subiecto, non sequeretur quod esset perfectius accidens, quia quantitas materialis immediate inhæret substantiæ, & non est perfectissimum omnium accidentium materialium. Nam perfectio accidentis consistit in participatione perfectiori entitatis, non in immediatiori ordine ad substantiam quantum ad inhærentiam. Sed contra (& probo, quod non possit dari relatio similitudinis immediate in substantia) quia hæc relatio, vel est spiritualis, vel materialis, neutrum horum, ergo non datur talis relatio immediate fundata in substantia. Quod non sit materialis patet, quia non inhæreret mediante quantitate, omne autem accidens materiale inhæret mediante quantitate: ergo. Maior patet, nam ex eo, quod immediate fundatur in substantia inhæret illi sine medio. Quod non sit spiritualis patet, quia est accidens rei materialis afficiens rem materialem, ergo non est spiritualis, quia similitudo, quæ est interduos leones materialis est, nullum enim accidens spirituale habent duo leones.

Quomodo relatio fundetur immediatè in substantia & tamen non sit perfectior alijs accidẽtibus.

Obiectio. difficilis.

Si dicas, quod inhæret mediante quãtitate, contra, nam si Deus auferret quantitatem eb illis leonibus, essent similes in natura specifica similitudine prædicamentali, sicut modo sunt similes, & illa similitudo non inhæret mediante quantitate, ergo nec illam, quam modo habent, quia sunt eiusdem rationis.

Et confirmatur hoc argumentum: nam est probabilis opinio, quod relatio non distinguitur a suo fundamento, ergo illa relatio identificatur cum substantia, ergo non inhæret illi mediante quantitate Et certe est difficile argumentum Thomistis & Peripateticis. Respondetur, quod ista relatio est materiale accidens, & simul est indiuisibile & inhæret substantiæ, non media quantitate, quia propter suam naturam sequitur statim posito fundamento & termino. Et bene possumus adducere exemplum; Nam forma equi indiuisibilis est & materialis, ita hoc accidens est materiale. & indiuisibile, & si fuerit similitudo duarum naturarum spiritualium vt duorum angelorum, erit spirituale accidens, quia sapiet naturam subiecti. Alij dicunt, quod hoc accidens est materiale & inhæret substantiæ mediante quantitate ex eo, quod est accidens materiale. Vnde etiam si ponatur fundamentum & ratio fundandi non ponetur ista relatio, nisi posita quantitate, & si essent duæ

Augetur difficultas.

1. Solutio

2. Solutio

duæ substantiæ materiales sine quantitate essent similes fundamentaliter non formaliter, quia deficit ratio quantitatis. Sed melior videtur solutio prima, quia accidentia respectiua secundum esse non habent necessariam dependentiam a quantitate, propterea quod totum suum esse est ad aliud, & solū dependent a fundaméto, & termino, & non sequitur, quod si inhæreat mediante quātitate, quod sit diuisibile, nam punctum inhæret substantiæ mediante linea & non est diuisibile. Qui scierit solutionem meliorem, adhibeat illam.

Ad 2. 1. Solutio notanda. Ad secundum respondetur concedendo intentum; esset enim inconueniens quod formaliter esset substantia accidens, cæterum quod realiter nullum est inconueniens.

Et dicas, quod habet in existentiam accidens, ergo distinguitur a substantia, formaliter concedo, realiter nego. Nam illa existentia substantiæ quatenus facit substantiam esse, est existentia, quatenus facit accidens inesse est in existentia, & ita est formaliter distincta Et in sacramento altaris, etiam si maneant accidentia non manet aliquid substantiæ panis, nec manet existentia substantiæ panis. Melior, & quæ

2. Solutio mihi placet, solutio est, quod realiter tanquam res a re distinguitur ista relatio a suo fundamento, & habet inexistentiam realiter distinctam ab existentia substantiæ. Modo non definio, an existentia substantiæ sit inexistentia accidentium, nam existimo partem negatiuam veriorem esse.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod fundatur illa relatio vnionis in actione, quæ est vnitio. Modo non est aliquid amplius de hoc disputandum.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod super substantiam, quatenus inducit modum quantitatis, hoc est quatenus est eadem cum alia, seu diuersa, & quatenus habet quantitatem transcendentalem optime potest fundari relatio. Itaque supra veram quantitatem, seu supra quantitatem modalem seu transcendentalem fundatur relatio primi generis. Et ad confirmationem respondetur, quod quando consideratur substantia induta hac quantitate, quatenus est vnum cum alia, vel diuersa ab alia, iam ordinatur ad aliam substantiam, & ita iam potest esse fundamentum relationis. Nam fundamentum relationis est, quo vna res realiter ordinatur ad aliam, licet non formaliter, vt patet ex D. Thoma supra dictis locis. Ad confir

QVAESTIO XLVII.

Vtrum vnitas generica fundet relationem realem: & idem dicemus de specifica & analogica vnitate.

Sensus quæstionis est, an Petrus vnica relatione similitudinis specificæ referat ad Ioannem: & eadem similitudinis relatione referat ad animal, seu ad Brunellum, quatenus est animal, & ad plantam quatenus est vnius, & ad lapidem, quatenus est corpus, & ad angelum quatenus est substantia, & ad Deum quatenus est ens, an vero non vnica & eadem, sed diuersis relationibus. Et vt plane quæstionem explicemus, nō loquimur in præsenti de relatione generis, aut speciei logicæ. Constat enim has relationes esse aliquid rationis & distingui interse specifice, vt superius dictum est. Et nihil aliud est generis relatio, quam ordo per intellectum, ad plura specie differentia, & relatio speciei quā ordo ad plura differentia numero, inquibus est tanquam prædicatum quidditatiuum. Sed inpræsenti loquimur de quodā respectu reali, qui consequitur in Petro & Paulo existētibus ex eo, quod habent duas naturas, quę nō possint diuidi per principia formalia, qđ est esse vnū formaliter negatiue, idest, esse nō diuisas p rationale & irrationale. Et ex eo, q̄ habēt illas naturas ita indiuisibiles dicimus, q̄ habēt relationē realem similitudinis specificę, nec est necesse qđ illa Explicatur status quæstionis. An relatio similitudinis specificæ inter petrū & paulū sit realis vel rationis.

la indiuisio formaliter existat seclusa operatione intellectus, sed sufficit quod existat fundamentaliter. De hoc
1. Concl. ergo est nostra quęstio. Et respondetur, quod vnitas specifica & generica modo dicto, fundat relationem realem identitatis specificæ & genericæ. Hanc conclusionem habet D. Thomas expresse 1 p. quæst. 28. articulo 1. ad 2. cuius verba superius adduximus. Et hęc conclusio ex dictis superius clara manet, habet enim omnia necessaria ad fundandam talem relationem, si extrema existant.

2. Concl. Secundo dico eadem relatione similitudinis, seu identitatis specificę, qua refertur Petrus ad Paulum, refertur ad Brunelum in ratione animalis quia sunt eiusdem generis, & ad plantam in ratione viuentis, & ad lapidem in ratione corporis, & ad angelum in ratione substantiæ. De analogia dicemus statim. Probatur quia omnes isti secundum hanc rationem sunt veluti vnus terminus totalis, & adæquatus illius similitudinis, & vnitatis specificæ, quæ omnia ista præsupponit in sub iecto & refertur ad omnia talia, quatenus sunt similia suo subiecto. Item Petrus ad omnia ista refertur relatione similitudinis, quia omnibus istis est similis, & non refertur distinctis relationibus, quia subiecta non sunt realiter distincta, scilicet, Petrus & homo & animal & cætera, ergo vna & eadem similitudine completa.

An eadem relatione similitudinis petrus dicatur similis paulo in specie Brunello in genere plantę in ratione uiuentis an gelo in ratione substantiæ. &c.

Obiectio Sed contra, nam vnitas generica distincta est ab vnitate specifica, ergo similitudo fundata supra vnitatem genericam est distincta a similitudine fundata supra vnitatem specificam. Antecedens probo, nam vnitas specifica est indiuisibilis per principia specifica, at vnitas generica non est huius modi, sed est diuisibilis per differentias specificas, vt patet in animali, quod est diuisibile per rationale, & irrationale, quod non habet homo, ergo.

1. Solutio ex Caiet. Respondetur, quod illæ vnitates quo ad positiuum, quod important, non distinguuntur, nisi ratione, licet quo ad priuationes distinguantur specie, vt asserit Caietanus cap. 4. de ente & nos supra diximus. Et ita quia sola ratione distinguuntur eadem relatione refertur vnum ad omnia sibi similia, siue in natura generica, siue in specifica. Poterat secundo dici, quod in Petro sunt duæ, seu multæ relationes, quibus refertur. Nam alia relatione refertur Petrus ad Paulum, vt sibi similem in natura specifica, & alia relatione refertur ad æquum, vt similem in natura generica. Et differunt specie istæ relationes, propter diuersitatem completam vnitatum. Nam sicut album duabus relationibus refertur ad album in ratione similis, & ad nigrum in ratione dissimilis, eodem modo Ioannes refertur vna relatione ad Paulum vt similem specifice & alia relatione refertur ad equum, vt similem generice, & alia ad equum, vt dissimilem specifice. Et hoc videtur asserere D. Thomas supra dicto loco, dum dicit, quod vnitas generica fundat relationem realem. Et si dicas, quod homo & animal in Petro non distinguuntur realiter, ergo non referuntur diuersis relationibus, negatur consequentia nam album vt relatum ad aliud album non differt specie a se ipso, vt relatum ad nigrum, & tamen refertur diuersis speciebus relationum.

Soluitur difficulta

3. Concl. Dico tertio; Vnitas analogica fundat etiam relationem, sed distinctam a supradictis relationis. Probatur conclusio, quia hoc ens quod est accidens, & hoc ens, quod est substantia, quando in rerum natura existunt, habent vnitatem similitudinis analogicæ, ergo possunt referri relatione reali similitudinis, quia fundamentum primi generis, qui petit quantitatem & vnitatem pro ratione fundandi, non dicit, quod sit vnitas vniuocorum, sed quod ea quæ referuntur ad inuicem hoc genere relationum sint vnum. Sed hanc conditionem habent supra dicto analogata, ergo. Quod vero illa relatio sit distincta a relatione distinctionis specificæ, & genericæ patet, quia vnitas analogica est secundum quid vnitas, & vnitas generica & specifica sunt simpliciter vnitates, ergo diuersam relationem fundant.

An vnitas analogica fundet relationem realem.

Obiectio

Sed

Sed contra, nam etiam si vnitas accidentis, verbi gratia, albedinis non sit simpliciter vnitas, sed secundum quid quia accidens est secundum quid ens, tamen in duabus albedinibus fundatur relatio similitudinis simpliciter, ergo idem in proposito erit dicendum.

Solutio. Respondetur, quod vnitas accidentis comparata ad vnitatem substantiæ est secundum quid vnitas. Cæterum comparatum vnum accidens ad alterum eiusdem speciei, sunt eiusdem rationis illa duo accidentia, & ita vnitas formalis illorum, in quibus fundatur relatio similitudinis, est eiusdem rationis, & ita dantur species in accidentibus & genera.

QVAESTIO XLVIII.

Vtrum vna relatio possit fundari supra aliam.

1. Argu. ET videtur, quod non; quia si vna relatio super aliam fundaretur, daretur in entibus realibus processus in infinitum, sed non est admittendum, ergo. Maior probatur, quia super has duas relationes si fundatur relatio similitudinis, ergo cum duæ illę relationes fundatæ sint similes, supra illas fundabuntur alię duæ, & super istas duas, aliæ, & sic in infinitum.

Confir. Et confirmatur, nam de facto darentur infinita indiuidua, hoc non est concedendum, ergo. Probatur antecedens, quia istæ relationes cum sint reales re sultant sine noua operatione, si duæ primæ relationes eiusdem speciei sunt in rerum natura super illas fundabuntur aliæ duæ relationes similitudinis, & hę habent esse seclusa operatione intellectus, & consequuntur istę relationes posito fundamento, ergo infinitæ relationes consequentur, sicut consequuntur duæ primæ, quia eadem est ratio.

2. Argu. Secundo, nam D. Thomas 2. contra gentes capite 13. & 1. p. q. 42. articulo 4. expresse hoc dicit, ergo ita tenendum est. Et idem de potentia q. 7. articulo 11. & in 1. d. 3. q 1. articulo 1. hæc loca adducit Suarez disp 47. sect. 11 nu. 5.

3. Argu. Tertio, Relationes diuinæ sunt distinctæ & oppositæ, & non alijs relationibus, sed seipsis, alias si illa oppositio & distinctio esset relatio realis, essent in diuinis plus quam quatuor relationes reales, quod est plus quam falsum, & etiam, quia illa relatio realis superaddita fundaret supra se aliam & ita in infinitum essent relationes reales in diuinis, quod est absurdissimum, ergo etiam alię relationes se ipsis opponuntur & distinguuntur. Consequentia probatur, quia est eadem & minor ratio.

4. Argu. Quarto D. Thomas expresse 1. p. q. 42 articulo 1. ad 4 dicit in hæc verba: Nec iterum vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam relationem Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem & filiationem, quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum. Ecce vbi hanc partem tenet Angelicus Doctor & tangit rationem primi argumenti, ergo.

Deciditur quæstio.

1. Concl. An oppositio relatiua quę est inter paternitatem & filiationem sit relatio distincta ab eis.

IN hac quęstione vt a certis incipiamus sit 1. conclusio oppositio, quæ est interduas relationes oppositas, vt inter paternitatem & filiationem, non est alia ratio distincta, nec fit per distinctam relationem, vt verbi gratia paternitas opponitur filiationi per se ipsam, & nõ p aliã relationẽ distinctã. Hęc conclusio est expressa sententia D. Thomę loco proxime adducto. Illam tenet Soncinas. 5. Metaphysicę q. 29. in solutionibus argumentorum, & Dominus Caietanus 1. p. q. 4. articulo. 1, & est communis sententia inter Thomistas, & probatur ratione D. Thomę euidentissima. Nam si relatio paternitatis opponitur filiationi per aliam relationem, sequitur processus in infinitum in actu in relationibus; hoc nullus

Ratio efficax D. Th.

lus

lus concedet, ergo nec illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia etiam illæ duæ relationes ibi fundatæ habent veram essentiam relationum & ad inuicem terminantur, ergo sunt oppositæ relatiue, ergo per aliquas alias relationes, & sic in infinitum, ergo. Hæc est demonstratio, & conuincit de omnibus relationibus, quæ terminantur ad alias, & de relationibus terminanti bus illas. Præterea, oppositio relatiua est postprædicamentum, vt patet ex Aristotele capite de oppositis, in postprædicamentis, sed postprædicamentum non est relatio, ergo. Probatur minor, quia si esset relatio, non esset post prædicamentum, quia relatio ad prædicamentum pertinet, & non ad postprædicamentum. Præterea, postprædicamentum est quidam modus entis imperfectus, qui vagatur per multa genera, cuius modi est prioritas, simultas, motus est oppositio, ergo non potest esse relatio, quia relatio quid perfectum est pertinens, ad prædicamentum relationis Præterea, contrarie opposita vt albedo & nigredo, frigiditas & caliditas se ipsis, & non alijs qualitatibus superadditis opponuntur &, idem est de contradictorie oppositis, & priuatiue oppositis, ergo idem est dicendum de relatiue oppositis.

Quid sit oppositio relatiua.

Quid sit postprædicamentũ?

2. Concl. decisiua cõtrouer. An oppositio relatiua sit relatio rõnis contra Molinam.

Secunda conclusio: Relatiua oppositio formaliter loquendo, non est relatio rationis. Hæc ponitur contra Molinam 1.p.q.42. articulo 1. disputatione 2. qui censet oppositionem relatiuam, formaliter loquendo, esse relationem rationis. Probatur hæc conclusio: quia considerando paternitatem & filiationem secundum eorum proprias rationes, quocunque alio semoto sunt incomposibiles in eodem subiecto respectu eiusdem seclusa omni operatione intellectus, & seclusa omni relatione rationis, sed hæc est oppositio relatiua, ergo seclusa operatione intellectus & relatione rationis illæ sunt oppositæ & formaliter, quia inconpatibilitas relationum respectu eiusdem est formalissima oppositio relatiua. Præterea, albedo & nigredo formalissime opponuntur seclusa omni operatione intellectus, & relatione rationis, ridiculum enim esset dicere, quod albedo & nigredo non opponuntur, nisi existente operatione intellectus, ergo etiam relationes, quia sicut oppositio contraria habet esse seclusa operatione intellectus, ita oppositio relatiua. Præterea, quod duæ relationes sint oppositę non potest esse relatio, ergo non potest esse relatio rationis. Probatur antecedens, quia relationis totum suum esse est ad aliud se habere, & totum esse oppositionis non est ad aliud se habere, quia non respicit terminum, sed est quædam incompatibilitas aliquorum in eodem subiecto. Præterea, oppositio in communi est incompatibilitas: ergo talis oppositio est talis incompatibilitas, ergo non est relatio, sed species incompatibilitatis.

3. Conclu Quãdo una relatio fundare possit aliã relationẽ realem.

Tertia conclusio: Aliquæ relationes possunt fundare alias relationes aliquando, verbi gratia, paternitas & filiatio possunt fundare relationem dissimilitudinis specificæ, & filiationes duæ relationem similitudinis specificæ. Hæc conclusio probatur: Nam si extrema existant sunt realia & realiter existentia, & realiter distincta, & fundamentum est distinctum in ipsis extremis, & est vnitas in quolibet extremo duæ diuersæ rationis, ita quod sunt duæ vnitates transcendentales, seu modales, ergo fundabunt paternitas & filiatio relationem dissimilitudinis seu diuersitatis specificæ. Præterea, duæ species cuiuscunque prædicamenti distinctæ existentes fundant relationam realem, ergo & duæ species relationis, quia quod sint species relationis hoc non tollit.

Et confirmatur hæc ratio, relationes rationis possunt fundare aliam relationem rationis, vt in relatione indiuidui abstracta fundatur relatio speciei, & similiter in relatione generis, ergo & in relationibus realibus poterit fundari alia relatio realis, quia est eadem ratio.

4. Conclu

Quarta conclusio; Hęc conclusio sic est intelligenda, quod relationes pos-

Regula generalis ad explorādū quā do una relatio fundet aliam relationē realem & quā non. possunt fundare alias relationes, quando ipsæ relationes non sunt rationes referendi ad seipsas, vt contingit in paternitate & filiatione: quando autem sunt rationes referendi etiam ad seipsas non fundant aliam relationem, sed sistitur ibi: vt duæ relationes similitudinis non fundant alias relationes simi litudinis, quæ sunt rationes referendi subiecta ad terminos sunt etiam ratio nes, quare ipsæ referant etiam ad inui cem seipsas: sicut existentia est ratio, quare subiectum existat, & ipsa sibi est ratio existendi. Secunda pars cōclusionis probatur: quia alias sequeretur processus in infinitum. Et hanc partē probant argumenta facta in principio. Primam partem sic probo; nam si essent rationes referendi etiam ad se, vt duæ relationes similitudinis, vel duæ relationes dissimilitudinis, & adhuc fundarēt alias relationes, posset idē dici de alijs, & sic esset processus in infinitum, vt si existentiā ad hoc, quod existeret aliam existentiā, requireret esset in infinitum abitio. Et ita est intelligendus D. Th. in loco adducto in quarto argumēto. Et etiam loquitur D. Thomas iuxta primam conclusionem; de oppositione quæ est inter ipsas relationes, nā seipsis opponuntur & non alijs.

Gl. ad oia loca D. Tho. in cōtrarium.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. An detur processus in infinitū in relatio nib.

AD primum argumentum in principio respondetur, quod tandem deueniendum est ad relationes, quæ se ipsis referuntur: vt si supra paternitatē & filiationem fundo relationem diuersitatis, illæ relationes fundatæ seipsis referuntur, nam sicut referunt subiecta, & seipsas referunt. Paternitas vero & filiatio non se referunt adinuicē: quia cū altera respectu alterius nullo modo habeat rationē patris (& loquor in creaturis) nullo modo adinuicē referuntur, sed referunt subiecta. At vero relatio similitudinis, quia adinuicē referunt subiecta, quatenus similia, & ipsæ sunt similes, vt quo etiam adinuicem referuntur. Ita quod vnum totale extremum est, & subiectum & relatio, & idem in relatione dissimilitudinis: quia referunt subiecta quatenus similia specifice, quod etiam ipsæ relationes habent, & ita se referunt etiam.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum aduersariorum respondetur, quod omnia loca adducta falsa sunt. Et quidem non satis fideliter citant loca, sed quando homo censet se attigisse locum manet in deserto.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod oppositio relatiua non est relatio, sed postprædicamentum: & ita nec in diuinis, nec in humanis est relatio, sed modus quidam relationis; de quo dicemus in postprædicamentis.

Ad 4. arg. Ad quartum D. Tho. iam eius mentem explicui per conclusiones. Nec est mens D. Tho. dicere, quod supra relationem nulla potest fundari relatio, quia relatio paternitatis bene potest referri ad aliam paternitatem relatione similitudinis, & hoc non habet per seipsam: ergo per aliam relationem super ipsam fundatam. Vnde male Suarez explicat D. Tho. disputatione 47. quod teneat nullam relationem super aliam posse fundari.

Suarez male exponit D. Tho.

QVAESTIO XLIX.

Vtrùm relatio aliqua possit fundari in actione.

1. argum. ET videtur, quod non, quia relatio permanet, sed actio transit: ergo non potest esse fundamentum relationis. Probatur consequentia: quia relatio habet suam realitatem à fundamento: ergo si est relatio realis & existens debet esse fundamentum existens: nam quod non est non potest realitatem tribuere.

2. argum. Secundo: Relatio paternitatis est relatio secundi generis, & non fundatur in actione, vel passione, ergo falsum asserit Aristotel dum dicit, has relationes fundari in actione & passione.

 Si di-

Solutio. Si dicas, quod fundantur in potentia generatiua, & quod generatio est rō fundādi. Impugnatio. Cōtra remota generatiua ab homine habente filium, & adhuc manet pater, ergo manet relatio paternitatis, & non fundata in actione, nec in potentia generatiua, quia non habet illam, ergo relationes secundi generis in aliquo alio fundantur, quod fuit prætermissum ab Arist. Probatur primum antecedens, quia pater est, qui habet filium, sed ille homo habet filium, ergo est pater.

3. Argu. Tertio, Relatio agentis est in agente, quia refertur per illam ad effectum realiter, sed hæc relatio non fundatur in actione, etiam si sit secundi generis, ergo falsum asserit Aristoteles, relationes secundi generis fundari in actione. Probatur minor, quia actio (& loquimur de actionibus transeuntibus) est in passo secundum probabiliorem opinionem.

Deciditur quæstio.

Conclusio cōtra Aureolū. AD hanc quæstionem respondetur, actionem & passionem esse rationes fundandi relationes, vt superius visum fuit, non vero fundamenta, quidquid dicat Aureolus. Et in hac quæstione potius est tractandum de difficultatibus, quas argumenta insinuant.

Ad 1. arg. Primum enim argumentum conuincit nostram conclusionem.

Ad 2. arg. cōtrouersia Quodnā sit fundamētum paternitatis. Secundum vero tangit illam difficultatem, quod nam sit fundamentum paternitatis. Aliqui dicunt, quod paternitas fundatur supra patris essentiam capacem ad generandum. Vnde non potest Deus tollere fundamentum sine eo quod tollat relationem. Et ad hoc asserendum conuincuntur isti argumento secundo.

1. Opinio. 2. Opinio. Alij dicunt, quod fundatur in potentia generatiua, & actio generationis est ratio fundandi, & vtraque opinio est probabilis.

Satisfit argumēto secundo iuxta primam opinionē. Itaque qui dicunt fundari supra essentiam capacem generationis debent dicere, quod potentia generatiua & actio generandi sunt vna ratio fundandi totalis & necessario requisita, vt relatio inhæreat subiecto. Et potest hoc probari ex paritate. Nam filiatio fundatur in substantia filij præsupposita, vt ratione fundandi, generatione passiua, seu genitum esse. Nam in illo nulla potentia est proxima, vt possit generari præter substantiam ipsius: sicut nec in re creabili est potentia aliqua realis, secundum quam creari possit. Alias potentia realis rei creabilis esset prior re creabili, quod est falsum: omne enim accidens substantiam præsupponit. Et hæc opinio non habet difficultatem; nam etiam requirit actionem, vt rationem fundandi, & est relatio secundi generis. Illa vero opinio, quæ dicit fundari supra potentiam generatiuam, vt supra fundamentum principale, & supra generationē vt supra rationem fundandi, probabilis est etiam. Et ad argumentum respondetur, quod sublata potentia generatiua, quæ secundum aliquos auferri potest naturaliter, quia potentia est in organo, & ablato organo aufertur potentia, siue auferatur miraculose, ille homo erit pater, quia statim in essentia resultabit alia relatio propter suam minimam entitatem, & propter positionem termini, à qua pater denominabitur: sicut si destrueretur primū mobile statim resultaret ratio temporis in secundo mobili, quia ille motus esset regularissimus motus omnium: Et illa essentia tunc haberet rationem fundamenti sublato primo fundamento. Itaque, naturaliter loquendo, potentia generatiua est fundamentum, sed hoc sublato erit essentia fundamentum, & in illo resultabit relatio, seu ex illo virtute præcedentis generationis. Satisfit ēt iuxta secūdam opin.

Obiectio pulcra. Etsi dicas, contra: nam ille iam non erit idem pater, quia ad identitatem patris requiritur quod sit eadem forma, sed non est eadem forma: ergo non erit idem pater. 1. Solutio. Quid requiratur ad identitatē numericā relatiuā? Respondetur, quod relatio dicit ordinem ad subiectum quod constituit in tali esse relatiuo & ad terminum. Vt ergo non maneret idem relatiuum, non solum deberet mutari relatio subiectum proximum, sed & terminus, vnde cum non

mutetur

mutetur manet idem relatiuum & idem pater numero. Sed contra, ergo non manet tam idem numero, sicut antea, quia manet eadem relatio. Respondetur, quod manet eadem relatio formaliter, licet non maneat eadem materialiter. Sicut solemus dicere de loco, quod est idem locus numero, etiam si mutentur superficies materialiter, quia manent in eadem distantia, formaliter, ita hic, quia illa relatio manet respectu eiusdem termini, & manet idem subiectum principale, manet idem relatiuum numero.

2 Solutio ablata paternitate, & potētia generatiua a patre quō remaneret pater.

Secundo respondetur, quod in prædicto casu ille homo esset realiter pater, etiam si tolleretur relatio & potentia generatiua, non quia resultaret alia relatio, sed diceretur pater à relatione filij, tanquam à fundamento, sicut Deus dicitur realiter Dominus à relatione creaturæ, & Christus Dominus realiter Filius sacratissimæ Virginis Mariæ Dominæ nostræ à relatione maternitatis eiusdem Virginis realiter terminatæ ad ipsum, sicut asserit D. Thomas 1. part. quæst. 35. articulo 5. Formaliter vero diceretur pater à relatione rationis, quam ei tribueret intellectus, ex terminatione relationis filij ad eum.

3 Solutio

Tertio respondetur, quod nō maneret pater nec filius in illo casu, quia relationes sunt talis naturæ, quod vna sublata alia remanere non potest. Et ita, quia ablata potentia generatiua aufertur relatio paternitatis, desinit esse relatio filiationis, & ita non manet pater & filius, nisi materialiter, idest, ille qui fuit pater & ille, qui fuit filius. Etsi dicas, contra: nam

Solui. difficultas.

pater est, qui genuit alium: sed ille genuit alium: ergo est pater, sed filius est genitus ab alio, ille est genitus ab alio: ergo est filius, Respondetur, quod sicut non valet, mortuo patre iste homo est genitus ab alio; ergo est filius, quia non est correlatiuum, ita non valet in nostro casu, quia non est correlatiuum formaliter, & hæc bene nota.

Ad 3. arg.

Ad tertium argumentum respondetur, quod relatio agentis nō fundatur in actione, sed in potētia actiua, actio vero est ratio fundandi, ratio verò fundandi non est necesse, quod sit in eo, in quo est relatio, bene tamen potentia, supra quam fundatur actio: quia relatio realis debet esse intrinseca relatiuo Quia vt asserit D. Thomas. 2. contra gentes, cap. 13. licet in alijs formis inueniantur extrinsece denominationes, in relatione non inuenitur aliquid denominari, & loquitur formaliter quasi exterius existente, sed inherente: quia ordo formalis seu formaliter ordinari & realiter ad aliud, quod est effectus relationis, debet esse intrin secum illi, quod refertur & ordinatur: alias non erit realiter & formaliter relatum Et ratio est, quia relatio, est idē seu in est fundamento, quod in relationib. realibus debet esse intrinsecū rei relatæ. Ratio vero fundandi non inconuenit, quod inhæreat alteri, quam relatiuo, vt patet in actione, est tamen necessarium, quod profluat à relatiuo, quod denominat, & quod ipsum agēs denominat, quod totū reperitur in actione respectu agentis. Cū vero dicimus, quod hoc genus relationum fundatur in passione, est sensus quod fūdatur in potentia passiua, & passio est ratio fundandi: sed nec requiritur, quod sit vera potentia passiua, quia relatio filiationis fundatur in potentia passiua, & non est vera potentia passiua, quā habet Petrus, vt generatur, sed accipitur improprie pro essentia quatenus generabilis est, & ratio fundandi est generatio passiua seu genitum esse, & generatio passio. Itaque essētia generabilis, quatenus stat sub hac passione, est fundamentum filiationis. Nam nulla vera potentia realis, quæ sit in prædicamēto qualitatis est in Petro, antequā generetur, sed omnis talis cōsequitur generationē. Etsi inquiras, an cū pater generat filiū cōsurgat duplex relatio, altera, qua dicatur pater, altera qua dicatur agēs, de presēti respōdet Suarez disputatione 47. n. 9. sectione 13. dicēs eā dem esse relationē, quę in ipsomet instāti, quo generat cōsurgit, & permanet quandiu talis pater cū filio durat Quocirca paternitas nec includit denomi-

Anrelatio agētis fundetur sup actione, vel super potentia actiua? qd sit fundamentum, quid ratio fundandi.

Quare fundamētum relationis debeat inhærere subiecto relato rō uero fundandi nō itē?

Controu. An in patre cū generet filiū consurgat duplex relatio altera qua dicatur pater, altera qua dicatur agens?

tionem de præterito, nec de præsenti, sed absolute refert ad eum, qui habet esse ab illo, qui pater denominatur. Sed tetigit difficultatem nec explicuit illam, & suo more, vt discederet a D. Thoma, ita hanc resoluit difficultatē. Ad quam D. Thomas 5. Metaphysicæ lectione 15. ita respondet: Sciendum etiam est, quod eorum relatiuorum, quæ dicuntur secundum potentiam actiuam, & passiuam attenditur diuersitas secundum diuersa tempora. Quædam enim horum dicuntur relatiua secundum tempus præteritum, sicut quod fecit ad illud quod factum est, vt pater ad filium, quia illud genuerit, illud genitus est, quæ differunt secundum fecisse, & passum esse, quædā vero secundum tempus futurum, sicut facturus refertur ad faciendum. Et ad hoc genus relationum reducuntur illæ relationes, quæ dicuntur secundum priuationem potentiæ, vt impossibile, & inuisibile, & superius dixerat, vt calefaciens ad calefactum, quod est secundum tempus præsens. Vnde patet, quod relatio paternitatis, (& loquimur modo in humanis, vbi est præteritum, & futurum) non fundatur in generatione per modum præsentis, sed per modum præteriti, scilicet in potē tia, quæ genuit, & filiatio in illo, quo filius genitus est. Nam generatio, quæ est alteratio præcedens, non fundat relationem paternitatis quia potest contingere, quod aliquis hoc modo generetur per alterationem antecedētem introductionem formæ, & non sit pater, quia non sequitur introductio formæ eiusdem rationis cum forma generantis. Vnde sequitur euidenter, quod est diuersa relatio qua aliquis dicitur generans per alterationem antecedentem, ab illa, qua dicitur pater, quæ est fundata in genuisse. Si autem detur vera actio, vt aliqui existimant, secundum quam agens dicatur generans, & aliquid dicatur genitum, ita quod sit simul generare & genitum esse, tunc vbi fundabitur relatio paternitatis, quatenus illa actio importatur per modum præteriti, quatenus, scilicet, est genuisse. Et idem dicendum est de igne, quando generat ignem, & alterat passum ad ignis generationem, quia non est idem alteratio & generatio ignis, sed potest esse, quod ignis alteret introducendo calorem, & non generet ignem. Vnde alia est relatio producentis calorem, & generantis ignem, si quidem vna sine alia reperiri potest. Quod si considerasset iste author, non discederet a D. Thoma suppresso angelici Doctoris nomine. Secundum ergo diuersitatem actionum relationum sumendam esse, sed non solum in ratione actionis, sed per ordinem diuersum, quo ipsa actio sumi potest, cum etiam dicimus fundari in potentia actiua relationem, accipienda est potentia actiua large, vt se extendit proprie ad potentiam, vel ad aliquid per modum potentiæ. Et hæc dicta sint de secundo genere relationum. Per hæc enim omnia alia facile diiudicari poterunt, ne si singula expresse prosequimur opus crescat in infinitum. Hic poterat disputari, an omnes paternitates sint eiusdem speciei, vt paternitas equi & hominis. Sed profecto videtur differre specie, quia generationes specie differunt.

[Margin notes: 1. Opinio Suarez. tangens nō dissoluens difficultatē & cōtra D. Tho. — 2. opinio D. Tho. Doctrina exquisita. — Corollariū notandum. — Vnde sumenda diuersitas relationū — An paternitas in equis, & ī hominib. sint eiusdem speciei.]

QVAESTIO L.

Vtrùm Aristoteles rectè assignauerit tertium genus fundamenti relationum.

De hoc tertio fundamento in communi nonnulla diximus in superioribus: modo in particulari agendum est de illo. Suarez supradicta disputatione sectione 13. numero vigesimoprimo, dicit, relationes tertii generis non fundari in ratione mensuræ. Sed inter alia exempla, quibus hunc modum explicat dicit esse vnum mensurabilis ad mensuram. Ver-

[Margin notes: Controuersia. — 1. opinio Suarez.]

Verba enim ipsius Aristotelis sunt: Alia enim, vt mensurabilis ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum.

Vbi nullum fundamentum harum relationum declarat, sed solum adhibitis illis tribus exemplis declarat hoc genus relationum, & friuolis rationibus hoc probat: Quia Aristoteles dixit, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam. Et si esset fundamentum relationis mensurabile ad mensuram, non deberet subiungere copulatiue scibile ad scientiam sed dicere vt scibile ad scientiam.

1. argum. pro Suarez.

Confir.

Vnde satis explicuit non esse vnum genus relationum, quod fundatur supra mensurabile ad mensuram. Et confirmatur, quia si adduxisset exemplum supra dicti fundamenti, non deberet dicere, & scibile ad scientiam, sed vt scientia ad scibile, quia scientia mensuratur per scibile, & non è contra.

Et ita Aristoteles hic solum exposuit tertium genus relationum, quæ sunt illæ, secundum quas aliquid refertur ad aliud, quia aliud refertur ad ipsum, cuiusmodi est scibilis ad scientiam.

Et tandem dicit relationem scientiæ ad scibile, fundari in ratione causæ & effectus, quæ reducitur ad secundum genus relationum. Et cum videret absurda sequi ex hac sententiã, dicit solum hæc ab ipso asserta esse disputationis gratia, licet censeat fundari maxima cum ratione in Aristotelis litera, & nullatenus esse improbabilia.

Sed ne discedat a doctrina communi dicit, tertium genus relationum esse mensuram & mensurabile. Vbi mensura non accipitur, vt dicit habitudinem ad nostram cognitionem, quatenus, scilicet est medium, quo nos vti possumus ad cognoscendum alterius quantitatem, aut molis, aut perfectionis. Sed sumitur mẽsura pro reali termino, vel obiecto, ad quod res aliqua dicit habitudinem, secundũ quam illi coaptatur, seu commensuratur. Quomodo scientia comparatur ad rem scibilem. Vnde hæc commensuratio nihil rei est præter habitudinem transcendentalẽ talium rerum ad sua obiecta, quæ est sufficiens fundamentum relationis prædicamẽtalis. Et hæc sentẽtia sit pro primo argumẽto.

Secundum argumentum: Relatio creatoris ad creaturam, & relatio dominii sunt relationes tertij generis, & tamen non fundantur in ratione mensuræ, & mensurabilis, ergo falsum est asserere hoc esse tertium genus relationum. 2. Argu.

Probatur maior, quia habent conditiones omnes harum relationum. Nam solũ ex parte vnius extremi est relatio realis & fundamentum reale solum est ex parte vnius extremi. Et ita dicit D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. Minor probatur, quia creatura non refertur ad creatorem, vt creatura est, quia suũ esse est adæquatũ esse diuino, sed quia producitur a Deo, & conseruatur. Et confirmatur; Nam relationes tertii generis non fundantur in actione, sed in adæquatione ad mensuram, sed supra dictæ relationes fundantur in actione, ergo non sunt huius generis. Maior probatur, quia scientia dicitur vera & mensurata a suo obiecto, non per aliquam actionem, sed per suam essentiam. Sicut imago dicitur mensurata, non per aliquam actionem, nam ex eo quod producitur ab agente sine alia actione est mensurata obiecto suo per seipsam. Confir.

Tertio, Relatio dexteritatis, est relatio tertii generis in animali, & tamẽ non est relatio mensuræ, ergo. Maior patet; quia semper ex parte alterius extremi est relatio rationis, ergo signum est, quod est relatio tertii generis, quia relationes tertii generis semper sunt non mutuæ. 3 Argu.

Quarto, Obiectum realiter causat scientiam aliquãdo, producẽdo species necessarias ad habendã scientiã, ergo tunc illa relatio erit relatio mutua, & non tertii generis. Cõsequentia patet ex dictis, quia istæ relationes non sũt mutuæ Sed antecedẽs probatur ĩ obiectis sensibilibus, quæ emittũt species, 4. Argu.

&

& causant scientiā per emissionem illarum specierum. Et confirmatur; quia sensibile realiter immutat organum, ergo realiter ordinatur ad sensum, er-
Confir. go non solum, quia sensus refertur ad sensibile, & sic erit relatio realis in sẽ sibili ad sensum. Probatur consequentia, nam quando aliquod extremũ rea liter ordinatur ad aliud, bene potest, imo fundat relationem realem.

5. Argu. Quinto; Ens non solum est scibile in actu, quia scientia terminatur ad ipsũ, sed quia habet naturam realem & rõnem formalem, ad quam consequũtur aliquæ proprietates, quæ per illam rationem formalem demonstrari possunt, & hominem esse volitiuum, est scibile, ex eo quod habet rationem, & causam, per quam demonstretur scilicet, quia est intellectiuus, & non solũ, quia scientia terminatur ad ipsum; ergo relatio scibilis erit realis. Probatur consequentia, quia præsupponit aliquid reale in scibili, conueniens illi ex natura rei, scilicet suam rationẽ formalem, quæ si existat poterit referri realiter ad scientiam sicut duæ quantitates realiter referuntur, quia fundamentum est reale in vtraque.

6. Argu. Sexto; Relatio mensurati ad mensuram est aliquando relatio rationis, ergo non sunt istę relationes tertij ordinis non mutuæ. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam si mensurans non existat, relatio mensurati ad mensuram erit etiam relatio rationis, & ita non erunt mutuæ, quia ex neutra parte est relatio realis. Con-
Confir. firmatur, Nam relatio scibilis ad scientiam non est prædicamentalis, male ergo enumerat in prædicamento relatio nis relationes tertij ordinis. Antecedens probo, quia est relatio rationis.

7. Argu. Septimo; scientia in sua essentia & ratione est mensuratum, & vt sic non est relatiuum sed est absolutum & in prædicamento qualitatis existens, ergo mensuratum, vt sic, non est relatiuum, & ita non erit relatiuum tertii generis.

Decisio quæstionis. 2. opinio Authoris.

Prima cõclusio, Istæ relationes, quæ à metaphysicis dicuntur tertij generis, distincta fundamenta habent à reliquis duobus generibus, & sunt relationes, nullo mõ reducibiles ad duo dicta genera. Et hoc apertissime cõstat in Aristotele. Vnde nullam probabilitatem habet sententia relata à Suarez, quod habeant distincta fundamenta. 1. Concl. Contra Suarez.

Probatur, quia istæ relationes nunquã sunt mutuæ, idest, reales ex vtroq; termino; relationes vero primi & secundi generis, sæpissime sunt mutuæ, imo semper si existant extrema; ergo sunt alterius rationis, & consequenter habent distincta fundamenta. Probatur consequentia, quia si eadem fundamẽta haberẽt, mutuæ essent, sicut illæ. 1. Rõ pro conclus.

Secundo; illæ relationes habent fundamenta realia in vtroque extremo, ita quod ad inuicem ordinantur fundamentaliter, ex quo consurgit formalis ordo, sed hoc non reperitur in relationibus tertii ordinis, quia & si vnum extremum realiter ordinetur ad aliud & perficiatur in ordine ad illud, non tamen hoc cõtingit in alio extremo, ergo. 2. Ratio.

Tertio probatur; Quia relationes primi generis fundantur in vnitate, seu in q̃titate relationes secũdi in actione, sed istę relationes, formaliter loquẽda, de proprio fundamẽto in nullo illorum fundantur, nam scientię relatio in ratione mensurati, & imaginis relatio in eadem ratione in nulla quantitate nec actione fundatur, ergo. 3. Ratio.

Vltimo probatur ex Aristotele, qui capite de ad aliquid in 5. expresse numerat hæc tria fundamenta, ergo sicut primum fundamentum non reducitur ad secundum, nec è contra, ita neque hoc reducetur ad alia duo, nec è contra. Antecedens patet; nam ita dicit, postquam numerauerat primi & secundi, generis relatiua, ergo secundum numerum & potentia dicta ad aliquid, sic omnia ad aliquid, eo quod ipsum quod est alterius dicitur id quod est, sed non eo quod aliud ad aliud. Mensurabile verò & sci- 4. Ratio.

scibile & intellectuale, eo quod aliud dicitur ad ipsum ad aliquid dicuntur, sed non eo quod illa ad aliud. Vbi apertam assignat differentiam, & manifeste distinguit inter relatiua huius & aliorum generum, nam alia dicuntur ad aliud, quia in se habent vnde dicatur, vt patet in patre & filio, quia pater dicitur quia genuit, & filius, quia genitus. Et numerus quaternarius ad binarium relatione dupli refertur ratione quantitatis, quam habet in se; at vero scibile non refertur ad scientiā, quia in se habeat aliquod fundamentum, ratione cuius referatur, sed quia scientia refertur ad ipsum, ipsum refertur ad scientiam. Vnde D Thomas in commento ita dixit, prosequitur de tertio modo relationum. Et ita est communis sensus totius metaphysicæ scholæ, qui plurimum momēt i his rebus affert tenendis. Vnde non quilibet suo arbitratu debet etiam nouas inducere opiniones seu imaginationes.

2. Concl. In quo distinguantur relationes, tertij generis relationib' aliorum, generum.

Secunda conclusio: Tota ratio distinctionis in hoc genere relationum ab aliis considerata ex parte fundamenti in hoc consistit, quod in his relatiuis tota ratio fundamentalis relationis pendet ex altero extremo, ex eo nimirum, quod refertur ad aliud, & in se non habet aliquam fundandi rationem. In aliis verò fundandi relationem ratio est in vtroque extremo. Hæc conclusio est expressa angelici Doctoris in sua lectione 15. vbi sic dicit, postquam numerauerat relatiua tertij ordinis; In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero, & ideo omnia ista, quodammodo se habent vt mensurabile & mensura, nam ab eo qualibet res mensuratur, a quo ipsa dependet. Et probatur rationibus: nam aliquid dicitur scibile, quia potest de ipso haberi scientia, & sensibile, quia potest de ipso haberi sensus: ergo non dicuntur talia, nisi ab altero extremo, & non ex eo, quod aliquid est in ipso. Sicut enim aliquid dicitur creabile, a potentia creatoris & non ab aliqua potentia, quæ sit in creatura. Eodem modo dicitur aliquid scibile à scientia, & non ab aliqua potentia, quæ sit in re. Sed in his rationibus videtur loqui D. Thomas de relatiuis transcendentalibus. Et ita verum est quod etiā aliquid scibile denominatur a scientia, quæ est relatiuum transcendētale, & secundum dici. Vide pro huius maiori intelligentia. D. Thomam 4 Physicorum lectione 23. Sed ex his fit argumentum: Si res dicitur scibilis, & sensibilis præcise a scientia, quæ est in sciente, quia hoc nihil ponit in re scita: ergo etiam dicetur mensurans, ex eo quod scientia mensuratur, & depēdet a scibili, quia esse mensurans sciētiam nihil reale est in scibili, per quod ordinetur ad scientiam. Vnde aduerte, quod ex eo, quod scientia terminatur ad obiectum suum, verbi gratia, ex eo quod metaphysica terminatur ad ens dicitur scitum Esse autem scitum relatio est, quia est aliquid rationis in scibili. sicut esse visum est quid rationis in pariete. Et hæc relatio ex parte scibilis est relatio rationis tertij ordinis: scientia autem, quæ terminatur ad scibile, est relatio transcendentalis, & secundum dici non relatio prædicamentalis.

Doctrina D.Tho. egregia p conclusione.

Obseruatio authoris.

Sed super hanc scientiam terminatam ad obiectum & illi conformem fundatur relatio quædam mensurati, quia scientia dependet in sua veritate & esse ab obiecto; & consurgit alia relatio mensurantis in obiecto, ex eo quod scientia refertur ad illud in ratione mensuræ. Quæ quidem relatio in obiecto est aliquid rationis: quia in ipso nullum ordinem fundamentalem ad scientiam præsupponit, sed præcise refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum & dependet ab illo. Scibile autem nullo modo dependet a scientia Vide D. Thomam prima parte quæstione, decimatertia, articulo septimo, & de potentia quæstione septima, articulo 10. elegantissime ista tractantem.

Qūo reperiatur relatio mensuræ inter scibile & scientiam

3. Concl. Quotupliciter contingat aliquid mensurati & esse mensuram.

Tertia conclusio. Mensurabile & mensura dupliciter accipiuntur quatenus ad præsens attinet. Vno modo propriè: alio modo large. Propriè accipitur mensurabile & mensura, quando esse alicuius rei vel veritas talia sunt,

diuinæ personæ non essent æquales: quia ea sunt æqualia, quæ sunt vnum in quantitate, & quantitas prædicamentalis non est indiuisnis, nec duæ albedines essent similes, quia similia sunt, quæ sunt vnum in forma, & ibi non est proprie vnitas, sed accipitur vnitas transcendentaliter pro ente indiuiso, & hoc vocatur quantitas, quia habet se ad modum quantitatis. Ita asserit D. Thomas vbi supra & Flandria 5. Metaphysicæ q. 16. articulo 3. in fine. Probatur præterea conclusio. Inter duas albedines est relatio similitudinis specificæ, quia sunt duo existentia realiter distincta habentia eandem vnitatem formalem fundamentaliter, idest, sunt duæ albedines, quæ principijs formalibus non distinguuntur, quia illa principia formalia sunt indiuisa non quia sit indiuisio formaliter seclusa operatione intellectus, sed fundamentaliter proxime, quia etiam duæ substantiæ habebunt relationem similitudinis specificæ eadem ratione, quia habent easdem conditiones Præterea duæ substantiæ realiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, etiam considerando substantias, in proprijs entitatibus indiuidualibus, sed distinctio formaliter est relatio, ergo hæc relatio fundatur in substãtia immediate, quia substãtia sũt, q̃ immediate sunt distinctæ, & diuisæ. Præterea, duæ quantitates possunt fundare relationẽ æqualitatis, seu inæqualitatis, ergo duæ substantiæ relationẽ idẽtitatis vel diuersitatis. Probatur cõsequẽtia, quia est eadem rõ, & magis distinguuntur substantiæ duæ, quã duæ quãtitates, et ita poterũt fundare relationem distinctionis Præterea, relatio creaturæ, quæ est substantiæ est relatio realis, sed hæc fundatur in substantia immediate, ergo. Maior patet. quia creatura realiter dependet & refertur ad Deum. Minor probatur, quia substantia ipsa creatur & producitur a Deo, & posset illam deus producere sine aliquo accidenti, & tunc referretur relatione reali, & fundaretur illa relatio immediate in substãtia, ergo.

1. Ratio p conclusione.

2. Ratio

3. Ratio

Secunda conclusio: Hæc relatio est relatio prædicamentalis, & directe in prædicamento ad aliquid. Probatur, quia hæc relatio formaliter est accidens, & totum suum esse habet ad aliud, Ergo est in prædicamento relationis, nihil enim amplius requiritur, vt sit in prædicamento. Præterea hæc relatio est ens finitum & perse, & completum, ergo in aliquo genere. Præterea etiam hoc probatur: quia relationes reliquæ, quæ fundantur in albedine, vt relatio similitudinis, sunt in prædicamento relationis, ergo & ista relatio. Probatur consequentia, quia cum fundamentum non sit de essentia relationis nec pars eius nõ tollit essẽtiã relationis prædicamentalis, Et ita etiam si fundetur in substantia erit vera relatio prædicamentalis. Et hæc relatio necessario est accidens, quia vt asserit D. Thomas de potentia quæst. 8. articulo 2. ad 1. nulla substantia creata potest esse relatio, quia cum substantia sit limitata ad certum genus, non poterit esse, vt sic in aliquo genere, & si esset formaliter relatio esset in alio genere, quia esset in genere relationis. Quapropter omnis relatio creata ex necessitate esse debet accidens. Relatio vero diuina, quia non est limitata ad certum genus bene potest esse, & est substantia. Ex hoc sic argumentor: Hæc relatio identitatis, seu similiudinis, seu distinctionis ex necessitate est relatio accidentalis, ergo est in prædicamento relationis; quia ex nullo capite impediretur, ne esset in prædicamento relationis, nisi, quia esset substantia, quod est impossibile, vt demonstrat D. Thomas. Et si dicas, quod poterit esse substantia, vt distinguitur contra accidens, vnde non sequitur, quod sit in genere substantiæ, contra, nam relatio, quæ est in mea substantia qua distinguor a Petro, si est substantia mea formaliter erit substantia completa, & sic erit in prædicamento substantiæ, & sequetur quod non possit esse in prædicamento relationis, vt sic. Dices, quod est substantia imperfecta, ergo iam non erit mea substantia, sed modus eius. Et nec hoc esse potest, quia relatio non potest

2. Concl.

1. Ratio p concl.

2. Ratio

3. Ratio

Solutio

Impugn.

Alia Solutio

test esse modus substantiæ creatæ, solum enim hoc conuenit relationibus diuinis, quæ sunt modi de essentia essentiæ diuinæ, & sunt substantiæ.

Impugn.

3. Concl. Tertia conclusio, relatio similitudinis, æqualitatis, & identitatis sunt relationes reales aliquando, & non semper sunt relationes rationis. Hæc conclusio ponitur contra multos metaphysicos & logicos, qui oppositum censuerunt. Sed est expressa sententia Aristotelis vbi supra, & illam habet Angelicus doctor 1. p. quæst. 28. articulo 1. ad 2. vbi ita dicit.

contra plerosq; metaphysicos.

Locus D. Thomæ notandus pro conclusione. Ad secunda dicendum quod relatio, quæ importatur per hoc nomen, idem, est relatio rationis tantum, si accipiatur simpliciter, idem, quia huiusmodi relatio non potest consistere, nisi in quodam ordine, quem ratio adinuenit alicuius ad se ipsum, secundum aliquas eius duas considerationes. Secus autem est, cum dicuntur aliqua eadem esse, non in numero sed in natura generis, siue speciei. Vult dicere, quod relatio identitatis Petri ad seipsum, est relatio rationis, relatio vero identitatis, specifice siue generice, qua Petrus & Paulus, sunt vnum in specie, vel in natura generica, est relatio realis. Et non accipit vnitatem genericam formaliter, sicut est aliquid rationis & secunda intentio: sed accipit vnitatem specificam & genericam fundamentaliter, hoc est, pro vnitate formali, qua duæ res sunt indiuisæ per principia formalia specifica, vel generica, vt Petrus refertur ad Paulum relatione reali identitatis specificæ, quia Petrus & Paulus in ratione hominis non possunt diuidi formaliter. Nam quanuis eorum humanitates sint diuisæ materialiter, sed non formaliter, quia gaudent mutua negatione diuersitatis per principia formalia, de quo iam diximus in 2. libro. Idem tenet Caietanus ibidem. Sed vt supra dictæ relationes sint reales requiruntur istæ conditiones, quod extrema existant, & sint distincta realiter, & præterea, quod ratio, secundum quam attenditur identitas, similitudo & æqualitas sit distincta in ipsis fundamentis. Primæ conditiones iam constat ex superius dictis, sed vltima conditio satis patet, nam relatio identitatis & similitudinis in Deo hac ratione non est realis, quia essentia diuina vna numero est in tribus suppositis. De quo vide D. Thomam 1 p. quæst. 42. articulo. 1. Et hac ratione Petrus ad se ipsum refertur relatione identitatis, quæ relatio est ens rationis, quia Petrus non distinguitur a se ipso realiter. Hoc supposito probatur conclusio, nam relatio identitatis, quæ est inter duas albedines, & relatio similitudinis, habet omnes conditiones necessario requisitas, vt sit relatio realis, ergo hoc concedendum est illi. Antecedens patet, nam extrema sunt realia & existentia, & realiter distincta, & fundamentum est distinctum in ipsis extremis. Et fundamentum est eiusdem rationis in vtroque extremo: ergo.

Conditiones requisitæ ad relatione realem.

Obseruatio Authoris. Vbi nota, quod identitas & similitudo & æqualitas potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter, & tunc est relatio, qua vnum ad aliud simile, vel æquale refertur, & qua constituitur formaliter in esse similis.

Alio modo accipitur fundamentaliter, & nihil aliud est, quam ipsæ duæ albedines, verbi gratia, cum fundamentis, vt possint fundare relationem talem similitudinis. Cum ergo dicimus similitudinem identitatem & cætera, esse relationes reales, non loquimur de similitudine fundamentaliter, sed formaliter.

Dicitur in conclusione, quod aliquando sunt relationes reales, & non semper, quia relatio Petri ad se ipsum, seu hominis ad se ipsum non est realis, & etiam indiuinis relatio similitudinis & æqualitatis non est realis.

4. Concl. Quid requiratur vt duę quātitates sint ęquales vel inęquales. Quarta conclusio, Vt duæ quantitates dicantur æquales, debent esse eiusdem speciei in ratione mensuræ, vt duæ lineę bipedales sunt æquales, quia in ratione mensuræ sunt æquales. Si autem altera illarum esse pedalis non essent æquales, licet essent eiusdem essentiæ in ratione lineæ, quia linea, vt

sic, non est mensura. Vnde si daretur linea infinita, vere esset linea, vt sic, & vt sic non esset mensura, sed solum est mensura, vt bicubita & tricubita, & sic in reliquis. Vnde ad ęqualitatem necessario requiritur, quod sint vnum in ratione mensurę, idest, quod sint vnum in ea ratione, in qua possunt mē-surare Et nota hic, quod vnitas numerica non est fundamentum ęqualitatis quia duę quantitates non habent vnam vnitatem numericam, sed bene vnam specificam formalem, hoc est, eandem rationem non diuisam per principia formalia. Ex hac conclusione infertur, quod albedo, vt duo, & albedo vt tres non sunt ęquales in gradibus, nec similes in gradibus, sed inęquales, sicut linea pedalis, & bipedalis, licet sint similes in natura specifica, quia esse similes in gradibus est habere relationem ęqualitatis, sicut quaternarius ęqualis est alteri quaternario, & non solum similis, & quia non habent eosdem gradus non habens relationem ęqualitatis.

Obseruatio Authoris.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumenta in principio quęstionis Ad primum respondetur, quod licet relatio immediate fundetur in substantia, non sequitur, quod sit perfectius accidens, quia fundatur in substantia quatenus habet rationem quantitatis modalis, & fundatur in substantia, vt aliquid, quod depen-det a fundamento, & termino & ita vt aliquid, quod habet debilissimum esse. Vnde non potest pertingere ad accidentia, quę non habent hoc debilissimum esse Et licet immediate in hęreret subiecto, non sequeretur quod esset perfectius accidens, quia quantitas materialis immediate inhęret substantię, & non est perfectissimum omnium accidentium materialium. Nam perfectio accidentis consistit in participatione perfectiori entitatis, non in immediatiori ordine ad substantiam quantum ad inhęrentiam. Sed contra (& probo, quod non possit fundari relatio similitudinis immediate in substantia) quia hęc relatio, vel est spiritualis, vel materialis, neutrum horum, ergo non datur talis relatio immediate fundata in substantia. Quod non sit materialis patet, quia non inhęreret mediante quantitate, omne autem accidens materiale inhęret mediante quantitate: ergo. Maior patet, nam ex eo, quod immediate fundatur in substantia inhęret illi sine medio. Quod non sit spiritualis patet, quia est accidens rei materialis afficiens rem materialem, ergo non est spiritualis, quia similitudo, quę est interduos leones materialis est, nullum enim accidens spirituale habent duo leones.

Quomodo relatio fundetur immediatè in substantia & tamen non sit perfectior alijs accidētibus.

Obiectio. difficilis.

Si dicas, quod inhęret mediante quātitate, contra, nam si Deus auferret quantitatem eb illis leonibus, essent similes in natura specifica similitudine prędicamentali, sicut modo sunt similes, & illa similitudo non inhęret mediante quantitate, ergo nec illam, quam modo habent, quia sunt eiusdem rationis.

Et confirmatur hoc argumentum; nam est probabilis opinio, quod relatio non distinguitur a suo fundamento, ergo illa relatio identificatur cum substantia, ergo non inhęret illi mediante quantitate Et certe est difficile argumentum Thomistis & Peripateticis. Respondetur, quod ista relatio est materiale accidens, & simul est indiuisibile & inhęret substantię, non media quantitate, quia propter suam naturam sequitur statim posito fundamento & termino. Et bene possumus adducere exemplum; Nam forma equi indiuisibilis est & materialis, ita hoc accidens est materiale. & indiuisibile, & si fuerit similitudo duarum naturarum spiritualium vt duorum angelorum, erit spirituale accidens, quia sapiet naturam subiecti. Alij dicunt, quod hoc accidens est materiale & inhæret substantiæ mediante quantitate ex eo, quod est accidens materiale. Vnde etiam si ponatur fundamentum & ratio fundandi non ponetur ista relatio, nisi posita quantitate, & si essent duæ

Augetur difficultas.

1. Solutio

2. Solutio

duæ substantiæ materiales sine quantitate essent similes fundamentaliter non formaliter, quia deficit ratio quantitatis. Sed melior videtur solutio prima, quia accidentia respectiua secundum esse non habent necessariam dependentiam a quantitate, propterea quod totum suum esse est ad aliud, & solũ dependent a fundaměto, & termino, & non sequitur, quod si inhæreat mediante quatitate, quod sit diuisibile, nam punctum inhæret substantiæ mediante linea & non est diuisibile. Qui scierit solutionem meliorem, adhibeat illam.

Ad 2. Ad secundum respondetur concedendo in tentum; esset enim inconueniens quod formaliter esset substantia accidens, cæterum quod realiter nullum est inconueniens.

1. Solutio notanda.

Et dicas, quod habet inexistentiam accidens, ergo distinguitur a substantia, formaliter concedo, realiter nego. Nam illa existentia substantiæ quatenus facit substantiam esse, est existentia, quatenus facit accidens inesse est in existentia, & ita est formaliter distincta Et in sacramento altaris, etiam si maneant accidentia non manet aliquid substantiæ panis, nec manet existentia substantiæ panis. Melior, & quæ

2. Solutio mihi placet, solutio est, quod realiter tanquam res a re distinguitur ista relatio a suo fundamento, & habet inexistentiam realiter distinctam ab existentia substantiæ. Modo non definio, an existentia substantiæ sit inexistentia accidentium, nam existimo partem negatiuam veriorem esse.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod fundatur illa relatio vnionis in actione, quæ est vnitio. Modo non est aliquid amplius de hoc disputandum.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod super substanriam, quatenus inducit modum quantitatis, hoc est quatenus est eadem cum alia, seu diuersa, & quatenus habet quantitarem transcendentalem optime potest fundari relatio. Itaque supra veram quantitatem, seu supra quantitatem modalem seu transcendentalem fundatur relatio primi generis. Et ad confirmationem respondetur, quod quando consideratur substantia induta hac quantitate, quatenus est vnum cum alia, vel diuersa ab alia, iam ordinatur ad aliam substantiam, & ita iam potest esse fundamentum relationis. Nam fundamentum relationis est, quo vna res realiter ordinatur ad aliam, licet non formaliter, vt patet ex D. Thoma supra dictis locis.

Ad confir

QVAESTIO XLVII.

Vtrum vnitas generica fundet relationem realem: & idem dicemus de specifica & analogica vnitate.

Sensus quæstionis est, an Petrus vnica relatione similitudinis specificæ referat ad Ioannem: & eadem similitudinis relatione referat ad animal, seu ad Brunellum, quatenus est animal, & ad plantam quatenus est vnius, & ad lapidem, quatenus est corpus, & ad angelum quatenus est substantia, & ad Deum quatenus est ens, an vero non vnica & eadem, sed diuersis relationibus. Et vt plane quæstionem explicemus, nõ loquimur in præsenti de relatione generis, aut speciei logicæ. Constat enim has relation s esse aliquid rationis & distingui interse specifice, vt superius dictum est. Et nihil aliud est generis relatio, quam ordo per intellectum, ad plura specie differentia, & relatio speciei quãordo ad plura differentia numero, in quibus est tanquam prædicatum quidditatiuum. Sed in præsenti loquimur de quodã respectu reali, qui consequitur in Petro & Paulo existẽtibus ex eo, quod habent duas naturas, quæ nõ possunt diuidi per principia formalia, quod est esse vnũ formaliter negatiue, idest, esse nõ diuisas p rationale & irrationale. Et ex eo, quod habẽt istas naturas ita indiuisibiles dicimus, quod habẽt relationẽ realem similitudinis specificæ, nec est necesse quod illa

explicatur status quæstionis.

An relatio similitudinis specificæ inter petrũ & paulũ sit realis vel rationis.

la indiuisio formaliter existat seclusa operatione intellectus, sed sufficit quod existat fundamentaliter. De hoc

1. Concl.

ergo est nostra quęstio. Et respondetur, quod vnitas specifica & generica modo dicto, fundat relationem realem identitatis specificæ & genericæ. Hanc conclusionem habet D. Thomas expresse 1 p. quæst. 28. articulo 1. ad 2. cuius verba superius adduximus. Et hęc conclusio ex dictis superius clara manet, habet enim omnia necessaria ad fundandam talem relationem, si extrema existant.

2. Concl.

An eadem relatione similitudinis petrus dicatur similis paulo in specie Brunello in genere planię in ratione uiuentis angelo in ratione substantiæ. &c.

Secundo dico eadem relatione similitudinis, seu identitatis specificę, qua refertur Petrus ad Paulum, refertur ad Brunellum in ratione animalis quia sunt eiusdem generis, & ad plantam in ratione viuentis, & ad lapidem in ratione corporis, & ad angelum in ratione substantiæ. De analogia dicemus statim. Probatur quia omnes isti secundum hanc rationem sunt veluti vnus terminus totalis, & adæquatus illius similitudinis, & vnitatis specificæ, quæ omnia ista præsupponit in subiecto & refertur ad omnia talia, quatenus sunt similia suo subiecto. Item Petrus ad omnia ista refertur relatione similitudinis, quia omnibus istis est similis, & non refertur distinctis relationibus, quia subiecta non sunt realiter distincta, scilicet, Petrus & homo & animal & cætera, ergo vna & eadem similitudine completa. Sed

Obiectio

contra, nam vnitas generica distincta est ab vnitate specifica, ergo similitudo fundata supra vnitatem genericam est distincta a similitudine fundata supra vnitatem specificam. Antecedens probo, nam vnitas specifica est indiuisibilis per principia speeifica, at vnitas generica non est huius modi, sed est diuisibilis per differentias specificas, vt patet in animali, quod est

1. Solutio ex Caiet.

diuisibile per rationale, & irrationale, quod non habet homo, ergo. Respondetur, quod illæ vnitates quo ad positiuum, quod important, non distinguuntur, nisi ratione, licet quo ad priuationes distinguantur specie, vt asserit Caietanus cap. 4. de ente & nos supra diximus. Et ita quia sola ratione distinguuntur eadem relatione refertur vnum ad omnia sibi similia, siue in natura generica, siue in specifia. Poterat secundo dici, quod in Petro sunt duæ, seu multæ relationes, quibus refertur. Nam alia relatione refertur Petrus ad Paulum, vt sibi similem in natura specifica, & alia relatione refertur ad æquum, vt similem in natura generica. Et differunt specie istæ relationes, propter diuersitatem completam vnitatum Nam sicut album duabus relationibus refertur ad album in ratione similis, & ad nigrum in ratione dissimilis, eodem modo Ioannes refertur vna relatione ad Paulum vt similem specifice & alia relatione refertur ad equum, vt similem generice, & alia ad equum, vt dissimilem specifice. Et hoc videtur asserere D. Thomas supra dicto loco, dum dicit, quod vnitas generica fundat relationem realem. Et si dicas, quod homo & animal in Petro non distinguuntur realiter, ergo non referuntur diuersis relationibus, negatur consequentia nam album vt relatum ad aliud album non differt specie a se ipso, vt relatum ad nigrum, & tamen refertur diuersis speciebus relationum.

Soluitur difficultas

3. Concl. An vnitas analogica fundet relationem realem.

Dico tertio; Vnitas analogica fundat etiam relationem, sed distinctam a supradictis relationis. Probatur conclusio, quia hoc ens quod est accidens, & hoc ens, quod est substantia, quando in rerum natura existunt, habent vnitatem similitudinis analogicæ, ergo

Obiectio

possunt referri relatione reali similitudinis, quia fundamentum primi generis, qui petit quantitatem & vnitatem pro ratione fundandi, non dicit, quod sit vnitas vniuocorum, sed quod ea quæ referuntur ad inuicem hoc genere relationum sint vnum. Sed hanc conditionem habent supra dicto analogata, ergo. Quod vero illa relatio sit distincta a relatione distinctionis specificæ, & genericæ patet, quia vnitas analogica est secundum quid vnitas, & vnitas generica & specifica sunt simpliciter vnitates, ergo diuersam relationem fundant.

Sed

Sed contra, nam etiam si vnitas accidentis, verbi gratia, albedinis non sit simpliciter vnitas, sed secundum quid quia accidens est secundum quid ens, tamen in duabus albedinibus fundatur relatio similitudinis simpliciter, ergo idem in proposito erit dicendum.

Solutio Respondetur, quod vnitas accidentis comparata ad vnitatem substantiæ est secundum quid vnitas. Cæterum comparatum vnum accidens ad alterum eiusdem speciei, sunt eiusdem rationis illa duo accidentia, & ita vnitas formalis illorum, in quibus fundatur relatio similitudinis, est eiusdem rationis, & ita dantur species in accidentibus & genera.

QVAESTIO XLVIII.

Vtrum vna relatio possit fundari supra aliam.

1. Argu.

T videtur, quod non; quia si vna relatio super aliam fundaretur, daretur in entibus realibus processus in infinitum, sed non est admittendum, ergo. Maior probatur, quia super has duas relationes si fundatur relatio similitudinis, ergo cum duæ illę relationes fundatæ sint similes, supra illas fundabuntur alię duæ, & super istas duas, aliæ, & sic in infinitum.

Confir. Et confirmatur, nam de facto darentur infinita indiuidua, hoc non est concedendum, ergo. Probatur antecedens, quia istæ relationes cum sint reales resultant sine noua operatione, si duæ primæ relationes eiusdem speciei sunt in rerum natura super illas fundabuntur aliæ duæ relationes similitudinis, & hę habent esse seclusa operatione intellectus, & consequuntur istę relationes posito fundamento, ergo infinitæ relationes consequentur, sicut consequuntur duæ primæ, quia eadem est ratio.

2. Argu. Secundo, nam D. Thomas 2. contra gentes capite 13. & 1. p. q. 42. articulo 4. expresse hoc dicit, ergo ita tenendum est Et idem de potentia q. 7. articulo 11. & in 1. d. 3. q. 1. articulo 1. hæc loca adducit Suarez disp. 47. sect. 11. nu. 5.

3. Argu. Tertio, Relationes diuinæ sunt distinctæ & oppositæ, & non alijs relationibus, sed seipsis, alias si illa oppositio & distinctio esset relatio realis, essent in diuinis plus quam quatuor relationes reales, quod est plus quam falsum, & etiam, quia illa relatio realis superaddita fundaret supra se aliam & ita in infinitum essent relationes reales in diuinis, quod est absurdissimum, ergo etiam alię relationes se ipsis opponuntur & distinguuntur. Consequentia probatur, quia est eadem & minor ratio.

4. Argu. Quarto D. Thomas expresse 1. p. q. 42. articulo 1. ad 4. dicit in hæc verba: Nec iterum vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam relationem Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem & filiationem, quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum. Ecce vbi hanc partem tenet Angelicus Doctor & tangit rationem primi argumenti, ergo.

Deciditur quæstio.

IN hac quęstione vt a certis incipiamus sit 1. conclusio oppositio, quæ est interduas relationes oppositas, vt inter paternitatem & filiationem, non est alia ratio distincta, nec fit per distinctam relationem, vt verbi gratia paternitas opponitur filiationi perse ipsam, & nō p aliā relationē distinctā. Hęc conclusio est expressa sententia D. Thomę loco proxime adducto. Illam tenet Soncinas. 5. Metaphysicę q. 29. in solutionibus argumentorum, & Dominus Caietanus 1. p. q. 4. articulo. 1, & est communis sententia inter Thomistas, & probatur ratione D. Thomę euidentissima. Nam si relatio paternitatis opponitur filiationi per aliam relationem, sequitur processus in infinitum in actu in relationibus; hoc nullus

1. Concl. An oppositio relatiua quę est inter paternitatē & filiationem sit relatio distincta ab eis.

Ratio efficax D. Th.

lus concedet, ergo nec illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia etiam illæ duæ relationes ibi fundatæ habent veram essentiam relationum & ad inuicem terminantur, ergo sunt oppositæ relatiue, ergo per aliquas alias relationes, & sic in infinitum, ergo. Hæc est demonstratio, & conuincit de omnibus relationibus, quæ terminantur ad alias, & de relationibus terminantibus illas. Præterea, oppositio relatiua est postprædicamentum, vt patet ex Aristotele capite de oppositis, in postprædicamentis, sed postprædicamentum non est relatio, ergo. Probatur minor, quia si esset relatio, non esset post prædicamentum, quia relatio ad prædicamentum pertinet, & non ad postprædicamentum. Præterea, postprædicamentum est quidam modus entis imperfectus, qui vagatur per multa genera, cuius modi est prioritas, simultas, motus est oppositio, ergo non potest esse relatio, quia relatio quid perfectum est pertinens, ad prædicamentum relationis Præterea, contrarie opposita vt albedo & nigredo, frigiditas & caliditas se ipsis, & non alijs qualitatibus superadditis opponuntur &, idem est de contradictorie oppositis, & priuatiue oppositis, ergo idem est dicendum de relatiue oppositis.

Quid sit oppositio relatiua.

Quid sit postprædicamentũ?

2. Concl. decisiua cõtrouer. An oppositio relatiua sit relatio rõnis contra Molinam.

Secunda conclusio: Relatiua oppositio formaliter loquendo, non est relatio rationis. Hæc ponitur contra Molinam 1. p. q. 42. articulo 1. disputatione 2. qui censet oppositionem relatiuam, formaliter loquendo, esse relationem rationis. Probatur hæc conclusio quia considerando paternitatem & filiationem secundum eorum proprias rationes, quocunque alio semoto sunt incompossibiles in eodem subiecto respectu eiusdem seclusa omni operatione intellectus, & seclusa omni relatione rationis, sed hæc est oppositio relatiua, ergo seclusa operatione intellectus & relatione rationis illæ sunt oppositæ & formaliter, quia inconpatibilias relationum respectu eiusdem est formalissima oppositio relatiua. Præterea, albedo & nigredo formalissime opponuntur seclusa omni operatione intellectus. & relatione rationis, ridiculum enim esset dicere, quod albedo & nigredo non opponuntur, nisi existente operatione intellectus, ergo etiam relationes, quia sicut oppositio contraria habet esse seclusa operatione intellectus, ita oppositio relatiua. Præterea, quod duæ relationes sint oppositę non potest esse relatio, ergo non potest esse relatio rationis. Probatur antecedens, quia relationis totum suum esse est ad aliud se habere, & totum esse oppositionis non est ad aliud se habere, quia non respicit terminum, sed est quædam incompatibilitas aliquorum in eodem subiecto. Præterea, oppositio in communi est incompatibilitas: ergo talis oppositio est talis incompatibilitas, ergo non est relatio, sed species incompatibilitatis.

3. Conclu. Quãdo una relatio fundare possit aliã relationẽ realem.

Tertia conclusio: Aliquæ relationes possunt fundare alias relationes aliquando, verbi gratia, paternitas & filiatio possunt fundare relationem dissimilitudinis specificæ, & filiationes duæ relationem similitudinis specificæ. Hæc conclusio probatur: Nam si extrema existant sunt realia & realiter existentia, & realiter distincta, & fundamentum est distinctum inipsis extremis, & est vnitas in quolibet extremo diuersæ rationis, ita quod sunt duæ vnitates transcendentales, seu modales, ergo fundabunt paternitas & filiatio relationem dissimilitudinis seu diuersitatis specificæ. Præterea, duæ species cuiuscunque prædicamenti distinctæ existentes fundant relationam realem, ergo & duæ species relationis, quia quod sint species relationis hoc non tollit.

3. Conclu.

Et confirmatur hæc ratio, relationes rationis possunt fundare aliam relationem rationis, vt in relatione indiuidui abstracta fundatur relatio speciei, & similiter in relatione generis, ergo & in relationibus realibus poterit fundari alia relatio realis, quia est eadem ratio.

4. Conclu.

Quarta conclusio; Hęc conclusio sic est intelligenda, quod relationes pos-

Regula generalis ad explorādū quādo una relatio fundet aliam relationē realem & qñ non.

possunt fundare alias relationes, quando ipsæ relationes non sunt rationes referendi ad seipsas, vt contingit in paternitate & filiatione: quando autem sunt rationes referendi etiam ad seipsas non fundant aliam relationem, sed sistitur ibi: vt duæ relationes similitudinis non fundant alias relationes similitudinis, quæ sunt rationes referendi subiecta ad terminos sunt etiam rationes, quare ipsæ referant etiam ad inuicem seipsas: sicut existentia est ratio, quare subiectum existat, & ipsa sibi est ratio existendi. Secunda pars cōclusionis probat: quia alias sequeretur processus in infinitum. Et hanc partē probant argumenta facta in principio. Primam partem sic probo, nam si essent rationes referendi etiam ad se, vt duæ relationes similitudinis, vel duæ relationes dissimilitudinis, & adhuc fundarēt alias relationes, posset idē dici de alijs, & sic esset processus in infinitum, vt si existentia ad hoc, quod existeret aliam existentiā, requirere esset in infinitum abitio. Et ita est intelligendus D. Th. in loco adducto in quarto argumēto. Et etiam loquitur D. Thomas iuxta primam conclusionem; de oppositione quæ est inter ipsas relationes, nā seipsis opponuntur & non alijs.

Gl. ad oia loca D. Tho. in cōtrarium.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. An detur processus in infinitū in relatio nib.

AD primum argumentum in principio respondetur, quod tandem deueniendum est ad relationes, quæ se ipsis referuntur: vt si supra paternitatē & filiationem fundo relationem diuersitatis, illæ relationes fundatæ seipsis referuntur, nam sicut referunt subiecta, & seipsas referunt. Paternitas vero & filiatio non se referunt ad inuicē: quia cū altera respectu alterius nullo modo habeat rationē patris (& loquor in creaturis) nullo modo adinuicē referuntur, sed referunt subiecta. At vero relatio similitudinis, quia adinuicē referunt subiecta, quatenus similia, & ipsæ sunt similes, vt quo etiam adinuicem referuntur. Ita quod vnum totale extremum est, & subiectum & relatio, & idem in relatione dissimilitudinis: quia referunt subiecta quatenus similia specifice, quod etiam ipsæ relationes habent, & ita se referunt etiam.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum aduersariorum respondetur, quod omnia loca adducta falsa sunt. Et quidem non satis fideliter citant loca, sed quando homo censet se attigisse locum manet in deserto.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod oppositio relatiua non est relatio, sed postprædicamentum: & ita nec in diuinis, nec in humanis est relatio, sed modus quidam relationis; de quo dicemus in postprædicamentis.

Ad 4. arg. Ad quartum D. Tho. iam eius mentem explicui per conclusiones. Nec est mens D. Tho. dicere, quod supra relationem nulla potest fundari relatio, quia relatio paternitatis bene potest referri ad aliam paternitatem relatione similitudinis, & hoc non habet per seipsam: ergo per aliam relationem fundatam. Vnde male Suarez explicat D. Tho. disputatione 47. quod teneat nullam relationem super aliam posse fundari.

Suarez male exponit D. Tho.

QVAESTIO XLIX.

Vtrùm relatio aliqua possit fundari in actione.

1. argum. ET videtur, quod non, quia relatio permanet, sed actio transit: ergo non potest esse fundamentum relationis. Probatur consequentia: quia relatio habet suam realitatem à fundamento: ergo si est relatio realis & existens debet esse fundamentum existens: nam quod non est non potest realitatem tribuere.

2. argum. Secundo: Relatio paternitatis est relatio secundi generis, & non fundatur in actione, vel passione, ergo falsum asserit Aristotel dum dicit, has relationes fundari in actione & passione.

 Si di-

Solutio. Si dicas, quod fundantur in potentia generatiua, & quod generatio est rō fundādi. Cōtra remota generatiua ab homine habente filium, & adhuc manet pater, ergo manet relatio paternitatis, & non fundata in actione, nec in potentia generatiua, quia non habet illam, ergo relationes secundi generis in aliquo alio fundantur, quod fuit prætermissum ab Arist. Probatur primum antecedens, quia pater est, qui habet filium, sed ille homo habet filium, ergo est pater.

Impugnatio.

3. Argu. Tertio, Relatio agentis est in agente, quia refertur per illam ad effectum realiter, sed hæc relatio non fundatur in actione, etiam si sit secundi generis, ergo falsum asserit Aristoteles, relationes secundi generis fundari in actione. Probatur minor, quia actio (& loquimur de actionibus transeuntibus) est in passo secundum probabiliorem opinionem.

Deciditur quæstio.

Conclusio cōtra Aureolū. AD hanc quæstionem respondetur, actionem & passionem esse rationes fundandi relationes, vt superius visum fuit, non vero fundamenta, quidquid dicat Aureolus. Et in hac quæstione potius est tractandum de difficultatibus, quas argumenta insinuant.

Ad 1. arg. Primum enim argumentum conuincit nostram conclusionem.

Ad 2. arg. cōtrouersia Quodnā sit fundamētum paternitatis. Secundum vero tangit illam difficultatem, quod nam sit fundamentum paternitatis. Aliqui dicunt, quod paternitas fundatur supra patris essentiam capacem ad generandum. Vnde non potest Deus tollere fundamentum sine eo quod tollat relationem. Et ad hoc asserendum conuincuntur isti argumento secundo. Alij dicunt, quod fundatur in potentia generatiua, & actio generationis est ratio fundandi, & vtraque opinio est probabilis. Itaque qui dicunt fundari supra essentiam capacem generationis debent dicere, quod potentia generatiua & actio generandi sunt vna ratio fundandi totalis & necessario requisita, vt relatio inhæreat subiecto. Et potest hoc probari ex paritate. Nam filiatio fundatur in substantia filij præsupposita, vt ratione fundandi, generatione passiua, seu genitum esse. Nam in illo nulla potentia est proxima, vt possit generari præter substantiam ipsius: sicut nec in re creabili est potentia aliqua realis, secundum quam creari possit. Alias potentia realis rei creabilis esset prior re creabili, quod est falsum: omne enim accidens substantiam præsupponit. Et hæc opinio non habet difficultatem; nam etiam requirit actionem, vt rationem fundandi, & est relatio secundi generis. Illa vero opinio, quæ dicit fundari supra potentiam generatiuam, vt supra fundamentum principale, & supra generationē vt supra rationem fundandi, probabilis est etiam. Et ad argumentum respondetur, quod sublata potentia generatiua, quæ secundum aliquos auferri potest naturaliter, quia potentia est in organo, & ablato organo aufertur potentia, siue auferatur miraculose, ille homo erit pater, quia statim in essentia resultabit alia relatio propter suam minimam entitatem, & propter positionem termini, à qua pater denominabitur: sicut si destrueretur primū mobile statim resultaret ratio temporis in secundo mobili, quia ille motus esset regularissimus motus omnium: Et illa essentia tunc haberet rationem fundamenti sublato primo fundamento. Itaque, naturaliter loquendo, potentia generatiua est fundamentum, sed hoc sublato erit essentia fundamentum, & in illo resultabit relatio, seu ex illo virtute præcedentis generationis. Etsi dicas, contra: nam ille iam non erit idem pater, quia ad identitatem patris requiritur quod sit eadem forma, sed non est eadem forma: ergo non erit idem pater, Respondetur, quod relatio dicit ordinem ad subiectum quod constituit in tali esse relatiuo & ad terminum. Vt ergo non maneret idem relatiuum, non solum deberet mutari relatio subiectum proximum, sed & terminus, vnde cum non

1. Opinio.
2. Opinio.

Satisfit argumēto secundo iuxta primam opinionē.

Satisfit et iuxta secūdam opin.

Obiectio pulcra.

1. Solutio. Quid requiratur ad identitatē numericā relatiuā?

mutetur

mutetur manet idem relatiuum & idem pater numero. Sed contra, ergo non manet tam idem numero, sicut antea, quia manet eadem relatio. Respondetur, quod manet eadem relatio formaliter, licet non maneat eadem materialiter. Sicut solemus dicere de loco, quod est idem locus numero, etiam si mutentur superficies materialiter, quia manent in eadem distantia, formaliter, ita hic, quia illa relatio manet respectu eiusdem termini, & manet idem subiectum principale, manet idem relatiuum numero.

2. Solutio ablata paternitate, & potētia generatiua a patre q̄uo remaneret pater.

Secundo respondetur, quod in prædicto casu ille homo esset realiter pater, etiam si tolloretur relatio & potentia generatiua, non quia resultaret alia relatio, sed diceretur pater à relatione filij, tanquam à fundamento, sicut Deus dicitur realiter Dominus à relatione creaturæ, & Christus Dominus realiter Filius sacratissimæ Virginis Mariæ Dominæ nostræ à relatione maternitatis eiusdem Virginis realiter terminatæ ad ipsum, sicut asserit D. Thomas 1. part. quæst. 35. articulo 5. Formaliter vero diceretur pater à relatione rationis, quam ei tribueret intellectus, ex terminatione relationis filij ad eum.

3. Solutio

Tertio respondetur, quod nō maneret pater nec filius in illo casu, quia relationes sunt talis naturæ, quod vna sublata alia remanere non potest. Et ita, quia ablata potentia generatiua aufertur relatio paternitatis, desinit esse relatio filiationis, & ita non manet pater & filius, nisi materialiter, idest, ille qui fuit pater & ille, qui fuit filius. Etsi dicas, contra: nam

Solui. difficultas.

pater est, qui genuit alium: sed ille genuit alium: ergo est pater, sed filius est genitus ab alio, ille est genitus ab alio: ergo est filius, Respondetur, quod sicut non valet, mortuo patre iste homo est genitus ab alio; ergo est filius, quia non est correlatiuum, ita non valet in nostro casu, quia non est correlatiuum formaliter, & hæc bene nota.

Ad 3. arg.

Ad tertium argumentum responde tur, quod relatio agentis nō fundatur in actione, sed in potētia actiua, actio vero est ratio fundandi, ratio verò fundandi non est necesse, quod sit in eo, in quo est relatio, bene tamen potentia, supra quam fundatur actio: quia relatio realis debet esse intrinseca relatiuo Quia vt asserit D. Thomas 2. contra gentes, cap. 13. licet in alijs formis inueniantur extrinsece denominationes, in relatione non inuenitur aliquid denominari, & loquitur formaliter quasi exterius existente, sed inhærente: quia ordo formalis seu formaliter ordinari & realiter ad aliud, quod est effectus relationis, debet esse intrinsecum illi, quod refertur & ordinatur: alias non erit realiter & formaliter relatum Et ratio est, quia relatio, est idē seu in est fundamento, quod in relationib. realibus debet esse intrinsecū rei relatæ. Ratio vero fundandi non inconuenit, quod inhæreat alteri; quam relatiuo, vt patet in actione, est tamen necessarium, quod profluat à relatiuo, quod denominat, & quod ipsum agēs denominat, q totū reperitur in actione respectu agentis. Cū vero dicimus, quod hoc genus relationum fundatur in passione, est sensus quod fūdatur in potentia passiua, & passio est ratio fundandi: sed nec requiritur, quod sit vera potentia passiua, quia relatio filiationis fundatur in potentia passiua, & non est vera potentia passiua, quā habet Petrus, vt generatur, sed accipitur improprie pro essentia quatenus generabilis est, & ratio fundandi est generatio passiua seu genitum esse, & generatio passio. Itaque essētia generabilis, quatenus stat sub hac passione, est fundamentum filiationis. Nam nulla vera potentia realis, quæ sit in prædicamēto qualitatis est in Petro, antequā generetur, sed omnis talis cōsequitur generationē. Etsi inquiras, an cū pater generat filiū cōsurgat duplex relatio, altera, qua dicatur pater, altera qua dicatur agēs, de pręsēti respōdet Suarez disputatione 47. n. 9. sectione 11. dicēs eā dem esse relationē, quę in ipsomet instāti, quo generat cōsurgit, & pmanet quandiu talis pater cū filio durat Quo circa paternitas nec includit denomi-

An relatio agētis fundetur sup actione, vel super potentia actiua? q̄d sit fundamentum, quid ratio fundandi.

Quare fundamētum relationis debeat inhærere subiecto relato rō uero fundandi nō itē?

Controu. An in patre cū generet filiū consurgat duplex relatio altera qua dicatur pater, altera qua dicatur agens?

tionem de præterito, nec de præsenti, sed absolute refert ad eum, qui habet esse ab illo, qui pater denominatur. Sed tetigit difficultatem nec explicuit illam, & suo more, vt discederet a D. Thoma, ita hanc resoluit difficultatē. Ad quam D. Thomas 5. Metaphysicæ lectione 15. ita respondet: Sciendum etiam est, quod eorum relatiuorum, quæ dicuntur secundum potentiam actiuam, & passiuam attenditur diuersitas secundum diuersa tempora. Quædam enim horum dicuntur relatiua secundum tempus præteritum, sicut quod fecit ad illud quod factum est, vt pater ad filium, quia illud genuerit, illud genitus est, quæ differunt secundum fecisse, & passum esse, quædā vero secundum tempus futurum, sicut facturus referrur ad faciendum. Et ad hoc genus relationum reducuntur illæ relationes, quæ dicuntur secundum priuationem potentiæ, vt impossibile, & inuisibile, & superius dixerat, vt calefaciens ad calefactum, quod est secundum tempus præsens. Vnde patet, quod relatio paternitatis, (& loquimur modo in humanis, vbi est præteritum, & futurum) non fundatur in generatione per modum præsentis, sed per modum præteriti, scilicet in potētia, quæ genuit, & filiatio in illo, quo filius genitus est. Nam generatio, quæ est alteratio præcedens, non fundat relationem paternitatis quia potest contingere, quod aliquis hoc modo generetur per alterationem antecedētem introductionem formæ, & non sit pater, quia non sequitur introductio formæ eiusdem rationis cum forma generantis. Vnde sequitur euidenter, quod est diuersa relatio qua aliquis dicitur generans per alterationem antecedentem, ab illa, qua dicitur pater, quæ est fundata in genuisse. Si autem detur vera actio, vt aliqui existimant, secundum quam agens dicatur generans, & aliquid dicatur genitum, ita quod sit simul generare & genitum esse, tunc vbi fundabitur relatio paternitatis, quatenus illa actio importatur per modum præteriti, quatenus, scilicet, est genuisse. Et idem dicendum est de igne, quando generat ignem, & alterat passum ad ignis generationem, quia non est idem alteratio & generatio ignis, sed potest esse, quod ignis alteret introducendo calorem, & non generet ignem. Vnde alia est relatio producentis calorem, & generantis ignem, si quidem vna sine alia reperiri potest. Quod si considerasset iste author, non discederet a D. Thomā suppresso angelici Doctoris nomine. Secundum ergo diuersitatem actionum relationum sumendam esse, non solum in ratione actionis, sed per ordinem diuersum, quo ipsa actio sumi potest, cum etiam dicimus fundari in potentia actiua relationem, accipienda est potentia actiua large, vt se extendit proprie ad potentiam, vel ad aliquid per modum potentiæ. Et hæc dicta sint de secundo genere relationum. Per hæc enim omnia alia facile diiudicari poterunt, ne si singula expresse prosequimur opus crescat in infinitum. Hic poterat disputari, an omnes paternitates sint eiusdem speciei, vt paternitas equi & hominis. Sed profecto videtur differre specie, quia generationes specie differunt.

1. Opinio Suarez. tangens nō dissoluens difficultatē & cōtra D. Tho.

2. opinio D. Tho. Doctrina exquisita.

Corollariū notandum.

Vnde sumenda diuersitas relationū

An paternitas in equis, & in hominib. sint eiusdem speciei.

QVAESTIO L.

Vtrùm Aristoteles rectè assignauerit tertium genus fundamenti relationum.

E hoc tertio fundamento in communi nonnulla diximus in superioribus: modo in particulari agendum est de illo. Suarez in prædicta disputatione sectione 13. numero vigesimoprimo, dicit, relationes tertii generis non fundari in ratione mensuræ. Sed inter alia exempla, quibus hunc modum explicat dicit esse vnum mensurabilis ad mensuram. Ver-

Controuersia.

1. opinio Suarez.

Verba enim ipsius Aristotelis sunt: Alia enim, vt mensurabilis ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum.

Vbi nullum fundamentum harum relationum declarat, sed solum adhibitis illis tribus exemplis declarat hoc genus relationum, & friuolis rationibus hoc probat: Quia Aristoteles dixit, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam. Et si esset fundamentum relationis mensurabile ad mensuram, non deberet subiungere copulatiue scibile ad scientiam sed dicere vt scibile ad scientiam.

1. argum. pro Suarez.

Confir.

Vnde satis explicuit non esse vnum genus relationum, quod fundatur supra mensurabile ad mensuram. Et confirmatur, quia si adduxisset exemplum supra dicti fundamenti, non deberet dicere, & scibile ad scientiam, sed vt scientia ad scibile, quia scientia mensuratur per scibile, & non è contra.

Et ita Aristoteles hic solum exposuit tertium genus relationum, quæ sunt illæ, secundum quas aliquid refertur ad aliud, quia aliud refertur ad ipsum, cuiusmodi est scibilis ad scientiam.

Et tandem dicit relationem scientiæ ad scibile, fundari in ratione causæ & effectus, quæ reducitur ad secundum genus relationum. Et cum videret absurda sequi ex hac sententia, dicit solum hæc ab ipso asserta esse disputationis gratia, licet censeat fundari maxima cum ratione in Aristotelis litera, & nullatenus esse improbabilia.

Sed ne discedat a doctrina communi dicit, tertium genus relationum esse mensuram & mensurabile. Vbi mensura non accipitur, vt dicit habitudinem ad nostram cognitionem, quatenus, scilicet est medium, quo nos vti possumus ad cognoscendum alterius quantitatem, aut molis, aut perfectionis. Sed sumitur mẽsura pro reali termino, vel obiecto, ad quod res aliqua dicit habitudinem, secundũ quam illi coaptatur, seu commensuratur. Quomodo scientia comparatur ad rem scibilem. Vnde hæc commensuratio nihil rei est præter habitudinem transcendentalẽ talium rerum ad sua obiecta, quæ est sufficiens fundamentum relationis prædicamẽtalis. Et hæc sentẽtia sit pro primo argumẽto.

2. Argu.

Secundum argumentum: Relatio creatoris ad creaturam, & relatio dominii sunt relationes tertij generis, & tamen non fundantur in ratione mensuræ, & mensurabilis, ergo falsum est asserere hoc esse tertium genus relationum.

Probatur maior, quia habent conditiones omnes harum relationum. Nam solũ ex parte vnius extremi est relatio realis & fundamentum reale solum est ex parte vnius extremi. Et ita dicit D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. Minor probatur, quia creatura non refertur ad creatorem, vt creatura est, quia suũ esse est adæquatũ esse diuino, sed quia producitur a Deo, & conseruatur. Et confirmatur; Nam relationes tertii generis non fundantur in actione, sed in adæquatione ad mensuram, sed supra dictę relationes fundantur in actione, ergo non sunt huius generis. Maior probatur, quia scientia dicitur vera & mensurata a suo obiecto, non per aliquam actionem, sed per suam essentiam. Sicut imago dicitur mensurata, non per aliquam actionem, nam ex eo quod producitur ab agente sine alia actione est mensurata obiecto suo per seipsam. Confir.

3 Argu.

Tertio, Relatio dexteritatis, est relatio tertii generis in animali, & tamẽ non est relatio mensuræ, ergo. Maior patet; quia semper ex parte alterius extremi est relatio rationis, ergo signum est, quod est relatio tertii generis, quia relationes tertii generis semper sunt non mutuæ.

4. Argu.

Quarto, Obiectum realiter causat sciẽtiam aliquãdo, producẽdo species necessarias ad habendã scientiã, ergo tunc illa relatio erit relatio mutua, & non tertii generis. Cõsequentia patet ex dictis, quia istæ relationes non sũt mutuæ. Sed antecedẽs probatur ĩ obiectis sensibilibus, quæ emittũt species,

&

& causant scientiã per emissionem illarum specierum. Et confirmatur: quia sensibile realiter immutat organum, ergo realiter ordinatur ad sensum, ergo non solum, quia sensus refertur ad sensibile, & sic erit relatio realis in sẽsibili ad sensum. Probatur consequentia, nam quando aliquod extremũ realiter ordinatur ad aliud, bene potest, imo fundat relationem realem. Confir.

5. Argu. Quinto; Ens non solum est scibile in actu, quia scientia terminatur ad ipsũ, sed quia habet naturam realem & rõnem formalem, ad quam consequuntur aliquæ proprietates, quæ per illam rationem formalem demonstrari possunt, & hominem esse volitiuum, est scibile, ex eo quod habet rationem, & causam, per quam demonstretur scilicet, quia est intellectiuus, & non solũ, quia scientia terminatur ad ipsum; ergo relatio scibilis erit realis. Probatur consequentia, quia præsupponit aliquid reale in scibili, conueniens illi ex natura rei, scilicet suam rationẽ formalem, quæ si existat poterit referri realiter ad scientiam sicut duæ quantitates realiter referuntur, quia fundamentum est reale in vtraque.

6. Argu. Sexto; Relatio mensurati ad mensuram est aliquando relatio rationis, ergo non sunt istę relationes tertij ordinis non mutuæ. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam si mensurans non existat, relatio mensurati ad mensuram erit etiam relatio rationis, & ita non erunt mutuæ, quia ex neutra parte est relatio realis. Confirmatur, Nam relatio scibilis ad scientiam non est prædicamentalis, male ergo enumerat in prædicamento relationis relationes tertij ordinis. Antecedens probo, quia est relatio rationis. Confir.

7. Argu. Septimo, scientia in sua essentia & ratione est mensuratum, & vt sic non est relatiuum sed est absolutum & in prædicamentb qualitatis existens, ergo mensuratum, vt sic, non est relatiuum, & ita non erit relatiuum tertii generis.

Decisio quæstionis.

2. opinio Authoris. 1. Concl. Contra Suarez.

PRima cõclusio, Istæ relationes, quæ à metaphysicis dicuntur tertii generis, distincta fundamenta habent à reliquis duobus generibus, & sunt relationes, nullo mõ reducibiles ad duo dicta genera. Et hoc apertissime cõstat in Aristotele. Vnde nullam probabilitatem habet sententia relata à Suarez, quod habeant distincta fundamenta. Probatur, quia istæ relationes nunquã sunt mutuæ, idest, reales ex vtroq. termino; relationes vero primi & secundi generis, sæpissime sunt mutuæ, imo semper si existant extrema; ergo sunt alterius rationis, & consequenter habent distincta fundamenta. Probatur consequentia, quia si eadem fundamẽta haberẽt, mutuæ essent, sicut illæ. Secundo; illæ relationes habent fundamenta realia in vtroque extremo, ita quod ad inuicem ordinantur fundamentaliter, ex quo consurgit formalis ordo, sed hoc non reperitur in relationibus tertii ordinis, quia & si vnum extremum realiter ordinetur ad aliud & perficiatur in ordine ad illud, non tamen hoc cõtingit in alio extremo, ergo. Tertio probatur; Quia relationes primi generis fundantur in vnitate, seu in q̃titate relationes secũdi in actione, sed istę relationes, formaliter loquẽda, de proprio fundamẽto in nullo illorum fundantur, nam scientię relatio in ratione mensurati, & imaginis relatio in eadem ratione in nulla quantitate nec actione fundatur, ergo. Vltimo probatur ex Aristotele, qui capite de ad aliquid in 5. expresse numerat hæc tria fundamenta, ergo sicut primum fundamentum non reducitur ad secundum, nec è contra, ita neque hoc reducetur ad alia duo, nec è contra. Antecedens patet; nam ita dicit, postquam numerauerat primi & secundi, generis relatiua, ergo secundum numerum & potentia dicta ad aliquid, sic omnia ad aliquid, eo quod ipsum quod est alterius dicitur id quod est, sed non eo quod aliud ad aliud. Mensurabile verò & sci-

1. Rõ pro conclus. (beside "sunt mutuæ, idest, reales ex vtroq. termino")
2. Ratio. (beside "quod ad inuicem ordinantur fundamentaliter")
3. Ratio. (beside "ergo. Tertio probatur")
4. Ratio. (beside "qui capite de ad aliquid in 5.")

scibile & intellectuale, eo quod aliud dicitur ad ipsum ad aliquid dicuntur, sed non eo quod illa ad aliud. Vbi apertam assignat differentiam, & manifeste distinguit inter relatiua huius & aliorum generum; nam alia dicuntur ad aliud, quia in se habent vnde dicātur, vt patet in patre & filio, quia pater dicitur quia genuit, & filius, quia genitus. Et numerus quaternarius ad binarium relatione dupli refertur ratione quantitatis, quam habet in se; at vero scibile non refertur ad scientiā, quia in se habeat aliquod fundamentum, ratione cuius referatur, sed quia scientia refertur ad ipsum, ipsum refertur ad scientiam. Vnde D Thomas in commento ita dixit, prosequitur de tertio modo relationum. Et ita est communis sensus totius metaphysicæ scholæ, qui plurimum momēt i his rebus affert tenendis. Vnde non quilibet suo arbitratu debet etiam nouas inducere opiniones seu imaginationes.

2. Concl. In quo distinguantur relationes, tertij generis relationib⁹ aliorum, generum.

Secunda conclusio: Tota ratio distinctionis in hoc genere relationum ab aliis considerata ex parte fundamenti in hoc consistit, quod in his relatiuis tota ratio fundamentalis relationis pendet ex altero extremo, ex eo nimirum, quod refertur ad aliud, & in se non habet aliquam fundandi rationem. In aliis verò fundandi relationem ratio est in vtroque extremo. Hæc conclusio est expressa angelici Doctoris in sua lectione 15. vbi sic dicit, postquam numerauerat relatiua tertij ordinis; In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero, & ideo omnia ista, quodammodo se habent vt mensurabile & mensura, nam ab eo quælibet res mensuratur, a quo ipsa dependet. Et probatur rationibus: nam aliquid dicitur scibile, quia potest de ipso haberi scientia, & sensibile, quia potest de ipso haberi sensus: ergo non dicuntur talia, nisi ab altero extremo, & non ex eo, quod aliquid est in ipso. Sicut enim aliquid dicitur creabile, a potentia creatoris & non ab aliqua potentia, quæ sit in creatura. Eodem modo dicitur aliquid scibile à scientia, & non ab aliqua potentia, quæ sit in re. Sed in his rationibus videtur loqui D. Thomas de relatiuis transcendentalibus. Et ita verum est quod etiā aliquid scibile denominatur a scientia, quæ est relatiuum transcendētale, & secundum dici. Vide pro huius maiori intelligentia D. Thomam 4 Physicorum lectione 23. Sed ex his fit argumentum: Si res dicitur scibilis, & sensibilis præcise a scientia, quæ est in sciente, quia hoc nihil ponit in re scita: ergo etiam dicetur mensurans, ex eo quod scientia mensuratur, & depēdet a scibili, quia esse mensurans sciētiam nihil reale est in scibili, per quod ordinetur ad scientiam.

Doctrina D.Tho. egregia pro conclusione.

Obseruatio authoris.

Vnde aduerte, quod ex eo, quod scientia terminatur ad obiectum suum, verbi gratia, ex eo quod metaphysica terminatur ad ens dicitur scitum. Esse autem scitum relatio est, quia est aliquid rationis in scibili, sicut esse visum est quid rationis in pariete. Et hæc relatio ex parte scibilis est relatio rationis tertij ordinis: scientia autem, quæ terminatur ad scibile, est relatio transcendentalis, & secundum dici non relatio prædicamentalis.

Qūo reperiatur relatio mensuræ inter scibile & scientiam

Sed super hanc scientiam terminatam ad obiectum & illi conformem fundatur relatio quædam mensurati, quia scientia dependet in sua veritate & esse ab obiecto; & consurgit alia relatio mensurantis in obiecto, ex eo quod scientia refertur ad illud in ratione mensuræ. Quæ quidem relatio in obiecto est aliquid rationis: quia in ipso nullum ordinem fundamentalem ad scientiam præsupponit, sed precise refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum & dependet ab illo. Scibile autem nullo modo dependet a scientia. Vide D. Thomam prima parte quæstione, de veritate, articulo septimo, & de potentia quæstione septima, articulo 10. elegantissime ista tractantem.

3. Concl. Quotupliciter contingat aliquid mensurati & esse mensuram.

Tertia conclusio. Mensurabile & mensura dupliciter accipiuntur quatenus ad præsens attinet. Vno modo propriè: alio modo large. Propriè accipitur mensurabile & mensura, quando esse alicuius rei vel veritas talia sunt.

sunt

sunt, quia proportionantur alicui, & adæquantur illi, vt patet in scientia, quæ talis est: quia adæquatur suo obiecto. Et sicut in obiecto sunt veritates ad hunc sensum, quod verum, est dicere de illo, verbi gratia, de ente, quod est bonum, verum, vnum & cętera, hoc ipsum asserit, & dicit scientia, & ad illud ipsum inclinat & obiectum nullo modo ordinatur ex sua natura ad mensurãdam rem talem. Hoc modo etiam esse rerum mensuratur per esse Dei, alio modo large accipitur mensurabile etiam quantum ad præsens spectat pro quacunque dependentia rei ab aliquo, quod non ordinatur ad dependẽs nec mensura dicit ordinem ad dependens ab ipso. Et hæc conclusio est D. Thomæ supra dicta lectione in 5. Vbi ita dicit: Et simile est in omnibus alijs, in quibus relatiue aliquid dicitur propter relationem alterius ad ipsum: sicut dextrum & sinistrum in columna, Cum enim dextrum & sinistrum designent principia motuum in rebus animatis, Columnæ autem, aut alicui inanimato attribui non possunt, nisi secundum quod animata aliquo modo se habent ad ipsam; sicut columna dicitur dextra, quia homo est ei sinister. Et simile est de imagine respectu exẽplaris, & denario, quando fit pretium emptionis. In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero. Et ideo omnia huiusmodi quodam modo se habent vt mensura & mensurabile. Nam ab eo qualibet res mensuratur, à quo ipsa dependet. Et debet intelligi D. Thomas de mensuratione largo modo. Et adhuc debet intelligi dummodo mensurans non ordinetur ad mensuratum, secundum quod mensurans est. Nam si ordinetur in aliud genus relationum ingrederetur. Nam, vt ipse ait, supradicta quæstione de potẽtia art. 7. hoc genus relationũ solum debet fundari in fundamento ex vna parte: quia scientia ad scibile, & sensus ad sensibile referuntur hoc genere relationum. Quia istæ actiones non perueniunt ad res scitas & ad res sensatas, sicut actio agẽtis actione transeunte: tunc ordinaretur id, ad quod peruenit actio, ad agẽs quia iam per illam actionem perficeretur, & esset ibi aliquis ordo fundamentalis ad agens. Ex quo sequitur, quod amatum, si est creatum, refertur relatione reali ad amorem, quia causat amorem, & perficitur in hac causalitate, quod de Deo dici non potest. Ex quo supra diximus, vnitatem analogicandem fundare relationem similitudinis, intelligitur inter res creatas, quæ adinuicem ordinantur. Quomodo autem fundamentum primi & secundi generis ordinem ad inuicem habeant supra dictum est, dum ageremus de conditionibus requisitis ad relationem realem mutuam: Et docet D. Thomas de potentia quæst. 7. articulo 10. in hunc modum: Nam si loquamur de relationibus primi generis fundatis in quantitate, quia vna quantitas absolute considerata habet ordinem ad aliam secundum rationem mensuræ & mensurati, & secundum nomen totius & partis & aliorum huiusmodi, quæ quantitatem consequuntur, quia omnes quantitates sunt eiusdem rationis & ita possunt adinuicem ordinem supradictum habere. Quia sicut vna habet ordinem ad aliam (& loquitur de ordine fundamentali) ita alia habebit ordinem ad ipsam, quia sunt eiusdem rationis: & non est maior ratio, quare vna ordinetur ad aliam, quam econuerso. Quę verò fundantur in actione, & passione referuntur adinuicem relatione reali, in quantum in ipso effectu vel passione inductis attenditur quoddam bonum ipsius agentis, vel mouentis. Et in agentibus vniuocis patet quæ per actionem suæ speciei similitudinẽ inducunt, & per consequens esse perpetuum suæ speciei, secundum quod est possibile, conseruat. Et hoc etiam probat in alijs, quæ mota mouent, vel agũt vel causant. Nam ex ipso suo motu ordinantur ad effectus producendos. Et ita est sua perfectio producere; alias non mouerentur ad producendum. Intelligibile vero est extra rationem intellectionis, quia non attingitur per intellectionem realiter, nec est motus pertingens ad illum, & ita non

Doctrina D. Thom. pulcra ꝑ conclus.

Explicantur dicta S. Thom.

Corolariũ obseruandum.

Qũo se habeant ad inuicẽ relationes primi, & secũdi generis.

non est sua natura, quod sit intellectum, & quod realiter attingatur ab intelligente, sed sua natura est talis essentia. Etsi dicas, Deus agit producendo creaturas, ergo perficitur per hanc actionem & refertur realiter ad creaturas: negatur consequentia, quia Deus non agit per actionem, quæ sit in creatura, quia sua actio est substantia sua, vnde non perficitur agendo.

Obiectio

Solutio.

Et quod est in sua actione est omnino extra genus esse creati: nec ex actione diuina accrescit aliquod bonum Deo, vnde est maxime liberalis, qui facit bonum & perfectum non expectans bonum & perfectionem à creatura.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Explicatur dictũ Arist.

AD primum argumentum in oppositum respondetur, quod Aristoteles cum dixit mensuram & mensurabile esse tertium genus relationum, fecit velut propositionem vniuersalem, ac si dixisset, omnis mensura & mensurabile est relatiuum tertij generis: Et cum subiungit, & scibile & scientia, & sensus & sensibile, resoluit illam propositionem vniuersalem per copulatiuam & ostendit per species, quod in genere dixerat: qui modus arguendi vocatur à Summulistis descensus. Vt si dixisset, omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal, explicat per partes quod in genere dixerat. Præterquam, quod versio Aristotelis non est tam latina & exacta, vt cum tanto sit rigore accipienda. Maxime quia ita ab omnibus communiter explicatur logicis. Confirmatio est ridicula. Et certe si in ordinè verborum Aristotelis tot latent mysteria, miror cur ipsum non religiosissime sequantur aliqui authores.

Alia explicatio Ad confir.

Ad 2. arg.

Relatio creaturæ ad quod

Ad secundum argumentum respondetur, quod in creatura est relatio, quia refertur ad creatorem. Et hæc relatio est relatio tertij generis: quia vt dixit D. Thomas, etiam sunt relationes mensurati omnes illæ, quæ sunt rerum quæ ab alijs dependent. Et non est mutua dependentia ex alio extremo, quia omnis dependentia quodam modo dicit mensuratum: ex eo quod res dependens ab alia, ab illa mensuratur, dum modo mensurans non dependeat: quia esse mensuram, vt hic loquimur est habere esse tale respectu alterius vt nullatenus ad illud ordinetur. Et in creatura est rursus alia relatio mensurati proprie, secundum quam creatura refertur ad Deum, quatenus creatura imitatur creatorem, licet hæc perfectiori modo reperiatur in homine, & in angelo vbi reperitur ratio imaginis. Et ista relatio est etiam tertij generis. Ad confirmationem respondetur, quod relationes, quæ sunt proprie mensurati non fundantur in actione, sed in adæquatione transcendentali: quæ verò sunt mensurati, quatenus mensuratum dicit quomodocunque dependentiam, bene possunt fundari in actione, vt patet in relatione dexteritatis in animali, quando dicitur dextrum columnæ, quæ fundatur in virtute motiua applicata columnæ. Sed creaturæ relatio non fundatur in actione diuina, quæ est eius substantia, sed fundatur in creatione passiua, seu in producto esse.

genus pertineat.

Ad cõfir. Relatio mẽsurati ad mensurã in quo fundetur.

Et hoc non inconuenit: actio enim Dei non est fundamentum huius relationis: quia non est etiam fundamentaliter: alias Deus ordinaretur ad seipsum per illam actionem, quod est impossibile.

Sed solum illa actio est causa effecti ua totius entitatis, & accidentium omnium, quæ sunt in creatura. Et per hóc patet.

Ad 3. arg.

Ad tertium argumentum: nam non potest animal esse dextrum, nisi columna sit ei posita in tali positione: Et tamen hoc nihil est in columna.

Et hac ratione vocatur ista relatio tertij generis, quia pendet esse dextrum columnæ ab ipsa: & quod ipsa sit dextra nihil est in illa.

Ad 4. arg. Quomodo obiectum habeat efficientiam, respectu sciẽtiæ & quomodo non.

Ad quartum respondetur, quod obiectum solum habet aliquando efficientiam respectu emissionis specierum: sed eius causalitas ibi sistit: quia postquam intellectus est factus in actu scientifico nulla est efficientia obiecti, qua propter non causat effectiue scientiam nec actum scientiæ, sed scientia effectiue causatur ab intellectu. Vnde non realiter dicit ordinem ad scientiam. Scientia vero maxime dicit istũ ordinem, quia à proprio mensuratur obiecto.

Ad cõfir. Quomodo sensibi le habeat actiuitatẽ respectu sensationis & quomodo nõ.

Ad confirmationem respondet D. Thomas supra dicta quæstione de potentia articulo 10. Et potest etiã esse solutio quarti argumenti, quod licet sensibile immutet organum sensus in sua actione, & propter hoc habeat relationem ad ipsum, vt alia agentia naturalia ad ea, quæ patiuntur ab eis: alteratio tamen organi non perficit sensum in actu, sed perficitur per actum virtutis sensitiuæ, cuius sensibile, quod est extra animam omnino est expers: quia scilicet non causat illam actionem, vbi vides nostram solutionem.

Doctrina Arist. obseruanda pro decisione facta.

Nam vt inquit Aristoteles 3 de anima, intellectus factus in actu non eget motore. Sensus enim & intellectus habent se sicut cætera viuentia, quia viuens dependet quidem à generante quantum ad produci, sed postquam productum est se mouet per propriam formam. Eodem modo intellectus & sensus, etiam si egeant motore quantum ad habendam formam vitalem, quæ est species, sed postquam habent illam ipsi se mouent.

Corollarium.

Et hinc scies pro nostris cõcertationibus, quare non datur significare effectiue, quia ad hoc erat necessarium, vt obiectum effectiue causaret cognitionem, quod cum non faciat etiam si effectiue producat species, & actuet intellectum, quia intellectus effectiue producit suam cognitionem, non datur significare effectiue.

Ad 5. arg.

Ad quintum respondetur, quod ita est, quod scibile obiectum præsupponit naturam, quæ habeat proprietates aliquas demonstrabiles, sed ista natura & proprietates nõ ordinãtur ad scientiam, quia sunt extra genus scientiæ, nisi ex eo solum, quod scientia ordinatur ad ipsum, sicut creatura præsupponit Deum, tamen Deus non ordinatur ad creaturam.

Ad 6. arg.

Ad sextum respondetur, quod illa relatio rationis, quæ correspondet ex parte scibilis ad scientiam non est prędicamentalis, nisi reductiue, sicut terminus formalis alterius relationis. Relationes vero tertij ordinis ex parte vnius extremi, qui realiter refertur sunt prædicamentales, quando aliud coexistit extremum.

Ad 7. arg. Mensurabile dupliciter formaliter & fundamẽtaliter. 1.

Ad vltimum respondetur, quod mensurabile accipitur dupliciter vno modo pro fundamento relationis & mensurabile hoc modo est ipsa essentia scientiæ adæquata suo obiecto & imago suo prototypo, & creatura suo creatori: Alio modo accipitur mensurabile pro vt formaliter dicit relationem consequutam ad talem mensurationem, quæ dicitur mensurabilitas formalis.

Et ista est relatio posita in prædicamento. Et eodem modo potest accipi mensura & pro re, quæ mensuratur: vel pro mensuratione fomali, quæ est relatio rationis.

Corollarium. 1. Quæ relationes dicãtur mutuæ.

Ex determinatis in hac quęstione sequuntur ista consectaria necessario scienda, nimirum relationes mutuas dici illas, quæ reales sunt ex proprio genere in vtroque extremo, cuiusmodi sunt relationes primi & secundi generis. Nam primæ fundantur in quantitate, quæ ratio referendi est realis in vtroque extremo. Vbi nota, quod relatio vnionis materiæ ad formam, vel aliquid huiusmodi, non est fundata in quantitate, sed in actione vnitiua. Et relationes secundi generis, quæ fundantur in potentia actiua, vel passiua, vt reducuntur ad actum per actionem & passionem etiam sunt mutuæ, quia agens & patiens ex proprio genere inueniuntur adinuicem ordinari. Quod si aliquando contingat, quod agens non existat, & tunc non referatur realiter, quia in se non manet, sed in sua virtute. Vt quando generatur proles per virtutem seminis decisi mortuo ani-

animali, hoc est, per accidens: quia quantum erat ex parte actionis agentis creati ordinabatur realiter ad effectum. Et ad hoc genus reducuntur omnes relationes fundatæ in omni genere causalitatis, etiam materialis formalis, & finalis quia quamuis non sint actiones habet se ad modum actionum. Relationes vero tertij ordinis non sunt mutuæ, quia ex parte vnius extremi vt sic formaliter sumpti non est fundamentum reale ordinatum ad aliud, vt patet in exemplis supra positis.

Quod si aliquando mensurans est causa efficiens, vt si artifex depingat ad sui similitudinem imaginem, non refertur ad illam relatione reali, vt est mensurās, sed vt est causa efficiens. Vnde relationes Dei ad creaturas nullo modo sunt reales hac ratione, quidquid nominales dicant. De quo latius disputatur 1. part. quæst 13. art. 7.

Corolarium. 2. Controuersia An relatio dexteritatis in animali sit realis vel rationis. Sequitur etiam, quod male dixerit Suarez disputatione 47. sectione 15. in fine, relationem dexteritatis in anima li non esse realem.

Quia vt ait D. Thomas de potentia quæstione, 7. articulo 10. homo comparatur ad columnam, vt dexter ratione potentiæ motiuæ reductæ ad actū per actionem, vel per aliquid per modum actionis.

Nec est relatio fundata in operatione intellectus; nam non est in mera cogitatione intellectus positum, vt ego sim dexter columnæ: sed quia reuera per motum & actionem fio illi in tali approximatione, & distantia: ex quo in me sequitur relatio realis, & in columna rationis. Ex eo enim, quod illi approximor, referor relatione dexteri. Approximor, in quam, taliter. Deciditur cōtra Suarez. Sequitur præterea relationes alias esse æquiparantiæ, quę habent eandem denominationem in vtroque extremo, vt similis simili simile dicitur, dissimile dissimili. Et relationes disquiparantię, quæ diuersam habent denominationem, vt pater, & filius, simile & dissimile. Et quia hæc non habent aliquam difficultatem sunt omittendæ.

Sequitur etiam alia diuisio relationum in realem & rationis. Realis est, quæ habet esse secluso opere intellectus, rationis quæ præcise esse habet formale per intellectum, dum intellectus vnū ad aliud refert, & facit quod vnum aliud respiciat, siue illa sint in re distincta, vt quando refert Deum ad creaturam, siue non sint distincta, vt quando refert idem ad seipsum, genus ad speciem, & cætera, de quibus supra latissime egimus, dum tractaremus de vniuersalibus, & intentionibus. Vide locum elegantissimum D. Thomæ de potentia quæstio 7. articulo 11. in corpore, vbi differentiam, & quidditatem harum relationum explicat. Locus D. Thomæ elegans.

QVAEST. LI.

Vtrum in relationibus tertij generis vtrumque extremum realiter formaliter referatur.

PROBATVR pars affirmatiua, quia relatiua sunt simul natura, sed si non referatur vtrumque extremum realiter formaliter non erunt simul natura, ergo. Maior est Aristotelis, minor probatur. Quia cum relatio habeat esse per operationem intellectus, non est, nisi considerante intellectu, sed ante considerationem intellectus est alia relatio, ergo nisi realiter formaliter referantur non erunt simul natura. 1. Argum.

Secundo Terminus relationis debet esse relatiuum, sed si non referatur realiter formaliter nō erit relatiuum, ergo refertur. Probatur minor; quia ante operationem intellectus non est aliud correlatiuum formaliter tale, si sit aliquid rationis, quia relatio rationis non habet esse, nisi per operationem intellectus, & creatura terminatur ante operationem intellectus ad Deum. Vt ergo sit formaliter terminus debet esse aliquid reale, & referri realiter. 2. Argum.

3. Argu. Tertio: In hoc differunt relatiua tertii ordinis ab aliis: quod relatiua tertii ordinis dicuntur talia ex parte vnius extremi, non quia ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa, sed alia referuntur ad ipsa realiter, ergo eadem relatione ipsa referũtur ad alia. Verbi gratia, scibile refertur ad scientiam, quia sciẽtia refertur ad ipsum, & ita eadem relatione scientiæ scibile refertur, sed illa relatio est realis, ergo scibile realiter refertur, & per relationem realem, ergo realiter formaliter, quia illa relatio formaliter dabit suum effectum, & referet realiter formaliter.

4. Argu. Quarto, D.Tho.1.p.q.13.art. 7.ad 4. ita dicit, Nec est inconueniens, quod a relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur, tamen secundũ quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, vt sic Deus dicatur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsũ, sicut philosophus dicit 5. Metaphysicæ, quod scibile dicitur relatiue ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum, & 3.p.q.34.artic 5. in corpore inquit; quod quamuis relatio dominii non sit realiter in Deo, dicitur tamen realiter dominus ex reali subiectione creaturę ad ipsum. Et similiter Christus dicitur realiter filius Virginis matris ex relatione reali maternitatis ad Christum. Quibus in locis aperte D. Thomas insinuat Deum dici Dominum realiter, & referri ad creaturam per relationem dominii, & sic erit realis & formalis denominatio in Deo ab illa reali relatione. Nec valet dicere, q̃d D.Th. loquitur fundamentaliter, scilicet, quod est fundamentum reale relationis rationis, quæ correspondet in Deo, & ab illo fundaměto reali Deus dicitur Dominus realiter fundamentaliter. Non, inquam, valet hæc solutio, quia fundamentum vnius extremi non refert aliud, nec potest aliud extremum realiter fundamentaliter denominare relatiuum, quia referre est proprium formæ relatiuæ, & non fundamenti.

Reiicitur fuga querũdã.

5. Argu. Quinto, Quia Aristoteles inter ea, quæ sunt simpliciter ad aliquid, numerat scibile, vt refertur ad scientiam, & sensibile ad sensum, sed non sunt simpliciter ad aliud, nisi quæ realiter referuntur & formaliter, ergo. Probatur minor, quia relatiua rationis secundũ quid sunt ad aliud.

6. Argu. Sexto, Quia ista tria genera relationum per se pertinent ad prædicamentum relationis, & per se considerantur a metaphysico, sed non per se sunt in prædicamento, nisi quæ sunt aliquid reale, ergo illa tria genera sũt aliquid reale: & ita denominantur realiter formaliter ab aliquo.

Præambula ad quæstionem.

Controu. 1. opi. Cai. Dominus Caietanus vbi supra q. 13 1. partis, dicit relatiua tertii generis, quæ sunt non mutua, realiter formaliter referri ad aliud, sed per relationem alterius extremi, sic adeo quod Deus dicitur realiter formaliter Dominus a relatione creaturæ, extrinsecæ tamen, & creatura eadem relatione intrinsece dicitur serua. Et est differentia inter relatiua tertii ordinis, & reliqua, quod reliqua dicuntur formaliter talia a relationibus existentibus in ipsis extremis, hæc autem a relatione alterius extremi. Hanc opinionem aliqui Thomistæ sequuntur.

Decisio quæstionis.

2. opi. Authoris. 1. Concl. cõtra Caiet. Sed sit prima conclusio, Relatiua tertii generis non denominantur formaliter realiter ex parte alterius extremi a relatione in existente in altero. Verbi gratia, Deus non denominatur Dominus formaliter a relatione creaturæ, nec aliquid dicitur scibile formaliter a scientia, nec mensurabile a mensura. Hæc conclusio est expressa D. Thomæ multis in locis 2. contra gentes capite 13. vbi in 2. ratione ita dicit, Duplex est modus, quo aliquid denominatiue prædicatur. Denominatur enim aliquid ab eo, quod est extra ipsum, sicut a lo-

Dupliciter aliqd denominatur ex alio.

a loco dicitur aliquid esse alicubi, & a tempore aliquando. Aliquid vero denominatur ab eo, quod inest, sicut ab albedine albus. A relatione vero non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, sed inhærente. Non enim denominatur aliquid pater, nisi a paternitate, quæ ei inest. Non enim potest esse, quod relationes, quibus Deus ad creaturam referatur sint res aliquæ extra ipsum. Cum igitur ostensum sit, quod non sint in ipso realiter, & tamen dicuntur de Deo, relinquitur, quod ei solum attribuantur secundum intelligentiæ modum, ex eo, quod alia referuntur ad ipsum. Intellectus enim noster intelligẽdo aliquid referri ad alterum, eo intelligit relationem illius ad ipsum, quãuis secundum rem quandoque non referatur. Et Ferrariensis super istum locum optime explicat rationem D. Th.

Ratio D. Th. explicata a ferte.

An eadẽ forma possit dare duas effectus formales distinctos & oppositos.

Probatur conclusio: Impossibile est vnam formam dare duos effectus formales distinctos, & oppositos, sed scientia & scibile, dominus & seruus, creator & creatura dicunt rationes formales distinctas & oppositas, ergo non possunt formaliter ab eadem prouenire forma. Maior patet, quia cum forma habeat vnam solum essentiam, solũ vnum effectum formalem potest dare, & non plures oppositos. Maxime, quia effectus formalis non est aliud, quam forma communicata subiecto, igitur non potest causare opposita. Sed minor patet, quia alia est ratio creatoris & creaturæ, scientię & scibilis Dices, quod est in scientia duplex relatio, vna, qua scientia dicitur, & alia, qua denominatur extrinsece scibile tale. Sed hoc est falsum, quia illa relatio, qua scibile dicitur tale existens in sciẽtia, a quo fuit causata, vel quod habuit fundamentum, profecto nullum, & ita est imaginaria Et præterea, quia cum debeat esse terminus formalis alterius relationis non potest esse in eodẽ subiecto, vbi est sua opposita relatio, sed debet esse in alio. Præterea, esse relatiuum est ordinari ad aliud, ergo in ipso qui ordinatur, debet esse talis ordo, sed iste ordo est relatio, ergo in illo relatio esse debet, Impossibile enim est, quod aliquid ordinetur ad aliud, nisi habeat in se ordinem, & cum scibile ordinetur ad aliud, vt ad oppositum debet habere in se oppositum ordinem. Præterea, impossibile est, quæd pater denominetur a filiatione, aut filiatio a paternitate, quia specie differunt istæ relationes, sed scibile & sciẽtia plus quam specie differunt, & idem de creatore & creatura, de mensura & mensurabili, ergo impossibile est, quod vnum denominetur a forma alterius formaliter, & realiter.

Impugnatur solutio quorũdam.

Secunda conclusio, Relatio vnius relatiui tertii generis bene potest esse fundamentum & causa, vt aliud dicatur tale fundamentaliter, vt relatio creaturæ potest esse fundamentum, quare Deus dicatur Dominus, & relatio scientiæ, quare dicatur aliquid scibile. Hanc conclusionem habet D. Tho. in locis adductis in 4. argumẽto. Nam quando dicit, Nec est inconueniens, quod a relationibus realiter existentibus in re dominus denominetur intelligitur fundamentaliter. Et cum dicit, Tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, loquitur de forma, secundum quam Deus dicitur dominus, quæ est relatio rationis dominii. Et cum subdit, Vt sic Deus dicatur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, explicat fundamẽtum. Itaque fundamentaliter Deus dicitur dominus ex eo, quod creatura sibi subiecta est, & Deus habet potentiam gubernatiuam ipsius, formaliter vero ex relatione dominii. Sicut dicimus, quod paries dicitur visus fundamentaliter ex visione, formaliter ex relatione visi, quæ consurgit ex visione, tanquã ex fundamento. Vide Ferrariẽsem supra dicto c. 13. lib. 2. cõtra gẽtes, qui optime hoc explicat. Et probatur cõclusio prꝫterea: Nã ex eo, quod creatura referatur ad creatorẽ intellectus põt concipere Deum, vt id ad quod dicitur creatura, & referre Deum ad creaturam, ergo tunc fundat huiusmodi relationem in respectu, quem dicis

2. Concl.

An relatio unius relatiui possit esse fundamẽtum & cã vt aliud relatiuũ denominetur tale vel tale.

Qũo fundetur scibilis relatio ad sciẽtiã, & in Deo relatio creatoris ad creaturam.

cit creatura ad ipsum. Sicut enim ex eo quod paries videtur, refertur ad potentiam per intellectum, vt aliquid visum ab illa: & illud esse visum fundatur in respectu transcendentali visionis ad parietem, eodem modo fundatur respectus ille rationis in Deo in respectu, reali creaturæ ad Deum ipsum.

Et non sufficeret quodcunque aliud fundamentum, vt Deus diceretur Dominus nisi creatura respiceret Deum. Et ratione huius dicitur realiter dominus seclusa operatione intellectus, nõ quidem à forma reali, sed à fundamento reali: Idest, est reale fundamentum dominij in creatura, quod sufficit, vt Deus dicatur realiter Dominus seclusa operatione intellectus, licet alij explicent hoc alio modo, quod Deus dicitur realiter dominus, idest, denominatur à relatione dominij, seclusa operatione intellectus, quę est realiter in suo fundamento & causa. Non autem assẽtior opinioni illorum, qui dicunt relationem dominij esse formaliter, quia est fundamentum. De quo satis dictum est supra.

Ad 1. arg. Ad primum dicemus statim cum tractabimus de proprietatibus relatiuorum.

Ad 2. arg. Ad secundum iam diximus supra, quod vsque dum fit relatio illa formaliter per operationem intellectus, creatura non terminatur formaliter, nec habet terminum formalem, sed materialem tantum.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod illa differentia attenditur penes fundamẽta. Itaque in reliquis relatiuis est ex vtraque parte aliquod fundamentum, ratione cuius vnum ordinatur ad aliud per relationes fundatas in illis. In relatiuis vero tertij ordinis nihil reale est ex parte alterius extremi. Et ita fundamentum vt referatur Deus ad creaturam, & secundum quod ordinetur ad illam, nullo modo est in Deo, sed in creatura, in qua est relatio, sicut vt paries dicatur visus nullo modo est fundamentum in ipso, sed in potentia visiua vidente parietem.

Ad 4. arg. Ad quartũ respondetur ex secunda cõclusione, quod potius est pro nobis.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod alterum relatiuum in relatiuis tertij generis, non est relatiuum reale formaliter: & ita non numeratur, vt aliquid pertinens simpliciter ad genus relationis, sed numeratur, vt terminus pertinentis simpliciter ad hoc genus, cuiusmodi est relatio scientiæ in ratione mensurati & cætera

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quod ista tria genera relationum pertinent ad prædicamentum relationis, & considerantur à metaphysico perse quantum ad relationes reales, quas includunt. Quando verò ex altero extremo est rationis relatio, non consideratur per se à metaphysico sed in ordine ad ens reale, & non pertinet ad hoc prædicamentum, nisi reductiuè vt terminus relationis realis.

Qũo relationes rõnis considerẽtur a metaph.

QVAESTIO LIII.

Vtrùm relatio distinguatur à suo fundamento.

1. Arg. ET probo, relationem non distingui à fundamento, tanquam res à re. Primo: Relatio aduenit alicui sine sui mutatione, ergo relatio non est entitas realiter à suo fundamento distincta. Antecedens patet; Nam me existente albo Hispaniæ, si alius homo fiat albus apud Indos, dicor illi similis per hoc solum, quod alius est albus ergo non mutor. Consequentia patet; nam si relatio est entitas realiter distincta à fundamento, ex necessitate mutaretur, quia noua entitas ex necessitate aduenit cum mutatione subiecti, cui inest.

2. Arg. Secundo sequitur, quod si relatio realiter distinguitur à fundamento, quod existentibus Petro & Ioanne albis, posset Deus tollere ab illis similitudinem manentibus albis, hoc autem est falsum, ergo & illud, ex quo sequitur.

tur. Probatur maior; Nam omnem entitatem realiter distinctam ab alia, & & quæ non est de essentia alterius potest Deus separare ab illa: vt patet in albedine, quam potest Deus separare à quantitate & in propria passione, quam itidem potest separare à subiecto. Minor probatur: quia tunc illa duo alba essent similia non minus quã modo, & sine similitudine, quod est impossibile: quia similes esse, est effectus similitudinis.

3. argu. Tertio: Nam D. Thomas opusculo 48. de prædicamentis capite 2. expresse dicit, relationem non distingui realiter à fundamento in hæc verba; Cũ autem dico, quod similitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentum, non est intelligendum, quod similitudo Sortis sit aliqua res in Sorte alia ab ipsa albedine; sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis, vt ad terminum; ergo ex sententia D. Thomæ non est ponenda res alia distincta à fundamento, quæ sit relatio, sed eadem res, quæ est albedo, est relatio.

4. argu. Quarto: Album simile alteri non est magis compositum, quam solum album, ergo similitudo non est entitas realiter distincta ab albedine. Consequentia patet; quia si esset noua entitas faceret compositionem. Antecedens patet, nam idem est esse album altero existente albo, quod esse simile; non igitur est magis compositum.

Praambula ad quæstionem.

Controu. 1. opi. Suarez & aliorum. IN hac re sunt variæ sententiæ metaphysicorum, & logicorum. Okam in 1. d. 30. q. 1. & d. 31. q. 1. Gregorius d. 28. q. 1. articulo 2. citatur etiam AEgydius in eandem sententiam d. 26. q. 4. sed id non dicit, & Syluester in conflato qu. 28. dubio 1. Herueus etiam distinctionem realem ponit, quare non bene citatur pro hac opinione in 1. d. 30. articulo 1 & quolibeto. 7. q. 15. hæc sententia asserit relationem nullo modo distingui in re aliqua distinctione actuali à suo fundamento. Et probatur ista sententia; quia sufficit ista distinctio rationis ad affirmandum & negandum omnia, quæ de relatiuis & absolutis dicuntur, ergo. Et conuincuntur, etiam isti authores rationibus in principio factis.

Huic sententiæ subscribit Suarez, & sine causa illam Thomistis & Diu. Thomæ imponit. Itaque inquit relationem esse rem absolutam; ut, verbi gratia, similitudinem esse albedinem non absolute sumptam, sed in ordine ad aliud. Albedo enim dicitur illa formalitas, vt qualificat subiectum, & eademmet formalitas relatio dicitur, vt respicit terminum, hoc est, aliam albedinem; & inter albedinem & similitudinem nulla est in re actualis distinctio, sed omnis prouenit à ratione. Suarez imponit falsum D. Tho.

Alia sententia est grauium metaphysicorum, qui dicunt relationem & fundamentum distingui seclusa omni operatione intellectus actualiter, formaliter, realiter, non verò tanquam res à re. Ita que sunt duę formalitates, relatio & fundamentum, aut distinctæ, non, vt duæ res, vt albedo & nigredo, vt Petrus & Paulus; Sed sicut duæ essentiæ distinguuntur, quarum vna non est alia in re, & sunt duæ formalitates, licet non sint duæ entitates. Ita asserit Soto q. vltima in prædicamẽto ad aliquid conclusione 2. Et ad tertium argumentum. Vbi dicit; Decem genera rerum sunt decem rationes distinctæ entis seclusa operatione intellectus primo diuersæ, quia habent distinctas quidditatiuas diffinitiones, ratione quarum nullus de alio affirmatur in sensu formali. Et conuincitur ad hoc probãdum argumẽtis factis in principio. Eãdem sententiam sequi videtur Iauellus 5. Metaphysicæ q 21. 2. opi. Soto & Iauel.

Tertia opinio est Fonsecæ. 5. Metaphysicæ, qui capite 15 quæst. 2. docet relationem prædicamentalem distingui à fundamento formali distinctione, ità vt habeat proprium esse essentiæ, & existentiæ distinctum ab esse fundamenti, negat tamen illam distinctionem esse realem, sed nec rationis, sed mediam quandam distinctionem. Et meo iudicio nihil aliud 3. opi. Fonsecæ.

vult

Suarez male impugnat Sotum. vult dicere, quam Soto, licet Suarez illum male intelligat, & fine caussa impugnet, vt nouam docentem opinionem. Quia ipse existimat existentiam accidentis esse realiter eandem cum existentia fundamenti, & essentiam similiter, sed formaliter distingui, quia alia ratio formalis est vtriusque, & in essentia & in existentia. Scotus autem

4. opi. Sco. suam ponit opinionem in 2. d. 1. quæst. 3 & 3. d. 8. q. 1. vbi dicit, relationes esse in duplici differentia. Aliæ sunt quæ nullo modo separari possunt à suis fundamentis, vt relatio creaturæ, & aliæ huiusmodi. Aliæ sunt quæ separari possunt, vt relatio similitudinis, relatio paternitatis. Et istas asserit realiter distingui a suis fundamentis, ex eo, quod separari possunt. Alias dicit non distingui, quia inseparabiles sunt: nam si distinctæ essent separari possent.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. contra 1. opinionē. PRima conclusio: Ignorantia est maxima, & quæ totam prædicamentorum artem subuertit, asserere, relationem & fundamentum & randem omnia prædicamenta non esse distincta à parte rei aliqua distinctione actuali; sed solum per operationem intellectus ita vt albedo, quatenus qualificat subiectum dicatur albedo; quatenus consideratur in ordine ad terminum dicatur similitudo.

1. Rō pro concluſ. Primo: certum est esse decem rerū genera, seclusa omni operatione intellectus: ergo sunt decem formalitates, & essentiæ, seclusa omni operatione intellectus, ergo vna formalitas non est alia, alias falsum esset dicere; quod sunt 10. rerum genera. Illud enim verbum, numerale 10. numerat ea, quæ distincta sunt in re, siquidem in re dicimus esse decem.

Confir. Et confirmatur hæc ratio. Nam prædicamenta sunt primo diuersa; itaque hæc propositio; quantitas non est relatio, qualitas non est relatio, est immediata propositio, & per se nota; ergo quidditas & essentia substantiæ non est quidditas & essentia quantitatis seclusa operatione intellectus, sed diuersa; & sic in reliquis prædicamentis. Si ergo seclusa operatione intellectus sunt 10. quidditates primo diuersæ; ergo & distinctę actu, quia actu sūt primo diuersa. Maior enim separatio est in primo diuersis, quam in distinctis; quia illa sunt primo diuersa, quæ in nullo vniuoco conueniunt, & distincta conueniunt in aliquo vniuoco.

Præterea: Formalitas relationis est actu seclusa operatione intellectus; nam non fit p operationem intellectus, & formalitas fūdamenti eodē modo; & formalitas vna non est alia formalitas actu; ergo actu sūt distinctę formalitates. Probatur minor; quia distinguūtur essentialiter, & sunt primo diuersa, & in diuersis prædicamētis existentia; ergo vna formalitas actu non est actu alia formalitas; alias essent actu in eodem prædicamento. Consequentia est euidens; nam sicut ista est bona cōsequētia, Petrus est actu ens, & Paulus est actu ens, & Petrus nō est entitas, seu ens, quod est Paulus; ergo distinguitur entitatiuè à Paulo; eodem modo valet, hæc formalitas relationis est actu, & hæc formalitas fūdamenti est actu, & hæc formalitas actu non est actu alia; quia habēt distinctas diffinitiones; ergo actu est distincta. Et loquimur in his omnibus seclusa operatione intellectus, tam in antecedenti, quam in consequenti, quia est similis formæ, vtraque consequentia. Forsitan negabunt consequentiam, quia disputandi artem parū callent. Sed quid faciemus illis? 2. Ratio.

Præterea stultum est asserere, albedinem esse nigredinem formaliter, & non distingui formaliter. Nec potest aliquis dicere eandem qualitatem, vt congregat visum esse nigredinem, vt verò disgregat esse albedinem, & quod à parte rei seclusa operatione intellectus sunt eadē formalias; ergo. Et dicere formalitatem relationis esse formalitatem fundamenti: quia magis differunt fundamentum, & relatio, quam albedo & nigredo, quia sunt in diuersis prædicamentis. Et idem argumentum fieri potest de quantitate & colore. 3. Ratio.

Præterea; Alio genere distinctionis distinguuntur prædica- 4. Ratio.

prædicamenta, quam attributa diuina, quia propter suam infinitatem attributa diuina sunt idem formaliter, & hoc non concedimus in creaturis, quod iustitia sit sapientia, quia sunt formæ limitatæ, & diuisæ: ergo nec est concedendum formalitatem relationis & formalitatem fundamenti seclusa operatione intellectus actu esse eandem formalitatem; quia etiam sunt formæ limitatæ & in diuersis existentes prædicamentis.
5. Ratio. Præterea. Diuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersæ sunt differentiæ, & consequenter, si non sint subalternatim posita, diuersa sunt etiam genera: & hoc actu & seclusa operatione intellectus: ergo essentiæ sunt diuersæ actu, & seclusa operatione intellectus, ergo est distinctæ actu.
6. Rō demostratiua apud Authorē. Præterea inquiro, an albedo quatenus talis, & relatio, vt sic habeant eandem differentiam cum relatione. Et si dicas, quod sic, est contra Aristotelem & veritatem, quia cum non sint subalternatim posita, sed in diuersis prædicamentis, debent habere diuersas differentias, & cum sint primo diuersa, diuersa genera debent habere, & hoc totum actu, ergo actu sũt diuersæ essentiæ, ergo plures essentiæ: ergo distinctæ essentiæ actu. Et hec est mihi demonstratio. Nam quid est actu esse essentias & formas distinctas seclusa operatione intellectus, nisi seclusa operatione intellectus actu differentias & genera vnius distincta esse, à differentijs & generibus alterius? Et iste est comunis sensus grauium logicorũ, & metaphysicorum. Et nisi vnus aut alter non sentit oppositum.
7. Ratio. Præterea ad albedinem seclusa operatione intellectus est per se motus, non vero ad relationem seclusa operatione intellectus, ergo distincta formalitas est vna ab alia seclusa operatione intellectus. Probatur consequentia: alias motus physicus eodem modo ad albedinem & relationem terminaretur.
8. Ratio. Præterea, hæc consequentia est bona, intenditur albedo: ergo intenditur qualitas. Et hæc consequentia est mala, intenditur albedo: ergo intenditur similitudo, & variatur appellatio: ergo signũ est, quod distinctio realis est inter albedinem & similitudinem: quæ non est inter albedinem, & qualitatem.
9. Ratio. Præterea, ens dicitur analogice de decem prædicamentis, decem distinctis conceptibus, non solum formalibus, sed obiectiuis, quæ interse proportionalitatem habent: ergo impossibile est, quod sit eadem formalitas à parte rei actu fundamenti & relationis: alias non essent analoga proportionalitatis; quia ista ex necessitate consistit inter duo, quæ habent proportionem adinuicem, vt sicut se habet hoc ad hoc ita illud. Et analogia ista est seclusa operatione intellectus; ergo analogata sunt seclusa operatione intellectus, & sunt distincta & proportionata; quia nisi distincta sint, proportionata esse non possunt.
10 Ratio. Præterea decem sunt modi diuisiui entis, ergo faciunt decem rationes diuersas, & illi modi sunt distincti actu secluso intellectu, quia sunt & unus non est alius, ergo res constitutæ per illos etiam sunt distinctæ actu seclusa intellectus operatione. Vide D. Thomam lib. 5. Metaphysicæ lectione 10.
11. Ratio. Præterea, ratio formalis relationis & fundamenti sunt opposita: ergo distincta; quia impossibile est aliqua esse opposita, sine distinctione; & cum oppositionem habeat à parte rei, habet à parte rei distinctionem. Quod sint opposita formaliter, probatur, quia rō unius & diffinitio nõ est alterius, nec esse põt. Vltimo ipse Suarez disp. 7. sect. 1. nu. 16. aperte asserit dari distinctionem actualem in reb. ex natura rei, & ante operationem intellectus, quæ non sit tanta, quanta sit inter duas entitates omnino distictas. Sed profecto magis differunt & distinguuntur prædicamenta, quã res & modus rei, ergo si inter rem & modũ rei est realis distinctio secundũ ipsum ibidẽ ponenda erit realis distinctio inter rationes formales prædicamẽtales, & non solũ per rõnẽ actualiter dẽt fieri.

Corollar. Ex his rationibus sequitur saltim debere esse distincta realiter formaliter fundamentum & relatio, quia distinguuntur à parte rei actualiter,

ergo ad minus hoc genere distinctionis realis debent distingui, quod distinctionem realem formalem vocamus.

2. Conclu. contra opin. relat. Secunda conclusio: Fundamentum & relatio distinguuntur tanquam res à re: itaque est alia entitas, & res alia fundamentum, & alia res relatio. Hāc conclusionem existimo esse D. Thomæ 1. p. q. 28. articulo 2. ad 1. vbi sic dicit, Ad secundum dicendum, quod sicut in rebus creatis in illo, quod dicitur relatiue, non solum est inuenire respectum ad alterum, sed etiam aliquid absolutum, ita in Deo. Sed tamen aliter & aliter. Nam id, quod inuenitur in creatura præter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui est alia res: in Deo autem non est alia res, sed vna, & eadem. Quid clarius dici potuit.

Varia loca D. Tho. pro cōcl.

Id quod significat nomen relatiuum in creaturis, v.g. pater est relatio paternitatis in concreto, & paternitas significat paternitatem in abstracto. Et hoc nomen pater nō significat qualitatem: ergo cum potentia generatiua sit qualitas, & non significata nomine paternitatis, est alia res à relatione, significata nomine relatiuo; ergo realiter distincta tanquam res à re. Illud enim relatiuum alia, est relatiuum diuersitatis, & additum rei significat realem distinctionem. Præterea D. Thomas dicit, quod relatiuum & absolutum sunt alia, & alia res; ergo dicit, quod sunt realiter distincta, vt res distinguitur a re.

1. Rō pro conclu. Præterea D. Thomas de potentia q. 8. articulo 2. ad 1. asserit, nullam substātiam in genere posse esse idem realiter, quod relatio, sed aliqua substantia fundat relationem, ergo illa substantia realiter distinguitur a relatione. Nec est intelligibile, quod eadem res sit substantia, & accidens formaliter realiter distincta; quia omnis substantia est prius natura accidenti, & ita debet esse causa eius vt. 7. dicitur, quapropter debet esse realiter distincta a substantia tanquam res à re. Omnis enim causa efficiens (nam de hac loquimur) realiter, tanquam res à re, distinguitur à suo effectu, Et quod aliqua relatio fundetur in substantia, supra ostēsum fuit, & asserit D. Thomas q. 28. articulo 2. & patet de relatione creationis passiuæ, quę fūdatur in essētia creaturæ. Sed ipsa relatio creaturæ se ipsa refertur ad Deum, & non per aliā, ne detur in infinitum abitio Preterea, istę relationes creatæ sunt accidentia essentialiter; quia ponuntur in prædicamento relationis, quod est prædicamētum accidētium relatiuorum, sed proprium esse accidentium est in esse; ergo hæc accidentia relatiua in suo substantijs; ergo realiter, tāquam res à re, ab illis distinguuntur. Probatur consequentia; quia in esse accidentis, seu in existentia accidentis realiter distinguitur ab existentia substantiæ; vt patet in sacramento Eucharistiæ, vbi manēt accidentia in sua existentia, & non manet existentia substantiæ vllo modo, nihil enim panis remanet facta consecratione. Nam per esse perse seu per existentiam substantiæ, quæ facit existens per se, non possunt habere esse accidentia, quæ inhærent, nec realiter nec formaliter, quia esse substantię est adæquatus actus ipsius entis perse, & ita non potest dare esse accidenti. Præterea D. Thomas in 3. d. 33. q. 1. articulo 1. dicit, quod relationes insunt subiectis, & faciunt compositionem cum illis; ergo realiter tanquam res à re distinguuntur; alias non possent compositionem inhærendo facere. Præterea, essentia relationis est distincta ab essentia fundamenti, vt in prima conclusione dictum fuit: ergo inhærentia accidentis relatiui est distincta ab inhærentia actuali accidentis absoluti, quia essentia correspondet existentiæ, vt potentia proprio actui, & sicut potentiæ sunt distinctæ & actus, ergo distinguuntur tanquam res à re, siquidem habent proprias essentias & existentias realiter distinctas. Dices quod distinguuntur essentiæ, & existentiæ realiter formaliter, & non realite, tāquā res à re. Contra: nam existentia distinguitur ab essentia, tanquam res à re, quia participans & participatum realiter tanquam res a re distinguū, tur ergo essentia relationis, & sua inexistentia rea-

2. Ratio.

3. Ratio.

Solutio. Impugna.

tia realiter, tanquam res à re, distinguū tur, & idem de essentia fundamenti, & eius existentia. Et istę duæ essentiæ & existentiæ non habent unde identificentur, ergo manent omnino distincta, sicut albedo & nigredo. Nam quod sit vnum fundamentum alterius non facit identitatem; quin potius arguit diuersitatem, quando quidem fundamentum est causa per resultantiam relationis, & causat illam posito extremo alio. Præterea. Relatio identitatis specificæ, quæ est in hoc pane & isto pane qui consecratur, quando fit consecratio, non vertuntur in corpus Christi quia solus panis conuertitur, nec similiter est realiter tamquam res à re distinctum à substantia, quia aliàs non posset intelligi, si idem erat, quin conuerteretur cum substantia panis. Præterea, vt dicitur 12 Metaphysicæ, quod libet prædicamentum habet sua principia propria: alia enim principia sunt substantiæ, alia relationis, alia qualitatis, & realiter distincta principia, & cuilibet correspondet propria potentia in substantia, & propria priuatio: ergo sunt distincta realiter, tanquam res à re.

5. Ratio.

6. Ratio.

Corollariū alternandum. Ex quo sequitur, quod ea, quæ distinguuntur modaliter etiam distinguuntur realiter: quia modus aliud esse habet proprium & aliam modi rationem quæ per illud esse de terminatur.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Resp. Duplex mutatio physica & metaphysica explicatur quid sit vtraq;

AD argumenta in oppositum respondetur, quod duplex est mutatio. Alia est physica, quæ fit per motum, seu mutationem physicam, vt per alterationem, per augmentationem, per motum localem, & per generationem. Et hæc mutatio non terminatur ad relationem, quia alteratio ad qualitatem, generatio ad substantiam, augmentatio ad quantitatem, & latio ad vbi terminatur. Alia est mutatio metaphysica, quæ terminatur ad productionem alicuius rei, quæ cunque sit illa relatio: ergo aduenit subiecto permutationem metaphysicam, nō vero permutationem physicam. Et de hoc iam supra dictum est. Secundo respondetur, quod primo & per se mutatio physica terminatur ad supra dicta, secundario ad relationem, & ita aduenit subiecto, siue sui mutatione; quæ primo & per se terminetur ad relationem, non quæ secundario. Et qui produxit fundamentum, est causa relationis, & mutatio, per quam fuit productū fundamentum, est causa productionis relationis, posito termino. Et quod relatio adueniat ex necessitate cum mutatione metaphysica patet. Quia si Deo adueniret ex tempore aliqua relatio, proculdubio mutaretur, quia illa relatio, vel est Deus vel non. Si est Deus, ergo iam Deo aduenit ex tempore aliquid quod sit infinitum, quod antea non habebat. Si non est Deus, ergo iam Deo aduenit aliquod accidens extrinsecum, & sic esset impotentia ad vtrumque; quapropter adueniente hoc compleretur potentia, & mutaretur. Vide aliam solutionem in Gaietano. Et quando dicit, quod relatio erat in fundamento incomplete, non volebat dicere, quod esset pars illius, & pars postea adueniret, hoc est, quod esset secū dum, in, in subiecto & adueniret posito termino ad relationis. Quia cum relatio sit entitas simplex, non potest secundum partes produci. Sed vult dice re, quod erat relatio secundum esse in complementum in fundamento, hoc est causaliter, & postea adueniente termino completur, id est est secundum actu. Esse in causa vocatur esse incompletū. Et exemplum adductum ex D. Thoma de potentia quæst. 7. articulo 9. ad 7 de actione hoc confirmat. Nam si sit ignis, & non sit combustibile, non esset actio formaliter: esset tamen causaliter: formaliter verò esset posito combustibili applicato, quia tam relatio, quam actio complete, & formaliter tollitur sublato extrinseco.

2. Responquomodo mutatio terminetur ad relationem.

3. Respon ex Caiet.

Ad 2. arg. 1. Solutio Curiosa difficultas

Ad secundum respondetur, nec im probabiliter, quod posset Deus à duobus albis tollere relationes similitudinis & impedire concursum fundamentorum, ne illas producerent, & tunc duæ albedines non essent forma-

liter similes, sed fundamentaliter, quia deficit forma faciens simile formaliter. Nam sicut duo alba modo per albedines non sunt formaliter similes, sed per superadditam relationem eodem modo esset tunc. Et idem de omnibus relationibus dicendum esset. Secundo respondetur, quod hic
2. Solutio. mutauit sententiam in 1. p. & aduersarij sciant, vltimam D. Thomæ voluntatem in summa theologiæ esse explica-
Ad 3. arg. tam, & per hoc patet ad 3.
Ad 4 arg. Ad quartum respondetur: album simile formaliter magis compositum esse, quam album solum, quia super additur illi entitas quædam Metaphysica cum proprio esse distinctum. Et ita ex ista forma, & subiecto resultat esse relatiui, quod ante non erat ante aduentum formæ relatiuæ. Et ex his patet, quam falsæ aliæ statuuntur sententiæ.

QVAESTIO LIII.

Vtrum proprietates relatiuorum sint recte ab Aristotele assignatæ.

Explicatur. Prima proprietas relatiuorũ. Ex Caiet. an nimirũ relatiua habeant contrariũ.

PRIMA proprietas relatiuorum est, quod relatiua habent cõtrarium: nam virtuti contrariatur vitium, & scientia ignorantiæ prauæ dispositionis, & tamen vtrumque est ad aliquid. Hæc autem proprietas non conuenit omnibus relatiuis. Hanc proprietatem explicat optime Caietanus competere relatiuis aliquo modo, non vt relatiua sunt, sed ratione fundamenti, seu illius, quod supponunt.

Nam relatio, quam scientia ad scibile dicit in ratione mensurati non habet contrarium; & idem est de relatione, quæ potest fundari in virtute in ordine ad vitium: nam potest ibi fundari relatio diuersitatis specificæ; sed tamen extrema, quæ denominantur relatiua vt scientia & virtus contrarietatem habent. Nam illud, cuius totum suum esse est ad aliud, oppositum habere potest, non vero contrarium, vt supra dixi præcedenti prædicamento. Duplum autem, & subduplum nec ratione relationis, nec ratione quantitatis contrarium habent. Alia explicatio est Caietani, quod relatiua secundum dici aliqua possunt habere contrarium, non vero omnia, relatiua vero secundum esse nulla possunt habere contrarium, quia in eodem subiecto, relationes specie differentes compatiuntur. Et voluit Arist. hanc proprietatem assignare, vt perfectiorem notitiam relationum haberemus, quando quidem cognoscimus etiam proprietates eorum fundamentorum, & extremorum, quæ ad relationem cognoscendam maxime conducunt, vel quia cognita natura relatiuorum secundum dici, quorum aliqua habent contrarium, & relatiua secundum esse non, perfectiorem notitiam relatiuorum secundum esse habetemus. Nam cognitio proprietatum conducit ad cognitionem, quod quid est. Denique hæc est proprietas qualitatis. Et quia relatio fundatur in qualitate vt habet rationem vnitatis, ideo hęc dicitur proprietas relatiuorum, quia nec omni, & soli & semper conuenit: nec conuenit soli & non omni, nec conuenit soli & omni, & non semper. Qualitatis autem est proprietas quarto modo. Vocatur autem ab Aristotele proprietas relatiuorum, idest, alicuius quod relationem fundat & illius est proprietas in quarto modo perseitatis vel dicitur proprietas relatiuorum, quia suo tempore illa censebantur relatiua, & reuera non erant, & Arist. retulit sui temporis sententiam & non probauit.

Alia explicatio.

Habere contrariũ quomodo vocetur proprietas relatiuorũ cum conueniat et qualitati.

Secunda pprietas.

Secunda proprietas est, quod relatiua magis & minus suscipiunt: simile enim, quod est relatiuum, magis & minus dicitur, & inæquale magis & minus, cum vtrumque sit relatiuum, sed non conuenit omnibus; nam duplum & subduplum non suscipiunt magis & minus.

Sed dubium manet in hac proprietate,

Si relatio suscipiat magis, & minus

tate, an relatio magis & minus suscipiat, an vero fundamentum relationis. Caietanus in hac proprietate dicit quod suscipere magis & minus conuenit relatiuis, ratione fundamenti, sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quod ex magis & minus in fundamento relationum dicatur magis & minus; vt summo calido aliquid dicitur magis simile, quatenus est magis calidum. Alio modo quod ex aliqua varietate, seu alteratione fundamenti relatiuum dicatur magis & minus. Et hoc modo inæquale dicitur magis & minus ex eo, quod quantum variatur secundum magis & minus. Sed aduertit Caietanus, quod suscipere magis & minus, accipitur logicè, idest, prædicatur cum hoc aduerbio, magis & minus; non quod in rei veritate relatio magis, aut minus intendatur.

quomodo merito sui vel merito fundamenti.

Suscipere magis, & minus stat dupliciter logicæ, & physicæ.

Et ita, sicut fundamentum prædicatur cum magis & minus, ita & relatio. Et si fundamentum & relatio physice non intendantur proprie, & magis & minus radicentur, semper in subiecto, vt patet in quantitate. Hæc est Caietani explicatio, mihi vero aliud occurrit, quod aliquid alteri potest dici simile dupliciter. Vno modo in forma, seu in qualitate. Et hæc relatio fundatur in vnitate qualitatis, & semper est eadem: nec ratione ipsius relationis ipsa suscipit magis & minus: quia respectus ad terminum consistit in indiuisibili. Si enim respicit terminum, qui fit idem in qualitate dicitur simile: si vero non respicit, non dicitur simile. Sed si hæc relatio dicitur suscipere magis & minus, est ratione sui fundamenti: ita quod fundamentum suscipit magis & minus, & hoc non se extendit ad relationem. Et dicitur qualitas magis accedit ad perfectionem alterius, & ad gradus alterius & ad radicationem eius in subiecto. Alio modo aliquid dicitur simile alteri, non in forma qualitatis, sed in gradibus qualitatis. Et ista relatio non conuenit albedini, quando non æquat alteram in gradibus: sicut ternarius non est similis quaternario, quia non adæquat illum in vnitatibus. Et hæc relatio non ratione sui, nec ratione fundamenti suscipit magis & minus, quia eius subiectum consistit in indiuisibili: sicut numerus in indiuisibili consistit. Vnde bene potest eadem qualitas esse similis alteri, seu aliquid esse simile alteri in qualitate, & non in gradibus seu perfectione ipsius qualitatis: & ita habebit relationem fundatam in vnitate qualitatis, & non relationem fundatam in graduatione numerica, seu in numero graduum. Sed contra, nam ista relatio æqualitatis in gradibus non habet fundamentum reale, ergo non est realis. Probatur antecedens; quia illi gradus in albedine secundum D. Thomam non dantur, non enim fit intensio per additionem gradus ad gradum. Respondetur, quod illa perfectio maior in albedine, qua assimilatur alteri albedini, datur, quæ fit per maiorem radicationem in subiecto, & hoc sufficit, vt detur ista relatio fundata in æqualitate graduum; nam hanc perfectionem gradum appellamus.

Alia explicatio auctoris.

Obiectio.

Solutio.

Tertia proprietas relatiuorum est, quod dicantur ad conuertentiam. Nota ex Caietano & ex magno Alberto, quod conuertentia consistit in mutuo aliquorum respectu, & ideo est passio relatiuorum. Nam relatiuum dici ad conuertentiam est ipsum ita dici ad aliud, quod conuertat aliud ad dicendum ad se. Dominus dicitur ad conuertentiam serui, quia seruum conuertit, vt dicatur domini seruus, & similiter est ex parte serui. Et differt à conuertibilitate, quia conuertibilitas consistit in mutua consequutione terminorum, vt risibile & homo, vt habes ex 1. Topicorum. Ista autem proprietas conuenit etiam relatiuis secundum dici & non solum secundum esse, vt patet in ala & alatum. Et conuenit etiam relatiuis rationis vt patet in genere & specie, & conuenit relatiuis non mutuis, vt patet in mensura & mensurabili, & relatiuis secundum dici ex vna parte, & quæ ex alia sunt relatiua secundum esse, licet rationis, vt scientia & scibile. Nam scibile formaliter aliquid rationis est, sicut

3. Proprietas. An relatiua dicātur ab conuertētiam, & quomodo.

Dici ad conuertētiam quo modo sit proprietas, relatiuorum quarto modo, & quomodo non.

cus

cur esse visum. Est autem proprietas quarto modo, si conuertentia sumatur secundum formas relatiuas. Solum autem isto modo relatiua secundum esse possunt dici ad conuertentiam, vt pater est filij pater, filius est patris filius. Et secundum hanc esse veram relatiuorum proprietatem Per hanc autem proprietatem, horum relatiuorum naturam cognoscimus aliqua liter.

4. Proprietas an relatiua sint simul natura.

Quarta proprietas relatiuorum est, quod relatiua sint simul natura. Et habet ista proprietas magnam difficultatem, & argumentor contra illam. Primo, Scientia & scibile sunt correlatiua, & tamen non sunt simul natura, ergo.

1. Argu. in contrariū

Maior patet ex Aristotele in hoc capite, minor probatur, quia scibile prius est, quam scientia. Nam quadratura circuli est prior, quam scientia, quia illa modo est scibilis, & non est inuenta scientia, quæ circulum quadret, ergo. Dices, quod scibile in actu est simul cum scientia in actu, & scibile in potentia cum scientia in potentia, & ita quadratura circuli scibilis est, idest, potest sciri, non tamen est scita, & sicut potest sciri ita potest esse scientia; Quapropter scientia in potentia, Et scibile in potentia, sunt simul natura, non vero scientia in actu & scibile in potentia.

Solutio.

Impugnatio.

Contra, nam scientia in actu est prius quam scibile in actu, ergo solutio nulla. Probatur antecedens, quia scibile actu loquendo de illo in ratione scibilis, est aliquid rationis, esse enim scibile actu est habere relationem rationis ex eo, quod scientia terminatur ad ipsum, sed scientia in actu est prior illo, vt sic, ergo. Probatur minor, quia illa relatio est aliquid rationis, & scientia est aliquid reale, & fundatur illa relatio in scientia, ergo scientia est prius natura sicut ens reale prius est ente rationis. Si autem sit sermo de re, quæ est scibilis, hæc posterior est, vt constat scientia, quia res, quæ est homo prior est scientia de ipso habita.

Augetur difficultas

Et hoc argumentum fit etiam de sensibili & sensu, de domino & seruo, creatore, & creatura. Nam creatura formaliter, vt relatiuum est, est aliquid reale, & relatio creatoris & dominij, est aliquid rationis, & non habet esse seclusa operatione intellectus. Et cum relatio realis habeat esse seclusa eadem operatio, & non relatio rationis, prius erit relatio realis, quam rationis, & sic non erunt simul natura, maxime, quia relatio dominij fundatur in relatione creaturæ, terminata ad Deum, ergo prius est fundamentum re fundata & ita non sunt simul.

Augetur difficultas

Et idem argumentum fieri potest de relatione generis & speciei. Quia quando abstrahitur natura humana ab indiuiduis est species, & tunc non est genus, quia non est abstracta natura animalis ab speciebus, & tamen sunt correlatiua genus & species, & non simul natura, ergo hæc proprietas male est assignata.

Secundo, Nam causa & effectus sunt relatiua, & non sunt simul natura, ergo. Probatur minor, quia causa prior est effectu, & producit illum, & est impossibile, quod causa & effectus simul sint natura. Nam vna conditio ad hoc, quod aliquid sit simul natura cum alio est, vt non sit causa. Et idem argumentum est de relatione prioris & posterioris, quæ non possunt esse simul. 2. Argu.

Augetur difficultas

Tertio, Nam hæc proprietas conuenit relatiuis, secundum dici & secundū esse, ergo non est proprietas illorum. Cōsequentia patet, quia quādo aliqua proprietas cōuenit pluribus debet cōpetere ratione alicuius inuenti in illis, & in relatiuo secundum dici, & secundum esse nihil potest reperiri commune, quod sit relatiuum, quia alterum illorum est absolutum. Antecedens primum probatur, quia scientia est relatiuum secundum dici, & Aristoteles asserit illi competere hanc proprietatem. 3. Argum.

Explicatur mens Arist. quo modo relatiua sint simul natura & quomodo nō.

Respondetur, quod Aristoteles loquitur de relatiuis formaliter sumptis, & realibus.

Et ista si sunt realia relatiua, & secū dum esse, & formaliter sumantur non pro rebus relatiuis, sed ꝓ relationibus certum est quod sunt simul natura; qa vno posito aliud ponitur, & interēpto

vno

vno aliud interimitur, & neutrum causa est alterius. Et ita explicata proprietas omni in vniuersum conuenit relatiuo reali, etiam in finito. Et hoc verissimum est, nec falsitatem aliquã includit. Et vt hæc explicatio in vniuersum verum habeat, addendum est, quod quando ista relatiua ex vna parte sunt realia, & ex altera parte rationis, siue sint realia secundum dici, vt scientia, siue secundum esse, vt mẽsuratum ad mensuram, intelligendum est, quod sint simul natura, si ex illa parte, qua relatiua sunt aliquid rationis sumatur relatiuum non formaliter sed fundamentaliter proxime. Itaque seclusa omni operatione intellectus scientia in actu, & scibile in actu, seu scitum, sunt simul natura: quia scientia est ad scitum, & scitum refertur ad scientiam, nec vnum potest esse vel prius alio, vel sine illo, sumendo scitum pro illo, quod terminat scientiã, quod ex necessitate est relatiuum fundamentaliter proxime. Nam ex eo, quod scientia terminatur ad ens, verbi gratia, est proximum fundamẽtum, vt ens dicatur scitum, quia esse scitum formaliter est aliquid rationis, & fundamentaliter esse scitum, est terminare respectum transcendentalem scientiæ: sicut esse visum in pariete formaliter est aliquid rationis, & fundamentaliter est respectus visionis versari circa parietem. Eodem modo dicendum est de relatione creatoris ad creaturam, quia ista relatiua sunt simul natura modo explicato. Nam ex eo, quod Deus terminat relationem creaturæ est fundamentaliter proxime dominus, & hoc nec est prius natura, nec sine relatione creaturæ esse potest. Et quando D. Thomas 1. p. q. 13. articulo 7. dicit ad considerandum, vtrum relatiua sint simul natura, vel non, non oportet cõsiderare ordinem rerum de quibus relatiua dicuntur, sed significationes ipsorum relatiuorum. Si enim vnum in sui intellectu claudat aliud, & è conuerso, tunc sunt simul natura sicut duplum & dimidium, & pater & filius & similia. Si autem vnum in sui intellectu claudat aliud, & non è contra, tunc non sunt simul natura: & hoc modo se habet scientia & scibile.

Regula generalis D. Th. ad explorandũ quæ relatiua sint simul natura & quæ nõ & quõ.

Nam scibile dicitur secundum potentiam, scientia autem secundum habitum, vel secundum actum. Vnde scibile secundum modum suæ significationis præexistit scientiæ; sed si accipiatur scibile secundum actum, tunc est simul cum scientia secundum actum: nam scitum non est aliquid nisi sit eius scientia.

Licet igitur Deus sit prior creaturis, quia tamen in significatione domini clauditur, quod habeat seruum, & è conuerso ista duo relatiua dominus & seruus sunt simul natura.

Vnde Deus non fuit dominus antequàm haberet creaturas sibi subiectas. Non loquitur D. Thomas de relatione dominii formaliter, nec de relatione scibilis formaliter, quia ista in mea opinione, quæ est etiam D. Thomæ prima parte quæstione 28. articulo 1. non est illa relatio formaliter, vsque dum accedat operatio intellectus considerantis illam relationem in ordine ad terminum, sed loquitur de relatione fundamentaliter proxime, si est relationis relatio. Et si est realis loquitur formaliter, quia relatio rationis non habet esse formaliter solo proximo fundamento posito & realis suum esse formale actuale habet posito proximo fundamento. Scibile vero in potentia non includit in suo significato formali nec in sua ratione formali scientiam in actu, sed in potentia, & ita non est correlatiuum scientiæ in actu, sed in potentia. Et quoniam hic modus dicendi mihi satisfacit, nolo alias adducere opiniones. Vide Caietanum in illo loco.

Obseruatio Authoris notanda.

Ad argumenta cõtra istam proprietatem Ad primum patet ex solutione adducta ex D Th 1. p. q. 13. art. 8. quę bene est aduertenda pro tota hac materia intelligẽda. Ad replicam patet ex dictis in explicatione huius proprietatis, quod loquimur de scibili pro fundamento proximo, & de relatione scibilis, quatenus hẽt esse funda-

1. Argu. Quid sit prius scibile vel scientia? Ad replicam.

damentaliter proxime, non vero formaliter. De simultate autem requisita in relationibus rationis, quæ sunt secundæ intentiones supra actum est. Quantum enim est ex parte harum relationum simul resultarent, nisi exposcerent diuersos actus intellectus, vt sint formaliter.

An relatiua secũdæ rõnẽ sint simul natura.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod causa & effectus dupliciter sumi possunt, vno modo pro materiali pro re, quæ est causa, alio modo formaliter pro relatione causæ & effectus. Si primo modo considerentur, causa prior est effectu: nam causa est, ad quam aliud sequitur. Si vero considerentur pro relatione causæ & effectus tunc sunt simul, quia non potest esse causa nisi sit effectus, non enim potest referri relatione causæ, quia effectus referatur relatione effectus: sicut res, quæ est pater prior est re, quæ est filius in humanis formaliter tamen simul sunt. Et idem dicendum est de relatione prioris & posterioris; nam res, quæ est prior antecedit posteriorem: formaliter vero relatio prioris & posterioris simul sunt natura.

Qũo causa & effectus sint simul natura & qũo non.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur; quod ista proprietas non consequitur rationem relatiui, vt abstrahit a transcendentali & prædicamentali: Vt patet ex D. Tho. vbi supra, qui dicit scientiam esse simul natura cum scibili, & tamen est relatiuum secundum dici, nec etiam conuenit omnibus relatiuis secũdum dici, & ita illius superioris nõ est proprietas quarto modo, quia cõuenit soli, sed non omni. Caietanum & Albertũ vide in hac parte pro ampliori explicatione huius proprietatis.

Quib. relatiuis cõueniat esse simul natura?

Quinta proprietas. Quinta proprietas relatiuorum est, quod si quis diffinite nouit aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinite etiã nouit & reliquum, vt si quis diffinite nouit, quod est duplum, & cuius duplũ est, mox diffinite nouit, alias non diffinite nouit. Hanc proprietatem explicat Albertus & Auertes de cognitione quidditatiua. Si enim quis cognoscit quidditatiue essẽtiam patris, quæ est, quod totum suum esse sit ad filiũ, quidditatiue nouit filium, quia filius est, cuius totum suum esse est ad patrem, quia cum relatiuum terminetur ad correlatiuum formaliter, si nouit diffinite, quid est pater consequenter cognouit quid est filius. Vbi vides cõtra Vasquez quem supra adduximus Aristotelem tenere relatiuum terminari ad relatiuum, quia dicit, quod qui nouit duplum cognoscit subduplum, & si non terminaretur ad illud. Non probat Aristoteles, quod cognoscit illud, ex eo, quod cognoscit duplum. Caietanus explicat hanc proprietatẽ nõ habere verum in relatiuis secundũ dici, quia bene potest cognosci albedo, ad quã terminatur visio sine cognitione visionis: & caput potest sciri quod sit, & non sciri in particulari cuius sit caput. Nam ẽt explicat supra dictam proprietatẽ, sic quod qui diffinite id est, in particulari nouit vnum relatiuũ secundum esse, diffinite & in particulari nouit cuius sit relatiuũ, quod in capite & manu nõ habet verum. De hac proprietate superius in hoc prædicamento egimus, dum de termino & de mõ diffiniendi relatiuum ageremus. Et ideo nõ amplius de illo verbũ facio.

Qũo relatiua sint simul cognitione.

Explicatio Alberti Magni.

Vasquez cõtrarius Arist.

Alia explicatio Cai.

Corollar.

Ex dictis hucvsq; constat, qũo sit constituẽdum hoc prædicamentũ, vt prius ex generalissimo, & postmodum ex relationibus fundatis super illa tria fundamenta accipiẽdo reales relationes, & sic procedere vsque ad indiuidua.

Nota in fine huius quæstionis ex D. Tho 5. in fine lectionis 15. quod tribus modis aliqua dicuntur ad aliquid, propter hoc, quod sua genera sunt ad aliquid, vt medicina dicitur ad aliquid, quia scientia est ad aliquid. Dicitur enim medicina scientia sani & ægri, & ita scientia refertur ad hoc, quod est accidens eius, nam accidit scientiam referri ad sanum & ægrum. Secundo modo, quando aliqua abstracta dicuntur ad aliquid: propter hoc, quod sua concreta ad aliquid dicuntur, sicut æqualitas & similitudo ad aliquid dicũtur, quia simile & æquale ad aliquid dicuntur. Qualitas autem & similitudo secundum nomen non dicuntur ad aliquid, quia significantur per modum formæ & vt quo alia sunt talia.

Doctrina pulcra tripliciter aliquid dici põt ad aliud:

Ter-

Tertio modo ad aliquid dicuntur quando subiectum est tale ratione accidentis; sicut homo vel album dicitur ad aliquid, quia vtrique accidit duplū esse. Hoc modo caput dicitur ad aliquid eo quod est pars. Circa primum modum nota, quod medicina nō intelligitur dici ad aliquid, nisi ratione sui generis: quia si debet dici ad aliquid, est quia scientia Et vocat Aristoteles sanum & ægrum accidens generis scientiæ. Et hac ratione vocatur hoc genus relatiuorum per accidens.

Obserua. Auth.

QVEASTIO LIV.

Vtrùm relatio realis dicat perfectionem aliquam.

Controu.

PRO intelligentia huius quæstionis vide in D. Thoma libro 5. Metaphysic. lect. 16. quot modis aliquid dicatur perfectum. Et hæc quidem quæstio in materia de Trinitate habet aliquid difficultatis, quam in præsenti disputare non licet. Sed solum aduertendum est loqui in præsenti de relationibus creatis realibus. Et respondetur, relationem esse perfectionem. Et probatur: nam relatio est ens reale; quia ens reale diuiditur in decem prædicamenta: sed omne ens reale est bonum, quia bonum est passio entis realis: ergo relatio creata est bonum, bonum autem & perfectum idem sunt, ergo relatio, si quidem bona est, etiam est perfecta aliqua perfectione, & sic dicit perfectionem. Præterea: Nam D. Thom. 1. Topicorum capite 6 dicit bonum conuerti cum ente, quod in decem prædicamenta diuiditur, ergo relatio bonum quoddam est, & sic perfecta. Præterea: Relationem dici ad aliud non tollit, quin sit vere ens reale, & secundum meam opinionem realiter distinctum à fundamento: sed omne ens debet esse bonum, & conueniens, ergo & perfectum. Præterea: Relationi nihil deest ex his, quæ ad suam naturam spectant, ergo est perfecta, probatur consequentia: quia isto modo secundum Aristotelem, vbi supra aliquid dicitur perfectum quia habet ea, quæ ad suā naturam spectant, nec ex his aliquid deficit. Præterea: Relatio est quoddam totum metaphysicum constitutum in recta linea prædicamentali: sed totum & perfectum sunt idem, vt dicitur 3. physicorum textu 64. ergo. Et huic veritati fauet D. Thom. 1. p. quæst. 45. articulo 4. ad 2. Sed contra: nam sequitur quod si homo perdat relationem, perdat perfectionem, & quod adueniat perfectio alicui sine sui mutatione, quod est absurdum. Acutissimus magister meus Frater Mancius de corpore Christi dicit relationem creatam non esse perfectionem: sed respondetur, quod non est inconueniens, quod aliqua perfectio mihi adueniat sine mutatione physica, cum metaphysica mutatione, & quod cum deperditur relatio deperdatur perfectio sicut cum deperditur quælibet alia entitas. In diuinis etiam, relationes dicunt perfectionem; sed sicut sunt idem cum essentia diuina formaliter, & realiter, ita perfectio, quam dicunt est idem cum essentiæ diuinæ perfectione realiter & formaliter.

1. opin. Authoris.

1. rō pro Authore.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

a opi. magistri Mancij reijcitur.

Et ita eadem perfectio & dignitas est in omnibus diuinis personis, sicut est eadem essentia, cui sit gloria in secula. Amen.

De prædicamento qualitatis.

QVAEST. LV.

In quo consistat ratio qualitatis, & an recte sit ab Aristotele tradita.

Aristoteles ita diffinit qualitatem: Qualitas est, secundum quam quales esse dicimur. Hęc diffinitio seu descriptio nulla est, quia non explicat essentiam qualitatis: hoc enim erat explicandum quid sit esse quales. Et argumentor sic: Omnis descriptio & diffinitio debet manifestare essentiam rei diffinitæ, sed ista non manifestat: ergo est nulla. Maior patet; quia datur innotescendi gratia, & est modus sciendi, qui est omnino alicuius ignoti manifestatiua. Minor probatur, quia quale & qualitas non differunt, nisi sicut abstractum & concretum, ergo dicendo, quod qualitas est, secundum quam quales esse dicimur, nullo pacto notificatur qualitas, quia quid sit esse quales, ita ignotum est, sicut est ignotum quid sit esse qualitas. 1. argum.

2. argum. Secundo Hæc diffinitio conuenit alteri à diffinito: ergo est nulla. Antecedens probatur, nam differentiæ substantiali, & formæ substantiali conuenit hæc diffinitio, nam secundum illas aliqui dicuntur quales, nam quærenti, quid est homo, respondetur animal: Et quale animal, respondetur rationale: ergo secundum rationalitatem homo dicitur qualis, & tamen non sunt differentiæ qualitates quia sunt in omni prædicamento reductiue, & non ponuntur in hoc prædicamento directe.

3. argum. Tertio: Diffiniendo Aristo. qualitatem, commisit circulum: sed hic est maximus defectus, saltim in absolutis, ergo hæc diffinitio, est nulla. Maior patet: quia diffiniuit qualitatem per quale, & quale per qualitatem in textu 5. vbi dicit, quod quale est quod à qualitate denominatur. Minor probatur: quia debet dari diffinitio per notiora in absolutis, & hic non datur, alias idem respectu eiusdem esset notius & ignotius, quod est falsissimum.

Quarto: Si ratio qualitatis secũdum D. Tho. 1. 2 q. 49 art. 2. in corpore, importat modum substantiæ, sequitur, quod omne accidens sit qualitas; Hoc autem quis dicet? ergo non est eius quidditas & essentiã esse modum substantiæ. Et ita male hoc dixit D. Thomas. Maior probatur, quia omne accidens est modus substantiæ, quia importat determinationem substantiæ secundum aliquam determinatam rationem, quia quantitas determinat substantiam in ordine ad extensionem; relatio secundum respectum ad aliud, actio in ordine ad aliquid, quod producitur, & sic in reliquis prædicamentis, nam omnia sunt determinationes, & affectiones substantiæ. 4. argum.

Quinto, Si qualitas, vt inquit D. Th. 1. p. q. 28. articulo 2. consistit in hoc, quod secundum propriam rationem est dispositio substantiæ, diuersa est ab essentia qualitatis, nam dispositio semper est quid inferius ad qualitatem; quia una species qualitatis est habitus, uel dispositio, non ergo est eius ratio esse dispositionem. Ratio enim specierum non est ratio generalissimi, sed species illi addunt. 5. argum.

Sexto; Differentiæ accidentales prædicantur in quale accidentale, & tamen non pertinent ad hoc prædicamentum omnes, & secundum illas quales dicimur, male ergo diffinitur ita ab Aristotele in hoc prædicamẽto. Quod si dicas prædicari in quale, non vt accidentia, quæ consequuntur formam, qualitas autem prædicatur in quale, vt quid consequutum ad formam, contra, quia actio consequitur ad formam, & quod Petrus sit agens est differentia accidentalis, & prædicatur in quale 6. argum. Impugn. Controu. 1. opinio Ognæ.

quale,& tamen non est qualitas actio, ergo nec bene diffiniuit Aristoteles qualitatem, nec explicari potest in quo eius ratio consistat. Et ita asserit Omnia quod nesciuit Aristoteles, nec nos scimus eius rationem explicare, nec vllus explicuit. Sed profectò ipse nesciuit.Suarez disputatione 42.sectione. 1. non assentiens explicationi D. Thomæ dicit rationem qualitatis consistere in ornando substantiam intrinsece,& perficiendo illam, vt conuenienter affecta sit in suo esse, vel in virtute agendi. Et in explicatione huius descriptionis plura falsa dicit,& prędicamentum habitus vocauit etiam ornatum quendam substantiæ. Sed quis non videat hæc friuola esse, nec in aliqua bona ratione aut graui authore fundata? Primo,quia rationem genericam qualitatis explicuit per eius species,nam qualitates, quæ afficiunt substantiam in ordine ad suum esse & naturam pertinent ad primam speciem qualitatis,vt patet ex D Thoma.q. 49. articulo 2.& ex Aristotele ibidem adducto. Quæ autem perficiunt illam,vt conuenienter affecta sit ad agendum, pertinet ad secundam vel tertiam speciem,& qualitates quartę speciei,quę est forma,vel figura sunt dispositiones quantitatis immediate,& non substantiæ.Et quantitas in sui ratione nec dicit motum,nec bonum nec malum.Vnde substantia per illam, vt est quarta species nec perficitur vt bene fit disposita in se ad agendum, nec in suo esse.

2. opinio Suarez cōtra D. Th.

Duæ rōnes cōtra Suarez.

Item quia multæ sunt qualitates, quæ perse destruunt subiectum,& non perficiunt, vt infirmitas habitualis,calor excessiuus, qui est huius subiecti, in quo est qualitas, & habitus vitiorum & reliqua. Et nolo hæc latius prosequi,quia statim se prodit hęc doctrina.

Deciditur quęstio.

1. Concl. Prima conclusio:Optimo ordine Aristoteles post relationem egit de qualitate,antequam ageret de actione & passione. Probatur hæc conclusio: quia denominatio qualitatis est denominatio intrinseca, denominatio verò actionis & passionis, & cæterorum prædicamentorum non semper est de nominatio intrinseca,sed ferè semper est denominatio extrinseca,sed denominatio intrinseca prius afficit substantiam,quam denominatio extrinseca, ergo cum prædicamenta logicalia considerentur in ordine ad substantiam,optimo ordine prius egit de qualitate, quam de actione, & passione. Item,quia qualitas aliquando est principium actionis,]ergo ex supradicta ratione adiuncta ista, optimo processit Aristoteles ordine.Sed contra conclusionem sunt duo argumenta Primum, nam Aristoteles 5. metaphysicæ prius egit de qualitate, quam de relatione, ergo hic non procedit bene siquidem inuertit ordinem. Respondetur,quod ibi considerabat prædicamenta,vt partes entis, & quia qualitas est perfectior relatione, prius egit de qualitate. Hic vero considerat prædicamenta, vt affectiones substantiæ, & quia relatio consequitur quantitatem, quæ primo loco ponenda est, egit statim post ipsam de relatione.Secundum argumentum; Qualitas aliquando est terminus actionis, & passionis, ergo actio prior est, quam qualitas, & ita prius de illa fuit agendum. Respondetur,quod de qualitate & actione possumus loqui dupliciter, vno modo in particulari, alio modo a toto genere & formaliter.Si loquamur de illis in particulari non est inconueniens, quod detur hæc actio,siue hæc passio,quæ sit prior quā hæc qualitas. Sed si loquamur de illis à toto genere & formaliter, semper est prior qualitas,quam actio,quia substantia non potest immediate per se ipsam sine media qualitate exercere aliquam actionem. Nam propriū est Dei operari per suam substātiam,& per potentias,q́ sunt sua essentia;sed ad hoc, quod creatura exerceat aliquā actionem, necessarium est, quod habeat aliquam aptitudinem, mediante qua exerceat talem actionem. Sed huius

Quare Arist.statim post relatione egerit de qualitate potius quam de actione & passione.

1.Difficul. contra cōclus.

Solutio.

2. Diffic.

Solutio.

modi aptitudo proxima est qualitas, maxime, quia actiones physice formaliter loquendo, semper specificantur a qualitatibus, ergo in genere causæ finalis erant priores qualitates. Sed prima solutio est melior. Vide Diuum Thomam pro illa prima parte quæstione quinquagesimaquarta, articulo primo, & sequentibus, vbi ex eo, quod actio est actualitas virtutis, sicut esse est actualitas essentiæ, infert angelum & creaturam quamlibet nō esse suam operationem, quia quod non est actus purus, non potest esse sua actualitas & consequenter nec suum esse. Et cum essentia importet ordinem ad esse, necessarium est ponere aliam potentiam distinctam ab essentia, qua ordinetur angelus ad operationem, quia potentiæ penes actus distinguuntur, & esse & operatio sunt distincta.

Doctr. D. Th. obseruanda.

2. Concl. Secunda conclusio, Conuenienter Aristoteles inscripsit hoc prædicamētum de qualitate & quali. Ratio est vna communis, vt innueret, quod qualitates propriæ ponuntur in prædicamento, qualia vero reductiue, vt supra ex D. Thom. decidimus, ideo prius qualitatem, secundo vero loco qualem constituit. Præterea, quia apud antiquos philosophos, non erat vnanimis sententia in admittendo qualia. Nam quidam qualitatem admittebant alii qualia in prædicamentis. Et vt Aristoteles comprehenderet hæc omnia inscripsit de qualitate & quali. Tum etiam, quia licet aliqua qualia nomina habeant imposita, quibus significentur, non tamen omnes qualitates habent nomina, & aliquādo qualitates habent nomina & non qualia. Vt autem omnia & comprehenderet & significaret, dixit de qualitate & quali agendum fore, Facile erit alias etiam congruentias inuenire.

Plures rōnes quare Arist. inscripserit hoc prædicamētū de qualite & quali.

3. Concl. Tertia conclusio, Sumendo qualitatem proprie, vt ad hoc prædicamentum pertinet (de qua re vide Aristotelem 5. Metaphysicæ capite de quali) ratio propria & essentialis qualitatis duobus modis explicatur a D Thoma Primus modus habetur 1. p. q. 28. articulo 2. vbi dicit, rationem qualitatis, vt est generalissimum habere duo, sicut & reliqua omnia genera accidentium. Alterum est ratio communis accidentis, & hoc est inesse subiecto; quia accidentis esse est inesse, intelligitur aptitudinaliter. Alterum est pro pria ipsius ratio, seu modus constitutiuus huius prædicamenti, & determinatiuus accidentis. Et iste modus accipitur per ordinem ad subiectum, & est quod sit dispositio substantiæ. Vbi miro artificio naturam qualitatis explicuit. Et quia diffinitiones demonstrari nequeūt, sed explicari & declarari D. Thom. considerauit in omnibus qualitatibus, quod proprium est illarum, & illo relicto assumpsit, quod est commune. Et hoc dixit esse qualitatis essentiam. Sicut si aliquis vellet colligere rationem animalis consideratis omnibus animalibus, & exclusis propriis illorum, optime inferret id, quod remanet, rationem esse animalis, nimirum quod sit viuens sensibile, quia in hoc omnia animalia conueniunt, vt in primo prædicato & ratione inquātum talia. Et quia qualitatis species omnes conueniunt in hoc, quod subiectum disponunt, diuersimode tamen, vt videbimus in earum enumeratione D. Tho. dixit, qualitatem esse dispositionem. Est autem dispositio in genere ordo habentis partes. Ordinare ergo substantiā in seipsa, est propria rō qualitatis, quod est disponere subiectum: ex quo postea ista dispositio seu qualitas determinatur ad suas species per diuersum modum disponendi, & ordinandi substantiā in se ipsa, & hoc est qualificare substantiam in se ipsa, & hoc est qualificare substantiā. Sicut enim ratio relationis propria constitutiua prædicamenti relationis est ad, reale, ex quo tanquam ex modo determinatiuo entis & ente resultat rō relationis, eodem modo ex ente & mō, qui est dispositio, resultat ratio cōpleta qualitatis. Hanc eandē essentiā qualitatis explicat secūdo mō idem angelicus doctor 1. 2. q. 49. ar. 2. in corpore in hunc modum, vbi dicit, quod qualitas proprie importat modum substantiæ. Modus autem est, quem mensura

Propria, & essētialis rō prædicamēti qualitatis quæ.

1. explicatio ex D. Th. continens doctrinā mirabilē pro cōclusione.

2. explicatio ex eodē D. Th.

præ-

præfigit, vnde importat quandam determinationem secundum aliquâ mẽsuram. Vnde sicut id secundum quod determinatur potentia subiecti secundum esse accidentale, dicitur qualitas accidentalis, quæ est etiam quædam differentia, vt patet per philosophum. 5. Metaphysicę. Ex hac authoritate colligitur, qualitatem esse modum quendam substantiæ, non prout modus distinguitur ab entitate, sed prout dicit ens modificantem, & modum præbentem potẽtiæ subiecti, vt in se sit dispositum, per quod distinguitur ab aliis prædicamentis, cui nihil horum cõuenit. Nam quantitas non est modus disponens substantiam, sed extendens, relatio referens, & sic in reliquis prædicamentis. Et si in 7. Metaphysicæ accidens vocetur dispositio entis, idest substantiæ, loquitur largo modo de dispositioue pro affectione quacunque, secundum quam vocatur entis ens. Vide Conradum super dictum locum. 1. 2. qui alias duas expositiones adhibet verbis supradictis D. Thom. alteram propriam, alteram ex magno Alberto. Caiet. in isto articulo q. 49. explicans D. Thomam dicit, quod si modus accipiatur absolute insolubilis est quæstio, quomodo quantitas non sit modus substantiæ, determinans subiectũ secundum esse accidẽtale, Nec minus determinat, aut modificat substantiã, quam secunda species qualitatis Si vero non sumatur vniuersaliter, sed limitate, scilicet, quod qualitas importat quendam modum substantiæ, & quandam determinationem secũdum aliquam mensuram, cessant obiectiones, quoniã sermo non est nisi de quadam determinatione accidentali, quæ commune nomen accidentalis differentiæ, qualitatem scilicet sibi vsurpauit. Quibus verbis licet obscure nostrã videtur approbare explicationem sapientissimus magister Cano 1. 2. q. supra citata articulo 2. explicat D. Thomam in hunc modum: quod quãdo asserit qualitatẽ importare modum secundum certam mensuram esse sic intelligendam, substantiam esse indifferentem ad plura, & per qualitatem determinatur, vt sit alba vel nigra & cætera. Et alia prædicamenta non sunt determinationes substantiæ, quia non sunt modi formales, quia modus est dispositio subiecti, & quantitas non est dispositio, licet possit esse causa dispositionis, vt pulchritudinis, & valetudinis. Nam, si quæratur ab aliquo, quo modo se habet Petrus non dicemus, quod est quantus, sed quod est bonus, aut malus, potens aut impotens, & sic in reliquis prædicamentis. Quibus ẽt verbis sapientissimus Magister nostram approbat expositionem. Et confirmatur quidem iste secundus dicendi modus. Nam substantialis differentia, vt asserit Aristo. 5. Metaphysicæ capite dequali, dicitur qualitas substantialis, quia potentia generis determinat & modificat, & facit, vt sit tale animal, ergo qualitaais ratio consistet in determinando subiectum & faciendo ipsum tale, quod est qualificare illud, & modificare. Nam sicut per differentiam imponitur determinatio, & modus animali, ita per qualitatem, substantiæ modus & determinatio imponitur. Et huius veritas magis plana fiet, cum de qualitatis speciebus in particulari fiet sermo.

Doctr. pulcra deducta ex supradictis.

Duæ aliæ explicationes in Conrado videndæ.

Alia explicatio Caiet.

Alia explicatio magistri Cano.

Rõ apparens pro conclus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Quid intelligat Aris. cum dicit qualitatẽ esse formam secũdum quã quales dicimur.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum respondetur, quod satis explicuit Aristoteles per illam diffinitionem naturam qualitatis, quæ coosistit in hoc, quod sit dispositio & modus formalis substantiæ in se ipsa. Et dicendo quod est forma, secundum quam quales esse dicimũr, hoc totum explanauit, quia nec sumus quanti per illam, nec ad aliquid, & sic de cæteris prædicamentis. Vnde constat, quod sit peculiaris quidam modus ab aliis distinctus, qui qualitas dicitur.

Ad 2. arg. Quõ differentię substantiales dicantur qualitates.

Ad secundum respondetur, quod qualitates substantiales, non sunt propriæ qualitates, sed analogicæ, qa non disponunt proprie subiectũ, nec illud modificant accidentaliter, sed

sub-

substantialiter. Et in hac acceptione accepit Aristoteles. Nec fuit necessarium distinguere prius qualitatem in substantialem & accidentalem, quia per numerationem specierum colligitur, quod egerit de qualitate accidentali, quæ est proprie qualitas.

Ad 3. arg. Quando circulus sit prohibitus ī definitionibus. Ad tertium respondetur, quod quādo procedimus ab effectu ad causam, vel a causa ad effectum non committimus circulum in diffinitionibus, sed causam per effectum diffinimus, vel effectum per causam suam formalem: Aristoteles diffiniuit qualitatem per effectum eius formalem, qui est quale, & quale diffiniuit per suam causam formalem, quæ est qualitas, & quale quo ad nos notius est quia est magis compositum, qualitas vero est secundum se magis nota, vt pote magis simplex & abstracta. Committeret autem circulum Aristoteles, si diffiniret aliquid per causam, & postea illam causam acciperet pro effectu, & effectum acciperet pro causa.

Ad 4. arg. Ad quartum argumentum patet ex conclusione vltima. Ad 5. arg. Quid sit dispositio. Ad quintum respondetur, quod dispositio vt est inferior ad qualitatem, accipitur strictiori modo, vt videbimus in prima specie qualitatis. Cum autem dicimus, qualitatem esse dispositionem substātię, dispositio accipitur latius pro ordine habentis partes, sistendo in hoc, nec explicando aliquid amplius.

Ad 6. arg. Quādo alia accidētia dicant qualitates differēter a prædicamēto qualitatis. Ad sextum resp. quod accidentia dicuntur qualitates, pro vt qualitas distinguitur a substantia, & quidditatiuis prædicatis, non vero sunt qualitates specialiter sumptæ. Illud enim, quod non prædicatur per modum substantiæ, dicitur prædicari in quali & per modum qualitatis. Sed hoc est accipere largissime qualitatem. Proprie vero accipitur, vt a nobis dictum est, & quia generalissima non proprie diffiniuntur, & sunt primo diuersa satis explicata manet eius rō, Nam stultum est quærere rōnem, quare qualitas nō sit relatio & cętera prædicamenta. Vide D.Th.3. physicorum lect. 5. vbi colligit sufficientiam prædicamentorum, & aliquid de qualitate dicit.

QVAESTIO LVI.

Vtrum qualitas dicatur vniuoce de speciebus qualitatis.

Anc quæstionem ideo tractamus, vt magis qualitatis naturā explicemus. Et videtur, quod sic. Primo: nam Arist. dicit in principio huius prædicamenti, Est autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur. Qui quidem modus loquendi significat plane qualitatem esse analogum. Nam vniuoca cum habeant vnam rationem communem suis inferioribus, non dicuntur multipliciter, sed secundum eandem rationem. & dici multipliciter est multis modis conuenire suis inferioribus, quod plane analogiam sonat. Et confirmatur hoc argumentum, nam in 5. capite de quali dicit, quale dicitur multipliciter, & numerat statim qualitates, quæ sunt substantia, & accidens, quibus quale non potest dici vniuoce, ergo cum hic dicit quod qualitas dicitur multipliciter intellexit esse qualitatem analogum. Secundo. Passio non est simpliciter qualitas, sed secundum quid, ergo non dicitur qualitas vniuoce de suis omnibus speciebus. Consequentia est euidens, & probatur antecedens, Nā qualitas illius speciei non denominat subiectum simpliciter quale, passus enim ruborem non dicitur rubeus, ergo nec qualis, quia cui species simpliciter non conuenit, nec genus potest simpliciter competere, Et Beatus Paulus videns diuinam essentiam, non dicebatur beatus, quia habebat visionem diuinam per modum transeuntis. 1. Arg. Confir. 2. Argu.

Tertio, Impossibile est, quod vna species componatur ex pluribus qualitatibus, sed omnes species, quas numerat Aristoteles componuntur ex pluribus qualitatibus, ergo non sunt species, sed analogata quædam, vel æquiuoca. Probatur minor; Quia prima species est habitus vel dispositio, & le- 3. Argu.

secunda naturalis potentia, vel impotentia, tertia passio vel patibilis qualitas, & quarta forma vel figura: sed habitus vel dispositio non possunt vnã speciem constituere, quia differunt suis proprijs rationibus vt sic: ergo.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio; Si qualitas accipiatur prout dicitur de qualitate substantiali, vel quæ est differentia, & de qualitate, quæ est generalissimum ex necessitate debet dici analogice. Pro intelligentia conclusionis est notandum ex Aristotele cap. de quali in quinto, & ex D. Thom. ibidem, quod quatuor modis dicitur qualitas, primus est, secundum quem qualitas dicitur differentia substantiæ, id est, differentia per quam aliquid ab altero substantialiter differt, quæ intrat deffinitionem substantiæ: & hac ratione dicitur, quod differentia prædicatur in quale quid: vt si quærat aliquis, quale animal est homo respondemus quod rationale. Et hunc modum non tractauit Aristoteles in præcamento substantiæ, quia non collocatur ista qualitas in illo: in quinto vero tractauit de illo, quia ibi omnes modos qualitatis inquirebat. Accipitur secundo modo quale pro vt reperitur in matematicis. Dicimus enim superficies esse quales, in quantum sunt quadratæ vel triangulares, & numeri dicuntur quales in quantum sunt compositi vt bis tria, dicitur numeri qualitas; senarius verò est substantia numeri; & hęc pertinet ad quartam qualitatis speciem, quam late explicat D. Thom. ibidem si Tertio modo dicitur qualitas passiones substantiarum mobilium, secundum quas corpora per alterationem mutantur, vt calidum, & frigidum: & hoc ad tertiam speciem qualitatis pertinet. Quarto modo dicitur qualitas, pro ut pertinet ad primam speciem, si ergo qualitas sumatur prout est communis ad istos modos, non potest esse vniuoca, seu analoga,

Doctrina D. Thomę

Quadrupliciter aliquid dici tur qualitas.

& probatur, quia substantiæ & accidenti nihil reale potest esse vniuocum. Sed hic modus qualitatis est substantia & reliqui accidens ergo nihil potest illis vniuocum esse. Maior probatur, quia qualitas ex necessitate includit ens, sed ens illis non potest esse commune vniuoce, ergo nec qualitas, quia analogia cum sit malum quoddam, consurgit ex particulari defectu. Præterea substantialis differentia qualitas dicitur ex eo, quod se habet ad modum qualitatis, quæ est accidens, nam sicut ista actuat, & informat subiectum & modum præbet illi, & dispositionem, eodem modo & differentia se habet respectu generis, sed hæc est vnitas proportionalis, ergo analogica.

Ratio efficax pro conclusione.

Secunda conclusio. Quale & qualitas vniuoce dicitur de quatuor speciebus qualitatis. Hæc conclusio probatur, quia omnes participant rationem qualis simpliciter; & ratio qualitatis eadem est in omnibus speciebus qualitatis, ergo. Præterea, Prædicamentum habet genus generalissimum, quod vniuoce prædicatur de suis inferioribus, sed quale est generalissimum & species quatuor sunt inferiora illius. ergo vniuoce prædicatur de illis. Et hæc conclusio euidentissima est.

2. Conclu. Quomodo qualitas dicatur vniuoce suis de inferioribus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1 Solutio.

AD primum communis responsio est inter omnes logicos Aristotelem dicere, qualitatem multipliciter dici, quia de suis speciebus physica analogia dicitur, in genere enim latent ęquiuocationes, scilicet, physice, quia perfectiori modo secundum esse reperitur in vna quam in alia, non vero, quia ratio non sit eadem in speciebus, & hoc omni prædicamento conuenit.

Secundo respondetur ad argumentum & confirmationem, quod qualitas multipliciter dicitur, idest, analogice, sed generalissimum respectu suarum 2. Solutio

rum specierum non est huiusmodi, sed qualitas in communi, prout se extendit ad generalissimum & differentias substantiales, vt in prima conclusione dictum est: nam profecto eodem modo loquitur Aristoteles capitulo quinto, de quali, sicut hic, sed ibi numerauit qualitates, quæ non sunt vnius que qualitates cum alijs: ergo cum hoc hic dixit etiam voluit id ipsum explicare, & non præbuit exemplum in logica, longius tractaturus de hac re in prædicamentis in 5.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod passio est simpliciter qualitas, & facit simpliciter quale, licet non habeamus nomen, quo explicemus effectum formalem illius qualitatis.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod illæ species qualitatis vere sunt species. Verum autem inter se illæ quæ dantur sub distinctione, vt habitus vel dispositio, &c. specie differant vel accidentaliter, statim dicemus.

QVAESTIO LVII.

Vtrum species qualitatis sint plures, an pauciores, quam quatuor.

1. Argum. ET primo probatur, quod sint plures. Nam Arist. in hoc cap. post numeratas species qualitatis ita dicit: Et forsan alij apparent, quoque qualitatis modi: sed qui maxime dicuntur hi sunt. Vbi nota, quomodo species qualitatis vocat modos, vt scias D. Thom. vbi supra recte dixisse quantitatem esse modum substantiæ, ergo secundum Arist aliæ sunt species qualitatis, si quidem asserit sub dubio alias species forte esse, & qui opinatus fuerit esse alias, non loquitur contra Aristotelem.

Obseruatio Auctoris.

2. Argum. Secundo, Species intelligibiles sunt qualitates, & ad nullam harum specierum reducuntur, ergo plures sunt species. Maior probatur, quia qualificant subiectum & sunt entia creata, ergo pertinent ad prædicamentum aliquod, & non videtur quod pertineant, nisi ad hoc, ergo. Et confirmatur, Nam character, virtutes supernaturales, vt fides, spes, charitas, & gratia proculdubio sunt qualitates, ad nullam harum specierum pertinentes ergo. Confir.

Tertio, Asperum & lene, rarum & densum sunt species qualitatis, & ad nullam harum quatuor pertinent, ergo. Probatur, Nam si ad aliquam, maxime ad quartam, sed ad istam non, ergo. Probatur minor, quia ab ista reijciuntur ab Aristotele, ergo non est contra tantum præceptorem aliquid dicendum. 3. Argum.

Quarto probatur, quod non sint tot. Prima species qualitatis & tertia confunduntur, ergo non sunt tot. Antecedens probatur. Quia omnia illa, quæ habent vnam differentiam specificam faciunt vnam speciem, & sunt eiusdẽ speciei, sed prima & tertia species habent eandem differentiam specificam, ergo Probatur minor. Quia differentia primæ speciei est facile vel difficile mobilis, sed hæc eadem est tertiæ speciei, scilicet, facile, vel difficile transiens, ergo. Et confirmatur. Nam caliditas, & frigiditas interdum ponuntur ab Aristotele in prima specie, interdum in tertia, ergo signum est, quod non distinguuntur specie, alias non in illis poneretur, vna enim essentia non potest esse in duabus speciebus, & calor non habet, nisi vnam essentiam. 4. Argum. Confir.

Quinto, Actus immanẽtes sunt qualitates, & ad nullam talem speciem pertinent, ergo conclusio dicta est insufficiens. 5. Argum.

Et confirmatur, quia species visibiles in aere sunt qualitates, & non qualificant subiectum, ergo aliquid, quod non facit quale est qualitatis species, quod est impossibile.

Decisio quæstionis.

Respondetur, sufficienter qualitatẽ diuidi supra dictis speciebus, nec reperiri potest aliqua qualitas, quæ ad has Cõclusio cõtra Suarez & alios.

has species non reducatur. Hæc con. est D. Thom. 1. 2. quæst. 49 art. 2. & in 4 d. 4. q. 1. art. 1 Vbi sic dicit, quod & si sunt alij modi qualitatis, omnes tamen reducuntur ad has species, quia nulla alia species inueniri adhuc potuit. Et hoc tenent omnes communiter philosophi grauiores, quanuis Boetius oppositum censuerit. Et probatur ista conclusio ex numeratione & collectione specierum qualitatis, quam ponit D. Thom. 1. 2. vbi supra: qui ita dicit, quod qualitas importat quedam modum substantiæ; modus autem seu determinatio subiecti secundum esse accidentale, potest accipi, vel in ordine ad ipsam naturam subiecti, vel secundum actionem & passionem, quæ consequuntur principia naturæ, quæ sunt materia & forma, vel secundum quantitatem. Si autem accipiatur modus, seu determinatio subiecti secundum quantitatem, sic est quarta species qualitatis, & quia quantitas secundum sui rationem est sine motu, & sine ratione boni, & mali, ideo ad quartam speciem qualitatis non pertinet, quod aliquid sit bene vel male cito vel rarde transiens. Modus autem, seu determinatio subiecti secundum actionem, & passionem attenditur in secunda vel tertia specie qualitatis, & ideo in vtraque consideratur, quod aliquid facile, vel difficile fiat, vel quod sit cito transiens aut diuturnum. Non autem consideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni, vel mali, quia motus, & passiones non habent rationem finis. Bonum autem & malum dicitur per respectum ad finem; sed modus & determinatio subiecti in ordine ad naturam rei pertinet ad primam speciem qualitatis, quæ est habitus & dispositio. Dicit enim philosophus loquens de habitibus animæ, & corporis, quod sunt dispositiones quædam perfecti ad optimum. Dico autē perfecti, quod est dispositum secundum naturam, & quia ipsa forma & natura rei est finis, & cuius causa fit aliquid, vt dicitur secundo physicorum in prima specie considerantur bonum & malum, & facile & difficile mobile, secūdum quod aliqua natura est finis generationis & motus. Vnde in quinto metaphysicæ diffinit philosophus habitum, quod est dispositio, secundum quam aliquis disponitur bene vel male. Et in secundo & hic dicit, quod habitus sunt, secundum quos ad passiones nos habemus bene vel male. Quando enim est modus conueniens naturæ rei, tunc habet rationem boni, quando autem non conuenit, tunc habet rationem mali, & quia natura est id, quod primum consideratur in re, ideo habitus ponitur prima species qualitatis. Ex toto autem isto art. collige, quomodo qualitas sit modus & dispositio substantiæ. Hæc autem specierum collectio est digna suo autore, & rem ex principijs deducit ostenditque nullatenus posse dari qualitatem, quæ ad has species non pertineat: quia in re omni nihil aliud potest considerari, quod terminetur & qualificetur proprie, nisi vel in ordine ad naturam, vel secundum actionem & passionem, vel secundum quantitatem. Si in ordine ad naturam, vel conformiter vel difformiter, seu bene vel male, & isto modo ponitur habitus & dispositio, quibus natura bene vel male disponitur. Si secundum actionem & passionem, quæ consequuntur principia naturæ, vel secundum principia actionis & passionis, & sic habetur naturalis potentia vel impotentia, vel secundum actionis & passionis terminos, & sic habemus passionem, & passibilem qualitatem, quæ est tertia species. Si res habeat quantitatem & disponitur secundum illam, sic resultat quarta species, quæ est forma vel figura, Et hanc enumerationem, & collectionem esse optimam non solum ex dictis constat, sed etiam, quia secundum illam, ordo specierum qualitatis colligitur, vt insinuauit D. Thom. Nam natura primum est quod est in re, & quia per se ipsam non operatur statim illam sequuntur naturales potentiæ, quæ sunt operationum principia, quæ operationes fiūt multoties secundum qualitates passibiles, ad quas

Pulcherrima rō D. Tho. qua probat nō esse plures vel pauciores modos generales qualitatis quā quattuor enumeratos ab Aristo. in tex.

Spec. Autor. circa doctr. D. Tho.

An quatuor spēs qualitatis debite ordinentur in tex.

quas terminantur, quoniam ad eas solum est motus, vt dicitur 7. physicorum. Propterea habitus vel dispositio primo loco numerantur, quæ disponit naturam, statim. Secundo loco ponitur naturalis potentia, vel impotentia; & tertio passio vel passibilis qualitas. Vltimo loco ponitur forma, vel figura quæ sequitur quantitatem, quæ est omnibus ignobilior. Ex hac conclusione sequitur primo enumerationem Simplicij non esse recte assignatam, vt optime probat D. Tho. supra dicto loco prima secundæ. Sequitur secundo collectionem Suarez disputatione 42. sectione quinta numero 7 ridiculam esse, iam præsupponit, vt fundamentum suæ collectionis qualitatem esse institutam à natura, vt sic ornamentũ substantiæ, vt superius allegatum est. Quis autem dicat habitus vitiorum, qui sunt in prima specie datos esse a natura, vt sint ornamentum, & complementum substantiæ: Item: Nam in enumeratione primæ speciei dicit potentiam vel impotentiam debere esse ab intrinseco; & hoc in multis videbimus esse falsum, & constat de charactere, qui est in 2. specie, & non est à principijs intrinsecis subiecti. Item: Nam multæ qualitates sunt in 3. specie, quæ destruunt subiectum, ergo male dicit, dum asserit ordinari ad formaliter perficiendam, & ordinandam substantiam: firma ergo manet D. Thom. enumeratio & collectio, & magis constabit cum illas in speciali numeremus, & explicemus.

Reijcitur simplicius

Fantasia Suarez falsa, ridicula

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod ita loquutus est Aristoteles modest[e] caute, nulla tamen inuenta est qualitas, quæ ad istas non pertineat, vel reducatur species, licet dixerit oppositum Boecius.

Ad 2. arg. An spẽs intelligibiles sint habitus, uel naturalis potentia? Ad secũdum respondetur, quod species intelligibiles sunt habitus, quia disponunt hominem in ordine ad suã naturã, & sunt difficile mobiles ex natura sua, quia non habent causas, vt facile corrumpantur: sed certe mihi videtur, quod pertineant ad secundam speciem qualitatis, quia species non dantur ad melius intelligendum, sed ad simpliciter intelligendum nec sine speciebus intelligere possumus: & ita faciunt vnum principium cum potentia ad intelligendum. Habitus vero datur ad melius & non ad simpliciter & videbis quomodo falsum dixerit Suarez supra dicta disputatione numero 16. Sicut enim de charactere secundum D. Thom. dicimus, quod reducitur ad secundam speciem; ita de speciebus dicendum est Maior autem difficultas est de sensibilibus speciebus, quæ cito transeunt. Et de his dico, quod etiam pertinent ad secundam speciem eadem ratione, quia dantur non ad melius operandum, sed ad simpliciter. Potentia autem de se est pura, & vt exeat in actum indiget speciebus, quæ ipsam informent, & actuent. Quod autem sint cito vel tarde transeuntes, nihil retulerit; quia hæc non est differentia huius speciei. Ad confirmationem D. Tho. in 4. d. 4 q. 1. ar. 1. varias refert opiniones de re hac, & tandem tenet characterem esse in secundæ speciei qualitatis. Quia potentia est illa, qua possumus aliquid simpliciter, habitus autem quo possumus illud bene vel male, sicut intellectus, quo consideramus, scientia, qua bene vel male consideramus, concupiscibilis, qua cõcupiscimus, temperantia, qua bene cõcupiscimus; intemperantia, qua male, & similiter est de dispositione, quia nihil est dispositio, quam quidam habitus incompletus. Cum ergo character ordinetur ad aliquid simpliciter, non ad illud bene vel male, quia sacerdos potest conficere bene vel male, non potest esse qualitas, super quam fundatur relatio characteris habitus, sed magis potentia. Vnde relinquitur, quod non sit in prima specie qualitatis, sed magis reducitur ad 2. Et dicit, reducitur, quia est aliquid supernaturale, non quia vere non sit in illa specie secunda. Et hoc iterum pulchre colligit. Nam cuius

Reijcitur Suarez.

An spẽs sẽsibiles reducantur ad 2. spẽm qualitatis?

An character Sacramentalis reducatur ad 1. spẽm qualitatis vel ad secundum.

Pulcra rō D. Tho.

cuius cunque rei existentis in aliqua natura sunt operationes propriæ; ita etiam in spiritu ali vita regenerati, vbi cunque autem sunt operationes propriæ oportet, quod sint principia propria illarum operationum. Vnde sicut in alijs rebus sunt potentiæ naturales ad proprias operationes, ita renati in vitam spiritualem habent quasdam potentias, secundum quas possunt illa opera, quæ potentiæ sunt similes illis virtutibus, quibus sacramēta efficaciam habent, sibi inditam. Et ita character nihil aliud est, quam quædam potentia, qua potest in actiones hierarchicas, quæ sunt ministrationes & receptiones sacramentorum, & aliorum; quæ ad fideles pertinent, & vt istæ operationes bene exerceantur indigent habitu gratiæ. Vide de hoc D. Tho. 3. parte q 63. per totam, & Caietanum ar. 2. Ad illud de virtutibus supernaturalibus dicitur, quod sunt in prima specie qualitatis, quæ dantur ad bene operandum. Etsi dicas contra. Nam sine fide non poterat homo credere, sine spe sperare, non poterat, nec sine charitate diligere Deum supernaturali dilectione: ergo non sunt habitus, sed potentiæ, quia dantur ad simpliciter, & non ad melius, respondetur, quod etiam dantur vt bene operemur. Sed de hac difficultate vide 1. 2. quæst. 49. art. 2. & 2. 2. de fide, spe, & charitate: vt enim sit habitus sufficit, quod detur ad bene operandum. Secundo respondetur, quod non est potentia, quia sine istis virtutibus poterat homo habere actum fidei, spei, & amoris, licet non supernaturales. Et ex auxilio diuino sine huiusmodi virtutibus poterat homo, credere sperare, & diligere. Vide 2. 2. quæst. 23. ar. 3.

Quid sit character D. Tho.

Virtutes supernaturales ad quā speciē qualitatis pertineāt?

Solu. difficultas circa ante dicta.

De gratia autem dicendum est cum D Thom. 1. 2. quæst. 110. art. 3 ad 3. Vbi sic ait. Ad 3 dicendum, quod gratia reducitur ad primam speciem qualitatis, nec tamen est idem, quod virtus, sed habitudo quædam, quæ præsupponitur virtutibus infusis, sicut earum principium & radix. Ad alia duo argumenta dicemus in enumeratione specierum.

Gratia ad quā speciē qualitatis pertineat?

Ad vltimum respondetur, quod actus intelligendi & viuendi, & in vniuersum omnes actus immanentes pertinent ad primam speciem qualitatis, tanquam dispositiones: nam illis agentia disponuntur bene, vel male in ordine ad suam naturam. Hanc opinionem habet Angelicus Doctor opusculo 48. & Soncinas 5. quæst. 36. & 9. quæstio. 21. Ferrar 2. contra gentes, cap. 82. & 2. de anima quæst 27. Herueus quolibero 9. quæst. 8. Vnde fallitur Suarez supradicta disputatione, dicens, Thomistas communiter tenere actus immanentes pertinere ad prædicamentum actionis. Nam Thomistæ solas illas actiones, quibus annexus est motus physicus ad prædicamentum actionis referunt, & verbum similiter reducitur ad hanc speciem: nam disponitur subiectum ad intellectionem, vt per terminum intrinsecum illius. Sed contra: Nam Aristotel. decimo Metaphysic. lect. 3. apud D. Thom. ita dicit; Atqui si voluptas non est qualitas, propter hoc bonum non est, nec enim operationes virtutis sunt qualitates, neque felicitas ipsa. Quem locum ubi supra male intellexit Suarez. Ista autem uerba non sunt Aristotelis, sed sunt argumenta Platonicorum contra positionem Eudoxi qui volebant quatuor rationibus probare delectationem non esse de genere bonorum, quia bonum pertinet ad qualitatem: sed delectatio non est qualitas ergo non est bonum. Et Aristoteles respondet, quod non est bona consequentia, delectatio non est qualitas: ergo non est bona: bonum enim dicitur non solum in qualitate, sed in omnibus generibus.

Ad vlt. Actus immanentes pertineat ne ad aliquā speciē qualitatis vel potius ad prædic. actionis.

Suar. falsō imponit thomistis.

Obiect. ex Arist.

Error Suarez.

Solutio.

Itaque negauit consequentiam Aristotelis. Et vt videas, quam parum Aristotelem calleant, vide ipsum disputatione 42. sectione 5. numero 14. Et vocat istum locum difficilem in Aristotele, quando asserit actiones non esse qualitates; & dicit ita docere ibidem D. Thom. & alios. Et uidebis quomodo non legit D. Thom. vel non intellexit, quia D. Tho. explicatio est, quam modo retulimus. Et interpreta-

Falsa imaginatio Suarez.

Hh 2 tur

tur Aristotelem Suarez, quod non sit pura qualitas delectatio, quæ non consistat in operatione eius. Ex hoc uno disce, multa. Argumenta Platonicorum uocat resolutionem. Aristotelis, & explicat argumentum Platonicorum, ut sententiam Aristotelis, & im ponit D. Thom quod hoc ibi doceat.

Species sensibiles in aere quomodo sint, & an sint qualitates.

Ad aliud de speciebus sensibilibus in aere non est dubium, nisi quod sint qualitates, quia in potentia sunt qualitates, & ita etiam erunt in aere, quia non differunt essentialiter, sed numero solum penes diuersum subiectum. Et non est necesse, quod nobis sit nota qualificatio subiecti, quam tribuunt species; quia multarum qualitatum effectum formalem ignoramus.

Opinio quorundã.

Alij dicunt, quod sunt in aere præcise, ut in defferente, & ita non tribuunt illi denominationem, sicut, nec actio passo tribuit denominationem aliquam formalem, sed solum dicitur passum habens actionem. Non uero dicitur agens, eodem modo, non dicitur aer quale sed habens qualitatem, quia sunt qualitates in illo, ut in defferente. Potentia uero usius dicitur, qualis a speciebus, & accipit potentia esse quoddam cognoscibile ab illis in actu primo.

QVAEST. LVIII.

Vtrum habitus, & dispositio specie differant.

Doctrina D.Thomę præambula ad quæstionem.

NGELICVS noster Doctor 1.2.quæst. 49 ar. 2.ad 3.ita dicit, Ad tertium dicendum, quod ista differentia difficile mobile, non diuersificat habitum ab alijs speciebus qualitatis, sed à dispositione. Dispositio autem dupliciter accipitur. Vno modo secundum quod est genus habitus, (nam in 5. metaphysicæ dispositio ponitur in diffinitione habitus.) Alio modo secundum quod est aliquid contra habitum diuisum.

Varij modi accipiẽdi dispositionem.

Et potest intelligi dispositio proprie dicta condiuidi contra habitum dupliciter. Vno modo, sicut perfectum & imperfectum in eadem specie, ut scilicet, dispositio dicatur retinens nomen commune, quando imperfecte inest, & ita de facili amittitur; habitus autem quando perfecte in est, ut non de facili amittatur, & sic dispositio fit habitus, sicut puer fit vir.

Alio modo possunt distingui, sicut duæ species diuersæ vnius generis subalterni, vt dicantur dispositiones illæ qualitates, primæ speciei, quibus conuenit secundum propriam rationem, vt de facili amittantur, quia habent causas transmutabiles vt ægritudo & sanitas. Habitus vero dicuntur illæ qualitates, quæ secundum suam rationem habent, quod non de facili transmutentur, quia habent causas immobiles, sicut scientiæ uirtutes. Et secundum hoc dispositio non fit habitus, & hoc videtur magis consonum intentioni Aristotelis. Vnde ad huius distinctionis probationem inducit communem loquendi consuetudinem secundum quam qualitates, quæ secundum rationem suam sunt facile mobiles, si ex aliquo accidenti difficile mobiles reddantur, habitus dicuntur, & è conuerso est de qualitatibus, quæ secundum suam rationem sunt difficile mobiles. Nam si aliquis imperfecte habeat scientiam, vt de facili possit ipsam omittere, magis dicitur disponi ad scientiam, quam ipsam habere. Ex quo patet, quod nomen habitus diuturnitatem quandam importat, non autem nomen dispositionis, nec impeditur ex hoc, quoniam facile & difficile mobile sunt specificæ differentiæ, propter hoc, quod ista pertineant ad passionem & motum, & non ad genus qualitatis.

Quid sit habitus

Modus cõmunis loquendi de habitu & de dispositione.

Quid importet nomen habitus.

Nam istæ differentiæ, quamuis per accidens videantur se habere ad qualitatem, designant tamen proprias, & perse differentias qualitatum, sicut etiam in genere substantiæ frequenter accipiuntur differentiæ accidentales loco substantialium, in quantũ per eas

Ex duabus opinionibus quæ circunferuntur de habitu, & de dispositione secũ probabilior, est & contra eam afferuntur argumen. eas designantur principia essentialia. Hæc sanctissimus præceptori. Vbi adhuc uerte, quod ex illis verbis, & hoc videtur esse magis consonum intentioni Aristotelis, magis approbat secundam opinionem, quam primam, licet non reijciat primam opinionem, sed probabilem censeat, licet alteram magis. Vnde nos vtranque opinionem sumus explicaturi, & vtramque defendemus, & secundam vt magis probabilem. Et ideo contra secundam opinionem sic argumentor.

1. Argum. Primo. Dispositio fit habitus: ergo non differunt specie. Consequentia probatur: quia vna species non potest fieri alia. Sed antecedens probatur: Nam per primum actum virtutis moralis non generatur habitus, sed dispositio, etsi multiplicantur actus generantur habitus; quod non potest intelligi, nisi, quia eadem qualitas, quæ erat dispositio facta fuit habitus, sic adeo, quod vltimus actus in virtute aliorum generet habitum, qui sit qualitas distincta à dispositione, sequitur quod vnico actu generetur habitus virtutis moralis, quod est falsum, quia in hoc non cõuenit cum habitu scientifico, qui vno actu generatur. Et con-

Confir. firmatur argumentum: Nam vel manet ista dispositio, vel corrumpitur, non potest dici, quod corrumpatur, quia manente subiecto qualitas non corrumpitur, nisi à suo contrario. Habitus autem & dispositio non sunt cõtraria cum versentur circa idem obiectum, & sub eadem ratione formali, vel manet & nec hoc: quia esset superflua: ergo.

Conclu. 1 Secundum argumentum: Habitus & dispositio solum distinguuntur, sicut perfectum & imperfectum: sed ista non distinguuntur specie: ergo.

Probatur maior: quia hoc est disponi, vel ad virtutem, vel ad vitium vel ad scientiam habere aliquid in esse imperfecto: & habere habitum est iam habere aliquid in esse perfecto. Et

Confir. confirmatur ista ratio: Quia Aristoteles in ista prima specie qualitatis ita dicit: Et vna quidem species qualitatis habitus, & dispositio dicitur. Vbi sub vna specie hæc comprehendi asserit: ergo non sunt duæ species, & communiter dicuntur quatuor species qualitatis. At vero si dispositio, & habitus distinguuntur specie non possunt dici quatuor species qualitatis, at vero si dispositio & habitus distinguuntur specie non possunt dici quatuor species qualitatis, sed quinque ad minus: ergo. Et confir. secun-

Confir. 2. do. Quia scientia inchoata est eiusdẽ rationis cum perfecta; sed scientiam inchoatam appellat Aristoteles dispositionem: dispositio ergo & habitus non specie distinguuntur, & ægritudinem insanabilem Aristoteles vocat habitum, & postea numerat illam inter exempla dispositionis: ergo signum est, quod habitus & dispositio sunt eiusdem speciei.

Tertio. Habitus & dispositio non distinguuntur diffinitione: ergo neque specie. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Quia Aristoteles 5. metaphysicæ tex. 18. ita diffinit habitum, & quod sit dispositio, qua modificatur aliquid secundum suam naturam bene vel male in se, vel in ordine ad alterum, sed hæc diffinitio dispositioni conuenit, vt de se constat, ergo. 3. Argum.

Quarto. Vitia sunt habitus, si quidem opponuntur virtutibus contrarie, contraria autem, sunt eiusdem generis proximi, sed vitium non differt à dispositione specie, ergo habitus & dispositio non distinguuntur specie. Probatur minor, quia vitium non habet causas suæ diuturnitatis, quia cum sit contra naturam rationalem facile corrumpitur & mouetur, ergo. 4. Argum.

Quinto. Opinio, quæ incipit produci per primũ actum, est dispositio, & eadem continuatur & perficitur, sed perfecta est habitus, ergo habitus & dispositio non distinguuntur essentialiter, sed accidentaliter penes magis aut minus radicari in subiecto. 5. Argum.

Sexto. Habitus habet causam facile mobilẽ, ergo est facile mobilis. Antecedẽs patet, quia habitus generatur ex dispositione ultima, sed dispositio etsi sit ultima est facile mobilis, ergo. 6. Argum.

Pro-

Probatur minor, quia ultima dispositio est essentialiter dispositio, ergo cõuenit illi diffinitio, quæ est facile mobilis. Si dicas, quod vltima dispositio in virtute præcedentium generat habitum, contra, nam vltima dispositio, & omnes actus præcedentes sunt dispositiones essentialiter nec egrediuntur rationem dispositionis, ergo non egrediuntur rationem facile mobilis. Si dicas, quod sumitur ratio difficile mobilis ex ratione formali procedendi firma, contra, nam alias sequeretur, quod vitij opinio &c. non essent habitus quod est contra D. Thom. vt videbimus, nam supra dicta non procedunt ex rationibus firmis, sed caducis & friuolis, ergo.

Præambula.

Contrauersia. 1. Opinio. IN hac parte sunt variæ sententiæ. Aliqui conuicti sexto argumento, nullam dicunt virtutem moralem nec vitium esse proprie habitus, sed solum debere dici dispositiones secundum, vel contra naturam
2. Opinio. Alij censent habitum & dispositionem solum accidentaliter differre penes magis aut minus in subiecto radicari. Vnde per habitum, & dispositionem diuersi status eiusdem primæ speciei qualitatis designantur, sicut albedo intensa vt 8. & eadem vt 4. non sunt duæ species, sed vna tantum, quæ magis aut minus perfecta est, propter maiorem, aut minorem in subiecto radicationem.
3 Opinio Suarez. Ita in proposito dicunt. Suarez disputatione 42. sectione 7. numero 15. prolixe hæc dicit quod in hac specie solum comprehenduntur qualitates perficientes animę potentias, nam in qualitatibus corporis non est illa peculiaris ratio, quæ dictam speciem constituit, & ita habitus in illis nunquam distinguuntur à dispositione, sed accidentaliter per maiorem intensionem. Si vero accipiantur pro qualitatibus animæ habitus & dispositio specie distinguuntur, accipiendo habitum pro principio primo concurrente cum potentia & dispositionem pro actu. Secundo nam ista constat specie differre, vt habitus scientiæ, & actus eius; si vero accipiantur habitus & dispositio pro principio primo non specie differunt.

Reprehenditur Suarez. Obsecro lectorem, vt ipsum legat, & prospiciet, quomodo nihil dicat tanta varietate verborum. Et velim vt dicat mihi quorsum Aristoteles in syllogismis tot arguendi modos posuerit, totque docuerit figuras, si nunquam illis vtatur. Refert opinionem antiquissimam & ne illi ad hæretre videatur verborum folijs contegit. Et vt rem hanc conformiter, ad placitum sanctissimi doctoris decidamus sit.

Decisio quæstionis.

1 Conclu. Contra secundam opin. PRima conclusio Magis probabile est habitum & dispositionem in vniuersum specie differre. Hanc conclusionem habet Angelicus doctor ubi supra, & censet magis esse Aristoteli conformem. Et probatur primo. Nam illæ qualitates, quibus conuenit esse difficile mobiles, alteram naturam habent ab illa, quam habent qualitates, quæ facile dimouentur a subiecto: ergo ad minus specie differunt. Consequentia patet, antecedens probatur.
Probatur. 1. Nam ex natura sua esse facile & difficile mobile non potest uni speciei competere & cum sint res adeo differentes uel constituunt, uel supponunt naturæ diuersitatem.
Probatur. 2. Præterea. Si aliqua dispositio non differat specie ab habitu, profecto esset scientia per duos uel tres actus acquisita, sed hæc est habitus secundum Aristotelem, ergo habitus specie differt à dispositione. Minor patet ex litera Aristotelis, ubi dicit, quod scientia medio criter acquisita est permanentium & eorum, quæ difficilime mouerentur. Et sicut supra dicta qualitas est habibitus, etiam si perfecte adquiratur, ita dantur aliæ qualitates, quæ licet sin intensissimæ sunt dispositiones, quia ex natura sua sunt facile mobiles, ut frigus & calor.

Ter-

Probatur 3. Tertio probatur de habitibus, & dispositionibus animæ: Nam habitus & dispositio habent diuersum formale obiectum ergo specie differunt. Consequentia est bona, & antecedens probatur: Nam habitus temperantiæ habet pro obiecto delectabilia, tactus & gustus secundum rectam rationem cũ iucunditate, & facilitate, & totum hoc ingreditur rationem formalem obiecti habitus, dispositio vero habet pro obiecto idem cum difficultate & & tristitia, & iste modus refunditur in rationem obiecti, & hinc fit, quod non est virtus, sicut de illa qualitate, quam continentiam vocamus, asserit D. Thom. non esse virtutem, quia solum datur, vt anima non rapiatur a passionibus nec cum facilitate operatur: ergo. Præterea: Habitus, & actus differunt sicut habitus & dispositio: sed ista differunt specie, ergo omnis habitus & dispositio differunt specie. Consequentia probatur, quia eadem ratio in omnibus est dispositionibus, & habitibus reperiturque in habitu & actu perspicitur.

Probatur 4.

2. Concl. Qualitates corporeæ non sint perfecte habitus. Secunda conclusio: In qualitatibus corporis etiam reperiuntur passiones, sed istæ non sunt perfecte habitus. Hanc conclusionem habet D. Thom. 1. 2. quæst. 50. articulo primo, in corpore & solutione ad secundum ita dicit D. Thom. Ad secundum dicendum, quod dispositiones corporales non sunt simpliciter difficile mobiles propter mutabilitatem corporalem causarum, possunt autem esse difficile mobiles per comparationem ad tale subiectum, quia scilicet tali subiecto durante amoueri non possunt, vel quia sunt difficile mobiles per comparationem ad alias dispositiones: sed qualitates animæ sunt simpliciter difficile mobiles ex sua ratione formali & natura, & ideo non dicit, quod qualitas difficile mobilis simpliciter sit habitus, sed quod est, vt habitus, sicut in Græco habetur. Itaque qualitates corporales non habent ex sua natura nec ex causis materialibus, vel corporalibus, quæ sint secundum naturam difficile mobiles: sed hoc habent per accidens, vel ratione subiecti vel diuturnitatis, vel aliquo alio modo extrinseco, vel ex conditionibus indiuiduantibus, vnde non sunt habitus. Sed contra, Nam Aristoteles dicit in prima specie in hæc verba: Sanitas & ægritudo sunt facile mobiles, nisi forte in his, quæ contingit per temporis longitudinem in naturam cuiuscunq; transferri, vt insanabilis, vel difficile mobilis existat affectus, quem iam quilibet habitudinem vocet. Respondetur, quod habitus tripliciter potest considerari ex doctrina Aristotelis in hoc capite. Vno modo habitus secundum rem tantum. alio modo habitus secundum modum tantum. Et tertio modo, habitus secundum rem, & modum simul. Habitus secundum rem tantum est qualitas, quæ secundum suam naturam est difficile mobilis, & non ex alio capite, quamuis possit illi competere, vt moueatur facile, nõ ex natura sua, sed ex alia causa vel ratione subiecti, vel propter aliquam indispositionem, vel quia non est totaliter firmata. Et ita charitas licet sit habitus, & de se difficile mobilis propter libertatem subiecti facile perditur. Habitus secundum modum est, quando est quædam qualitas, quæ ex natura sua facile est mobilis, nihilominus ab extrinseco difficile dimouetur aliquando. Et isto modo ethica dicitur habitus, nõn secundum rem sed secũdum modum, habet enim modum habitus ratione alicuius extrinseci.

Obiectio.

Solutio.

Habitus accipitur tripliciter.

Nihilominus est dispositio, quia ex natura sua non habet causas suæ difficultatis, habitus secundum rem & modum simul, quæ vtroque modo est immobilis, vt scientia plene adquisita, qualis fuit in angelico Doctore, & Aristotele, quia secundum se & ratione subiecti & modi habendi erat difficile mobilis in illis. Et si dicas contra: differentia vnius speciei non potest alteri competere, etiam per accidẽs: sed difficile mobile est differentia habitus, ergo nullo modo alteri competere põt. Respondetur, ita verum est, nam differentia habitus est difficile mobile ex natura sua, & ab intrinseco, & hęc nũquam

Obiectio.

Solutio.

quam alteri competit, nisi habitui. Et cum dicitur, difficile mobilis habitus, non dicitur nec est omnino immobilis, potest enim corrumpi & corrumpitur de facto, sed tamen cum difficultate.

3.Concl.

An opinio vitiũ; error sint habitus in rigore.

Tertia conclusio: Vitia, opinio, & error, sunt habitus. Hæc est aperta conclusio D.Tho. 1.2.q.51. art.3 in corpore, vbi ita dicit: Vnde ex multis actibus rationis oportet causari habitum opinatiuum (& loquebatur D.Tho. in rigorosa habitus significatione, quia in titulo quæstionis inquirit, vtrũ per vnicum actum possit generari habitus, & affirmat aliquos multis actibus generari, alios vero vnico. Et inter illos, qui pluribus actibus generatur ponit opinionem;) ergo opinio ex D. Th. habitus est, & idem dicit q.53. artic.2. de habitu vitii & à proxime adducto in fine corporis idem dicit. Asserit enim ita, Vel etiam ex electione corrumpitur actus virtutis, vel vitii. Et idem asserit q.54 in 1.2 art.3. vbi ex professo probat, habitus vitiorum distingui ab habitibus virtutum; & quod habitus distinguantur penes bonum, vel malum, Et in solutionibus argumentorum sæpius dicit, vitia esse habitus De errore non inueni expressum locum in D. Thom. Sed eadem ratio est, atque de supradictis. Sed aduerte, quod error in duplici est differentia. Aliqui sunt, quorum principia nullam prorsus habent apparentiam veri; vt sunt errores Mahometani, & etiam errores, qui fundantur in quibusdam principiis, quæ ratione naturali, seu experientia facile dimouentur. Huiusmodi est error ille cuiusdam Salmanticensis grãmatici, qui dicit niuem non esse albã, nec æstus aliquando, nec frigus vigere, & alii huiusmodi. Et isti errores habituales & actuales rationem dispositionum habent. Alii errores sunt, quorum principia falsa esse difficillime cognoscitur, & isti dicuntur si sint formati esse habitus. Modo ergo tota conclusio probatur, Nam vitia, opiniones & errores aliquando ita dominantur subiecto, vt ipsum firmiter teneant, & sine difficultate maxima ab ipso dimoueri nõ possint & hoc ex natura sua, ergo. Probatur minor, Nã postquã præcesserũt actus disponẽtes, & subiicientes subiectũ resultat qualitas quædã in virtute illorum, quæ ex natura sua habet firmiter & difficile mobiliter possidere subiectum, quod vtinam non ita esset experientia exploratum, nam sicut albedo ex natura sua, habet qualificare subiectum, & esse id, quo aliquid disgregat visum, ita supra dictæ qualitates dum generantur ex natura sua habent disponere subiectum in ordine ad naturam, taliter quod difficile dimoueantur. Ex quo patet sententiã Soti falsam esse, qui dicit supradictas qualitates ex natura sua esse facile mobiles, quia non innituntur firmis rõnibus. Hoc enim non requiritur ad rationem habitus, quamuis requiratur ad rationem habitus, qui vnico actu generatur. Alii enim habitus, vt magis patebit in solutionibus argumentorũ, etiamsi rationibus non firmis innitantur, sunt vere habitus quia ex natura sua difficile amouentur. Et hoc sufficit & est expressa sententia nostra Aristotelis, qui primo posteriorum c.26. & 6. ethicorum expresse opinionẽ numerat inter habitus intellectuales.

Obseruatio Authoris.

Duo genera errorũ q̃d conueniat inter ea & q̃d differat.

Probatur cõc. quoad singulas partes.

Recipitur Scotus.

4.Concl.

Quid sit dispositio propriæ, & in rigore.

Quarta conclusio, Dispositiones sunt illæ qualitates, quæ facile amouẽtur subiecto, & disponunt illud bene, vel male in ordine ad suam naturam, vt actus voluntatis & intellectus, & illæ dispositiones; quæ sunt in potentiis. Et ex his actibus relinquuntur, quæ disponunt subiectum, & per habitum perficiantur, quia istæ ex ratione sua sunt facile mobiles, cognitionem vero Angelicam, qua se naturaliter cognoscit existimo esse habitum, quia ex natura sua est difficile mobilis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1.arg.

Ad primum dicitur, quod dispositio non sit habitus, sed præcedentibus multis actibus generatur vna qualitas natura sua difficile mobilis, disponens subiectum bene, vel

male

male in ordine ad suam naturam, quæ est habitus Et ad confirmationem dicitur, quod illa dispositio antecedens corrumpitur adueniente habitu, quia per aduentum præstantioris formæ corrumpitur imperfecta, quæ disponit ad illam, sicut patet in embrione, qui corrumpitur per aduentum animæ rationalis in homine. Et secundo dicitur, quod habent repugnantiam, quia habitus inclinat ad obiectum cum facilitate & iucunditate ex natura sua, & hoc non habet dispositio.

Ad cōfir. 1. Solutio.

2. Solutio

Vnde obiectum est distinctum essentialiter, & ita adueniente habitu corrumpitur dispositio. Sed non intelligitur de dispositione, quæ est actus secundus, quæ bene stat cum habitu: Nec item dicimus omnem dispositionem disponere ad habitum, quia dispositiones corporeæ non disponunt ad habitum corporalem, quia nullus talis datur vt supra diximus ex D. Tho.

Obiectio. Solutio.

Et si dicas, quod vna species non disponit ad habendam aliam, cum ex æquo generis rationem participent negatur hoc Nam fides & visio specie differunt, & fides cum reliquis virtutibus disponit ad visionem; & in medijs coloribus vnus disponit ad alterum, introducendum vt viride ad introductionem nigri.

Ad 2. arg. Ad cōfir. 1

Ad secundum respōdetur: quod differunt sicut duæ species sub eodem genere, & perfectior species est habitus.

Ad confirmationem respondetur, quod cum Aristoteles dixit, vnam speciem esse habitum & dispositionem, explicuit per has duas species nobis notissimas, genus subalternū commune ad has duas species, quod vocat primam speciem, & vnam huius prædicamenti sub alteram tamen.

Ad 2. confir.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod scientia inchoata dicitur dispositio non essentialiter, sed quantum ad modum, quia habet modum dispositionis propriè quando mediocriter est adquisita, est tamen essentialiter habitus, quia scientiæ habitus vnico generatur actu vt dicit D. Tho. 1. 2. q. 52. articulo 3.

Ad 3. arg. Quomodo habitus vocetur dispositio.

Ad tertium respondetur, quod habitus non est dispositio quæ contra illum diuiditur, quia est ex natura sua difficile mobilis, & dispositio facile mobilis licet si accipitur vt est superior ad habitum & dispositionem sic bene conueniunt in ratione dispositionis, quia conueniunt in genere. Et hęc non importat nisi subiectum afficere in ordine ad naturam abstrahendo à bene, vel male, facile vel difficile mobilis.

Ad 4. arg.

Ad quartum & quintum patet ex conclusionibus: sunt enim illi habitus ex natura sua difficile mobiles.

Ad 6. arg. Quid requiratur vt qualitas causetur in aliquo?

Ad sextum respondetur ex D. Tho. vbi supra, quod ad hoc, vt aliqua qualitas causetur in aliquo oportet, quod actiuum totaliter vincat passiuum: & quia principium actiuum quod est ratio, non totaliter potest super vincere appetitiuam potentiam in vno actu quia appetitiua potentia se habet diuersimode ad multa: indicat enim per rationem aliquid appetendum in vno actu secundum particulares rationes, & circunstantias. Vnde in hoc non totaliter vincitur appetitiua potentia, vt feratur in idem vt in pluribus per modum naturæ, quod pertinet ad habitum virtutis ideo non potest causari vnico actu, sed pluribus; habitus vero scientiæ vnico actu generatur, quia conuincitur intellectus vnica demonstratione. Requiruntur igitur actus illi antecedentes vt principium effectiuum habitus naturalis, & ita resultat ex illis habitus productus qui ex natura sua est difficile mobilis. Nā quamuis causa producēs sit dispositio res producta habet maiorem firmitatem, quam dispositio concurrens in genere causæ efficientis: itaque non habet, vt à ratione formali habitus à dispositione suam immobilitatem difficilem: sed ex sua natura, quia est qualitas subijciens subiectum, & ita difficile mobilis. Et subijcit subiectum vt dimoueatur cum difficultate virtute præcedentium dispositionum, sicut calor producit ignem in genere dispositionis, & ignis non habet suam rationem formalem à calore,

Quare habitus non causetur ex vno actu sed ex pluribus.

lore, sed a sua differentia, ita in proposito. Ex hoc patet falsam esse opinionem Suarez vbi supra, qui censuit esse magis probabilem cum oppositum D. Tho. & ratio dicant.

Reijcit. Suarez.

In secunda parte quaestionis huius, defendendum est, licet non vt ita probabile, habitum & dispositionem differre solum accidentaliter. Nam ita asserit D. Th. in loco adducto in principio quaestionis, nec differunt, aliter (loquendo de dispositionibus habitualibus) habitus est dispositio, quam different puer & idem factus vir. Itaque cum producit intellectus noster vel voluntas, vel aliae potentiae capaces habitus, isti actus relinquunt in subiecto aliquam qualitatem imperfectam, & illa augetur per subsequentes actus, ita vt per maiorem in subiecto radicationem obtineat perfectionem illam, secundum quam dicatur habitus. Et quia illa imperfectio non est de sua ratione potest attingere, vt sit habitus illa qualitas, quia erat dispositio. Sicut albedo, vt quinque potest esse vt decem, quia esse vt quinq; non est de sua ratione. Et iste dicendi modus habet probabilitatem in Aristotele, qui dicit vnam speciem qualitatis esse habitum & dispositionem. Nam si velles explicare aliud genus subalternum, non deficeret ibi nomen aliud. Nec iste modus explicandi species est vetatus Aristoteli, nisi in hac materia, quia sunt eiusdem speciei Et istam sententiam sequuntur viri grauiores Boetius, & Albertus, & D. Th. censet probabilem. Itaque essentia huius speciei in hac opinione est, qualitatem disponentem naturam bene vel male. Quod vero sit facile vel difficile mobilis illi accidit. Et si dicas, actus & habitus sunt dispositiones & differűt specie: ergo haec sententia est falsa. Respondetur, quod actus & habitus possunt considerari in ratione dispositionis, & sic sunt eiusdem speciei, quia disponunt subiectum bene vel male in ordine ad naturam. Quod vero habitus sit diuturnior, hoc est huius speciei accidens. Si vero considerentur in rõne actus primi & secűdi sic specie

Disputationis gratia defendit vt aliqualiter probabile habitum & dispositionē differre tantű accidētaliter.

In quo cősistat essētia primae speciei qualitatis apud tenētes habitű & dispositionē esse vnã, & eãdē specie essentialiter.

differűt. Et si dicas, vnum diffinitur per aliud, ergo differunt specie, quia nunquam ea quae sunt vnius speciei, ita se habent, Respondetur negando consequentiam, & instatur cognitione, qua cognosco me cognoscere, quae cognitiones sunt in genere dispositionis eiusdem speciei, licet alio titulo distinguantur. Aliqui dicunt D. Th. loqui solum de dispositionibus habitualibus, & non de illis, quae se habent per modum actus secundi? Sed ego nõ video rationem huius. Et si dicas, quod habitus est difficile mobilis ex natura sua, quod non habet dispositio, ergo specie differunt: ergo haec sententia est falsa, Respondetur, quod habitus non ex natura huius speciei est difficile mobilis, sed quia est in subiecto radicatus. Haec enim species, quae per haec duo designatur per habitum, scilicet, & dispositionem, nec potest esse radicata, vel nõ, in subiecto, sed solum disponere bene vel male, in ordine ad naturã, reliqua sunt accidētia, Sicut homo nõ petit, nisi a se animal rationale, quod vero sit puer, & quod sit vir illi accidunt. Et per haec principia omnia argumenta, quae contra hanc sententiam fieri possunt, dissolues. Et huic quęstioni finem imponamus illis verbis Angelici Doctoris q. 7. de malo, ar. 2. & 4. ad quartum, vbi sic ait; Difficile mobile non est differentia constitutiua habitus, neque enim dispositio & habitus sunt diuersae speciei, alioqui nõ posset vna & eadem qualitas, quę primo fuit dispositio, postea fieri habitus, sed facile mobile & difficile mobile, se habent, sicut perfectum & imperfectum circa eandem rem. Et D. Th. sequűtur Aegidius, & multi alii in praedicamento qualitatis. Vide Alens. 4. p. q. 9. mem bro 3. art. 2 §. 1. Et ratio potissima huius sententiae est, quia dispositio fit habitus, ergo non differunt specie, nã ea quae specie differunt continuari non possunt. Ex quo infertur rationem dispositionis eandem esse cum habituatione. Ethica enim est dispositio, licet ex radicationes in subiecto, & per accidens habeat modum habitus.

Soluitur quaedam obiectio.

Difficultas ardua

Solutio notãda p quã soluűtur oia argumenta adducibilia contra praefatum modum dicendi.

Locus D. Th. vrgentissimus p hoc mõ dicendi.

Corollar.

QVAE-

QVÆSTIO LIX.

Vtrum secunda species qualitatis distinguatur à prima & quomodo.

1. Species ET videtur, quod nō: Quia species intelligibiles sūt potentia vt dictum est, & etiam sunt dispositiones, quia disponūt subiectum conformiter ad suam naturam, scilicet ad intelligere, ergo prima & secunda species non distinguuntur, alias idem secundum vnam rationem non esset in illis speciebus.

2. Argu. Secundo. Aliquæ qualitates sunt in prima specie, quæ disponunt in ordine ad operationem, sicut qualitates secundæ speciei, ergo nullo modo differunt. Probatur consequentia, Quia si differunt, maxime penes hoc deberent differre. Antecedens patet, quia prudentia & ars, & alia huiusmodi disponunt in ordine ad operationem, quinimo & multi habitus qui sunt in prima specie. Solutio Etsi dicas, quod disponunt bene vel male. Impugnatio. Contra, Nam datur aliquis actus indifferens vt ire in agrū, qui est indifferens, ergo habitus genitus ex huiusmodi actibus erit indifferens, & ita nec disponet bene vel male. Confir. Et confirmatur secundo, Nam multæ qualitates corporales sunt, quæ nec sunt bonæ vel malæ moraliter, vt calor, & frigus, & istæ pertinent ad primam speciem qualitatis, ergo non conuenit illis qualitatibus, quod bene vel male disponant, nam bene vel male disponere ad genus moris pertinet.

3. Argu. Tertio, Naturalis potentia non potest esse species qualitatis, ergo male ab Aristotele ponitur vna species eius. Probatur antecedens, Est quidē transcendens, quod diuagatur per omnia prædicamenta, nam in quolibet prædicamento est ens, quod diuiditur Confir. 1. per actum & potentiam Et confir. Nā naturalis impotentia formaliter dicit priuationem, at priuatio non ponitur directe in prædicamento, ergo non Confir 2. constituit speciem eius Et confir. Nā naturalis potentia & impotentia vel sunt idem, quod potentia actiua, & passiua, vel non. Si primum, cur hoc non dixit Aristoteles, & vocauit impotentiam, passiuam potentiam? Si nō sunt idem est necesse, quod vtraque sit actiua, & ita non erit impotentia. Vel passiua, & hoc est falsum, nam potentia actiua in hoc est prædicamento.

Quarto probatur, quod ista species male collocetur, Nāprius est naturalis 4. Argu. potentia, quam habitus, ergo prius erat numeranda, male ergo collocatur in secundo loco. Quod enim prius natura quodlibet habet sunt potentiæ operatiuæ, quia per seipsum non operatur, & postmodum aduenuint habitus vt bene vel male operetur cum illis.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio, Vera differētia in- Controu. ter primam & secundam speciem 1 Conc. A qualitatis non consistit in alio, nisi in opinio hoc, qđ prima species disponit subie- Authoris. ctum bene vel male in ordine ad naturam, & si est habitus operatiuus, datur ad bene vel male operandum. Secūda vero species est qualitas, per quam disponitur subiectum absolute ad operādum abstrahendo ab hoc, quod est bene vel male. Hæc conclusio ponitur, Opinio- contra varias opiniones, quas Soto & nes cōtra D.Tho. de hac re referunt, verum est piæ refe- ipsius D.Thom 1 2. quæst. 49 articulo runtur à 2 ubi ita dicit quod habitus est dispo- D.Tho. & sitio secundum naturam, & quia for- Soto. ma & natura rei est finis, & cuius causa fit aliquid, vt dicitur, 2. physicorum in prima specie consideratur bonum & malum, & etiam facile & difficile mobile secundum quod aliqua natura est finis generationis. & motus, & ita philosophus dicit quinto metaphysicæ, quod habitus est dispositio secundum quam aliquis disponitur bene, vel male. Et idem dicit 2. Ethicorum, quando enim est modus conueniens naturæ rei tunc habet rationem

Multa loca D. Th. explicatio in quo non differant essentialiter habitus & dispositio ab una parte, & naturalis potentia uel in potentia ab alia.

boni, quando non conuenit ratione mali, & quia natura est id, quod primo consideratur in re, ideo habitus ponitur prima species qualitatis, & dicit quod ad secundam speciem qualitatis solum attinet, quod aliquid facile uel difficile fiat uel quod sit cito transiens, aut diuturnum, non autem consideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni uel mali, quia motus uel passiones non habent rationem finis, itaque solum secunda species dicit ordinem ad actionem & passionem, ut aliquid producibile, uel susceptibile, abstrahendo a bene uel male: Ecce sententiam D. Thom. & art. 3. dicit, Est enim de ratione habitus, vt importet habitudinem quandam in ordine ad naturam rei secundum quod conuenit, sed natura rei, quæ est finis generationis ulterius etiam ordinatur ad alium finem, qui uel est operatio, uel aliquid operatum, ad quod genus peruenit per operationem. Vnde habitus nō solum importat ordinem ad ipsam naturam rei, sed etiam consequenter ad operationem in quantum est finis naturæ, uel perducens ad finem. Vnde in quinto Metaphysicæ dicitur, quod habitus est dispositio secundum quā bene uel male disponitur dispositū, aut secundum se, idest, secundum suam naturam, aut ad aliud, idest, in ordine ad finem. Itaq; ratio habitus est disponere naturam bene uel male, & super hoc addit quod sit difficile mobilis, dispositio uero est quæ disponit naturā bene uel male facile mobilis. At uero potentia in sua ratione non importat, nisi quod sit principium agendi, uel patiendi, ut statim dicemus. Et ideo non dicit in sua ratione bonum uel malū. Potens enim dicitur, qui operari potest, seu pati, siue hoc fiat bene vel male. Habitus enim, quia sunt determinationes quædam vel naturæ, vel potentiarum debent dicere istum modum. Potentia vero, quia absolute est principium, non debet dicere istum modum bene vel male. Et hæc est doctrina Caiet. Soti & Alberti, & omnium Thomistarum in his articulis, & in hoc prædicamento.

Secunda conclusio: Magis probabile est, quod naturalis potētia & impotentia differant specie, licet oppositum sit probabile. Et prima pars conclusionis satis patet, si accipiatur naturalis potentia pro potentia actiua & impotentia pro passiua, nam potentia actiua & passiua specie distinguuntur, ergo naturalis potentia & impotentia specie differunt. Et quod accipiatur sic videtur colligi aperte ex D. Thom. supra dicto artic. 2. quæst. 49 in prima secundæ vbi sic dicit: Modus autem seu determinatio subiecti secundum actionem & passionem attenditur in 2. vel 3. specie qualitatis, & ideo in vtraque consideratur quod aliquid facile vel difficile fiat, vel quod sit cito transiens, aut diuturnum. Vbi D. Tho. videtur docere secundam speciem qualitatis consistere in principio actiuo & passiuo: si quidem ibi consideratur actio, & passio. Et Aristoteles in hoc prædicamento hoc ipsum indicat dicens, aliud genus qualitatis est secundum quod pugilatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus, & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Si ergo hæc secūda species est genus, potentia & impotentia specie differunt. Et præterea probatur argumento fortissimo: Omnis potentia vel est actiua, vel passiua (relinquimus modo obedientialem potentiam, quæ non distinguitur a re, sed est ipsa res quatenus de ea Deus quidquid voluerit facere,) & non datur potentia neutra, vt articulo primo primæ partis disputari solet: ergo illæ potentiæ, quæ constituunt hanc speciem seu quæ continentur sub genere isto subalterno sunt potentia actiua, & passiua, per quod explicatur genus subalternum, quod est potentia accidentalis: sed voluit Aristoteles explicare genus hoc per species quæ continentur sub genere illo subalterno immediato, vt eundem seruaret ordinem in explicatione harum specierum.

Controuersia an naturalis potentia & impotentia differant specie.

Vtraq; opinio probabilis, probabilior tamen qđ differant ad aures D. Th.

Argumentum forte pro conclusione.

Secunda vero pars probatur, quia per naturalem impotentiam non voluit

luit Aristoteles explicare, nisi potentiam debilem, & per naturalem potentiam, potentiam fortem in suo actu, siue istæ potentiæ sint actiuæ, siue passiuæ. Itaque naturalis potencia est potentia perfecta in sua ratione, siue hoc habeat actiue, sicut potentia visiua iuuenis naturalis potentia dicitur, & potentia senis naturalis impotentia: quia vna visionem habet fortem, alia debilem, & in passiuis illa, quæ resistit contrario fortiter potentia dicitur, quæ debiliter impotentia, sed ista constat accidentaliter tantum differre: ergo. Hæc sententia est fratris Gratiæ Dei ordinis Prædicatorum, in hoc prædicamento, qui optime & clarissime Aristotelis explicat textum. Aduerte in hac conclusione, quod istæ potentiæ debent esse naturales, & non adquisitæ, quia tunc sunt habitus, & pertinent ad primam speciem qualitatis, vt optime aduertit hic Caietanus & ad hanc speciem pertinent omnia principia immediata operationum, siue pertineant ad corpus, siue ad animam.

Quid intelligat Arist. per naturalē potētiā & impotentiā.

Obseruatio ex Caiet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. resp. AD primum respondetur, quod supra diximus species pertinere ad naturalem potentiam, quia concurrunt cum potentia, vt vnum principium non bene operandi, sed simpliciter operandi: nec potentia cogitatiua sine speciebus potest vllo modo concurrere ad cognitionem.

Obiectio ex D. Th. Sed contra: nam D. Thomas 1. 2. quæstione 50. articulo 6. in corpore, & quæstione 51. articulo primo, dicit esse habitus. Respondetur, quod species Angelicæ sunt habitus, & potentiæ propter plenam luminis participationem. Et ita quatenus sunt principia intellectionis sunt species; quatenus vero determinant intellectum, vt bene intelligat, dicuntur scientiæ & habitus. Cæterum secundum diuersas rationes formales, si de nostris speciebus sit sermo, vocantur à D. Thom. habitus duplici de causa.

Solutio

Primo quantum ad modum, quia superueniunt potentiæ cum diuturnitate. Secundo ratione ordinationis, quia quia species ordinatæ dicuntur habitus scientiæ, & quia ordinantur per habitus, & ratione habitus prouenit in illis ordinario, ita istæ species non in se consideratæ, sed in sua causa ordinante habitus dicuntur, sed potius dicitur habitus causę ordinans, de quo supra diximus.

Quare species nostræ intelligibiles uocentur habitus, species uero Angelorū naturales potētiæ?

Ad secundum resp. quod illæ qualitates disponunt in ordine ad operationem, non absolute, sed vt conformiter fiat ad naturam & ita disponūt ad operationem, vt bene fiat, non vt absolute fiat, quod est proprium potentiæ. Ad replicam Resp. quod vt demonstrat D. Thom. 1. 2. q. 18. art. 9. nullus actus in indiuiduo est indifferens, sed omnis est bonus, vel malus, quia vel fit vt debet cum fine & omnibus circunstantiis, & sic erit bonus, vel deficit aliquid ex his, & sic erit malus. Vnde sicut nullus actus est talis indifferens habitus moraliter, naturaliter etiam nō potest dari dispositio indifferens, quia si est conformiter erit mala Ad rationem ergo ad habitum & dispositiones pertinet bene vel male disponere naturam siue moraliter siue physice, & per hoc patet ad ultimam confirmationem.

Ad 2.

ad replicam.

Ad tertium Respond. ex D Thom. opusc. 48. quod potentia & actus accipiuntur transcendentaliter pro re, quæ non est, sed potest esse, & talis dicitur potentia, Alio modo pro re, quę est, & talis dicitur actus, & ista sunt in eodem genere, nam in eodem prædicamento, vbi est homo in actu, est homo in potentia, & isto modo non accipitur potentia in præsentiarum, sed pro principio agendi in aliud, vel patiendi, & isto modo sunt in prædicamento qualitatis. Ad confir. Resp. quod non dicit impotentia priuationem, sed uel potentiam passiuam, vel debile principium agendi, vel patiendi, & ita in communi modo loquendi, hominem parum potentem uocamus impotentem Ad aliam confir. patet ex conclusione secunda.

ad 3. arg.

ad confir.

Ad

Ad 4. arg. 1. Solutio. Ad quartum resp. quod quanuis potentia sit posterior habitu, via generationis, non tamen via perfectionis, & hac ratione primo loco collocatur habitus. 2. Solutio Vel secundo resp. quòd quia disponit naturam, quæ est prior, & hoc in ordine ad finem, ideo primo collocatur loco. Vnde D. Tho. quæst. 49. art. 3. ad secundum ita dicit: Non est de ratione habitus, quod respiciat potentiam, sed quod respiciat naturam; & quia natura præcedit actionem, quam respicit potentia ideo prior species qualitatis ponitur habitus, quam potentia. Vult dicere D. Thom. quod saluatur ratio habitus, sine ordine ad operationem primo & per se, vt patet in gratia. Etsi consideremus dispositionem, hoc ipsum reperitur in sanitate corporali. Et potentia nunquam intelligitur sine ordine ad actionem & passionem, & ideo primo loco ponitur habitus, vel dispositio, quam potentia & impotentia.

Explicatur locus D. Tho.

QVAESTIO LX.

Quid sint passio, & passibilis qualitas, & quomodo differant.

ET videtur, quod non differant, Quia rubor transiens est passio & permanens est passibilis qualitas, sed color parum, vel multum durans eiusdem speciei est, ergo passio & passibilis qualitas eiusdem sunt speciei. Minor, probatur, quia parum, vel multum durare non variat speciem, vt patet in omnibus entibus, & speciebus. Confirm. Et confir. quia passio est sextum prædicamentum, ergo non potest esse species huius prædicamenti: prædicamenta namque impermixta sunt in suis rationibus formalibus & primo diuersa.

2. Argu. Secundo. Passibilis qualitas est vna species huius prædicamenti, & dicitur talis, quia passionem causat in sensibus, seu causare potest, hoc autem est aliquid pertinens ad pdicamentũ qualitatis: nam causare passionem est agere & posse causare hanc passionem, est essentia potentiæ actiuæ, male ergo Arist. dixit passibilem qualitatem esse huius prædicamenti 3. speciem, sed vel erit actio, vel erit potentia actiua, quorum neutrum est huius speciei.

3. argu. Tertio Arist. dixit in textu, Quia autem ex his, quæ facile soluuntur & cito transeunt, & fiunt, passiones dicuntur, non enim dicimur secundum eas quales, neque enim, qui propter verecundiam rubeus factus est, rubeus dicitur, nec qui pallor propter timorem venit pallidus est, sed magis quod aliquid passus sit: quare passiones huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime, ergo passio non est species qualitatis. Probatur consequentia; Quia qualitas est genus; & hæc est bona cõsequentia, non est animal, ergo non est aliqua species animalis quia à negatione superioris ad negationem inferioris maxime vniuoce est bona consequentia, ergo si passio non est qualitas, vt inquit Aristoteles, nec erit aliqua species qualitatis. Et confirmatur; Confir. Nam si passio est qualitas, sequitur quod non possit esse cum qualitate sibi contraria, hoc autem est falsum, ergo. Sequela patet, quia in gradibus intensis contraria ab eodem subiecto se expellunt. Minor probatur, quia rubicundus color, & pallor opponuntur, & non sunt in eadem parte subiecti, sed rubicundus, si patiatur timorem pallescit, ergo vel non manet rubicundus, quod non potest dici, vel pallor non est qualitas, alias expelleret ruborem ab eodem subiecto, cum si sit qualitas debeat esse qualitas illi opposita.

4 argu. Quarto Lumen gloriæ collatũ Paulo in raptu, & similiter visio erant passiones, at vero visio & lumen gloriæ, quæ modo habet, est beatitudo, in raptu non fuit beatitudo, & ita specie differunt, ergo.

5. argu. Quinto De ratione aliquarum qualitatum est, quod parum temporis durent

rent vt sonus, lumen, actus intelligendi, verbum, ergo ex natura sua sunt passiones, & aliæ sunt, quæ ex natura sua multum durant, vt calor in igne, &c. ergo istæ ex natura sua specie differunt si quidem ex natura sua habent multum, vel paucum durare. Vnde D. Thomas quæst. 49. art. 2. supra citato dicit, quod in tertia specie & in prima reperitur facile & difficile mobile, vel quod sit cito transiens, aut diuturnum, sed in prima specie facile aut difficile variant qualitates ex sua natura, ergo & in ista tertia & ita differunt specie.

6 argu. Sexto passiones dicuntur, quæ causantur ex aliqua passione, sed causari ex passione cito transeunte, quid extrinsecum est ad rationem qualitatis, & similiter est dicendum de hoc quod est causari ab aliqua passione diuturna: ergo non est sumenda diuersitas huius speciei ab alijs per huiusmodi principia extrinseca, nec etiam passio, & passibilis qualitas inter se hac ratione distinguuntur, id enim, à quo sumitur distinctio, intrinsecum debet esse, maxime in absolutis.

7. argu. Septimum argumentum, Quia nisi hæc sententia esset vera sequeretur, quod species visibilis producta in diaphano ad nullam speciem qualitatis pertineret, hoc autem est falsum, ergo. Probatur maior, quia non est habitus, cum non sit difficile mobilis à diaphano, tum quia habitus propriè non est in corpore, nec dispositio, quia non disponit ad bene vel male esse diaphani, nec est naturalis potentia, quia non est principium operationis in aere, nec passio, nec passibilis qualitas, quia nec est effectus, nec causa passionis in aere, quia aer non alteratur, nec destruitur per receptionem specierum visibilium. Quod non sit forma vel figura satis constat. Sed in ista sententia est passibilis qualitas, quia aer recipiendo has species perficitur.

Confir. Et confirmatur hoc argumentum, quia ratio huius speciei melius explicatur per hoc, quod sit effectus passionis, quam per hoc, quod est esse principium, quia hoc ad secundam speciem pertinet, Et isti etiam auctores dicunt passionem & passibilem qualitatem solum differre accidentaliter, quia passibilis qualitas est diutnrnior, non vero passio.

8. argu. Octauum argumentum: Quia aliquæ qualitates sunt, quæ dicuntur passibiles in ordine ad passionem in appetitu, ergo omnes. Probatur consequentia, quoniam alias Aristot. æquiuoce vteretur nomine passionis. Antecedens probatur ex eodem. Quia postquam dixit, quod calor cito transiens, fit ex verecundia, dicit idem esse dicendum de coloribus permanentibus, sed color ex verecundia dicitur passibilis in ordine ad passionem in appetitu, ergo omnes colores, & reliquæ qualitates passibiles hac ratione dicuntur.

Confir. Et confirmatur: Nam si ita dicatur passibilis qualitas, saluari possunt omnia, quæ dixit Aristoteles in textu, quod aliquæ qualitates sunt, quæ causant passionem in appetitu, aliquæ causantur. Quod si à passione quæ est formæ receptio cum expulsione contrarij dicerentur, minimè saluari possent. Dicit enim Aristot. quod passibiles qualitates dicuntur, non quia sunt formæ in quarum receptione subiectum patiatur, hoc enim falsum est, nam aqua patitur in receptione formæ cum expulsione contrarij, ergo dicendæ sunt passibiles qualitates à passione appetitus sensitiui, quæ causat passionem, vel causatur ex passione tali. Et circa distinctionem passionis à passibili qualitate dicit solum distingui secundum modum, quia passio importat qualitatem facile mobilem, passibilis qualitas qualitatem difficile mobilem. Hæc autem distinctio solum videtur esse accidentalis secundum Caietanum.

Duo discutienda in hac quæst. In hac quæstione duo sunt tractanda. Primum in quo consistat ratio passionis & passibilis qualitatis. Et secundum an differant essentialiter, & consequenter videbimus, si aliquæ qualitates ad hanc reducant speciem.

In hac

1. Senten. In hac re sunt variæ opiniones, nec Angelicus doctor in hac re multum aperte loquitur. Aliqui censent possibiles qualitates dici illas, quæ proueniunt à quacunque passione, siue perfectiua siue corruptiua. Vnde omnis qualitas quæcunque illa sit considerata in ordine ad passionem, ita quod sint effectus passionis cuiuscunque ad hanc speciem pertinent. Et probatur. 7. arg facto.

2. Senten. Caiet. Secunda sententia est Domini Caiet. in hoc cap. Dicit passibiles qualitates dici à passione, secundum quod passio accipitur à passionibus appetitus sensitiui, prout à delectatione tristitia, timore, de quibus passionibus D. Tho. t. 2. longam fecit disputationem, itaque passibiles qualitates sunt, quæ causant passiones in appetitu supradictas, aut sunt effectus passionum illarum. Et probatur, 8. arg. facto.

Sententia Soti. Sapientissimus Magister Soto dicit passionem, & passibilem qualitatem differre accidentaliter penes magis aut minus diuturnum, & quod ratio earum consistit in hoc, quod sint causa, vel effectus passionum. Non tamen explicat, quomodo accipiatur passio, sed videtur indifferenter loqui de passione. Nam aliquando videtur loqui de passione sensus, aliquando verò de passione rerum insensibilium.

Præambula ad quæstionem.

Fundamētū pro dicernienda veritate. PRo explicatione ergo veritatis notandum est, passionem quadrifariā sumi. Primo modo, passio accipitur pro omni receptione, siue perfectiua tantum, siue corruptiua contrarij, & hoc modo se extendit ad receptionem caloris, tristitiæ, intellectionis, & ita dicitur intelligere quoddam pati. Itaque hoc modo non solum patitur, homo, quando recipit calorem, quando tristatur, sed etiam quando intelligit.

Passio quadrupliciter dici potest. Secundo modo accipitur magis strictè pro receptione alicuius formæ, cum expulsione sui contrarij: & hoc modo dicimus aquam calefieri & hominem comburi. Tertio modo transsumptiue pro operatione appetitus sensitiui, prout ira, gaudium, color, & spes passiones anima ad res obiectas quodam modo transferatur passione corporali, vt materia subseruiente, quia passiones istæ habent corporalem trāsmutationem annexam, & etiam quia interdum has passiones inuitus patitur homo, merito passiones vocantur, & non actiones & operationes. Quarto modo accipitur hic ab Aristotele pro qualitate sensibili existente in transitu per modum passionis, & quia passio cum sit motus, vel constat in motu, esse fluens habet, ideo transfertur, vt accipitur pro ista qualitate tertiæ speciei, quæ passio dicitur. Tota ergo difficultas in hoc consistit quomodo accipit passionem, quomodo qualitatem passibilem, à passione, vt ab effectu, vel vt à causa nominauit, quomodo namque sit accipienda passio quando Aristoteles dixit passibilem qualitatem esse speciem tertiam, an primo, an secundo, an tertio modo. difficultas huius q̄ēnis in quo consistat?

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Mihi videtur magis probabile in doctrina D. Tho. quod passibilis qualitas dicatur à passione primo modo accepta. Itaque qualitas quæ est producta ex passione, vel causat passionem illo modo dicitur passibilis qualitas, siue illa passio sit in sensibus siue non. Et probatur ista conclusio ex D. Th. 1. 2. quæstione 49. ar. 2. in corpore, vbi sic dicit: Modus autem, seu determinatio subiecti secundum actionem & passionem ostenditur in secunda vel tertia specie qualitatis, & ideo in vtraque cōsideratur, quod aliquid facile vel difficile fiat, vel quod sit cito transiens, aut diuturnum, vbi D. Thomas passionem absolute accipit, & actionem non restringens illas ad passionem sensitiuam, gaudiū, iram, &c. nec ad passionem in potētiis exterioribus causatam. Et magis patet, quod sit iste sensus D. Thomę, quod in prima specie actio accipitur cōmuniter, quia dispositiones corporales sūt in illa specie, & habitus intellectuales, & tamen isti non versantur circa actiones appetitus, ergo passio cum accipia- 1. Concl. Quid intelligatur apud D. Th. per passibilē qualitatem? Loca D. Tho. pro concl. pulcra.

accipiatur a D. Thoma eodem modo, quo actio cum dicit in his speciebus reperiri actionem & passionem eodem modo est accipienda illimitate,
1. Ratio. Conclusio nis. & primo modo Et probatur ista conclusio septimo argumento a nobis facto: Nam species sensibiles in aere sunt qualitates, & non possunt esse, nisi passiones vel passibiles qualitates, & tamen non a passione sensibili, ergo a passione primo modo accepta.

2. Ratio. Preterea, vt hanc conclusionem intelligamus, notandum est, quod qualitas huius speciei in seipsa debet habere rationem genericam & specifica, secundum quam constituatur in hac specie, quæ debet esse illi intrinseca, licet hanc rationem intrinsecam explicemus per aliquid extrinsecum illi, scilicet per passionem, quam causat, vel a qua causatur, debet enim species hæc esse talis qualitas, & taliter qualificare subiectum in quo est Nam ratio qualitatis sumitur per ordinem ad proprium subiectum, in quo est, sed quia hæc essentia obscure cognoscitur, cognoscimus nos illam, & explicamus per ea quæ sunt sibi annexa, scilicet per passionem antecedentem, a qua causatur, vel subsequentem,
Speculatio Caiet. & Soti. quam infert. Et Caiet. colligit eius essentiam per passionem sensibilis appetitus, Soto per passionem, quæ fit cum abiectione contrarii. Nos autem in hac conclusione colligimus huius speciei essentiam per passionem primo modo acceptam, siue sit appetitus, siue sit intellectus, siue sit corruptiua, siue perfectiua, siue fit cum expulsione contrarij, siue non. Nam illa qualitas distinctam essentiam habet ab alijs, quæ est cum huiusmodi passione necessario & intrinsece: itaque ex sua natura exposcat hæc habere sibi annexa, siue sit propria passio illius, vel aliquid ad modum illius se habens.

Obiectio Solutio. Etsi dicas; quod eadem qualitas ad multas pertinebit species, seu quod omnes qualitates ad hanc pertinebunt speciem, Respondetur, quod nulla formaliter ad hanc pertinebit: quia hæc est ratio propriæ huius speciei, licet hæc ratio materialiter cum alijs speciebus possit coincidere, de quo dicemus postea. Per hoc patet ad multa argumenta, quæ contra hãc conclusionem possent fieri.

Secunda conclusio: Probabilis est opinio Caietani, quod passibilis qualitas dicatur à passione appetitus sensitiui, quia causat illam passionem vel quia ex illa causatur passione 2. Conclu. Opinio Caiet. probabilis in doctrina Auct.

Hæc conclusio maximum fundamentum habet in textu Aristotelis, à quo dulcedo, amaritudo albedo, calor, & frigus dicuntur qualitates huius speciei, & dicit; Dulcedo enim aliquam passionem secundum gustum efficit, & calor secundum tactum, similiter & aliæ, & albedinem, & nigredinem, & alios calores dicit esse qualitates, non quia causent passionem in visu, sed quia ex passione causantur.

Ex quibus sic argumentor. Nam supradictæ sunt veræ qualitates passibiles, & non causant passionem in appetitu sensitiuo, & melius respectu visus sunt passibiles qualitates, & nec causant respectu illius, passionem, nec causantur à passionibus sensitiuis: ergo Hæc conclusio etiam confirmatur rationibus præcedentis. Videatur D. Thom. in 5. capite de quali 3. speciе, vbi dicit, qualitates corporum pertinere ad 3. speciem, vt calidum & frigidum, ergo non solum passiones animæ: ergo magis probabilis est opinio Magistri Soti, quod istæ qualitates passibiles dicuntur, quia fiunt cum passione corruptiua, vel illam causant in sensibus, quia isto modo passio magis proprie dicitur. Sed adhuc restat difficultas circa qualitates spirituales, & circa species intelligibiles. Opinio Soti probabilior.

Et posset dicere ista opinio, quod illæ qualitates spirituales non sunt huius speciei, & species visibiles sunt dispositiones, quia bene disponunt subiectum secundum naturam diaphani. Et idem de luce; & maxime, quia ibi sunt in via ad disponendum potentias sensitiuas, & ita dispositio est, quæ disponit subiectum, vel est in via Difficultas de qualitatibus spiritualibus & speciebus intelligibilibus.

ad disponendum subiectum, quia ibi dicuntur species visibiles, non quia aer videat, nec possit illis videre, sed quia ibi sunt in via vt visus per alias causatas ab illis videat.

3. Concl. Tertia conclusio; Passio & passibilis qualitas non differunt specie, sed solum accidentaliter, & penes modum. Probatur conclusio ex Aristotel. qui vocat hanc speciem, tertiam speciem. Et quanuis hoc non sit sufficiens argumentum de se, quia etiam vocauit habitum & dispositionem vnam speciē, & secundum D. Thom. specie differunt, quia loquebatur de specie subalterna, ratio tamen, quæ pro hac sententia fieri potest multum confirmat hanc conclusionem sensisse Aristotelem, & est fere communis inter expositores. Et ratio est, quia rubor citò transiens & diu perseuerans eiusdem speciei sunt, sicut pallor ex metu prouueniens vel ex alia causa, nec differunt, nisi quantum ad modum habendi. Præterea, quia parum vel multum durare in homine & in qualibet alia re non diuersificat speciem, ergo nec in qualitate. Probatur consequentia, quia duratio extra essentiam rei est, ergo multum, vel parum durare erit etiam extra essentiam rei, quæ est qualitas, & ita non diuersificabit speciem. Præterea, durare est essentiam coniungi existentiæ per aliquam mensuram, ergo magis durare est magis esse sub existentia, sed hoc est mere accidentale qualitati, ergo non diuersificabit speciem. Præterea: Essentia qualitatis est qualificare subiectum, & esse modum illius, sed ad esse modum subiecti accidentaliter se habet, quod parū vel multum duret, quia per hoc non diuersificat modos qualificationis, sed intra eundem modum specificum reperitur hoc, ergo.

Quid differat inter passionem & passibilē qualitatē, & quid cōueniat, sit nē una vel plures species essentialiter?

Quid sit aliquid durare.

Quę sit essentia qualitatis.

Dissoluuntur argumenta.

ad 1. arg. AD primum resp. ex hac conclusione. Ad confirmationem respondetur, quod hic accipitur passio pro qualitate, citò transeunte, non vero pro motu vt recipitur in passo.

ad 2. arg. Ad secundum ex prima conclusione patet, quomodo sit accipienda passio, & quanuis sit quid extrinsecum passionem causare, vel ab illa causari per hoc explicamus diuersam essentiam qualitatis, quæ taliter afficit subiectū, per hoc inquam, quod causetur à passione vel causet illam.

ad 3. arg. Ad tertium resp. quod illa vere est qualitas secundum essentiam & talis qualitas & non denominatur tale absolute. Sicut qui vnico actu acquisiuit habitum scientiæ, vere habet essentiā habitus, & non dicitur habituatus seu sciens, propterea quod non habet ille habitus modum habitus, nec dicitur facile & prompte & delectabiliter operans. Secundo respondetur, quod pro illo breui tempore dicitur pallidus, si ex ira pallescat, & ita dicitur communiter. Tertio resp. quod sufficit, vt sit vera qualitas, quod si perseueret hominem denominet pallidum. Nam si non denominatur, non est ex defectu sui, sed ex modo imperfecto quo participatur à subiecto, quia pallidi dicuntur, quibus pallor diuturnè inest. Ad confir. resp. quod pro illo tempore quando durat pallor in eadem parte non manet rubicundus color nisi in radice, & trāsacto pallore redit iterum, quia in subiecto manet causa productiua illius.

1. Solutio

2. Solutio

3. Solutio

Ad cōfir.

ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod illa visio in transitu & æterna, quam modo habent non differunt, nisi penes modum habendi, sed quia de ratione beatitudinis est æternitas, & inamissibilitas, illa visio in raptu non fuit beatitudo, licet haberet idem obiectum formale; quia non cum illo modo inamissibilitatis & perpetuitatis habuit. Sed de hac re in materia de fide solet disputari.

ad 5. arg. Ad quintū respondetur, quod propter illud argumentum aliqui opinātur passionem & passibilem qualitatē specie differre, & passibilem qualitatē esse illā cui ex natura sua conuenit multum durare. Sed falluntur, quia multū durare, vel parum, non potest esse de essentia rei cum durare sit extra essentiam qualitatis, & ita sicut illi qualitati con-

error quorundam.

ri conuenit accidentaliter habere, esse, ita multo tempore habere esse accidentaliter conuenit.

Ad sextum respondetur ex prima nostra conclusione, per illud enim extrinsecum explicatur essentia qualitatis. Etsi dicas, ergo qualitas quæ potest causare passionem erit potentia & non tertia species qualitatis, Respondetur quod sit in aliqua qualitate seu ipsa qualitas sit potentia ad agendum aliquid, illa secundum hanc rationem formalem pertinebit ad secundam speciem & non ad tertiam, quia potentia est illa, quæ ad actionem ordinatur, vt principium eius, & est secunda qualitatis species. Hæc vero tertia species est taliter qualificans subiectum, quod explicamus per causare passionem, vel causari à passione.

Obiectio.

Solutio.

QVAESTIO. LXI.

Vtrùm forma, vel figura specie differant.

1. argum.

ET primo videtur non esse speciem qualitatis, quia qualitas est modus & terminatio substantiæ, vt aperte asserit Aristoteles in fine huius speciei, sed forma vel figura non determinant substantiam, ergo non sunt qualitates. Probatur minor, quia determinant & qualificant quantitatem, vt sit triangularis, quadrãgularis vt dicemus statim, ergo nec sufficit dicere, quod quantitas est aliquid substantiæ, & ita qualificando substantiæ qualitatem, videtur qualificare substantiam, quia esse triangularem, vel aliquid huiusmodi accidens est quantitatis & non substantiæ, sicut esse par vel impar, ergo qualificando quantitatem non qualificatur substantia. Et confirmatur, quia effectus formalis qualitatis, si qualificat substantiam debet esse in ipsa substantia, sed iste effectus non est in substantia, sed in quantitate, ergo talis effectus non est effectus qualitatis. Et

Confir. 1.

confir. 2. Nam in Eucharistia manet figura & quantitas vere qualificata, & tamen non est ille effectus in substantia, ergo figura non est qualitas modus substantiæ. Confir. 2.

Secundo forma pertinet ad omnia prædicamenta, ergo male assignatur species huius prædicamenti. Probatur antecedens: Nam est forma substantialis, quæ reductiue pertinet ad prædicamentum substantiæ, item est forma accidentalis, quæ pertinet ad prædicamentum qualitatis, nam qualitas forma est accidentalis, relatio similiter, imo reliquæ huius prædicamenti species sunt formæ, vt habitus & dispositio, naturalis potentia, passio, &c. 2. argum.

Tertio. Forma & figura nullo modo differunt, ergo male Aristot. asserit esse speciem huius prædicamenti. Nam si forma accipiatur prout est rerum artificialium hoc est falsum, quia forma rerum naturalium est figura, quia lineis continetur. Si verò accipiatur forma. vt est modus quantitatis discretæ & figura continuæ, nec hoc dici potest, nam etiam figura quantitatis discretæ est forma Nec ita in communi vsu accipi consueuit hoc nomẽ forma. Si autem forma accipiatur pro qualitate, à qua homines dicuntur formosi, etiam falsum est, quia difformitas pertinet cum pulchritudine ad primam speciem cum sint conuenientia, aut disconuenientia naturæ rei. Si autem dicatur, quod solum differunt ratione, & quod forma dicitur figura rei, in quantum conueniens speciei, figura verò in quantum est terminus quantitatis, etiam est falsum, quia figura in quantum conuenit speciei pertinet ad pulchritudinem, quæ est primæ speciei. 3. argu.

In hac quæstione nullum vidi asserentem formam & figuram specie differre, nec satis explicantem, quid hæc essent, nisi Angelicum Doctorem, ideoque ex eius doctrina sicut & alia, hæc quarta species explicanda est.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Forma dicitur, quę dat esse specificum artificiato hęc 1. Concl.

 conclusio

conclusio est D. Thom. expressa 7. physicorum lectione 5. Et pro huius conclusionis explicatione: notandum est, formam tripliciter sumi. Vno modo pro forma substantiali quæ tribuit esse potentiæ substantiæ, quæ est materia prima. Alio modo sumitur forma pro actu transcendentali, & accidentali, qua ratione, quodlibet accidens forma dicitur, quia tribuit esse transcendentale accidentale substantiæ.

Doctr. D. Tho. egregia.

Forma tripliciter accipi pôt.

Tertio modo sumitur prout est species quarta qualitatis, & de ista dicitur in conclusione, quod est quæ dat esse specificum artificiato, vt domui, turri, & aliis huiusmodi. Nam Domus specie differt ab alia domo secundum diuersam formam, vt domus eptangula specie differt à domo triangulari, propter diuersam formam specie. Hæc conclusio non aliter probatur, quam ex communi loquendi modo. Nam formam domus vocamus coniunctionem plurium qualitatum, quatenus per artem introducitur, seu formam quantam introductam per artem. Et præterea probatur, quia forma rerum artificialium qualitas est, quia subiectum, in quo est ratione quantitatis denominat quale, & non potest ad aliam speciem quam ad istam pertinere, ergo.

2. Concl. Quid sit figura.

Secunda conclusio: Figura dicitur, quæ dat terminationem quantitati. Hæc conclusio, est D. Thom. in eodem loco, & in 3. distinct. 16 quæst. 2. art. 1. ad 1. Vbi sic dicit, Figura dupliciter dicitur. Vno modo dicitur qualitas resultans ex terminatione quantitatis, & isto modo non dicitur Christus transfiguratus, quia eadem lineamenta corporis in ipso erant. Alio modo dicitur figura signum alicuius, & isto modo fuit Christus transfiguratus, quia claritatem sibi veraciter inhæren tem assumpsit ad tempus in figuram futuræ claritatis, quæ erit in sanctis.

Figura dupliciter accipi potest apud D. Thom.

Sed hic est notandum, quod quantitas dupliciter potest terminari. Vno modo per ea, quæ sunt sui generis, vt linea terminatur punctis, & superficies lineis, & corpora superficiebus. Alio modo per ea, quæ sunt alterius generis, quæ terminatio ex priori terminatione oritur. Et isto modo figura dicitur terminus quantitatis superueniens quantitati terminatæ propriis terminis, tribuens ei qualificationem, & modificationem, & faciens ipsam quadrangularem, triangularem. Vide eundem D. Thom. 3. part. quæst. 45. art. 1. ad 1. vbi diffinit figuram, quod sit quæ termino, vel terminis clauditur. Et prima parte quæst. 7 artic. 1. ad primum, vbi etiam asserit Angelicus doctor, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsius, cuius signum est, quod figura, quæ consistit in terminatione quantitatis, est quædam forma circa quantitatem. Et nota istũ locum pro dicendis inferius. Ex his locis colliges figuram ex necessitate debere conuenire rebus corporeis finitis, quæ terminis clauduntur: nam corpus infinitum si daretur, nullam haberet figuram.

Obseru. dupliciter aliqd terminari pot est.

Loca D. Th. notanda p infe rius dicẽdis.

Duob. rebus necessario figura conueniat.

Tertia conclusio, Forma & figura non differunt specie, sed tantum secundum aliquid accidens. Hæc conclusio est D. Thom. supradicto loco 7 physicorum lectione quinta, & loco proximo adducto ex prima parte, vbi dicit, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsius, itaque illud ipsum quod est forma formaliter est figura. Sed differunt, quia forma dicitur, quatenus terminat actionem artis specificando illam, figura dicitur quatenus consequitur ad terminationem quantitatis per propria ipsius. Sed hæc differentia nõ est essentialis in figura & forma, sed accidit illi ab extrinseco, ergo. Et magis hoc probatur. Nam si figura quadrangularis, siue fit a natura, siue per artem, est eiusdem speciei, sed quatenus prouenit ex natura quãtitatis sic terminatæ est figura, quatenus terminat actionẽ artis & dat speciem artificiato est forma, ergo hæc consideratio, seu hic respectus ad artem non variat rei essentiam. Et confirmatur. Nam Arist. cum dixit, quartã speciem qualitatis esse figuram, non adhibuit diuersa exempla, quorum vnum deseruiret formæ, & alterum figuræ, sed absolute exempla posuit, ergo

3. Concl. Quo forma & figura differunt.

Differẽtia inter formã & figurã est accidentalis non essentialis.

go signum est non differre specie.

4. Concl. An forma & figura reperiatur et in quantitate discreta? Quarta conclusio, Etiam in quantitate discreta reperitur forma & figura. Hæc conclusio contra aliquos statuitur, qui dicunt solum reperiri in quantitate continua. Sed est expressa sententia Aristotelis 5. Metaphysicæ capite de quali,& D. Thom. lectione 16. circa secundum modum qualitatis. Vbi Aristoteles sic dicit. Alio modo quale dicitur, sicut immobilia ipsa & mathematica, quo pacto numeri quales quidam esse videntur, vt ipsius cōpositi substātia, namque cuiuscunque est ipsum semel, & qualitas bis vel tres. In quibus verbis dicit D. Thom. Dicimus enim superficies esse quales in quantum sunt quadratæ, vel triangulares, & similiter numeri dicuntur quales in quantum sunt compositi. Dicuntur autem numeri compositi, qui communicant in aliquo numero mensurante eos, sicut senarius numerus mensuratur ternario, incompositi numeri sunt, qui non mensurantur alio numero, id ergo quod in numero suscipit qualitatem est substantia numeri v.g. in senario sex vnitates, & qualitas est quod senarius dicat bis tria & nouenarius ter tria, nam sic resultant numeri quales, sicut ex tribus lineis resultat triangulus figura. Et in arithmetica numeri sortiuntur hac ratione varias qualitates, vt dicātur quadrati, curui, &c. Et probatur ratione, Nam sicut accidit quantitati, quod componatur sic ex tribus, vel quatuor lineis, & ita quadranguli forma est qualitas quantitatis, ita accidit numero, quod habeat numerationem bis vel ter, & hæc est qualitas eius, sed quoniam hęc ad arithmeticam spectant, non sunt extendenda hic.

Qūo & quare numeri vocētur nominibus quadrati curui &c.

Dissoluuntur argumenta.

ad 1. arg. AD primum respondetur, quod sunt qualitates, quia in quantitate determinant aliquid, quod se habet ad modum substantiæ, scilicet lineas, vel superficies, vel senarium numerum, quod sufficit vt patet ex Aristotele in loco adducto in vltima conclusione.

1. Solutio

2. Solutio Secundo respondetur, quod qualificando quantitatem qualificant substantiam, quæ est subiectum quantitatis, & qualificatio quantitatis tendit, vt qualificetur substantia, sicut extensio quantitatis ad extensionem substantiæ ordinatur. Et per hoc patet ad primam confirmationem. Ad 2. resp. quod etiam illa quantitas est habens figuram sphericam, & quando erat substantia panis qualificabatur per illam figuram, & erat etiam spherica. Et ita dicimus cælum esse sphericum, hominem esse rotundum licet illa qualitas quantitatis specierum, non habeat hunc effectum modo, quia substantia panis fuit conuersa in verum Christi corpus.

ad primā & 2. cōfir.

ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod accipitur forma pro vt dicitur de omni prædicamento transcendentaliter, hæc vero accipitur stricto modo pro quarta specie qualitatis.

ad 3. arg. Ad tertium patet ex cōclusionibus. Ex dictis in his speciebus qualitatis, quæ secundum communem doctrinā Peripateticam & Thomisticam dicta sunt.

Falsitates quas Suarez cōtra Arst. & D. Th. docet. Sequitur primo falsum asserere Suarez disputatione 42. sectione 4. numero 9. cum asserit, calorem & frigus non pertinere in elementis & mixtis ad secundam speciem; quia non sunt facultates per se primo institutæ ad agendum, sed per se primo sunt quædam formæ formaliter afficientes substantiam, vt conseruent vel inducant illam in materia. Quod inquam falsissimum est, quia ignis vere agit, non per suam essentiam, ergo per potentiam superadditam, quia omnis res creata cum agit per potentiam superadditam operatur.

Vnde, quamuis disponat subiectum, vt bene se habeat non sequitur, nisi quod sit in duabus speciebus & in prima & secunda, non vero quod non sit in secunda, & per se primo, vt potētia data est ad operandum. Quis negabit hominem bene se habere per potentiam tactus in quantum est animal, sic adeo, vt destructa hac potentia pereat animal, vt asserit Aristoteles secun-

1. Falsitas.

cundo de anima? & nihilominus nullus compos mentis negabit tactum esse potentiam operatiuam. Et idem dicendum est de potentia operatiua.
Et idem dicendum est de potentia visiua, qua bene se habet natura videns, & est nihilominus potentia. Falsum
2 Falsitas. etiam censeo, quod asserit numero 10. qualitates sensibiles, quatenus causant speciem intentionalem in sensibus non habere rationem potentiæ, quia etiam hanc virtutem productiuam habent. Et hæc virtus illarum (modo distinguatur ab alijs modo non) vere est potentia & à natura ordinata ad illum finem. Nec est necesse ad hoc, quod sit potentia, quod eadem res
3. Falsitas. non possit alijs vsibus deseruire. Falsum etiam censeo, quod asserit numero 12. grauitatem & leuitatem esse potentias actiuas respectu grauium, quia non sunt datæ à natura à generante, licet respectu generantis habeat rationem instrumenti actiui. Solum aduer-
Obseruatio Auctoris pulcr. te, quomodo dicat grauitatem & leuitatem esse potentias actiuas, & nolit hoc concedere de calore & frigore.
Quis non videbit sine fundamento in his rebus loqui, quia etiam grauitas data est graui, & leuitas eidem, vt dispositiones, nec illorum forma sine his conseruari potest naturaliter: & nihilominus dicit pertinere ad potentias. Cur ergo hoc denegat calori & frigiditati, etiam si disponant substantiam, in quibus sunt? Ex quibus colliges etiam falsum dicere numero 13. Peius autem
4 Falsitas. loquitur numero 14. vbi contra Aristotelis expressam sententiam dicit durum & molle non pertinere ad secundam speciem cum Arist. dicat: Similiter autem his & durum & molle se habet vt patet in 2. specie huius prædica-
Ratio Suarez nulli' momenti. menti. Et sua ratio nihil valet, quia, inquit, non ordinantur ad aliquem actū, & ita non sunt potentiæ passiuæ, sicut sanatiuum, & ægrotatiuum sunt qualitatis species: nam ita asserit Aristoteles Nec inconuenit, quod reponantur in 3. specie, quin vtranque rationem habere possunt. Sequitur 2. in nume. 15. male dicere prius agendum esse
5. Falsitas. de potentia, quam de habitu, quia potentia est prior. Hoc enim clarum est contra Aristotelem dici & fieri, & contra angelicum Doctorem 1. 2. q. 49 art. 2. Nam etiam si potentia sit prior generatione, non perfectione & habitus ordinatur ad disponendum naturam primo, & per se, & ita prius de illo est agendum, quam de potentia. Sequitur tertio falsum dicere nume. 20. 6. Falsitas.
sanitatem non esse qualitatem simplicē quia impossibile est, quod vna species componatur ex pluribus speciebus differentibus, cum quælibet illorum sit ens in suo genere completum, & sanitas expresse ponitur ab Aristotele prima species qualitatis Et peius loquitur dum dicit, non esse propriam 7. Falsitas
rationem primæ speciei disponere subiectum, vt bene, vel male se habeant in ordine ad suum natura. Et si aliæ qualitates hoc habeant etiam erunt dispositiones vel habitus. Falsum etiam 8. Falsitas
dicit, cum asserit pulchritudinem non esse vnam speciem qualitatis, nec in prima collocari specie. De gratia iam diximus Et nota quomodo eludit exēpla Arist. vt suas contra illum includat opiniones. Videbis etiam falsum 9 Falsitas.
dicere, cum ait modo a se posito facile & clare intelligi species qualitatis: nā falso & obscure ab ipso explicatur & exponitur contra communem opinionem, & contra Aristotelem & angelicum Doctorem.

QVAEST. LXII.

Vtrum species qualitatis omnes distinguantur secundum rationem, an eadem qualitas sit in diuersis speciebus.

SVAREZ, sectione 4. supra dictæ disputationis nu. 5. postquam reiecit opinionem D. Thom. vt non aptam nec conuenientem ad Metaphysicē distinguendas species atque essentias, harum qualitatum asserit, Cōtrouersia 1. opinio suarez contra D. Thomam.

ferit, sed non probat, non posse vnam, & eandem rem constitui essentialiter in diuersis speciebus eiusdem generis. Nam idem calor, secundum quod est virtus calefaciendi, est etiam dispositio subiecti: ergo non potest esse calor

Confir. vt sic in diuersis speciebus. Et confirmatur: quia non posset vtraque illarum rationum esse essentialis illi entitati, sed illa tantum, quæ in re non distinguitur ab ipsa forma. Sed adiuuemus hanc opinionem aliquibus argumentis, & sit.

2. Argum. Secundum argumentum. Nam calor vt calor, vt est una primarum qualitatum, non habet, nisi vnum genus & vnam differentiam, ergo impossibile est quod sit in diuersis speciebus. Consequentia patet, quia plures species, plures naturas genericas habent distinctas, & determinatas per distinctas differentias, nam alia natura generica realiter distincta est in eqno & alia in homine, & alia differentia in equo, & alia in homine. Antecedẽs patet. Nam calor, vt sic specie differt à frigiditate, siccitate & humiditate, ergo solum habet vnam differentiam. Et confir. Nam

Confir. calor vt sic, uel est ens per accidens uel per se, non per accidens, quia non dicit diuersas essentias, uel est ens per se, & sic erit in una specie, inquiro in in qua, si fuerit in prima non erit in secunda & si in secunda non prima, nec tertia, ergo.

3. Argum. Tertio, hoc nomẽ calor uel est equiuocum nomen, uel uniuocum, uel analogum respectu caloris ut est in prima uel secunda specie. Si est æquiuocum uidetur falsum, quia communiter reputatur uniuocus, si uniuocus, ergo unam rationem solum significat, & sic

Confir. erit solum in una specie. Et confir. Calor, ut est simplicissima qualitas, & secundum eandem rationem, est & principiũ operandi, & disponit subiectum conformiter, uel difformiter ad suam naturam, ergo secundum eandem rationem erit in pluribus speciebus, quod est impossibile, quia cum illæ rationes specificæ sint distinctæ secundum diuersas rationes, debet esse in illis & non secundum eadem.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio. Aliqua qualitas ponitur in duabus speciebus huius prædicamenti secundum tamen diuersas rationes. Hæc conclusio est Aristo. in hoc prædicamento expressa Nam. in 1. specie collocat calorem & frigiditatem, & in 3. specie dicit etiam esse calorem & frigiditatem, nigredinem, albedinem. 1. Opinio Auctoris. 1. Conclu. cõtra Suarez.

Est etiam hæc conclusio fere omnium interpretum Aristotelis in eisdem locis, vbi illam habet Caietanus exponendo. 3. speciem qualitatis, similiter & Soto. Est etiam hæc conclusio D. Thom 1.2. qu. 50. artic. 1. ad vltimum, vbi sic dicit, Commensuratio ipsarum qualitatum passibilium secundum conuenientiam ad naturã, habet rationem dispositionis, & ideo facta alteratione circa ipsas qualitates passibiles, quæ sunt calidum & frigidum, humidum & sic cum sit ex consequenti alteratio secundum ægritudinem, & sanitatem. Primo autem per se, non est alteratio secundum huiusmodi habitus, vbi nota, quomodo calorem vocat dispositionem, & hac ratione ad primam speciem pertinet. Vocatur etiam à D. Thom. passibilis qualitas, quæ est tertia species, sed dispositió vocatur secundum commensurationem, & naturam, & passibilis quatas absolute. Et dicit quod non sit primo & per se alteratio circa frigus vt est dispositio, sed vt est passibilis qualitas: ergo distinguuntur saltim formaliter. Alias si idem prorsus sunt fieret ex æquo alteratio circa vtrunq; & magis clare q. 49. artic. 3. ad primum quem vide. Et videbis aperte qualitates sensibiles collocari in prima specie à D. Th. Et dicit esse passibiles qualitates, quæ collocantur in tertia specie à D. Tho. & à philosopho. Præterea probatur rationibus, primo probo calorem esse in duabus speciebus qualitatis. Nam calor est qualitas disponens subiectum cõformiter ad suam naturam, ergo est dispositio. Consequentia probatur, quia

Loca D. Tho. pro Cõclusione.

1 Ratio pro Cõclusione.

quia ista est diffinitio qualitatis primę speciei, quæ est dispositio. Antecedens probatur, nam calor disponit bene ignem in ordine ad suam naturam, & idem in homine, si habeatur moderate. Et præterea, calor est qualitas causans passionem in sensibus, ergo est passio vel passibilis qualitas, & ibi est passibilis qualitas Quin potius ibi est potentia quæ est principium calefaciendi, & ita erit in tribus speciebus.

2. Ratio.

3. Ratio. Præterea satis probabile est relationem & fundamentum non distingui realiter tanquam res à re, licet ego cēseam oppositum, sed quod eadem entitas est albedo & similitudo, ergo etiā erit probabile eandem entitatem esse posse dispositionem & passibilem qualitatem, quia magis diuersa sunt fundamentum & relatio, quam ea quæ sunt eiusdem prædicamenti, licet sit maior ratio ad ponendam distinctionem realem inter fundamentum, & relationem, quia illa sunt absolutum & relatiuum, & istæ ambę sunt absoluta Quapropter nostra opinio de relatione & fundamento & hæc conclusio sunt D. Thom. placita. Maior autem difficultas est in explicando, quonam modo idem calor sit in pluribus speciebus.

2 Conclu. Sit secunda conclusio. Calor multiplicem rationem formalem habet, & ideo si consideretur secundum vnam rationem fomalem, est in vna specie, si secundum aliam, est in alia. Et istæ rationes formales sunt qualitates differentes specie, & distinctæ actu, seclusa operatione intellectus Vnde absolute calor non est vna species qualitatis, nisi explicemus in calore aliquam vnam rationem formalem. Calor enim vt conueniens naturæ est dispositio, vt principium calefaciendi potentia, vt terminus passionis passibilis qualitas. Hæc conclusio infertur ex præcedenti Nam istæ rationes, secundum quas ponuntur, in diuersis speciebus, sunt rationes reales, quia sunt in prædicamen qualitatis, quod est aliquid reale, & distinctæ actu, sunt in diuersis speciebus & habent distinctam genericam naturam, sicut homo habet aliam naturam genericam ab equo, ergo sunt à parte

Quomodo sub diuersis formalitatibus idē calor pertineat ad diuersas spēs qualitatis.

rei. Verum est, quod aliqua vna species debet intelligi prius in esse, quam aliæ, & erit illa, quæ magis intime conuenit, vt in calore existimo esse dispositionem. Alij explicant hoc, quod ibi substernitur quædam entitas, quæ induit illas diuersas rationes formales, sicut contingit in motu. Caieranus dicit in hoc prædicamento, quod calor & frigus simplicirer sunt in tertia specie, quia sunt termini passionum, vel causant illas, quod est simpliciter conueniens eis, vt conuenientia vero naturæ vel disconuenientia sunt in prima specie. Et hic est probabilissimus loquendi modus; & est quem nos explicuimus. Nam est aliqua ratio specifica, quæ supra dictis qualitatibus conuenit principaliter, & aliæ, vt talem vel talem rationem illa species principalis habet materialiter & per hoc intelliges, quomodo à grauissimis doctoribus qualitates modo in vna specie modo in alia collocentur, quia modo vnam rationem formalem, modo aliā considerauerunt.

Explicatio aliorū

Modus dicendi Caiet. probabiliter cæteris.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

Ad primum respondetur, quod calor secundum eandem rationem non potest esse in pluribus speciebus, bene tamen secundum diuersas.

Vnde vt virtus calefactiua est in secunda specie, vt vero est conueniens naturæ subiecti, vel disconueniens in prima, vt verò dicit ordinem ad passionem in tertia & hoc illi conuenit in re. Ad confirmationem respondetur, quod calor principaliter habet vnam speciem, & habet etiam adiunctam aliam rationem formalem distinctam, vt est uidere in albedine, & similitudine secundum probabilem opinionem.

Ad cōfir.

Secundo respōdetur, quod calor habet multas species qualitatis, & ita secūdum unam rationem est in una & secundum aliam rationem est in alia.

Et per hoc patet ad secundum argumentum. Nam possumus dicere

Ad 2. arg. cere, quod principaliter habet vnā speciem, & secundario alias, vel quod habet multas species, sicut motus habet connexas multas rationes prædicamētales. *Ad confir.* Ad cōfirmationem respondetur, quod calor quo ad principalē speciem est ens per se: si autem accipiatur secūdum oēs species, quæ si ibi cōueniunt, est ens per accidens, & per hoc patet ad tertium argumentum. *Ad 3. arg.* Si autem hoc nomen calor accipiatur, vt significat omnes rationes calori conuenientes, sic est æquiuocum. Si autem, accipiatur, *Ad cōfir.* vt dicit vnā speciem, quam principaliter importat, est ens per se. Et per hoc patet ad confirmationem. *Modus dicendi aliorum.* Alij dicunt quæstioni huic, quod calor, vt sic non dicit aliquam speciem, sed solum quid imperfectum, quia non dicit aliquid determinatum, sed se habet vt motus, sed vt conueniens, aut discōueniens est in prima specie, vt principiū operandi calorem, in secunda, vt quid dicens ordinem ad passionem in tertia.

1. Corollarium. Ex dictis hucusque colliges, vbi sit rarum & densum, asperum & lene: significat enim qualitatē, & sic sūt in tertia specie, & significāt etiā quandam positionem partium, & sic sunt in prædicamento situs. *2. Corollarium.* Et ex hoc colliges quomodo eadem res secundum diuersas rationes nō solum in diuersis speciebus, sed etiam in diuersis est prædicamentis, quale vero quid sit ex his constat, & quomodo etiam qualitas realiter distinguatur à re, quæ est qualis, quia potentiæ quæ ordinantur ad actus accidentia & habitus realiter a potentijs distinguuntur, similiter, & qualitates tertiæ speciei. Et hoc magis patet de forma vel figura.

QVAESTIO LXIII.

Vtrum proprietates qualitatis sint rectè assignatæ à philosopho.

Explicatur prima proprietas qualitatis, ex Caiet. & Soto. PRima eius proprietas est, qd' qualitas habet cōtrarium, vt albedo nigredini contrariatur, iustitia iniustitię, & album nigro, & iustum iniusto, rubro autē aut pallido nihil contrarium est. Circa hanc proprietatem nota ex Caie. & Soto & alijs cōmuniter Arist. hic sermonem facere de contrarietate simpliciter, & non secundum quid. Dupliciter enim aliqua sunt contraria simpliciter, & sic vnum vni tantum cōtrariatur, *Aliqua dicuntur cōtraria dupliciter, nempe simpliciter & secundum quid.* quia ista contrarietas est inter extrema, quæ maxime sub eodem genere distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt, & ita nō possunt esse, nisi duo, vt albedo & nigredo in genere coloris, & dulcedo & amaritudo in genere saporis: quia extrema maxime distantia duo solum possunt esse. Est etiam contrarietas secundum quid & sic vnum pluribus contrariatur: *An vni vnum tantum cōtrarietur vel plura quādo & quare?* sic .n. contraria dicuntur media sub aliquo genere tam inter se quam relata ad extrema, vt pallidum cōtrariatur rubro, & albo, & nigro, sed hæc contrarietas, est secundum quid, siquidem contrariatur nigredini rubrum vt sapit albedinem & albedini vt sapit nigredinem, & nigredo rubro cōtrariatur vt sapit albedinem, & albedo rubro, eidem contraria est, vt rubrū participat aliquid de nigredine, & vocatur secundum quid, quia non est ratione sui hæc contrarietas; sed vt sapit alterius naturam, & ita cum Aristoteles hic dixit qualitati esse aliquid contrarium de cōtrarietate simpliciter est contraria: quia iustitia, vt dicitur tertio ethicorum nō est virtus media inter duo extrema vitia, sicut est liberalitas inter prodigalitatem & auaritiam. Cōcreta vero contrarietatem habent ratione qua itatū, hæc autem proprietas non est quarto modo, quia non videtur cōpetere quartæ speciei, formæ, scilicet, vel figuræ, Dicit ad complemētum huius proprietatis secundo Aristoteles, quod si vnū contrariorum est quale reliquum etiā est quale, si iustitia est quale iniustitia est quale, nullum enim aliorum prædicamentorum est contrarium qualitati, *An verū sit quod si vnum contrariorum fuerit quale alterū etiam futurum sit quale?* & si virtutis actus est qualitas primæ speciei, quia dispositio suum contrarium, scilicet vitij, actus etiam erit qualitas eiusdem speciei, & ita erit aliquid positiuum cōtrarietatem habens ad re-

ctam rationem, & ad actum virtutis.

Explicatur. 2. Proprietas qualitatis. Ponit secundam proprietatem qualitatis, quod est, suscipere magis & minus, nam album magis & minus album dicitur, & iustum magis & minus iustum & respectu sui & respectu aliorum. Dicit præterea quod dubium est an qualitates in seipsis suscipiant magis & minus, cũ tamen certum sit quod in participatione earum in subiectis, magis aut minus suscipiant. Sed hic nota quod non solum participatio qualitatis in subiecto augetur, sed etiam qualitas augetur, si album intenditur etiam ipsa qualitas in se intenditur & eius essentia, non tamen dicitur vna iustitia magis iustitia, quam alia, quia cũ significetur in abstracto imitatur substantias in modo prædicandi, quæ non prædicatur cum magis & minus. *Obseruatio quare qualitas in abstracto non suscipit magis & minus.* Quid sit suscipere magis aut minus in prædicamento substantiæ diximus, & hanc proprietatem exacte tractare pertinet ad secundum de generatione de qua etiam vide sanctum doctoré 1.2. q 52. nam quod aliqui faciunt hic in genere disputationem de habitibus, & de intensione & remissione cum habeant proprias sedes, & sit physica tractatio, ridiculum est. Hæc autem proprietas non conuenit omni qualitati, quia nõ conuenit quartæ speciei.

3. Proprietas qualitatis. Tertia proprietas qualitatis est, quod similia & dissimilia solum dicuntur secundum qualitates, nam simile non dicitur alteri simile, nisi secundum qualitatem: non vero secundum substantiam, nec secundum quantitatem, & circa hanc proprietatem nota: quod si similitudo accipiatur formaliter relatio est, & ita non dicuntur formaliter res similes ratione quantitatis, sed fundamentaliter solum, est enim fundamentum similitudinis proprie dictæ vnitas in qualitate, & sicut propriũ est quantitatis, quod per eam res proprie dicãtur æquales fundamentaliter, & si aliqua æqualia dicuntur æqualia secundum modum est, quia induunt modum quantitatis, & ita duæ substantiæ dicuntur æquales, non proprie, sed secundum modum quatenus substantiæ induunt rationem quantitatis, id est, non se excedentes sunt in essentia, ita proprie res similes sunt per qualitatem & si secundum modum similes dicuntur & duo homines dicuntur similes in essentia ex eo est, quia consideratur essentia per modum qualitatis modaliter, proprie tamen duæ substantiæ habent relationem identitatis. *Obsequatio Auctoris.* *Quæ substantiæ dicuntur æquales vel similes.*

QVAESTIO LXIV.

Vtrum vera sint quæ dicit Aristoteles in fine huius capitis.

Et videtur, quod non: Nam Aristoteles dicit, quod genus dicitur ad aliquid, non vero species, vt disciplina ad aliud dicitur, gramatica vero, quæ est species non dicitur ad aliquid. Hoc falsum est: nam si species est absoluta, genus non potest esse relatiuum, quia genus & species sunt in eodem prædicamento; & impossibile est rem aliquam essentialiter componi ex relatiuo & absoluto. *Argum.*

Respondetur Aristo. verum dicere, & meminisse oportet ex præcedenti prædicamento relationis diuisionem in relatiuum, secundum dici, & secundum esse, & quid sit quodlibet eorum. *Cõclusio.* Cum ergo Aristoteles dicit grammaticam secundum speciem non dici ad aliud necesse relatiuum secundum genus maxime loquitur de relationibus secundum dici. Non enim grammatica explicat ordinem transcendentalem in ratione grammatica, & vt tali nomine significatur in ordine ad obiectum, & disciplina seu scientia, quæ est suum genus, dicit explicite istum ordinem secundum nomen. Vnde est relatiuum secundum dici, & grammatica non item; qua propter bene potest secundum genus esse relatiuum secundum dici, & non secundum speciem, & sicut econuerso potentia visiua est relatiuum secundum dici, vt sic, id est, significatur cum ordine ad aliud, non vero est tale in ratione entis, itaque relatiuum secundum dici sumitur hic ab Aristo- *Explicatur Arist. ex diuisione relatiuorũ secundũ esse & secũdum dici.*

Aristotele ꝓ relatiuo quod dicitur ad aliud secundum nomen: non vero sumitur pro relatiuo secũdum esse, quia sic oportet prædicamenta esse impermixta: nec sumitur ꝓ relatiuo, quod in rei veritate dicit respectum transcendentalem ad obiectum, quia sic grammatica, relatiuum dicitur secundum dici, quia in sua ratione dicit ordinem ad obiectum scitum, quia in nomine grammatica non importatur iste ordo, non dicitur relatiuum secundum dici. Vide aliam solutionem in Caietano.

Alia solutio Caiet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad arg.

AD argumẽtum respondetur, quod quia prædicamenta debent esse impermixta, vt primo posteriorũ tex. 21. dicitur, non potest genus qualitatis esse relatiuum secundum esse, bene tamen secundum dici: quia relatiuum secũdum dici res absoluta est: & tale est, non quia sit relatiuum, sed quia dicatur: nam inter alias rationes relatiua secundum dici vna est ista, vt supra visum fuit, vt dicatur non quomodocũque, sed explicando respectum aliquẽ transcendentalem, vel habẽdo relationem secundum esse adiunctam, quia talis res sine illa relatione nõ explicatur.

Quõ prædicamẽta in sint imper mixta.

De prædicamento actionis.

QVAESTIO LXV.

In quo consistat ratio actionis.

Controuersia.

1. Opinio Scoti de duplici relatione intrinsecus, & extrinsecus adueniente.

IN explicanda essentia actionis variæ sunt discrepantesque sententiæ. Scotus subtilis Doctor asserit esse relationem extrinsecus aduenientem, vt est videre apud ipsum in 3. d. 1. q. 1. & in 4. d. 13. q. 1. & quolib. 11. Cẽset enim omnia ista sex vltima prædicamenta esse relationes extrinsecus aduenientes: & ita de actione debet ex necessitate dicere, quod est talis relatio extrinsecus adueniens. Vocat autem relationem extrinsecus aduenientem, quia non consequitur aliquod fundamentum intrinsecum, vel quia non necessario consequitur ambobus fundamentis positis, vt relatio vnionis, & vbi: nam me posito, & loco posito, non sequitur me esse in illo. Idem dicit de relatione dexteritatis. Et hanc sententiã optime defendit pater Ioannes Ouando supra 3. d. 1. folio. 39. Et dicit consistere in hoc, quod relata sint simul, & non sit relatio, quia in nullo extremo est extrinseca entitas, quæ dicat habitudinem ad aliud: sed relatio consurgit ex nouo modo, quo res nunc se habet, qui modus nõ erat ante: & ita ista relatio consurgit cum nõ eadem actione; sed vna actione producitur res, & alia actione consurgit relatio, vt patet in exemplis adductis.

Ioannes Ouãdo 3. sent. explicat, & defendit opi. Scoti.

Secunda sententia est Suarez, disputatione 48. sectione. 1. numero. 15. & deinceps: qui dicit, quod actio nihil aliud est in re, quam specialis illa depẽdentia, quam effectus habet à sua causa efficienti. Et probat, quia actio non est res faciens, nec res facta, seu terminus causalitatis effectiue, nec est illæ duæ res simul sumptæ, nec denominatio orta ex coexistentia illarum; sed est aliquid aliud medium inter illas. Hoc autem nihil aliud est nec fingi potest, nisi dependentia vnius ab alio: ergo. Probatur minor: Quia sine illa dependentia, non potest intelligi in vno ratio effectus, & in alio ratio causæ agentis: posita vero hac dependentia saluatur ratio causæ, & effectus seclusa omni alia re: ergo. Et confirmatur: Nam omnis effectus pendet à sua causa, per causalitatem ipsius causæ: ergo effectus causæ efficientis dependet ab illa per causalitatẽ efficientis: sed causalitas huius causæ, non est alia quam actio: ergo dependentia specialis est actio. Dicit secundo, actionem vt sic dici intrinsece, & essentialiter respectum transcendentalem ad agens, seu ad principium agendi, & per istum respectum præcise sumptum non referri agens, vt sic, ad aliud. Dicit tamẽ actionem vt sic dici posse vltimum actum potentiæ actiuæ, & exercitium eius, siue informet potentiam agentis, siue non.

Secunda sententia, Suarez habet duas assertiones.

1. Assertum.

2. Assertum.

3. Sententia Soncinatis continēs tria dicta.

Soncinas 5. Metaphysicæ q. 26. loquens de actionibus physicis, vt comburere, & secare, & vtere, asserit. 1. quod actio non est potentia agentis, quia potentia agentis, est prior actione: si quidem est principium agendi in aliud. Secundo dicit: actionem nō esse relationē agentis ad passum: quia actio posterior est hac relatione cum consequatur relatio ad actionem, & etiam quia relatio pertinet ad prædicamentum ad aliquid: actio vero est prædica mentum distinctum. Dicit tertio actionem esse formam factam in passo. Quā conclusionem, vt refert ibidem Soncinas diuersimode explicant Capreolus, & Heruæus. Nam Heruæus quod libero 1.q.9.& Iauelus 5. Metaphysicæ q.13. asserunt, nihil aliud esse actionē, quam calorem productum ab igne, à quo ignis agens denominatur: quia de nominatio non cōsistit in respectu: sed in quadam informatione extrinseca, ad quam potest consequi respectus. Capreolus vero in 2.d.2.q 1.art.1.& 3. dicit actionem dicere principaliter formam absolutam, calorem v.g.& in obliquo importare relationem; nam debet esse calor. vt ab agente, ad hoc quod sit actio. Nec est inconueniens, quod aliquod generalissimum includat in sua ratione formali rem alterius generis, in obliquo tamen. Et isti autores asserunt formam in fieri, vt denominat agens esse actionem non in facto esse sed in fieri, prout est ab hoc. Vt videas quam friuole impugnentur à Suarez vbi supra, qui censet loqui de forma etiam in facto, vel nō pro vt ab hoc. Sed noster angelicus Doctor in hac parte clarissime docet, quid sit tenendum. Et ideo vt eius sententiam de quidditate actionis explicemus, paulò altius rapetendum est. Et quidē in hac parte non inquirimus modo quid sit actio Dei, & an sit in hoc prædicamento. Cōstat enim ex varijs locis D. Tho. Dei actionem suam esse essentiam, & potentiam. Ita asserit Angelicus Doctor pri.par.q.14.art.4. vbi demōstrat actionem intelligendi esse suam essentiam, & q. 54. in eadem prima par. per totam quæstionem. Et si de actione Dei

Sententia Sōcinatis varie explicatur à Capreolo, & ab Herueo.

Capreolus Frineleim pugnatur à Suarez.

Hic non disputatur de actione Dei quam certum est esse ipsammet essentiam diuinam, similiter nec an actio Dei sit in præd. certum est.n. non esse, sicut nec Deum ipsum, sed disputatur solum de actione prædicamentali expetitur q̄ sit eius essentia vel ratio formalis.

productiua aliquid ad extra sermo fiat, etiam est sua diuina essentia Nam D. Tho. prima parte q. 44.art.3. ad primū ita dicit. Ad primum ergo dicendum, quod creatio actiue significata significat actionem diuinam, quæ est eius essentia cum relatione ad creaturā: sed relatio in Deo ad creaturam, non est realis, sed secundum rationem tantū: de istis ergo actionibus in præsenti nō est agendum. Nam accipiendo actionem secundum quod est quid commune ad actionem creaturæ, & ad actionem Dei, non potest esse vniuoca: sed ex necessitate debet esse analoga duobus conceptibus, vt asserit D. Tho. in 2.d.17.q.1.artic.2.ad 4. vbi adducit cōmentatorem dicentem, actionem æqui uoce dici de actione Dei, & de actione naturali. Accipit, ibi æquiuoce pro analogice duobus conceptibus. Quia cum analogia sit quoddam medium inter vniuoca & æquiuoca, aliquādo nominatur nominibus extremorum: & quia analogia duorum conceptuum accedit ad æquiuocationem, dicitur æquiuocatio. Et nolo disputare etiam in præsenti, an actio Dei sit in prædicamento: nam ex dictis constat Dei actionem non esse in prædicamento, cum sit eius substantia, & asserit D. Tho. in 1.d.8.q.4.art.3.ad.3. sed in præsenti disputamus de actione prædicamentali, quæ sit cum motu, & de ista inquirimus, quæ sit eius essentia, & ratio.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: actio est quædam formalitas, qua agens dicitur agere & producere suum effectum. Hæc conclusio satis patet: Nam esse agens est aliquid in entibus habens suam propriam essentiam distinctam ab omnibus alijs: ergo habet formam, secūdum quam in tali esse constituatur. Impossibile est enim, aliquod esse constitutū in aliqua essentia, & quod non habeat hoc per formam aliquam: sed agentis actio est forma: ergo esse formam quādam constitutiuam agētis est esse actionem: & hæc est eius formalitas. Et vt hoc magis explicemus dico; actionem in-

1. Conclu. contra prædictas opiniones.

Quæ sit essentia vel ratio formalis actionis prædicamentalis.

in hoc consistere, & hanc esse eius essentiam, esse quandam formam, secundum quam actu agens influat in effectum, dãdo illi per influxum esse, quod habet. Quemadmodum enim ratio albedinis consistit in hoc, quod est esse formam quandam, qua constituitur album in esse disgregatiui visus, eo modo esse actionem nihil est aliud, quam esse formam constitutiuam agentis, secundum quam habet producere effectum, & influere in illum dando illi esse per influxum. Et in hoc distinguitur ab alijs causalitatibus aliarum causarum quæ nõ influunt: sed materialis determinat, & ita habet suum effectum: formalis informat: finalis est id, cuius gratia aliquid fit; efficiens verò habet agere influendo. Et ita hoc est inseparabile ab actione, vt eius rõ formalis, sit cõstituere agẽs influẽdo in effectũ.

2. Conclu. cõtra Suarez. Secunda conclusio: Ista forma, qua agens in esse talis constituitur, est idẽ realiter cum motu, fomaliter tamen distincta actu, seclusa operatione intellectus. Hæc conclusio est D.Tho. 1. parte q. 45. art. 2. ad 2. vbi dicit, quod actio, & passio conueniunt in substantia motus, & differunt solum secundũ habitudines diuersas, vt dicitur. 3. Physicorum. Idem videtur dicere 2. 2. q. 90. artic. 3. & libro. 11. Metaphysicæ lectione 9. vbi dicit, quod vnus motus secundum substantiam est actio; & passio. Est etiam expressa sententia Aristotelis 3. physicorum cap. 3. vbi illam expresse docet. Et est communis sententia fere omnium, vno aut altero excepto. De quo dicemus rursus. Ad intelligendam ergo conclusionem notandum est ex D.Tho. supra dicta conclusione 9. quod motiuum est in potentia ad mouendum, & mobile est in potentia, vt moueatur, & quia motiuum fit in actu ex eo, quod mouetur, & mobile ex eo quod mouet idem modus erit actus, & mobilis, & motiui, motiui, in quantum facit motum, & mobilis in quantum in eo fit motus. Vt enim motus recipitur in passo est actus ipsius mobilis, vt vero est à mouẽte est actus motiui, & quatenus motus est mouentis, vt à quo dicitur actio, quatenus vero est actus mobilis dicitur passio. Hæc sũt verba D.Th. vbi aperte docet actionem, qua agens dicitur agere, esse motum illum, vt est à mouente, seu à motiuo: & per motum vt est ab hoc subiecto constituitur formaliter in esse agẽtis. Nam calefaciens v.g. ignis, non dicitur calefacere vsque dum causat calorem in subiecto: ergo per calorẽ in fieri, vt est ab igne dicitur ignis calefacere: nam secluso calore, vt est ab hoc, non dicitur ignis calefacere & agere: ergo calor, vt est ab hoc, est ratio formalis igni agendi in actu; & idem calor, vt est infieri, dicitur motus: at vero consideratus vt actuans passum dicitur passio: est ergo idem motus realiter, actio, formaliter tamen diuersa est ratio vtriusque; quia quod constituit in ratione calefacientis est actio & hoc est calor, vt ab igne. Præterea, per hoc agit ignis, quia calefacit, & calefacere nihil est aliud, quam calorem ex se immittere: ergo calefactio est illa immissio caloris: immissio vero caloris est ipse calor, vt est ab igne: ergo iste est actio.

Explicatio cõclusionis ex D. Thoma.

Verba D. Tho. notanda pro conclusione.

Difficultas cõtra Conclusionem. Sed contra cõclusionem est argumentum: Nam ignis causat calorem effectiue: ergo non est calor, vt ab agente, actio, alias idem calor, vt ab agente, esset ratio causandi eundem calorem, quod est impossibile. Nam effectus causæ efficientis realiter debet distingui à causa effectiua, & à ratione causandi, seu cõstitutiua ipsius causæ in actu. Respondetur: quod effectus causæ efficientis debet realiter distingui à causa effectiua, non verò est necesse, quod realiter distinguatur à ratione causãdi, quæ est actio, sed sufficit formalis distinctio inter actionem, & motum, & vt sit vera cã effectiua sufficit, qđ effect9 sit distinctus realiter à cã efficiẽti, nõ verò est necesse qđ realiter distinguaẽ ab actione effectus: quin potius ipsa actio prouenit per quandam resultantiam effectiue ab agente. Itaque ignis effectiue per actionem causat calorem, & actio non est formaliter calor, sed realiter, formaliter vero est ratio agendi igni: quæ ratio identificatur cum calore in fieri: & dũ est calor in esse quieto iam Solutio.

non

non est actio, sed manet calor. Et pro maiori huius conclusionis intelligentia, vide D.Tho.3.Physicorũ lectione. 5.& in reliquis causis hoc videbis etiã. Nam effectus causæ finalis non distinguitur realiter à ratione causãdi ipsius seu a causalitate ipsius finis:nam motio metaphysica est in effectu causæ finalis,& informatio similiter ĩ effectu cãæ formalis, & determinatio materiæ in effectu causæ materialis.Sed de hoc latius secundo Physicorum Deo concedẽte.Ex hac ratione sequitur,satis probabiliter loquutum fuisse acutissimum Soncinam vbi supra.

Locus D. Tho. vidẽdus pro cõclusione.

Corollarium.

3.Concl. quẽ motus includatur in ratione formali actionis.

Tertia conclusio:In actione non includitur formaliter motus, sicut prædicatum superius.Et idem est dicendũ de passione. Hæc cõclusio est D.Th.supra dicta lectione 5.3.physicorum. Et probatur.Nam motus distinguitur formaliter ab actione : ergo non includitur in illa, vt quid superius.Consequentia patet:nam animal nõ distinguitur formaliter ab hõie: quia hõ in sua ratione includit animal: sed solum rõne ratiocinata distinguitur.Et antecedens probatur: Nam motus est post prædicamẽtũ: Sed post prædicamenta formaliter distinguũtur a prædicamentis, quale est actio:ergo. Præterea:Actio, vt sic,non est actus existentis in potẽtia secundũ quod in potentia:ergo actio nõ est motus formaliter. Conseq. patet, & aũs prob.Nam agens ex eo, quod agit non mouetur,sed mouet, & ita nõ est in potentia,sed actuat, & est in actu vltimo & completo per illam in ratione agentis.

4.Conclu. cõtra Suarez.

Quarta conclusio: Ridiculum est dicere, quod actio est dependentia effectus à causa, & est contra Aristotelem in 3. Physicorum vbi supra, & contra omnes Philosophos.Nam Aristoteles, & omnes Phylosophi dixerunt actionem esse motũ, pro vt procedit ab aliquo:ergo non est dependentia effectus: nam motus, prout procedit ab alio nõ est dependentia.Et probatur hoc:Nam iam intelligimus nos prius effectum ꝓcedere à causa nostro modo intelligendi, quam intelligamus dependentiam: ergo nõ constituitur causa effectiua in esse talis,per dependentiam.Aũs prob. Nam effectus ex eo, ꝙ habet esse à causa dependet ab illa:ergo prius intelligitur esse effectus susceptum,seu sucipi à causa, quam intelligamus dependentiã : & tunc intelligimus rationẽ causæ cõpletæ,& perfectæ:tamen non intelligimus dependentiam:ergo.Hæc autẽ dependentia est modus quidam effectus: nam ex eo, quod causatur habet istum modum,quod dependeat.Item:Nam sequeretur processus in infinitum : quia actio vere dependet à causa effectiua, quia dimanat ab illa : ergo per dependentiam: & hæc dependentia cum sit quid factum,etiã dependebit à sua causa:ergo.

1. Probatur.

1. Probatur.

Et videbis hominem omnia cẽsuræ subijcientem, quomodo sit iudicandus ab omnibꝰ:ipse enim irridet reliquas opiniones, quia non explicant bene,quid sit agere,seu actio: & minus hoc ille explicat, quia dicit rationem actionis esse peculiarem dependentiã. Cum enim videret omnes effectus aliarum causarum depẽdere ab illis,dicit, vt distinguat peculiarẽ rationem causæ effectiuæ,quod eius ratio est peculiaris dependentia, & hoc deberet explicare, quid est peculiaris dependentia, & cum non explicet nihil dixit.Nos autem dicimus,actionem esse formam extrinsecam, qua agens in effectum influit,& qua effectus dimanat ab efficienti : influxus autem realis solum est in causa efficienti.

Reprehenditur Suarez.

5.Conclu. An actio sit quid absolutũ vel respectiuũ

Quinta conclusio:Actio dicit absolutum secundum esse, & relatiuum secundum dici ; & hoc absolutum explicatur optime, ꝑ relationes adiunctas, quæ sunt secundum esse. Et Suarez numero 13.imponit D.Tho. quod non dixit. Certum est enim actionem esse aliquid absolutum, & relatiuum secundũ dici, quia eius essentia respicit agens, quem cõstituit in esse tali,& effectum, quem producit, seu obiectũ à quo specificatur : & ita est relatium secundum dici. Et hanc absolutam essentiam explicamus nos per relationes adiunctas agentis,etiam si sit actio prior illis relationibus : quia relatiua secundum dici per relationes adiunctas explicamus. Sicut actionem Dei, quæ est sua essentia

Suarez imponit D. Tho. falsum.

tia explicamus per relationem ad creaturas, & similiter attributum omnipotentiæ. Ex dictis sequitur, actionem dicere ens cum tali modo, qui constituit illud in esse actionis, & in ratione constituentis illud, vt habens influxum in effectum, & motionem, quod possumus dicere esse influxum, vt quo, seu motio, vt quo: & agens per illam mouet & influit, vt quod. in duobus locis adductis superius ex prima parte videtur D.Tho. asserere actionẽ dicere relationem secundum esse: sed est intelligẽdus, vt patet ex 3. Physicorum lect. 5. de relatione consequuta, quæ deseruit ad explicandam naturam actionis. Ex dictis sequitur etiam actionem non esse relationem extrinsecus aduenientem, si relatio extrinsecus adueniens collocatur in prædicamento relationis. Et contra istas relationes vide Sotum in hoc prædicamento, & 5. Physic. q. 2. optime contra Scotum rem hanc tractantem.

Corollarium.

Explicantur duo loca D.Tho.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta Suarez patet ex dictis: actio est id, quo agens in effectum influit, & est motus, vt ab agente, vt decantant pueri. Dependentia autẽ est modus ipsius effectus dum durat actio. Ad confirmationem respondetur, quod potius est contra illum; quia si effectus pendet à causa per causalitatem causæ, alia est causalitas, & al a dependentia; & dicit quod realiter sunt idem causalitas, & depẽdentia: sed hoc quid ad nos? Nam de formalitate loquimur nõ de realitate. Nam etiã est actio idem realiter passioni & motui, & formaliter non est passio, nec motus; ita licet causalitas sit realiter idẽ, quod dependentia, sed non formaliter. Vnde videbis, quomodo hanc explicuit formalitatem, quia discessit à communi.

Respond. Ad Argumẽta Suarez.

Ad confir.

Sed est argumentum logicum contra hanc rationem actionis. Nam si verum est, quod causalitas causę proprie effectiue est actio & influere per verã actionem in effectum (nam nolo modo disputare, vtrum resultantia seu influxus, siue per actionem siue per resultantiam sit causalitas efficientis) cõstituat vnum prædicamentum reale ab alijs quatuor distinctum, sequitur qđ etiam causalitas formalis causæ, quæ est informare, & causalitas causæ materialis, quæ est determinare, seu componere, & causalitas finis quæ est motio metaphysica constituant alia tria prædicamenta, consequens est falsum: ergo. Probatur sequela: Nam quæ est maior ratio, quare actio constituat vnum prædicamentum, quam vt informatio, & determinatio, & finalizatio constituãt alia prædicamenta, cum sint entis determinationes, & habeant proprias species differentes formaliter. Huic argumento respondetur, quod actio est quid completum, & ita cum sit diuersa ratio primo diuersa ab alijs cõstituit vnum prædicamentum. Cæterũ causalitates reliquarum causarum sunt quid imperfectum, & incompletum: & ita est post prędicamentum, & reducũtur ad postprædicamentum prius. Itaque non est ratio quare constituatur prædicamentum; quia est causalitas efficientis, sed quia est quid completum, & perfectum in suo genere, & reliquæ causalitates non; sed vagantur per multa genera, seu consequuntur ad multa genera, Nam actio etiam est forma agẽtis, & ita habet hunc modum, quod est informare; & idẽ de passione, idem de qualitate, &c. Quod est argumentum, quod sint quid imperfectũ, & postprædicamentum, nec faciunt rationes primo diuersas cum alijs prædicamentis. Et si dicas cõtra definitionem actionis, quod actio est forma secundum quam agimus in subiectam materiam, sed calor ignis est forma huiusmodi: ergo est actio; Respondetur, quod est forma in actu secundo, & calor ignis non est forma in actu secundo, & ita nõ est actio. Quapropter, quando D.Tho. supra dicto loco dicit actionem importare motum, loquitur de eo, quod est materiale in actione, importatur enim motus in actione realiter, & materialiter, non vero vt quid formaliter inclusum in illa.

Difficultas grauis.

Solutio.

Doctrina pulcra.

Obiectio.

Solutio.

Explicatur locus D.Tho.

QVAE-

QVAESTIO LXVI.

Vtrum actio subiectetur in passo, an in agente.

Cōtrouersia. IN decidenda hac quæstione variant Doctores. Quidam tenēt actionem omnem esse in agēte. Hanc opinionem *1. Opinio Caiet. & aliorum.* habet Dñs Caietanus 1. parte qu. 25. art. 1. Flādria lib. 5. Metaphysicæ q. 22. artic. 2. & 3. & illam multi moderni sequuntur, & censent esse D. Tho. sententiam. Sequitur supra dictos Hispalen. 1. distinct. 27. q. 1. notatione 3. & illam tenet Scotus, in 4. distinct. 13. qu. 1. & Antonius Andreas capite de actione, & Auicenam in eandem citant sententiam, quanuis Scotistæ non eodem modo accipiant actionem, sicut & nos. Albertus 3. Physicorum text. 1. capite 1. Bergomensis tabula aurea, dubio 34. & 35.

1. Arg. Hanc sententiam probo 1. ex Diuo Thoma qui 2. contra gentes capite 9. dicit. Actio, quę non est substantia agentis inest ei, sicut accidēs subiecto, & ideo inter nouē prædicamenta computatur, & q. 7. de potentia art. 9. ad 7. dicit; Actio, vt actio cōsideratur, vt ab agente, in quantum verò est accidens consideratur vt in subiecto agente. Et 2. sent. dist. 40. quæst. 2. art. 4. ita asserit: Ad primum dicendum, quod cum actio sit in agente & passio in patiente non potest esse idem numero accidēs, non possit esse in diuersis subiectis. Hoc etiam videtur asserere q. 7. de potentia art. 10. ad 1. & ad 7. & 3. contra gentes cap. 19.

2. Argu. Secundo. Esse agens est quid reale: ergo actio inhæret agenti. Prob. conseq. alias esse agens erit aliquid rationis, quia denominatio extrinseca seu esse tale à forma extrinseca est aliquid rationis, sicut esse visum aliquid rationis est, quia est à visione, quæ est extrinseca rei visæ: vt igitur sit aliquid reale debet esse denominante forma intrinseca.

3. Argu. Tertio: Actio est realis perfectio agentis, vt sic, qua reducitur de potentia ad actum: ergo est in ipso agente subiectiue. Probatur consequentia: quia forma nō perficit, nisi subiectum, in quo est, quia perficit dando esse & non dat esse, nisi vbi habet esse & hoc est eius subiectum. Antecedens est D. Thom. quæst. 7. de potentia art. 1. ad 1. Et ratio est, quia vnumquodq. est propter suam operationem: ergo operatio est eius perfectio.

Quarto. Agens dum agit aliter habet se, quam antea quam ageret, se haberet: ergo aliquod recipit in se, quod antea non habebat, ratione cuius aliter se habeat realiter, quam antea: hoc autem nihil aliud est, quam actio: ergo actio est aliquid reale susceptum in agente. Et confirmatur hoc argumentum. Nam Aristoteles 8. Physicorum dicit, quod si Deus de nouo ageret, mutaretur, hoc autem esset, quia de nouo in se susciperet actionem: actio ergo est in agente. *4. Argu.*

Quinto. Actio est ratio fundandi relationem agentis: ergo subiectatur in agente. Antecedens patuit prædicamēto relationis: consequentia probatur: quia vbi est relatio debet esse ratio fundandi & fundamentum. *5. Argu.*

Sexto. Agens agit per actionem, sed non agit per formam, quæ est in passo: ergo per actionem, quæ est in ipso. Maior probatur: quia ignis per calefactionem calefacit effectiue, sicut homo intelligit per intellectionem. Minor probatur: quia forma, quæ est in passo est effectus agentis, & etiam si formaliter distinguatur calefactio a calore non potest producere effectiue eandem realitatem, quæ est calor. Dices, quod actio non producit calorē, sed agens per actionem producit calorem. Contra, quia actio in genere causæ effectiuæ producit calorem: sed ad veram efficientiam requiritur realis distinctio: ergo actio realiter à calore distinguitur, & ita debet esse in agente. *6. Argu.*

Septimo. Actio est accidens: ergo necessario debet inhærere agenti & non passo. Antecedens est per se notum, cōsequentia probatur. quia si inheret passum denominatur agens. Probatur cōsequentia: quia impossibile est formam aliquam *7. Argu.*

aliquam esse in aliquo subiecto, & non denominare illud secundum propriam rationē formæ: nam formam denominare subiectū, nihil aliud est, quā communicari subiecto, vel saltim ex hoc oritur denominatio, sicut albedinem denominare corpus album, est albedinem communicari subiecto vel oritur saltim ex hoc, qđ communicetur subiecto, vt sit subiectum album. Et confir. Nam causalitas causæ formalis est informatio: sed actio informat passum, quia est in illo: ergo dabit ibi suum formalem effectum. Confirmatur secundo: nam si actio est in passo vt in subiecto: ergo habet esse in illo: ergo subiectum habet esse ipsius actionis, quia esse actionis in subiecto est: ergo illud esse, quod habet, est esse actionis in concreto: ergo est agens: nam esse agens nihil aliud est, quam habere esse actionis in cōcreto, & sibi inhærens. Etsi dicas, quod tribuit aliam denominationem, assigna illam. Præcipue, quia forma nō potest aliam denominationem conferre, quam illam, quæ est iuxta propriam naturam.

8. Argu. Octauo. Quando vnus ignis simul plura ligna calefacit, ibi est vnica tantum actio, cum tamen sint plura, quæ patiuntur, & plures passiones: sed vnicum accidens non potest esse in pluribus subiectis: ergo actio est in agente. Maior probatur: quia ab vnico agente eodem tempore vnica tantum actio esse potest: ab illo enim sumit suam vnitatem. Et cōfirmatur: quia quando duo agentia vnum producunt effectum, sūt duæ actiones, vt quando duo ignes calefaciūt lignum vnum in eadem parte, quia sunt duo agētia: ergo nō est actio in passo, sed in agente: quia in passo nō potest esse, nisi vnica actio, cum subiectum sit vnum, & agentia eodem tempore agant & sint duo,

9. Argu. Nono; Actio est causa passionis secundum. D. Tho. & Gilbertum & prior natura illa: ergo est in subiecto separato à subiecto actionis & extrinseco illi. Consequentia probatur; quia causa semper est distincta ab effectu, præcipue efficiens causa. Confirmatur: Quia sequeretur, quod actiones Dei, & Angelorum non essent in illis, quod est cōtra eorum dignitatem: ergo sicut illæ sunt in agente, ita & istæ.

10. Arg. Decimo: Generatio substantialis est actio & non est in passo: ergo est in agente: ergo, &c. Probatur minor; quia est prius natura re genita, ergo nō potest esse in re genita, & loquimur de generatione non pro alteratione, sed substantiali introductione formæ. Nec potest dici quod subiectetur in materia prima quia in via. D. Thom. nullum accidens est in illa. Hanc opinionem aliqui explicant in hūc modum, quod sit duplex actio altera, quæ est in agente: altera idētificata cum motu, & illa producere hanc; & de ista loqui Aristotelem; cum dicit actionem esse in agēte. Aliqui vero explicant, quod sit solum actio vna in agente, quæ motū, & passionem causet, & effectum producat, & dicunt motum prout ab agente progreditur, non esse actionem: sed actio est forma existens in agente, qua effectum producit. Suarez disputatione 48. sectione 4. annotatione 10. mirabilia dicit, declarando sententiam illam, quæ asserit actionem esse in passo. Et dicit primo, vere esse actionem aliquam transeuntem realem, quæ sit accidens, & quæ nullum habeat subiectū vt creatio trāsiens, & transsubstātiatio. Et infert, quod actiones Dei immanētes nō sunt proprie actiones, quia non habēt originem realem, qua possint actiones vocari, & etiam actus illi, quatenus per eos procedunt duæ personæ ad intra, non dicuntur actiones, quia actio dicit in sua ratione quod emanēt à principio realiter, vel quod dicat dependētiam, quam illæ actiones non dicūt. Dicit secundo, quod non est de ratione actionis creatæ: nam de ista loquitur, quod habeat subiectum proprium inhæsionis: sed hoc conuenit ei ratione sui formalis termini. Et probat, quia transsubstantiatio, & creatio non habent subiectum: ergo non est de ratione actionis, vt sic, habere subiectum inhæsionis: alias omnis actio hoc haberet. Ex quo infert de ratione actionis esse solum, vt sit modus quidam inhærens termino & per se immediate fluēs

Opinio Suarez.

Cor Suar.

ab efficiente: ille enim respectus ad terminum non est sicut ad subiectum, nec illa intima coniunctio est propria inhæsio, aut informatio, sed peculiaris modus constituendi ipsum terminum in rerum natura dependentem, & fluentem à suo principio. Et quāuis res, quæ est actio requirat subiectū actio vero, vt sic, non requirit, nisi ratione termini, nec hoc explicat, nec nisi ratione termini subiectū postulat. Et num. 15. dicit: Dico quarto nulla actio, vt actio & præcise concepta sub ea rōne, qua à passione distinguitur, habet subiectum inhæsionis, sed denominationis tantū: vnde quæ est in subiecto solū inhæret mediate passione. Et probat hoc: quia actio, vt actio so lum differt à passione ratione formali cōcepta: sed in hoc tātum differunt, quia passio dicit motū, vel mutationem inhærentem passo, & efficiētem illū: ergo actio, vt actio præscindit ab hac habitudine: non ergo includit formaliter esse in, sed esse ad agens, & ideo valde analogice est accidens. Et confir. fortissimo argumento; quia actio infert passionem: ergo nō afficit passum secundum rationem suam. Quinimo asserit esse dicendum actionem immanentem, vt sic non inhærere agenti, vt agens est. Sed tam actio immanens, quam transiens inest passo, vt passum est, & est differentia inter actionem immanentē, & transeuntem, quod in actione immanente agens & patiens coincidunt in idem, non in transeunte. Et hæc omnia confirmat in solutionibus argumentorum, & ista solum adducuntur, & non probantur.

Confir.

Decisio quæstionis.

VT ergo veritatem Thomisticam, & Peripateticam explicemus sit.

1. Concl. Quò actio egreditur ab agente

Prima conclusio: Actio egreditur ab agente, nō per aliam actionem, sed per simplicem emanationem. Hæc conclusio habet tres partes probandas, scilicet, quod egrediatur ab agente. Et probatur: Nam agens creatum agere dicitur, per hoc, quod habet actionem à se productam: nam si non haberet actionem non ageret, & si non esset à se producta, non ageret, non enim ago ego p actionem, quā petrus producit. Quod vero nō producatur ista actio per aliā actionē, probatur, quia alias esset processus in infinitum in actionibus, nam illa actio, per quam producitur actio produceretur per aliam actionem, & sic idem de ista esset dicendum. Quod verò per simplicem emanationem, probatur, nam non restat alius modus productionis ab agente, & iste reducitur ad agens causæ efficientis. Hæc conclusio colligitur ex D. Thom. vndecimo Metaphysicæ, & locis inferius citādis.

2. Conclu. Cōtra Caiet. Actio est subiectiue in passo

Secunda conclusio: Actio transiens est inhæsiue, & subiectiue in passo, & nullo modo inhæret agenti. Hæc conclusio est Arist. expressa supra 3. Physicorum cap. 3. vbi dicit, eundem motū esse actionem & passionem, & 11. metaphysicæ lectione 9. apud D. Tho. & idē sanctus Doctor, hoc ipsum docet ibi & prima parte quæst. 18. art. 13. ad. 1. & quæst. 41. art. 1. ad 2. & 2. contra gentes cap. 3. & 9. Metaphy. tex. 16. expresse explicando Aristotelem, docet idē 1. part. q. 54. ar. 3. & lib. 3. de anima lectione 2. & primo contra gentes capite 100. & 1. senten. distinct. 9. quæst. 4. art. 3. ad 3. est communis sententia omnium Thomistarum vno aut altero dēpto. Et probatur rationibus: Nam actio est motus prout procedit ab agente, sed iste motus, prout procedit ab agēte est in mobili: & in passo: ergo & actio est in passo. Et ita dixit D. Thom. supradicta lectione 9. quod vnus motus secundum substantiam est actus vtriusque, & mouentis, & moti: mouētis, vt à quo, & mobilis vt in quo. Præterea: Etiam si ponamus formā in agente, nō intelligendo motum, (& loquor de actionibus transeuntibus) non intelligitur aliquid agere: ergo illa forma non est actio. Consequentia est euidens: quia si ponitur actio impossibile est, quod non sit agens: est enim effectus formalis actionis agere. Sed minor probatur: Nam ignis calefacit per positionem caloris in ligno: ergo etiā si ego intelligam formam in igne, & non intelligam calorem in ligno: non intelligam ignem calefacere: ergo non intelligo actionem, quando intelligo illam formam, quam tu ponis: sed quā

Varia loca D. Tho.

do

do intelligo calorem procedentem ab igne. Explicatur hoc, & declaratur amplius intellecto calore in ligno, prout ab igne, intelligo ignem agere, & reuera ita est intellecta illa forma, quam tu dicis esse actionem reducentem ignem ad actum, & non intellecto calore ab igne, non intelligo ignem calefacere; ergo non habet actionem in se. Antecedens probatur, quia impossibile est igné calefacere: & non habere actionem. Antecedés probatur, quia impossibile est ignem calefacere sine calefactione, & calefactio est calor procedens ab igne, vel si non est calor ab igne: ergo intelligam ignem calefacere sine calore ab igne. Dices, quod túc intelligo ignem calefacere in illo priori, quia habet calefactionem, sed inquiro, quid calefacit, vel se, vel passum: non se, nec passum, qua in illo priori nihil intelligo esse in passo. ergo actio est motus ille, seu forma in fieri prout ab agente. Præterea: Illa forma, prout est in fieri ab agente tribuit aliquam denominationem: non aliam nisi agétis: ergo vere illa est actio, & in passo: ergo ex eo solum, quod ignis calefacit lignum dicitur agere in lignum, & producere calorem omni alio circunscripto: ergo per solam illam productionem omnis alia forma circunscripta dicitur ignis agere, & ita illa erit actio. Præterea: actio, vt actio, non dicitur quod sit in agente, sed quod sit agentis: ergo illa forma, quæ est in passo ab agente erit actio. Præterea sequitur, quod agens dum agit physice moueatur: hoc autem est falsum: ergo actio non est in agente. Sequela probatur: Quia si calefactio est in igne & dealbatio in homine dealbante: ergo dum calefacit calefiet & dum dealbat dealbabitur, quia calefactio impossibile est, quod in subiecto non habeat secum calorem, & dealbatio albedinem: hoc autem falsum est, quia agens vt sic non habet recipere, sed dare passo aliquid. Præterea: Hæc est differentia ex 9. metephysi. loco adducto inter actionem immanentem, & transeuntem quod actio immanens. manet in agente, & transiens actio est in passo. ergo calefactio & aliæ actiones huiusmodi sút in passo, & de immanentibus postmodum dicemus. Probatur consequentia: quia si essent in agente essent immanentes actiones, cum omni proprietate. Dices vocari actiones transeuntes quia eius virtute resultat in passo alius effectus, immanentes vero, quia virtute illarum nullus resultat effectus. Sed contra: Nam actio intellectus diuini, & voluntatis, qua voluit ab æterno, vt in tempore essent isti effectus, est actio immanens, & tamen habet effectum ad extra: ergo. Maior patet, quia manent in suo intellectu, & voluntate. Et confirmatur, quia si Deus conferret virtutem meo actui intellectus, vt per illum ignis ad extra produceretur, vere esset actio immanes ex eo solum, quod in suo manet principio, ergo etiá si actio existens in igne calorem producat in passo immanens actio diceretur, quia in suo principio manet, est ergo agere actione transeunte, quod aliquid passo ab agente proueniat, & non est necesse, quod maneat aliqua forma in agente ad hoc, quod agere dicatur. Est tam patens hæc sententia D. Thom. & Aristotelis, vt illam amplius probare sit superfluum.

Obiectio. *Impugnatio.* *Inconuenientia quæ sequuntur ex sententia Caietani* *Falsa solutio.* *Impugnatio.*

Tertia conclusio, impossibile est, quod detur aliqua actio creata, quæ non habeat subiectum, cui inhæreat. Hæc conclusio est demonstrata. Et probatur, quia omnis actio creata, vel est substantia, vel accidens, substantia esse non potest, quia nullius creaturæ actio est substantia, cum nulla creatura agat per suam essentiam, ergo est accidens, sed de essentia accidentis est quod possit inhærere, & sine miraculo non potest esse sine subiecto: ergo omnis actio est substantia: ergo vel est prima vel secunda: neutrum horum, vt de se patet: ergo non potest actio creata esse substantia: ergo erit accidens. Vnde sequitur, quod ex necessitate debeat inhærere. Nec dicitur generatio actio substantialis, quia sit substantia, sed quia terminus, est substantia, tamé vere inhæret subiecto mediante forma; & creatio actiua est in Deo, & est eius substantia, in creatura non est ali-

3. Conclu. Actio creata non potest esse sine subiecto.

qua actio, qua creatura creatur, nec passio, quæ sit motus in creatura receptus, sed præcise, vt asserit D. Tho. prima parte quæstione 45. articulo 3 est relatio ad Deum creantem. Sed quia hæc tangunt creationis naturam, vide supra adducto articulo.

4. Conclu. Actio vt actio dēt habere subiectum.

Quarta conclusio: Actiō vt actio, & qua ratione à passione distinguitur habet subiectum inhæsionis. Probatur ista conclusio, quia actio vt actio est & vt formaliter distincta à passione essentialiter est accidens: ergo vt sic inhæret. Consequētia est euidens, quia accidentis esse est inesse, & impossibile est dari in rerum natura accidens non inhærens, nisi per miraculum. Et probatur antecedēs, quia actio, vt sic, includit rationem accidentis, prædicamentum enim actionis prædicamentum est accidentis, & ita actio dicit modum accidentalem accidentis determinatiuum, vnde essentialiter est accidens. Præterea, Actio, vt sic, & vt distinguitur à passione habet esse, vel per se; & hoc non, quia esset substantia, ergo in alio, ergo inhæret alteri, ergo habet subiectum inhæsionis, cui inhęreat. Et hęc est communis opinio. Nemo enim dubitauit hucusq; actionem inhærere. Sed dubium fuit, an in passo, an vero in agente inhærentiam haberet. Vnde ego non possum capere, quomodo Suarez potuerit in mentem venire, quod actio vt sic non haberet subiectum inhęsionis. Nam quamuis significetur (loquimur enim de actionibus creatis) ex modo suo, vt progrediens ab agente, vere passo inhæret, sicut licet paternitas in creaturis significetur, vt ad aliud inhæret subiecto, quod refertur ad filium, & licet sit idem subiectum actionis, & passionis non propterea negandum est actionem, vt sic, non habere esse in alio, & non habere subiectum inhæsionis.

T[illegible] itur [illegible] naret.

5. Concl. Actio immanens inhæret agenti.

Quinta conclusio, Actio immanens verè inhæret agenti, & ita concedendum est. Nam licet ad hoc, quod actio immanens inhæreat præsupponatur in subiecto aliqua potentia passiua ipsius actionis, quando dicimus quod actio immanens inhæret agenti, non fit sensus, quod inhæreat illi, quatenus est agens, ita quod ratio quare inhęreat, sit esse agens, & quod potentia passiua in subiecto requisita ad suscipiendam actionem sit ratio agentis, hoc enim est impossibile. Sed volumus dicere, quod inhæret eidem rei, quæ agit. Et ratio quare inhæreat ex parte actionis immanentis est, quia est accidēs, ex parte subiecti recipientis actionem est potentialitas susceptiua subiecti, & non est passio. Quare nec dicendum est, quod inhæreat vt sic. Et non facit sensum formalem illa propositio, actio immanens inhæret agenti, sicut nec ista, actio immanens inhæret homini, & est vera, sicut est verum dicere, homo habet actionem immanētem. Et videbis hoc, Quia, si loquamur de actionibus transeuntibus, hæc est falsa, actio inhæret passo, vt passum est, idest, vt habet passionē, quia actio prior est saltim nostro modo intelligendi passione, & tunc intelligimus nos actionem in ligno, & non intelligimus passionem, ergo non est ratio inhærendi actioni passio, sed ratio inhærendi ex parte subiecti est quantitas in actionibus transeuntibus, & ex parte sua, sua propria natura.

6. Concl. In Deo reperiuntur propriè actiones immanētes.

Sexta conclusio, In Deo sunt operationes immanentes, & proprissime, ita que est operatio intellectus, & voluntatis, quæ sunt proprissimæ, sed infinito modo operationes; & quando Deus operatur aliquid ad extra, etiam proprissime dicitur operari. Hanc conclusionem in præsenti nolo disputare. Sed aduertere, quod ita loquuntur sacra concilia, & Euangelium & Sancti. Probatur ista conclusio breuiter, vt logicum conformiter ad sanctos & concilia doceamus loqui. Probatur ex concilio Constantinopolitano 6. actione 4. vbi sic diffinitur. cum duas autem naturas, duasque naturales voluntates, & duas naturales operationes confitemur in vno domino non contrarias eas, nec aduersas ad alterum dicimus. Et infra, Ita & naturales in se voluntates, & operationes habere diuinam scilicet, & humanam, diuinam scilicet ope-

operationem, & voluntatem habere existimo, &c. Et hoc ipsum sæpius repetit; nec est necesse, vt sit perfecte actio diuina, & operatio diuina profluat à potētia, vt quid realiter distinctũ ab illa, hoc enim est operationis finitæ & limitatæ propriũ, sed sufficit vt sit ꝓprissima operatio, & actio, quod constituatur Deus nostro modo intelligendi in actu secundo per illã, seu quod prestat id, quod nostra actio præstat altiori modo demptis imperfectionibus. Et Christus de Patre, & de se dicit, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor, & Deum dicimus beatum, beatitudo autem in operatione consistit. Item, Omnis perfectio, quę est in creatura tribuenda est Deo demptis imperfectionibus, sed creatura intelligit, & habet actionē intellectiuam, ergo hanc concedere debemus Deo alteri modo demptis omnibus imperfectionibus. Sed quia hæc res est Theologica, ab illa supersedeo.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Explicatur D. Th. AD primum respondetur, quod quando D. Tho. dicit actionem, quæ non est substantia agentis esse in agente, sicut accidens in subiecto, loquitur de actione immanente; & hæc est in prædicamento, vt dicemus statim. Secundo respõdetur, quod loquitur de actione non secundum se, sed ratione relationis. *2. Solutio.* Itaque actio etiam transiens est in subiecto ratione relationis, nõ ratione sui ipsius. Ad secundam autoritatem respondetur, quod loquitur quantum ad denominationē, quod actio, vt denominans videtur esse in agente ratione denominationis, ratione verò sui exitus dicitur esse ab agente; erit ergo ab agente, & denominat agens. Ad illud de secundo sententiarum respõdetur, quod ibi refert illam solutionem, quia sufficiebat ad soluendum argumentum propositum, licet non dixerit illam ex propria sententia. Tãtũ honorem defero D. Tho. & eius dictis, vt censeam oppositam sententiam propter hanc autoritatem esse probabilem, licet D. Tho. quam defendimus ex proposito doceat. Quã ob rem probabilior est; qui oppositum tenere voluerit, legat Caietanum supradicto loco primæ partis.

Ad 2. arg. Per quid constituatur agens in ratione agentis. Ad secundum resp. quod vt agens dicatur realiter agens & esse agens sit aliquod reale, sufficit, quod actio realiter profluxerit ab agente, & non est necessarium, vt inhæreat illi, quia per hoc dicitur realiter agere, quia actio ab ipso fluit. Et tũc, si inquiras, an mutetur, respondetur; quod mutatione metaphysica non dubito, quia adquirit denominationem realem, licet extrinsecam, & relationem, physica mutatione non mutatur, quia non habet in se motum nec mutationem.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, actionem immanentem esse perfectionem intrinsecam agentis, non verò transeuntem; sed actio transiens est perfectio passi. *Differentia inter actionem immanentē & transeuntem.* Nã agens actione transeunte non agit vt se perficiat, sed vt perficiat passum; quare potius iam præsupponitur perfectum in se, vtpote quod est potens alteri conferre perfectionem. Quæ solutio colligitur ex D. Tho. prima parte quæstione 18. articulo quinto ad 1. quem vide, & Aristotel. 6. Ethicorum capite 5. Etsi aliquando dicitur, quod est perfectio agentis intelligitur extrinseca non intrinseca, siue inhærens; sed extrinseca in quantum est conseruatio suæ speciei, & communicatio alicuius perfectionis, quæ tamen non est, nisi in illo, cui communicatur.

Ad 4. Ad quartum respondetur; quod aliter se habet, non per susceptionem actionis, sed quia actio ab illo fluit, & quia ad quisiuit relationem, quæ est quædam mutatio metaphysica. *Ad Conf.* Ad cõfirmationem respondetur, quod Aristoteles putauit nihil à Deo de nouo fieri sine eo, quod poneretur de nouo in intellectu eius aliqua actio immanens; & ita dixit quod mutaretur. Sed nos dicemus volitione illa sua æterna in tempore res produxisse, vnde non mutatur creando; Deus enim mutat res, immobilis manens.

Ad 5. Ad quintum diximus iam in prædicamen-

caméto relationis. Ratio enim fundandi bene potest esse in alio subiecto, dũ tamen fluxerit à potentia, quæ est fundamentum relationis.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur; quod ignis tanquam per principium effectiuum agit per suum calorem mediante actione, quæ est forma efficientis. Et hæc vt dicatur agere calorẽ effectiue sat fuerit, quod ab ipso formaliter distinguatur, & agens principale realiter, de quo iam diximus.

Ad 7. arg. Ad septimum respondetur: quod actio est in passo & non denominat illud, quia non est ab illo; actio enim est forma ab agente; vnde vt passum denominaret, deberet esse ab illo. Et quãdo dicitur, quod effectus formalis est vel prouenit à forma illi communicata, intelligitur quando est capax talis denominationis subiectum; at vero passum non est capax talis denominationis, quia vt esset capax deberet esse ab illo; tribuit tamen illi hoc esse accidentale, quod est habere passionem; sicut species albedinis, non facit aerem albiorem; in esse sensibilis, quãuis iste sit effectus eius in oculo, quia aer non est capax huius denominationis; nam ad hoc deberet esse cognoscitiuus, Et per hoc patet ad confir.

Quare actio & si subiectiue sit in passo non denominet illud.

Ad 8. arg. Ad octauum respondetur; quod in illo casu sunt plures actiones, quia plures calores ab eodem; nec inconuenit, quod vnum agens simul plures producat actiones in diuersis subiectis, quia omnes illæ reputantur pro vna totali actione.

Ad Conf. Ad confirm. respon. quod illæ non possunt esse causæ totales eiusdem effectus, sed partiales, & ita non est, nisi vnica actio respiciens duo partialia agentia per modum vnius, de quo non est hic amplius agendum.

Ad 9. arg. Ad nonum respondetur, quod sufficit, quod actio dicatur causa passionis, vt ratio, secundũ quam agẽs agit, quod sit formaliter distincta à passione, & non est necesse, quod realiter tanquam res à re distinguatur; & diximus & dicemus plura de hoc. Ad confirm. respondet Caietanus, & Ferrara non dari actiones ad extra productas ab agentibus per intellectum, & voluntatem. Vnde Caietanus prima parte q. 25. art. 1. & Ferrara secundo contra gentes cap. 1. & 17. & idem videtur asserere D Tho. ibidem capite 23. & 25. secundum opinionẽ aliquorum. Et hanc opinionem multi sequuntur. Et ratio horum est, quia non decet agentes per intellectũ agere per actiones, quæ sunt extra illos. Alij dicunt (& hanc potius sequor sententiam) creationem solum esse actionẽ in Deo cum respectu rationis ad creaturam, & non esse actionem, nec passionem in creatura, quia actio prior est natura suo termino, & cũ res totaliter per creationem producatur daretur actio sine subiecto, quod implicat. Quando vero Deus seu Angeli aliquid operantur in subiectis, ibi est etiam externa actio producta à Deo, & Angelis, vt quãdo Deus iustificat auget gratiam, quando Angelus mouet lapidem, gratia illa, prout à Deo procedit, est iustificatio actiua prout recipitur in passo passiua iustificatio. Et hanc sententiam videtur sequi D. Tho. Nam actio est motus prout procedit ab agente, sed illa iustificatio est mutatio procedens à Deo, ergo est actio Dei, quæ causatur per aliam actionem internã Dei ipsius, quæ eius volitio est cum respectu ad extra rationis. Nec est contra dignitatem Dei vt per illam immanentem actionem producat ad extra aliquid, quod sit actio transiens, sicut producit formam, quæ est effectus ipsius, & ita externa actio denominat Deum agentem, sed non est denominatio realis, quia Deus non habet denominationem realem à suis effectibus & creaturis.

Ad Conf.

Ad decimum res. quod generatio dupliciter accipitur. Vno modo pro alteratione præcedente; & hæc subiectatur in subiecto quod alteratur. Alio modo accipitur pro introductione instantanea formæ in materia, & hæc subiectatur in composito, quod generatur ratione formæ. Nam cum illa indentificatur realiter, quia actio generatiua hominis est forma in introduci. Et quando dici, est prior regenita, *Ad 10. ar.*

genita, distinguo, in facto esse concedo, in fieri nego. Sed de hoc lib. 1. de generatione.

Ad argu. Suarez. Ad argumenta Suarez de creatione, quomodo nō fit ratio, nisi in Deo iam diximus. De transsubstantiatione respondet D. Thom. in 4. distinctione 11. quæst. 1. articulo 3. ad 3. quod trāsmutatio huius conuersionis non ponit aliquid imperfectum, sed solum successionem quādam perfectorum, non solum actuum sed rerum iam sub sistentium, successio autem est in succedentibus sibi, sicut ordo in ordinatis. Vnde ista relatio ordinis huius successionis est quidem secundum rem in ipso pane, qui mutatur, non autem in ipso corpore Christi, nisi secundum rationem, quia ipsum immutatum manet, quæ verba D. Thom. duplicē possunt habere sensum. Primus quod sicut forma binarij est in prima & secunda vnitate, secundum quod vna dicit ordinem ad aliam, & è conuerso, & motus Angelicus est in successione termini, à quo, & ad quem, ita transsubstantiatio est in pane, & in corpore Christi in hoc, vt in eo, in quod aliquid transsubstantiatur, immoto tamen manente substantialiter, & solum adquirente esse sub his speciebus, quia panis in ipsum conuertitur. In pane vero, vt in id quod mutatur, nec est incōueniens, quod aliquod accidens sit in pluribus subiectis partialibus, vt patet in numero. Alia explicatio est, quod hæc mutatio est in pane, vt in subiecto & respicit corpus Christi, vt terminum, in quem conuertitur, sicut relatio paternitatis est in patre, & respicit filium, vt terminū. Sed hæc latius 3. parte quæst. 75. Reliqua, quæ dixit; per conclusiones nostras patet esse falsissima. Ad argumētum quartum dicti resp. quod actio & passio sunt primo diuersa, & actu seclusa operatione intellectus & prædicamentales rationes distinctissimæ. *Actio & passio sūt primo diuersa.* Nam ridiculum est prædicamenta nō plus distingui, quam attributa diuina, imo magis diuersa sunt, quā duæ species eiusdem generis, quia in nullo vniuoco conueniunt, & quanuis sola ratione ratiocinata distinguerētur ex necessitate actus, deberet habere subiectum, quia accidens est, & non est modus vtcunque, sed prædicamentalis ratio perfecta & completa, habens suas species completas & perfectas. Et quis non videat falsum esse, actionem inhærere mediante passione? Quia etiam, dicam ego, quod passio inhæret mediante actione, si sunt idem actu à parte rei, & solum ratione distinctæ, nec passio est ratio inhærendi alteri prædicamento. Et quanuis actio inferat passionem infert illam inhærendo subiecto, quia accidēs inhærendo agit.

QVAESTIO LXVII.

Vtrum actiones immanentes collocentur in hoc prædicamento.

1. Argu. Videtur quod non, quia supra dictum est, quod collocantur in prædicamento qualitatis, ergo non in prædicamento actionis. Probatur consequentia, Quia impossibile est, quod vna res secundum vnam rationem in duobus sit prædicamentis, sed actio immanens, vt sic, est in prædicamento qualitatis, ergo non in prædicamento actionis. In oppositum est, quod est vera actio, ergo est in prædicamento actionis, quia ex eo, quod sit spiritualis hoc non tollit, nam qualitas spiritualis ponitur in prædicamento qualitatis, & qualitas corporalis etiam & substantia spiritualis ponitur in prædicamento substantiæ, & substantia corporalis similiter, ergo. In hac parte sunt duæ opiniones. Altera in hoc prædicamento actionis solam actionem transeuntem collocari, quæ realiter est motus; quia ita diffinitur ab Aristotele. Actio est motus, pro vt procedit ab agente, sed actio immanens non est motus, prout procedit ab agente, ergo non est in hoc prædicamento. *Cōtrouersia.* *1. Senten.*

2. argu. Secundo. Quia actio immanens est dispositio subiecti essentialiter vel con formi-

formiter ad suam naturam, vel difformiter, & hoc habet qua ratione est actio, ergo qua rõne est actio est in prædicamento qualitatis, ergo non in prædicaméto actionis. Probatur consequẽtia, Quia impossibile est aliquã rem secundum eandẽ rationem esse in diuersis prædicamentis, nam prædicamenta sunt primo diuersa. Maior prima probatur, quia videns, aut intelligens per illã actionem qualificatur; ergo disponiter, nam qualitas est dispositio. Probatur antecedens, quia illæ actiones qualitates sunt, & modi determinatiui substantiæ. Tertio, Nam ita accipitur actio quando constituit prædicamentũ actionis, sicut passio, quãdo constituit prædicamentum passionis, sed passio, vt est constitutiua talis prædicamenti, est passio corporalis, & quæ identificatur cum motu corporali, ergo actio eodem modo debet accipi. Minor probatur, ex D.Thom. & Aristotele quinto metaphysicæ lectione 17. vbi ita dicit, Passio dicitur vno mõ qualitas, secundũ quam alterari contingit, vt album & nigrum, dulce, & grauitas & leuitas, & quæcunque sunt talia; alia verò horum actiones, & alterationes. Ita dicit D.Thom. Secundus modus est, secũdũ quod huiusmodi passiones qualitatis & alterationes, quæ sunt secundum eas dicuntur passiones, & sic passio est vnum prædicamentum, vt calefieri & infrigidari & huiusmodi. Vbi nec Aristoteles nec Diuus Thomas loquuntur, nisi de passionibus, quæ ab actionibus transeuntibus inferuntur, ergo solum illæ sunt in hoc prædicamento, & generatio ab aliquibus ponitur in hoc prædicaméto, quia est actio transiens, etiam si sit instãtanea, ab aliquibus, nõ, quia non est motus proprie dictus, sed mutatio. Et hic sunt ponendæ actiones, quæ sunt motus. Et Caietanus videtur dicere, quod generatio, non est actio, sed terminus actionis. Et hæc est opinio Soncin. 9. Metaphysic. quæstione 21. quam probat 6. rationibus, quas ibi videre poteris; & dicit actiones immanentes non esse proprie actiones, sed similitudinariæ, propriæ autem sunt qualitates & operationes. Asserit subinde illuminationem non esse in prædicamẽto actionis, quia est instantanea actio. Illa verò actio, quæ est in prædicamento actionis, debet esse actio cum motu proprie dicto, & opposita sententia asserit actionem immanẽtem veram esse actionem, & in prædicamento actionis collocati. Et qui hanc tuentur sententiam dicunt non esse necessarium ad rationem actionis, quæ est in hoc prædicamento, quod sit idem cum motu, vel quod inferat ex se passionem, sed solũ quod sit subiecto ratio agendi, nam reliqua sunt proprietates actionis materialis. Et hæc opinio innititur argumento in principio facto in oppositum, quia ex eo, quod sit specialis, vel instãtanea actio, non perdit naturam actionis, ergo verè ponitur in hoc prædicamento. Et ita vocantur actiones immanentes, ac si per hoc diceretur solũ differre ab alijs in ratione actionis, quia manent in operante, non vero, quia nõ habeant veram, & prædicamentalẽ naturam actionis. Et si contra hoc fiat argumentum, nam actio de prædicamento actionis idem est, quod ratio causæ efficientis, seu causalitas eius, sed per intellectionem non efficit intellectus aliquid ex natura intellectionis, ergo intellectio non est actio. Probatur minor, nam maior clara videtur, nã quid efficit non speciem intelligibilem non actionem ipsam, nec verbum, quia non semper producit verbum, & visio externa nihil efficit, vt patet & ẽ vera actio; ergo. Respondet Suarez disputa. 48. sectione 2. nume. 13. & deinceps, quod illa actio est qualitas & producitur per veram actionem, quæ est de prædicamento actionis. Et hanc veram actionẽ vocat dependentiam intellectionis à sua causa efficiente, sed si illa dependẽtia est vera actio & distincta à qualitate, quæ est in intellectu, etiam erit illa actio qualitas, Et sic restat eadem difficultas. Secundo quia si intellectio per veram actionem producitur, illa actio etiam producitur per aliam verã actionem, & sic erit processio in infinitum, quod est absurdum. Sed hoc quis intelliget? Et ideo respondetur, quod de ratione actionis non est, quod efficiat aliquid,

3. Argu. *2. Senten. Soncinatis.* *Suarez.* *Doctrina Suarez in intelligibilis.*

quid, sed quod sit forma agentis, & ita illa intellectio in hac opinione est vera actio, quia est ratio intelligendi homini, & visio est ratio vidēdi, quod verò producat aliquid est accidens actionis transeuntis, prædicamentalis verò actio hoc non dicit. Et D. Thom. & Arist. ponunt exempla in rebus ad sensum magis notis. Vtraque opinio nō videtur mihi improbabilis, & magis firma sententia videtur prima, sed explicanda est de omni actione transeunte, etiam si sit instantanea; quia huic omnes proprietates actionis, quas Gilbertus assignat actioni prædicamentali cō ueniunt. Maxime, quia actio instantanea est motus largo modo, vt inferius dicemus. Sed vt eandem sententiam explicem conformiter ad ea, quæ dicta sunt in prædicamento qualitatis, sit

Decisio quæstionis.

1. Conclu. Actio immanēs est in prædi. mēto qualitatis.

PRima conclusio, Actio immanens vere est in prædicamento qualitatis. Hanc conclusionē cōcedimus secūdę opinioni, & ita superius diffiniuim⁹. Ratio est, quia visio, intellectio, amor & aliæ huiusmodi actiones vere sunt qualitates, vt probat prima opinio, vere enim qualificant & disponunt subiectum. Cum enim homo intelligit verū dispositus est secūdum suam naturam, & illa intellectio est maxima hominis perfectio, quia omnis homo scire desiderat, quia est perfectio ipsius naturæ, & optima eius dispositio, & si vt verum quidem falsum intelligit male est dispositus. Et sicut habitus scientiæ & virtutum sunt dispositiones hominis bonæ, quæ nihil aliud sunt, quam actus in habitu, ita actuales intellectiones, & opera virtutum sunt dispositiones actuales subiecti & in prædicamento qualitatis, & aliquando sunt habitus, vt patet in intellectione Angeli, quā se ipsum intelligit, quia est difficile mobilis.

2. Concl. Secunda conclusio: Eædem operationes sunt etiam in prædicamento actionis. Probatur: quia sunt veræ actiones. Quod verò sint spirituales vel instantaneæ non tollit rationem veræ actionis: nam intellectus est vera potentia: sed omnis potētia specificatur per actus ab ipsa productos: ergo illa intellectio est vere actus, & actio: nam actus secundus operatio & actio est.

3. Concl. Quo vera quæ opinio concordari potest.

Tertia conclusio: Eadem actio quatenus constituit operantem in actu secundo actio dicitur, quatenus verò disponit subiectum est qualitas, quæ est dispositio. Itaque eadem qualitas, secundū diuersas rationes formales actu distinctas in diuersis est prędicamentis, & vt intellectio est in prædicamento actionis, nō est qualitas formaliter, sed actio, quæ est peculiare entis genus. Sicut enim qualitas materialis in fieri est actio, prout consideratur procedēs ab agente verbi gratia, calor, frigus, &c. ita eadem qualitas spiritualis vt consideratur disponens subiectum, est dispositio, vt consideratur deducens potentiam ad actum secundum est actio: nam hoc bene potest considerari sine qualitate spirituali. Vt patet in actione trāseunte, quæ deducit potentiam ad actū secundum, & non disponit subiectum, secundum istas conclusiones Poterunt concordari varia Doctorum dicta illorum, qui asserunt non esse in prædicamento actionis immanentes actiones, & illorum, qui dicunt ibidem reponi. Sunt enim explicandi secundum diuersas rationes, & considerationes. Nec multum est, quod sicut idem motus secundum vnam rationem est post prædicamentum, & secundum aliam actio, & secundum aliam passio: ita eadem qualitas realiter secundum vnam rationem sit actio, & secundum aliam dispositio. *Doctrina optima.* Nec est aliquod argumentum alicuius momenti contra istas conclusiones & facile ex dictis soluetur. Nūq̄ aūt Aris. & D. Thom. dixerūt solas actiones transeuntes esse in hoc prædicamento, & quando diffinierunt actionem, quæ sit motus procedens ab agente diffinierūt id, quod erat magis notum. Et ita etiam possumus dicere secundū quod intellectio est aliquid procedēs ab agente instantaneè, qua homo, verbi gratia, constituitur in esse agentis, quod sufficit vt sit vera actio. De hoc in 9. metaphysicæ latius agitur, & quæst. 27. 1. parte vbi videnda erunt quæ modo omittimus.

Nn QVAE-

QVAESTIO LXVIII.

Vtrum actio habeat speciem ex principio, & ex termino.

HANC quæstionem nolo ... re, prout solet p... ...tracta-... ...spmari, quia hoc excedi... ...cundæ di... ...gicale. Sed ... solum ve... ...negotium lo... exhi... ...ere logi... ...is, vt postmodum suis ...ocis huius rei ampliorem habeant notitiam. Hoc enim, quod quærimus scire necessarium est ad constituendum hoc prædicamentum; & ideo hac ratione de specificatiuo actionis tractationem sumimus.

1. Argu. Et videtur, quod non, primo quia sæpe eadem actio potest prouenire à principijs efficientibus distinctis, secundum speciem, vt calefactio ab igne & à sole mediante lumine; & econuerso ab eodem principio proueniunt actiones differentes specie, vt à sole mediante lumine, calefactio, & illuminatio; ergo non differunt specie penes principia. Alias si principium est idem, actiones essent eiusdem rationis, & si principia diuersa, essent diuersæ speciei, cuius oppositum patet in exemplis adductis.

2. Argu. Secũdo. Quia si calefactio, vt actio specificatur per ordinẽ ad suum principium secluso ordine ad terminum, scilicet ad calorem, qui producitur, sequitur quod vltima ratio calefactionis, quæ fit ab igne consistat in hoc, quod fit actio a calore, & calefactio, quæ fit à sole consistat in hoc quod fit calefactio à lumine, & ita quod differant specie, quia habent specificatiua differentia specie; hoc autem est falsum vt de se patet, ergo.

3. Argu. Tertio sequitur, quod in absolutis detur circularis diffinitio, hoc autem non est dicendum, ergo. Probatur sequela, quia potentiæ, & principia agẽdi distinguuntur specie penes actiones, & actiones penes principia, ergo datnr circularis diffinitio, quæ solum habet locum in relatiuis. Et cõfir. quia sententia est Aristolis 2. de anima cap. 4. potentias specificari per actus, & actus per obiecta, ergo non specificantur penes principia; quia impossibile est rem vnam secundum vnam ...tionem formalem habere ... ...uo specificatiua, quia vlti... ...um est quod specificat, & ... ...uo esse non possunt vlti... ...um.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione propter hæc argumenta aliqui dicunt; quod quando in actibus humanis principium habet rationem finis idem est specificari actionem à principio & à fine. Ita sapientissimus Mancius hanc exponit quæstionem. Alij vero dixerunt doctrinam D.Thom. 1. 2. quæst. 1. ar. 3. verum habere, quando actio procedit à potentia, quæ est partim actiua & partim passiua. Et ita respectu huius actionis sumpsit pro eodem D.Tho. specificari à principio, aut à termino, quoniam vtroque modo concurrit ad eam obiectum, & vt principium & vt terminus, vt patet in actione videndi, & intelligendi: nam ad istas actiones concurrit obiectum, vt principium, & vt finis. Et idem de actione appetitiuæ potentiæ dicendum est; Et ita D.Thom. 1. p. q. 77. art. 3. docet hanc versari differentiam inter actionem potentiæ actiuæ, & passiuæ, quod ad priorem concurrit obiectum duobus modis prædictis, ad posteriorem solum concurrit vt terminus, vt patet in potentia calefactiua Nam ignis calor productus non habet rationẽ principij respectu actionis calefaciendi; at in cognitione obiecti ratione speciei intelligibilis & in amore ratione cognitionis concurrit vt principium actiuum obiectum, & vt terminus etiam. Cæterum hæc duo dicta non sunt conformia Diui Thomæ menti. Nam vt D.Th. probet, quòd disputamus, scilicet, actionem specificari à termino & principio adducit exemplũ de calefactione, quæ nec est actio humana, quia non est libera, nec procedit à potẽtia partim passiua, sed omnino actiua, nimirum à calore. Et ideo alij dixerunt, quod specificatio efficiẽter sumitur à principio actiuo: quia sicut

Cõtrouersia. 1. Opinio. 2. Opinio. Impugnãtur præcedentia. 3. Opinio.

cut

aut principium effectiuum producit efficiēter rem:ita producit illam specificatam & determinatam ad certam speciem:sicut qui producit albedinem illam in certa specie producit.Formaliter vero,specificatio est à forma,seu actu constituente rem intrinsece: estque hoc commune actioni cum omnibus rebus, quæ habent causas.Sed peculiare habet actio importare habitudinem ad principium actiuum, tanquā ad aliquid eius,quo producitur formaliter ad actum secūdum suæ actiuitatis & ad obiectum,quoniam est ipsa communicatio, aut productio termini. Et ideo specialiter actionis specificatio tribuitur vtrique, non tamen prouenit ab vtroque eodem modo, sed ab vno efficienter, & ab alio formaliter. Afferit tamen hæc sentētia,quod actio importat ordinem ad agens, vt ad aliquod extrinsecum, & connotatum, quia ratio actionis formaliter consistit in hoc, quod sit productio actiua termini. Quia tamen productio ista sumpta esse debet ab aliquo producente, ideo connotat ordinem ad ipsum, vel importat illum ordinem, quasi conditionem communem & quasi transcendentē ad omnia, quæ habent esse, tanquam id; quo alia sunt. Nam sicut potentia est aliquid operantis & specificatur per actus: ita actio est aliquid operantis, vt reductio eius ad actum, & tamen specificatur per terminum, aut obiectum.Et ita exponenda est diffinitio actionis, quod sit motus,prout ab agente, ly ab agente, denotat principium actiuum, non formale, seu respectum transcendentalem communem omnibus, quæ sunt ab alio, non vltimam actionis differentiam, quæ in ordine ad terminum sumitur. Alij dicunt ad specificationem actionis concurrere simul principium & terminū, ita tamen vt variatio vtriusque, & singulorum ad diuersitatem actionis sufficiat. Nam si actio sit ab eodem agēte ad eundem terminum actio erit eiusdem speciei: si verò terminus sit idem & agens diuersum actio erit diuersa: & si terminus sit diuersus & agens idē, actio erit distincta. Et probatur hæc sententia ex D.Tho.1.p.q.77.ar.3. vbi ait. Ex his duobus actio speciem recipit, Scilicet, ex principio, vel ex fine, seu termino:nam illa dictio,vel, denotat diuersitatem actionis prouenire à principio ex diuersitate cuiuscunque, vel principij,vel termini. Et probatur ratione. Nam de essentia actionis est ordo ad principium, & ad terminum, ergo quocunque variato, actio erit alterius speciei. Et cōfir.nam productio hominis facta à Deo & ab homine,specie differunt,nam,vna est creatio,& altera generatio,ergo.Et alij dicunt præterea requiri ad vnitatem actionis etiā modus,quod scilicet actio eodem modo tendat in rem. Nam motus circularis & rectus semper specie differunt, & aliquando habent eundem terminum materialem, sed nō eodem modo, quia circularis motus aliter tendit in illum,quā rectus.Et hoc patet in creatione & generatione, quæ respiciunt eundem hominem. Sed diuerso modo. Suarez ita lubrice in hac parte loqui tur,etiam si dicat, se in forma respondere, vt vix eius intentio comprehendi possit. Vt igitur quod censeam explicem ex Angelico nostro Doctore sit *Modus procedendi Suarez.*

Decisio quæstionis.

Prima conclusio, Actio & passio nō distinguuntur penes esse ab agente.Nam tam actio,quam passio sunt ab agente, sed differentia est inter illa, quod actio est motus prout ab hoc, seu ratio agendi huic, passio vero est motus ab agente in passo, seu id, quo patiens ab agente patitur. Et totum hoc magis explicabimus prædicamento sequenti. Est tamen conclusio D. Thomæ locis citatis duabus quæstionibus primis huius prædicamenti. Ex quo sequitur, quod esse ab agente cōmune est & actioni & passioni, sed distinguuntur penes hoc respectu agentis etiam, quod actio est ab agente, vt principium agendi, passio vt principium patiendi. *1. Conclu.* *Actio & passio per quid distinguantur.*

Secunda conclusio,Actiones immanenter,quæ nihil producunt, vt visio, *2. Conclu.*

auditio, & aliæ huiusmodi specie differunt penes obiecta ad quæ terminantur, quæ verò producunt effectus, vt calefactio, &c. specie differunt penes effectus, quos producunt specie distinctos, large loquendo de distinctione specifica. Hæc conclusio in multis est contra Suarez vbi supra. Sed probatur prima pars, quod actiones differant penes terminos, Quia ea, quę ordinantur ad aliud, ex illo debet sumere speciem, vt patet in relationibus: in habitibus de quo supra li. 1. multa diximus, & est expressa sententia D. Thom. 1. 2. q. 54. art. 2. sed actiones ordinantur aliquæ ad cognitionem obiectorum, vel ad amorem & denique ad attingēda obiecta, ergo penes diuersitatem obiectorum erit diuersitas eorum, quæ ad ea attingenda ordinantur. Et si ordinentur ad producendos effectus aliquos ex diuersitate eorum sumetur ratio specifica in illis, non vero omnes actiones aliquid producunt, vt patet in visione, auditione, quæ nullum in vidente habet effectum dinstinctum ab illis, nec realiter nec formaliter. Nam dicere, quod ipsæ sunt effectus agentis per emanationem, nō est dicere, quod habeant terminos, vt aliqui ignoranter dixerunt, nam aliud est habere terminum, seu effectum productū ab illis aliud est esse ipsasmet effectus. Et si dicas contra, nam ipsa actio vitalis, est passio largo modo, ergo habet effectū, nam passio est effectus actionis v. g. intelligere, vt, est perceptio obiecti, est actio & vt dimanat ab agente, vt vero recipitur in intellectu est passio, ergo vt sic potest esse effectus sui, respondetur, quod non specificatur actio penes passionem, etiam si passio consequatur ad actionem, quia actio non ordinatur ad passionem, sed vel ad obiectum vel effectum. Diximus in conclusione largo modo, ita quod ad hoc, vt proprie specie differant actiones non est necesse, quod obiecta, vel effectus proprie specie differant, sed quod sint distincta formaliter in ratione termini, nam cognitio entis & cognitio substantię specie differunt, & tamen ens & substantia non differunt specie proprie, sed tamen in ratione terminandi formaliter differunt, quod sufficit vt sit diuersitas specifica in actionibus, secundū quod referuntur ad talia obiecta. Et ratio huius est, quia obiectum est velut causa ęquiuoca, quę potest dare perfectionem seu esse quod ipsa non habet formaliter, vt patet in virtute actiua Solis, quæ producit animal, & ipsa non habet formaliter formā animalis, sed eminenter, ita obiectum tribuit extrinsece speciem, quam formaliter non habet. Et etiam hoc patet in creatione & generatione hominis. nam non differunt specie homo genitus & creatus. Et motus circularis specie differt à recto, & tamen vbi adquisitum vtroque motu non differt specie in esse rei, sed vt per talem motum respicitur distinctus & formaliter in ratione termini, quia tendentia refunditur in obiectū, seu modus tendendi. Et idem est de actu opinatiuo & scientifico: circa hāc propositionem, vniuersale est prædicabile: nam modus tendendi refunditur in obiectum. Item, nam actio instrumenti & causæ principalis, quādo producitur effectus idem, obiectum est in esse rei, & tamen actiones differunt specie, nec potest esse eadem actio propter diuersum modum respiciendi eūdem effectum. Vide de hac conclusione D. Tho. in 1. d. 17. q. 1. ar. 4. & 1. parte. q. 77. ar. 3. de veritate q. 2. ar. 2. ad. 2. q. 15. ar. 2. de anima art. 13. Vide Albertum 5. Metaphysi. tractatu 3. Et per hoc vides his falsum dixisse Suarez disputatione 48. sectione 3. quod omnis specifica distinctio actionum ex distinctione propria effectus in esse rei debet sumi: euidenter enim conuincitur esse falsum, & rationes suæ nihil valent, maneteque ex his solutæ. Semper enim quod actiones specie differunt reperietur formalitas distincta, vel in obiecto vel in modo tendendi illud, vel in effectu, vel in modo faciendi illum, & si non reperiatur ista diuersitas, erunt actiones eiusdem speciei. Et quoniam hoc attinet ad physicam, nolo plura dicere.

Tertia conclusio: Actiones etiam specie differunt radicaliter ex principijs, ex

Contradicitur doctrina Suarez.

Obiectio.

Solutio.

3. Conclu.

Actiones quæ ex principiis differunt. ex quibus causantur, formaliter accipiendo principiũ, ita vt illæ actiones specie differant, quæ habent distincta principia effectiua. Frigefactio à calefactione specie differt formaliter ex ordine ad calorem, quem producunt, & frigiditatem, sed radicaliter etiam in ordine ad principia effectiua. Nã propterea calefactio tẽdit ad calorem, quia est à calore, & frigefactio ad frigiditatẽ, quia est à frigore. Similem cõlusionem supra posuimus de relationibus. Intellectio hominis etiam specie ex parte obiecti differt ab intellectione equi, quia species intelligibilis, quæ est principium specie differt. Hæc conclusio est Diui *Optima confirmatio ex doctrina D. Thom.* Tho. 1.2.q.1.art.3. vbi dicit, quod calefactio actio sortitur speciem à calore, qui est principium agendi. Et 1.p.q.77. ar.3. vbi dicit, quod actio ex his duob⁹ speciem sumit ex principio, seu termino: differt enim calefactio ab infrigidatione, secũdũ quod hæc à calido actiuo ad calidum, illa verò à frgido ad frigidum procedit. Itaque radix, quare calefactio calorem respiciat, vt terminũ, est quia est à calore effectiue, & calor est forma agẽdi. Est autem calefactio à calore ignis non per veram actionem, sed per dimanationem, quãdam. Nam vt asserit Diui Thom. in 1. distinct. 32. quæst. 1. artic. 1. in corpore, aliquid potest dici agens duobus modis, vel ipsa actione, quæ denominat agentẽ, vel formam, quæ est principium actionis in agente, & secundum quid principium agentis: sicut dicimus ignem moueri sursum motu ꝓprio & leuitate. Vnde actio est à principio existente in agente per dimanationem, nõ ꝑ veram actionem. *Not.* Nota istum D. Tho. locũ contra aliquos ignorantes hanc doctrinam, qui mordicus tenent agentem nõ agere per actionem. Distinctio verò generica in actionibus sumitur ex obiecto, vel effectu, qui est vnum genere. Vt si dicas, quare calefactio & frigefactio sunt eiusdem generis, quia sunt actiones ad qualitatem, quæ est vnũ genus, & diuiditur in multas species: & sic de alijs: & etiã ex parte principiorum, quæ genere subalterno differunt radicaliter sumitur.

6. Concl. Vltima conclusio: Actio à passione distinguitur vt videbimus quæstione sequenti, per hoc, quod passio dicit ordinem ad agens, & in ordine ad pasũ est in passo motus vt procedit ab agente in passo, sed actio præcise dicit motum ab agẽte; vnde diuersitas specifica in actionibus non debet sumi per ordinem ad agens, ita vt aliquæ actiones dicant ordinem ad agens, & aliquæ non, sed conueniunt in hac ratione generica, quod est esse ab agente & postea differũt formaliter specie per hoc, quod sunt ad talem terminum quod radicaliter dimanat, ex eo quod est à tali principio agentis. Et bene potest ratio generica generalissima sumi in ordine ad agens, & ratio generica subalterna vel specifica sumi in ordine ad terminum formaliter, & radicaliter in ordine ad agens, quatenus tali agit principio, sicut ratio generalissimi qualitatis sumitur in ordine ad subiectum seu ad actũ talẽ, quia ex eo determinatur ratio qualitatis, vt patet in habitibus & actibus. Ita etiam ꝑ hoc quod actio est ab agẽte habet rationem genericam, & per hoc quod respicit tale obiectum, vel effectum habet talem rationem actionis, quia per hoc determinatur illa ratio generica, quod est esse ab agente.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum in principio factũ respondetur, quod prouenit ab illis principijs, quatentus habent eminentem conuenientiam in virtute agendi, & ita non procedit ab illis, vt distinctis, sed potius vt sunt vnũ: nam causa æquiuoca continet eminenter virtutem agentium particularium, sicut & à Deo potest prouenire calefactio, sicut ab igne: & eadẽ ratione possunt prouenire diuersæ actiones à sole, propterea quod habet virtutes plurimas eminenter.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod radicaliter specificatur à principio, vt tamen inclinat ad talem terminum, & vt habet virtutem productiuam talis termini

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod hoc non est inconuiens iu diuerso genere cau-

causæ, vt patet ex locis adductis ex D. Tho. vbi hoc expresse asserit. Nā actio respicit potentiam in genere causæ efficientis; & potentia respicit actionem in genere causæ formalis.

Ad 4a. rg. Ad quartum respondetur, quod non est inconueniens, vt radicaliter penes principia specificētur actiones vt dixit D.Tho. & aliqui non minus docte dicunt, etiam penes diuersa principia & terminos simul per modum vnius specificari actiones, & sunt grauissimi discipuli D.Tho.

Corollar. Ex dictis in hac quæstione sequitur, actionem in sua ratione formali importare ordinem ad principium, & obiectū seu effectum. Et quando dicitur, quod est motus procedens ab agente intelligendum est, & tendens in aliquod, siue obiectum, siue effectum: & istos duos respectus dicit tanquam partiales respectus vnius rationis formalis.

QVAESTIO LXIX.

Quæ sunt species & proprietates huius prædicamenti.

VBI etiam tractabimus de constitutione huius prædicamenti, Genus generalissimum est actio, & per duo genera seu species subalternas, diuiditur, scilicet, per actionem immanentem & trāseuntem. Actio immanēs est illa, quę manet in principio productiuo ipsius; actio transiens est illa, quæ transit in aliud distinctum à principio productiuo; & actio trāsiens in multas & varias species diuiditur, vt secare vrere ædificare, &c. Et similiter actio immanēs in actionē intellectiuam, & volitiuam & sensitiuam. & alias operationes, de quibus in secūdo de anima agitur. Operosum enim esset & fere impossibile, omnes actiones referre. *Obiectio ex D. Th.* Sed contra hanc diuisionem est argumentum ex D.Tho. in.1.dis.8.q.4.art.3.ad.3. vbi sic dicit: Ad tertium dicendum, quod actio secūdum quod est prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu, sed in Deo non est aliud medium secundum rem inter ipsum & suum opus, & ideo non dicitur agens actione, quæ est prædicamentum: sed actio sua est substantia: ergo actiones immanentes non sunt in hoc prædicamēto: quia non sūt cum motu. *1. Solutio.* Respondetur, quod propterea opposita sententia est probabilissima in hoc prædicamento non reperiri actiones, quæ sunt sine motu. quia hoc expresse D.Th. asserere videtur. Sed nihilominus D.Tho. habet duplicem explicationem. Prima quod posuit exemplum in manifestiorib⁹ actionibus, quæ ad hoc pertinent prædicamentū, cuius modi sunt actiones cum motu. Non tamen voluit per hoc immanentes actiones excludere, nec mutationem substantialem, cuiusmodi est generatio, & corruptio, quæ nō sunt, nec important motum proprie dictum. *2. Solutio.* Secundo respondetur, quod etiam in actionibus immanentibus est motus large, seu mutatio quædam: nam per actiones immanentes subiectū mutatur metaphysice, & eius potentialitas actuatur, & ita est ibi mutatio quædam, quæ sufficit ad actionē prædicamentalem. Et in hoc sensu loquitur D.Tho. quod in actione diuina nequit reperiri, cum sit eius substantia. *Duplex actio immanens.* Ex prædicta diuisione subsequitur alia vt actio immanens alia sit intellectio, alia volitio: intellectio, sit discursusa: alia simplex rei cognitio, &c. Actio transiens alia sit mutatio vt generatio corruptio. alia cū vero motu, vt alteratio augmentatio, latio, & istas planum est specie differre, propter terminorum & principiorum diuersitatē. Et postea potest hæc diuisio produci vsque ad species atomas, & indiuidua, & aliquando actio est vnius speciei secundū aliquā rationem cum alia actione, quæ secundum aliam considerationem est diuersæ speciei, vt intellectio in ordine ad potentiam intellectiuam est vnius speciei, & in ordine ad principia proxima & obiecta materialiter considerata est alterius speciei. Vt intellectio hominis, & equi in ordine ad obiectum intellectus, & in ordine ad potentiā sunt vnius speciei, quia potentia est vna specie, & ita debet habere actiones vnius speciei. Cæterum in ordine ad obie-

obiecta, & species intelligibiles quibus causantur, sunt diuersæ speciei, si considerentur in ratione rerum, & nō vt stant sub vna ratione formali potentiæ. Diuiditur etiam actio in vitalem & non vitalem. Vitalis actio est, quæ debet produci à principio coniuncto viuente: & quæ in sua ratione formali dicit aliud principium viuens, vt intellectio quæ non potest produci: nisi ab intelligente, & visio à vidente, non vitalis est, quæ non exigit produci à viuente, vt calefactio.

Impugnatur Suarez. Ex his sequitur perperam Suarez disputatione 48. sect. vltima diuisisse actionem in substantialem, & accidentalem. Et loquitur de actionibus prædicamentalibus, dicens, quod actio dicitur de illis analogice; & ita quod actio substantialis, cuiusmodi est generatio, pertinet ad prædicamentum substantiæ. Et ratio eius est, quia productio accidentis est generatio secundū quid, & productio substantiæ est generō simpliciter, ergo actio de illis dicitur analogice, sicut ens de substantia & accidenti. Falsum inquam dicit, quia generatio & corruptio vere pertinet ad hoc prædicamentum, cum sint vere actiones, & generatio secundum quid similiter, quia quanuis non sit generatio simpliciter, est tamen simpliciter actio; quia vt sit actio simpliciter, sufficit quod sit motus, vt ab agente. Certum est quod augmentatio; alteratio & motus localis, prout procedunt ab agente, sunt simpliciter actiones, & tamen sunt productiones accidētium, nam alteranas simpliciter est agens, & ignis quando producit calorem simpliciter agit. Nolo in præsenti tractare differentiam inter generationem secundum quid, & motum accidentalem. Item generatio est actio, quæ est accidens, quia est actio creaturæ, & nulla creaturæ actio est substantia, & ita est in prædicamento actionis, licet vt mutatio reducatur ad prædicamentum substantiæ, quia est via ad substantiā. Præterea, Nam si actio de illis analogice diceretur, esset constituendum duplex prædicamentum actionis, quia actiones substantiales, quas ipse vocat veram rationem habent actionis, ergo constituent vnum prædicamentum, nam in prædicamento substantiæ non est actio, & actiones accidentales vere actiones sunt, ergo constituent aliud prædicamētū, nā actio nō erit generalissimū, si est analogū ad illas actiones.

Rursus impugnatur Suarez. Sequitur 2. falsum asserere numero 7. dum dicit actionem substantialē diuidi in ea, quæ fit sine subiecto, & ea q̄ fit ex subiecto, & prior est creatio, posterior generatio: nam creatio est actio in Deo manens cum respectu rationis ad creaturam productam, & in creatura ponit ipsam creaturam; & relationem ad Deum: & nulla actio quæ sit creatio est in creatura; quia implicat contradictionem esse actionem, quæ non sit in subiecto, quia omnis actio debet esse accidens, si est actio creata, quia est aliquid procedens ab agente, & ratio agendi, quæ substantia esse nō potest. Et est falsum etiam quod ibi asserit, actionem dici vniuoce de creatione, & generatione, quia de Deo & creatura nihil potest vniuoce dici, & creatio in Deo est substantia Dei, & generatio est accidens: sed de Deo & accidenti nihil vniuoce dici potest: ergo. Falsum est etiam quod dicit numero 11. reductionem aquæ ad suum pristinum statum esse actionem immanentem, nam illa reductio fit à generante. De actione immanente vide D. Tho. 1. d. 40. qu. 1. art. 1. ad 1. & 1. p. q. 18. art. 3. ad 1. q. 23. art. 2.

Proprietates actionis. Proprietates verò quæ solent actioni tribui sunt. 4. Prima proprietas est, quam assignat Arist. quod habent contraria agere, & pati. Nam calefacere & infrigidare contraria sunt, & frigefieri & calefieri contraria sunt & istæ sunt proprietates passionis, illæ actionis. Circa hanc proprietatem est aduertendum, quod dicit actionem & passionem habere contraria, non ratione ipsius actionis in se consideratæ, sed ratione effectus seu termini: quia enim calor & frigus sunt qualitates contrariæ, calefactio & frigefactio habent contrarietatem; & idem de calefieri & frigefieri dicēdum est. Actio enim ex propria forma non habet contrarietatem

pro-

proprie dictam cum alia actione, sed ratione vel termini, vel principij.

2. Proprietas. Secunda proprietas est, quod suscipiunt magis & minus: nam illud agens dicitur magis calefacere, quod in eodem tempore magis introducit de calore, & illud magis calefit, quod in tempore æquali magis de calore suscipit.

3. Proprietas. Tertia proprietas est: quod in omni actione est motus, & in omni motu est quodammodo actio, quia motus & actio identificantur realiter accipiendo motum largo modo, prout se extendit ad mutationem. Etiam hæc est proprietas Gilberti.

4. Proprietas. Quarta proprietas est, quod proprium est actionis inferre passionem. Hanc proprietatem aliqui explicabant secundæ intētionaliter, vt per bonā cōsequētiā inferatur, si est actio: ergo est passio. Sed hoc nō est ꝓprietas actionis nec est verū vniuersaliter, nisi i creatis actionibus: nam in Deo est creatio actiua, & non correspondet illi actioni creatio passiua. nec in Deo nec in creatura. Quia vt dicit D. Tho. in primo. d. 4. q. 1. ar. 1. ad. 1. & 1. p q. 23. ar. 2. ad primum actio transiens infert ex se passionem, non autem immanens. Vnde D. Tho. dicit realiter inferre ex se passionem, quia ex eo, quod procedit actio ab agente ad aliquid producendum & faciendum, facit illud in passo, & ita realiter causat passionem, & ad hoc non requiritur realis distinctio, tāquā res à re, sed sufficit formalis distinctio & actualis. Et nota in isto loco adducto ex D. Thom. quod cum dicit, Oportet creationem passiue sumptam aliquid in re creata esse, sicut calefactionē in re calefacta, loquitur de re, quæ creatur. Et vult dicere, quod sicut per calefactionem aliquid producitur, ita per creationem, quæ est actio Dei aliquid producitur, nimirum res creata: & hoc vocat creationem passiuam.

QVAESTIO LXX.

Controuersia. *Vtrum genus generalissimum huius prædicamenti sit actio, vel emanatio.*

1. Senten. Ogna VT melius hoc prædicamentum calcamus, hanc quæstionem pertracto. Magister Ogna in prædicamēto actionis in sua logica ar. 2. dicit, generalissimū huius prædicamēti esse emanationem: quæ est quid commune ad veram actionem, & ad emanationem, qua virtute alicuius primæ actionis res aliquæ procedunt, vt dimanatio risibilitatis ab essentia nō est vera actio, sed fit virtute actionis generatiuæ. Nec probat hanc sententiam suam, & ideo sit.

Prima conclusio: Emanatio non potest esse generalissimum huius prædicamenti. Probatur: Actio est in hoc prædicamento: sed actio non est emanatio formaliter loquendo: sed distinguitur ab illa: ergo emanatio non est generalissimum. Consequentia probatur: quia generalissimum debet prædicari de omni contento in tali prædicamento. Maior patet ex Arist. doctrina: sed minor probatur: quia risibilitas, vt procedit ab essentia, est emanatio risibilitatis; sed ista risibilitas non est actio, quia non vere agit essentia cum producit passiones, nec denominatur proprie agens. Item quia actio procedit per emanationem ab agente, & nō per aliam actionem: ergo actio non est dimanatio, sed quid distinctum ab illa, sic ab eo, quod se habet vt terminus emanationis, & actio se habet ibi, vt res quædam, sicut risibilitas dimanat ab essentia, & lumen solis à sole. *1. Conclu.* *Impugnatur Ogna.*

Secunda conclusio: Non diceretur improbabiliter actionē, pro vt est quid commune ad emanationem & actionem, proprie dictam, esse huius prædicamenti generalissimum, & debet accipi actio improprie prout dicit processionem alicuius ab alio. Patet, quia hęc est ratio constitutiua causæ efficientis: sed ratio constitutiua causæ efficientis est prædicamentum actionis: ergo & habet rationem entis completi cum omnibus requisitis ad fundandum prædicamentum; non ergo est aliqua ratio, quare non sit in hoc prædicamento generalissimum. *2. Concl* *Doctrin probabilis*

De

De prædicamento Passionis.

QVAESTIO LXXI

In quo consistat ratio & essentia passionis.

1. Argu. ET videtur, quod non sit prędicamentum. Nam motus non est prædicamentum: sed passio formaliter est motus: ergo Probatur minor quia passio nihil aliud est, quam motus, prout recipitur in passo: sed motus in sua ratione dicit motũ receptum in mobili, quia est actus mobilis: ergo motus formaliter est passio, & formalitas motus, est formalitas passionis; nihil enim addit passio supra motũ. Et confir. & explicatur hæc ratio. Motus in sua ratione vt motus est, dicit rationem passionis: sed motus non est prædicamentũ: ergo nec passio. Maior probatur: quia motus receptus in passo est passio: sed motus, vt sic est aliquid receptũ in passo: ergo. Probatur minor: quia in sua ratione dicit receptionem in passo, & hoc ipsum præcise dicit passio: ergo sicut motus non est prædicamentum, nec passio.

2. Argu. Secundo: Passio est motus, vt receptus in passo ab agente, sed in hac ratione includit quidditatem actionis: ergo non est prædicamentum, sed aggregatum ex multis prædicamentis. Maior est D.Thom. vt videbimus inferius. Minor probatur; quia actio est motus ab agente: sed hoc includit passio, & addit aliquid amplius, scilicet recipi in passo: ergo.

3. Arg. Tertio D.Tho. 1.2 q.7. artic. 3. dicit quod calefactio passio nihil est aliud, quam motus ad calorem: sed hæc est essentia actionis motus ad calorem, ille enim calefacit, qui mouet ad calorem: ergo non distinguitur passio ab actione, & ita non est nouum prædicamentum,

4. Arg. Quarto: Passio est effectus agentis, nã ita diffinit Gilbertus & alij grauissimi logici: sed motus, vt sic est effectus agẽtis ergo motus vt sic est passio: sed motus, vt sic, non constituit prædicamentum: ergo nec passio, sed erit post prædicamentum.

Suarez res mirabiles docet disputatione 49. sectione 2. & 3. Dicit nu. 1. explicando naturam passionis, actionem & passionem solum distingui ratione ratiocinata, itaque dimanationem formæ ab agente quatenus subiectum intrinsece afficit vocari passionem, quatenus denominat agens, vocari actionem & facere diuersa prædicamenta: quia isti modi sunt primo diuersi in denominando, & prędicando. Et dicit (quod peius est) hanc doctrinã esse D. Tho. 11. metaphysicę lectione 9. vbi dicit actionẽ & passionẽ tantũ ratione differre, & idem docet 2. contra gentes cap. 9. Et probatur ratione, quia ita coniunguntur actio & passio in eodem motu, vt per diuinam potentiam non possint separari: ergo signũ quod sola ratione ratiocinata distinguãtur, quia motus debet esse ab aliquo agente in passo, & tũc necessario erit actio & passio. Dicit secundo in sectione secunda nu. 12. passionem & motum nõ distingui actualiter à parte rei, nec realiter, nec modaliter ex natura rei. Et conuincitur eisdem argumentis omnibus in principio quæstionis factis. Dicit tertio passionem & motum proprie & complete sumptum secundum positiuas rationes formales non distingui ratione ratiocinata, sed appellatione tantum. Et conuincitur eisdem rationibus, quia esse mobile, seu mutabile, & esse passibile sunt idem: & ita idẽ est pati, & moueri. Dicit quarto quod si motus secundum aliquam præcisionem, aut abstractionem, aut etiam secundum concitationem alicuius negationis sumatur, sic potest aliquo modo distingui à passione: nam potest abstrahi motus, & considerari vt via ad terminum & sic ratione distinguitur à passione; nam tunc non cõsideratur, vt aliquid afficiens subiectum, & potest optime considerari sine eo quod subiectum afficiatur. Et nu. 16. in solutionibus argumentorum dicit quinto, quod si motus significat actum mobilis

Suarez diuersa dicta.

1. Dictum (beside "& passionem solum distingui")

2. Dictum (beside "& passio. Dicit secundo")

3. Dictum (beside "cit tertio passionem")

4. Dictum (beside "si motus secundum aliquam")

5. Dictum (beside "tionibus argumentorum dicit quinto")

bilis proprie pertinet ad prædicamentum passionis, vel tanquam speciẽ eius si sit motus physicus, vel vt summũ genus, si sumatur in communi pro mutatione, vt sic; sed si sumatur in communi vt fluxus & via ad terminum nõ est in prædicamento. quia non est forma alicuius subiecti nec vt talis cõsideratur.

7. Dictũ. Et 7. dicit 6. motum esse quid commune ad actionem & passionem, & sic esse ab Arist. consideratum in postprædicamentis, & esse quid analogum. Et sic etiam potest sumi passio, & erit etiã quid analogum. Et mutationẽ seu passionem substantialem dicit non esse in prædicamento passionis. Hæc & multa alia dicit, quæ nec fundat in Aristotele, nec in aliquo bono autore, nec rationem adducit alicuius momenti.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. Prima conclusio: Motus, pro vt est in mobili ab aliquo, dicitur passio. Hæc conclusio est D. Tho. 1. p. q. 41. ar. 1. ad. 2. vbi ita dicit: Et ideo actio secũdum primam nominis impositionem importat originem motus: sicut enim motus, prout est in mobili ab aliquo, dicitur passio: ita origo ipsius motus secundum quod incipit ab alio, & terminatur in id, quod mouetur vocatur actio. Remoto igitur motu, actio nihil importat, quam ordinem originis secundum quod à causa aliqua, vel principio procedit in id, quod est à principio. Et in solutione ad tertiũ ita dicit. Ad tertium dicendum, quod actio secundum quod importat originem motus infert ex se passionẽ: sic autem non ponitur actio in diuinis personis. Vnde non ponitur ibi passio nisi grãmaticaliter, quãtũ ad modum significandi.

Qui motꝰ dicatur passio.

Not. Ista duo loca grauissima D. Tho. in re grauissima sunt maxime ponderanda, quia & rei materia exigebat, vt D. Th. doceret, sicut illi est in more maxima cũ consideratione veritatẽ. Itaque secundũ D. Tho. non quomodocũq; motus est passio, sed prout est in mobili ab agente: ergo illa forma, qua patiẽs habet motũ, nõ quomodocunque sed ab agente passio dicitur: potest namque considerari mobile secundum duplicem potentialitatẽ, seu secũdũ dupli cem rationem formalem potentialitatis. Primo modo secundum quod est in potentia ad motum, qui nihil aliud dicit, nisi actum entis in potentia, vt sic, & secundum hanc rationem cum suscipit motum, dicitur moueri, & motus est actus mobilis secundum hanc considerationem. Potest rursus considerari mobile in ratione passiui, quatenus potest suscipere motum non quomodocunque, sed ab alio: & secundum hanc rationem est subiectum passionis, & dicitur pati. Itaque passio secundum D. Tho. est entitas quædam accidentalis, secundum quam mobile patitur suscipiendo formam ab agente, & realiter est illa forma, quæ producitur non quomodocunque, sed quatenus est ab agente; illa ergo forma qua potentialitas passiui completur & terminatur, est passio: & hæc est forma seu motus, prout ab agente suscipitur in passo. Vbi vides distinctionem apertam motus & passionis. Nã motus non dicit, nisi viam ad terminum: sed passio dicit susceptionem illius motus seu formę ab agente. Et q. 45. ar. 1. ad. 2. ita dicit. Ad secundum dicendum, quod creatio non est mutatio, nisi secũdum modum intelligendi tantum: nam de ratione mutationis est, quod aliquid idem aliter se habeat nunc & prius: nam quãdoque est idem ens actualiter se habens nunc & prius, sicut in motibus secundum qualitatem & quantitatem. Quandoque vero est idem ens in potentia tantum sicut in mutatione secundum substantiam, cuius esse subiectum materia. Sed in creatione, per quod producitur tota substantia rerũ non potest accipi aliquid idem realiter se habens nunc, & prius, nisi secundum intellectum tantum, sicut si intelligatur aliqua res prius non fuisse totaliter & postea esse; sed cũ actio & passio conueniant in substantia motus & differant solũ secundũ habitudines diuersas vt dicitur in tertio physicor. oportet, quod substrato motu nõ remaneat, nisi habitudines in creãte & creato. Sed quia modꝰ significãdi sequitur modum

modum intelligendi, creatio significatur per modum mutationis. Et propter hoc dicitur, quod creare est ex nihilo aliquid facere: quamuis facere & fieri magis in hoc conueniant, quam mutare & mutari: quia facere & fieri importat habitudinem causæ ad effectum & effectus ad causam, sed mutationem ex consequenti, nota in hac autoritate, creationem non esse mutationem Ratio est demonstratiua, quia non datur id, quod aliter se habet nunc & prius, quod est de intrinseca ratione mutationis, vt videas quam falsum dicāt isti, oppositum asserentes. Et si quādoq. D. Tho. dicat esse passionē, vt supra vidim⁹ intelligitur quātū ad modū significādi, id est, significatur vt passio.

Nota 2. Nota secundo quod actio & passio conueniunt in vna substantia motus; vbi apertè denotat distinctionem formalem in illis actualem.

Nota 3. Nota tertio quomodo facere & fieri differāt in ratione causæ & effectus, vt videas, quomodo non possunt esse idem actio & passio. Et in 2. sententiarum d. 40. ar. 4. ad. 1. dicit. quod motus significatur vt fine ordine ad agens & patiens. Vbi vides, quod motus non est passio formaliter, quia in sua ratione passio includit ordinem ad agens, ita que quando ignis calefacit lignum ibi sunt tres formalitates distinctæ actu, altera actionis, qua ignis dicitur agere & producere calorem: altera passionis, qua lignum suscipit calorem ab igne & patitur: altera motus, qui est post prædicamentum, qua lignum mouetur à frigido in calidum. Et ista est communis doctrina omnium sapiētū. Et est expressa sententia Aristotelis tertio Physicorum capite tertio, quem vide; vt intelligas contra Aristotelem loqui istos autores, & omnes commentatores in hanc veniunt sententiam.

2. Conclu. Secunda conclusio; Actio & passio realiter formaliter actualiter distingūtur seclusa operatione intellectus, & non solum ratione ratiocinata. Hæc conclusio est D. Tho. & Aristotelis supradictis locis, vbi sic dicit Aristoteles: Hæc quidem (& loquitur de actione & passione) vnum & idem sūt, ratio tamen non vna; similiter & in mouente & motu. Et adducit exemplum de ascensu & descensu. Et textu. 22. capitis tertij: Omnino verò dicere est, qđ nec doctio cum disciplina, nec actio cum passione, idem proprie est; sed cui insunt hęc, motus: nā hui⁹ ab hoc actu esse & hui⁹ in hoc ratione diuersū est. Vbi aperte nostrā testatur opinionē.

Præterea probo illam rationibus: *Prob. 1.* Nam prædicamenta maiori distinctione distinguntur, quam attributa diuina: sed attributa diuina distinguntur ratione ratiocinata. ergo prædicamenta distinguūtur hoc modo a nobis posito. Maior .n. diuersitas est inter actionem & passionem, quia sunt duo prædicamenta, quam inter iustitiam & misericordiam diuinam, nam primo diuersa plus differunt, quam ea, quæ sola ratione distinguntur. Præterea, ea quæ *Prob. 2.* ratione ratiocinata solum distinguuntur, habet à parte rei solum vnam essētiam & vnam formam saltim metaphysicam, sed actio & passio non sunt huiusmodi, ergo. Probatur maior, quia attributa diuina sunt Deus ipse, & homo de quo formo conceptum animalis & rationalis vnam hominis essentiā habet, & albedo similiter vnam qualitatis essentiam. Sed probatur minor, Nam quæ est illa essentia existens in rerum natura, quæ sit vna. Non potest esse essētia actionis & passionis, quia cū sint primo diuersa, nō possunt habere vnam essentiam, nec est essentia actionis, quia non est maior ratio, quare sit essentia actionis, quam passionis, & eadē ratione non erit essentia passionis, & vna essētia vtriusq. nō potest esse, & ita erunt duæ essentiæ seclusa intellectus operatione actu distinctæ. Præterea. Actio infert de se passionem, vt pa- *Prob. 3.* tet ex D. Tho. locis supra adductis, & ex Gilberto in principio actionis, sed si sunt idem realiter & formaliter non erit vera illa propositio, quia idem nō infert nec causat seipsum: illud autem verbum, infert. causalitatem dicit, vt patet ex D. Tho. vbi supra & 2. 2. q. 59 art. 3. ad 5. vbi sic ait. Ad tertium dicendum, quod passio est effectus actionis exterioris: ergo distinguntur actu

Oo 2 for-

formaliter, seclusa intellectus operatione. Præterea: Agens in potentia habet aliam ratione potentialitatis, quã passum in potentia, sunt enim potentialitates diuersæ rationis: igitur actus vtriusque debent seclusa operatione intellectus esse actu diuersi, & habere diuersas rationes: sed actu sunt actio & passio: ergo actio & passio habent actu diuersas rationes. Primum antecedens patet, & consequentia probatur: Quia actus proportionatur potentiæ, non enim potest visio actuare potentias diuersæ speciei simul, nec albedo, nec qualibet alia forma. Secundo minor probatur: quia actio non est actus patiẽtis, vt sic, alias patiens, vt sic, ageret: nec passio est actio agentis, vt sic, alias ageret in quantum patiens: sed actio est actus agentis, & passio patiẽtis: ergo sunt actu diuersæ, quia actu actuant potentias diuersas specie. Itẽ, quia hæc est immediata. Actio non est passio: ergo sũt diuersæ rationes actu: vt diximus capite de relatione. Præterea: Impossibile est, quod sit eadem ratio formalis viæ, quatenus tendit ab Athenis ad Thebas, & quatenus à Thebis tendit ad Athenas, quamuis realiter sit idem spacium, sed ita differunt actio & passio: ergo non sunt idem, & sola operatione distinguuntur in intellectus. Vnde Angelicus Doctor 2.2.q. 59.art.3. in corpore, ita dicit. Respondeo dicendum, quod actio de sui ratione procedit ab agẽte: passio autem secundum propriam rationem, est ab alio: vnde non potest esse idem secundum idem agens, & patiens, vt dicitur in 3. & 8. physicorum. Et ratio huius dicti D. Tho. est, quia ẽ diuersa vtriusque ratio formalis. Et si arguas contra hanc conclusionem ex D. Tho. 11. Metaphysicæ lectione 9. vbi ita dicit: Sed si actio & passio sunt idem secundum substantiam, videtur, quod non sunt diuersa prædicamenta: & respondet, sed sciendum, quod prędicamẽta diuersificantur secundum diuersos modos prædicandi: vnde idem secundũ quod diuersimode de diuersis prædicatur ad diuersa prædicamenta pertinet. Locus enim, secundum quod prædicatur de locante pertinet ad genus quantitatis: secundum quod prædicatur denominatiue de locato constituit prædicamentum. Vbi similiter motus, secũdum quod prædicatur de subiecto, in quo est, constituit prædicamentũ passionis: secundum autem quod prædicatur de eodem, à quo est constituit prædicamẽtũ actionis. Respondetur, quod, vt optime aduertit Caietanus, nunquã diuersus modus prędicandi rerum datur, nisi qa diuersa rõ formalis illarũ, rerum quæ prædicatur, & ita iste diuersus modus prædicandi actionis & passionis præsupponit distinctionem formalem in actione, & passione, ex qua fundamentaliter, diuersus iste modus prædicãdi sumitur. Et patet in exẽplis adductis à D. Thom. Nam locus & vbi ad diuersa pertinent prædicamenta, & formaliter distinguuntur actu & realiter tanquam res à re. Voluit ergo D. Thom. per prædicationẽ diuersam colligere diversã rationem formalem inter actionem, & passionem, quæ est actu in re.

Prob. 4. *Prob. 5.* *Obiectio.* *Solutio ex doctrina Caietani.*

3. Conclu. Tertia conclusio: Passio & motus formaliter actualiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, & idem de actione dicendum est: & etiam si vt actus mobilis consideretur, non pertinet ad prædicamentum passionis; & est ignorantia dicere motum esse prædicamentum passionis in communi cõsideratum & speciem, passionis, si consideretur in particulari. Ista conclusio habet multas partes probandas. Probatur prima pars: Nam passio est prædicamentum, motus postprædicamentum, & quid incompletum: ergo distinguuntur formaliter actualiter: quia alia est essentia motus, & alia passionis. Et confirmatur: Nam aliæ sunt species imperfectæ motus, vt patet ex Aristotele in post prædicamentis, & aliæ passionis: non ergo sunt idem formaliter: & si sũt idẽ formaliter, quorsum Aristoteles dixit motum esse post prædicamentum, & passionem prædicamentum? Sed quia de hoc supra egimus & sumus acturi non volo congerere probationes contra rem aperte falsam. *Cõtra Suarez.*

Se-

Secunda pars: Quia etiam si consideretur, vt actus mobilis non pertinet ad prædicamentum passionis. Probatur: quia vt sic est aliquid incompletũ & imperfectum: ergo, &c. Quidquid enim ad prædicamentum passionis directe pertinet, debet esse quid completum. Et maxime, quia impossibile est considerare mobile sine ordine ad subiectum, quem afficit, quia hoc ponitur in sua diffinitione, est enim actus entis in potentia, secundum quod in potentia, vnde semper pertinet ad prædicamentum passionis: quia implicat cognosci sine eo, quod est de sua essentia. Vnde pessime dicit, quod aliquando pertinet ad prædicamentum passionis & aliquando non. Vnde D. Thom. prima parte quæst. 18. art. 1. in corpore art. 3. ad 1. dicit, quod motus proprie significat actum imperfectum mobilis. Tertia pars probatur: quia post prædicamentum non est species prædicamenti, sed motus, est postprædicamentum: ergo non potest esse species prædicamẽti. Minor probatur ex postprædicamentis cap. de speciebus motus. Maior probatur: Nam propterea ponitur postprædicamentum, quia est aliquid imperfectum & incompletum, non habens naturam sufficientẽ vt sit in genere: ergo nec potest esse aliquid completum, & eadem ratione probatur, quod non possit esse prædicamentum, alias non esset post prædicamentum. Itẽ: Si motus est idem, qđ passio: ergo passio est postprædicamentum, quod est ridiculum. Item: Nullæ species aliorum prædicamentorũ potest esse postprædicamentum: ergo nec species prædicamenti passionis. Sed cur impugno hanc doctrinã, quæ sua nouitate se falsam contendit? Vnde dixit Angelicus doctor 1. 2. quæst. 49. artic. 1. in corpore, quod postprædicamenta sunt illa, quæ consequuntur diuersa rerum genera, & non dixit aliquis vnquam, quod genera vel rerum species sint Postprædicamenta.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, negando minorem. Et ad probationẽ dicitur, quod passio est motus receptus in passo ab agente. Et ita diffiniuit D. Thom. Motus verò in sua ratione solum dicit actum mobilis tendentis ad aliud. *Ad 1. arg.*

Ad secundum respondetur, quod in definitione passionis non includitur quidditas actionis: quia actio est motus ab agente in passum. Vnde differunt, sicut via ab Athenis ad Thebas, ad Athenas, vt inquit Aristoteles capite 3. physicorum, & 11. Metaphysicæ lectione 9. apud D. Thom. *Ad 2. arg.*

Ad tertium respondetur; quod passio est motus ad calorem suscipiendũ ab agente, & actio est motus ad dandum calorem. *Ad 3. arg.*

Ad quartum respon. quod passio est effectus agentis susceptus in passo ab agente: at verò motus hoc non dicit in sua ratione, sed solum quod sit via, & nec includitur formaliter in actione & passione: quia impossibile est rem vnam esse de quidditate duarum creatarum rerum genere distinctarum: sed materialiter connectitur actioni & passioni, & hoc necessario in transeuntibus actionibus. *Ad 4. arg.*

Ad argumenta Suarez respondetur, illam doctrinam esse contra D. Tho. vt visum est: qui semper dixit, actionẽ & passionem differre secundum rationem, quod intelligitur formaliter realiter à parte rei. Actualiter enim sunt primo diuersa & distincta, nec esse mobile & motiuũ sunt idem formaliter, sed diuersa formaliter actu, seclusa operatione intellectus: mouere enim est tendere ad terminum, pati est suscipere formã ab alio. Impossibile etiam est, quod motus sine subiecto concipiatur; quia est de sua ratione ordo ad mobile vt constat ex sua definitione. Reliqua, quæ dicit, non egent solutione: dissoluta enim sunt de se. *Soluuntur argumenta Suarez.*

QVÆ-

QVAESTIO LXXII.

Quæ passiones sint in hoc prædicamento, & quæ sint species huius prædicamenti, & quo modo sumatur eorum specifica diuersitas.

Controuersia. AD quæstionem breuiter respondeo. Nam omnia ista iam constât ex superiori prædicamêto. Quòd cum duplex sit opinio, alia, quæ afferat solum actiones, quæ cum motu sût esse huius prædicamêti: eodem modo dicendum est de passionibus, quod solum illę in hoc sint prædicamêto, quæ

1. Opin. sunt simul cum motu. Et hæc opinio securior est & firmior, & existimo D. Thom. esse. Nam in 1. dist. 8. q. 4. art. 3. ad 3. dicit, actio vt prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente in actu, quia actiones, quæ non sunt cum motu, etiam si actiones dicantur, & sint, non tamen ad hoc pertinent prædicamentum sed ad prædicamentum qualitatis: quia sunt actiones quorum tota essentia est disponere subiectum. Alia

2. Opinio. opinio est, quę probabilitatem habet, quamuis non ita mihi placeat: quia existimo non esse D. Thom. ita clare, & patenter: quòd scilicet actio etiam sine motu, creata tamen est in hoc prædicamento: & ita passio secundû quod correspondet tali actioni erit, etiam in hoc prædicamento. Nam eadem intellectione v.g. & agit intellectus producendo lectione v.g. & agit intellectus producendo illam, & patitur recipiendo illam. Ita asserit D. Tho. 1. p. q. 79. ar. 2. & q. 97. art. 2. & 1. 2. q. 22. art. 1. quod illa receptio passio dicatur. Et ex dictis facile est colligere: passiones, quæ consequuntur actiones, quas in prædicamêto actionis collocauimus & illas in hoc prædicamen

Passio à quo sumat speciem. to oportebit collocare. Vnde autem sumatur passionum specifica diuersitas, magis habet difficultatis. Ad quod dico, quod passio sumit speciem ab actu, qui est terminus motus nostri; vt si calefactio passio terminatur in susceptione caloris, differt specie à frigefactione passio: per hoc, quod calefactio passio est id, quo subiectum patitur recipiêdo calorem, & frigefactio passio recipiendo frigiditatê. Et quia istæ duæ qualitates specie differunt, hinc est, quod istæ duæ passiones specie differant: quia ex natura sua ordinantur ad patiendum per tales qualitates. De specificatione passionum animæ, vide D. Tho. 1. 2. q. 44. art. 1. in corpore: & de distinctione earum vide in primo dist. 16. q. 1. art. 3. in corpore. Et omnes animæ passiones reducit D. Tho. ad vndecim species, 6. in concupiscibili, scilicet, amor, odium, desiderium, seu concupiscêtia, fuga, vel abominatio delectatio vel gaudium, dolor vel tristitia; & quinque in irascibili scilicet spes, desperatio, amor, audacia, & ira 1. 2. q. 23. ar. 4. q. 25. art. 4. 2. ethicorum lectione 5. in particulari de speciebus omnium passionum agere logico superfluum: propietates autem passionis intelligere facile est ex dictis. *Not.*

De prædicamento quando.

QVAESTIO LXXIII.

Quæ sit natura, species, & proprietas huius prædicamenti.

VIdetur, quod non sit prædicamentum. Nam impossibile est generalissimum alicuius prædicamêti esse sine speciebus: sed, quando, non habet species: ergo non est prædicamentû. Minor probatur quia esse in tempore est eiusdem rationis in omnibus, sicut & tempus est vnum numero: ergo. Dices, quod species sunt, secundum esse in tempore præterito, & fore in tempore futuro: seu esse in tempore præterito & esse in tempore præsenti, & esse in tempore futuro. Sed contra: nâ modo non est esse in tempore præterito, nec in futuro. sed solum esse in têpore præsenti: sed esse in têpore præsenti *1. Argu.*

senti solum sit vnius rationis specificæ: ergo. Et confir. Quia nunquam est verum dicere, quod Petrus mensuratur à tempore futuro, vt sic, nec à tẽpore præterito, vt sic, sed solum à tempore præsenti; ergo non sunt species, quando esse in præsenti desumitur à diuersa ratione huius, quod est contineri à tempore.

2. *Argu.* Secũdo. D. Tho. 1. dist. 8. q. 3. ar. 3. ad 1. dicit quod motus est in quando, vt in mensurante, non vt in termino; sed quod mensurat motum tempus est, vel spacium: ergo quando non est prædicamẽtum, quia tempus, nec spacium, seu locus non sunt prædicamentum.

3. *Argu.* Tertio: Quando est esse in tempore: sed Deus & Angeli sunt in tempore, quia coexistunt nostro tempori: ergo ipsis conuenit habere rationem quando, quod est absurdum.

4. *Argu.* Quarto Gilbertus diffinit, quando, quod sit id, quod ex adiacentia temporis relinquitur sed nihil relinquitur ex adiacentia temporis, quia tempus nõ adiacet: ergo uon datur quando, & ita non est hoc prædicameutum. Prob. mi. quia adiacere est inhærere alicui, tempus non inhæret his inferioribus: ergo. In oppositum est, D. Thom. in locis adductis, & Gilbertus & Arist. dicentes, quando esse genus vnum ex decem.

Controuersa. In explicanda huius prædicamenti natura variæ sunt sententiæ logicorũ.

1. *Opinio.* Quidam enim dicunt esse relationem temporis ad rem, quæ est in tempore, vel rei, quæ est in tempore ad tempus. Sed hæc sententia est falsa: quia relationes ad prædicamentum ad aliquid pertinent, & non constituunt nouum prædicamentum.

2. *Opin.* Alia sententia est eorum, qui dicunt, quando, dicere denominationem extrinsecam à tempore: & nihil intrinsecum rei, quæ dicitur esse in tempore: sed sicut agens denominatur ab actione existente in passo, ita quando est denominatio à tempore & forma est tẽpus. Hanc sententiã tribuit Suarez disp. 50. D. Tho. opusculo 48. & Gilberto, & Soto in 6. vltimis.

Falsæ impositio frãsci Suarez. Sed fallitur vehementer: nec enim hæc opinio est sententia istorum, vt videbitur cũm decernamus, quid sit quando, ex sententia nostra. Et dicit ipse num. 8. sectione 12. rationem huius prędicamenti consistere in intrinseca rei cuiusque duratione, ita quod forma huius prædicamenti est ipsa rei duratio: subiectum autem talis formæ, vel quasi subiectum est motus vel alia res durãs: nam illi confert suum esse quod est durare in esse, concretum autẽ est durans. Et probat quia esse durans, est aliquid reale, & non potest esse aliud prædicamentum, nisi quando: ergo hoc est eius essentia.

Decisio quæstionis.

1. *Conclu.* Prima conclusio: Prædicamentum, quando, est esse in tempore: esse autem in tempore nihil aliud, est quã proportio quædam relicta ex tempore. Hæc conclusio est D. Thom. secundo Metaphysicæ lectione 12. in principio, & quinto metaphysicæ lectione septima. tertio physicorum lectione quinta in 4. distnctione 16. quęst. 3. ar. 1. quæstium. 1. in corpore. *In quo cõsistat prædicamẽtũ quando.* Pro cuius intelligentia aduertendum erit, quod sicut per motum localem acquirimus quandam formam intrinsecam ex eo, quod locus mensurat nos extrinsece, quæ est vbi ratio secuudum quam dicor esse in loco formaliter, quæ non est locus, nec relatio de prædicamento relationis, sed quædam forma absoluta, quæ vbicatio dicitur, secundum quam formaliter sumus in loco, & est speciale prædicamentum. Eodem modo res, quæ tempore mensurantur ex eo quod tempus mensurat nos acquirimus esse in tẽpore: sed nihil est aliud quam forma quædam causata in nobis ex ista mensuratione actiua tnmporis, quæ est speciale prædicamentum, & dicitur quando, nec hoc est magis incredibile quam sit illud, quod ex loco mensurante nos extrinsece causari in nobis vbicationem illam, secundum quam sumus in loco, quæ est forma quædam intrinseca, & sicut ex eo, qđ figo pedem iu puluere, resultat in puluere quædam imago ipsius pedis, ill *Optima doctrina.* proportionata eodem modo ex tempore

tatis in assignādis speciebus huius prædicamenti, & tamen assignant illa per diuersos respectus ad easdem tempo ris partes. Nam quamuis tēpus sit vnū numero per diuersum modum essendi in ordine ad partes huius temporis cō surgunt diuersæ species. Sicut quāuis locus, qui est de prædicamento quantitatis sit vnus specie, tamen ex esse in loco cum diuerso respectu ad partes mundi consurgunt diuersa vbi specie differentia: ita ex esse in tempore secūdum diuersas partes temporis consurgunt diuersæ species, & ita assignauit illas Aristoteles supra dicto capite 4. dicendo, quando vt heri superiori anno, esse hodie, Itaque quando est generalissimum, & aliud est esse in tempore præterito, aliud tempore præsenti, præterito tempore esse & dicere respectū ad illud, est genus subalternum, & habet sub se species, sicut esse heri, esse anno præterito præsens est subalternum, etiam genus & habet sub se species, vt esse hoc anno esse hodie, ita quod partes temporis, quæ habent aliquam rationem aliquomodo diuersam mensuram faciunt, vt formæ extrinsecæ diuersas species, quando, tempus vero futurum non causat speciem, quia nullus respectus intrinsecus potest à forma, quæ non existit, vel extiti prouenire. Alia opinio est, vt asserit nostra cō clusio, species huius prædicamenti desumi ex diuersis mensuris, ita quod esse in tempore est generalissimum, & quid superius ad esse in tēpore in æuū & in discreto Angelum, & in æternitate participata, quæ sunt diuersæ species quando, Vt ergo hanc conclusionem intelligamus notandum est, quod quando accipitur vno modo limitate pro esse in tempore, quod est motus primi mobilis, alio modo accipitur ab stracte & vniuersaliter pro hoc, quod est esse sub mensura quacunque mensurante rei durationem, & isto modo accipitur in nostra conclusione. Nam D.Tho.1.dist.8.q.3.ar.3.ad 4.tempus accipit vt est sub se comprehendens etiam tempus Angelicum. In hoc ergo prædicamento comprehenduntur, vt formæ extrinsecæ, quatuor species mē suræ, à quibus sumuntur quatuor species, quando. Prima species, Æternitas participata, & esse in æternitate participata est vna species, æternitas participata reperitur in visione beata est tanquam in subiecto in visione Christi, quatenus homo quæ est perfectior omniū & mensura aliorum. Secunda Mensura est æuum; & hæc est subiectiue in primo angelo, & esse in æuo est secunda species, quando, tertia mensura est tempus discretum, quod est mensura operationum corruptibiliū, quæ habent successionem, & tertia species quando est esse in hoc tempore, & est subiectiue in perfectissimo Angelo, ita mensura quarta mensura est tempus nostrum, & ab isto sumitur quarta species, quando ab istis bene potest abstrahi aliqua species subalterna ad esse in tempore nostro, & in tempore Angelorum, & probatur conclusio. Nam esse in istis mensuris ad nullum prædicamentum reduci potest, nisi ad prædicamentum quando: ergo ista sūt ibi constituenda. Sicut enim esse in tē pore nostro est sine dubio in hoc prædicamento: ita esse in tempore angelico esse in nostro, esse in Trinitate participata: nam istæ sunt veræ mensuræ. Æternitas verò Dei, quia est ipse Deus & est quid infinitum non ponitur in hoc prædicamento. Deus enim nullo collocandus est prædicamento.

Quod nā sit generalissimum prædicamēti quā do, & quæ genera subalterna.

Quæ comprehendā tur in hoc prædicamento vt forma extrinsece.

Ex dictis colliges etiam falsum asserere Suarez supra dicta sectione 12. in disputatione 50. omnes durationes pertinere ad hoc prædicamentum: nam non durationes, sed esse sub durationibus, ad hoc pertinent prædicamentum; durationes verò erunt reducendæ ad prædicamentum & ad latus collocandæ Proprietates vero huius prædicamenti dicit Gilbertus esse duas, & non suscipere magis & minus, & non habere contrarium: sed nec sunt quarto modo proprietates, nec proprie, licet aliquatenus explicent essentiam huius prædicamenti.

Reijcitur Suarez.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur ex vltima nostra cõclusione. Et vt magis percipias illam aduertas, qd mensuratio passiua, seu esse sub illa mensura & coaptatio talis, est hoc prędicamẽtum, non verò mensura ipsa vnde species sunt sumendæ ex diuersa ratione huius coaptationis, non ex diuersitate formæ extrinsecę.

Ad 2. arg. Ad secũdum respondetur, quod D. Tho. accipit ibi, quando non propriè, sed pro extrinseca forma, quæ est mensura, a qua sumitur intrinseca, quæ est esse sub tali mensura.

Ad 3. arg. Ad tertiũ respondetur, quod Deus & Angeli sunt in tempore coexistenter, id est, coexistunt nostro tempori, non verò, vt quid comprehensum & mensuratum ab illo, quod erat necessarium vt dicerentur esse in hoc prædicamento. De Angelis iam dictum est sunt enim ipsi, & eorum accidentia in prædicamento.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, ex conclusionibus. Qui verò voluerit, ex solo tempore nostro resultare quando, quod est hoc prædicamentum, non contradico, sed loquitur optime, dum assignet species, & debet dicere consequenter supradictas rationes essendi sub illis durationibus esse quid imperfectum, & modi non attingentes essentiam prædicamentalem, sicut multa alia propter suam imperfectionem. Qui plura de hoc prædicamento, quinimo de omnibus 6. vltimis voluerit videre, videat Beatum & doctissimum Albertum Magnum in sua logica de 6. principijs.

De prædicamento, vbi.

QVAESTIO LXXIIII.

In quo consistat ratio vbi.

IAm superius exclusimus illam opinionem, tenentem ista prædicamẽta vltima esse relationes. Item exclusimus illam opinionem, qua dicunt denominari à forma extrinseca, sic adeo vt vbicatum esse, sit effectus formalis proueniens à loco de prædicamento quantitatis, & quando prouenire à tẽpore. Quia effectus formalis, & forma constitutiua debent esse in eodem prædicamento: ergo forma constituens hoc prædicamentũ intrinsece, non est locus. Et hæc opinio impugnata, non est D. Thom. vt falso Suarez existimat dispu. 51. sectione 1. num. 4. Nam quando D. Thom. 5. Metaphysicæ lectione 7. & alijs locis docet 6. vltima prędicamenta denominari ab extrinseco, nõ vult dicere (excepto pdicamẽto actionis, vbi forma est extrinseca) quod formæ illorum prædicamentorum sunt extrinsecæ, ita qd fiat denominatio à forma extrinseca; nam omnes formæ, vt passio, quãdo, situs, habere, vbi, sunt in substantia existentem in loco situata, vbicata, vestita, &c. Sed vult dicere, quod vbi, quando, situs, &c. sumuntur, etiam si sint formæ intrinsecæ inhærentes subiectis ab aliquibus formis extrinsecis. Vt enim aliquid dicatur habere, necessum est quod sit forma extrinseca, quę sit vestis, & sic de alijs. Et in passione patet, quia vt sit patiens debet esse passio ab agente, agens autem quid extrinsecum est passo, & agens effectiue causat passionẽ. Quod si aduertisset non toties finxisset D. Tho. quem relinqueret, imponendo illi falsas, quas non tenuit opiniones. Et cum D. Tho. 1. p. qu. 10. ar. 3. ait mobile non esse in potentia ad aliquid intrinsecum, sed extrinsecum nimirum ad locum, vult dicere, quod non est in potentia ad aliquid omnino intrinsecum, sicut reliqui motus, scilicet ad quantitatem, qualitatem, sed ad formam, vbi, quę inhæret mobili, & sumitur in ordine ad aliquid extrinsecum, scilicet, ad locum. Et cum primo contra gentes c. 13. dicit aliquando denominatur aliquid ab eo, quod est extra ipsũ, vt scilicet à loco dicitur aliquid esse alicubi, loquitũ D. Tho. vt à forma extrinseca à qua intrinseca sumitur, quæ est vbi. Nam vtrunque necessariũ est concurrere, vt aliquid sit in loco, & lo-

Non intelligitur doctrina D. Tho. in illo sensu in quo impugnatur à Suarez.

Not.

& locum, vt quid extrinsecum, & vbi vt quid intrinsecum. In quo non aperte sentit D. Tho. vbi denominari præcisè à forma extrinseca, sed ab intrinseca, scilicet ab vbicatione, quæ sumitur à loco extrinseco. Quod si D. Tho. non intelligit, quid ei faciemus, nisi exorare, vt non impugnet quem non intelligit? Dicit ergo ipse suam opinionem, & suorum multorum his conclusionibus explicatam. Primo vbi est quidam modus intrinsecus ex natura rei distinctus à substantia, & alijs accidentibus corporis, à quo formaliter habet vnumquodque corpus esse præsens localiter alicubi: & hunc modum vocat præsentiam. Dicit secundo, hic modus præsentiæ, non solum non prouenit formaliter ab extrinseco corpore, vel superficie ambiente, verum etiam nullo modo ex circunscriptione illius resultat: nec per se illam requirit, quamuis ob naturalem ordinē vniuersi nunquam sit sine illa præterquam in vltima sphæra vniuersi. Et probat; quia superficies extrinseca non potest causare istum modum intrinsecum, & cum ipse modus sit forma intrinseca nō indiget alia forma, Quod in nullo genere causę concurrat, probat, quia non videtur in quo genere, non efficientis, nec materialis extrinsece. Quia cum superficies non causet aliquem effectum immediatum non potest causare istum mediatum. Et omnia ista confirmat exemplo cæli Empyrei, quia est præsens ibi, vbi est, & nullum habet corpus ambiens. Et prætcrea: Potest Deus mouere corpus per vacuum, & acquirere nouam præsentiam, sine superficie circunstante: ergo non requiritur hæc superficies, vt aliquis sit in loco. Dicit 3. Hic modus præsentiæ qui intrinsece conuenit corpori est formale, seu abstractum prædicamenti vbi, cuius subiectum est ipsum corpus, quod reali modo afficit concretum, aut erit totum compositum, ex concreto, & tali modo hæc dicit, & videat candidus lector quomodo id fundet.

Not. *1. Dictum* *2. Dictum* *Prob.* *Conf.* *3. Dictum*

Opinio aliorum. Alij eiusdem classis dicunt: vbi esse spatium, quod corpore repletur.. Sed hoc delirium ante tempora Aristotelis inuentum 4. physicorum reijcitur.

3. Opinio. Alij dicunt, vbi, secundum quod est quid commune ad esse in loco corporum, & spirituum esse propriam rationem huius prædicamenti, & importat esse in loco abstrahendo à diffinitiuè & circunscriptiue. Sed quid sit sentiendum in doctrina D. Tho. & Aristotelis explico.

Decisio quæstionis.

In quo cōsistat prædicamentum. vbi. Prima conclusio: Vbi quod est esse in loco, est proportio locati ad locum. Hęc conclusio est D. Thomę in 4. dist. 16. quęstione 3. articulo 1. quęstiuncula 1. & 11. Metaphysicę lectione 11. & innumeris alijs locis, videndus est tertio physicorum lectione quinta. Motus enim localis tanquam ad formalem suum terminum terminatur ad vbi, quod est esse in loco, & vbi est subiectiue in re, quæ est in loco, & forma intrinseca illius. Cæterum hæc forma requirit aliam extrinsecam, vt habeat esse. Et hæc forma intrinseca ē proportio quædam ipsius rei, quæ est in loco ad locū. Illa autem proportio debet esse quid intrinsecum rei, quæ est in loco. Itaque est modus quidam entis ratio propria constitutiua huius prædicamenti, secundum quam ens determinatur & resultat. vnum prædicamentum, & ratio vna prædicamētalis, secundum quam corpus dicitur esse in loco formaliter: sicut per albedinē dicitur albus. Et ista entitas dicitur proportio ad locum; vt si sit locus sphericus sit sphericè, si sit longum eodem modo, & ita proportonaliter in alijs. Et quod debeat esse intrinseca rei quæ est in loco, probatur; quia vbi est terminus motus localis: sed terminus identificatur cum motu: ergo vbi identificatur cum motu locali: sed motus localis est in mobili: ergo & vbi est in mobili.

2. Conclu. Secunda conclusio: Vt magis explicemus huius prædicamenti naturam, vbi ex necessitate requirit locum extrinsecum, & hoc ex natura sua, itaque non potest aliquid esse vbicatum, nisi

Pp 2 sit

sit locus de prædicamēto quantitatis. Hanc conclusionem sic demonstro. Et prius hoc sensibili exemplo volo hanc suadere opinionem. Nam non potest Deus facere, quia contradictione implicat & quod ego sim vestitus sine veste, etiā si esse vestitum sit forma quædam prædicamenti habitus; quia esse vestitum requirit vestem, vt formam, extrinsecam necessario: ergo non potest vlla potentia fieri, vt aliquid sit in loco, quod est vbi, sine loco, quia ex necessitate depēdet ab illo, vt à forma extrinseca. Et confirmatur, quia vbi est esse in loco, sed tunc non est locus vbi sit: ergo nō erit in loco. Dicunt aliqui, quod est in loco imaginario, contra: nam seclusa operatione intellectus, non est locus verus nec imaginarius: ergo operatione seclusa intellectus non est in loco.

Optimum & firmū arg.

Confir.

Prob. 2. Præterea. Corpus est in loco circūscriptiue sic, quod cuilibet parti locati correspondet pars loci, & toti locato totus locus, sed seclusa operatione intellectus non est aliquid tale, nec locati parti correspondet pars loci, nec toti locato totus locus: ergo nullo modo est in loco, si non sit locus extrinsece continens locatum.

Prob. 3. Præterea: Nam esse in tempore quomodo poterit, nisi sit tempus? ergo esse in loco quomodo poterit, nisi sit locus?

3. Concl. Tertia conclusio: Etiam si iste modus prædicamentalis, sit præsentia nō poteit dari sine loco: sed est falsum esse præsentiam. Prima pars conclusionis probatur: quia si esse in loco est præsentia, debet esse præsentia respectu alicuius, & ita respectu loci: nam præsentia in loco sine illo esse non potest. Quod vero non sit præsentia probatur nam præsentia est relatio; sed hoc prędicamentum non est relatio; ergo.

Sed fundamentum illius relationis est actio, qua corpus coniungitur loco, ex qua actione seu passione resultat illa ratio formalis huius prædicamenti, quæ est vbicatio, & esse in loco, prius enim nostro modo intelligendi, est contactus quantitatis ad locū de prædicamento quantitatis, quā sit relatio præsentiæ ad locū, & qua m sit esse in loco, sicut prius intelligitur actio, quæ est vestitio & contractus hominis ad vestes, quam intelligamus esse vestitum de prædicamento habitus, etsi vtrunque sit simul. De hac præsentia vide Caiet. 1. part. q. 52. vbi late rem hanc tractat. Et quia ibi est propria huius disputationis sedes, hic nō est amplius res hæc tractanda Nota in vltimo dicto, quomodo Suarez, non ponit Angelorum locum in hoc prædicamento, & postmodum dicit oppositum.

Contradictio in doctrina Suarez.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum respondetur, quod superficies extrinseca cōcurrit ad vbi causandum, non in genere causæ efficientis, nec materialis, nec formalis, sed in genere causæ formalis extrinsece, & agēs sine illa forma extrinseca non potest producere vbicationem seu rationem illā essendi in loco; sicut sine v este non potest causare esse vestitum: & vestis non est forma constituens prædicamentum habitus: sed est extrinseca forma, vt ibidem videbimus. Ad illud de cælo Empyreo respondetur, quod vltima sphera, vt dicitur 4. physicorum non est in loco per se, & ita asserit Aristoteles tex. 46. Est tamen in loco in potentia, secundum partes, vt asserit idem textu 45. & cælum Empyreum est in loco imperfecte, & inadæquate ex parte superficiei concauæ, quæ vendicat sibi locum & superficiem conuexam cæli inferius, ex parte verò superficiei conuexæ non est in loco.

Ad Conf.

Ad 2. arg.

Ad aliud argumentum respondetur, quod ridiculum est dicere, corpus motum per vacuum nouam præsentiam acquirere in actu 2. quia cum nō sit res aliqua cui sit præsens, quomodo potest acquirere præsentiam: nam præsentia respectu alicuius est præsentia. Sicut enim est impossibile, quod sit per-

perficies vacua cõtineat aliquod corpus, & quod sit præsens alicui corpori contento, eodem modo est impossibile, quod corpus non contentum loco sit præsens alicui loco, & mouetur tunc, non verò quia adquireret locum sed quia quantum est ex parte sua, sic esset locus per illum motum localem acquireretur. Et ille motus localis esset alterius rationis, secundum aliquorum opinionem à motu locali, quo mouetur in loco, quia non habet eundem terminum. Sed ego quidem existimo, quod esset motus ille eiusdem rationis cum motu locali, quo mouetur à loco ad locum, quia si Deus nunquam creasset mundum, & moueret lapidem, quem creasset ille motus ex natura sua tendebat ad acquisitionem alicuius termini intrinseci, & extrinseci, si esset, & quia non est terminus manet sine illo in miraculo, supposito, non est inconueniens, & quod motus localis careat termino. Sed de hoc agemus latius Deo concedente 4. Physicorum.

QVAESTIO LXXV.

Vtrum vbi Angelicum in hoc prædicamento collocetur.

Cõtrouersia. Est opinio quædam, quæ asserit esse in loco, prout abstrahit ab hoc quod est diffinitiue esse in loco, & *1. Argu.* circunscriptiue constituere prædicamentum vbi; quapropter vbi Angelicum *1. Opin.* esse in hoc prædicamento, vt species subalterna illius? Aliqui Thomistæ ita tenent.

Et cum adducitur illis D. Thom. qui dicit, Angelum esse in loco æquiuoce nobiscum, dicunt D. Thom. loqui de æquiuocatione physica. Et probant hanc sententiam: Nam Angelum esse in loco est aliquid limitatum & finitum: ergo pertinens ad aliquod prædicamentum, & non ad aliud, nisi ad istud: ergo est in hoc prædicamento.

Suarez disputatione 51. in sua Metaphysica sectione 3. assertione 5. dicit *2. Argu.* quod in substantia finita immateriali datur, proprium, & intrinsecum vbi illi proportionatum. *2. Opinio Suarez.* Et probatur; quia motus Angelicus intrinsece inhæret ei: ergo relinquit in eo aliquem realem terminum. Probatur consequentia: Quia motus essentialiter est via ad terminum, & non potest esse via in vno subiecto, & terminus in alio, cum via nihil aliud sit, quam intrinseca acquisitio, & dependentia eius rei, quæ fit. Vnde si via sit in aliquo subiectum in eo fit res, quæ acquiritur: & iste terminus non potest esse aliud quam vbi. Antecedens probatur: Quia cum Angelus mouetur vere mutatur. sed non potest mutari per solam mutationem extrinsecam: ergo.

Secundo probatur idem antecedens: Quia Angelus modo est præsens huic loco, modo loco distanti: ergo in se suscipit illam mutationem: alias nõ posset ipse esse modo præsens huic corpori, & postmodum alteri, nisi in se susciperet motum. Dicit sectione sequenti specie esse diuersum, vbi Angelicum, ab vbi corporeo, & alia, quæ miscet pertinent ad naturam, de loco Angelorum: ideo in præsenti non tractanda. Alias opiniones friuolas vide in Vasquez & Molina 1. parte quæst. 53. art. 1. Voco illas friuolas, quia in nullo graui fundantur autore, nec firma ratione.

Deciditur quæstio.

Pro huius ergo quæstionis intelligentia, vt Thomisticam & veram *1. Concl.* explicem doctrinam, sit prima conclusio: Esse in loco æquiuocè dicitur de *Angelus & corpus æquiuoce sunt in loco.* esse in loco corporum & angelorum. Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ 1. parte quæstione 52. ar. 1. Vbi ita dicit: Respondeo, quod angelo conuenit esse in loco: æquiuoce

tamen

tamen dicitur Angelus esse in loco, & corpus. Et quis non videat explicat o nem de æquiuocatione physica? Nam rationes D. Thom probant. quod non sit eadem ratio in illis, huius quod est esse in loco, vt patet ex eius rationibus

Prob. 1.

Explicatur in quo consistat hac æquiuocatio.

Probatur conclusio: Nam corpus est in loco, per hoc, quod eius quantitas tangit locum & continetur, & mensuratur à loco: ex quo tanquam ex fundamento consurgit ratio formalis existendi in loco, quæ est vbicatio, secundum quam corpus formaliter est in loco circumscriptiue & commensuratiue. Sed Angelus est in loco per hoc, quod habet suam virtutem applicatam loco, ad operandum proxime in illo & non continetur à loco: nec proportionatur illi. Sed istæ duæ rationes existendi in loco nihil habent commune vniuocum, neque analogum: sed sunt omnino diuersæ, & solum nomen commune habent; ergo æquiuoce dicitur de illis esse in loco. Probatur minor: Nam ad contineri à loco, & ad continere locum ad quantitatem virtutis, & ad quantitatem molis ad circunscribi à loco & ad non circunscribi, nihil potest vniuocum dari.

Prob. 2. Præterea: Ad actionem & passionem nihil potest dari vniuocum: sed Angelus est in loco per modum agentis proxime, & corpus veluti patiētis: ergo nihil illis commune dari potest; & ita nihil vniuocum, sed æquiuoca

Prob. 3. prorsus est ratio. Tertio. Corporibus existentibus in loco conuenit necessario prædicamentum situs, & angelis non hoc conuenit: ergo diuersa ratio vtriusque est omnino in ratione huius, quod est esse in loco sic adeo diuersa, vt in nullo conueniant, si quidem differunt penes habere situm, & non habere. Vltimo probatur quia

Prob. 4. quantitati virtutis & molis nihil datur vniuocum: sed est æquiuocum nomen quantitas ad illa: sed magis vel ad minus tantum differunt esse in loco Angeli, & corporis: ergo etiā vbi erit illis æquiuocum absolute tamen & simpliciter Angelus est in loco, licet esse in toto sit alterius rationis in corpore, & angelo.

2. Conclus. Secunda conclusio: Non existimo esse contra sententiam D. Tho. asserere in Angelis esse suum vbi, seu sua ratio existens in illis, ratione cuius in loco existant, licet hęc ratio sit diuersæ omnino rationis cum vbi corporum, ita vt in nullo conueniant. Probatur conclusio: Nam sicut ex contactu quātitatiuo consequitur vbi corporeum, ita ex contactu virtuali angeli consequitur vbi speciale ipsius Angeli, quod est omnino alterius rationis ab vbi Angelico, & in nullo conueniens cum illo. Præterea: Aliqua forma est, secundum quam formaliter Angelus est in loco, sicut est forma, secundum quam corpus est in in loco: quia vere dicitur Angelus esse in loco: ergo hæc forma est vbi Angelicum in ipso inhærens: & reducitur ad prædicamentum qualitatis: quia est quidam modus imperfectus applicationis virtutis ipsius quæ qualitas est. Qui tamen voluerit dicere Angelum esse in loco, nihil aliud esse, quam esse applicatū ad operandum in illo, & illa ratio, quæ denominat illum esse in loco, quia idem est, vtrūque nihil dicit, quod non sit Thomisticum, & doctrinę D. Tho. valde cō forme, patet ex 1. Articulo quæstionis 52. in prima parte. Ex his duabus

Corollar. conclusionibus sequitur, vbi angelicum, seu ratio existendi in loco non esse in hoc prædicamento, sicut nec virtualis quantitas ipsius est in prædicamento quantitatis, quia in illo solum ponitur quantitas molis, & corporea: ita hic solum ponit vbi corporeū, & diuersibile, cui connectitur situs, & dispositio partium in loco. Ex dictis

Coroll. 2. sequitur etiam Angelum æquiuoce moueri respectu motus corporei: sicut etiam æquiuoce est in loco, & motum Angelorum nihil esse aliud, quam applicationem virtutis Angelicæ successiue, siue continuæ, siue discretæ ad diuersa loca, & ita illæ operationes, seu applicationes successiue factæ est motus Angelicus, qui non est post prædicamentum actionis, & passionis, vt ignoranter dixit Molina vbi supra: sed est quidam modus qualitatum Angelicarum reductus ad prædicamentum

tum

tum qualitatis, vt modi imperfecti qualitatum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum primæ opinionis respondetur, quod vbi Angelicum nihil est aliud, quam applicatio Angelorum ad operandum, & ita est modus imperfectus qualitatis ad prædicamentum qualitatis reductus, & si est vbi, est quid reductum etiam ad prædicamentum qualitatis, vt dictum est. Nam licet hoc vbi resultet ex applicatione Angelica, vt ex fundamento, seu præsupposito resultat: tamen est vt quid imperfectum, & si quid sit perfectum, erit dispositio, qua angelus ad operandum disponitur.

Respondetur ad arg. Suarez. Ad argumentum Suarez, respondetur, quod Angelus mutatur per motum alterius rationis, qui est æquiuoce motus: & ita etiam si resultet vbi, non est eiusdem rationis, sed æquiuocum: vnde non est in hoc prædicamento. Vnde Caietanus q. 53. ar. 1. dicit angelum non moueri per motum, qui sit in illo, sed per motum rerum. Sed dico quod illæ applicationes sunt in Angelo, & ita motus est in illo, sed alterius rationis à motu, qui est actus entis in potentia, secundum quod in potentia: & de isto intelligitur Caietanus, quod angelus non mouetur isto motu: sed dicitur moueri, quia causat illum motum corporeum.

QVAESTIO LXXVI.

Quæ sint species, & proprietates huius prædicamenti.

Reijcitur Suarez. ET ante quam species, & proprietates constituamus, pro certo statuendum est contra Suarez disputatione 51. sectione 5. eadem ratione formali existendi in loco, & substantiam corpoream, & omnia eius accidentia existere in loco. Nam, sicut supra diximus, quantitatem esse rationem formalem, qua substantia extenditur, & ipsa quantitas & reliqua accidentia, ita eadem ratione, seu vbicatione & substantia est quantitas, & aliquo est in loco. Ridiculum enim esset dicere, diuersa vbi pro diuersitate accidentiũ esse in loco eodem. Et argumentum, quod adducit de Eucharistia nihil valet. Quia sicut manet quantitas, quæ erat panis facta consecratione, & non manet substantia panis: ita manet vbi, quod erat in quantitate, quo substantia erat in loco, & non manet substantia panis. Et hoc vbi non facit substantiam esse in loco, quia non est: facit tamen quantitatem esse in looco. Et probatur amplius hoc. Quia ista vbi, vel differunt specie, vel numero: numero non, quia sunt in eodem subiecto: specie minus, quia sunt respectu eiusdem puncti, & distantiæ: ergo non dantur. Et tandem secũdum suam opinionem in rebus spiritualibus, non dantur diuersa vbi in eadem substantia, vnum respectu substantiæ, & aliud respectu accidentium: ergo nec in substantia corporali. Hoc autem omisso. *Insufficientia argumenti Suarez.*

Concl. Dico primo: species vbi sũt sursum, & deorsum, ante, & retro, dextrorsũ, & sinistrorsum esse scilicet in tali distãtia, respectu punctorum fixorum oriẽtis, scilicet, & occidentis, ita quid diuersum erit vbi specie, si fuerit homo in diuersa distantia ad polos mundi & centrum terræ. Et aliqui dicunt hac ratione hoc vbi si varietur paululum versus quamcunque partem non esse eiusdem speciei, sed diuersæ. Itaque esse sursum est vnum genus generalissimum; & species eius sunt, diuersis in punctis esse sursum: & idem de esse deorsum. Et si dicas, vnde sumuntur indiuidua horum, vbi. Respondetur, quod ex eo, quod in eadem distantia succedunt diuersa corpora, ibi sunt diuersa vbi, numero distincta ratione subiecti & temporis, quo hæc accidentia sunt. Alium dicendi modum in superioribus insinuauimus. Modus vero essendi Christi in sacramento Eucharistiæ sacro, vbi realiter & vere existit non comprehenditur sub hoc prædicamento: sed est peculiari modo essendi, qui est sacramentaliter existere sub illis speciebus; & modus essendi Dei in rebus *Obiectio.* *Solutio.*

rebus, vbi est per essentiam, præsentiam, & potentiam, similiter non reponitur in hoc prędicamento, vt patet ex dictis, nam Deo non aduenit vbi reale ex hoc, quod fit in rebus omnibus, & modus existendi animę in corpore etiam in hoc prędicamento non collocatur, quia nullus horum modorum, est esse in loco circumscriptiuè, quod est generalissimum huius prędicamenti, secundum communem sapientum conceptionem, quod solum corporibus valet competere.

1. Proprietas. Prima proprietas huius prædicamẽti est: Quod vbi non habet contrariũ; quod debet intelligi logice loquẽdo: nam largo modo vbi contrarium habet aliud vbi sibi repugnãs, vt esse sursum & esse deorsum. Et hac ratione: motus ad vbi repugnantia isto modo dicuntur contrarij: non quia illa vbi sint propriè contraria, cum non se expellant ab eodem subiecto, & sint sub eodem genere maxime distantia, quod erat necessarium ad contrarietatem proprie dictam: sed dicuntur motus contrarij, quia sunt ad terminos contrarios improprie, hoc est repugnantes.

2. Proprietas. Secunda proprietas est: Quod non suscipit magis & minus, nam esse sursum non est magis vbi, quam esse deorsum, & esse in oriente, quam esse in occidente. Nec istæ duæ proprietates sunt quarto modo proprietates, quia conueniunt alijs ab vbi, vt in superioribus visum est. Hæc sint dicta de hoc prædicamẽto: nam plura quę dici possent ad quartum physicorum spectãt, vnde erunt petenda, vt ordo in scientijs seruetur.

De prædicamento situs.

QVAESTIO LXXVII.

Quæ sit natura, species, & proprietas illius.

1. Argu. Et videtur, quod non constituat speciale prædicamentum. Primo: Situs dicit esse in loco cum tali ordine partium ergo non constituit speciale prædicamentum. Aňs est Aristotelis & D.Tho. lectione quinta & 11. Metaphysicæ lectione. 11. Et probatur consequentia: Nam esse cum ordine partium in loco est realiter esse in loco, scilicet modo determinato: ergo addit aliquid ad prædicamentum vbi, & ita includit ipsum, & addit aliquid aliud: ergo non est distinctum prædicamentum. Probatur ista vltima consequentia: quia vnum prædicamentum aliud non includit, cum sint primo diuersa. Vnde erit species prædicamenti vbi, cum dicat illam rationem genericam determinatam.

2. Argu. Secundo. Positio est genus quantitatis, vt patet ex prædicamento quantitatis: ergo non est prædicamentum distinctum. Probatur, cõsequentia: quia vna species subalterna, non potest esse prædicamentum distinctum à genere generalissimo, cum includat illud, & non sit primo diuersa.

3. Argu. Tertio. Positio & situs idem sunt: sed positio pertinet ad prædicamentum relationis, vt asserit Arist. in prædicamento relationis in principio: ergo non est speciale prædicamentum.

4. Argu. Quarto: In prædicamento quando, quod est esse in tempore non additur ordinate, & ita non ponitur aliud prædicamentum, quo homo sit in tempore. & aliud, quo sit ordinate in tempore: ergo sic vbi est esse in loco non est addendum aliud prædicamentum, quo sit ordinate in loco. Et confirmatur: quia impossibile est, quod aliquis sit in loco, & non sit ordinate in loco, & eo ipso, quod est in loco habet partes ordinatas in loco: non ergo ponenda est alia ratio, secundum quam sit ordinate in loco ab illa, secundum quam est in loco.

5. Argu. Quinto: nam vbi, & situs non distinguuntur vllo modo: ergo non sunt distincta prædicamenta. Dices quod distinguuntur realiter, formaliter, actu, seclusa operatione intellectus. Contra: nam eadem forma, qua habet partes ordinatas in loco totum est in loco,

eo, quia partes non distinguuntur simul sumptæ à toto: ergo habere partes ordinatas in loco, quod est prædicamētum situs, est esse in loco formaliter, quod est prædicamentum vbi.

6. Argu. Sexto: Nam asperum & lene sunt in prædicamento qualitatis, & tamen dicunt positionem in ordine ad locum: non ergo hoc est prædicamentum, sed postprædicamentum: quia vagatur per multa genera.

Controuersia. In oppositum est Aristoteles, & sunt variæ sententiæ, quæ explicare nituntur huius prædicamenti naturam.

Fonseca. Fonseca quinto Metaphysicæ. C. 15. q. 7. dicit omnia ista sex prædicamēta esse denominationes extrinsecas, & ita situs denominatur à loco. *Suarez.* Suarez disputatione 2. sectione 1. nu. 7. dicit esse modum, sed non distinctum ex natura rei ab ipso modo, qui est vbicatio talis subiecti, & omnium partium eius: itaque situs & vbi non sunt modi ex natura rei distincti. Et ita numero sequenti dicit, formam huius prædicamenti esse ipsummet vbi diuersa ratione conceptum. Nam ille modus dicitur vbi quatenus constituit rem præsentem alicubi, dicitur situs quatenus ordinat eius partes, in qua denominatione non attenditur ratio præsentiæ, nec ordo ad spatium proprie: sed ordo partium inter se; & iste ordo non est relatio, nisi fundamentaliter.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio: Situs non denominatur à forma extrinseca, quæ est locus vel aliud huiusmodi. *Reÿcitur Fonseca.* Probatur: quia forma huius prædicamenti constituit speciale prædicamentum primo diuersum à reliquis: ergo non debet esse forma in alio prædicamento constituta: sed locus est in alio prædicamento, saltim reductiue nimirum in prædicamento quantitatis: ergo. Item quia situs est quædam partium dispositio in ordine ad locum: sed hæc partium dispositio nequit esse forma extrinseca: nam per id quod est in alio, non disponor ego formaliter: ergo.

2. Concl. Secunda conclusio: Forma, quæ dicitur positio, secundum quam aliquid dr̄ situm esse (nā positio est abstractum, & situm esse est concretū, sicut albedū & albedo) est quidem entis, modus quo aliquis habet partes dispositas, & ordinatas, nō in se, sed in ordine ad locum. Hæc conclusio est Aristot. & D. Tho. 5. Metaphysicæ lectione 18. in principio, vbi Aristoteles dicit, dispositio ordo dicitur eius esse, quod habet partes aut in loco &c. Vbi dicit D. Tho Ponit autem modos, quibus dicitur dispositio. Vnus est secundum ordinem partium in loco: & sic dispotio siue situs est quoddam prædicamentū. Vbi vides esse quendam modum entis ab alijs primo diuersum disponens partes hominis in ordine ad locum: nam dispositio modus est entis, & habet facere hominem dispositum, & talis dispositio taliter dispositum in ordine ad locum. Et 11. Metaphysicæ lectione 12. ita dicit: Positio non addit supra vbi, nisi ordinem partium determinatum: quia nihil aliud est, quam determinata partium relatio adinuicē. Et est intelligendum adinuicem cum ordine ad locum. Et accipitur ibi relatio secūdum dici. Itaque, sicut vbi est esse in loco, & hoc subiectiue est in corpore existente in loco: ita situm esse est habere partes dispositas in ordine ad locum, & hoc est in ipso, qui situatur. Verum est, quod vt asserit D. Th. 5. Metaphysicæ lectione septima hæc forma sumitur à loco considerato ordine partium in illo.

3. Conclu. Tertia conclusio: ista forma realiter formali actu distinguit ab vbi. *Impugnatur Suarez.* Probatur ista cōclusio, quia vbi & situs duo prædicamenta: ergo sunt primo diuersa: sed primo diuersa ex necessitate actu & formaliter distinguūtur à parte rei: ergo. Probatur minor: nā Arist. quinto Metaphysicæ lectione 10. apud D. Tho. ita dicit: Diuersa sunt, quorum species plures, aut materia, aut ratio substantiæ, sed prædicamenta non dicuntur diuersa, tanquam indiuidua, & si sunt, iam sunt realiter distincta, nec tanquam species vnius generis, & si sic dicuntur iam sunt for-

Qq maliter

maliter actu distincta: ergo dicuntur diuersa: quia habent rationes omnino diuersas actu, quod vocat Aristoteles rationem substantiæ plurificatam. Et certe vel a parte rei vtrumque est eadem definitio actu, vel diuersa actu: primum dici non potest: ergo secundum: ergo non sunt à parte rei idē. Et præterea: Nam species illorum actu à parte rei sūt distinctæ formaliter, quia diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersę sunt species, & differētię: ergo & genera sunt à parte rei distincta, & diuersa: nam idem genus non potest determinari per differentias qualitatis, & relationis, & nec per species vbi & situs &c.

4. Concl. Quarta conclusio: Hæc forma non conuenit nisi corporibus. Patet ista cōclusio ex Aristot. vbi supra, dicente dispositionem esse ordinem habentis partes in loco: & cum non habeat partes in loco, nisi corpus solum conuenit corpori, & nota contra Suarez, qui tenet Angelorum vbi esse in prædicamento vbi, & situm non conuenire rebus spiritualibus, quod situs, & vbi secundum ipsum debent realiter distingui, quia vnum sine alio reperitur, & cum teneat non distingui, nisi ratione pugnantia dicit. Conclusio etiam est D.Tho. 1. p. q. 3. ar. 1. ad. 4.

5. Concl. Quinta cōclusio: Species huius prædicamenti sumendæ sunt secundum diuersam ordinationem partium in loco: cōuenit enim esse situatum rei corporeæ habenti partes quantitatiuas quę diuersimode in loco constitui possunt: & ita ex hac diuersa positione diuersitas specierum cōsurgit. Vnde Magnus Albertus qui hęc 6. principia optime tractat tractatu de positione. c. 1. dicit differentias subalternas huius prædicamenti esse æque, vel nō ęque, situatum esse hoc, est flexe, aut reflexe, aut recte, & sub istis continentur species infimæ, vt stare, sedere, cubare, dextrum & sinistrum esse. D.Tho. 3. p. de sessione Christi ad dexteram patris videtur dicere esse positiones, non secundum quod dicunt relationes, sed taliter se habere in ordine ad locum hominem. Sub his succedunt indiuidua, vt hoc iacere, hoc cubare &c.

Sexta conclusio: Habere etiam hoc prædicamentum suas proprietates, quas Gilbertus & D.Thom. opusculo. 48. cap. 3. approbant, vna est non habere contraria, & altera non suscipere magis, & minus. Habent tamen aliquā repugnantiam, aliquæ situationes, nō tamen sunt contraria, quia non sunt qualitates. Aliqua minutiora possent disputari, quæ ex his intelliguntur, An vero, si aliquis esset in vacuo, haberet situm, non habet maiorem difficultatem, quam quæ in superioribus dicta sunt de vbi. Christus tamen Dominus in cælo habet situm, quia stat ex eo, quod supra omnes cælos habet esse rectum coronans vniuersum. 6. Concl.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum ex D.Thom. 5. Metaphysicæ lectione 7. quod vbi est esse in loco, non considerato ordine partium in loco, sed pręcise, hoc quod est esse in loco, si vero consideretur ordo partium in loco erit situs. Itaque ibi sunt duæ rationes formales actu 1. diuersę, esse in loco vna, & habere partes ordinatas in loco, altera: licet verum sit qđ nō possit esse hæc secunda sine illa prima, tamen sunt omn no diuersa. Sicut non potest homo esse in loco, nisi sit quantus, tamen non sunt omnino eadem ratio quantitas & vbi. Itaque vna ratio non addit ad aliam, sed supponit illam: sicut quantitas, & figura: non enim potest aliquid habere figuram, nisi habeat quantitatem, tamē ratio figuræ non est ratio quantitatis: ita in proposito.

Ad 2. Ad secundum respōdetur, quod hic positio non accipitur pro ordine partium in ordine ad se, vt vna sit supra alia infra: nam sic pertinet ista positio ad quantitatem: sed accipitur pro ordine partium in ordine ad locū, quod scilicet sit supra stans, vel sedens: & hoc est speciale prædicamentum.

Ad 3. Ad tertium Caietanus latissime respondet in sex vltimis: Sed respondetur breuiter, quod Aristot. posuit positionem in prædicamento relationis, non

non vt verum relatiuum secundum esse, sed vt relatiuum secundum dici. Nam hæc forma huius prædicamenti cum sumatur in ordine ad locum & subiectum, est relatiuum secundum dici, sicut posuit scientiam, quæ vere est in prædicamento qualitatis: est tamen relatiuum secundum dici.

Ad 4. Ad Quartum respondet D. Tho. 3. physicorum lectio. 5. quod non ponitur aliud prædicamentum, quo aliquid sit in tempore ordinate: quia ex eo, quod tempus est numerus motus, esse in tempore est ordinate esse in loco: at vero esse in loco non dicit esse secundum ordinem partium in illo, sed, præcise in illo, & ita debuit poni aliud prædicamentum quo simus ordinati secundum partes in loco.

Ad Conf. Ad confir. respondetur, quod etiam est impossibile, quod aliquid sit quantum, & non sit figuratum, tamen diuersa ratio prædicamentalis est esse figuratum, & esse quantum. Ita in proposito: situs enim præsupponit vbi.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quo aliqui dicunt distingui realiter tanquam res à re, & separari vnum ab alio. Nã globus perfecte sphericus est in loco, & non est situatus, quia nec stat, nec sedet, nec cubat &c. Et si hoc est verum facile soluitur argumentum.

Alia solu. Sed respõdetur etiam, quod distinguitur realiter formaliter. Et quamuis totum & partes sint idem, & totum, & partes vt sunt idem sunt in loco & situm habeant; sed secundum diuersam rationem habet situm, & secundum diuersam rationem prædicamentalem vbicationem habent: seu diuersa ratio formalis est, secundum quam habent situm, & vbicationem. Sicut licet homo & suæ partes sunt idem, diuersa ratio est, secundum quam totum est quale, & est quantum.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod aspe rum, & lene sunt in prędicamento qualitatis, secũdum quod disponunt subiectum, vt causent passionem, vel secundum quod sunt effectus passionis. Sunt autem in hoc prædicamento secundũ quod habent illas partes prominẽtes, vel minores diuersimode in loco dispositas. Nec est inconueniens, vnam & eandem rationem secundum diuersas rationes formales in diuersis constitui prædicamentis, & in diuersis speciebus eiusdem prædicamenti, vt diximus in prædicamento qualitatis, Nota tamen ex D. Th. q. 4. de potentia ar. 1. ad. 4. 9. & 20. quod situs accipitur aliquando pro loco, & sic dicit elementa diuersimode esse situata naturaliter. Nota etiam, quod locus secũdum quod partes diuersimode, & cum ordine continet, est forma extrinseca, à qua sumitur denominans forma intrinseca huius prædicamenti, secundum vero quod absolute continet, sumitur forma, quæ est vbi de prædicamento.

De prædicamento habitus.

QVAESTIO LXXVIII.

Quid sit habitus, seu habere, prout est prædicamentum.

Gilbertus in tractatu sexto vltimorum prædicamentorum sic diffinit: Habitus est corporum, & eorum, quæ circa corpora sunt adiacentia, secundum quem hæc quidem habere, illa haberi dicuntur. At vero D. Thom. ex Arist. vt primum videbimus aliter diffinit. Contra hoc est argumentum. *Diffinitur habitus.*

1. Argu. Omne prædicamentum dicit particularem entis modum: sed habitus nõ dicit particularem entis modum: ergo non est prædicamentum. Maior patet: Nam substantia, quantitas &c. modos particulares entis dicunt. Minor probatur: Nam habitus, vel dicit modum entis substantialem: & hoc non, quia solum substantia hunc modum substantialem, & prędicamentalem importat, non etiam accidentalem, quia habitus non est accidens: ergo non importat modum istum accidentalem. Patet, quia vestitum esse, vel calciatum esse nihil reale ponit in subiecto,

 sicut

sicut nec habere vxorem, vel habere seruos: sed est quædam denominatio extrinseca, quæ fit à veste, sicut esse visum fit à visione. Et confir. nam si est aliquid reale, maxime, quia vestis, à qua denominatur vestitus homo, est aliquid reale: sed hoc nihil est: ergo. Patet: quia etiam visio à qua denominatur paries visus, est aliquid reale: sed quia est extrinsecum est rationis denominatio: sed etiam vestis est quid extrinsecum homini, cum non inhæreat homini: ergo fiet denominatio rationis ab illa.

2. Argu. Secundo, Communis confessio est omnium, quod quando aliquis vestitur, vestis quidem mutatur, non verò homo: ergo cum homo dicitur vestitus nulla in ipso fit mutatio, sed solum in veste: & ita explicant Theologi illud, habitu inuentus, vt homo. Itaque filius Dei in susceptione humanitatis non fuit mutatus, sicut nec homo cum vestitur, humanitas tamen ipsa mutata fuit, & meliorata. Vide Medina q. 40. 1.2.ar.1. Tunc sic: non mutatur homo per hoc, quod est vestitus; ergo non est aliquod accidens reale: quia si susciperet accidens reale mutaretur saltim metaphysice, si quidem haberet accidens aliquod quod antea non habebat.

3. Argu. Tertio; Nam si habere vestem est prædicamentum distinctum, cur non erit prædicamentum distinctum, vel pertinebit ad prædicamentum habitus, ad minus habere qualitatem, habere pecunias, & alij modi ab Arist. 5. metaphysicæ vbi supra, & in postprædicamentis numerati? Et confirmatur: Nam in quo differunt habitus, vt est vna species qualitatis, & postprædicamentum aa habitu, vt est prædicamentum distinctum videtur, profecto quod in nullo: & sic sicut vnum est postprædicamentum, ita aliud.

4. Argu. Quarto. Omne prædicamentum habet species; sed habitus prædicamentum non habet species: ergo. Minor probatur: Quia calceatum esse, vestitum esse &c. non sunt species diuersæ huius prędicamenti: ergo. Probatur antecedens; Nam omnis speciei distinctio debet sumi per aliquid formale intrinsecum: sed calceamentum, vestis sunt quid extrinsecum: ergo non potest ab illis sumi distinctio.

5. Argu. Quinto sic argumentor: Nam habere vestem expresse ponitur ab Aristotele in postprędicamentis, vt vnum postprędicamentorum: ergo non est speciale genus. Consequentia est euidens; & probatur antecedens, vbi tractans de postprędicamentis ait, quod habere multis modis dicitur, vt habere tunicam, habere vestimentum: ergo &c.

6. Argu. Sexto sic argumentor: Nam Gilbertus dicit, quod habitus proprium est conuenire multis subiectis, vt vesti & habenti vestem: nam sic explicant aliqui logici: sed vnum accidens, non potest conuenire multis subiectis: ergo habitus non est accidens. Minor probatur: quia indiuiduatur accidens ex subiecto. Et confirmatur; quia vestis dicitur habitus: sed vestis pro materiali est substantia & in prędicamento substantię pro formali est accidens, & in prędicamento qualitatis: ergo habitus non est speciale prædicamentum.

Preambula.

Habitus multipliciter accipitur. Pro cuius intelligentia, vt multiplicem significationem huius quod est habere, seu habitus, explicemus, nota, quod habitus multis modis dicitur. Primo modo pro qualitate radicata, & quæ est de difficili mobilis, & sic supra in prædicamento qualitatis actum fuit de habitu. Secundo pro forma debita alicui subiecto determinato, cui opponitur negatio eiusdem formæ cum aptitudine in eodem subiecto isto pacto visus est habitus, cui opponitur eius priuatio, scilicet, cæcitas, & isto modo agitur de habitu in postprę dicamentis. Tertio modo sumitur, vt deriuatur ab habere, seu haberi, quomodo, dicitur pecunia habita à me, &c. Et in hoc sensu tractatur de eo in postprædicamentis cap. de habere, vbi ponuntur 8. modi habendi, quos ibi vide. Quarto modo sumitur habitus pro

pro veste sic figurata, & incisa; quo pacto dicitur habitus muliebris, & monachi, & sic pro materiali est in prædicamento substantiæ, pro formali in prædicamento qualitatis in 4. specie. Quinto modo sumitur pro accidenti consurgente ex veste, & ex re, quæ habet illam. Et isto modo est vltimum decem prædicamentorum & vocatur habitus, de quo modo in præsentiarum est agendum.

Diffinitio habitus debet intelligi in sensu causali. Nota secundo: quod cum diffinitur habitus à Gilberto debet sic intelligi in sensu causali: Habitus est adiacentia corporum, & eorum &c. id est, habitus causatur ex adiacentia corporum, & eorum, quæ sunt circa corpus. Ex eo enim, quod vestis mihi adiacet, & ex eo, quod ego habeo vestem, & vestis à me habetur induta, resultat in me accidens quoddam, quod est prædicamentum vltimum, & vocatur habitus, sicut ex eo, quod ego circundor à loco resultat in me accidens quoddam, quod vocatur vbi, quo est esse in loco.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. Habitus est speciale prædicamentum, & importat specialem modum entis, sicut quātitas qualitas &c. *In quo cōsistat ratio formalis habitus.* Et pro hoc nota. quod cum quis habet vestem sibi adaptatam & vestitam inter habens vestem & vestem ipsam, mediat quoddam ens, & quoddam accidens, resultans ex veste, & ex habente illam, quod quidem accidens dicitur habitus, seu habitio, & habitio ista, seu habitus non est homo, nec est vestis, sed quoddam medium accidens, & significatur per modum actionis aut passionis, licet non sit actio, aut passio. Nam habitio ex parte habentis consideratur per modum actionis, & ex parte passi per modum passionis, & hoc quod sic significatur per modum actionis est prædicamentum habitus. Et sic intelligitur D.Tho. q.49. ar.1. in corpore, & Arist. 4. Metaphysicæ tex.25. vbi dicit sic, habitus dicitur vno modo, tanquam actio quædam habentis & habiti, vt actus, quidam, aut motus, sicut actio intelligitur media inter agens, & id quod fit, ita inter habentem indumentum & habitum, medius est habitus. Et ista habitio seu habit⁹ causatur in nobis ex adiacentia vestium. Non itaque vt in secundo notabili dictum est, est ipsa adiacentia, sed accidens quoddam completum ex adiacentia vestium, est enim diffinitio per causam id est causatur ex adiacētia, sicut enim vbi causatur ex hoc, quod locus nos continet, & est quoddam accidens distinctum prædicamentaliter à loco & sicut quando, quod est esse in tempore est quoddam accidens relictum in nobis ex tempore, quod est esse in tempore: eodem pacto habitus est causatus in nobis ex habere vestimentum vestitum: hoc posito prob. conclusio. Habere vestem non est vestis, nec res habens vestem: ergo est aliquid aliud, non substantia, vt de se constat: ergo accidens non rationis, quia habet esse seclusa operatione intellectus: ergo reale, non incompletum: ergo completum. Probatur antecedens; quia in suo genere non est pars, nec modus alicuius prædicamenti, & non est aliquod accidens supradictorum prædicamentorum: ergo alterius, quod vocamus habitum. Secundo. Sicut vbi determinat per modum prædicamentalē rationem entis ad esse talis prædicamēti, & actio similiter, & sic de reliquis: ita eodem modo ratio habitus & modus habitus determinat rationem entis ad peculiare prędicamentum. Nā dicas, quare magis accidens determinatur ad rationem prædicamenti vbi per vbicationem, quam per habituationem ad rationem prædicamenti habitus. Vltimo probatur autoritate Arist. ponentis illud, vt vnum prædicamentum & Gilberti & D. Tho. vbi supra, & omnium metaph. ergo vere est prædicamentum. Nam tot grauissimi viri, & doctissimi non erant fraudandi, & communis sententia semper tenenda, nisi velis errare.

Secunda conclusio: Hoc prædicamentum distinguitur à postprædicamento habitus. Hæc conclusio videbitur in postprædicamentis. Interim *2. Conclu.*

vide

vide D.Tho. 1.2. vbi supra,& 5.Metaphysicæ vbi supra.

3. Concl. Tertia conclusio: Hoc prædicamentum habet suas proprias species,& genera distincta a generibus, & speciebus cuiusuis alterius prædicamenti. Pro quo nota: quod sicut ratio huius prædicamenti consistit in quodam accidenti, quod importat respectũ transcendentalem ad vestimentum, seu ad habitum, quem induimus: ita diuersitas specierum debet sumi penes ordines ad diuersa indumentorum genera, quæ nobis adiacent. Nam sicut relatio,& habitus de prædicamento qualitatis, illa respicias terminum, hic subiectum,& penes diuersitatem in his, quę respiciunt, reperitur in illis diuersitas: ita eodem modo cum habitus sit habitio vestimenti penes diuersitatem vestimentorum & corporum, quæ nobis adiacent erit diuersitas specierum, quas species supra ponemus. Ex quo sequitur, quod hoc prædicamentum differt à quando, quia illud est accidens relictum ex tempore, hoc est accidens relictum ex vestimentis. Sequitur sec͂do, quod quæcũque habitio vestis erit habitus huius prædicamẽti, et si sit brutorum, quia hic non excluditur talis brutorum habitus, vt si equus habeat sellã &c. Quod dixerim, quia erat in hac parte logici habitionem irrationalium à ratione prædicamenti reijcientes: nam sicut illorum quantitates,& qualitates non reijciuntur à prædicamentis, ita nec illorum habitus. Sequitur tertio quod habitus in hoc prædicamento constitui debent esse habitus, quibus habentur corpora. Nam diffinitur quod sit adiacentia corporum, & per hoc excluditur ab hoc prædicamento habitio rei spiritualis, etiam si aliquid mediaret inter habentem & rem habitam prædicamentum autem sic constituitur.

Prædicamentum Habitus habet suá genera & species.

Habitus generalissimum.	*Vestitum esse subalternum.*
Togatum esse specialissima.	*Sortem togatum induidua.*

Videl in Iauello. 1. tomo in prædicamento habitus, qui aliter ordinat hoc prædicamentum: sed hæc est melior,& generalissimum dicit habere adiacentiam corporis, siue per modũ partis, siue totius. Genus subalternum, Vestitum esse, quod est commune ad multa genera vestimentorum. Togatum esse est species special.ssima: Calceatum esse, alia, coronatum esse, alia & sic in reliquis. Ex hoc poteris in alijs vltimis prædicamentis ordinem prædicamentale constituere.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur. Habitus dicit peculiarem modum entis accidentalem,& est aliquid reale,& non sit denominatio formalis, nisi ab habitu, qnod est quid intrinsecum homini v.g. Nam sicut dicitur quantus à quantitate: ita etiam dicitur habere ab habitu, seu dicitur habituatus ab habitu. Causaliter quidem à veste dicitur talis, sicut dicitur esse in loco causaliter à loco, formaliter verò ab vbi. Ita hic dicitur habere formaliter ab habitu. Et per hoc patet ad confirmationem: Nam habitus est quid reale, quia est accidens reale intrinsecum homini, licet sumatur ab aliquo reali extrinseco, quod est vestis: sed vestis ponit aliquid reale in habente illam, quod non ponit visio in re visa, quia est actio immanens. Ad Conf.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod per hoc, quod homo habet vestem vestitam, mutatur metaphysicè, quia habet quoddam accidens, quod antea non habebat. Vestis autem, vt fiat vestis, inciditur ad modum,& proportionem vestiti,& vestitus non ad proportionem vestis:& sic mutatur vestis accipiendo formam vestiti,& non mutatur vestitus accipiẽdo formam vestis. Et hoc dicunt Theologi: non tamen volunt dicere, quod vestitus non acquirat accidens.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod habere qualitatem &c. est postprædicamentum.: quia solum dicit quendam modum entis imperfectum: cæterum habe-

Quare habere vestẽ sit prædicamentũ, habere vero qualitatem sit Postprædicamentũ.

habere vestem, quia est accidens quoddam inter habitam vestem, & inter habentem illam, & accidens completũ, ideo constituit prædicamentum. Sicut enim oppositio est quoddam accidens imperfectum: ita habere quantitatem qualitatem &c. Licet enim ea, quæ opponũtur contrariè v.g. sint in prædicamento: eodẽ modo habere vestem vestitam est prædicamentum, quia est quid completum, habere verò qualitatem quid incompletum: & hoc propter diuersas naturas vtriusque. Ad confirmationem vide D.Tho.1.2.q. 49.ar.1.

Ad 4. Ad quartum respondetur ex vltima conclusione. Species enim sumuntur ab ordine ad aliquid extrinsecum, cæterum ordo quid intrinsecum est. Ordo enim est differentia, quæ ab extrinseco sumitur, sicut actus sumit speciẽ ab ordine ad obiectũ, quod est extrinsecum actui, licet nõ omnino: ordo autem quid intrinsecum. Ita est diuersa species calciatum esse, & vestitum esse, seu togatum esse: quia calceus & toga differunt specie ex parte figuræ, & quia respiciunt illa, illi habitus seu habitiones sic specie differunt.

Ad 5. Ad quintum Respondetur, quod numerantur ab Aristotele in postprædicamentis, vt innueret omnes modos habendi: non tamen vt ponatur inter postprædicamenta: sed ad complementum modorum habendi, reliqui tamen præter hoc sunt postprædicamenta.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod habitus conuenit vesti causaliter habenti vestem formaliter; & sic diuersimode conuenit multis. Ad confirmationem respondetur, quod vestis dicitur habitus, sed analogice, sicut pomum dicitur sanum.

QVAESTIO LXXIX.

Vtrum sit bona diffinitio habitus: qui est vltimum prædicamentum.

1. Argu. Videtur, quod non. Primo. Nam habere vestem, verbi gratia, & haberi vestem, sunt actio & passio: sed vnũ prædicamentum non debet affirmari de alio: ergo male dicitur quod habitus est habere vestem, seu haberi vestem; siquidem dicitur, quod habitus sit actio, vel passio.

2. Argu. Secũdo. Habitus dicitur adiacentia corporum, seu eorum, quæ sunt circa corpus. Ex hoc sequitur, quod pellis, quæ homini adiacet, denominet ipsum habentem causaliter: & ita habere pellem erit aliquid pertinens ad hoc prædicamentum. Probatur, quia est corpus adiacens, & habere pellem causatur ex illa adiacentia: ergo. Sed hoc videtur falsum; quia tunc videtur, quod etiam habere corpus de prædicamento quantitatis pertineat ad hoc prædicamentum.

3. Argu. Tertio. Nam si habitus est corporũ, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia: ergo habere quantitatem pertinebit ad hoc prædicamentum: item, habere albedinem, habere frigus. Patet, quia frigus albedo, quantitas sunt circa corpus, iam quod non sunt corpus sunt tamẽ circa corpus: sunt enim accidentia: ita quæ circa corpus sunt, & adiacent corpori: ergo.

In oppositum est Gilbertus cuius est hæc definitio. Et si voluerimus nos diffinire, possumus habitum sic describere: Habitus est accidens quoddam, secundum quod denominamur habituati, seu habentes in ordine ad ornamentum corporis, medians inter habẽtem & rem habitam. Et ex hoc intelliges Soto in prædicamento habitus in logica, vbi dicit, quod vestis se habet in ordine ad hominem vestitutum, quasi formam. Quod debet intelligi, quasi forma extrinseca, à qua sumitur forma intrinseca, quæ est habitudo, seu habitus, sicut de vbi & loco dicitur. *Soto quomodo intelligẽd⁹.*

Ad quæstionem respõdetur, quod definitio Gilberti est optima, quia habet conditiones bonæ diffinitionis. Est autem diffinitio descriptiua, & quæ nõ cõstat genere & differentia: quia prædicamenta non habent genus & differentiam, sed habent aliquid, quod se habet ad modum illius. Et probo explicando diffinitionem: Nam adiacentia ponitur loco generis; vt enim aliquis *Diffinitio habit⁹ est descriptiua.*

quis dicatur vestitus, non sufficit, quo modocumque habere vestem, sed est necesse, quod vestis illi adiaceat permodum ornamenti, & per hoc secernitur hoc prædicamentum ab habere, secundum quod est postprædicamentum. Nam habere vestem in theca est postprædicamentum, & non prædicamentum, quia vestis illa non adiacet. Dicitur corporum ad explicandū subiectū habitus. Nam non loquimur hic de quacunque adiacentia, sed de adiacentia vestium, & ornamentorum circa corpus: & ita ponitur corpus ad explicandum subiectum ipsius habitus, & etiā causam finalem. Nam propterea sunt habitus, & habentur propter ornamentum corporis, quod habet vestes, & denominatur ab illis extrinsece, & ab accidenti causatur ab illis, qui est habitus, seu habitio intrinsece, & hoc vocatur adiacentia. Et per hoc excluduntur accidentia animæ, quæ cum habemus, non dicimur habere habitum huius prædicamenti: quia illa non adiacent corpori. Cum autem dicitur & eorum, quæ sunt circa corpus, tangitur causa materialis formæ extrinsecæ huius prædicamenti, à qua fit forma intrinseca, quæ sunt ornamenta, & vestes figuratæ corporaliter ad formam, & figuram habentis Habitus, ergo, secundum quod est prædicamentum, est habitudo corporis ad circunstans, quod formam corporis talē vel talem accipit: forma ergo, quæ est in corpore vestito, secundum quam ad circūstans extra comparatur & denominatur, est res huius prædicamenti: & nomen significans illud est nomē huius prædicamenti, vt vestitio, seu vestitum esse &c. Cum enim additur in diffinitione, secundum quod hęc dicuntur haberi, hæc habere specificatio est habitudinis inter habens, & habitum. In hoc enim, quod est figuram dans, & vt causa finalis, & vt habens formam sibi inhærentem dicitur habens. Hoc enim, quod figuram accipit alterius dicitur habitū extrinsece, intermediat tamen inter hęc duo habitus, quæ est forma posita in hoc prædicamento. Et quanuis habere solum conueniat parti, simpliciter importat rem huius prædicamenti: sicut calceatum esse, galeatum esse, quæ simpliciter sūt in hoc prædicamēto, & dicuntur simpliciter habituati tales, sine aliquo addito. At verò non denominatur Æthiops albus simpliciter, si sit solum secundum dentes albus, sed cum dictione diminuente, & cum addito.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur ex Diuo Thoma 5. Metaphysicæ, text. 26. quòd licèt significetur ꝑ modum actionis, vel passionis, non sunt actiones, vel passiones, sed pertinent ad prædicamentum habitus: sicut in relatione. Relatio significatur per modum actionis, & tamen pertinet ad prædicamentum relationis. *Ad 1.*

Ad secundū respondetur, quod aliqui logici dicunt, explicantes Gilbertum in 6. principijs, quod habere pellem non est pertinens ad hoc prædicamentum, magis quam habere caput, quia pellis est pars integralis animalis, sicut & caput: sed debet esse habitio alicuius corporei extrinseci, quod non sit de integritate suppositi, & sit ad ornamentum extrinsece habitum. *Ad 2. arg.*

Ad tertium respondetur ex dictis, quod quia albedo, quantitas, sunt accidentia intrinseca, & non adhibita ad ornatum extrinsecum corporis, ideò ab illis non causatur res huius prædicamenti, nimirum habitus, quod est accidens reale, quia non sunt indumenta, nec ornamenta, nec res distinctæ aduentitiæ ipsi supposito, quod deberent habere, vt fieret ab illis denominatio huius prædicamenti habitus. Debet enim esse id, à quo fit denominatio vestis, vel ornamentum, aut totius, aut partis, quod supra dictis non conuenit: non enim dicitur, homo vestitus, vel ornatus, si habeat albedinem. *Ad 3. arg.*

QVÆ-

QVAESTIO LXXX.

Vtrum homo dicatur vestitus à veste, sine alia forma inhærente sibi.

1. Argu. ET videtur, quod sic. Nam seclusa omni operatione intellectus, si quis habeat vestē, etiam sine alia forma, dum illam vestem indutus sit, dicitur vestitus: ergo fit denominatio à veste & nō ab alia forma intrinseca. Probatur antecedens: Nam si illa sufficit denominare, non sunt multiplicandæ formæ ad denominationem.

2. Argu. Secundo: Nam illa est forma constituens hoc prædicamentum, quæ tribuit effectum formalem huius prædicamenti: sed vestis est huiusmodi: ergo. Probatur minor. Nam illa posita dicitur homo vestitus, & illa exuta dicitur nudus: ergo. Et confirmatur: Nā ita videntur dicere logici. Et Soto in logica. c. 9. de 6. vltimis prædicamentis, dicit, quod vestis se habet quasi forma, & homo quasi patiens ab illa.

3. Argu. Tertio: Nam commune dictum est metaphysicorum, quod hæc sex vltima prædicamenta denominant ab extrinseco: ergo non est forma inhærens sed quid extrinsecum denominans. In oppositum est D. Tho. in locis in princ. citatis.

Et dum quærimus, vtrum homo dicatur vestitus à forma sibi intrinseca, nihil aliud est, quam quærere an habitus inhæreat homini, vel non: sicut dicimus, quod aliquis denominatur agēs secundum opinionem probabilem ab actione quæ non inhæret agenti, nec est in agente (& loquimur de actione transeunte) sed est in passo, & ab illa actione homo dicitur agens quæ quidem sibi non inhæret. Eodem pacto quærimus, vtrum forma huius prædicamenti sit extrinseca rei, quæ habet vestem, nimirum, an sit vestis forma denominans, vel aliquid aliud accidens, quod quidem inhæreat vesti, & denominet hominem extrinsece vestitum: sicut actio denominat agens ab extrinseco. Vt in hac re dicam quod conformius doctrinæ D. Tho. iudicavero.

Definitio quæstionis.

PRima cōclusio. Qui diceret, quod habitus, seu accidēs, quod est prædicamentum habitus, est quædam forma existēs in veste à qua denominatur habituatus, nihil impossibile diceret & saluaret suā positionē dicendo, qd sicut homo dicitur agēs à forma, quæ est in passo secundum vnam opinionē: ita diceretur homo vestitus formaliter, à quodam accidenti causato in veste ex eo quod vestitur ab homine. Et illud accidēs distinguitur, formaliter saltim, à veste secundum materiale & secundum formale. Hæc cōclusio probatur. Quia hoc genus denominandi ab extrinseco reperitur in actione prędicamentali: ergo etiam poterat hic reperiri sine aliqua implicatione. 1

Secunda conclusio. Homo nō denominatur vestitus, seu habens à veste, tanquam à forma huius prædicamenti. Et patet: Nam si vestis consideraretur pro materiali, est substantia quædam: sed substantia pertinet ad prædicamentum substantiæ, & non ad prędicamentum habitus: ergo non potest esse forma huius prædicamēti: sicut relatio est forma prædicamenti relationis: & quantitas prædicamenti quātitatis. Si vero consideretur pro formali, nec etiā esse potest forma. Probatur, quia pro formali pertinet ad prædicamentum qualitatis, quia dicit figuram quādam, & est in quarta specie: ergo. Et si dicas, quare ergo vocatur habitus, respondetur, quod habitus est nomen æquiuocum ad rem huius prædicamenti, & ad vestem, sicut est etiam locus ad locum de prædicamento quantitatis, & ad vbi. 2. Concl.

Tertia cōclusio. Vestis est forma extrinseca huius prædicamēti, & quę est causa formæ intrinsecę, seu habitus, prout est prædicamentum. Explicatur, primo. Nā sicut esse in loco causatur à loco, & esse in tempore causatur à tempore, ita habitus causatur à veste. At locus de prædicamēto quantitatis & tempus, quid extrinsecum sunt ad quandò & ad vbi: ergò & hic, simili- 3. Conclu.

ter vestis. Ex eo enim resultat accidens huius prædicamenti, quia vestitus sum veste: & ita est explicandus Soto vbi supra.

4. Concl. Quarta conclusio. Habitus, prout est vltimum prædicamentum, est accidens inhærens rei habenti vestem, respiciens tamen respectu transcendentali vestem illã vestitam. Et patet hoc primo. Quia D. Tho. 1.2. quæst. 49. art. 1. & 5. metaphysicæ videtur dicere, quod inter hominem habentem vestem, & vestem mediat habitus, secundum quem homo dicitur habere vestem: ergo est ille in homine. Et præterea probatur ratione: Nam esse vestitum est prædicamentum habitus, at esse vestitum est in homine: ergo. Præterea. Calceatio, armatio, sunt res huius prædicamenti, sed hæc sunt in homine: ergo. Probatur: quia esse vestitum non est in veste, sed in homine habente vestem. Præterea: Nam esse in loco, quod est vbicatum esse, quid intrinsecum est homini, & sibi inhæret, quia est terminus motus localis, cum quo identificatur motus existens in homine: ergo & in proposito esse vestitum idem erit cum hoĩe. Et præterea nam quando est accidens relictum ex esse in tempore, non est in tempore, sed in rẽ temporali: ergo etiam esse vestitum, erit accidens relictum non in veste sed in re vestita. Itaque, sicut homo dicitur quantus à quantitate sibi intrinseca: ita dicitur vestitus ab accidenti sibi intrinseco, quod est habitus, qui inhæret & causatur in homine, ex habere vestem vestitam, & ille habitus est hoc vltimum prædicamentum, dicit tamen respectum ad vestem.

Dissoluuntur argumenta.

1. Argum. AD primum respondetur, quod est impossibile, quod habeat vestem vestitam, & non habeat accidens sibi inhærens, quod est habitus: sicut impossibile est, quod habeat filium, & non habeat relationem paternitatis. Sed si solum consideramus vestem per intellectum in homine vestito absque consideratione accidentis, quod ex tali veste relinquitur in homine dicetur vestitus causaliter, non formaliter, idest, consideratur secundùm formam extrinsecam, & quæ est causa, & non secundum intrinsecam & formalem. Vtrùm verò posita veste Deus possit facere, quod non sequatur illud accidens intrinsecum, est dubiũ, Soto existimat, quod sic, Caietanus, quod non: quia implicat ex parte facti: & ita ego credo. Sed de hoc iam supra dictum est capite de relatione. Et per hoc patet ad secundum, quod vestis est causa extrinseca effectus formalis huius prædicamenti, habitus verò quod est accidens inhærens homini est intrinsecum. Ad confirmationem Soti patet ex D. Tho. in conclusionibus.

Ad vlt. Ad vltimum respondetur, quod explicatio vna est, quod dicunt denominare ab extrinseco, non quia forma sit extrinseca, sed quia etiam si inhæreat denominato & habenti vestem, sumitur tamen in ordine ad vestem, quæ est quid extrinsecum, vt in ordine ad causam extrinsecam.

QVAESTIO LXXXI.

Vtrum proprietates, quæ prædicamento huic assignantur, sint rectè assignatæ.

1. argum. ET videtur quod non. Primò, quia vna proprietas est suscipere magis, & minus: hæc proprietas conuenit, alijs ab hoc prædicamento: ergo male assignatur, vt propria huius. Probatur antecedens, quia conuenit qualitati secundæ speciei.

2. argum. Præterea secundo. Habitus non suscipit magis & minus: ergo etiam si dicat, quod non est proprium quarto modo est male assignata. Probatur antecedens: Quia suscipere magis & minus intensiuè solum conuenit qualitati tertiæ speciei: & extensiuè eidem, & quan-

quantitati: ergo non habitui: siquidẽ non est aliquod prædictorum.

3. Argu. Tertio. Nam vestitum esse non susci pit magis, & minus: non enim vnus est magis tunicatus, quam alius: ergo absolute non suscipit magis & minus.

2. Proprietas. Secunda proprietas est, quod habitui nihil est contrarium. Contra, nam 4. Argu. ea, quæ suscipit magis & minus, habent contrarium, vt patet in qualita-Sed habitus suscipit magis & minus: ergo habet contrarium. Secundò, quia habere galerum & habere pileum, nõ se compatiuntur simul in eodem: ergo sunt contraria, siquidem ab eodem subiecto se expellunt, & sic in alijs: ergo. Et confirmatur: Quia calceatio dextra oponitur calceationi sinistræ: ergo.

3. Proprietas. Tertia proprietas est, quod habitus est in pluribus, vt in corpore & veste. 5. Argu. Contra: Nam vnum accidens non potest esse in pluribus subiectis: sed habitus est accidens: ergo. Si dicas, quod est partialiter in illis contra: Nam etiam numerus est partialiter in pluribus subiectis: ergo hoc non est proprium habitus, esse in pluribus & etiã similitudo est in pluribus subiectis partialiter, scilicet, in illis, quæ millia sũt, vt in Petro & Paulo, similibus: & dissimilitudo etiam in pluribus dissimilibus: ergo.

Respondatur, has proprietates esse recte assignatas à Gilberto si bene intelligantur. Et probatur explicando illas, & respondendo argumentis factis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Suscipere magis & minus duplicitèr. AD primum respondetur, quod suscipere magis & minus dupliciter sumitur. Vno modo propriè ex permixtione contrariorum cum contrario, vel, de puratione contrarij à contrario, quomodo albedo suscipit minus ex eo, quod magis est permixta nigredini, & suscipit magis ex eo, quod est minus permixta, & magis radicata in subiecto; & sic habitus non suscipit magis & minus. Alio modo, generaliter, & improprie, propter maiorem vel minorem aptitudinem ad operandum, & sic habitus suscipit magis, & minus. Magis enim armatus est, qui habet galeam scutum, &c. quam qui solum habet galeam, quia magis aptus est ad pugnam. Et isto modo non conuenit alijs. Etsi conueniat, non proptera non esse proprium, sed solum sequenter, quod non esset proprium quarto modo. Et ex dictis patet ad secundum.

Ad tertium respondent quidam, quod non omnes habitus suscipiunt magis & minus, sed quidam, vt calceatum esse, armatum esse nõ magis & minus suscipit, & ita est proprium secundum quid; sicut esse medicum esse hõis proprium. Illi ergo habitus, qui dispo nunt subiectum in ordine ad finem aliquem, vt bene se habeat, vt ad pugnandũ, &c. magis & minus suscipiunt alij verò nõ. Alij respondẽt, ꝙ duplex est habitus finis. Vnus est cõtegere totum vel partẽ in illo actu; seu in habitu, in ordine ad illũ non cadit intensio & remissio. Alius est finis, seu actus secundus qui est protegere, seu defendere, & in illo actu bene cadit intẽsio & remissio. Et sic Arist. 2. Elenchorũ dicit, ꝙ Boreas lædit pauperes, & non diuites, quia magis vestitus est diues, & eius vestes non sunt cõtritæ, pauperis verò maxime. Ergo loquitur de suscipere magis & minus respectu secundi, actus. Et per hoc manet explicata 1. proprietas. Ad 2. Ad 3. 1. Solutio. 2. Solutio.

Secunda proprietas, quod habitui nihil sit contrarium patet: Quia calceatio nõ est cõtraria vestitioni, ex eo enim, quod non suscipit magis, & minus, nec habet contrarium. Et per hoc colligitur argumentum primum, quia non suscipit magis & minus proprie, nec in ordine ad primum actum, & sic non habet contrarium. Ad secundũ negatur antecedẽs. Et ex eo etiã nõ bene inferebatur, quia ẽt in materia hominis nõ se cõpatiuntur forma hoĩs, & equi, & tamen hæ duæ formæ non sunt cõtrariæ, sed repugnãtes. Ad confir. respon. quod opponitur in ordine dextri & sinistri, non tam contrariè, sed relatiue, nec etiam in ordine habitus, sed in ratione relatiui opponũtur, Explicatur. 2. Proprietas.

Rr 2 idest,

idest, repugnant respectu eiusdem vt in capite de relatione dictum fuit.

Explicatur. 3. Proprietas. Tertia proprietas. Si rectè intelligatur est, bene assignata; si vero male nulla est. Si enim intelligatur, quod vnum numero accidens est in duobus subiectis totalibus, iam patet eius falsitas, quia cum accidēs indiuiduetur ex subiecto, non potest esse in duobus subiectis totalibus. Et iam supra diffinitū est, quod est in solo habente vestem subiectiue. Si vero intelligatur hoc modo, quod sit subiectiuè, in re vestita, & terminetur ad vestē, ut ad quid extrinsecum, sicut terminatur potentia risiua ad obiectum & ex hoc dicatur, qđ est in duobus, in uno vt in subiecto, in alio ut in termino, non ut in termino relatiuo secundū esse, quia non est relatiuū secundum esse, sed sicut in termino relatiuo secundum dici, sicut possemus dicere, quod potentia est in obiecto, id est, terminatur ad obiectū; sic vera est. Cæterum non erit sic proprietas 4. modo. Et ita explicat Iauellus. Aliam solutiouem & explicationē adhibet Magnus Albertus in hoc prædicamento. Vide illum. Sed non ita mihi placet, sicut Iauelli solutio. Ait.n. quod habitus prædicamentum resultat ex duplici adiacentia, & ex adiacētia corporis habitui, & habitus corpori, & sic est in duobus partialiter, ex quibus resultat. Sed nota, quod relatio similitudinis inter duo alba, non potest esse una, qua similia dicerentur, quia implicat esse relationem sine opposita sibi correlatione. Et ita Petrus vna similitudine refertur ad Paulum, & Paulus alia ad Petrum, unde non est una relatio in duobus subiectis. Et illæ duæ relationes oppositæ sunt relatiue in ratione termini, & terminati, nam vna terminat aliam, & alia alterā.

Solutio Alberti Magni.

Curiosum dubium. Solutio. Sed verum si unus duplici calceo in eodem pede esset calceatus, essent tunc duo accidentia solo numero differentia in eodem subiecto? Respondetur, quod non. Solum enim esset vna calceatio respiciens duas calceas per modum vnius; sicut quando vnus pater refertur ad multos filios: omnes illi sunt vnus totalis terminus.

QVAESTIO LXXXII.

Quonam modo differat prædicamentum habitus à post prædicamento habere.

Hanc quæstionem ideò mouemus (licet eius plena intelligentia ex postprædicamentis sit petenda (vt sciamus distinguere naturam huius prædicamenti à natura postprædicamenti habitus. Non tamen hic explicabimus naturam postprædicamenti habitus ex professo, sed succinctè. Et ideo respondeo, quod habere, vt est postprædicamentum, importat quandam entitatē imperfectissimam, sicut est videre in alijs postprædicamentis, vt contrerietas simultas, &c. sunt imperfectissimæ entitatis, & quæ vagantur per multa genera, & consequuntur ex rebus multorum generum. At verò habere, prout pertinet ad hoc prædicamentum, dicit quid completum & perfectum, & quod non vagatur per multa genera, ex eo quod, quid completum est, & ratione sui complementi sibi determinat peculiarem coordinationem. *Quid importet Habere.* Ex dictis in hoc prædicamento colligitur falsè dixisse Suarez in sua metaphysica disput. 53. sectione 1. mem. 3. formam huius prædicamenti constitutiuam esse vestem, quia vestis materialiter sumpta est substantia, hoc autem prædicamentum est accidentis: ergo. Si verò accipiatur vestis formaliter dicit formam: vel figuram pertinentem ad prædicamentum qualitatis: ergo non est forma huius prædicamenti. Verum est, quod habere sumitur ab illa extrinsece, sicut vbi sumitur in ordine ad locum. *Impugnatur Suarez.* Est etiam falsum illud, quod asserit numero quinto quod proprietates huius prædicamenti eædem sunt cum proprietatibus substantiæ corporeæ, cum forma huius prædicamenti sit substantia. Ita enim dicit, cum forma huius prædicamenti sit substantia quędam, vt in se est talis res, easdem habet proprietates. Vnde dicendum est *Reijcitur alia doctrina Suarez.*

for-

formam huius prædicamenti esse tale accidens inhærens homini, seu subiecto sumptum à veste, quia hoc est prædicamentum accidentis, & non substantia, vt patet ex Arist. in antepraedicamentis, & in fine horum prædicamentorum. Male etiam facit huic prædicamento sectione 2. numero 4. nouũ nomen imponens, scilicet, ornatum. Non ita vocatum est Ab Arist. & Diuo Thoma Gilberto & ab omni antiquitate, & in rebus minimis etiam sacrosancta seruanda est antiquitas. Præcipue quod ornatus dicit, id quo ornamur, & habitus dicit illud accidēs prædicamentale, consurgens ex habitudine ornamenti. Falsum etiam est, quod dicit ornatum esse armis offensiuis nō pertinere ad hoc prædicamentum, licet pertineat ad hoc prædicamentum armatum esse armis defensiuis: quia ita ornatur homo ense pugione, sicut ornatur galea & alijs huiusmodi: Alia minutiora dicit, quæ falsa sunt, sed indigna relatu. Et hæc de 10. prædicamentis dicta sufficiant.

De Postprædicamentis.

QVAESTIO LXXXIII.

Quid sit postprædicamentum, & quot sint.

Quid post præd. ET communiter diffinitur postprædicamentum, quod sit proprietas consequens prædicamenta. Contra *1. argum.* hanc diffinitionem est primum argumentum: Nam intellectus & voluntas consequuntur substantiam, & tamen non sunt postprædicamentum: ergo. Maior patet: Nam conueniunt homini & angelo: ergo cōsequuntur aliquam rationem superiorem homini, & angelo, quæ ratio sit substantialis. Minor probatur: quia sunt in prædicamento qualitatis. Et confirmatur hoc argumentum: quia potentia risiua consequitur hominem, & homo est in prædicamento substantiæ & risibilitas est in *Solutio.* prædicamento qualitatis, & non est postprędicamentum. Dices, debet consequi ad prædicamentum, vt sic. Contra, quia prędicamentum, vt sic, est ens rationis, & non habet illam proprietatem; & omnis proprietas aliquam naturam determinatam consequitur. *Impugnatio.*

Secundo, ens est antepraedicamentum, & idem est postprædicamentum: ergo non bene dicitur, quod postprædicamentum sit proprietas cōsequuta ad prædicamenta. Maior patet, quia est analogum, & vnum ante prædicamentum est analogia. Minor probatur quia etiam opponitur contradictorie non enti. Dices, quod est antepraedicamentum, & postprædicamentum, diuersis rationibus, ergo etiam poterit id, quod est prædicamentum esse post prædicamentum, quod est impossibile. Et si non potest, id, quod est prædicamentum esse post prædicamentum, multo minus poterit antepraedicamentum esse postprædicamentum: quia magis, vel ad minus tantum differunt. *2. argu.*

Tertio. Motus est postprædicamentum, & non consequitur aliquod prædicamentum, sed potius est via ad illud, & antecedit: ergo mala est diffinitio postprædicamenti. Minor probatur: quia motus est via ad qualitatem, & vbi, & non sequitur ad aliqua prædicamenta. Et confirmatur: quia posterius est postprædicamentum: & non connumeratur ab Aristotele: ergo male numerat postprędicamēta. Maior patet, quia non est prædicamentum, nec ante predicamentum, vt de se constat: ergo est postprædicamentum. Et confirmatur vltimo hoc argumētũ: nã proprietas in diffinitione postprædicamenti, vel accipitur quarto modo, vel alijs modis proprij: neutro modo istorum: ergo. Probatur minor: quia si est propria passio fere semper erit in prędicamento qualitatis: si verò sit proprium alijs modis etiam est in prædicamento sæpissime, vt esse medicum, & cætera: ergo. *3. argum.*

Quarto. Nulla ratio est, quare ista, quæ vocamus post prædicamenta, nō constituat verum prædicamentum: ergo non sunt post prædicamenta: sed prædicamēta. Antecedēs probatur: nã *4. argum.*

oppositio

oppositio motus &c. habet suas species: ergo constituunt prædicamenta: quia nihil aliud requiritur ad prædicamentum, nisi esse genus, & habere species ordinatas. Tractatus iste postprædicamentorum summe vtilis est, ne aliquis existimet ea, quæ non sunt prædicamenta, prædicamenta esse. Et vt perfectã notitiam prædicamentorum habeamus, quia sine istis adhuc perfecte prædicamenta non scimus, cum ista postprædicamenta sint modi prædicamentorum: & sine dubio opus est Aristotelis, quidquid dicat Andronicus. Pro his ergo explicandis modo hunc tractatum aggredimur.

Deciditur quæstio.

1. Concl. PRima conclusio: Postprædicamentum est proprietas, quæ nonnulla consequitur prædicamenta. Hanc conclusionem habet Angelicus Doctor, q velut splendidissimum lumẽ etiam minima perlustrat 1.2.q.49.articulo 1. in corpore. Vbi sic dicit: Circa primum considerandum est, quod habere secundum quod dicitur respectu cuiuscunque, quod habetur cõmune est ad diuersa genera. Vnde philosophus inter postprædicamenta ponit, habere, quæ diuersa rerum genera consequuntur, sicut & sunt opposita, & prius & posterius, & alia huiusmodi. Idem dicit solutione ad primum. Hæc est omnium, quos ego viderim, communis opinio. Ita Caietanus in præsenti opere Soto & Thomistæ communiter. Sed explicare hanc conclusionem habet difficultatẽ. Caietanus ita explicat cõclusionem: Nam oppositio prius, & simul, omnia rerum genera consequuntur, quia inter omnia genera est oppositio: quia inter illa est distinctio: vnũ enim prædicamentum, vt dictum est, aliud, saltim formaliter actualiter realiter, Hæc autẽ distinctio fundatur super oppositionem: ideo vnũ distinguitur ab alio, quia non est aliud, vbi est oppositio saltim contradictoria. Pro huius intelligentia vide D. Tho. 1. p. q. 11. artic. 2. & maximè solutione ad vltimum. Et vnũ prædicamentũ est prius,

Q. postprædicamenta consequantur omnia prædicamenta, & quæ non.

videlicet, substãtia, & aliud posterius, scilicet prædicamentum quantitatis, & omnia prædicamenta sunt simul tẽpore, & in particulari etiam explicat Caietanus supra dictam conclusionẽ: Nam differentiæ omnes diuidentes genus simul natura sunt, & oppositæ, & genera sunt priora speciebus; animal enim prius est homine. Motus autem sunt via ad 4. prædicamenta, vt generatio ad substantiam, alteratio ad qualitatem, latio ad vbi, augmentatio ad quãtitatem. Vbi nota, quod vt sit postprædicamẽtum aliquid, & dicatur proprietas illius, eodem modo, quo hic accipimus, proprietatem, sufficit, quod habeat connexionem cum prædicamentis, siue antecedenter, siue consequenter: quamuis possimus etiam dicere, quod motus non solum est via ad prædicta, sed etiam est quid consequutum Nam ad actionẽ sequitur motus, similiter & ad potẽtiam actiuam cum requisitis, & applicata ad operandum & cætera. Et nota in hac conclusione, non esse necesse, quod omnia postprædicamenta consequantur ad aliqua duo prædicamenta, sed sat fuerit, quod ista in genere consequantur ad prædicamenta, duo, vel plura, siue sint ista siue illa.

Quid sufficiat ad esse postprædicamẽtũ.

Secunda conclusio: Ista postprædicamẽta sũt 5. scilicet, oppositio, prius simul, motus, & habere. Nec potest dari aliqua proprietas quæ consequatur prædicamenta, quæ non reducatur ad aliquam harum quinque. Istas duas cõclusiones ponit Soto in hoc loco, & sunt communes omnibus logicis, hæc vltima conclusio inductione patet & authoritate Arist. firma manet. 2. Concl.

Dissoluuntur argumenta.

AD 1. argumentum respondetur, quod proprietas, quæ est postprædicamentum, debet ad minus consequi, vt quid imperfectum, & vt modus quidam non sufficiens ad fundandam naturam genericam, nec specificam, nec indiuidualem. Et dicitur iste modus consequi ad diuersa prædicamenta, quia aliquod horum postprædi- 1. argum.

camen-

camentorum, in genere loquendo, vt oppositio & cætera, debet consequi non solum ad vnum, sed ad multa prædicamenta. Quod solum enim reperitur in vno prædicamento, & non in multis, non habet rationem postprędicamenti. Et per hoc patet etiam ad confirmationem.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quòd licet ens opponatur cõtradictoriè non enti, non sequitur ens ad multa prædicamenta, quod erat necessarium. Et quãdo dicimus, quod sequitur ad prędicamenta, nolumus dicere, quod solum sequatur ad prædicamenta; sed hoc saltim requiritur vt sit postprædicamenti; & non tollit rationem postprædicamenti, quòd in alijs rebus inueniri possit. Nam Deus prior est creatura: & Deus non est prædicamẽtum, nec in prædicamento.

Ad 3. Ad tertium patet ex prima conclusione. Et ita explicat hoc argumentum Soto hic. Ad confirmationem respondetur, quod posterius includitur in postprædicamento prius. Ad vltimam confirmationem respondetur, quod proprietas accipitur pro quadam determinata entitate, quę cõuenit postprædicamentis, licet non solum illis conueniat.

Ad 4. Ad quartum argumentum respondetur, quod postprædicamentum motus habet imperfectas species: sicut anima dicitur habere species imperfectas, scilicet, animam equi, hominis, & leonis, & hoc non inconuenit. Vnde qui ponunt prædicamentum Motus, præter quam, quod loquantur contra Arist. & communem, quæ non admittit nisi decem prædicamenta, ignorantia laborant, cum motus sit aliquid imperfectum, & ad multa prędicamẽta consequitur, non vero constituit prædicamentum.

De Oppositis.

QVAESTIO LXXXIV.

Vtrum contradictoria oppositio sit omnibus maior.

IN qua quæstione omnia, quæ Aristoteles in hoc capite tractat, disputabuntur breuiter. Et videtur quod nõ sit maxima oppositio contradictoria. Primo ex D. Thom. 2. 2. quæst. 39. art. 4. vbi dicit cõtrariam oppositionem esse maximam: quia magis distat album à nigro, quam à non albo. Et dicit hoc asserere Arist. 10. Metaph. *1. argum.*

Secundo, ea, quæ nõ habent mediũ minus distant: sed contradictoria non habent medium, vt patet ex Arist. 4. Metaph. ergo minus distant; ergo non magis opponũt, quia q̃ magis opponũtur magis distant. Probatur maior sensibili exemplo; Nam si duæ tabulæ coniungantur sine medio, minus distant, quam si medio coniungerẽtur aliquo; ergo idem in oppositionibus erit prorsus dicendum. *2. arg.*

Tertio; Contraria includunt cõtradictoria & aliquid amplius; ergo contraria est maxima oppositio. Consequentia patet, & antecedens probatur; quoniã albedo & habet quod sit albedo, & quod sit non nigredo. *3. argum.*

Quarto, sequitur saltim, quod non sit maior, quam priuatiua; quia etiam cæcitas est ens rationis, sicut alterum extremum cõtradictionis. Dices, quod pręsupponitur subiectum, quod est aliquid reale. Sed contra; quia subiectum est extra rationem, & quidditatem priuationis, & non ponitur in eius diffinitione, nisi vt additum quoddam. Hoc autem non tollit, quin in infinitum distent. Nam sicut conceptus non entis est aliquid reale, licet terminetur ad ens, ita poterit esse aliquid non ens, ẽt si respiciat extrinsece aliquid reale. *4. argum.*

Quinto, Oppositio in genere dicit rationẽ entis, siquidem est aliquid cognoscibile; ergo illa oppositio erit maior *5. argum.*

maior quæ rõnem entis dicit magis, sed cõtraria oppositio est huiusmodi, ergo contraria oppositio erit maior.

6. argum. Sexto sequitur, quod oppositio dicatur analogicè de quatuor speciebus cõsequens est falsum, ergo, & cetera. Probatur sequela, quia si contradictoria oppositio est maxima, reliqua dicẽtur opponi per ordinem ad illam, & ita analogicè dicetur oppositio. Sed minor probatur, quia oppositio est repugnantia quædam simul existendi in eodem secundùm idem ad idem, sed hoc vniuocè dicitur de quatuor speciebus, ergo.

Dissoluitur quæstio.

Controuersia. Prima conclusio. Oppositio formaliter nõ dicit ens rationis, ita quod omnis oppositio, siue contradictoria, siue priuatiua, siue relatiua, siue contraria sit ens rationis, & negatio, quia vnum non est aliud. Hanc conclusionem pono contra Suarez, Molinam, & alios, qui hoc asserunt. Et probatur cõclusio, quia oppositio est quidam modus, qui est postprædicamentum, ergo non est ens rationis in omnibus. Patet antecedens ex præcedenti quæstione. Consequentia probatur, quia omne ens rationis, vel est negatio, vel relatio vel priuatio, sed oppositio neutrũ horũ est, ergo. Probatur minor, quod non sit negatio, quia non est chimæra, nec quid simile, nec priuatio, aliàs non esset nisi vnum genus oppositionũ, scilicet, priuatiua. Nec relatio, quia oppositio est quid imperfectum, vtpotè, post prædicamẽtum existens, & modus quidã prædicamẽtorũ, sed relatio rationis nõ est huiusmodi, ergo. Et præterea, quia quod albedo & nigredo sunt opposita, & se ab eodem subiecto expellant quid reale est, habens esse seclusa operatione intellectus, ergo non est relatio rationis. Et præterea, Nã oppositio relatiua, vt patet in diuinis, realis est, Pater enim per aliquid reale formaliter opponitur Filio, & seclusa operatione intellectus est illi oppositus, & distinctus, nec eadem persona, quæ est Pater est Filius, sed alia persona

1. Concl. Oppositio formaliter non est ens rationis.

Impugnãtur Suarez, Molina, et alij.

Prob. 2.

Prob. 3.

na est Pater, & alia Filius, ergo illa oppositio relatiua realis est, alias non haberet esse seclusa operatione intellectus. Et confirmatur hæc ratio, Nã seclusa operatione intellectus Pater non est Filius in diuinis, ergo seclusa operatione intellectus, obuiat relationis oppositio, ergo est aliquid reale, nam ens rationis non habet esse nisi per intellectum considerantem. Præterea, si oppositio in genere est, quod vnũ nõ sit aliud, erit omnis oppositio contradictoria, nam contradictoria oppositio est ens, & non ens, & etiam hoc ens, & hoc non ens, contradictoriè opponuntur. *Confir.*

2. Conclu. Secunda conclusio. Oppositio est repugnantia quædam & incõpossibilitas simul eidem conueniendi, secundũ quod idem. Hæc conclusio colligitur ex D. Thoma in locis infra adducendis, præcipuè de potentia quæst. 7. ar. 8. ad 4. Et in 1. distin. 26. quæst. 2. art. 2. in corpore. Et probatur, quia omnes oppositiones in particulari dicunt repugnantiam & incompossibilitatem, ergo hoc erit de ratione oppositionis in cõmuni, quia nõ restat quod aliud sit oppositio. Cæterum est aduertendum, quod non datur vnus conceptus cõmunis abstractus, & præcisus ab omnibus illis oppositionibus, quia enti reali & rationis non potest dari talis conceptus vt 1. libro dictum fuit, & contradictoria oppositio & priuatiua in vno extremo est rationis ens, sed importat vnum conceptum analogum analogia vel attributionis, vel proportionalitatis, qui non est abstractus & præcisus. Itaque ratio oppositionis dicit illos quatuor conceptus, vt inter se habent proportionem, seu attributionem ad vnum, vel vtroq. modo. Ex quo sequitur tertia conclusio. *Not.*

3. Concl. Tertia conclusio. Oppositio dicitur de illis quatuor generibus analogicè. Conclusio est Caietani in præsenti, & contra Sotum, & alios. Et probatur, Nam principaliter conuenit ratio oppositionis contradictoriæ, quia cũ oppositio sit repugnantia, & cõtradictoriè opposita maiorẽ habeat repugnantiã, qã distãt extrema in infinitũ, & in nullo

nullo conueniunt, & ita est maxima oppositio. Cæteræ verò oppositiones dicuntur in ordine ad istam, & illam participant. Et licet in ratione entis sit analogia inter oppositiones, & non sit magis principale membrum contradictoria oppositio, quia dicitur non ens, in ratione tamen oppositionis est præcipua, quia dicit maiorem incompossibilitatẽ existendi & cõueniendi alicui Nec inconuenit, quod secundũ diuersas rationes sit principale, & non principale membrum. De hoc vide Diuũ Thomam opusculo 37. Et Soto in præsenti.

4. Conclu. Quarta conclusio. Loquendo de oppositionibus in particulari, oppositio relatiua est illa incommpossibilitas, quam habent relationes conueniendi eidem secũdum eandem rationem. Vt, verbi gratia, Pater & Filius opponitur relatiuè, quia idem secundum idem nõ potest esse Pater & Filius eiusdem. Et ista incompossibilitas modus quidam est Postprædicamentalis talium relationum, nec potest constituere nouum genus. Hæc est cõtra Molinam, & eiusdem farinæ alios. 1. p. q. 42. disputatione 2. vbi dicit relationes diuinas non opponi se ipsis, nisi fũdamẽtaliter, sed opponi alijs relationibus superadditis, quas dicit esse relationes rationis. *Reijcitur doctrina Molinæ.*

Prob. 1. Et probatur: Nam omnes relationes oppositæ, vt paternitas, & filiatio seipsis sine alio superaddito repugnant eidem respectu eiusdem: ergo seipsis opponuntur & non alia relatione superaddita. Verum est, quod ex ipsis relationibus specie differentibus, seu, quæ adinuicem se respiciunt, resultat quidam modus, qui est oppositio formalis, qua formaliter sunt oppositæ: & iste modus est relatiua oppositio. Et

Prob. 2. præterea, quia ista oppositio est Postprædicamentum reale: ergo est modus consequens ad prædicamenta realiter & ita non est relatio rationis.

Obiectio. Sed contra conclusionem est argumentum: Nam simile refertur ad alterum simile, & non opponitur illi, quia vnum simile non solum non est oppositum: sed propterea dicitur simile, quia

Confirm. est maxime conforme. Et confirmatur: Nam Petrus potest esse Pater & Filius: ergo non opponuntur relatiuè.

Solutio. Respondetur, quod simile ex necessitate habet oppositionem ad correlatiuum: quia impossibile est, quod relatio, quæ terminatur ad aliam sit eadem relatio terminans; & ad minus indiuidualiter opponuntur. Ex quo colliges, non benè Soto hic soluisse hoc argumentum. Ad confirmationem respõdetur, quod idem respectu eiusdem non potest esse Pater, & Filius. Ex quo videbis stultè erraste hæreticos, qui dicebant eandem personam esse Patrem & Filium: impossibile est enim, vt respectu eiusdem eadem persona sit generans & genitum. Arist. hic diffiniuit relatiua, & non oppositionem relatiuam, quia facile erat colligere oppositionem istam ex eorum diffinitionibus: & scientia & scibile suo modo habent oppositionẽ, etiam si non sint relatiua secundum esse. Et nota, quod etiam si in omni oppositione reperias hanc negationem annexam, quod vnum non est aliud, hoc habent ex eo, quod habet oppositionem contradictoriam participatam, non quia in hac negatione consistat formalis ratio oppositionis particularis. *Corollar. contra Soto.*

5. Concl. Quinta conclusio. Ratio & essentia oppositionis contrariæ in hoc consistit, quod sit maxima differentia e orũ, quæ sunt sub eodem genere. Hanc conclusionem & naturam contrariorum optimè explicatam vide in Diui Tho. ex Arist. 10. Metaph. lect. 5. & 6. Dicit autem Arist. dum de contrarijs tractat alia contraria esse immediata, alia mediata. Contraria immediata sunt, quæ non habent medium, vt sanitas & infirmitas, quorum alterum necesse est inesse. Nõ enim potest homo, dari qui non sit aut sanus aut infirmus. Alia verò sunt mediata, quæ medium habent, & ista sunt album &. nigrum, studiosum, & vitiosum. Datur enim medium inter album & nigrum, scilicet, pallidum, & fuscum: & similiter inter studiosum, & vitiosum, licet non habeamus nomen, quo hoc explicemus. Aliqui vocant continentem, qui nec afficiũ virtute, nec rapiũ vitijs. Et cũ dicit

prauum, & studiosum prædicari de homine, & alijs multis, alludit ad angelos, quorum quidam boni sunt, quidã praui. Et si dicas, ergo inter contraria immediata non potest esse motus, quia omnis motus debet transire aliquam latitudinem, & inter sanitatem, & ægritudinem nulla latitudo est. Respondetur, quod sufficit ad hoc, quod sit motus, quod ipsa contraria habeãt latitudinem, licet non habeant medium, & ratione illius latitudinis potest versari motus circa illa in deperditione vnius, & acquisitione alterius, & similiter in intensione.

6. Concl. Explicatur ratio oppositionis priuatiue. Sexta conclusio. Ratio oppositionis priuatiuæ in hoc consistit, quod sit carentia formæ in subiecto apto nato ad habendam illam formam. Hæc conclusio est Aristo. in præsenti, & 10. Metaphys. vbi supra, & hic valde nota ex D. Thom. 10. Metaph. vbi supra. & 8. Metaph. lect. 4. & ex Caiet. in præsenti, quod priuatio, quantum ad præsens attinet. *Priuatio duplex.* Dupliciter accipitur. Vno modo prout dicit negationem formæ in subiecto apto nato habere illam: & hoc modo tenebra dicitur priuatio luminis, & ignorantia priuatio scientiæ: quomodo priuatio ponitur vnum principium rerum naturalium. Alio modo accipitur priuatio strictius, & est negatio seu carentia formæ in subiecto apto nato habere vtranque ordine irregressibili vt innuit hic Arist. & hoc modo cæcitas dicitur priuatio visus, & mors priuatio vitæ: Non enim est mors, nisi fuerit vita, nec cęcitas, nisi fuerit forma, qua priuatur. Differentiam autem & rationem huius assignat D. Tho. vbi supra, quia aliquę priuationes sunt, quæ ita immediatè respiciunt subiectum, sicut habitus ipsi, seu sicut forma, cui opponitur, sicut tenebra, & ignorantia: & istæ non habent fieri circa idem ordinatè. Ex eo enim, quod priuatio immediatum ordinem habet ad subiectum, sicut habitus, non est ordo circa generationem eorum. Aliæ vero priuationes sunt, quæ non dicunt immediatum ordinem ad subiectum, sed respiciunt illud mediante suo habitu, quemodo mors non respicit cõmune susceptibile vitæ, & mortis, nisi mediante uita: non enim mors fieri potest nisi vita præcesserit. Et tales priuationes habẽt fieri circa idem, circa quod fiunt habitus ordinatè, ut fiat prius habitus. Et propter istum ordinem est in eis irregressibilitas. *Not.* Et nota, quod hic loquimur de priuatione, & habitu secundum eorum generationem. *Obiectio.* Et si dicas, quod ergo prius aliquis est vidẽs, quam cæcus, quod est falsum, vt patet in cæcis à natiuitate, *Solutio.* respõdetur, quod est necesse ad hoc, quod sit priuatio, quod sit habitus, vel sit actio seu generatio habitus, quæ ex natura sua terminabatur ad productionem visus, nisi impedimentum adfuisset. Illa enim met generatione, qua homo generatur generaretur visus, nisi impediretur. Non enim potest aliquid esse cęcum, aut surdum, nisi actio generatiua visus, & auditus præcesserit. Et tunc erat visus, & cæcitas in fieri in causa proxima, reliquę vero priuationes sine isto ordine contingunt: nam ignorantia nobiscũ nascitur, nec tenebra exigit prius lumẽ.

Priuatio tres exigit cõditiones Et nota, quod ad priuationem tres conditiones requirit Arist. Prima est, quod illud, quod dicitur priuari, sit aptũ suscipere habitũ. Et hac ratione lapis nõ dicitur cęcus, nec priuatus lumine. Secũda, quod nõ habeat illũ habitũ: alioquin priuatus non esset. Tertio, quod nõ habeat illũ eodem modo, quo natũ est habere, siue ista modificatio intelligatur secundum tẽpus, ut patet in catulo, qui non est priuatus visu ex hoc, quod ante nonũ diẽ non videt: quia licet careat eo, quod natus est habere, non tamẽ caret illo, quando natus est habere. Et hac ratione hoĩes iu hac vita viuentes non dicuntur priuati vita æterna: quia licet non habeãt illã, non sunt apti pro hoc tẽpe dũ hic viuũt hic illã habere. Et aer existens in cauernis terræ non dicitur priuatus lumine, nec ibi est nox, quia nõ est aptus habere lumen. Et debet etiã intelligi de illa parte, quæ nata est habere formã: quia homo non dicitur priuatus visu, quia secundũ aurẽ non uidet: nec homo dicitur priuatus visu, quia non uidet, ita acutè, sicut aquila. Itaque non debet

habere

habere secundum illam circunstantiã, qua natus est habere. In fine notat Aristo. quod habere visum, non est visus, nec habere cæcitatem est cæcitas, nec cæcum esse cæcitas est. Et exponit Caietanus, quia distinguuntur forma, & effectus formales, non solum in modo significandi, alias idem essent à parte rei, sed aliquo modo realiter: & quia distinguuntur realiter dixit Aristotelet, non esse idem. Et patet: nam est vera causalitas physica formalis, inter album esse, & albedo: sed effectus & causa debent realiter distingui si sint entia realia, si rationis admodum entis realis: ergo non sunt omnino idem. Sed non credo, quod distinguantur realiter tanquam res à re, sed realiter formaliter. Nota tamen in hoc textu Aristotelis, hanc propositionem, quod si idem esset cæcum, & cæcitas, vtrumque de eodem prædicaretur. Vt videas quomodo contra Aristotelem loquuntur, qui dicunt prædicamenta esse idẽ realiter formaliter, & non concedunt subinde has propositiones, actio est passio, actio est qualitas, & cætera.

7. Concl. *Oppositio contradictoria dupliciter accipi potest.*

Septima conclusio: Oppositio contradictoria dupliciter accipitur, & pro propositionibus, seu signis significantibus contradictoria, & pro rebus significatis seu subiectis significatis. v.g. hæc propositio, non homo currit, est contradictoria huius, homo currit: & hoc quod est hominem currere est oppositum huic, quod est hominem non currere. Aristoteles tamen quamuis vtroque modo tractet de oppositione contradictoria, sed principaliter de hoc secũdo modo. De hac cõclusione agitur in Summulis lib. 3. & 1. Perihermenias, ad quæ loca remitto lectorem. Est autem oppositio contradictoria repugnantia inter duas propositiones quoad veritatem, & falsitatem. Contraria oppositio inter propositiones est repugnantia duarum propositionum, quoad veritatem, sub contraria oppositio est repugnantia quoad falsitatem.

8. Concl.

Octaua conclusio. Quando vnum contrariorum inest naturaliter, semper & necessario inest. vt ignis semper est calidus, & nix semper est alba, quia ignis non potest fieri de calido frigidus, nec nix de alba nigra. In priuatiua vero oppositione non semper alterum oppositum inest susceptibili eorum, vt patet in Catulo ante nonum diem, qui nec est videns, nec cæcus: sed certo tẽpore necessariũ est Catulũ videntẽ, esse, aut cæcũ. Ex dictis in hac conclusione hæc corollaria inferũtur, φ contraria habẽt fieri circa idẽ, nisi alterũ insit à natura, vt proprietas eius, & qđ naturaliter de priuatione ad habitum non est regressio. Vt de cadauere non potest fieri immediatè viuũ, manente scilicet, susceptiuo mortis, sed manente susceptiuo tenebrarum potest fieri idẽ lucidũ. Hãc aũt propositionẽ amplius examinare pertinet ad primũ de generatione, & ad 8. Metaph. tex. 14. vide ibi, & Caiet. in præsenti. Infertur secũdo, qđ contradictoriorum alterũ ex necessitate dẽt esse verũ, aut falsum, & nõ possunt ambo esse vera, aut falsa simul. Infertur tertio, bonũ malo ex necessitate esse cõtrariũ, & malũ malo aliquando, & malo aliqñ bonũ. Et sensus est: Omne contrariũ bono est malum, nõ aũt contrarium malo est, bonũ, sed qñque bonũ, quãdoq; malum. Ex qua proprietate nõ colligitur, quod bono in quãtũ bonũ sit aliquid contrarium, nec quod omni bono sit aliquid cõtrariũ, nec malo inquãtũ malũ, nec quod omni malo aliquid cõtrarietur, sed qđ si bono inquãtũ tale aliquid cõtrarietur, illud oportet esse malũ. Si aũt malo aliquid contrariũ dicitur, illud non oportet esse de genere bonorũ, sed potest esse de genere bonorũ & malorũ. Et patet: nã timiditati contrariatur fortitudo, & audacia, auaritiæ contraria tur prodigalitas, & liberalitas. Et febri colericę contrariatur sanitas, & febris flegmatica. Et rõ est, quia hæc consistunt in medio, circa duas malitias. Nã liberalitas & fortitudo cõsistunt in medio circa duas malitias. Et ita prodigalitati põt contrariari auaritia, & liberalitas, & medius color etiam extremis est contrarius. Et si dicas, nam vni vnum solum est contrarium, ut habetur. 10. Metaph. Respondetur, quod intel- *Obiectio.* *Solutio.*

Doctrina inter ea q̃ opponuntur cõtrarie, & priuatiue. & priuatiue

intelligitur de perfecta contrarietate, vt quando vnum extremum alteri contrariatur. Quia enim, ibi non possunt esse duo extrema vltima, sed vnum, vt vltimo extremo vnum solnm contrariatur. Vel respondetur, quod vnum vni contrariatur, quia si medio contrariantur duo extrema, est quatenus habet rationem vnius, scilicet; quatenus induit rationem albi aliquod medium, illi contrariatur nigrum, & quatenus induit rationem nigri, illi album contrariatur. Vnde solum ibi est vna contrarietas, qua album nigro cõtrariatur, & vnum exttemum alteri. Et idem de moralibus est dicendum. Infert præterea Arist. quod contraria habent fieri circa idem, & vltimo, quod contraria sunt in eodem genere, vel contrarijs, vel esse genera ipsa contrariorum. Album enim, & nigrum in eodem genere coloris sunt. Iustitia & iniustitia in diuersis generibus: nam iustitiæ virtus, & iniustitiæ vitium est genus: bonum autem & malum non sunt in genere, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia. Hæc vltima verba vide explicata in D.Tho. de malo. q.1. Alia est explicatio quot sunt genera contrariorum, idest, generales conditiones contrariorum. Nam vnum contrarium respectu alterius habet rationem boni, idest, perfecti, & alterum rationem mali, idest, imperfecti. Vel loquitur secundum epinionem Pythagoræ, qui duo genera rerum posuit, bonum, scilicet, & malum.

2. Solut.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumenta in principio. Ad primum respondetur, quod ea, quæ magis distant, est minus conueniunt ex proprijs rationibus, magis opponuntur. Et ita contrariè opposita non magis opponuntur, quia non minus conueniunt sed magis conueniunt quam contradictoria, quia conueniũt in genere, licet magis materialiter distent, quia materialiter habent mediũ colorem inter se: hoc autem non facit maiorem oppositionem.

Ad 2. Ad secundum respondetur eodem modo, quod magis distant, quia in nullo conueniunt, quod est formaliter distare, licet materialiter non habeant medium, sed hoc nihil refert ad oppositionem.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod contraria habent annexam oppositionem contradictoriam, non verò includunt illam in sui ratione, vt demonstrat Aristoteles in textu.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod priuatio & habitus conueniunt in subiecto: vnde non tantum distant, quãtum contradictoriæ, quia in nullo subiecto conueniunt & sufficit, vt ponatur vt aliquid additum, ad hoc quod in illo conueniant.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod oppositio, vt sic, dicit incompossibilitatem conueniendi eidem ex proptijs rationibus nascentem: & ita vbi fuerit maior incompossibilitas, & repugnantia erit maior oppositio. Ratio vero entis se habet, vt quid transcendens conueniens oppositis.

Ad 6. arg. Ad sextum concedimus ita esse, vt patet ex conclusionibus, licet Soto oppositum habeat. Et non careat sententia Soti probabilitate, quia cum hæc oppositio consistat in repugnantia, & ad rationem repugnantiæ parum faciat ratio entis realis, quia maior repugnantia esse potest, vbi est minus de entitate, licet huiusmodi opposita considerata in ratione entis sint analoga, considerata tamen in ratione oppositionis, sunt vniuoca: quia etiam si ens sit analogum, vbi est minus de entitate, est magis de oppositione. Et ita potest esse sibi vniuocatio in ratione oppositionis, & analogia in ratione entis. Quin potius in opposita sententia contradictoria est maxima oppositio, & post priuatiua, & tamen minus de entitate participant, & nihilominus membrum principale analogiæ est cõtradictoria oppositio.

De

De priori, simul, motus, & habere.

QVAESTIO LXXXV.

Vtrum vera dicat Aristoteles in his Postprædicamentis.

ET de Postprædicamento prius hæc dicit Aristoteles. Primus modus prioris proprijssimus & vsitatissimus est, quo aliquid dicitur prius tempore alio, est autem prius tempore, quod plus habet temporis; vt sexagenarius prius tempore est quinquagenario, vel cuius generatio fuit in tempore præcedenti. Secundo modo dicitur prius illud, quod non conuertitur subsistendi consequêtia. Et hoc modo vnum duobus est prius. Nam si duo sunt, ergo vnum est, non autem conuertitur: est vnum ergo sunt duo, quare vnũ prius est duobus subsistendi consequentia. Tertio modo dicitur prius aliquid ordine, quomodo principia prius ordine cognoscêda sunt: quam conclusiones, & literæ, quam syllabæ, & in orationibus exordium prius est ordine, quam narratio. Quarto modo dicitur aliquid prius dignitate. Nam quod melius est & honorabilius prius dici consueuit. Consueuerunt, inquit Aristoteles, honorabiliores & magis à se dilectos priores appellare. Sed ait, ẽ enim penè alienissimus hic priorum modus. Quinto modo aliquid dicitur prius altera natura, & prius natura dicitur, quod quamuis conuertatur subsistendi consequentia, est nihilominus causa alterius. Et adducitur exemplum, si in eodem instanti, quo creatus est Adã esset creata ppositio, homo est, prius natura fuisset. Adam esse, quam propositionem esse veram. Nam propterea propositio vera est, quia Adam est, quod est eius significatum. Sed Aristoteles. 5. Metaphysicæ lectione. 11. apud D. Thomam modos prioris sic explicat. Dicit enim, quod prius dicitur per ordinem ad principium aliquod. Nam prius dicitur, quod est propinquius alicui principio determinato. Huiusmodi autem ordo principij, & eius, quod est principio propinquum potest multipliciter attendi. Primo secũdum ordinem in loco, sicut aliquid dicitur esse in loco prius, quia est propinquius alicui loco determinato, siue ille determinatus locus accipiatur vt medium in aliqua magnitudine, siue vt extremum. Nam potest in ordine locali accipi, vt principium ipsum cælum, vt sic dicamus, ignem esse primũ & post aerem, & cætera, Quod igitur est propinquius principio est prius. Ponit secundum modum prioris ratione temporis. Et ita quædam dicũtur priora ratione temporis dupliciter. Vel quia sunt remotiora à præsenti nunc, vt patet in præteritis: prius enim fuit creatio mundi, quam redemptio generis humani per Saluatorem nostrũ Iesum Christum: & ita vtimur ipso nunc, vt principio & primo in tẽpore. Quædam alio modo dicuntur priora, quia sunt affiniora, vel propinquiora præsenti nunc. Sicut dicimus prius futurum aduẽtum Antichristi, quam iudicium vniuersale. Tertius modus prioris ponitur secundum ordinem in motu. Et hoc modo dicitur prius id quod est propinquius primo mouenti: sicut puer prius est viro, qui est propinquior primo, scilicet, generanti, quia generans accipitur, vt primum: Et in rebus voluntarijs reperitur etiam iste modus prioris, & dicit quod ille, qui est in potestate constitutus est prior respectu eorum, quæ non sunt in illa potestate. Et iste est ordo dignitatis. Et etiam accipitur ista prioritas in dignitate secundum motum, quia ille secundum imperium mouet reliquos, & illo non mouente, cæteri non mouẽtur. Et illi, per quos imperium principis ad reliquos defertur, sunt priores alijs. Princeps verò mouens est primũ. Quarto modo aliqua dicuntur priora secundum ordinem in rebus discretis: vt in saltatione, qui ducit choreas primus est, & secũdus post ipsũ est prior tertio, & sic in reliquis. Quinto mõ dī

ali-

De simul.

PRimus modus simultatis est, vt illa dicantur simul, quorum generatio est in eodem tempore, & neutrum ipsorum prius, aut posterius est, & ista dicuntur simul tempore. Simul autem natura dicuntur illa, quæ conuertuntur essendi consequentia, & neutrum est causa, vt sit alterum, vt patet in duplo & dimidio, & in omnibus relatiuis. Et omnes species diuidentes genus simul natura sũt: genus autem est prius natura illis, quia non conuertitur subsistendi consequentia. Et vt aliqua dicãtur esse simul tempore sufficit, quod simul incipiant licet non æqualiter durent. Quãdo autem simul incipiunt, & æqualiter durant dicuntur coæua. Sed contra: nã vna species potest esse prius tempore alia, ergo male dicit Arist. quod sũt simul natura, & potuit Deus non creare omnes species simul. Respondetur, quod Arist. loquitur de speciebus genus diuidentibus. Non enim seruato ordine vniuersi, genus in vna specie saluatur. Et istæ simul sunt quantum est ex parte sua. Hoc autem genus simultatis nõ petit æqualitatem in his, quæ sunt simul, quia vna species perfectior est altera.

Obiectio.

Solutio.

De speciebus motus.

ARistoteles ponit sex species motus, & sunt istæ, generatio, corruptio, augmentatio, & diminutio, alteratio, & latio. Et omnes isti motus sunt inter se distincti, & habent contraria hi motus: nam quies contraria est motui. Hæc autem contrarietas accipitur pro repugnantia, seu pro oppositione, proprie verò vni motui contrariatur alter, qui est inter contrarios terminos, vt augmentationi diminutio, generationi corruptio, alterationi in album, illa, quæ est in nigrum; motui locali sursum ille, qui est deorsum. Generatio, quæ est ad nouam partem maiorem substantiæ reducitur ad generationem, ad quam etiam reducitur nutritio. Et si dicas, quomodo generatio est motus, cum sit instantanea, & motus dicat aliquid successiuum, respondetur ex Diuo Thom. 2. contra gent. c. 17. in prima ratione, quod omnis motus, seu mutatio est actus entis in potentia secũdũ quod in potẽtia: nã motus dupliciter accipitur. Vno modò pro successione quadam tempore mensurata: & hoc modo mutatio non est motus. Alio modo accipitur motus pro illo trãsitu de vno termino ad aliũ siue sint in instanti, siue successiue: & isto modo nõ distinguitur à generatione, sed est superior. Sed agere de motu spectat ad 3. & 5. Physic. Nota in hoc cap. quomodo loquantur contra Arist. qui dicunt motum constituere prædicamentum. Nam Arist. numerat motum, & eius species inter postprædicamenta. Et cum dicit, quod sunt sex species motus, loquitur de speciebus imperfectis, sicut solemus dicere animã equi, & hominis specie differre in ratione animæ. Itaque dicit esse species motus, idest, rationes diuersas, & quia sunt imperfectæ ad postprædicamenta attinent. Cum vero D. Tho. dicit, motum esse in prædicamento actionis, loquitur de motu, prout progreditur ab agente, & prout est actio.

Sex sunt species motus.

Obiectio.

Solutio.

Motus dupliciter.

De habere seu habitu.

IN hoc postprædicamento numerat Arist. omnes modos habendi. Vide D. Thom. 5. Metaph. lect. 19. Et nota ex eodem sanctissimo ecclesiæ præceptore & Magistro 1. 2. q. 49. ar. 1. vbi sic dicit: Hoc nomen habitus ab habendo est sumptum, à quo quidem nomen habitus dupliciter deriuatur. Vno modo secundum quod homo, vel quęcunque alia res dicitur aliquid habere: alio modo, secundum quod aliqua res aliquo modo habet se in seipsa, vel ad aliquid aliud. Habere secundum quod dicitur respectu cuiuscunque, quod habetur commune est ad diuersa genera, vnde ponitur à Philosopho inter postprædicamenta, quæ diuersarum rerum genera consequuntur. Sed inter ea, quæ habentur talis est distinctio, quod quædam sunt, in quibus nihil est medium inter habens & habitum. Sic

Quot sint modi, species habere.

inte

inter subiectum, & qualitatem, & quantitatem, quædam sunt, in quibus non est aliquod medium, sed sola relatio, sicut dicitur aliquis habere socium, seu amicum, quędam sunt, in quibus est aliquod medium non actio vel passio, sed aliquid per modum actionis, vel passionis, scilicet, prout vnũ est ornans, aut regens, & aliud ornatũ aut rectum: Vnde Philosophus dicit, quod habitus dicitur tãquã actio quædã habẽtis, & habiti, sicut est in illis, quę circa nos habemus. Et ideo in his constituitur vnum speciale genus rerũ, quod dicitur prædicamentum habitus. De quo dicit Philos 5. Metaph. quod inter habentem indumentum & indumentum est habitus medius. Si autem dicatur habere prout aliqua res dicitur quodammodo se habere in se ipsa, vel ad aliquid aliud, cum iste modus se habendi sit secundum aliquam qualitatem, hoc modo habitus quædam qualitas est. Hic vide quomodo accipitur habitus tripliciter, & pro specie quadam qualitatis, & pro vltimo generalissimo.

De Posteriori resolutione.

Scientia de posteriori resolutione multo hisce diebus fastidio habetur, & parum illi logici incumbunt. Cuius rei rationem eam existimo, quod à modernis interpretibus obscure, diffuse, & multis quæstionibus pertractatur. Vt ergo huic vitio obuiemus, & incipiant logici ei inhærere, maiori qua potero breuitate & claritate, quæ Ari. his duobus libris docet complectar. Hinc fiet, vt postmodum logicus quæ diffusiora sunt inquirat diligentius.

Argumentum libri primi & secundi posteriorum.

IN his libris Aristotel. de demonstrationis materia agit, quæ obiectum est horum librorum ratione materiæ: nam de eius forma in priori resolutione tractauit. Et in primo capite pertractat, an sit demonstratio, & vsque ad caput 16. exclusiue versat, pertinentia ad quęstionem, quid est demõstratio. Deinde vsque ad finem libri agit de quasi passionibus demonstrationis, scilicet, de perfectione, finitate, vnitate certitudine, diuersitate, &c. In 2. lib. inquirit de causis demonstrationis vsque ad caput vltimum: in quo de dignitatibus, & primis determinat principijs. Vide etiam sanctissimi præceptoris prologum super hos libros. Et sufficiebat eius expositio. Et Caietan. commentaria nisi S. Thom. ab aduersarijs esset defendendus, & Caietani doctrina declaranda atque perstringenda.

QVAESTIO LXXXVI.

An sit vera doctrina Arist. de præcognitis, & an recte illam numerauerit.

DIcit Aristotel. hæc. Primo, duæ sunt præcognitiones, an sit & quid sit. Dicit secundo tria esse præcognita. De principijs præcognoscendũ est, quod sint vera: de passione quid nomen significet: de subiecto, an sit, & quid sit. Vt si volo demonstrare hominem esse risibilem: quia est rationalis, debeo præsupponere, an sit homo, & quid sit homo. Et principium, quod assumo in demonstratione, quod sit verum, & quid significet risibile, quod est passio demonstranda. Et hoc præsupposito concludere omnem hominem esse risibilem, & sit contra hanc doctrinam

Primum argum. Præcognitiones sũt plures quã duæ: ergo falsum dicit Ari. Prob. antecedens: quia aliud est præcognoscere esse essentiæ, & aliud esse existentiæ, & aliud esse verum & quid nomen significet: ergo sunt 4. præcognitiones. Omnia patent. *1. Argu.*

Secundum arg. contra secundã propositionem: Ante demonstrationẽ necessariũ est præcognoscere bonitatem cõsequentiæ: nã si nõ sit bona conseq. nõ bene sequit̃ cõclusio ex principijs: ergo plura sũt præcognoscẽda, quã illa tria. *2. Argu.*

la tria. Et cōfir. Nam conclusio debet præcognosci ante demōstrationē: ergo sunt 4. præcognita. Antecedēs probatur: Nam si nō præcognoscitur conclusio, sequitur intellectū nō posse moueri à volūtate ad inferendā cōclusionem, & sic quod à casu inferatur talis cōclusio: quia nihil ē volitū, quin præcognitū sit: sed cū facit intellectus demōstrationē est ad inferendā cōclusionē: ergo vult inferre illā, & ita illā præcognoscit, Si dicas qđ præcognoscit illā virtualiter: ergo iā erit isto modo cognita, aliud p̄cognitū distinctū: quia cōclusio virtualiter præcognita aliud præcognitū est: quia nullū illorū triū est. Et cōfir. vltimo: quia mediū demōstrationis etiā est cognoscendū, ergo plura, quam tria sunt præcognoscēda.

Confir.

3. Argum. Tertio ad probandū non esse necesse præcognoscere principia: nā Arist. inter principia, quæ debēt præcognosci adducit illud, quodlibet est, vel nō est: sed hoc principium nō ingreditur demōstrationē: ergo non est necesse cognoscere illa principia, de quibus loquitur Arist. Min. prob. quia vt inferius docet Arist. non potest aliquid syllogistice concludi ex illo principio posito in demonstratione.

4. Argum. De passione debemus præsupponere quid sit: ergo etiā an sit. ergo doctrina Arist. est falsa. Prima consequentia probatur: quia quæstionem: an est præcedere debet quæstio quid est: nam si supponimus, quod est posterius, debemus præsupponere quod est prius, vt qui concedit ternariū esse debet concedere esse binarium. Pro. 1. anteced. quia quidditas præsupponit, quod res habēs quidditatē esse possit: nā si non possit habere esse, non habebit verā essentiā, & quidditatem realē: nā essentia vera est, quæ potest esse extra suas causas. Et hinc fit, chimærā nō habere veram quidditatē, quia esse nō potest extra causas. Et confir. hoc argū. De principio in quo passio est prædicatū supponimus esse verū: ergo etiā supponimus passionem esse. Patet conseq. quia nō potest supponi principium illud esse verum, nisi supponatur passionem conuenire subiecto talis principij, quod est passionē esse. Et confir. 2. Nā ideo de subiecto præsupponitur, an sit, quia nemo demōstrat passionē de subiecto, quod existimat esse impossibile: sed similiter nemo demōstrat de aliquo id, quod cēset esse impossibile: ergo eadem ratione de passione præsupponi debet an sit.

Quinto. Sciētiæ, & demōstrationes abstrahūt ab existentia: quia hæc contingenter conuenit rebus: ergo non est necessariū præsupponere de subiecto an sit. Ma. Prob. quoniā scientiæ sūt de rebus æternis, & de propositionibus perpetuę veritatis, quæ nullo modo dicunt existētiam. Et confir. hoc argum. Quando habetur scientia de re nō existēte, vt de rosa in hyeme, siue de re impossibili, vt de vacuo, de infinito, non existūt res istæ, & aliquæ harum existere nō possunt: ergo de subiecto nō est præsupponendum, an sit. Et confir. 2. nam Arist. 2. posteriorū c. 1. docet tot esse quæstiones, quot scibilia: sed vna quæstio est, an est: ergo hoc est sci bile per demonstrationem, & ita non erit præcognoscendum ante demonstrationem: aliàs vt quod demonstratur si cognoscitur. *5. Argu.* *Confir.*

Quæstio deciditur cum alijs illi annexis.

Præcognitum vocatur illud in præsenti, quod necessario est cognoscendum ante demonstrationem, & non vocamus præcognitū illud, quod potest cognosci, & non cognosci. *Quid sit, præcognitum.*

Prima conclusio: Horum librorū obiectum non est demonstratio, vt communiter defenditur. Probatur: quia demonstratio duo dicit, materiam necessariam, & formam arguendi certam & infallibilem, sed in his libris nullo modo tractatur de forma demonstrationis: ergo obiectum horum librorum non est demonstratio. Minor probatur: quia de forma demonstrationis tractatur in libris priorum, hic autem solum de ipsius materia agitur. *1. Conclu.* *Obiectum librorum Poster. quæ nam sit.*

Et sicut in libris de anima obiectum eorum est anima, & non corpus animatum: quia ibi de corpore nou fit mentio, eodem modo in

Tt hac

hac parte logice non tractatur de tota demonstratione completa, & perfecta, sed de parte eius materiali, scilicet, de propositionibus perse & essentialibus, & vniuersalibus. Et quãdo logici insignes dicunt horum librorum obiectum esse demonstrationẽ intelligunt esse demonstrationem obiectum pro materiali, idest, materiam demonstrationis. Verum est, quod totum hoc postea ordinatur ad perfectam cognitionem demonstrationis habendã. Vnde D.Tho.1. Posterio. lectione 1. dicit sic: Certitudo autem iudicij, quæ per resolutionem habetur, est vel ex ipsa forma syllogismi tantum: & ad hoc ordinatur liber Priorum analyticorum, qui est de syllogismo simpliciter, vel etiam cũ hoc ex materia, quia sumuntur propositiones perse, & necessariæ; & ad hoc ordinatur liber posteriorũ analyticorũ, qui est de syllogismo demonstratiuo. Vbi vides ideò hunc librum agere de demonstratione, quia agit de eius materia. Itaque obiectum formale materia demonstrationis est, seu propositiones, ex quibus demonstratio. Et hic considerantur istæ propositiones, qua ratione sunt p se & necessariæ. Et quod non possit esse tota demonstratio huius libri obiectũ, probatur: quia de forma demonstrationis tractatur in libris priorum: ergo hic non fit rursus de illa tractatio: ergo solum de materia tractatur demonstrationis in hac parte ab Arist. Vnde falsa est Auerrois sententia, horum librorum obiectum esse definitionem. Sed soluamus argumenta, quibus hoc probat. Nam nunquam in suis operibus Arist. egit de definitione, nisi hoc.2. lib. ergo illud est obiectum. Et secũdo quia in omni scientia subiectũ præsupponitur, & de illo demonstrantur passiones: sed hic non præsupponitur demonstratio, sed definitur, quid sit, & probat Arist. esse demõstrationem. Et tertio quia de illa non demonstrat passiones: ergo nec est huius libri subiectum etiam pro materia. Ad 1. respondetur, quod non agit Arist. de definitione, nisi in ordine ad demonstrationem, & ideo definitio non est huius libri obiectum. Maxime, quia definitio pertinet ad primã operationem intellectus: hæc vero pars tractat de 3. operatione: ergo definitio, quæ ad primã operationẽ pertinet, nõ est obiectum in hac parte, quę agit de 3. opere intellectus. Ad 2. respon. ab aliquib⁹, quod obiectum totale sciẽtiæ debet præsuponi in scientia, partiale vero bene potest demonstrari, esse, saltim à posteriori: sicut metahysicus ex perfectione vniuersi demonstrat angelorũ esse, vt patet 1. p. q. 50. & tamẽ angeli sunt partes subiectiuæ metaphysicæ. Secundo resp. quod demonstrationem esse accepit logicus, vt quid per requisitum, & præcognitum, & quid sit demonstratio cognoscitur per habitum principiorum, & his acceptis postea de demonstratione demonstrat passiones. Nec est processus in infinitũ, quia demonstratio aliqua particularis lumine naturali effecta est id, quo de demonstratione in communi & inadæquate de seipsis demonstrantur passiones, sicut definitio se & omnem definit definitionem, & hac ipsa, & sibi & alijs est ratio, vt videatur. Sed de hoc iam diximus lib.1 Et per hoc patet ad 3.

Auctoritates quomodo intelligendæ.

Impugnatur Auerroes.

Soluuntur argumẽta ipsius.

Secunda conclusio. Isti libri dicuntur de posteriori resolutione: quia in his docemur resoluere conclusiones in sua principia: non enim scit qui nõ scit resoluere. Hanc conclusionem sic explico: Nam resolutio proprie est reductio rei in sua principia, qua ratione corpus naturale cum corrumpitur dicitur resolui in elementa, & propositio dicitur resolui in terminos, & demonstratio, & quilibet syllogismus dicitur resolui in suas propositiones. Et hinc hoc nomen translatum est à philosophis ad significandum resolutionem propositionis in sua prima principia, ex quibus habet veritatẽ & necessitatem, & ex quibus sequitur, non ex quibus componitur. Hæc autem resolutio ẽ duplex, altera syllogismi ĩ modũ & figuram aliquã syllogizãdi ex p se notis, & euidẽtibus, quales sũt 4. modi primæ figuræ, vel in prima principia. Ex quibus constat necessitas illationis, & consequentiæ syllogismi reducti,

2. Conclu.

Quare libri Posteriorum dicantur tales.

ducti, qualiã sunt dici de omni, & dici de nullo. Altera resolutio est conclusionis, vel proprietatis alicuius in principia priora, & notiora, ex quibus sequitur & necessitatem habet propositio reducta; vt quando reducitur hæc propositio, homo est risibilis, in hanc, homo est rationalis, prior resolutio vocatur formalis: quia est circa formã demonstrationis, & circa illationem: secunda vocatur materialis, quia versatur circa propositiones, quę sũt materia demonstrationis. Et quia forma est potior materia, resolutio formæ vocatur prior resolutio, & resolutio materiæ posterior. Et de hac agit. Arist. in his libris. His prelibatis ad rem accedamus.

3. Conclu. Tertia conclusio: Cum Arist. in 1. c. dicit omnem doctrinam, & disciplinã ex pręexistente fieri cognitione, accipit doctrinam, & disciplinam pro assensu, discursu comparato prout se extendit ad sciẽtificam cognitionem, siue opinatiuã, siue coniecturalẽ: imo & ad errorem; & dicit omnem talem assensum ex præexistente fieri cognitione. Hæc conclusio est. D. Thom. in præsenti, lect. 1. Vbi sic dicit: Nomen autem doctrinę & disciplinæ ad cognitionis acquisitionem pertinet. Nam doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit: disciplina esse receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic doctrina & disciplina secundum quod se habent ad acquisitionem scientiæ tantum, sed ad acquisitionem cognitionis cuiuscunque. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem, etiam in disputatiuis, & rhetoricis disputationibus, per quas nõ acquiritur sciẽtia. Propter quod etiã dicit, ex pręexistenti scientia vel intellectu, sed vniuersali cognitione. Addit autẽ intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ: nam procedere ex vno ad aliud rationis est solum. Hæc D. Thom. Itaque cum cognitionem aliquam per discursum habemus illa discursiua cognitio ex præexistenti fit cognitione. Probatur conclusio, quæ sic explicata nullã habet difficultatẽ. Nam assensus discursu

Quid intelligat Arist. per doctrinam & disciplinam.

Prob. 1.

comparatus dicit duo, & terminũ discursus, qui est conclusio, & principiũ huius discursus: ex quo infertur conclusio: ergo, vt inferamus cõclusionẽ, principia debemus cognoscere; ergo omnis assensus discursu cõparatus ex præexistenti fit cognitione. Præterea; nam natura nostri intellectus est, vt suam perfectionẽ acquirat per discursum deueniendo ex vno in aliud, vt patet ex D. Tho. 1. p. q. 85. art. 5. ergo vt habeat assensum aliquem acquisitum, illum debet habere ex præexistenti cognitione. Et tertio probatur ex textu Arist. qui hoc exemplis patentissimis explicat. Et hanc vniuersalem propositionem voluit Arist. constituere, vt in progressu scientifico idem esse obseruandum, doceret. Et ita postea inquirit, quę sint ista prius cognita, quibus scientifica cognitio est habenda. Vnde explicatio Soti sapientissimi, & aliorũ, quod fiat ex præexistenti cognitione omnis cognitio, quia discursiua resoluitur in intellectum, & intellectus in sensum, quamuis vera sit, nihilominus intendit Arist. Nam hic non volebat docere oẽm nostram cognitionẽ ortũ habere a sensu, sed oẽm discursiuam cognitionem causari ex aliquo prius cognito, qa hoc est discurrere ex vno, cognito ad aliud cognoscendum procedere; & discursus includit terminũ à quo, & terminum ad quem, qui sunt duę cognitiones; sicut motus localis includit terminum à quo, & ad quem in sua ratione; & sicut binarius duas vnitates. Ex hac conclusione infertur, omnem cognitionem nõ fieri ex præexistenti cognitione, alias esset progressus in infinitum. Sequitur secundo non hic fieri sermonem de cognitione angelica, quia cum illa non sit discursiua, non fit ex præexistenti cognitione, nec de cognitione principiorum primorum eadẽ ratione. Item, si Deus habitum infunderet, non erat necesse, vt ex præexistenti causaretur cognitione.

Prob. 2.

Prob. 3.

Coroll. 1.

Coroll. 2.

Quarta conclusio; Duæ tantum sunt pręcognitiones, scilicet, an sit, & quid sit. Hæc conclusio est Arist. in hoc c. & D. Thom. lectione 2. & omnium logicorum.

4. Conclu Duæ sunt præcognitiones.

corum. Et probatur, quoniam hæc duo tantum de re aliqua ante demonstrationem sciri possunt, reliqua verò, quę secundo posterio. in principio referuntur in ipsa cognoscuntur demonstratione.

5. Conclu. Quinta conclusio: Tria sunt præcognoscenda ante conclusionem, vt per demonstrationem inferamus, & sciamus conclusionem, subiectū, principia, & passio. Hæc conclusio est etiam omnium, sicut præcedens, etsi quæ alia sunt præcognoscenda ad ista sunt reducenda. *Tria sunt præcognita.* Probatur: Quia in conclusione, quam demonstrare intendimus duo sunt extrema, subiectum, scilicet, & passio. Vt si velimus demonstrare hominem esse volitiuum, est homo subiectum, & prædicatum volitiuum, & dubitamus de eorum connexione, an ita sit, quod homini conueniat esse volitiuum: ergo vt possimus iudicium ferre, & assentiri non sufficit illa extrema apprehēdere: sed oportet ea aliquo modo cognoscere: ergo ante demonstrationem iam oportet cognoscere subiectum, & passionem. Deinde ad cognoscendum, vtrum hæc habeant aliquam inter se connexionem, necessarium est assumere medium aliquod, habens manifestam connexionem cum vtroque extremo, & comparare passionem in tali medio, & medium cum subiecto. Hæc autem comparatio nō potest fieri, nisi formando propositiones, in quarum vna prædicatur passio de medio, & in altera medium de subiecto. Et istæ propositiones sunt principia, ex quibus intrinsecè constat demonstratio: ergo ante demonstrationem supponitur necessario cognitio principiorum, quia supponitur, vt certa connexio medij cum vtroque extremo, quæ continetur in vtroque principio intrinsece, sicut dictum est. Quod verò nihil aliud sit necessarium præcognoscere, patet; *Quare an plures tribus sint p̄cognoscenda.* quoniam ex his dumtaxat componitur demonstratio, & quamuis demonstratio constet conclusione, non est præcognoscēda simpliciter; quoniam hæc cognitio intenditur in demonstratione. Vnde dixit D. Tho. 1. post. lectio. 2. necessum est, quod antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectū, & passio, & principium, ex quo cōclusio infertur.

6. Conclu. Sexta conclusio; Necessum est præcognoscere de principijs, an sint, idest, an vera sint, non aūt quid sint. Hæc cōclusio est expressa, D. Th. lect. 2. Probatur prima pars quoniam principia ponuntur in demonstratione loco antecedētis ad inferendam conclusionem, ergo non probantur in demonstratione, sed supponuntur, vt alias certa. *De principijs præcognoscendū est. An sint.* Secunda pars conclusionis probatur. Quoniam principia sunt complexa, ergo non habent aliam quidditatem quam esse vera, sed cū duplicia sit principia demonstrationis, vel intrinseca, vel extrinseca, de omnibus intelligitur conclusio. De intrinsecis, cuiusmodi est definitio clarum est, nam est medium ad inferendam passionē de subiecto à priori. De extrinsecis, vt quodlibet est, vel non est, ēt est certum; quia sunt fundamenta, quibus alia innituntur principia.

7. Concl. Septima cōclusio. De passione nō est necessariū præcognoscere an sit, & q̃d sit, quo ad quid rei, sed satis est præcognoscere, quid nominis, idest, quid significet illud nomē, q̃d ponitur loco passionis in conclusione. *De passione q̃d præcognoscendū sit, & quare.* Prima pars prob. Quia esse passionis ē inesse subiecto. Sed hoc probatur p̄ demōstrationē, saltim aptitudinaliter; ergo non est necessario præcognoscendū ante illā. Et præterea hoc ipsum probo; Quia q̄stio, an sit, præsupponit q̄stionē, q̃d sit, vt ait. D. Th. quia q̄ esse nō possūt, non habēt verā quidditatē, sed nō præsupponitur de passione, q̃d sit; ergo nec p̄supponitur, an sit ante demōstrationē. Q̃d vero nō præcognoscatur quid passionis probatur; q̄m quid rei passionis sumitur per ordinem ad propriū subiectum. Homo. n. in definitione risibilis ponitur, & ita in omnibus alijs definitionibus dicendum est, sed ante demonstrationem non constat cui subiecto conueniat passio, quoniam hoc inquiritur, & concluditur in demonstratione; ergo. Tertia pars conclusionis prob. Quoniā si nō sciremus quid significat risibile, nō possemus inquirere prin-

re principia, & causas illius: scimus. n. risibile significare animal, quod extenso ore gaudium manifestat: qđ ridere dicimus, & inquirimus cui, & ob quam causam conueniat: & hoc cõcludimus in demõstratione. Cognoscere aũt passionem esse cognitione confusa & imperfecta ante demõstrationẽ, non incõuenit, quia non scitur proprium subiectum; nec scitur: in ratione proprietatis formaliter, sed veluti materialiter.

8. Concl. Quomodo supponendum vt sit subiectũ ab inuentore alicuius scientiæ.

Octaua conclusio: Quando scientia acquiritur propria intentione, necessarium est supponere de subiecto, an sit, quoad esse existentiæ, alias non est necessariũ, quod sit nec actu, nec temporibus à natura statutis; sed satis est præsupponere, quod habeat veram essentiam realem, & quod possit realiter existere, aut quod habeat essentiam, cui suo modo esse conuenire possit. Et hoc dico propter entia rõnis, de quibus habemus scientiã, & non habent esse nisi obiectiuum in intellectu. Prima pars conclusionis est Ferrariensis primo contra gẽt. c. 66. Et ratio est, quia nostra cognitio incipit à sensu, sed sensus vt habeat actum supponit rei existentiam: ergo ad habendam scientiam per inuentionem, debemus præsupponere subiectum esse in rerum natura. Et hoc debet intelligi in scientia quidditatiua: nam in scientia connotatiua, vt est illa, quam habemus de angelis, non mouetur sensus à re, sed ab alia, quæ connexionem habet cum illa, vt quia est effectus eius, vel aliquid huiusmodi. Secunda pars conclusionis prob. Quoniam de rebus possibilibus potest esse scientia, ut si à magistro de his per demonstrationem doceamur.

9. Conclu. De subiecto quid præcognoscendũ sit

Nona conclusio: De subiecto præsupponendum est, quid sit, quo ad quid rei in scientia à priori. Probatur cõclusio: quia cũ non habeat causam, nõ potest demonstrari à priori: quidditas. n. rei est primum quod rei conuenit: ergo necessario est præsupponenda talis quidditas in demonstratione: & cognoscitur lumine primorum principiorum quidditas, & definitio subiecti. A posteriori aũt nulla potest scientia probare suum subiectum esse, ita qđ nullo modo antea cognouerit illud, quia oĩs scientia aliquid præsupponit, circa qđ versetur. Post quam autem habet cognitionẽ sui obiecti, bene poterit formare demõstrationem, in qua cõcludatur subiectum esse: nam Deus est obiectum Theologiæ. Et bene possum ego per effectus supernaturales fidei, & gratiæ concludere Deum esse, sed iam prę supponebatur Deus cognitus per fidem. De subiectiua vero parte bene potest fieri demonstratio, qua probetur illam subiectiuam partem esse. Nam metaphysicus demonstrat Deum esse, vt patet ex D. Tho. 1. p. q. 2. Metaphysicus bene poterit probare omnium scientiarum subiecta esse, quia agit de vniuersalissimo ente. Vide Masium lib. 1. poster. c. primo, sect. unica. q. 3. & dicemus nos inferius.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum respõdetur. Aristo. illas præcognitiones sub duab. comprehendisse propter proportionem, quam inter se habent.

Ad 2. Ad secund. respondetur, ex libris de priori resolutione constare præcognoscendam esse bonitatem consequẽtiæ: & ideo præmissa est illorum tractatio ad hanc considerationem: quamobrem hic non fit mentio de bonitate consequentiæ. Ad confir. respondetur Arist. solum tradidisse ea præcognita, quæ simpliciter sunt præcognoscenda antequam acquiratur scientia. Ad cõfir. Conclusio autem non est simpliciter præcognoscenda, sed satis est præcognoscere eandem conclusionem uirtualiter in suis principijs, nec est aliud præcognitum, quia cognitio virtualis conclusionis, nõ est alia cognitio à cognitione principiorum: quia non simul terminat conclusio cognitionem. Vide Caieta. capitu. 1. in hoc libro circa 4. conclusionem infine capitis, de quo postea sum dicturus. Vt autem possit illam inquirere per demonstrationem, non est necesse, quod certo cognouerit conclusionem, sed sufficit, quod de ea in se sumpta dubitauerit. Et hoc potuit contingere multis de causis, vel propter cognitionem causæ, vel alicuius connexi cum illa, vel oppo-

oppositi illius, vel alicuius effectus. Ex his omnibus potuit nasci dubitatio de conclusione, & inquisitio illius per demonstrationem.

Ad 2. confirm. Ad secundam confir. Respondetur, medium esse præcognoscēdum eo modo, quo subiectum: & ideo non est facta expressa mentio de illo ab Aristotele. vel secund. respondetur, quod medium reducitur ad principia, vt patet in exercitio demonstrationis, qua demonstratur hominem esse volitiuum, quia est intellectiuum.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur Arist. retulisse illud principium generale loco exempli in eo intelligens reliqua, etiā si sint proxima: nam vtraque sunt præcognoscenda, ut diximus: quia sunt necessaria ad scientiam habendam. Et si *Obiectio.* dicas: ergo etiam est cognoscendum, quid nominis principiorum, quid nimirum significent: & ita erunt plura præcognita, & Arist. erit diminutus, respō *Solutio.* detur, Arist. hoc non dixisse, quia erat notissimum, rerum significationes præsupponi oportere, vel illam comprehēdit sub cognitione, quid nominis passionis. Nam qua ratione cognoscendum est quid significet passio, etiam reliquorum significatio cognoscēda est.

Ad 4. arg. Ad quar. respondetur esse maximū discrimen inter passionem, & subiectum. Nam de subiecto necessario supponēdum est, esse verum (& loquimur modo de subiecto scientiarum, quę vocantur reales) ne in vanum suscipiamus laborem inquirendi proprietates illius. At de passione non est necessarium id præsupponi, cum sæpe inquiramus id, de quo dubitamus an sit verum ens, vt patet in quadratura circu- *Obiectio.* li. Dubitamus enim an sit possibilis. Sed contra: Nam quando procedimus per intentionem, procedimus per effectus: ergo debemus præsupponere passionē *Solutio.* esse. Respondetur: ita verum est, quia tunc passio habet rationem definitionis causæ, quo ad nos. De quo vide D. Thom. 1. p. q. 2. artic. 2. ad. 2. Ad confir. respondetur primo cum Caietan. hic, quem vide. Secūdo respondetur, quod tunc solum præsupponitur, quid nomi nis ipsius passionis, & non quid rei, & cognoscitur passio materialiter, & nō conuenire adæquato subiecto. Cum enim dicimus, omne animal rationale est risibile, homo est rationalis: ergo est risibilis, non præsuppono in maiori, quid rei passionis; sed postea concludo per aliquod medium ipsam de subiecto, & intelligo inesse subiecto & quid sit actus ratio. Vel dicitur posse per experientiam cognoscere passionem esse in rerum natura, vel alia via Arist autem dicit, quod ex vi demonstrationis non oportet præcognoscere passionem, nec quoad, an sit, nec quoad, quid sit. Ad secund. confirmationem iam patet ex conclusionibus.

Ad quintum respondetur, quod quamuis scientiæ reales abstrahant ab existentia, tractant tamē de rebus, quæ sunt vere res, & ita de rebus, quæ possunt habere verum esse reale. Vnde nō potest scientia non præsupponere subiectum suum esse, saltim temporibus suis à natura statutis, quia hoc est necessarium, vt sit verum ens reale, quod possit existere. Scientiæ vero, quæ agūt de ente rationis etiam præsupponunt subiectū suum esse suo modo, scilicet, per intellectum, & per hoc patet ad. 1. confirmationem. Et ad. 2. dicemus inferius, & ex parte iam est dictum. *Ad 5. arg.*

QVAESTIO LXXXVII.

Vtrum assensus præmissarum concurrat effectiue ad assensum cōclusionis.

ET videtur, quod non: Quia intellectus tendit per cognitionem præmissarum in cognitionem conclusionis, ut per medium quoddam: sed medium nō concurrit effectiue: ergo. Probatur mi. Quia mediū solum se habet passiue: assumitur enim & cognoscitur in ordine ad aliud, quod est passiue se habere. uel si comparatur, ut terminus, à quo etiam non concurrit effectiue, quia terminus à quo, non concurrit efficienter ad id, cuius est terminus, vt constat in motu locali. *1. Arg.*

Secundo D. Thom. 1. par. quæstio. 85. articu. 1. ideo dicit intellectum nostrum intelligere discurrendo; *2. Argum.*

quia

quia erit de potentia essentiali ad actum, & ex consequenti habet similitudinem cum rebus generabilibus corporalibus, quæ paulatim acquirunt suam perfectionem: sed in illis rebus prior gradus non concurrit effectiue ad 2. ergo nec cognitio prior intellectus concurrit ad cognitionem secundam effectiue: quia ita se habent istæ cognitiones, sicut illi gradus ex Doctore sancto.

3. Argu. Tertio, intellectus eodem actu assentitur præmissis, & conclusioni: ergo assensus præmissarum non causat effectiue assensum conclusionis. Conseq. probatur. Quia idem non est causa effectiua sui ipsius. Prob. antecedens: quia voluntas eodem actu tendit in media, & in finem. ergo intellectus in conclusionem, & principia. Si dicas, quod assentitur diuerso actu, contra: quia duo actus intellectus non possunt esse simul: ergo existente assensu cóclusionis, nó est assensus præmissarum: ergo non est causa effectiua assensus conclusionis assensus præmissarum: quia causa effectiua debet esse, quando causat effectum, saltim virtualiter: & primus actus præmissarum non potest manere virtualiter, quia nullam virtutem agendi reliquit.

Præambula ad quæstionem.

Controuersia. VAriè opinantur logici in hac quæstione. Aliqui ita censent, præmissarum assensum solum præcedere assensum conclusionis, vt terminum, à quo: & hac de causa nullam habet efficientiam respectu assensus conclusi-

1. Opinio. onis. Sit exemplum. Ignis nó potest producere calorem, vt octo, nisi præsupposito calore, vt septem, & tamen calor vt septem non concurrit effectiue ad calorem vt octo. Ita similiter, licet sit necessarius assensus præmissarũ ad assensũ conclusionis, sed non concurrit effectiue. Et si dicas contra, nam

Obiectio. terminus à quo, & ad quê, non stant simul, sed cognitio præmissarũ & cóclusionis stât simul: ergo non se habet vt terminus à quo, & ad quem, respódet,

Solutio. quod manet terminus, à quo cũ noua terminatione: nam ante cognitionem cõclusionis cognitio præmissarum solum terminabatur ad principia. Et cũ sit demonstratio etiam terminatur ad conclusionem, quia censent vnico & eodem actu cognosci principia, & cõclusionem in demóstratione. Et etiam si sint duo actus possunt manere: quia in instantaneis nó repugnant simultas termini, à quo, & ad quem. Vel dicatur quod destruitur assensus præmissarum & acquiritur assensus qui terminatur ad principia & conclusiones. Alij cen-

sent vere assensum præmissarum effectiue concurrere ad assensum conclusionis. Vt ergo, quid sit verum cognoscamus, aduertere oportet, intellect m *2. Opinio.*

posse cognoscere præmissas secũdũ se: & potest rursus cõclusionẽ cognoscere, vt subest præmissis, & quatenus ex illis infertur. Vel potest tertio modo assentiri conclusioni, quatenus habet rationem principij ad alias conclusiones inferẽdas. Primus actus formaliter tantum terminatur ad præmissas, & ad conclusionem virtualiter, quatenus, scilicet, continetur in præmissis, sicut effectus in sua causa. Secũdo actus terminatur formaliter ad principia & cõclusiones; quia eodem actu percipit potentia obiectum, & rationem formalem obiecti, sub qua tendit in illud, vt asserit Angelicus Magister 1. 2. q. 8. art. 3. Eodem enim actu video lucem, & colorem. Tertio actus formaliter terminatur ad conclusionem tantum, quia tũc non sumitur conclusio, vt stat sub principijs. Ad principia vero terminatur virtualiter, quia semper veritas illius habet intrinsecam dependentiã à principijs, & ita, qui assentitur illi conclusioni virtualiter assentitur principijs, à quibus pendet. Nota in D. Thom. illa verba in calce articuli superius adducti, vbi sic dicit: Sic etiam circa intellectum accidit: nam primo aliquis intelligit ipsa principia secundũ se; post modũ autẽ intelligit ea in conclusionibus. ipsis, secundum quod assentitur cõclusionibus propter principia. Et vide etiam solutionem ad. 3. & perspicies. hoc nostrum fundamentum diuini Doctoris esse doctrinam. *Quõ multipliciter se habeat intellect⁹ in cognoscẽdo &c.*

Quæstio,

Quaestio deciditur.

1. Conclu. Prima conclusio: Assensus, qui terminatur ad principia secundum se effectiue cócurrit ad assensum, qui terminatur ad conclusionem, quatenus colligitur ex principijs, non quidem vt causa principalis, sed vt instrumẽtum intellectus, qui est principalis causa efficiens: Probatur conclusio: quia magis assentimur præmissis, quam conclusioni: & cóclusioni assentimur propter præmissas: ergo assensus præmissarum effectiue concurrit ad conclusionis assensum. Probatur consequentia: quia illa dictio propter efficientiã dicit, nam aliud genus causalitatis dicere non potest. Præterea volitio finis est causa effectiua volitionis mediorum: ergo assensus præmisarum est etiam causa effectiua assensus conclusionis: nam ita se habet finis in practicis, sicut præmissæ, & principia in speculabilibus. Præterea. Dum homo assentitur præmissis necessitatur ad assensum conclusionis, quia virtualiter ibi est assensus conclusionis; ergo effectiue concurrit assensus præmissarum ad assensum conclusionis, cum sit ibi virtualiter conclusio. Nam semen ideo effectiue concurrit ad productionem arboris: quia arborem ibi habet virtualiter; non enim in alio genere hæc virtualis præexistentia valet intelligi, vt constat per omnes causas discurrẽdo. Deinde homo (nam de isto loquimur) cum cognoscit conclusionem ex principijs, discurrit. Ad discursum autem, vt constat ex 1.p.q.58.artic.3.requiritur, quod sint duæ cognitiones, & quod vna sit causa alterius, & non sufficit vnum in alio cognoscere, quia hoc modo Deus & angeli cognoscũt, & non discurrunt: ergo cognitio præmissarum est causa cognitionis conclusionis.

Assensus circa principia, effectiue terminatur ad assensũ conclusionis.

Discursus duas exigit cognitiones.

2. Concl. Secunda conclusio: Quando eodem actu assentimur præmissis, & conclusioni, assensus, præmissarum non concurrit effectiue ad assensum conclusionis. Probatur; quia idem non potest esse causa sui ipsius, quia causalitas exposcit realẽ distinctionẽ inter effectũ & causam. Et hoc maxime exposcit causa efficiens cum in eius definitione dicatur, quod sit influens in effectum: nihil autem in se ipsum influere potest. Et etiam in definitione causæ, dicitur, quod sit illud, ad quod aliud sequitur, ergo respectu sui ipsius nihil potest esse causa. Sed probo, quod eodem actu non possit intellectus cognoscere præmissas & conclusionem: nam tũc assentitur cóclusioni, propter præmissas: sed illa particula, propter, dicit causalitatem: ergo non potest eodem actu cóclusionem & præmissas cognoscere: alias idem actus esset causa, & effectus. Respódetur, quod dicit rationem cognoscendi ex parte obiecti. Nã ratio, quare assentiatur conclusioni, sunt præmissæ, non vero assensus præmissarum, tunc est causa assensus conclusionis, quia non sunt duo assensus, & in.1.p.q.19.multa sunt huius doctrinæ exempla. Sed hoc est patens exemplum, nam potentia visiua videt colores propter lucem, & tamen vnico simplicissimo actu vtrumque attingit: tamen ex parte obiecti, lumen est ratio attingendi colorem, ita in proposito, ratio assensus conclusionis sunt præmissæ. Nam hæc dictio propter in præcedenti conclusione dicit veram causam, quia duobus actibus, & præmissas, & conclusionem cognoscit. In hac vero dicit rationem ex parte obiecti, quia vnico actu fertur in vtrumque.

Causa efficiẽs requirit realem distinctionem à suo effectu.

3. Conclu. Tertia conclusio. In tertio actu quã do assentitur conclusioni, vt habet rationem principij ad alias conclusiones cognoscendas, non est dependentia immediata ab assensu præmissarũ efficienter. Probatur; nam tunc quãdo conclusio assumitur; vt principium ad alias conclusiones inferendas non manet in intellectu assensus præmissarum formalis, ergo non cócurrit effectiue. Probatur consequentia, quia quod nõ est non concurrit efficienter. Antecedens probatur, Nam intellectus non potest simul intelligere plura vt sic, vt constat ex Diuo Tho. supra relata. q. 58. 1. p. sed illa conclusio non vt stat sub principijs, non facit vnum obiectum intelligibile ex illis, ergo. Et si inquiras,

quiras, per quid assentitur illi conclusioni, respondetur, quod per habitum scientiæ. Et si arguas, nam scientia ex principijs procedit ad cõclusiones cognoscendas, quia progreditur discursiue, respondetur hoc non esse necessarium semper, alias non posset assentiri conclusioni centesimæ, nisi formaret centum demonstrationes prius actualiter, quod constat falsum esse. Sufficit namque in virtute demonstrationum præcedẽtiũ, & quæ determinarũt intellectum ad assensum huius centesimæ conclusionis illi assentiri, & ita illa maxima, omnis doctrina, omnisque disciplina ex præexistente fit cognitione, debet intelligi de conclusione, vt stat sub præmissis modo explicato, vel ex præexistenti fit cognitione formali, vel virtuali.

Obiectio. *Solutio.*

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod illa cognitio dicitur medium, quia est confusa notitia cõclusionis, nihilominus concurrit effectiue, sicut habitus licet sit in potentia ad actum effectiue concurrit. Quod si alijs medijs repugnat effectiue concurrere, non est, quia sũt media, sed quia sint talia, quia scilicet, producuntur eadem actione, qua terminus, ad quem, vel quia non se tenent ex parte agentis, sed ex parte passi, cui repugnat efficienter mouere ad terminum, ad quem, quando producitur per physicam transmutationem. Et ideo tale medium non potest assumi, vt instrumentum ad producẽdum
Obiectio. talẽ terminũ. Sed contra, quia illa cognitio principiorũ est imperfectior cognitione cõclusionis, ergo non potest concurrere effectiuè ad illam. Causa
Solutio 1. enim effectiua debet esse perfectior suo obiecto, respondetur negando cõsequentiam, quia concurrit, vt instrumentum, instrumentum autem non est
Solutio. 2. necesse, quod sit perfectius effectu. Secundo respondetur, quod non est imperfectior. Et si dicitur esse in potentia ad producendam conclusionem est in potentia actiua, quod non est imperfectio. Et per hoc patet ad secundum.

Ad vltimum patet responsio ex secunda conclusione, & illi actus possũt *Ad 2. arg.* manere simul, quia obiecta habent mo *Ad 3. arg.* dum vnius, & ordinem inter se, intellectus autem noster bene potest habere plures cognitiones simul, quando habẽt ordinem inter se, vt patet. 1. p. q. 58

QVAESTIO LXXXVIII.

Vtrum minor simul tempore cognoscatur in conclusione.

ET videtur quod non. Primo quia sæ *1. Argu.* pe cognoscimus conclusionem, antequam assentiamur minori, ergo. Probatur antecedens, quia possum cognoscere omnem hominem esse risibilem, ante quam cognoscam esse rationalẽ, vt si ab effectu & per experiẽtiam cognosco, ergo &c. Dices debere intelligi cognita maiori & minori, vt si fiat hic syllogismus, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale. Contra, nam etiam dices, quod cognita maiori cognosceretur conclusio, quia si minor simul cũ illa cognoscatur, cognosceretur etiam conclusio tunc.

Secundo vel intelligitur de simultate *2. Argu.* assensuum pro eodem instanti, vel tantum de immediatione eorũ, ita quod vnus immediate sequatur post aliud. Non primum, quia noster intellectus non potest simul plura intelligere. Et rursus idem probatur, quia cognoscit conclusionem discurrendo, ergo habet assensum conclusionis post assensum præmissarum, & non simul. Probatur consequentia, quia ad discursum requiritur successio cognitionum, & vna debet esse causa alterius, & iterũ, quia illi duo assensus sunt eiusdem speciei, & ita non possunt simul esse in eodem. Nec vero potest dici secundum, quia vterque assensus incipit esse in *Solutio.* instanti, ergo necessario debet inter illos mediare tempus, quia non dantur duo instantia immediata. Dices succedere assensum conclusionis assensui *Replica.* minoris, & ad hoc satis est, quod non mediet alius assensus. Sed contra, quia

mediat assensus bonitatis consequentiæ;non enim conclusioni præbebo assensum, nisi videam prius consequentiam esse bonam.

3. argum. Tertio quia potest capacitas intellectus,& eius virtus finiri in minori, cũ sit finita:ergo tunc non poterit cognoscere conclusionem:falsum ergo est illud asserere.

4. argum. Quarto. Homo operatur libere: ergo poterit pro sua voluntate suspendere assensum conclusionis,quia ea, quæ homo libere facit,poterit facere & nõ facere:& maxime quia experientia videtur constare me maiori,& minori assenti ri posse,& non conclusioni.

5. argum. Quinto. Si habenti errorem circa conclusionem adducatur demonstratio,non poterit in eodem instanti habere assensum minoris & conclusionis ergo intentũ.Probatur añs: quia error resistit assensui conclusionis : nullus enim potest habere iudicia contraria in eodem instanti.

6. argum. Sextum argumentum: nam si cognita minori cognoscitur conclusio, sequitur quod sit superflua cognitio cõclusionis in se ipsa : nam iam erat cognita,& perfectiori modo:nã erat cognita in principijs, quæ cognoscitur habitu primorum principiorum,& sic nobiliori modo erat cognita,quia principia nobiliori cognitione cognoscuntur,quam conclusio.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. Prima conclusio: Si non sit cognita bonitas consequentiæ, bene potest assentiri maiori & minori, & non conclusioni.Probatur conclusio: quia iudicium bonitatis consequentiæ est necessarium ad assentiendum conclusioni: si enim video non bene inferri nullatenus assentiar illi:deficiẽte enim medio necessario non sequitur assensus conclusionis.

2. Conclu. Secunda conclusio : Bene potest intellectus in eodem instanti assentiri cõclusioni,& minori,etiam si id faciat distinctis actibus,& de facto facit. Hæc conclusio est expressa sententia Arist. in hoc. 1. cap. & D. Thom. ibidem lectione. 2. vbi sic dicit:Si sic demonstret aliquis,omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis,ista cognita nondum habetur conclusionis cognitio,sed cum postea accipitur:hæc figura in semicirculo descripta,est triangulus,statim scit,quod habeat tres angulos.Et quando dicit statim intelligit simul tempore, vt patet ex principio textus.Et potest suaderi cõclusio:quia in hoc nulla est implicatio, sed explicanda est conclusio iuxta expositionẽ sap. Mag. Soto, quod supposita apprehensione terminorum,in quibus apprehendendis tempus insumitur, si præstemus assensum maiori,& minori, simul præstamus conclusioni in eodem instanti temporis,licet prius natura assẽtiamur maiori, & minori: quia isti assensus sunt causa assensus conclusionis.Et si arguas:quia intellectus discurrit:ergo in diuerso tempore cognoscit antecedens & consequens: non enim potest intellectus à principijs ad conclusionem procedere in instanti, cum phantasmata antecedẽtis,& cõsequentis in tempore cognosci debeant. respondetur rationem discursus in eo situm esse, non quod vnum post aliud cognoscatur secundum successionem temporis, sed in eo, quod vnum ex vi cognitionis alterius per distinctum actum cognoscatur:ita vt notitia vnius ex cognitione alterius causetur. Vide D.Th.1.p.q.14.art 7.

3. Conclu. Tertia conclusio: Cognita bonitate consequentiæ, & apprehensis præmissis,euidenter, necessitatur intellectus, quo ad exercitium,& specificationem ad assensum conclusionis, in eodem instanti,quo cognoscit principia, & assentitur illis. Probatur, q̃a si intellectꝰ exeat in actum circa illam conclusionem, talis actus debet esse assensus, & non dissensus, ergo necessitatur, quo ad specificationem.Consequentia probatur, quia hoc est necessitari, quo ad specificationem, si debeat habere actum,non posse exire ab illo obiecto talis conclusionis.Sed antecedens probatur, quia cum videt principia esse vera, & consequentiam bonam, & ex

Quando intellectꝰ nec emittitur ad assensum cõclusionis.

vero

vero non inferri, nisi verum, videt sequi veram conclusionem. A vero autem intellectus dissentiri non potest, si debet habere actum. Quod vero necessitetur quo ad exercitium probatur: quia intellectus non est formaliter liber sicut voluntas, sed agit naturaliter, sicut potentiæ sensitiuæ: ergo præsenti obiecto, & sufficienter applicato, non potest circa illud non operari; sicut si visui non impedito applicetur debitè color, non potest non videre: ita intellectus in casu posito non potest non assentiri. Item posita causa naturali cum omnibus requisitis, sequitur effectus: sed assensus maioris & minoris apprehensis extremis, est huius modi: ergo sequetur assensus conclusionis, & ex necessitate debet esse alius assensus minoris ab assensu conclusionis: quia est assensus discursiuus, qui ex necessitate debet causari ex alio assensu, vt diximus.

Intellectus necessitatur quo ad exercitium quia non est formaliter liber.

Quarta conclusio, in principijs virtualiter cognoscitur conclusio. Probatur: nam conclusio continetur in principijs, vt in causa: ergo virtualiter: ergo quando cognoscuntur principia virtualiter, cognoscitur conclusio. Et notat Caietanus, quod cognosci virtualiter plus est, quam cognosci potentialiter, sicut esse hominem, plus est, quam esse animal, & quanto principia sunt propinquiora conclusioni, tanto perfectius cognoscitur conclusio; non autem cognoscitur conclusio absolute, quia ipsa non terminat cognitionem. Ad hoc enim, vt absolute diceretur cognosci, erat necesse, quod terminaret cognitionem, siue primario, siue secundario. Quando vero ipsa non terminat cognitionem, sed aliud, in quo cognoscitur, non dicitur cognosci simpliciter, sed secundum quid, vel virtualiter ratione alterius rei cognitæ, in cuius virtute cōtinebatur. Et ita conclusio in principijs non cōterminat (vt ita dicam) actū cognitionis, vnde non simpliciter cognoscitur. Ex hoc soluitur argumētum Platonis. Nō enim ante demonstrationem scimus conclusionem in se, siue primario siue secundario, sed solum virtualiter. Demonstratio vero facit, vt in se cognoscatur, & formaliter, sicut quamuis arbor in semine sit virtualiter, non frustra est arboris generatio, quia facit illam esse formaliter. Sed aduerte, quod quando dicimus, cognita maiori & minori cognosci conclusionem, loquimur de cognitione conclusionis in se. Hæc conclusio est D. Thomæ supra dicta lectione, & Caiet. hic circa 4. conclusionem.

4. Conclu. Conclusio virtualiter cognoscitur in præmissis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD prim. respondetur, quod solutio ibi data est optima. Et ad replicam respondetur, quod cognita maiori cognoscitur conclusio; sed si simul minor cognoscatur: nam vtrumque est necessarium cognosci.

Ad 2. arg. Ad secund. respondetur, quod cognitio minoris, & cognitio conclusionis in se non est vnica cognitio, sed duplex. Et ista duplex cognitio in eodem instāti habetur, & vna est alterius causa: vnde non habentur in duobus instātibus: & bene possunt esse in eodem instanti, quia habent inter se ordinem causæ & effectus.

Cognitio conclusionis & minoris in se, nō est vnā.

Ad 3. arg. Ad tert. dicitur, quod capacitas intellectus est infinita syncathegorematice, & nō potest cognoscere tot, quin possit plura cognoscere. Vide aliam solutionem in Magistro Soto in præsenti. Aliqui dicunt, quod non est maior difficultas in assentiendo conclusioni maiori, & minori cognitis, quam sit in cognitione maioris, & minoris. Et ita posita cognitione maioris, & minoris sequitur sine difficultate cognitio conclusionis.

Ad 4. arg. Ad quart. respondetur ex tertia conclusione.

Ad 5. arg. Ad 5. respondetur à magistro Soto, quod in eodem instanti corrumpitur error, & habetur assensus contrarius, & in genere causæ materialis prior est corruptio assensus: & in genere causæ efficientis prior est assensus veritatis. Et sicut in eodem instanti est expulsio tenebrarum & introductio luminis: ita in proposito est in eodem instanti expulsio erroris, & introductio veritatis.

Optimum simile.

Vu 2 For-

Forsan aliam solutionem habebis ex D.Tho.1.2.q.113.a.7.ad 4.& vide etiã solutionem ad.3.pro hac quæstione.

Ad 6. arg. Ad.6.iam diximus conclusionem cognosci in præmissis,non in se,sed in uirtute productiua,& causatiua ipsius.Et non est illa nobilior cognitio conclusionis,quæ si in se cognosceretur,quia in se cognoscitur distinctè & actu in principijs in potentia, & virtualiter. Perfectior autem cognitio est illa,quę est clara, quam quæ est potentialis, & illa, quæ est formalis cognitio,quã quæ est uirtualis. Et hæc de.1.cap.huius libri.

QVAESTIO LXXXIX.

Vtrum ea,quæ Aristo.docet cap. 2. vera sint?

1. Argum. ET videtur,quod non: Nam demonstrationes physicæ procedũt ex notioribus nobis,scilicet, ex effectis, & non ex causis: ergo falsum est demonstrationes procedere ex notioribus secundum se.Antecedens patet, quia cũ rerum essentiæ nobis sint ignotæ sæpissime eas per effectus demonstramus.

2. Argum. Secundo Metaphysica est uera scientia, & tamen non procedit ex causis: nam cum demonstrat, Deum esse æternum,ens esse vnum, cum istæ proprietates non habeant causam, non possunt procedere ex causis.Ex quo sequitur, quod nec ex notioribus,& prioribus procedat, quia vbi non est causa non est prius,nec notius.

3. Argum. Tertio contra definitionem scire. Nam scientia naturalis, ut physica,est vera scientia, & tamen res,quas demõstrat contingit aliter se habere, quia demonstrant flante Austro pluuias generari, & alia multa huius modi, quæ sæpissime sunt falsa.

4. Argum. Quarto. Demonstratio non facit scire:male,ergo,dicitur, quod sit syllogismus faciens scire. Antecedens probatur: quia demonstratio formaliter est ens rationis sed ens rationis non põt facere scire,nec effectiue, nec formaliter,& non potest in alio genere causæ concurrere: ergo.Min.probatur:quia cum solum habeat esse obiectiuum in intellectu, non potest illam causalitatem habere.

5. Argum. Quinto. Theologia est uere scientia,& in illa non scimus causas conclusionis, & quod illius sint causæ, & qđ non potest aliter se res habere:nã alias Theologia esset euidens scientia: nam ad cognitionem euidentem habendã, nihil aliud requiritur.Et confirm. nam scientia de incarnatione est de re contingenti: ergo scientia non est de his, quæ aliter se habere non possunt. Antecedens patet quia contingens fuit Deum incarnari.Dices quod est necessarium, vt stat sub reuelatione, & cognitione diuina. Contra: nam etiam possemus habere scientiam de locutione,& ambulatione, & negatione diui Petri:quia stat sub cognitione diuina: & vt sic non potest aliter se habere: hoc autem est falsum:quia illa sunt pure contingentia:ergo.

6. Argum. Sexto contra definitionẽ demonstrationis,quod sit syllogismus faciens scire: Nam actus scientificus, seu actus, qui est scientia,est conclusio;sed conclusio est pars demonstrationis: ergo male definitur demonstratio persuam partem. Et confir. quia demonstratio non facit scire: nam in nullo genere causæ hoc facit, ut patet discurrenti ꝑ singulas causas;& illud uerbum facere denotat aliquod genus causalitatis ergo est mala definitio. Sed antecedens probatur:quia conclusio scita est pars demonstrationis: ergo demonstratio non facit scire.

Deciditur quæstio.

Ad 1. arg. REspondeo,omnia asserta ab Arist. præsenti loco verissima esse, & probatur, soluendo argumenta. Ad. 1. respondetur Aristote. hic tractare,de potissima scientia,quæ est à priori, & ista debet procedere ex his, quæ sunt notiora simpliciter, & secundum se, cuiusmodi sunt causæ respectu effectuum. Alij uolunt hoc habere verum in omni scientia etiam à posteriori, quia etiam illa procedit ex notioribus,& causis, nõ quidem in essendo, *Modus dicendi aliquorum.*

do, sed in cognoscendo Effectus enim sunt notiores in cognoscendo respectu nostri, causis illarum; & dicunt ēt habere rationem causæ in cognoscendo respectu conclusionis demonstratæ à posteriori.

Ad 2. arg. Ad 2. egi latissime lib. 1. quæst. 7.& ideo non libet eadem iterum repetere.

Ad 3. arg. Solutio aliquorum. Ad 3. aliqui dicunt, vt sit scientia naturalis, sat esse, quod demonstret, ea quæ vt in plurimum contingunt, licet aliquando non verum habeant. Nam physica inclinat ad hanc conclusionē: In omni vere sunt tonitrua. Quod si aliquando veris tempore deficiant, nō propterea non est scientia, quia ad rationem scientiæ sufficit, quod sint in vere, vt in plurimum tonitrua, quia eadem certitudo nō est quęrenda in omnibus. Sed hanc solutionem falsam iudico quia scientia est uirtus intellectualis, & ita habet indefectibilem ordinem ad verum, quod est bonum intellectus. Et sicut est impossibile: qđ virtus moralis inclinet ad malum morale, ita est impossibile, quod scientia inclinet ad falsum quod est malum intellectus. Vnde cum in philosophia demonstratur, quod in vere sunt tonitrua, sensus est, non quod omni tempore veris sint tonitrua, sed quod vt implurimum sunt tonitrua in tali tempore, quia vt in plurimum ponitur tonandi causa in vere. Et si dicas, ergo philosophia est tam certa, sicut mathematica & metaphysica, respondetur, quod tam infallibiliter inclinat ad verum. Cæterum non est illud verum tam certo cognitum, propter differentiam medij demonstrationis: nam medium physicum concernit materiā sensibilē, q̃ aliquo modo tollit certitudinē, qa mot⁹ causa est variabilitatis.

Impugnatur præcedens solutio.

Ad 4. Demōstratio pro materiali causat scientiam. Ad quartū respondetur, quod demōstratio pro materiali causat affectiue scientiam. Intentio vero, quæ est formæ demonstrationis est conditio, sine qua non causaret materialē sciētiam, quia illa est, quę formaliter ordinat cōceptus in demonstratione. Et ad hoc sat fuerit, quod sit fundamētaliter proxima vt lib. 1. & 2. dictum est: sicut ad hoc, quod sacramenta causent gratiā, necessaria est significatio, quæ est aliquid rationis: nam sacramenta efficiunt, quod significant.

Ad 5. Quid sufficiat ad hoc ut Theologia nostra sit scientia. Ad. 5. respondetur. Theologiam secundum se euidentem esse, licet non prout est in nobis uiatorib. Et ad hoc, vt in nobis sit vere scientia, sufficit, quod subalternetur scientiæ euidenti Dei, & beatorū. Nā euidentia est de ratione scientiæ in se vel in sua subalternanti, cui pōt continuari Scđo respōdetur, ꝙ non est de essentia sciētiæ euidentia: nā euidentia in sciētia requiritur ꝑp certudinē, & cū nostra Theologia certissima sit, hinc fit, qđ est uera scientia, licet non sit euidens. Est autē scientia, quia procedit ex rationibus formalibus ad minus, & discursu quodam elicit cōclusiones certas, & infallibiles. Ad confir. varie solet responderi. Et prius est aduertendū incarnationem nō esse obiectū specificatiuū sciētiæ alicuius, sed de illa in Theologia fieri sermonē in ordine ad obiectum specificatiuū. Nā Deus est obiectū specificatiuum scientiæ Theologiæ, ut asserit Doctor noster, & ecclesiæ. 1. p. q. 1. ar. 8. scientiā de incarnatione nō differt specie ab illa scientia, quæ de Deo tractat, quæ est Theologia: sed eadem Theologia, q̃ tractat de Deo tractat de incarnatione Verbi Dei. Ex quo sequitur prima solutio, quod Theologia est scientia tractans de incarnatione, non vt de obiecto specifico, & formali, sed vt de obiecto materiali, in ordine ad suū obiectū formale. Et nō est inconueniens, quod sit cognitio scientifica de aliquo singulari indirecte, & reflexe, vt stat sub illa ratione specificatiua: sicut scientia quæ tractat de homine tractat ēt de hoc homine reflexe, & indirecte. Sed hæc solutio non multum placet. Secunda solutio est quod cum D. Tho. dicit de singularibus, ut stant sub diuina reuelatione, posse esse sciētiam, accipit scientiam pro cognitione certa & infallibili. Non uero loquitur de scientia, pro ut est habitus acquisitus per demonstrationē: quia singularia, vt sic nullas proprietates scibiles hñt præter proprietates suorū vniuersalium. Secus est in Deo, qui propter suam

Ad confir.

Exponitur mens D. Thom.

suam infinitam essentiam singularē, habet propria attributa de ipso per rationem formalem ipsorum demonstrabilia. Quamuis pro hoc statu sub rōne vniuersali cognoscatur à nobis. Tertio respondēt aliqui, quod de incarnatione in commum hab tur scientia, quia de potentia Dei absoluta potuerunt esse plures incarnationes, vt si pater fieret homo, & spūs sanctus similiter. Vnde ita agimus modo de incarnatione, sicut de aliquo communi. Sed iam excedimus limites logicales.

Ad 6. Ad sextum respondet D.Tho. 1.p.q. 14.a.1.sol.ad.1.& 2. Vide ibi Caiet.& M.Eañes. Angeli autem vnica cognitione cognoscunt hominem esse risibilem, quia est rationalis: non vero per diuersas cognitiones. Sed ex parte rerum cognoscit hominem esse talem, quia habet talem essentiam. Et hoc sufficit ad rationem scientiæ. Non autem est necesse, quod cognitio, qua cognoscitur esse rationale, sit causa cognitionis, qua cognoscitur esse risibilē, quia hoc solum habet locum in cognoscentibus discursiue. Cognoscunt itaque in re vnum esse causam, seu rationem alterius quod sufficit ad scientiam, licet non sit vna cognitio causa alterius cognitionis.

QVAESTIO LXXXX.

Vtrum definitio propositionis immediatę sit bona.

1. argum. PRopositio immediata est, qua non est altera prior. Et videtur hanc definitionem non esse bonam: Nam si aliqua esset propositio immediata, esset vtique illa, in qua prædicatur definitio de definito: sed hæc non: ergo. Prob. ma. quia definitio, sine medio inest definito. Mi. prob. qa vna definitio demonstratur à priori per aliam: ergo non est immediata. Prob. conseq. quia vna immediata propositio, non est à priori demonstrabilis, cum non habeat aliam propositionem priorem. Sed añs prob. quia definitio materialis demonstratur per definitionem formalem, vt asserit D.Tho. hoc lib lectio.4. Si dicas, quod est demonstratio à posteriori, contra: nam cum explicet vtraque definitio rei essentiam in se, vna alterius effectus esse non potest.

Secundo: Hæc propositio, homo est intellectiuus: est immediata, quia prædicatum sine medio conuenit subiecto, & tamen hæc propositio, homo est rationalis, est prior illa: quia essentia prior est passione: & ita propositio significās essentiam, prior est propositione significante passionem. Si dicas, quod est immediata, contra, est demō strabilis: ergo nō est immediata. Prob. añs, quia hæc est demonstratio: omne animal rationale est intellectiuum, homo est animal rationale: ergo intellectiuum. *2. argum.*

Quæstio deciditur.

1. Conclu. Conclusio: Optime Arist. diffiniuit propositionem immediatam, dicendo, illam esse, qua non est altera prior. Hanc autem conclusionem sic explicat D. Tho. lectio. 5. Nam demonstratio procedit ex prioribus: quā docunque igitur aliqua propositio est mediata, idest, habens medium, per quod dēmōstretur prædicatū de subiecto oportet qđ priores ea sint propositiones, ex quibus demōstretur: nam prędicatum conclusionis per prius inest medio, quam subiecto, cui etiam per prius inest m dium, quam prædicatum. Relinquitur ergo, quod illa propositio, qua non sit altera prior, sit immediata. v.g. hæc propositio nō est immediata, omne animal rationale est volitiuum, quia mediat inter illam, & aliam vbi ponitur subiectū ista, omne intellectiuum est volitiuum: nam ita fit demōstratio in 1. modo primæ, omne animal rationale est volitiuum: omnis homo ē animal rationale: ergo omnis homo ē volitiuus. Prima nō est immediata, quia mediat ista, omne animal intellectiuū est volitiuū, & est medium, per qđ demōstratur. Itaque propositio *Diffinitur propositio immediata.*

tio immediata est illa, quæ caret medio, per quod a priori demonstretur, quando, scilicet, inter subiectum, & prædicatum non est medium, per quod demonstretur.

2. Conclu. Principia immediata, q. duplicia. Secunda conclusio. Propositiones, seu principia immediata sunt in duplici differentia. Quædam dicuntur dignitates, & maximæ propositiones: quædam dicuntur positiones. Hæc conclusio est D.Th. vbi supra. Dignitates sũt, quodlibet est, vel non est, omne totum est maius sua parte, de quibus agitur 4.Metaph.text.9. lect. 6. apud D.Tho. Et ita dicuntur, quia nemo eis mente contradicere potest, sed dignæ sunt, vt propter se ipsas illis assentiamur, quibus necesse est, vt fiat demonstratio, actu, vel virtute assentiri, nec ingrediuntur formaliter demonstrationem, sed virtualiter, quia in virtute illarum assentimur demonstratæ conclusioni. Aliqui censent non esse necesse, quod præcesserit aliquis actus circa illa, sed sufficit, quod natura sit taliter instituta, vt actum dissentiendi circa illa habere non possit, quod est virtualiter assẽtiri. Sed certe, saltim circa illud principium quodlibet, est, vel non est, necessarium est demonstratorem habuisse actum, quia sicuti est necesse cognitionem entis præcedere ad reliqua cognoscenda, quia est obiectum intellectus; ita est necesse, vt præcedat cognitio illorum vniuersalissimorum principiorũ, quia virtute, & ratione illorum omnibus assentitur. Positiones dicuntur definitiones rerum, & alia huiusmodi. & istæ sufficiũt, si sciatur in ipsa demõstratione: nec est necesse ante habuisse illarum cognitionem. Positiones dicũtur alio modo propositiones, quæ in alia scientia monstrantur veræ, & præmittuntur ex illa, vt à quolibet puncto in quodlibet punctum, est suppositio mathematica. Et philosophus probat esse veram: quia duo puncta non sunt immediata.

Obiectio. Et si fiat argumentũ: nam positio debet significare verũ, sed definitio non est huiusmodi, ergo non est positio. Probatur mi. quia pertinet ad 1. operationem intellectus,

Solutio. respondes D. Thom. dupliciter. Primo, quod Arist. in subdiuisione nõ sumit propositionem, sed principium. Vt sit sensus, principium aliud est definitio, &c. Et definitio bene potest esse principium demonstrationis. Secundo respõdetur quod positio licet non sit propositio actu, bene tñ in virtute, quia cognita definitione apparet definitionẽ de subiecto, seu de definito vere prędicari.

3. Conclu. Tertia cõclusio. Principia, de quib. locuti sumus, sunt magis nota, quam conclusio. Hæc est D.Tho. lectio. 6. & Arist. ibidem. Et prob. quia conclusio est nota propter præmissas: ergo magis notæ sunt præmissæ. Prob. conseq. qa propter quod vnum quodque tale, & illud magis: vt si amamus proximum propter Deum magis amamus Deum.

Explicatio illius propter quod vnũ quod que tale, &c. Hanc aũt maximam sic explicat. D. Tho. lect. 6. huius lib. vbi sic dicit, Attendendum est autem circa hanc rationem, quod causa potior est effectu suo semper: quando ergo causa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, quam de effectu, sicut ignis est magis calidus, quam ea, quæ per ignem calefiunt. Qñque vero causa, & effectus non conueniunt in nomine, & tunc licet nomen effectus non conueniat causæ, tñ conuenit ei aliquid dignius, sicut & si in sole calor nõ sit, est tñ virtus in eo quędã; q̃ est principiũ. Caloris nomen accipitur hic à D.Th. pro ratione ẽt importata per nomen. Vbi aduerte mirabilẽ explicationẽ illius maximę Nam si nomẽ & ratio nominis inuenitur in effectu, & causa potiori modo in causa reperitur, quia semper causa est potior suo effectu. Si vero solum ratio reperiatus in effectu, & non in causa, reperietur in causa aliqua alia virtus potior virtute effectus, & magis perfecta, sicut aer calefit à sole, & non licet inferre: ergo magis calidus est, sol, sed bene infertur, ergo habet virtutem potiorem calore, & quæ eminenter calor sit.

Alia explicatio ex D.Tho. Aliã etiam habet expositionem singularem angelicus doctor 1.p. q.87. art. 2. ad 3. vbi sic dicit. Ad 3. dicendũ, quod cum dicitur, propter quod vnum quodque tale &c. veritatem habet, si intelligatur in his, quæ sunt ordinis vnius, puta

in

in vno genere causæ, vt si dicatur: qđ sanitas est desiderabilis p p vitam; sequitur, quod vita sit magis desiderabilis, quid vtraq; desideratur in genere causæ finalis. Si autem accipiatur ea, quę sunt diuersorum ordinum, non habet veritatem: vt si dicatur, quod sanitas ē desiderabilis propter medicinā, non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis, quia sanitas est in ordine finium medicina in genere efficientium causarum: ita si accipiamus duo, quorum vtrumque sit per se in ordine obiectorum cognitionis, illud, propter quod aliud cognoscitur erit magis notū: sicut principia conclusionibus: sed habitus vt sic, non est de ordine obiectorū, nec species. Et ita non valet ista consequentia, obiecta cognoscūtur ꝑpter habitus; & propter species: ergo magis cognoscuntur habitus, & species: quia obiecta per habitus, & species cognoscuntur, tanquam per dispositiones, & formas, & non vt obiecta, quæ cognoscuntur, vt fines potentiarum. Vnde consequentia non valet. Eandē explicationē habet. 3. p. q. 88. a. 3. ad 2. vide 3. expositionē. 1. sent. d. 12 ar. 2. ad 1. vbi sic dicit. Ad. 2. dicendum, quod dictū philosophi; propter quod vnum quodque tale &c. intelligitur quādo illud, quod cōuenit alicui, propter aliud, est diuersum in vtroque, & præcipue, quando vnum est causa alterius essentiali ordine causæ: tunc enim causalitas sua est respectu totius speciei, & non vnius individui tantum, sicut calor est magis in igne elementari, quam in corpore mixto, quia propter ignem est in corpore mixto. Sed quanuis Filius habeat a Patre hoc, quod spiret Spiritusanctum, nihilominus tamen non est hoc diuersum in Patre & Filio, quia eandē virtutem spiratiuam, quam Pater habet Filio cōmunicatur. Et ideo per illam æqualiter Pater & Filius Spiritum sanctum spirant, & si etiam non esset vna numero, sed specie tantum, ratio non valeret: sicut patet in vniuocis generationib⁹ Nō enim pater Sortis plus influit in filiū Sortis, quā Sortes. Vide. D. Thom. 2. d. 15. q. 2. art. 2. ad. 4. & . 4. d. 41. art. 1. quæstiun. 1. ad. 2. Vide etiam explicationem huius maximæ in Soto & Caiet. in hoc cap. Vide etiam D. Th. lect. 6. Vtrum vero propositio per se nota & immediata idem sint, inferius videbitur. *Not.*

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum respondetur, quod quia causæ sunt sibi inuicem causæ, & hac ratione induūt etiam rationem effectus, quando vna definitio demonstratur per aliam, vt materialis p formalem, vel finalem est demonstratio à priori, vel saltim reducitur ad illam, quia definitio, quæ datur per causam finalem, est ratio definitionis, quę datur per causam materialem, & medium probans ipsam; Per hoc enim oportet domum fieri ex lapidibus, quia est operimentum protegens nos à frigore, & æstu. Ita D. Tho. lib. isto lectio. 4. quia causæ sunt sibi inuicem causæ in diuerso genere. *Ad 1. arg.*

Ad secundum dicetur lib. 2. vbi hoc sedem propriam habet. *Ad 2.*

QVAESTIO XCI.

Quid sit propositio per se nota.

Circa caput. 3. libro 1. hæc quæstio disputanda est. Definitionem propositionis per se notæ aperte satis noster angelicus Doctor multis in locis constituit, & hic, & 1. p. q. 2. art. 1. vbi ita dicit: Contingit aliquid esse per se notum dupliciter. Vno modo secundū se, & non quo ad nos: alio modo secundum se: & quoad nos. Ex hoc enim aliqua propositio est per se nota, quòd p̄dicatū includitur in ratione subiecti, vt homo est animal: nam animal est de ratione hominis. Si igitur notum sit omnib⁹ de prædicato, & de subiecto, quid sit propositio illa erit omnibus p se nota, vt patet in primis principijs demonstrationum, quorum termini sūt quædam communia, quæ nullus ignorat, vt ens, & non ens, totum, & pars. Si autem apud aliquos notum sit de prædicato,

dicato, & subiecto quid sit, propositio quidem quantum in se est erit per se, nota, non tamen apud illos, qui prædicatum & subiectum ignorant propositionis. Et ideo ait Boetius, esse propositiones per se notas apud sapientes tantum, vt incorporalia in loco non esse. Dico ergo, quod hæc propositio, Deus est, quantum in se est, per se nota est, quia prædicatum est idem subiecto. Deus enim est suum esse, vt infra patebit. Sed quia nos non scimus de Deo, quid est, non est nobis per se nota. Sed indiget demonstrari per ea, quæ sunt magis nota, quoad nos, & minus nota quoad naturam, scilicet, per effectus. Hæc clarissima doctrina & per se nota ab aduersarijs Diui Thom. antiquis & modernis impugnatur his argumentis.

1. Argum. Primo. Hæc propositio, homo est intellectiuus, est per se nota. & tamen prædicatum non includitur in ratione subiecti: ergo male definiuit, D. Thom. propositionem per se notam. Ma. prob. quia non habet medium, quo notificetur, & probetur eius veritas, quia prædicatum sine medio conuenit subiecto.

2. argum. Secundo. Hæ propositiones, quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte, sunt per se notæ, & prædicatum non includitur in ratione subiecti: nam esse maius sua parte non includitur in ratione totius, nec esse vel nō esse in ratione cuiuslibet rei: ergo.

3. argum. Tertio. Omnis propositio per se nota ex proprijs conceptibus cuilibet illos habenti, est per se nota: sed quælibet propositio, quam dicitis per se notam, est huius modi. Prob. mi. quia quilibet formans hanc propositionem verbi gratia. Deus est, habet proprios illius conceptus, alias nec à posteriori esset illi nota, quia nō habet proprios illius conceptus, & ita non cognoscit illam, proprij enim conceptus haberi debent, vt aliqua propositio cognoscatur.

Et confir. Nam conceptus sunt rationes cognoscendi propositiones: si ergo habens in mēte hanc ꝓpositionē Deus est, habet cōceptus ꝓprios illius, iam erit illi per se nota, si non habet non cognoscit illam. Quia per conceptus alienos non cognosco ego talem propositionem: nam per cōceptus leonis & fortis non cognosco ego animal rationale.

4. argum. Quarto. Definitio est alius terminus à definito: ergo propositio per se nota non est illa, quæ ex proprijs terminis cognoscitur. Antecedēs patet: quia definitio est medium in demonstratione, & non definitum, ergo est alius terminus. Vide alia argumenta in Soto, & in Caiet. in præsenti Cap.

Praambula ad quæstionem.

Varia asserta Molinæ. Molina, vt discedat à Diuo Tho. sicut illi est in more, sicut & alijs eiusdem farinæ doctoribus. 1. p. q. 2. art. 1. Hæc dicit primo quod res significata per hanc propositionem. Deus est, si secundum se consideretur, & non vt his, vel illis terminis significatur, aut his, vel illis conceptibus concipitur esse quidem per se notam, idest ex suis extremis cognosci posse, quomodo à beatis cognoscitur, nobis autem, qui confuse in hac vita apprehendimus extrema, & per respectum ad creaturas, solū à posteriori, & per discursum esse cognosci. Dicit secundo quod si loquamur de propositionibus quo ad sua significata, vt tamen propositionibus ipsis significantur, tunc non habere locum diuisionem propositionis in per se notam, quoad se, & quoad nos, & in per se notam, secundum se tantum. Nam res quatenus per talem propositionem significatur, & vt à nobis concipitur confuse & imperfecte, nec secundum se, nec quoad nos est per se nota. Quando vero res significatur ita distincte, vt intelligatur prædicatum in esse in ratione subiecti, & quo ad se, & quo ad nos est per se nota. Vnde infert quod cum in rebus secundum se nulla sit propositio, sed solum, vt apprehenduntur ab intellectu, aut his vel illis vocibus fingnificatur fit, vt nulla fit propositio per se nota secundum se,

1. Dictum

2. Assertū

Xx quæ

quæ non sit etiam nota nobis. Et probatur: nam alia propositio est, qua extrema concipiuntur distincte, & sufficienter, vt ex terminis prædicatum cōspiciatur conuenire subiecto ab ea, qua non ita id conspicitur, esto, quod res, quæ vtraque propositione significatur eadem sit. Et ita D.Thom. hic locutus est de propositione quod ad rem significatam, dumtaxat, & non vt his vel illis terminis significatur. Et ita dixit dari propositionem per se notam secundum se, & non nobis, tametsi minus proprie locutus sit, ita de doctore ecclesiæ loquitur iste doctor Molinarius, seu de Molina commentator eius.

Deciditur quæstio.

1. Conclu. Prima conclusio. Optime definitur à D.Thoma propositio per se nota, & est illa, cuius prædicatum est in ratione subiecti. Hæc conclusio habet duas explicationes apud veros Thomistas. Prima, quod dicatur propositio per se nota illa, cuius prædicatum clauditur in ratione subiecti, vt pars ipsius rationis, vel vt idem cum ratione subiecti. Nam hæc propositio scripta & mentalis, homo est animal, per se nota est, quia animal est in ratione & essentia subiecti, vt pars ipsius. Similiter ista est per se nota, homo est animal rationale, quia est ratio subiecti, secunda explicatio est, quod illa propositio sit per se nota, cuius prædicatum est in ratione subiecti, vel consequitur immediatè ad rationem subiecti. Et ita ista est per se nota, homo est intellectiuus; quia quamuis intellectus non sit hominis definitio, nec pars definitionis, consequitur immediate ad hominis rationem, & ex eadem ratione, qua probatur illam propositionem primam, esse per se notam. Probatur etiam istam secundam, quia vtraque propositio per se nota censetur ex eo, quod medio caret, quod demōstretur.

Prob. Probatur conclusio: nam illæ propositiones sunt per se notæ, quæ non habent aliam propositionem per quam manifestentur: nam tunc non ex alio, sed ex se habent rationem suæ notificationis: sed supradictæ propositiones, & omnes per se notæ sunt huiusmodi: ergo. Ma. profecto ex terminis patet. Lumen enim propterea dicitur per se visibile, quia non eget alio, vt videatur: ergo si propositio non eget alio, vt cognoscatur, sed ex suis obiectis significatis, est cognoscibilis, erit per se & ex se nota, & non ex adminiculo alterius propositionis. Sed minor probatur: Nam subiectum & prædicatum huius propositionis, homo est animal, rationale (& loquimur de subiecto & prædicato obiectiue) in re non distinguuntur, sed sunt idem, & idem est de hac. Deus est: ergo cognito subiecto statim cognoscitur prædicatum, quia sunt idem, & non est necesse aliud medium cognoscere, vt ratione illius intelligamus, prædicatum conuenire subiecto, & ita propositio est per se nota. Sed hæc propositio, homo est volitiuus, etiam si videantur res, non est per se nota, quia eget noster intellectus alio medio ad cognoscendum veritatem illius, scilicet, cognoscere hominem esse intellectiuum, quod est medium, ratione cuius prædicatum volitiuum, subiecto conuenit, est ergo propositio per se nota illa, quę cognoscit, & non per aliā propositionem. Ex quo sequitur, quod quando propositio significat quidditatem aliquam, & illa non est omnibus nota, etiam ipsa propositio non est omnibus nota. Nam quamuis esse includatur, seu sit essentia Dei, & qui videret Deū, cognosceret hanc propositionē sine alia media propositione, seu ratione ex parte obiecti cogniti, quia est idem esse Dei, quod eius essentia realiter, & formaliter, & magis quā homo est idē sibi, quia tamē in hac vita non cognoscimus Deum quidditatiue, illa propositio licet sit per se nota, hoc est, quantum est ex ratione significata obiectiue, non egens alio medio, quo cognoscatur si res significata in se videretur. Tamē quoad nos pro statu cognoscentes Deum non est per se nota, quia non videmus subiectum, nec quidditatiue cognoscimus. Vnde eget noster intellectus medio ali- Corollar.

quo

quo, vt prædicatum subiecto conueni re sciamus. Et ita ista propositio est demostrabilis. Hanc doctrinam asserit. D.Tho. in hoc lib. lectio. 5. Vnde illa propositio secundum se dicitur nota, quæ non eget medio cognoscendi extrema secundum se, vt intelligatur prædicamentum conuenire subiecto. Et cũ dicimus extrema secundum se, nolumus dicere, ut ignoranter intellexit Molina, quod sint extrema in rebus, sine ordine ad propositionem, & conceptus nostros, sed volumus dicere, quod significata, quæ sunt modo significata harum propositionum. Deus est, homo est animal rõnale, si quidditatiue cognoscantur non egere medio, vt intelligamus prædicatum conuenire subiecto. Hæc autem, homo est volitiuus egere medio, vt intelligamus prędicatum conuenire subiecto, etiam si quidditatiue intelligam subiectum. Ex quo sequitur rursus, illam propositionem secundum se, & quo ad nos esse per se notam, quæ nec secundum se, nec quo ad nos eget medio, ut prædicatum intelligamus conuenire subiecto, vt est ista, quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte.

Reijcitur Molina.

Corollar.

2. Conclu. 1. Dictum Molinæ refellitur.

Secunda conclusio. Falsum est primum dictum Molinæ, in quo dicit, rem signatam per se notam esse si secundũ se spectetur, & non prout his terminis, vel conceptibus significatur. Et reddit rationem, quia ex suis extremis cognosci potest. Probatur, quia Deus ex se non habet extrema, nisi prout propositionibus significatur: ergo licet sit per se notum, seu ex natura maxime cognoscibile, quia est maxime ens, nõ hoc habet secundum se, quia ex suis extremis cognosci possit, quia extrema non sunt nisi in ordine ad propositionem significantem illa extrema.

3. Concl. Excluditur 2. assertũ Molinæ.

Tertia cõclusio. Secundũ dictũ Molinæ huius Doctoris et falsum est, & aduerte, quod vt propositio dicatur per se nota secundum se, non debet referri ad hos, vel illos conceptus, sed debemus accipere ipsam propositionẽ, secundum quod refertur ad suum significatum. Nam propositio est oratio verum vel falsum significans. Et quando cognito subiecto perfecte & quidditatiue cognosceretur pdicatũ, quia est in ratione subiecti illa dicitur propositio per se nota secundum se. Quando vero cognito subiecto non cognosceretur prædicatum conuenire subiecto, ex ipsa ratione subiecti, sed egeret medio aliquo, vt intelligeretur conuenire subiecto, dicitur propositio non per se nota, sed demonstrabilis. Et quia pro hoc statu nos non cognoscimus Deum quidditatiue, quamuis ista propositio Deus est sit per se nota secundum se, hoc est, referendo illa ad sua significata quidditatiue cognita, non tamen est nobis per se nota: quia non cognoscimus Deum quidditatiue. Itaque referẽdo illam ad homines imperfecte cognoscentes Deũ prædicatum conuenire subiecto demonstratur per effectus, referendo illam ad suum significatum, est secundũ se per se nota. Esse autem per se notam secundum se non tollit, quin nobis sit demonstrabilis. Et Molina Aureolum sequens fuit hallucinatus. Vide Caiet. &c. Soto hic & Bañes 1.p.q.2. artic.2. qui optime rem hanc versant.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur ex prima conclusione.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod hoc distinctum ens, vel non ens cadit in definitione cuiuslibet rei. Et idem est dicendum de parte, quæ cadit in ratione totius: nam totum est quod hẽt partes. Secundo respondetur, quod supra dicta, uel sunt de ratione eorum, de quibus dicuntur, uel saltim consequuntur immediate ad rationes eorũ, de quibus dicuntur: ita quod sine aliquo medio conueniunt, & hoc sufficit ad rationem propositionis per se notæ.

2. Solutio.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod omnis propositio per se nota ex proprijs conceptibus obiectiuis cuilibet cognoscenti illos conceptus, est per se nota, non tamen qualibet propositio per se

nota cognoscitur secundum conceptus obiectiuos quidditatiue, ut patet de propositione mentali. Deus est, quę de se est nota per se, non tamen habenti illam, quia non cognoscitur obiectum quidditatiue, sed connotatiue, & per conceptus creaturarum. Et per

Ad cōfir. hoc patet ad confirmationem: Nam conceptus obiectiuos habere perfecte, est cognoscere illos quidditatiue, & ita cuilibet habenti illos sic hęc propositio Deus est, est per se nota, non tamen habenti conceptus illius connotatiuos, & pro hoc statu imperfecte cognoscenti.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod est medium ad demonstrandam secundã passionem de subiecto, non autem est medium, quod definitio ipsa conueniat subiecto, quia hoc est impossibile. Cum ergo dicimus propositionem per se notam esse illam, quæ ex proprijs terminis cognoscitur, hoc vult dicere communis opinio, quod cognoscitur sine alio medio, ratione cuius intelligamus prædicatũ conuenire subiecto.

QVAESTIO LXXXXII.

Vtrum vera sint, quæ Aristo. docet in hoc. cap. 4. de modis per se.

1. Argum. ET videtur, quod non. Quia ista propositio Deus est actus purus, est de omni cum sit per se, & non singularis, & tamen nec actu, nec aptitudine eius subiectum habet partes subiectiuas, & similiter eius significatum, nec mensuratur, nec est mensurabile temporum differentijs: ergo male dicit, quod propositio de omni debet pro omni tempore competere omnibus suis inferioribus.

2. Argum. Secundo contra primum modum dicendi per se: Subiectum ponitur in definitione proprij accidentis, & tamẽ nõ prædicatur in primo modo perseitatis: ergo male dicit Aristo. quod in primo modo sunt definitiones, vel ea, quæ in definitionibus ponuntur. Si dicas Aristo. debere intelligi de his, quæ ponuntur in definitione in recto, & non in obliquo, contra: nam expressa Aristo. & D. Thom. ponunt exempla de lineis, & punctis respectu trianguli. Vnde ita dicit Sanctus Doctor lectio. 10. Et hoc, quod dicit, quod per se sunt quæcunque insunt in eo, quod quid est, id est, in definitione, indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in definitione trianguli ponitur linea, unde linea per se inest triangulo. Solutio. Replica.

3. argum. Tertio contra secundum modum: Nam ista est per accidens, animal est homo, quia non est de omni, & tamen subiectum ponitur in definitione prædicati: ergo male dicit Arist. secundũ modum per se esse quando subiectum ponitur in definitione prædicati. Similiter ista est per accidens, animal est rationale, & subiectum ponitur in definitione prædicati: ergo.

4. Argum. Quarto contra. 3. modum: Nam homo prædicatur de subiecto; & tamen est in. 3. modo perseitatis: ergo male dicit Arist. tertium modum perseitatis non esse modum prædicationis. Prob. mi. quia est ens per se & tertius modus perseitatis est modus essendi.

5. Argum. Quinto contra quartum modum: Nam iste modus coincidit cum secundo: ergo male distinguitur. Prob. antecedens: quia ista, homo est risibilis, est in utroque modo perseitatis. Dices, quod est in illis secundum diuersas rationes, Contra: quia est in. 2. modo perseitatis, quatenus profluit ab essentia, sed eadem ratione est in quarto: ergo eadem ratione est in vtroque: & ita alter illorum superfluit.

6. Argum. Sexto. Hæc oppositio. Iugularum interijt est contingens, & tamen ponitur in quarto modo perseitatis: ergo male iste quartus modus ad demonstrationem conficiendam, quæ necessariã connexionem dicere debet constituitur. Maior patet, quia nulla connexio per se importatur in supra dicta propositione, sed totum est merum accidens.

Deci-

Diuiditur quæstio.

1. Conclu. Prima cõclusio. Dici de omni prioristicè est prædicatum, ita affirmari de subiecto vt nihil sit subsumere sub illo, de quo nõ affirmetur pdicatũ, siue talis prædicatio cõtingens fuerit, siue necessaria; vt hæc ꝓpositio, oĩs homo vigilat est de oĩ prioristice, quia ad formã syllogismi, de qua agitur in libris priorũ, satis est, qđ præmissæ regulentur per dici de oĩ: hoc modo aut per dici de nullo, si propositio fuerit negatiua. Vide Magist. Soto lib. 5. summularũ. Et quia hoc ad priorẽ resolutionẽ attinet nõ est hic amplius tractãdũ, dici de omni posterioristice est prædicatum affirmari vere de omni supposito subiecti, & pro omni tempore: siue affimatiue, si habuerit inferiora, siue negatiue, seu quantum est ex parte sua, si nõ habuerit illa, quia prædicatũ, quãtũ est ex parte sua affirmaretur de omni supposito subiecti, si essent hæc supposita, & pro quolibet tempore, si supposita tempore mensurarẽtur. Vel explicemus hoc ita, quod dicatur de omni propositio illa, in qua nullum datur subiectũ, de quo prædicatum nõ affirmetur, nec vllũ tẽpus, in quo prædicatum non conueniat subiecto. Et hoc sufficit pro dici de omni posterioristice, & sufficit, qđ prædicatũ affirmetur ꝓ oĩ tpe, quo natũ est inesse subiecto. Vnde hæc propositio, in vere sunt tonitrua est de oĩ, quia prædicatum conuenit subiecto pro omni tempore, quo aptum est cõpetere, scilicet, pro vere omni, & pro omni vere non semper, sed vt in plurimũ: quia dici de omni posterioristice habet latitudinem, sic adeo, vt Caiet. dicat de omni posterioristice analogice dici de dici de omni pro omni subiecto, & tempore, & de dici de omni certis temporibus à natura statutis, & de dici de omni, vt in plurimum illis temporibus statutis.

Quia dici de omni absolute simpliciter participat rationẽ de dici de omni, dici vero de omni certis temporibus, & vt in plurimũ secundũ quid. Sed ego dico, dici vniuoce, & solum, esse differentiam penes magis aut minus intra eandem rationem formalẽ: nam essentiã dici de omni posterioristice est necessario affirmari prædicatum de subiecto, pro oĩ contento sub illo. Quod vero sit pro omni subiecto, & tempore, vel pro omni tempore statuto à natura, vt in plurimum, sunt gradus huius, quod est dici de omni. Simpliciter autẽ saluatur dici de omni in quolibet supradictorum, quia quodlibet illorum sufficit ad demonstrationem faciendam, & non fit demonstratio, nisi in propositionib. de omni posterioristice.

Secunda conclusio. Modi per se optime sunt assignati ab Arist. Sed aduerte pro intelligenda conclusione ex Magistro Sancto. 1. poste. lecti. 10. hanc propositionem, per, denotare causæ habitudinẽ, & aliqñ designat habitudinem causę formalis; vt quando dicimus corpus viuere per animam, nam anima est forma hominis. Quandoque vero designat habitudinem causæ materialis, vt quando dicimus, corpus coloratum esse per superficiem. Nam superficies est propriũ subiectum & immediatum coloris. Designat etiam causam efficientem, sicut cum dicimus aquam calescere per ignem. Et sicut hæc propositio, per, designat causam & habitudinem causæ, quando aliquid extrinsecum est causa eius quod attribuitur subiecto, vt quando dicimus aquam calescere per ignem. Ita dicit habitudinẽ causæ per se, quãdo subiectum est causa eius, quod illi tribuitur, vt quando dicimus hominem per se esse risibilem, quia esse risibile homini per se cõueniret non p aliquid extrinsecum. Itaq. hæc dictio, per se, denotat in præsenti aliquid alicui conuenire & non ratione alterius, sed ratione ipsius subiecti, cui tale prædicatum tribuitur. Cum igitur aliquid alicui tribuitur pertinẽs ad formã, & essẽtiã rei, est in primo mõ perseitatis. Et quia definitio significat formã, & essentiã rei oĩa illa ad. 1. modum perseitatis pertinent, quæ sunt definitio, vel pars definitionis. Vnde hæc, homo

2. Conclu.

Per, multipliciter accipitur.

1. Modus dicẽdi per se quid sit.

mo est animal rationale, est in 1. modo perseitatis: quia esse animal rationale conuenit homini ex propria forma, & essentia: & ita per se non per aliud nec accidentaliter. Secūdus modus perseitatis est, quādo hæc præpositio per, designat habitudinem causæ materialis, prout, scilicet aliquid cui tribuitur, est propria materia, & propriū subiectum ipsius. Nā propriū subiectū debet poni in definitione accidētis: quia esse accidētis depēdet á subiecto. Vnde definitio accidēt's explicās esse & essentiam ipsius, debet cōtinere in se subiectū. Et ita secūdus modus dicendi per se est, quādo subiectū ponitur in definitione prædicati, quod prędicatū est propriū subiecti accidēs. Sicut risibile per se in 2. modo prædicatur de homine: quia homo ponitur in definitione risibilis, vt proprium subiectū: est enim risibile homo aptus ad ridēdū. Quando vero aliqua accidētia, seu aliqua ad modū accidētiū significata neutraliter insūt, idest. ita, quod nec ponantur in definitione subiectorū, nec subiecta indefinitione ipsorum accidētaliter insūt, & prædicatur. Sicut musicū & albū prædicātur accidētaliter de animali, animal enim nō ponitur in definitione musici, nec musicū in definitione animalis. Ex his poteris cōscēdere ad illas propositiones altissimas, vt Deus est æternus, & similes, quæ reducūtur ad istū modū quia in definitione æternitatis Deus ponitur, quia æternum est actus purus, cui nulla mutabilitas cōuenit, & quam uis D⁹ nō sit subiectū inhęsionis, nec materia respectu æternitatis, est tamen nostro modo intelligēdi præsuppositū ad æternitatē, æternitas in sua ratione Deum exigit, quod sufficit, vt ad 2. modum perseitatis reducatur. Et quia dictio per se significat etiā aliquid solitarie existens, vt omnes modos perseitatis annumeraret Philosop. dicit tertiū modum perseitatis esse quādo aliquid est per se existēs, idest, non in alio existēs, vt accidēs eius. Et ita Petrus est in 3. modo perseitatis: quia est per se existēs, & non in alio. Album verò nō est per se existens; quia, vt inquit D. Tho. eadem lectione, cum dico album, vel ambulās, aliquid aliud est, quod sit ambulās. Quæ sententia hāc habet explicationem, quod albū formaliter acceptū dicit accidēs in cōcreto, seu in subiecto: & ita denotatur aliquid aliud, cui inhæret existere, in quo album existat formaliter: & ita album formaliter non est per se existens. Et quamuis homo existat in Petro per se existit, quia non existit in Petro, vt in eo, cui inhæreat, sed vt superius in suo inferiori.

2. Modus quid. · *Tertius modus.*

Quartus modus perseitatis est cum ly, per dicit causā efficiētē vel quācunque aliam. Et ita dicit Arist. quidquid inest vnicuique per se ipsum, per se dicitur de eo. Quod verò non per seipsū inest, dicitur p accidens de eo. Hæc enim est per accidēs, ambulās interijt; nō enim propter ambulationē interijt sed hoc dicitur secūdū accidēs. Accidit enim ambulātē interijsse. Hęc autē est per se, interfectū interijt: nā propterea, quod interfectum est interijt, & non est accidens, quod interfectum interierit.

Quartus modus.

Tertia con. conclusiones demonstrationū includunt duplicē modū dicendi per se, secūdū, scilicet, & quartū. Et probatur: quia proprie scibilia sunt cōclusiones demōstrationū, in quib⁹ prædicāt passiones de subiecto: sed ppriā subiecta nō solum ponuntur in definitione accidētiū, vt subiecta, sed etiam sunt causæ eorū proprie: ergo cōclusio demōstrata est in 1. & 2. modo per se. Prob. ma. Nā principia demōstrationū sciūtur habitu primorū principiorū, nā definitiones sūt principia, quæ ad intellectum pertinēt. Mi. prob. quia ista propositio est scita, homo est volitiuus, in qua prædicatū prædicatur de subiecto proprio, & quod est simul ppria illius causa. Non enim ad aliquid aliud, quā ad hominē risibilitas consequitur: sed cōtra, nā de ente demōstratur, quod sit bonum, & tamen ens nō est causa bonitatis, quia est idem realiter, & formaliter cum illo. Et idem argumentum fit de attributis diuinis, respondetur, quòd cum dicimus, quod est in quarto modo perseitatis propositio, in qua effect⁹ prædicat de ppria causa

causa accipitur causa, vel formaliter, vel pro ratione essendi, quæ à Caiet. vocatur causa virtualis; quia si prædicatum posset habere causam, illa esset: nam si bonitas posset habere causam, illa esset entitas.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD. 1. respondetur, quod vt propositio sit de omni, sat fuerit, quod sit vniuersalitas negatiua, respectu téporis & partium subiectiuarum, idest, quod nulla pars subiectiua detur, de qua & in qua prædicatum nõ affirmetur de subiecto; & ita est actus purus, quia non datur aliquid inferius Deo, & aliquod tempus, de quo, & pro quo non affirmetur de illo. Secundo resp. quod virtualiter affirmatur, qđ si per impossibile haberet partes subiectiuas actus purus de illis affirmaretur, & si mensuraretur tempore, de illo pro quolibet tempore affirmaretur. Est autem imperfectio in subiecto scientiæ habere partes subiectiuas, quia ex hoc sequitur subiectum esse saltim determinabile, quod dicit imperfectionem aliquam.

Ad 2. arg. Ad. 2. resp. quod quælibet pars definitionis eo modo, quo ponitur in definitione prædicatur de diffinito. 1. dicē di per se modo. Si sit in definitione in recto, prædicatur in recto, si ĩ obliquo pdicatur in obliquo. Qñ .n. dicimus, simũ esse nasũ curuũ, nasũ & curuũ ĩ recto prædicãtur desimo, qđ est definitum. Quando autem dicimus, quod simitas est nasi curuitas, prædicatur nasi, in obliquo de simitãte. Et si definias, hominē physicè, quod sit constãs corpore & anima, partes in obliquo prædicãtur de definito. Nec iste modus dicendi per se est restringendus ad sola prædicata metaphysica, quæ habent rationem generis, & differentiæ. Nam omnis definitio, & pars definitionis cũ per se conueniãt subiecto per propriã formam, & essentiam subiecti ad primum modum perseitatis attinēt: Cum enim illæ partes affirmentur de subiecto, & non in alijs perseitatis modis in

Obiectio. isto necessario debent collocari. Et si dicas ex Arist. infra tex. 13. & 36. qui dicit subiectum per accidens prædicari de accidenti, vnde ista est per accidēs, risibile est homo: ergo etiã ista, simus est nasus: & ita nõ erit in. 1. modo, Resp. Arist. accipere ibi per accidens, vt idem valet, quod per aliud. *Solutio.* Et quia nasus nõ conuenit simo, nisi ratione subiecti, in quo est, ideo dicitur cõuenire per accidēs, idest, per aliud, nõ tamen per accidens, idest, accidentaliter. Caiet. respondet, quod quæcũque sint in definitione prædicantur in. 1. modo, si res definiantur iuxta exigentiã suæ naturæ, Et quia accidentia, cum sint formæ definiuntur conformiter ad suã naturã, quando in abstracto diffiniuntur, ideo partes, quæ in definitione accidentis in abstracto definiti ponuntur prædicantur in primo modo dicendi per se. Et si arguas, ergo cũ dicitur, quòd simitas est nasi curuitas, nasi prædicaretur de simitate in primo modo, respondet, quod adhuc debet intelligi supra dicta ꝓpositio alia limitatione, vt per se insint subiecto eo modo, quo in definitione cadunt, ita quod si in recto, aut intrinsece ad de finiendũ sumuntur intrinsece, & in recto de definito dicuntur. Si autē vt additum & in obliquo, affirmantur de definito in primo modo vt additũ & in obliquo. Tertia solutio est, quod in isto primo modo est latitudo quædã: nam aliquæ propositiones reponũtur in illo propriè & principaliter: & istæ sunt tã illæ, in quibus definitio data de re secundum exigentiam, de definito prædicatur, vt homo est animal rationale, quam illæ in quibus differentia conuertibilis prædicatur, vt homo est rationalis. Aliæ autem propositiones prædicantur propriè & secundario, vt illæ, inquibus reliquæ partes definitionis prædicãtur, siue in recto, siue in obliquo, vt linea est expunctis, &c. Quædam verò impropriæ, vt definitio, quæ non secundum rei exigentiam datur, vt cum dicimus, simus est nasus curuus. Et ita non omnia in primo modo de definito eodem modo prædicantur.

3. Arg. Ad tertiũ aliqui respondēt, illã pro- *1. Solutio.* positio-

Impugnatio. positionem, animal est homo, etiam si subiectum ponatur in definitone prædicati; non pertinere ad.2.modum quia est prædicatio indirecta. Isti aũt modi dicendi per se præsupponũt propositiones esse directas. Sed cõtra arguit Caiet. Nam contingit aliquando aliquid esse in primo modo & prædicari indirecte, vt quando dicimus, risibile est homo aptus ad ridendum: & tamen homo indirecte prædicatur de risibili. *Alia Solutio.* Vnde respondet ipse, quod supradictæ definitiones eo modo sunt per se, quomodo sunt necessariæ, & quia non sunt necessariæ in prædicato sub distinctione sui oppositi sumpto, non sunt per se, nisi isto modo, Vnde ista per se, animal est homo, vel nõ homo, sicut in simili, ista non est per se, animal est rationale etiam si sit directa, sed ista, animal est rationale, vel irrationale, sicut & ista, nõ est per se, numerus est impar, sed ista numerus est par vel impar. Et quando Arist. dicit secundo modo per se insunt, quæcunque insunt alijs, quæ in ratione eorum insunt &c. intelligitur perse insũt simpliciter, vel sub distinctione sui oppositi simpliciter, vt homo est risibilis, quia homo ponitur in definitione prædicati sub disiunctione, vt numerus est par vel impar, animal est homo: quia tunc ponitur subiectũ in definitione prædicati, vt id, cui prædicatum necessario conuenit. Et idem est de ista, animal est rationale, vel irrationale, & debet in isto modo perseitatis subiectũ poni in definitione prædicati, vt additamentum. Soto respõdet, quod quando subiectum ponitur in definitione prædicati, ita vt seruet rationem subiecti est perse in secundo modo, & quia in ista animal est homo, animal, non seruat rationem subiecti: quia cum sit genus habet quod sit prædicabile respectu hominis, qnia est forma metaphysica: ideo non est in.2. modo & idem dicit de ista, rationale est homo.

Ista propositio: animal est risibile, nõ est in secundo modo, quia non est de omni: non enim prædicatur risibile de omni animali, nec ista, animal est nec in primo, nec secundo modo. Ista verò homo est sensibilis, substantia est ens, sunt in primo modo: quia ad hoc sufficit prædicatum esse de ratione subiecti siue mediate, siue immediate: qa si solum genus immediatum, & differẽtia prædicarentur per se in primo modo, idem esset propositionem esse per se & immediatã, & per se, & per se primo. Quod est contra Aristot. qui post quã distinxit modos p se adiecit, tanquã tertiã cõditionẽ vniuersalis prædicati, quod cõueniret subiecto per se primo, idest, non per aliud. Propositio tamen immediata & per se primo, conuertuntur, vt homo est rationalis est immediata, & per se primo. Ista propositio, Petrus est rationalis, est in primo modo dicendi per se: & ista Petrus est risibilis in 2. quidquid dicat Venetus citatus à Soto q.3.1.poste. *Propositio immediata, & per se primo conuertãtur.* Propositiones verò, inquibus vna definitio prædicatur de alia sunt in primo modo perseitatis, saltim reductiue, vt hæc, quod ordinatur ad protegendũ à pluuia debet constare parietibus & tecto, vel aliquo huiusmodi, Soto dicit hanc esse in primo modo, rationale est sensibile: sed formaliter non est verũ. Quia rationale non includitur in sensibili, nec vt pars definitionis, nec consequitur ad illud, vt passio, sed tamen res, quæ est rationalis essentialiter est sensibilis, & ratione rerum connexarum posset cõcedi in primo modo, nõ ex forma significandi, illa autem, in qua passio superior prædicatur de inferiori, vt sensibile pro passione est risibile, non est etiã formaliter in.2.modo perseitatis, ratione iam dicta, bene tamen illa, in qua passio consecuta ad aliam prædicatur de illa, ut intellectiuum est volitiuum: nã consequitur ad hominis essentiã mediãte intellectiuo. Quãdo autem passio superior de inferiori subiecto prædicatur vt homo est sensibilis, istæ prædicationes sunt in secundo modo, quia cõueniũt subiecto ratione alicuius inclusi in illo, cuius sunt proprietates. Et quomodo etiam iste.2. modus perseitatis etiam habeat latitudinem, vide Caiet. in hoc.c. circa.2. modum perseitatis.

Ad

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur quod homo si consideretur, vt per se subsistens est in tertio modo: si vt affirmatur de Petro reducitur ad. 1. modum.

Ad 5. Ad quintum respondetur quod ea, quæ sunt in quarto modo, si precise considerentur secundum rationem illius modi per accidens prædicantur, quia quartus modus non est modus prædicationis, sed causalitatis. Vnde bene potest aliquid esse per se in ratione causalitatis, & per accidens in ratione prædicationis. Hæc enim propositio, calidum calefacit, si consideremus subiectum, & prædicatum secundum ratioñe causæ, est per se, hoc est, in illa effectus per se tribuitur propriç causæ, & causa per se talem effectum producit. Proprius enim effectus calidi est calidum facere: si vero consideretur secũdum prædicationem est per accidens: quia accidit calido, quod calefaciat, nec est eius essentia, nec propria eius passio: alias essent perpetuæ veritatis, nec posset intelligi calidum sine calore facto, si esset in primo modo: & si in secundo ab æterno calefaceret, quia passio semper conuenit subiecto: & ab æterno esset uerum dicere, calidum calefacit: sicut est verum dicere, homo est risibilis. Er ita calidũ secundum existentiam, & calor secundum existentiam perpetuo coniungerentur: siquidem coniungerentur perpetuo secundum causalitatem effectiuam: de cuius ratione est existentia. Et ita hæc prædicatio absolute est. 5. prædicabilis, calidum calefacit: quia præsupponit existentiam, quæ rei non essentialiter, nec ut propria passio conuenit, sed accidentaliter. Et ita illa prçdicatio est accidentalis, quæ aliquid accidentale præsupponit. Et si dicas, hanc esse æternæ veritatis, homo est risibilis, quæ est in. 4 modo. respondetur, quod est æternæ veritatis, non quatenus est in. 4. modo. sed quatenus est in. 2. prædicatur enim accidens de proprio subiecto, ad cuius essentiam consequitur: & ita est æternæ ueritatis. Et quia proprium subiectum etiam est propria causa passionis, quia non potest risibilitas oriri ex alia causa, quã ex homine, ideo est in. 4. modo: sed nõ est æternæ ueritatis: & per se in ratione prædicationis ex eo, quod est in 4. sed ex eo quod est in secundo.

Obiectio. Solutio.

Dissolutio alterius quæstionis. Controuersia. Ex dictis in hac. q. sequitur illius quæstionis decisio, quę solet disputari, an omnis propositio per se conuertatur in propositionem per se: ita, ut si hæc sit per se, homo est animal hæc etiam sit per se, animal est homo.

1. Opinio. Soto. Aliqui respondẽt negatiue, quia propositio per se debet esse illa, in qua prædicatũ directe prędicatur de subiecto, nulla autem propositio, in qua prædicatum se habet vt forma, & subiectũ, ut materia conuerti potest in aliam, in qua id, quod se habebat, vt materia, se habeat vt forma, & e conuerso: ergo intentũ. Et hanc sententiam Soto in hoc. c. videtur sequi.

2. Opinio. Caiet. Caiet. vero in fine c. 4. dicit omnẽ propositionẽ per se, quæ per se est ex terminis conuerti in propositionem per se. Vocat propositionem per se ex terminis illã, cuius prædicatum ponitur in ratione subiecti, & subiectum in ratione prædicati. Et ideo hæc propositio per se in secundo modo, omnis homo est risibilis, vbi subiectum ponitur in ratione prædicati, conuertitur in hanc, risibile est homo, quæ est primo modo perseitatis. Nam si definiatur risibile, debemus dicere, esse hominem aptum ad ridendum. Ista vero, homo est animal, est per se, & non cõuertitur in per se, quia homo non est de ratione animalis.

Obiectio. Et si dicas, quod hæc propositio, animal est homo est per se, quia est conuertens illius, homo est animal: ergo sicut una est necessaria, ita & alia: quia in bona conseq. si añs est necessarium, & conseq. debet esse necessarium,

Solutio. resp. quod illa ꝓpositio, animal est homo, est necessaria nõ ex terminis: quia homo nõ ponitur in ratione animalis: est tamen necessaria rõne rerũ, quia, si homo est animal: ergo iure idem sunt aliqđ animal: & homo aliquis: & ita impossibile est, antecedens, esse verũ, quin, conseq. sit verum,

Alia obiectio. & si contra Caiet. arguas: Nã illa ꝓpositio, risibile est homo, est in directa: ergo nõ est per se, negat cõseq. qa vt sit propositio per se sufficit, vel qđ

 subie-

subiectũ ponatur in rõne pdicati, vel prædicatũ in rõne subiecti: quia tales propositiones demõstrationib. deseruiũt, & reperiũtur in modis imperfectis.

Omnis autem propositio demõstrationis est per se. Et si secundo arguas. Nam Arist. infra. ca. 18. dicit hanc esse per accidens, risibile est homo respondet Caiet. quod accipitur ibi per accidens, idest, per aliud, non accidentaliter. Vide Caiet. hic & D. Thom. lect. 34. lib. hoc. *Solutio ex Caiet.*

QVAESTIO LXXXXIII.

An definitio prædicati vniuersalis sit bona.

1. Argu. IN hoc. c. 5. hæc quæstio disputanda est. Et videtur, quod non sit bona hæc definitio. Primo per se & secundũ quod ipsum, idem sunt, ergo superflue ponitur in definitione vniuersalis, quod sit per se, & secundum quod ipsum, sed sufficit alterum ponere. Prob. antecedens, quia per se est, quod conuenit per ipsam rationẽ subiecti, quod est secundum quod ipsum conuenire. Nam risibile per se conuenit homini, quia conuenit per ipsam rationem subiecti, per rationalitatem: & hoc est cõuenire homini, secundum quod ipsum hoc est secundum, quod homo.

2. Argu. Secundo. Hæc propositio; homo est sensibilis, accipiendo sensibile pro passione, est per se, & secundum quod ipsũ, & tamen prædicatũ nõ est vniuersale subiecto, scilicet, homini, q̃a est vniuersale animali. ergo. Prob. antecedẽs. Quod conueniat per se patet, qđ vero cõueniat secũdũ quod ipsũ probatur, quia illud cõuenit secũdũ quod ipsum quod conuenit alicui cũ reduplicatione sui, quia secundũ quod ipsum, & in quantũ tale idẽ sunt, sed homo in quãtũ homo habet sensũ, ergo cõuenit ei secundũ quod ipsum, & tamẽ ipsi non est vniuersale, male ergo Arist. vniuersale definit. Et confir. quia quod inest homini, secũdũ quod ipsum, inest ratione suę definitionis quidditatiuę, sed sensibile est huiusmodi respectu hominis, ergo &c. Prob. min. quia sensibile inest homini per suam rationem quidditatiuam: ergo ratione illius cõuenit. Medium enim demonstrationis est ratio conueniendi prædicatum demonstratum subiecto demonstrationis.

Tertio. Vniuersale est, quod prædicatur de pluribus, sed in hac propositione, homo est albus, prædicatum prædicatur de pluribus hominibus albis, & consequenter vniuersaliter, & tamen non cõuenit per se, nec secundũ quod ipsum, male ergo dicit Arist. vniuersale esse, quod conuenit per se, & secundum quod ipsum. *3. argum.*

Decisio quæstionis.

QVid sit vniuersale, & quid sit conuenire secundum quod, ipsum multum habet vtilitatis ad graues quæstiones decidendas. Ideo hoc ex D. Th. doctrina erit declarandum. Quando ergo querimus, quid sit vniuersale prędicatum, non accipimus vniuersale secundum quod vniuersale est vnum in multis, & de multis, sed accipimus vniuersale posterioristice, quod quid sit modo est explicandũ. Cũ ergo inquirimus, an intellectiuum sit vniuersale respectu hominis, in hac propositione homo est intellectiuus, nõ inquirimus, an intellectiuum sit vnum in multis respectu hominis, nec inquirimus, an respectu huius & illius intellectiui sit vniuersale & commune intellectiuũ. Sententia igitur D. Tho. in hac parte hæc est, vt aliquod prædicatum sit vniuersale, prout in præsenti agimus de vniuersali, requirit primo, quod nihil sit sumere sub subiecto, cui prædicatum non insit, nec sit accipere aliquod tempus, in quo prædicatum non conueniat subiecto. Secunda conditio, Tale prædicatum, vt dicatur vniuersale debet per se conuenire subiecto in aliquo modo perseitatis, primo vel secundo. Est tertia conditio, debet conuenire subiecto, secundum quod subiectũ est, seu debet illi per se primo competere, & si habeat istas tres cõditiones, prædicatũ erit vniuersale, & necessario conueniet subiecto. Sit exemplum. Intellectiuum est vniuersale prędicatũ respectu *Quid intelligatur per vniuersale.* *Conditiones requisitæ ad hoc vt aliquid sit vniuersale.*

respectu hominis, quia conuenit homini, & omni homini, & pro omni tempore, & per se: quia homo ponitur in definitione intellectiui, & primo conuenit: quia nulli alteri rationi formali, seu obiectiue prius, sed cui primo conuenit est homo. Et loquimur de intellectiuo cũ discursu: non enim cõuenit animali prius, sed prius conuenit homini: & quia homo est intellectiuus animal aliquod est intellectiuum. Et si Petro conuenit ex eo est, quia homini prius conuenit. Sensibile autem non est vniuersale respectu hominis, sed respectu animalis; quia quanuis cõ-

Obiectio. ueniat homini, nõ tamẽ primo cõuenit homini, sed animali, & ratione animalis homini cõuenit. Et si dicas, intellectiuũ nõ cõuenit homini, vt sic, sed vltimæ hominis differentiæ: ergo non est uniuersale respectu hominis. Et probatur antecedens. Nam homo dicit animal rationale, sed animali non conuenit intellectiuum, sed solum rationali: nam si animali conueniret, omni animali conueniret; quod si conue-

Solutio. niat homini, vt rationalis, iam nõ conueniet homini, vt sic: quia homo, vt sic dicit rationale & animal. Respondetur primo, quod conuenit per se animali determinato per rationale, vt includitur in subiecto determinatio talis, & animal sic determinatum homo est: quanuis verum sit, quod ratio conueniendi sit rationalitas. Et aduerte, non solum proprias passiones prædicari vniuersaliter, sed vltima ẽt differẽtia. Hæc enim est vniuersalis, homo est rationalis: conuenit si quidem hominibus omnibus, & solis, & pro quolibet tempore, & per se: quia ponitur in definitione hominis, & per se primo: quia

Obiectio. non conuenit alteri, priusquam homini, & omnibus, quibus conuenit ratione hominis conuenit. Et si dicas, rationale non præsupponit rationem hominis, cui conueniat, sed potius cõstituit illam: ergo non prædicatur vniuersaliter, quia prædicari vniuersaliter, est conuenire alicui secundum quod ipsum ita vt ipsum esse sit ratio conueniendi, sed esse hominem, non est ra-

Solutio. tio conueniendi rationalitatem homini, sed potius ipsa rationalitas facit hominem: ergo. Respondet, quod aliquid vniuersaliter prædicatur, quod conuenit alicui secundùm quod ipsum, ita quod sequatur ad ipsum, vel ita quod constituat ipsum. Nam ex eo quod constituit ipsum & per se primo, & vniuersaliter conuenit, & definitio de homine eisdem rationibus prædicatur vniuersaliter. Et si solus homo esset in rerum natura sensibile: non esset vniuersale respectu hominis quia quanuis de facto non reperiretur in alio animali, nihilominus tamen nõ oritur sensibile pro passione à ratione hominis, vt sic sed à ratione animalis. Et ita affirmatur secundum connexionem necessariam de equo de leone. Vnde signum est, quod oritur ex alia ratione superiori. Et quomodo contingat errare in assignatione vniuersalis, vide Aristot. capit. 6. & D. Thom. lect. 12. Ex dictis sequitur per se primo & secundum quod, ipsum esse prorsus idem: nam quod homini conuenit, vt homo est, illi per se primo conuenit, & conuenire homini, vt sic, est conuenire, secundum quod ipsum est. *Corollar.*

Dissoluuntur argumenta.

AD primum dicitur, quod per se & secundum quod ipsum non sunt idem, sicut nec per se, & de omni sunt idem: sed gradus constituentes rationem vniuersalis. Nam vniuersale requirit de omni & per se, & secundum quod ipsũ, quod est per se primo cõpetere. Sicut enim ratio hominis resultat ex gradu sensitiuo viuenti, & cæteris: ita ratio vniuersalis posterioristici constat, & resultat ratione dicendi de omni & per se & per se primo, seu secundum quod ipsum. *Ad 1. arg.* *Opt simile.*

Ad 2. resp. quod homo non est sensibilis secundum quod ipsum nec per se primo: quia illi conuenit ratione animalis. Et cũ dicitur, quod conuenit homini secundum diffinitionem suam: ergo secundum quod ipsum, Respondetur, quod non conuenit homini ratione vltimæ differentiæ, seu definitionis totalis, & ita non conuenit per se primo. Nam si conuenit ratione alicuius superioris, iam non conuenit secũ- *Ad 2. arg.*

dum quod ipsum, sed secundum quod aliud: nā illud superius vocatur aliud in præsenti: quia non est ratio obiectiua, ad quam illa passio consequitur, ratione cuius conuenit, nec differētia specifica illius constitutiua.

Ad tertium respondetur ex D. Tho. vbi supra, quod hic accipitur vniuersale secundum quandam adaptationē, vel adæquationem prædicati ad subiectum, cum scilicet nec prædicatum inuenitur extra subiectum, nec subiectū sine prędicato. Vide alia argumenta in Caiet. in hoc c. 5. dubio pen. In c. 6. & sequen. vsque ad 13. exclusiuè Arist. agit de aliquibus proprietatibus demonstrationis, scilicet, quod sit ex necessarijs. Secundo, quod sit ex his quæ sunt per se. Tertio, quod non sit ex extraneis. Quarto, quod sit sempiternorum Quinto, quod debeat procedere ex proprijs, & non communibus. Sit ergo ad istorum explicationem. — *Not.*

QVAESTIO XCIV.

Vtrum demonstratio debeat procedere ex necessarijs, & per se, & non extraneis, & debeat esse sempiternorum, & ex proprijs, & non communibus?

Argu. ET sit primum argumentum contra illud, quod demonstratio debeat procedere ex necessarijs. Nam istę propositiones, sol eclipsatur, & aliæ similes propositiones physice demonstrantur, & tamen non sunt necessariæ: ergo male asserit Aristote. demonstratio nem debere procedere ex necessarijs. Prob. min. quia prædicata non semper conueniunt subiectis, sed in propositione necessaria semper dn̄t cōuenire: ergo. *Solut.* Si dicas eclipsim relatā ad causā esse necessariā, quia posita interpositione terræ inter Solē & Lunam: sequitur defectus Lunæ, & posita Luna inter nos, & Solem, sequitur Solis eclipsis: & hoc semper, & necessario, *Impugn.* Contra: nam causa est contingens, quia non semper interponitur: ergo effectus non est necessarius simpliciter, & absolutè, sed solum ex suppositione. Et ita propositio illa, Sol eclipsatur, non erit necessaria. *Solut.* Si dicas causam istam esse necessariam ratione suæ causæ, nam interpositio terræ, vel Lunæ necessaria est rōne positionis luminarium in tali situ, *Replica.* Cōtra: quia ēt est accidens ꝙ luminaria sint in tali situ. Vnde semper effectus erit accidentarius. Et ita propositio non erit per se. *Confir.* Et confir. quia ista propositio non est necessaria & per se, homo est disgregatiuus visus, etiam si disgreget visum supposita albedine in subiecto: quia disgregatio visus nec est passio, nec essentia hominis: ergo ista, Luna eclipsatur, non erit necessaria, ēt si illi cōtingat facta interpositione, quia nec est passio Lunæ nec Solis, nec est illorū essentia. Et Arist. 2. de coelo, tex. 43. demonstrat cęlum moueri, & terram semper quiescere, & motus non est propria passio cœli, nec quies terræ: ergo demonstrantur propositiones contingentes, & non necessariæ: non ergo demonstratio debet procedere ex necessarijs.

2. Argu. Secundo probo, quod possit demonstratio procedere ex his, quæ sunt per accidens: Nam hæc est propositio per accidens, animal est risibile, & tamen demonstratur: ergo. Maior patet, quia animali accidit esse risibile: quia nec est essentia, nec pars essentiæ, nec consequitur ad animal Prob. min. ex Arist. ca. 5. vbi dicit, quod licet habere tres non demonstretur primo, nisi de triangulo, per ipsum tamen potest demonstrari de figura. *Confir.* Et confir. nam hæc prędicatio, coruus est niger, est per accidens: & tamen potest demonstrari de coruo, saltim in particulari. Maior probatur: quia pertinet ad quintum prædicabile. Minor patet: Nam ex eo, quod semper inest coruo habet aliquam causam necessariam, ratione cuius semper conuenit: ergo per illam causam demonstrari poterit. Et confirm. vltimo: quia Aristo. videtur docere aliud esse propositionem per se, & aliud necessariam, siquidem in vno cap. probat demonstrationem ex propositionib. per se

se debere procedere, & in alio debere procedere ex necessarijs: sed hoc est falsum: nam si est propositio per se, erit necessaria.

3. Argu. Tertio probo, demonstrationem nō debere procedere ex proprijs. Nā philosophus demonstrat hanc conclusionē, terrā esse rotundam, & cælum esse sphæricum: & non pôt hoc demōstrare, nisi per principia geometriæ: quia omnes lineæ ductæ a centro vsque ad circumferentiam sunt æquales: & geometra demonstrat à quolibet puncto in quodlibet punctum, lineam ducere est possibile per hoc medium Philosophicum, quia duo puncta immediata non dantur: ergo demonstratio procedit ex communibus & extraneis, & transit de genere in genus. Et confirm. quia demonstratio procedit ex vniuersalibus, ergo ex communibus.

4. Argu. Quarto probo, Scientiam non esse sempiternorum: quia scientia de homine tractat de homine: sed homo per se est corruptibilis. Si dicas, scientiam esse de connexionib. necessarijs, & perpetuis, vt huius, homo est risibilis, &c. Contra: quia scientiæ habentur de subiectis, & ita subiecta specificant sciētias: sed ista subiecta sunt corruptibilia, vt linea, numerus, de quib. mathematicæ tractant: ergo. Sed pro horum capitū intelligētia, q̄ summopere iuuāt ad cognoscēdam naturā demōstrationum, in qua materia aduersarij D. Th. parum laborant, quia rationem consequentiæ parum callent, sit.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. Ex quib. procedat scientia. Prima conclusio. Scientia procedit ex principijs necessarijs, & conclusio & principia debent esse necessaria, & quæ aliter se habere non possunt. Probatur conclusio: Nam scientia est virtus intellectualis: ergo semper inclinat ad verum; & inclinat ad conclusionem: ergo conclusio semper est vera: ergo necessaria: siquidem aliter se habere non pôt. Tunc vltra: ergo principia sunt necessaria. Probatur ista conse- Prob. 2. quentia: quia cōtingētia, & quæ aliter se habere possunt, non possunt facere scire id, q̄d aliter se habere nō pôt: nā si aliter principia habere se possunt, & esse falsa cum conclusio nunquam possit esse falsa, erunt in aliquo casu principia falsa: & conclusio vera: sed vera conclusio non pôt posterioristice inferri ex falsis: quia falsum in re non potest esse causa veri: ergo &c. Præterea, Prob. 3. si quis non habeat rationem, propter quid ostendentem, non efficitur sciēs, sed ratio, quæ ostendit conclusionem necessariam ex non necessarijs principijs, non ostendit propter quid, ergo per illam non efficitur aliquis sciens. Prob. min. Remota causa, propter quā est aliquid, oportet quod remoueatur effectus: sed medium cum sit contingens contingit remoueri: sed conclusio non pôt remoueri, cum sit necessaria: ergo non pôt sciri conclusio necessaria per medium contingens. Si enim per hoc, quod est esse albū, probaretur hoīem esse risibilē, contingeret hominē non esse albū, & eundē esse risibilē: ergo alia causa debet dari necessaria, & ita cōclusio: scita ex necessarijs debet procedere. Præterea necessitas conclusionis scitæ oritur ex necessitate principiorum: ergo principia debent esse magis necessaria. Probatur conseq. quia propter quod vnūquodque tale, &c. ergo si sunt principia magis necessaria erunt necessaria: & ita scientia debet esse ex necessarijs, & non ex contingentibus. Necessitas conclusionis pendet ex necessitate principiorum.

2. Conclu. Scientia ē de his q̄ sunt per se. Secunda conclusio. Scientia est ex his, quæ sunt per se, & non per accidens. Probatur conclusio: quia demonstratio debet esse ex necessarijs, sed omne necessarium, est per se: ergo demonstratio debet esse ex his, quæ sunt per se. Prob. antecedens: quia si est necessaria propositio ex terminis (nam de istis necessarijs loquimur) ergo uel subiectum ponitur in ratione prædicati, vel prædicatum in definitione subiecti; sed istæ propositiones sunt in secundo modo perseitatis, vel in primo, ergo. Maior. prob. quia necessitas prouenit in propositione ex eo, quod res significatæ non possunt aliter se habere. Et non posse aliter se habere ex eo prouenit, vel quia prædicatum connectitur subiecto, quia inclu-

includitur in eius definitione, vel quia consequitur ad subiectum ratione suæ essentiæ, & tunc subiectum ponitur, vt propria & necessaria causa in prædicati definitione: vnde erit in secundo perseitatis modo: & sic erit per se. Et notat D. Tho. hic, quod non demonstrat circulariter Aristot. cum dicat demonstrationem debere esse ex necessarijs, quia est ex his, quæ sunt per se. Et modo probat debere esse ex his, quę sunt per se: quia est ex his, quę sunt necessaria, quia primum demonstrauit, scilicet, demonstrationem debere esse ex necessaijs, nō solum, quia est ex per se propositionibus, sed ex diffinitione eius, quod est scire, quod facit vera demonstratio. Cum autem probat demōstrationē esse ex his, quæ sunt per se, non vere demonstrat, sed ad hominem ostendit. Lege S. Doctorem lect. 14. & videbis ex Arist. constituere necessarium ex suppositione, quod non est simpliciter necessarium, sed secundum quid.

Not. ex D. Thom.

Tertia conclusio. Demonstratio nō debet esse ex extraneis, sed ex proprijs principijs. Et loquimur in præsenti, nō de principijs, quæ dignitates appellantur: nam illæ plurimis scientijs communes esse possunt: sed loquimur de principijs proprijs illius sciētiæ, vt sic: Nō enim geometra demōstrat per principia Arithmeticæ nec ecōuerso. Et hoc habet verum nisi vnius scientiæ subiectum cōtineatur sub subiecto alterius scientiæ, de quo postmodum. Et prob. conclusio: Nam demonstrationes ex principijs subiecti, & per rationē formalem subiecti procedunt, sed principia physicę & mathematicæ, nec ratio formalis procedendi sunt eadem, quia subiecta non sunt eadem ergo intentū. Et prob. exemplo. Ego demonstro de homine, quod sit volitiuus per eius rationem formalem: ergo hoc ipsum nō possum demōstrare de linea per suam definitionem, & rationem: quia ratio formalis lineę & hominis diuersæ sunt nec vna sub alia continetur.

3. Conclu. Dmōstra tio non debet esse ex quibuscūque.

Quarta conclusio. Scientia est sempiternorum, & incorruptibiliū per se, & non nisi ꝑ accidens corruptibilium. Patet ista conclusio: quia scientia est vniuersalium obiectorum, sed ista sunt per se, & incorruptibilia: vt 2. lib. ostendimus: ergo. Et præterea: quia scientia est ex vniuersalibus, & per se & de omni: sed ista sunt incorruptibilia, & æterna, vt omne animal rationale est volitiuum, omnis homo est animal rationale: ergo. Quæ omnes ꝓpositiones sunt æternæ veritatis: ergo. Et nota, quod etiam de illis, quæ frequenter fiunt demonstratio est. Ita Arist. & D. Tho. testantibus, quia sunt per se, & vniuersal ter, & cōueniunt pro tempore, quo apta sunt cōuenire, & ita conficiendæ sunt demonstrationes, vt ex vniuersalibus propositionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte causæ, vt scilicet, semper eclipsetur Luna, si terra sit sibi diametraliter interposita; sed semper, quod est in hoc signo terra est Lunę diametraliter interposita: ergo semper qđ luna est in hoc signo elipsatur. Vide D. Tho. lect. 17. In hoc. c. infert Arist. definitionem debere esse sempiternorum: quia demonstratio est eorum, & definitio est demonstrationis medium.

4. Conclu.

D: quibus sit sciētia.

De his q̄ frequēter fiunt pōt esse demonstratio.

Quinta conclusio. Demonstratio non solum debet procedere ex principijs extraneis, sed nec ex principijs cōmunibus. Et cum proprium possit accipi, vt distingitur contra commune, & vt distinguitur contra extraneum, viso quod nō debet procedere ex extraneis, modo probat, quod debeat procedere ex non communibus, sed proprijs. Et probo: Nā scire per se aliquam conclusionem est, quod cognitio mea terminetur ad rem scitam per principia eius: sed si principia sunt cōmunia, non determinabitur cognitio ad illam per propria principia: ergo non scietur per se. Maior patet: Nam scire per se hominē esse risibilem est, quod cognitio mea terminetur formaliter ad obiectum importatum per illā conclusionem. Min prob. Nam nō scit per se circulum esse quadrabilem, si sciat hanc demonstrationem, vbicumque est dare quadratum maius, & minus

5. Conclu.

Demōstratio non debet procedere per principia cōmunia.

nus est dare quadratum æquale:sed in circulo est dare quadratū maius, vbi contineatur circulus, & est dare quadratum minus cōtentum in circulo:ergo est dare quadratum æquale circulo:quia medium, per quod demonstratur, scilicet, maius & minus æquale, & inæquale sunt principia vniuersalia, conuenientia pluribus alijs, quam quadrato, & circulo: ergo vt p se aliquid sciatur debet esse ex principijs conuenientibus solum subiecto, de quo passio demonstratur. Si autem principia sint vniuersalia ea, q̄ sciemus per illa erunt scita per aliud, idest, per cognitionem terminatam ad aliud, in quo ipsa continentur, & non p se, idest, per cognitionem terminatam ad eamdem rem formaliter.

6. Conclu. Quæ sint principia ppria alicuius scietia.

Sexta conclusio. Principia cuiuslibet scientiæ illa sunt, quæ cum sint vera non contingit illa demonstrare in illa scientia, in qua sunt principia, sed præsupponuntur vera esse, & per illa demonstrātur reliqua. Probatur, quia alias in demonstrationibus abiretur in infinitum. Sed aduertendū est, hæc principia esse in duplici differētia: quędam enim sunt propria, quædam communia. Propria sunt in qualibet scientia definitio subiecti, & passionis. Nam secunda passio per definitionem subiecti, & primæ passionis de subiecto demonstratur, & sic de alijs. Sed de hoc in secūdo. Principia cōmunia sunt cōmunes animi cōceptiones, vt si ab æqualib. æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia, & sciētiæ particulares vtuntur his principijs, non in sua vniuersalitate, sed determinate, vt geometra, dicendo, si ab æqualibus magnitudinibus æqualem magnitudinem auferas, magnitudines remanentes sunt æquales. Et arithmeticus, si ab æqualibus numeris æquales vnitates demas, &c. Vide D. Tho. in præsenti, & videbis quid sit suppositio, petitio, & quæstio. Vide D. Thom. lect. 22. vt scias, quod consequentia mala non est consequentia, sed apparet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Solutio.

Ad primum respondetur ab aliquibus posse de aliquo obiecto haberi scientiam, quod est necessarium ex aliqua suppositione facta Sed respondetur, quod illæ propositiones sunt necessariæ pro eo tempore, quo nata sunt haberi sua significata, nō verò pro quolibet tempore. Et est proprietas lunæ, quod sit eclipsabilis pro tali tempore, quo cōcurrunt istæ dispositiones, quod terra sit interposita. Sed hæc solutio non loquitur de actu eclipsis, sed de potentia. Hic vero loquimur de actu. Respondetur ergo, quod non solum potentia demonstratur, sed etiam actus: itaq; luna eclipsabilis est: & positis talibus conditionibus habebit eclipsim actu. Primum autem simpliciter est passio logica, & demonstrabile absolute. Secundum autē est passio physica, quæ conuenit lunæ pro aliquo tempore facta aliqua suppositione. Et passio physica non est absolute conueniens, sed aliquo præsupposito, & ita non debet conuenire absolutè, sed illo præsupposito, sicut existentia passio physica est animæ rationalis, & cæli non absolute conuenies illis, sed illis, conuenit secundum quod terminant creationem: & ita non potest de illis absolute demonstrari, sed facta aliqua suppositione. Vide D. Tho. lect. 16. vbi sic dicit Arist. Eorum autem, quæ sæpe fiunt demonstrationes sunt, & scientiæ vt lunæ defectus. Manifestum est quidem, quod secundū quod huiusmodi sunt, semper sunt, vbi sic ait Doctor Ecclesiæ. Quædam autē non sunt semper secundum tempus: sunt autem per comparationem ad causam, quia nunquam deficit, quod posita tali causa sit talis effectus. Nunquam enim deficit quin semper sit lunæ eclipsis quandocunque terra diametraliter ponitur inter solem & lunam. In quibusdam verò contingit, quod non semper sunt etiam per comparationem ad causam: quia causæ impediri possunt non enim semper ex semine hominis generatur homo duas manus.

Solutio Auct.

Optimus locus D. Tho.

manus habens: sed quandoq. fit defectus, vt propter impedimentum causę, vel materiæ. Hæc Doctor Sāctus. Quia ergo stante causa stat effectus, & causa impediri non potest, fit demonstratio, quod luna existente in tali puncto, sequatur solis eclipsis. Non verò demōstrari potest, quod homo sit disgregatiuus visus, quia coniunctio albedinis cum homine nec physice nec metaphysice habet necessitatem.

Ad 2. confir. resp. Soto. q. 5. lib. isto Secūdo resp. quod Arist. nō demōstrat cælū moueri, sed esse aptum, vt semper moueatur, & terrā esse aptā quiescere secundum se totam. Tertio resp. quod quia Arist. existimauit motum cæli esse æternū, credidit esse eius propriam passionē, & ita apparēter hoc ꝓbauit apud aliquos veritatē fidei ignorātes.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod Arist. docet habere tres posse demonstrari de quadam figura, seu de ratione *Solutio.* figuræ determinata ad rationem trianguli, quod nos libenter fatemur. Secun*Solutio.*do resp. quod demonstrat de figura, quia demonstrat de triangulo, quæ est quædam figura. Vnde quamuis ista sit per accidens ex terminis, figura habet tres, hæc est per se, aliqua figura habet tres, nō qua ratione est figura, sed qua ratione est talis: quia hæc conclusio, aliqua figura habet tres angulos ex veris per se, & necessarijs infertur in primo tertiæ, vt omnis triangulus habet tres angulos, omnis triangulus est figura, ergo quædam figura habet tres, & quædam figura accipitur contracte, & vt dicit formam contrahentem sua ratione formali, alias non erit per se ex *Ad confir.* terminis. Ad cōfirm. respondet Caiet. hanc propositionem, coruus est niger, respectu speciei esse accidentalem, & pertinere ad quintum prædicabile, vt recte docet Porphyr. in prædicabilibus, sed respectu huius indiuidui, scilicet, huius corui est 4. prædicabilis, quia necessario conuenit huic coruo nigredo, & fluit ex principijs huius indiuidui na*Obiectio.*turaliter loquendo. Quod si dicas, ali*Solutio.*quando fieri coruum album. Respondet Caiet. quod est per se physice, non vero logice: quia oritur ex aliqua complexione huius indiuidui, quæ si non impediatur semper se explicat in nigredinem. Ad perseitatem vero physi- *Quid sufficiat ad perseitatem physicam.* cam sat fuerit, quod nisi impediatur sequatur talis res, sicut existentia sequitur ad productionem animæ, nisi impediatur, & præueniatur. Vt patet in assūptione humanitatis ad Verbū, vbi non sequitur propria existentia animæ rationalis ad eius productionem: quia impeditur. Et cū dicit Porphyrius, quod *Quō intelligēdus est Porphyri'.* nigredo corui est separabilis per intellectum, loquitur respectu speciei, & nō respectu indiuidui. Et si rursus arguas, quia nigredo conuenit omnibus coruis: ergo seccundum aliquid commune illis conuenit, ergo non secundum principia indiuiduantia: quia ista non sunt communia, sed propria cuicunq. indiuiduo. Respondet, quod aliquod principium indiuiduale potest esse omnibus commune, quia indiuiduat non per se ipsum, sed cum alijs adiunctum, vt patet de masculineitate, & fœmineitate, quæ sunt principia conuenientia masculis, & fœminis, ratione conditionum indiuiduantium: quia illa non sola indiuiduant. Nec inconuenit nigredinem huius corui esse commune & proprium in ordine ad diuersa, sicut risibile in ordine ad hominem est proprium, & nō in ordine ad animal. Hæc Caiet. doctrina maximum fundamētū habet in D.Th. in isto lib. 14. lect. Sed *Not.* respōdetur, quod accidēs. 5. prædicabilis nigredo respectu huius corui, nec solū conuenit huic coruo, sed alijs coruis, & rebus alijs: & multi corui sūt visi sine nigredine naturaliter: nec ex principijs huius corui profluit, si quidem conuenit alijs, sed ex aliquo principio accidentali huic coruo, & multis alijs rebus cōmuni: quia in illis omnibus reperitur similis dispositio ad nigredinem habendam ex aliqua cōmuni causa, & occulta orta. Et quādo D. Th. dicit supradicta lectione, omne accidens, quod causatur ex aliquo principio subiecti si definiatur oportet, quod subiectum ponatur in eius definitione, loquitur de ortu accidentis ex principijs specificis. Et argumenta quę contra se statuit Caiet. non soluit c. 7.

vnde

vnde eisdē sua opinio est reijcienda.

Ad Conf. Ad vltimam confirm. al qui respōdēt, omnē propositionem directā, & necessariam esse per se, si sit necessaria & non directa non esse per se, sed superius visum fuit hoc esse falsum: idē ergo est propositionem esse necessariam ex terminis, & p se: sed potest esse necessaria ratione connexionis rerū, & non esse per se, vt hoc animal est homo: quia ratio animalis necessario connectitur cum aliqua ratione hominis ex eo, quod homo est animal, & tamē animal est homo, nec est in primo nec secundo modo perseitatis.

Ad 3. arg. Ad tertiū resp. ex D. Tho. 1. p. q. 1. ar. 1. quod dēmonstrat eādē conclusionē per diuersum medium. Et hoc non est contra Arist. Eodem autē medio non potest demōstrare, vt probat argumētum. Soto. q. 5. dicit, qđ quando vnius scientiæ subiectum aliquo modo pertinet ad subiectum alterius, vna scientia potest demōstrare principia alterius: & quia quantitas est accidens corporis naturalis, potest Philosophus rationem reddere principiorū Geometriæ.

Ad confir. Ad confirm. resp. quod quando dicimus scientiam procedere ex principijs proprijs, propriū accipitur, vt distinguitur cōtra extraneum, non vt distinguitur cōtra vniuersale. Nam sciētia de vniuersalibus agit, & per vniuersalia principia, nō vero per extranea, nisi quando eius subiectum quodammodo ad subiectum alterius attinet, quod non est procedere omnino per extranea.

Quomodo accipiatur particula proprium, vt est vna de conditionibus demōstrationis.

Ad. 4. arg. Ad quartum, lib. 1. de vniuersalibus responsum fuit, dum tractauimus, an vniuersalia sint corruptibilia. De propositionibus perpetuæ veritatis, vide Caietan. hoc lib. 1. cap. 9. à cap. 13. vsque ad 25. Tria sunt disputanda. Primum, quomodo differant demonstratio quia, & propter quid. Secundū, de scientia subalternata. Tertium, de vnitate scientiarum. Hoc vltimum latissime lib. 1. tractatum est dum disputaremus, an logica sit vna scientia circa cap. 13.

QVAESTIO XCV.

An demonstratio, quia, et propter quid, sint eiusdem speciei.

Controu. 1. Opinio. IN hac sunt variæ sententiæ, vt est hoīum variū ingeniū. Aliqui existimāt demōstrationē, quia, & pp quid, non differre specie: quia demonstratio pp quid est simpliciter demonstratio: demonstratio quia est secūdum quid. *1. argum.* Et probatur primo, quia demonstratio est, quæ procedit ex prioribus, & notioribus, & causis: sed hoc simpliciter conuenit demōstrationi propter quid, & secundum quid, demonstrationi quia: ergo Probatur minor, quia demonstratio quia, nō procedit ex notioribꝰ simpliciter, sed quoad nos, nec ex prioribus simpliciter, sed quoad nos, nec ex causis, nisi in cognoscēdo, quæ non sunt eædem causæ cum causis demonstrationis à priori, ergo. *Confir. 1.* Et confirmatur: quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed demonstratio à posteriori non facit scire simpliciter, sed secūdū quid; quia scientia à posteriori est secundum quid scientia: ergo. *Confir. 2.* Et confirmatur secūdo, quia Aristot. non definiuit demōstrationem superiorem ad quia, & propter quid, sed statim tractauit de demōstratione propter quid. & cap. 13. postea egit de demonstratione quia: ergo signum est esse analogica membra, nec demonstrationem de illis vniuoce dici. *2. Opinio, Masius.* Masius c. 10. sect. 1. q. 1. dicit demonstrationem esse analogā ad quia, & propter quid, & demonstrationes istas esse species non subijcibiles, sed prædicabiles, & hanc sententiam D. Tho. tribuit, & sine causa, quia nunquā D. Tho. al quid tale somniauit. *Falsa impositio. D. Tho.* *Soto.* Soto varius est in hac parte. Nam quæst. 2. ad 2. dicit demonstrationem, quia, non esse demonstrationē simpliciter sed secundum quid. Et quæst. 6. ad primum, dicit differre specie. *Alia Opi.* Alij dicunt demonstrationem ad illas esse æquiuocam. Antequam ego quid sentiam proferam, aducrtendum est, demonstrationem propter

Quid sit demõstratio propter quid, & quia. quid esse illam, quæ procedit ex causis seu ex rationibus formalibus. At vero demonstrationẽ, quia, illã esse, quæ procedit ex effectis seu ex posterioribus nostro modo intelligendi, dicitur alio modo demonstratio, quia, quæ non procedit ex causis immediatis, sed immediatis. Et illo modo nõ loquimur de demõstratione quia in præsenti. Rursus est considerandum demõstrationes istas accipi posse, vel formaliter, vel materialiter.

1. Conclu. Sentent. Auct. Dico primum, demonstratio quia, & propter quid, differre possunt specie ex parte formæ & prioristicè, & etiam esse eiusdem speciei. Probatur, quia si fiant demõstrationes in Barbara, ex parte formæ erũt e usdẽ speciei: quia habent eandem dispositionem in modo & figura. Et si fiant vna in Barbara, alia in Darij erunt diuersæ speciei ex parte formæ, quia formæ illorum modorum differunt specie.

2. Conclu. Dico secundo. Si sint aliæ demõstrationes in eadem scientia ex parte rationis formalis obiecti, erunt eiusdem speciei: & si vna fiat in vna scientia & altera in al a erunt diuersæ speciei. Et hoc non eget probatione.

3. Concl. Demõstrationes quæ à posteriori ratione materia differunt. Dico tertio considerando demonstrationes istas posterioristice, & ex parte materiæ demonstratio à priori, & à posteriori sunt simpliciter demonstrationes, & specie differũt. Quod sint simpliciter demõstrationes probatur, quia demonstratio in communi est syllogismus faciens scire, sed demonstratio à posteriori est huiusmodi, ergo est simpliciter demonstratio. Probatur minor, nam cognoscit cõclusionẽ euidẽter, nõ per habitũ principiorũ, quia cognoscit discurrendo, nec per habitum fidei, nec opinionis: ergo per habitũ scientiæ, nam nullus alius habitus facit scire conclusionẽ per discursũ, & euidenter, nisi scientia vel sapientia. Et ita Arist. c. 2. vocauit demonstrationẽ,

Ratio ob quam sita demonstrationes specie differunt. quia, alium sciendi modum, quia facit scire. Et hanc opinionem tenet Albertus tract. 3. capite. 6. Themist. & Auerr. ibidem. & hos sequitur Niphus comm. 138. Amo. 1. de anima, tex. 11. & 12. Quod vero specie differant probatur. Nam constant diuerso modo tendendi in obiectum, & diuerso modo proceedunt, & diuersis propositionibus: ergo differunt specie. Antecedens probatur quia demonstratio à priori procedit per causam, & à posteriori per effectum: sed ille est diuersus modus tendendi, ergo. Et ita sunt multæ demonstrationes à priori differentes specie ex parte materiæ, & formæ, & multæ à posteriori eodem modo. Et ita demõstratio in communi dicit syllogismum facientem scire, siue hoc, siue illo modo. Nam abstrahit ab hoc, quod est facere scire à priori, seu posteriori: vel dicit syllogismum procedentẽ ex prioribus & notioribus, & causis, &c. abstrahendo ab hoc, quod est procedere ex causis in essendo, vel cognoscendo. Et vide elegantem locum in D. Tho. 1. p. q. 2. ar. 2. ad 2. vbi saluat definitionem demonstrationis in demonstratione à priori, & à posteriori. Et non dubito vnam & eandem scientiam esse quæ procedit à priori & à posteriori, & vnam simplicissimam qualitatem. *Demõstratio in communi abstrahit à demonstratione propter quid, & quia.* Ex dictis sequitur, demonstrationem non esse æquiuocum ad supradicta, & male dixisse Masium cum dixit demonstrationes à priori, & posteriori esse species prædicabiles, & non subijcibiles: quia implicatio est dare speciem prædicabilem, & quæ non sit sub genere: & ita erit species subijcibilis: quia si est species prædicabilis constat genere & differentia: & sic erit sub illo genere, quo constat. Ex dictis rationes primæ opinionis manent solutæ. Demonstratio autem ad impossibile, vel est à priori, vel à posteriori. Et ita ad istas omnis reducitur demonstratio. Vide D. Thom. lect. 15. circa cap. 13. de scientia subalternata est agendum.

QVAESTIO LXXXXVI.

Vtrum scientia subalternata sit verè scientia in eo, qui non habet subalternantem?

1. argum. Et arg. 1., non dari scientias subalternatas. Nã scientia subalternata est

est illa, quæ addit differentiam accidentalem in suo obiecto supra obiectum scientiæ subalternantis, & hac ratione musica est subalternata Arithmeticæ, quia addit supra numerum sonoreitatem, vt ita loquar: agit enim de numero sonoro, & perspectiua geometriæ, quia agit de linea visuali: addit namque visualitatem supra obiectum geometriæ, quod est linea: sed si ita res se debet habere, tunc sequitur, quod perspectiua & musica non sint scientiæ: hoc autem est falsum: ergo. Probatur minor, quia numerus sonorus est ens per accidens, constans rebus diuersorum prædicamentorum: sicut & linea visualis. visualitas, & linea ad diuersa prædicamenta pertinent. Nam visualitas attinet ad prædicamētum qualitatis, & linea ad prædicamentū quantitatis. Et ita dicitur, quod est accidentalis differentia: sed ex differentia accidentali, & ex eo, cui accidit, non potest fieri ens per se: ergo nec supradicta sunt ens per se. Et confirmatur: Nā vel agit musica de linea pcise: & hoc non, quia de illa agit geometria, vel agit de visibilitate, & nec hoc, quia de illa tractat philosophia, vel de vtroque, & hoc est impossibile: quia est ens per accidens, & impossibile est, qđ vna proprietas vtrisque conueniat. Dices cum Caietan. quod agit musica de visibilitate in linea, visibilitas in linea ens per se est. Contra: Nam vel tractat de linea vel non: si sic redit argumentum: quia est ens per accidens: vel non tractat, & tunc non erit scientia subalternata.

Confir.

Solutio.

Impugnatio.

2. Argu. Si aliquis habet scientiam subalternatam solam, sine scientia subalternante, vt solam musicam sequitur, quod non cognoscat certo conclusiones: & si hoc est verum musica non erit scientia, quia de ratione scientiæ est certo conclusiones cognoscere. Probatur sequela: quia conclusio illata ex principijs non habet maiorem certitudinē, quam principia: sed principia fide humana cognoscuntur, quę non est infallibilis, & certa, sed est cum formidine. ergo conclusio scita non est certa, sed formidolose cognita. Probatur minor, quia non sciuntur habitu principiorum, cum sint conclusiones scientiæ subalternantis, nec sciuntur per scientiam, quia est casus, quod sciens solam scientiam subalternatam habeat: ergo sola fide humana cognoscit illa. Vnde dixit Diuus Thom. 1. par. quæst. 1. artic. 2. quod scientia subalternata per fidem accipit principia à subalternante.

3. Argu. Tertio: Nam si scientia subalternata debet addere differentiam accidentalem obiecto sub alternantis, sequitur quod de quolibet obiecto possint esse sciētiæ infinitæ, quia cuilibet obiecto possunt addi multæ differentiæ accidentales, vt enti mobili potest addi albedo, nigredo, dulcedo, &c. & ita resultabunt multæ scientiæ subalternatæ, quod videtur maximū incōueniēs.

Confir. Et confirmatur hoc argumentum: Nā sequitur, quod si subalternata est scientia, quod habeat obiectum distinctum ab obiecto subalternātis, & sic qđ habeat distinctas passiones: hoc autē est falsum, vt patet expriētia: ergo. In hac quæstione loquimur de subalternatione propriè dicta. Et quidem ego præter ea, quæ dicit Caietan. in hoc cap. & 1. par. quæst. 1. art. 2. pauca habeo dicenda.

Reijcitur Vasquez. Nolo in hac parte referre opinionem Vazquez in supradicto art. qui friuole loquitur in hac materia: nec Caietanum egregium Thomistam intellexit, cuius rationes, & argumenta friuola appellat. Dicit enim Vazquez quod sciētia subalternata est illa, quæ grossa Minerua de aliquo agit obiecto, & subalternatur illi, quæ subtili minerua eadem pertractat. Cur hoc impugnemus? Certe credo, quod secundum hanc suam sententiam subalternatur ipse Vazquez Caietano. Sed his omissis duplici via de subalternatione scientiæ possumus decidere.

Deciditur quæstio.

1. Conclu. Quid requiratur ad subalternationem ex mente Caietani. Prima conclusio: Probabilissima est sententia Caietani in hoc cap. vbi dicit ex Alberto ad subalternationem scientiæ requiri primo, quod obiectū subalternatæ includat in se obiectum subalternātis cum additione differen-

 tiæ

tiæ contrahentis ipsum ad naturam, vel materiam determinatam, quomodo linea visibilis contrahit lineam per visibilitatem. Secunda conditio est, quod illud additum subalternatæ oportet esse alterius generis ab eo, cui additur tertia conditio, quod hoc additum subalternatæ non fluat ex principijs subiecti subalternantis. Quarto, quod subalternans dicat propter quid principiorum subalternatæ. Alteram conditionem addit Caietan. quod additum per se dependat à re, cui additur, seu quod res, cui fit additio ponatur in definitione additi in primo modo perseitatis, sicut punctum ponitur in definitione lineæ, ex quo resultabit aliquod vnum obiectum, & non per accidens. Hæc omnia patet exemplo musicæ, cuius obiectum est numerus sonorus.

Ratio autem harum quatuor conditionum hæc est: Nam subalternata scientia distincta est à subalternante. Et patet: quia demonstrat veritates, ad quas subalternans non attingit illas per se ipsam demonstrando. Vt musica demonstrat hanc conclusionem, quod tertia faciat consonantiam, seu sit consonantia, & non secunda, quam veritatem non potest sola arithmetica demonstrare. Vnde sequitur, quod subiectum debet esse distinctum, & non omnino: quia subalternata dependet à subalternante, cum conclusiones in subalternante demonstratæ sint principia subalternatæ: qua propter vnum subiectum debet aliud includere, & non vt pars subiectiua includit genus, vt homo includit animal, quia tunc non esset scientia subalternata, sed eadem, quia scientia de genere, & specie eadem est. Nec illud additum debet esse passio subalternantis scientiæ, quia non sufficeret diuersificare subiectum, & scientias: nam scientia, quæ cõsiderat subiectum, considerat etiam passiones omnes: sed debet differentia seu additum esse accidentale, sicut est visibilitas respectu lineæ, & sonus respectu numeri. Ex quo statim sequitur, quod cum subalternata tractet musica verbi gratia de numero sonoro, quod debet præsupponere principia ex subalternante: & conclusiones, quas subalternans demonstrat accipere, vt principia ad inferendas conclusiones. Et ita tantum dicit, quia de principijs, idest tantum accipit illa, vt vera non vt euidentia sibi, quatenus est subalternata, nec vt demonstrata in seipsa. Et illud ipsum, quod dicimus de numero, dicendum est de visibilitate, quæ per se consideratur à physico, de qua & suas conclusiones demonstrat. Et has accipit etiam musicus, vt demonstret suas conclusiones: & postea ex sono in numeris seu de numeris sonoris conclusiones demonstrat, quæ neque in arithmetica, neque in philosophia demonstrantur. Cum igitur agat de numero sonoro, musicæ, & de linea visuali, perspectiua requirũt principia ex numeris, & sonis, & ex linea, & visibili desumptis. Et postea ex eo, quod numerum coniunctum sonis considerat cõclusiones infert, quæ nec ad physicam, nec ad arithmeticam attinet. Sed dices, quonam modo fieri potest vnum obiectum, ex his rebus, ita diuersis? Dico, quod quanuis in genere rei sint ita diuersæ, quia tamen connectuntur ad eum modum, quo linea punctis connectitur, resultat vnum obiectum scibile, quod est, vel sonus in numeris, vel numeri sonantes, sicut linea est vnum quid, etiam si punctis continuetur. De quo vide Caiet. in hoc cap. eleganter, & profundissime rem hanc tractantem.

Et si inquiras, an Theologia sit scientia subalternata scientiæ Dei, & beatorum, quia cum non addat eius obiectũ obiecto sciẽtiæ Dei differẽtiã accidẽtalẽ, nõ erit simpliciter subalternata. Respõdetur, quod ita tenẽt viri grauissimi, vt M. Bañes, Zumel, & alij supradicto ar. 2. Sed solũ est subalternata, quantũ ad hoc, quod sua principia accipiunt euidentiam à scientia Dei, & beatorum, & metaphysica, non est subalternans reliquas sciẽtias, quia reliquæ non addunt illi accidentalem differentiam. Vide D. Thom. 1. Poster. lect. 25. & lect. 41. & qñ lect. 25. dicit scientia de specie, subalternari scientiæ

Corollar. *Conditio subalternatæ scientiæ.* *Obiectio.* *Solutio.* *D. Thom.*

tiæ de genere, loquitur largo modo pro dependentia eiusdem à seipso, secundum aliquam considerationem. Non enim possumus habere scientiam de homine, nisi habeamus scientiam de animali. Et hoc vocat subalternationem.

2. Conclu. Secunda cõclusio: Probabilis est satis modus subalternationis, quem acutissimus Caiet. ponit. 1. par. q. 1. art. 2. & hunc sequuntur viri grauissimi nostræ scholæ & alienæ Fr. Ambrosius de Salazat Primarius Salmanticensis in isto loco. 1. p. & alij multi. Iste modus talis est, quod differentia essentialis, & per se inter scientiam subalternatam, & subalternantem est quod scientia subalternans habet conclusiones visibiles immediate in primis principijs, & ex illis immediate educit illas: scientia verò subalternata habet conclusiones visibiles quidem ex principijs, non immediate, sed mediante habitu scientiæ subalternantis. Itaque nullus habitus scientificus habet ex se primo euidentiam, sed illã habet, quatenus deducitur ex principijs, à quib. euidentiam & certitudinẽ accipit. Sed est differentia, nam subalternans accipit immediate euidentiã à principijs, subalternata non itẽ, nisi media subalternante scientia. Quãdo igitur inter duos habitus ista fuerit dependentia, quod vnus in sua euidẽtia ab alio dependeat, est subalternatio inter istos duos habitus. Cæteræ vero conditiones, quod vna scientia dicat differentiam accidentalem additam obiecto alterius scientiæ, nõ pertinet ad essẽtiam scientiæ subalternatæ, sed ad rationem talis scientiæ, & quod vna dicat quia, & alia propter quid, est de ratione subalternationis, quoad principia.

Differẽtia inter scientiam subalternantẽ, et subalternatam.

Verum quod in sua euidentia dependeat à subalternante, & à principiorum habitu mediante illa, est essentialis conditio. Vnde nostra Theologia hac rõne est subalternata scientiæ Dei, & beatorum, quia ab illis in sua euidentia depẽdet. Dicit Vazquez hunc subalternationis modum nõ reperiri apud philosophos, & ita esse fictitium, quasi ipse non doceat sæpe q̃ nullus philosophorum docuit. Et iste modus ex ipso noĩe subalternæ scientiæ colligitur, quæ est sciẽtia sub alia existẽs, & depẽdẽs ab illa, & cũ euidẽtia sit de intrinseca ratione scientiæ in se, vel in alio, & continuabilitas ad id, à quo debet accipere euidentiã, propriè erit subalternatio talis dependentia.

Non videtur sibi cõsonus Vasquez.

3. Concl. Scientia subalternata põt haberi sine subalternante. Tertia conclusio: Bene potest haberi scientia subalternata, etiã si habens illam, non habeat scientiam sub alternantem. Hæc conclusio est. D. Thom. (& non loquor de sacra Theologia, de qua certum est hoc, sed de scientijs naturalibus) 1. p. 1. art. 2. Vbi ita dicit: Vnde sicut musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico: ita doctrina &c. credit dicit & non dicit, scit vel habet euidentiam.

Prob. 1. Ex quo sic argumentor: Vt habeatur musica sufficit credere principijs arithmeticæ: sed qui credit illa principia, non habet arithmeticam, alias nõ crederet, sed demonstraret: ergo cum sola fide sine scientia subalternante, & sine continuatione actuali ad illam potest haberi scientia subalternata. Et si Theologia nostra non esset continuabilis scientiæ Dei, & beatorũ, non esset scientia, quia esset habitus non potens habere euidentiam. Præterea D. Tho. de veritate, quæst. 14. art. 9. ad 3. ita dicit.

Locus D. Thom. Ad 3. dicendum quod ille qui habet scientiam subalternatam, non perfecte attingit ad rationem sciendi, nisi in quantum eius cognitio cõtinuatur quodammodo cũ cognitione eius, qui habet scientiam subalternantem: nihilominus tamen inferior sciens non dr̃ de his, quæ supponit habere sciẽtiam, sed de conclusionibus, quæ ex principijs suppositis ex necessitate concluduntur: & sic fidelis potest dici habere scientiam de his, quæ concluduntur ex articulis fidei. Ecce nostram conclusionem apertam habet. D. Thom. Licet enim non sit tam perfecta scientia subalternata sine subalternante, quam cum illa, vere tamen essentiam scientiæ habet. Idem

tenet

tenet Caiet. art. 2. citato, vbi continuabilitatem ad principia sciētiæ subalternantis, dicit esse necessariam, non vero continuationem actualem. Sed ego hanc D. Thomæ conclusionem sic intelligo, quod subalternatus artifex debet credere principijs, sine hæsitatione. Nā si hæsitet non habebit sciētiam, sed opinionem. Et quamuis fide humana accipiantur principia, accipiuntur aliquando sine hæsitatione, quia veluti habemus scientiam in attestante, sicut credimus esse Hispalim, Indos esse, quia tot afferentibus, veluti in attestantib. habemus euidētiā. Qua ratione ego D. Tho. dictis etiam si non intelligā, sine hæsitatione assentior, eius eximia sapiētia, & autoritate motus. Hæc conclusio probatur: quia tūc infero per demonstrationem conclusionem ex principijs, quātum est de se euidentibus sine hæsitatione: ergo generatur habitus scientiæ; & si habeatur scientia subalternans, erit euidens subalternata. Aliqui dicunt, quod etiā si habeat formidinem principiorum acquirit scientiam, quia illa formido est accidentalis, & adueniente scientia subalternante auferetur, & manebit habitus certus & euidens. Vnde quantum erat ex parte sua erat euidens. Et nota ex. D. Th. locis adductis ex posterioribus, scientiam vniuoce dici de subalternante & subalternata, licet differant penes perfectum, & imperfectum.

Sententia Authoris.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD. 1. respondetur, quod est unū obiectum vnius rationis, quia numerus ponitur vt additum in definitione sonori, sicut punctum ponitur in definitione lineæ: & sicut punctum facit ens per se cum linea, ita numerus cū sonoro. Agit enim musica de sono in numeris: hoc autem est ens per se & vnica ratio obiectiua Vide Caiet. in hoc. c. Et per hoc patet ad confir.

Ad 2. Ad 2. resp. ex vltima conclusione.

Ad 3. Ad. 3 resp. quod multæ sunt scientiæ subalternatæ, vt patet ex. D. Tho. 1. poste. lecti. 25. & 41. Sēper enim, quod additur differentia accidentalis, quæ habeat passiones proprias, in cuius definitione ponatur id, quod additur vt additamentum, erit scientia subalternata. Et dicit D. Tho. quod perspectiua subalternatur philosophiæ. & perspectiuæ subalternatur scientia, de Iride circa finem huius libri.

QVAESTIO XCVII.

Quomodo differat scientia à fide, & opinione & reliquis habitibus.

DE arte & sapientia supra dictū est, similiter de scientia in præcedentibus: & de habitu principiorum sequenti libro dicemus. Modo vero agēdum est de fide & opinione, quomodo à scientia differant, & an eiusdem obiecti simul esse possint.

1. Concl. Opinio dupliciter accipi potest.

Prima conclusio. Opinio potest dupliciter accipi, & pro habitu, & pro actu, actus opinatiuus est, qui fertur in vnam partem contradictionis cum formidine alterius partis, & habit⁹ opinatiuus est, qui inclinat in hunc actum. Hæc cōc. est D. Th. 1. p. q. 79. a. 9. ad 4. Et vt hanc conclusionem intelligas, aduerte, quod certitud o intellectus, vt ipsius solius est, prouenit ab euidentia. Prima principia ideo certe cognosco, quia illa per lumen naturale video, cōclusiones autem scientificas, ideo certo cognosco, quia illas video in suis princip. js. Quod si contra obijcias, nā ea, quæ sunt fidei supernaturalis certissime cognoscimus, & tamen non videmus illa: ergo non omnis certitudo est ex euidētia orta: Respondet Caiet. quod talis certitudo non est intellectus, vt sic, sed est intellectus, vt moti à voluntate. Si autem esset certitudo intellectus, non vt moti à voluntate, ex necessitate deberet esse ex eo quod intellectus rerum euidentia conuincitur. Opinio ergo cum dicat formidolosum, & incertum assensum ex eo, qđ non videt, formidinem habet, & incertitudinem. Vnde, quotiescumque intellectus aliqua intelligit, quæ quidem ob

Obiectio.

Solutio ex Caiet.

ob luminis defectum non scit reducere ad principia immediata, nec per se ipsa, nec per medium aliquod, talia opinatiue cognoscit: habet enim lumen, vt possit ad alteram partem contradictionis determinari, sed ita paruum, vt non possit hoc facere sine formidine. Et quamuis talis conclusio sit reducibilis ad principia, vt ab isto cognoscuntur per illud lumen imperfectum, non sunt reducibilia, & ita habet de illis opinionem. Quomodo autem dubium & suscipio differant ab opinione, dicemus.

2. Conclu. De eodē re non potest haberi & simul scientia & opinio.

Secunda conclu. De eodem obiecto homo non potest habere scientiam, & opinionem. (Et loquimur de eodem obiecto in particulari, vt v. g. quod quantitas distinguatur à re quanta) impossibile est sciri & opinionem haberi ab eodem de illo. Si autem loquamur de obiecto in communi bene potest vnus homo habere opinionem respectu alicuius prædicati de illo, & scientiam respectu alterius: habetur enim tunc de eodem materialiter. Sed prima pars probatur authoritate. D. Thom. 1. poste. lectione vltima, vbi sic dicit: Considerandum est, quod non est inconueniens, id, quod est scitum ab vno, esse opinatum ab alio, quia quod unus accipit, quasi impossibile aliter se habere, quasi scitum, alter accipit, vt contingens, aliter se habere quasi opinatum. Sed quod idem homo de eodem simul habeat opinionem & scientiam, non est verum omnino, sed aliquo modo. Et inferius dicit: Sic ergo ex dictis manifestum est, quod non contingit omnino simul idem scire & opinari, quia simul haberet existimationem, quod posset aliter se habere, & quod non posset aliter se habere. Hæc. D. Thom. Et ratio est euidens: nam qui opinatur, quantitatem distingui à re quanta, existimat rem aliter se habere posse, quia cum formidine alterius partis assentitur. Qui uero scit iudicat, & existimat se rem aliter habere non posse, quia scientia est sempiternorum, & quæ aliter se non possunt habere. Vnde sequerentur duæ cōtradictoriæ veræ. Item, quia sciens habet

Optima rō

euidentiam rei opinans, non habet igitur, si idem sciret, & opinaretur haberet euidentiam, & non haberet, itē, si aliquis de eodem haberet scientiam, & opinionem, esset certus, quia scit, & non esset certus, quia opinatur. Et istæ rationes etiam conueniunt, quod nec opinio vera & falsa de eodem haberi possit, quia istæ duæ opiniones, secunda intentio est obiectum logicæ, secunda intentio non est obiectum logicæ, non possunt esse simul ueræ: sed altera est falsa, & falsa est illa, quæ asserit secundum intentionem non esse obiectū logicæ. Et hæc est de hoc enunciabili formaliter secunda intentio, non est obiectum logicæ & altera de sua contradictoria, & ita formaliter non sunt de eodem, sed materialiter, scilicet, de 2. intentione. Vide. D. Thom. & Caieta. in hoc vltimo. c. huius libri, dicit Aristo. & D. Thom. hic quod de contingētibus non potest haberi scientia, bene tamen opinio Et præterea prob. conclusio: Nam modus tenendi scientiæ, & opinionis in obiectum sunt incompossibiles vt visum fuit, sed isti modi sunt repugnantes, scilicet, clare & obscure, certo & cum formidine: ergo. Sed contra hoc est importunum argumentum, si aliquis habeat fidem de hoc obiecto, Deus est vnum, & fiat illi demonstratio, iste simul habebit scientiam, & fidem de eodem obiecto. Et si scienti conclusionem adducatur aliqua ratio probabilis, habebit actum opinionis, circa idem obiectum: ergo falsum est dicere scientiam & opinionem non posse esse de eodem. Et ita videtur dicere. D. Thom. 1. 2. quæst. 67. art. 2. De hoc tractari solet in materia de fide. Modo breuiter respondetur, quod tunc habebit actum opinionis de illo obiecto in eo, quod non repugnat scientiæ. Et similiter de fide respectu scientiæ dicendum est. Et quia opinio, & scientia repugnant in euidentia, & certitudine non habebit actum certum & ineuidentem: sed extensiue firmabitur subiectum per illam rationem probabilem, & subiectum erit magis certum, quia pluribus titulis cognoscit obiectum. Ex hac conclusione infer-

Prob. 2.

Obiectio difficilis.

Solutio.

Corollar.

infertur opinionem & suspitionem solum differre penes hoc, quod suspitio procedit cum formidine alterius partis ex leuibus indicijs, & opinio ex fortioribus. Est itaque suspitio debilis opinio. De quo vide. D. Thom. 2.2. q. 60. art. 2. Infertur secundo dubium differre ab opinione & suspitione in eo, quod dubitans habet duos actus in hoc casu. v. g. an Petrus sit fur, habet hanc apprehensionem. Petrus videtur fur, & opposita non videtur fur, & neutri parti contradictionis hæret, sed manet antecedēs suspicās vero & opinās, actum habet ad alteram contradictionis partem. Vide ibidem. D. Thomas.

Quid sit suspicio et in quo differat ab opinione.

3. Conclu. Tertia conclu. Fides est, qua assentimur alicui obiecto, propter authoritatem dicentis, & in fide diuina assentimur Deo dicenti, per propositionem ecclesiæ, ratio formalis assentiendi est reuelatio diuina: conditio est propositio ecclesiæ. Fides autem humana ē credit propter authoritatem hominis dicentis: & differt ab opinione fides humana; quia quamuis vtraque habeat formidinem, opinio procedit per discursum, fides vero humana nō procedit discurrendo. Sed quemadmodum colorem, video ratione luminis vnico actu simplici, eodem modo sine discursu assentior homini dicenti, propter suam authoritatem, sed ista fides humana, quia innititur in hoīum testimonio, fallibilis est, non vero diuina fides quia primæ veritati innititur, vt rationi formali ecclesiæ vt conditioni, & fides non ostendit res in se, sicut scientia; nam est modus obiecti fidei non visus. Hæc dixisse sufficiat, vt quomodo reliqui habitus à scientia distinguātur, sciat logicus ea postmodum suis locis accuratius cognoscet.

Quid sit fides.

Et hæc de hoc primo libro Posteriorum.

***

QVAESTIO XCVIII.

An prima passio sit demonstrabilis, vel habitu principiorum cognoscatur conuenire subiecto.

Soto. MAgister Sōto lib. 1. post. q. 2. ad 6. argumentum dicit propositionē in qua prima passio prædicatur de subiecto, vt ista, homo est intellectiuus, esse propositionem per se notam, secundum se, non vero quo ad nos secundum se. Patet esse per se notam: quia secundum se non habet prædicatum medium aliquod, ratione cuius cōueniat subiecto, sed immediate, ipsi rationi subiecti conuenit illa passio. Et qui penetraret rationem formalem subiecti statim sine medio videret hominem esse intellectiuum. Sequentes vero passiones demonstrabiles sunt, quia habent medium, per quod subiecto cōueniant. Nam secunda passio conuenit mediante prima, & sic in reliquis, quo ad nos verò demonstrabilis est prima passio de subiecto. Quia licet secundū se non habeat medium, illud tamen habet quo ad nos: quia diffinitio notius medium est, quam definitum, quo ad nos saltim: nam magis explicite significat, quam definitum: est enim modus sciendi definitio: & sic est alicuius ignoti manifestatiua. Vnde quando demonstro de homine, quod est intellectiuum, per hoc medium animal rationale, dicendo, omne animal rationale est intellectiuum, omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est intellectiuus, per aliquid notius quo ad nos demonstro supra dictam propositionem. Et ita est quo ad nos magis notum. *1. Argu.*

2. Argum. Secundo probo hanc sententiam: Nam vere essentia est causa intellectualitatis, ergo dicendo, homo est intellectiuus, quia est rationalis, reddo veram causam, & sic erit demonstratio. Hęc enim propositio, Deus est ęternus demonstrabilis est per hoc medium, quod est æternitas, etiam si in Deo

Deo non intelligamus aliquid mediare inter ipsum, & æternitatem. Hanc Soti opinionem multi antiqui tenuerunt, & moderni aliqui ex nostra scho la sequuntur, sed sine causa. Quapropter dico primum, primam passionem non posse demonstrari de subiecto à priori. Et probatur: Nam propositio, in qua prædicatur prima passio de subiecto est immediata: ergo non est demonstrabilis à priori. Añs patet: Nam passio prima sine medio conuenit subiecto; nihil enim mediat inter ipsam & subiectum. Consequentia probatur: quia demonstratio à priori debet fieri per aliquod medians inter prædicatum demonstratum, & subiectum, qđ sit vel vera causa, vel ratio formalis conueniendi; & ita illa propositio, in qua prima passio prædicatur de subiecto, cognoscitur lumine primorum principiorum.

1. Conclu. Opinio Auctoris.

Dico secundo, prima passio de subiecto non potest demonstrari à priori etiam quo ad nos. Poterat enim aliquis dicere cum Soto, quod licet non demõstretur de subiecto per medium, quod sit medium scđm se, erit tñ medium demõstrationis quo ad nos. Contra hanc sententiã ponitur ista conclusio quæ sicut & præcedẽs, est cõclusio D. Tho. 1. posteri. lectio. 36. circa medium. Vbi sic dicit, & patet ex præmissis, quod sicut sunt quædã principia indemonstrabilia affirmatiua, in quib. vnũ de alio prædicatur significãdo, qđ hoc essentialiter est illud, sicut cũ genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cum passio prędicatur de proprio, & immediato subiecto: ita ẽt sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando essentiale prædicatũ: uel ẽt propriã passionẽ. Ecce vbi D. Th. aperte ex. 5. Aristo. ibidẽ asserit esse in demonstrabilẽ primã passionẽ, cũ prædicatur de primo & immediato subiecto, quod est essentia. Imo secunda passio indemonstrabilis est de prima eadem ratione: quia est propriũ, & immediatum subiectum illius: sed semper passio debet demõstrari de aliquo, cui per medium conueniat Et preterea prob. conclusio: Nam

2. Conclu. Propria passio non potest demonstrari à priori ẽt quo ad nos.

Locus optimus.

D. Thom.

Prob. cõcl. ratione. col.

ẽt quo ad nos qñ aliquid demonstratur, debet sumi ut medium aliquid, qđ sit ratio conueniendi prædicatum subiecto, sed definitio respectu definiti, nõ est huiusmodi: ergo. Ma. constat ex definitione demonstrationis a nobis superius explicatæ. Mi. proba, quia solũ diffinitio & definitum differunt, ut aliquid significatũ implicitè, uel explicitè: & nulla ratione definitio est mediũ, nec etiam quo ad nos, quare prædicatum conueniat definito, cum sint prorsus idẽ, nec formaliter eminenter distinguantur, quod ad minus erat necessarium, vt esset rõ conueniẽdi sibi prędicatum. Idem enim respectu eiusdem non est ratio conueniendi sibi aliquid.

Præterea, qui per definitionẽ vellet probare aliquid conuenire definito, peteret principiũ: ergo definitio ẽtiã quo ad nos non est rõ & mediũ probãdi aliquid alicui cõpetere: nã in demõstratione nõ petitur principiũ, sed pcedit ex prioribus, & notioribus & causis conclusionis. Añs. prob. ex D. Th. opusculo egregio fallaciarũ c. 19. Vbi inter modos petẽdi principiũ, vnũ ponit, qñ definitio assumitur ad probationem definiti, uel econuerso. Et ponit exẽplũ, ut si debeat probari, quod homo currit, & arguatur sic, animal rationale, & mortale currit: ergo homo currit. Hic nulla est probatio: quia similiter dubitatur de præmissa: ergo nec quo ad nos probatur per difinitio nem primam passionem conuenire subiecto: quia uullũ est mediũ probationis. Nec ualet glossa Caiet. D. Tho. loqui de definitione & definito secundũ se, vbi unum non est notius alio; quoad nos uero sit: quia loci arguendi in ordine adsumuntur. Et quamuis definitio sit modus sciendi, est in ordine ad manifestandam nobis definiti naturam. Nã dicit explicatius, quod subiectum implicitum dicebat. In ordine vero ad aliquid pbãdũ de definito, seu de subiecto, cuius est definitio, non põtesse medium: quia idẽ est, qđ definitum, & nõ est mediũ distinctum. Præterea: Nã illa demõstratio, iqua prima passio demõstratur de definito, vel est à priori, uel à posteriori. Nõ à priori, ut cõstat;

Prob. 2.

Non probatur glossa Caiet.

Prob. 3.

 quia

quia demonstratio à priori procedit per medium, quod sit vel ratio quare prædicatū conueniat subiecto, quod ibi nullum tale datur. Non à posteriori, quia non datur per effectus: sed tamen prima passio bene potest demonstrari à posteriori, & per effectus de subiecto: quia quamuis hominem esse disciplinabilem, seu intellectiuum, sit per se notum, bene poterit per effectus demonstrari. De quo vide D. Tho. 1. p. q. 2. ar. 2. Et per hæc patet ad. 1. arg Ad. 2. dicitur, quod quamuis essentia sit causa passionis, sed non est causa medians inter subiectum & passionem, seu ratio formalis, quod erat necessarium vt fieret demonstratio. Circa quæstiones, quas ponit Arist. in prin. huius li. nota: quod sunt sic ordinandæ. Ordinantur. n. ad scire, siue per demonstrationē, siue in demonstratione: & duæ illarum sunt simplices, aliæ complexæ. Volumus scire aliquid, prima quæstio est, an sit illa res, v. g. an sit Deus Optimus Maximus. Et hoc scito inquirimus quid sit. Hoc iā explorato, quærimus, an hoc sit illud, idest, an Deus sit æternus. Et statim succedit. 4. quæstio, propter quid hoc sit illud, id est, quæ est ratio, quare Deus sit æternus. Et cum dicit quod, 4. sunt quæstiones, quia 4. sunt scita, non loquitur de scire proprie, sed de scire in demonstratione, vel per demonstrationem. Vide. D. Th. hic. Vel loquitur de scire, ut comprenendat ea, quæ propriè sciuntur, vel quæ largo modo sunt scita.

Ad 1. & 2. arg.

QVAESTIO XCIX.

Vtrum habitus primorum principiorum generetur per nostros actus.

1. Argu. ET probo primo, non dari habitum primorum principiorum: Nam habitus dantur ad determinandam potētiam circa aliquod obiectum, vt prompte facile, & delectabiliter operetur: sed circa omnia prima pricipia cognoscenda determinatus est intellectus ex ipso naturali lumine: ergo non est ponendus talis habitus. Ma. patet ex definitione, & natura habitus. Mi. probatur: Nam intellectus ex sua natura est determinatus ad cognoscendū aliquid, siquidē est virtus cognoscitiua. sed nihil magis cognoscibile est, quam prima principia. Quid enim magis cognosci naturaliter potest, q̄ totam hāc paginā maiorē esse medietate ipsius.

Secundo. Si ponitur habitus principiorū, debet esse virtus intellectualis, cū sit circa verū & euidentem cognitionem habeat, sed omnis virtus versatur circa difficile, habitus autē principiorū nō versatur circa difficile: nō ergo est ponendus. Quod non sit circa difficile, probo; quia facillimū est, vt experiētia patet, cognoscere totum esse sua parte maius, & alia huiusmodi. 2. argum.

Si habitus principiorum acquiruntur nostris actibus: ergo augentur, & diminui possunt: hoc aūt est falsum: ergo. Prima consequentia probatur: Nā ex eo q̄d acquiruntur possunt non acquiri, & possunt magis, & minus acquiri: itidē ex contrarijs causis illis quib. crescunt cum sint naturales habitus diminuentur. Hæc autem oīa falsa sunt, quia nullus est, qui non habeat habitū principiorū, & eodē modo perfectū, quod signo colligi potest, quia explicatis, & declaratis terminis prima vice, ita facile & prompte, & tam perfecte assentior primis principijs, sicut post multos actus. Facilitas autem in operando est signum geniti habitus. 3. argum.

Quarto. Si principiorum habitus generatur, generabitur sane ex præxistente cognitione: quia omnis habitualis cognitio ex præxistenti cognitione actuali generari debet: sed hoc est impossibile: ergo Prob mi. Quia cognitio, ex qua fit aliquid, est perfectior re genita, quia causa perfectior est effectu: sed nulla cognitio perfectior dari potest cognitione principiorum: ergo non datur aliqua cognitio, ex qua generetur habitus principiorum. 4. argum.

Quinto D. Tho. 2. 2. q. 8. art. 1. ad. 1. asserit expresse, quod per lumen naturale nobis inditū statim cognoscūtur quædā principia nobis indita, quæ sūt naturaliter nota: ergo sedm D. Th nō est ponēdus habitus principiorum super 5. argum.

peradditus potentiæ, & acquisitus, siquidem est ipsum naturale lumen.

6. argum. Sexto sequitur, quod sint ponenda plura prima principia specie distincta: hoc autẽ est falsum: ergo. Prob. sequela: qa habitus specie distingũtur penes speciales rõnes obiectorũ; sed non oĩa principia speculatiua habent eadẽ rõnẽ formalẽ specificatiuã: ergo nõ omnia cognoscuntur eodẽ habitu. Prob. mi. Nam ens vt stat sub abstractiõe diuersa, est obiectum formale distinctũ: sed omnia prima principia uõ habent eandẽ abstractionẽ: ergo nec respiciũtur ab eodem habitu. Prob. mi. quia si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia, put est in mathematicis reb. aliã abstractionẽ habet à seipso, prout est in materia naturali, & quodlibet est, vel non est diuersam abstractionem habet in metaphysica, vel physica: ergo. Nullus autem hucusque posuit, nisi vnũ principiorum habitum. Poteris multa argumenta pro hac quæstio. colligere ex D. Tho. de verit. q. 16. a. 1. vbi de synderesi, quæ est principiorum primorum practicorum habitus tractat.

Præambula ad quæstionem.

Controuersia. Res hæc difficilis plane est: quia de hac re egregij authores obscure loquũtur, & in varias videntur propẽdere sententias. D. Tho. nunquã sibi cõtrarius, modo videtur dicere habitum principiorum esse lumen naturale, vt constat ex quinto arg. modo esse habitum acquisitum, vt patet 1. 2. q. 53. a. 1. c. &, c. vlt. 1. post. dicit expresse habitũ

1 Opin. Soto, & Caiet. principiorum esse causatum. Et hinc eius discipuli in varia abierunt placita. Nam Soto lib. 1. de iust. & iure. q. 4. censet habitum primorum principiorum non esse qualitatem distinctam à naturali lumine. Et conuincitur nostro primo argumento. Et Caiet. est in eadem sententia. 3. p. q. 9. arti. 4. Ferra. 2. contra gẽt. c. 78. dicit esse habitum ac-

2. Opinio Ferrar. quisitum. Quamobrem nec mihi constat satis, quid in hac parte sequendũ. Dicam tamen: quod sanctissimo præceptori magis conforme iudicauero.

Quæstionis resolutio.

1. Conclu. Vis cognoscitiua primorũ principiorũ nõ est potentia, sed habitus. Prima con. Vis illa, qua prima principia cognoscũtur, quæ dr intellectus, non est potentia, sed habitus. Itaque eius ratio est esse principiũ quoddam, determinatiuũ intellectus circa cognitionem primorum principiorũ. Hæc con. est expressa Arist. & D. Tho. multis in locis. Nã. 6. Ethi. c. 6. expresse ponit intellectũ, habitum principiorum contra sapientiã, & artẽ, & prudentiã. D. Tho. ibidẽ intellectum, hoc est, habitũ, principiorum vocat virtutem intellectualẽ. Et dicit lectio. 6. Accipitur intellectus hic, non pro ipsa intellectiua potentia, sed pro habitu quo dam, quo homo ex virtute luminis intellectus agẽtis naturaliter cognoscit principia indemonstrabilia. Et satis cõgruit nomen. Huiusmodi enim principia statim cognoscuntur cognitis terminis: cognito enim quid est totum, & quid est pars statim scitur, quod omne totum est maius sua parte. Dicitur autem intellectus ex eo, quod intus legit in tuendo essentiam rei. Vnde & in. 3. de anima dicitur, quod obiectum proprium intellectus est quod quid est. Et sic conuenienter cognitio principiorum, quæ statim innotescunt cognito, quod quid est, intellectus nominatur. Ex quo loco constat in doctrina D. Tho. non posse negari intellectũ principiorum esse. Et hanc sententiam tenet lib. isto. c. vltimo, vbi dicit, quod scientia & intellectus pertinent ad habitus, qui semper sunt veri. Idem dicit. 2. contra. c. 78. & de verit. q. 16. a. 1. Et prob. rationem: Nã si vis cognoscitiua primorũ principiorum solum est potẽtia, & non est habitus quidam, sequitur, quod sit potentia rationalis, & sic quod se habeat ad opposita, scilicet, ad verum & falsum. Hoc autem est falsum: ergo non est potentia. Ma. prob. quia, vt habetur. 9. metap. potentiæ rationales se habent ad opposita. Potest homo intelligere verũ, & falsum, & malũ velle Sed Mi. prob. quia principiorũ habitus non potest esse principium cognoscẽdi falsum, nec inclinat ad falsum, & idẽ de synderesi dicẽdũ

est: ergo prætereà: nam lumen nostrũ intellectuale est ita diminutũ, vt eget habitibus determinantibus illũ ad certa cognitionis genera, vt facile prompte, & delectabiliter cognoscere illa possit, sed hæc determinatio nõ possunt esse potentię, quia potentiæ dantur ad simpliciter, & habitus ad bene, vel male operandum, & determinant ad aliquod genus operationum potẽtiam: igitur sunt in nobis constituendi habitus: & ita ad principia cognoscenda habitus dãdus est. Et existimo ex necessitate in intellectu angelico habitus, saltim formaliter distingui debere à lumine intellectuali angelico: quia habitus dantur ad determinate operãdum circa aliquod obiectũ: potentiæ vero ad simpliciter operandũ, & habitus ad bene vel male. Vnde eorum formalitas alia debet esse à formalitate potentiæ. Et ego censeo habitũ principiorum realiter distingui à potẽtia, tanquam res à re, quia est determinatio ipsius, & inter determinãs, & determinatũ realis dẽt eẽ distinctio: vt dixi.

Prob.

Habitus primorum principiorũ distinguitur tanquam res à re à potentia.

Secunda cõclusio. Iste habitus principiorum est nobis naturaliter cõgenitus itaque datur cũ ipsa natura, & nõ acquiritur postea nostris actibus, sed generatur ad modum propriæ passionis, licet non sit ꝓpria passio. Hæc cõclusio est D.Tho. de verit. q. 16. a. 1. Dixerat enim hominem angelo assimilari in cognitione, quia supremũ infimi attingit aliquo modo supremum. Et sicut angelus quædã cognoscit speculatiue, ipsam rerum veritatẽ inse attingẽdo, & ita homo debet quædam sine discursu attingere. Et subdit angelicus doctor: Et hanc quidem cognitionẽ oportet esse principium totius cognitionis sequentis, siue speculatiuę, siue practicę cum principia oporteat esse stabiliora, & certiora.

2. Conclu. Habitus huiusmodi est congenitus, cõtra Ferrar.

Vnde & hanc cognitionẽ oportet homini naturaliter inesse, cũ hoc quidem cognoscat, quasi quodã seminarium totius cognitionis sequẽtis, sicut & in omnibus naturis sequentiũ operationum, & effectuum quædam naturalia semina præexistũt. Oportet etiã hanc cognitionem habitualem esse, vt in prõptu existat, ea vti cũ fuerit necesse. Ecce vbi nostram statuit Mag. noster conclusionem. Idem docet 1. 2. quæstio. 91. articul. 4. cap. Et prob. con. Nam. facilitas in operando est signum geniti habitus. Sed explicatis terminis ita facile & prompte assentior, cũ primũ proponitur hoc principium, oẽ totũ ẽ maius sua parte, q̃ postea cũ multos act⁹ circa illum habuerim: ergo hoc ab habitu præexistenti causatur, & non fit sine habitu huiusmodi facilis assensus. Itaque Deus optimus Max. prouidit homini à principio de habitu principiorum, vt posset commode ad reliquarum scientiarum acquisitionẽ procedere. Et si alicubi in, D.Tho. legimus hunc habitũ acquiri à nobis, intelligẽdus est actũ huius habitus per cognitionẽ sensitiuã, & inductionẽ à nobis haberi, vt ostenditur in hoc. c. ab Arist. tamẽ iste habitus nobis est collatus, cũ natura ipsa siue per generationẽ, siue per aliã actionẽ, nec minuitur, nec corrumpitur, nec augetur, sed habetur ad modũ propriæ passionis. Vide D.Tho. de verit. q. 16. ar. 3. & 1. d. q. 76. ar. 12.

Quę explicãda sunt loca D. Thom.

Tertia cõcl. Habitus primorum principiorum practicorum, & speculatiuorum distincti sunt; & probabile est esse specie atoma diuersos, licet nihil improbabile diceret, qui poneret habitum primorum principiorũ speculatiuorum, genus esse ad multos habitus primorum principiorum, qui specie differunt. Prima pars conclusiones est D.Th. sententia expressa supra dicta q. de verit. a. 1. Vbi expresse distinguit intellectum principiorum à synderesi, quæ est practicorum principiorum, habitum dictãs bonum esse faciendum, malum fugiendum, Deum colẽdũ &c. Et ratio suffragatur. Nã horũ habituũ obiecta sunt formaliter distincta: ergo & ipsi habitus. Antecedens probatur: Nam obiectum intellectus est speculabile, vt sic, vt quodlibet est, vel nõ est, omne totũ est maius sua parte. Obiectũ vero habitus practici est aliquid operabile, vt bonum est faciẽdum: sed ita obiecta sint formaliter distincta: ergo & habitus. Secũda vero pars, quod sint

3. Conclu. Intellectus principiorum distinguitur à synderesi specie specialissima

sint specie atoma distincti.prob. Quia obiecta vtriusq; habit⁹ respiciuntur, sub quadã ratione impartibili, nimirũ sub ratione noti in se,respicit.n. intellect⁹ rationẽ p se & in se noti entis. Et hæc pfecto non est partibilis in plures species:nam quod sit ens per se natum in hac, vel illa materia,est merum accidens,& synderesis respicit rationem per se noti ad faciendum, nam per se notum est bonum esse faciendum, & sic in alijs.Vltima verò pars, quod nihil improbabile diceret, qui diceret intellectum esse genus ad plures habitus principiorum specie diuersos:quia sicut abstractio in scientijs diuersificat rationem scibilis,ita in principijs: nam ens per se notum, vt stat sub ista abstratione ab omni materia constituit vnum habitum principiorum distinctum ab ente per se noto,& abstrahit à materia sensibili, vt hoc principium. Si ab æqualibus æqualia demas quæ remanent sunt æqualia, pertinet ad habitum quoddam principiorum distinctum ab illo, qui respicit hoc principium, quodlibet est vel non est.Nam quòd habitus principiorum sit tendens in suum obiectum sine discursu, non tollit, quin possit sortiri speciem distinctam à suo obiecto,prout stat sub distincta abstratione.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD 1. respondetur, quod lumen intellectuale nõ est determinatum de se ad facile, prompte, & delectabiliter cognoscendum prima principia, sine habitu principiorum.Et si hoc est facile cognoscibile & prompte,& delectabiliter, & sine errore prouenit ratione habitus præexistentis in nobis naturaliter. Nam si hunc habitum non haberet, difficultatem pateretur in principiorum cognitione,sicuti & patimur in alijs rebus, de quibus habitus non habemus. Et per hoc patet ad secundum.

Ad 2. *Ad 3.* Ad 3.respondetur,nostris actus nullatenus produci huiusmodi habitum principiorum: nam cum sint scientiarum& virtutum semina à natura nobis debnerunt prouenire. *Obiectio.* Et si dicas, *Solutio.* ergo sunt propriæ passiones, nego consequentiã.quia tunc essent potentiæ, & darentur nobis ad simpliciter cognoscendum, non ad bene,vel male. Omnis enim cognoscitiua virtus à natura tribuit,vt passio datur ad simpliciter cognoscendum, & non vt bene vel male possimus intelligere. Et per hoc patet ad 4. argumentum. Tenemus enim habitum principiorum nostris actibus non generari, sed esse congenitum ad modum propriæ passionis.

Ad 5. arg. Ad quintum ex.D.Thom.respondet Ferra. 2.contragentes,vbi supra,expli- *Solutio ex Ferrar.* cando hanc autoritatem, & verba, quæ D.Tho.dicit in illo.ca.78. scilicet quod habitus principiorum est acceptus a sensibilibus.Et sic oportet quod sit effectus intellectus agentis,quod habitus principiorum, qui dicuntur naturales,& inesse nobis à natura, non sic dici quasi nobis formaliter sint congeniti,& ab ipsa natiuitate nobis inditi: nam si essent nobis à generatione secundum se,& formaliter non acquirerentur ex sensibilibus,vt inquit Diui Thom. Sed dicuntur nobis naturales, quia non causantur ex discursu, & argumentatione, sed immediate ex intellectu agente faciente phantasmata intelligibilia in actu: qui quidem intellectus nobis, inest ab ipsa natiuitate, naturaliter cum phantasmatibus terminorum, quæ omnibus in sunt, ipsos habitus in intellectu possibili operatur: non autem operatur alios habitus naturaliter,& ex se immediate cũ phantasmatibus, sed ipse intellectus possibilis discurrendo, & argumentando,illos in se ipso causat, licet ad illos causandos concurrat,etiam virtus, & lumen intellectus agentis. Vnde & super Boetio de Trin.ar.vlt.dicit.D.Th. quod huius modi naturaliter cognita homini manifestantur, ex lumine intellectus agentis, quod est homini naturale. Hæc explicatio est digna suo autore. Cæterum ego existimo D.Th. *Solutio* tenuisse nobis congenitum esse habi- *Auctoris.* tum principiorum, vt patet ex loco in argumento adducto. Qui tamen voluerit cum Ferra. tenere, quẽ multi sequuntur, debet dicere, quod generatur